ԿԻՐԱԿԻ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1
DIMANCHE 1er FÉVRIER 1981

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.833 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.833

ԲԱՆԸ, ԲԱՆԻԼՆ ՈՒ ԲԱՆԱԼԻՆ

Հայ լեզուի հանճարը կը թելադրէ մտածելակերպ մը, զոր կը բիւրեղացնէ խորագրիս բառախաղը: Այս յօդուածը այդ մտածելակերպի ուրուագիծը պարզել կը փորձէ:

×

Ատեն մը ի վեր, եւ հասկնալի պատճառներով, Հ.Յ.Դ.–ի պաշտօնական օրկանները, ինչպէս նաեւ Դաշնակցութեան անպաշտօն մամուլը կը զբաղին տեսութեան, հաղորդակցութեան եւ գործի յարաբերութիւններով: Հասկնալի մտասեւեռում մըն է այս, քանի որ Հայ կազմակերպութեանց քաղաքական գործունէութեան տխուր ձախողութիւնները մասամբ արդիւնքն են տեսական վերլուծումի խակութեան, աղքատութեան եւ երբեմն ամբողջական բացակայութեան:

«Բան» բառի բազմիմաստ գործածութիւնը կը վկայէ մեր լեզուի հանճարին: Բանը թէ՛ «բառ» է, թէ՛ ալ «առարկայ»: Բանաստեղծը բառով գործ կատարողն է, ստեղծողը՝ բառային – լեզուական այդ առարկային՝ զոր քերթուած կը կոչենք: Միաժամանակ, «բանիլ» բայը առարկայական աշխարհին մէջ գործ կատարելու իմաստն ունի, իսկ «բանալի»ն՝ անզուգական բառագիւտ մըն է, որ կը զուգէ երկու շատ տարբեր իմաստներ,– բանալին թէ՛ առարկայական դուռներ կը բանայ, թէ՛ ալ բանաւոր հանելուկներ, լեզուական ու տեսական թնճուկներ կը լուծէ:

Տեսութեան եւ գործի կապին մասին մտածել, ուրեմն, կը նշանակէ մտածել բանի եւ բանելու մասին: Եթէ չենք ուզեր վատնել մեր ազգային ուժը եւ մեր նիւթական ու մտային կարողութիւններն ու աղբիւրները, որոնք շատ ալ մեծ չեն արդէն, ստիպողական է գործն ու տեսութիւնը իրարմէ չզատել:

Կենսական է բան – ա – ձեւել, այսինքն՝ խօսքով արտայայտել գործի մասին մեր ունեցած մտածումները, հաղորդակցիլ ուրիշ անձերու եւ կազմակերպութիւններու հետ՝ մեր տեսակէտներուն եւ տեսութիւններուն մասին, եւ շարժիլ ըստ այնմ: Բան, բանիլ եւ բանալի երրորդութիւնը՝ տեսութիւն, հաղորդակցութիւն եւ գործակցութիւն հանրային սուրբ երրորդութեան մէկ ուրիշ ձեւն է: Մեր ազգային կեանքի ու թընճուկներու լուծումը (բանալին) միութիւնը չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ այդ երազուած ու բաղձալի միութիւնը Արարատէն աւելի՛ հեռու է այսօր: Սակայն, ես պիտի բաւականանայի կուս–ա–կրօն կղերականներու եւ իրենց քաղաքական միտքը նոյնքան ԿՈՅՍ պահած զանազան ԿՈՒՍ – ա – կցութիւններու ղեկավարներուն միջեւ հաղորդ – ա – ԿՑՈՒԹԻՒՆ եւ գործ – ա – ԿՑՈՒԹԻՒՆ տեսնելով:

Այս հարցերը կը յուզեն վերջին 2 դարերու ամենակարեւոր յեղափոխութիւններուն արմատը՝ Մարքսական տեսութիւնը, որ մխրճուած է գերման փիլիսոփայութեան բանական ենթահողին մէջ՝ ուր ծլաւ: 1800–էն ետք, Հէյկըլ բառն ու միտքը փառաբանեց, եւ Աստուծոյ գաղափարը վերածեց «Տիեզերական Միտք» գաղափարին, կարծես անուղղակի կերպով հաստատելով Նոր Կտակարանի «Ի սկզբանէ էր Բանն» խօսքը: Ատեն մը, գերման փիլիսոփայութիւնը բառի, բանի եւ մտքի փառաբանութեան ցեխին մէջ մխրճուած մնաց, եւ Ֆէօյըրպախ չկրցաւ հարցը լուծել իր հաստատումով՝ թէ կրօնքը, այսինքն Աստուածանման տիեզերական մտքի մը վարկածը՝ կ'արգիլէ մարդուն ազատ ինքնամտածումի իրաւունքը: Ըստ անոր, եթէ մարդկութիւնը իր բանաւոր եւ տեսական միտքը կարենար ազատել կրօնքի շղթաներէն, պիտի յաջողէր յեղափոխութիւնը: Այս մտածումը Գերմանիոյ հակակղերական մտաւորականութիւնը հրաւիրեց զանգուածային ուսագախրումի եւ ինքնախաբէութեան, քանի որ ան, ուրիշ մտաւորականութիւններու նման, կ'ուզէր հաւատալ որ մարդկութեան շղթաները գըլխաւորաբար բանաւոր շղթաներ էին, բառի եւ մտքի կապանքներ, որոնց բանալին ալ բանաւոր էր, այսինքն՝ կը կայանար նոր ձեւերով խօսելու եւ մտածելու մէջ: Իսկ խօսքի առանձնաշնորհեալները, անշուշտ, նո՛յն այդ մտաւորականներն էին, որոնք կ'օրօրուէին բանաւոր լուծումներու երազներով:

Մա՛րքսն էր որ մերժեց այս վարկածին վրայ հիմնուած ինքնագոհ ու երախայական մտածելակերպը, սակայն առանց դռեհիկ քաղքենիութեան նախընտրած գործնապաշտութեան ծուղակին մէջ իյնալու: Մինչեւ այսօր ալ կը լսենք այդ գործնապաշտութեան կոչերը, որոնք մեզ կը հրաւիրեն մտածումը լքել եւ գործին ապաւինիլ: Երբ, Մարքս՝ Ֆէօյըրպախի մասին նօթագրած 11–րդ թէզին մէջ կը գրէր, որ հարցը փիլիսոփաներուն պէս աշխարհը ՀԱՍԿՆԱԼԸ չէ, այլ՝ զայն ՓՈԽԵԼԸ, իր այդ հաստատումը տեսութիւն – գործ, բան – բանիլ զոյգի մերժումը չէր երբեք: Ան ուզեց ընդգծել որ բանը անօգուտ է, երբ չի մտածեր բանելու մասին, սակայն միաժամանակ Մարքս չվարանեցաւ վերահաստատելու՝ որ գործը ապարդիւն մնալու դատապարտուած է, առանց մտածումի: Ճիշդ ա՛յդ ըսել կ'ուզէր, երբ գրեց,– «Ինչպէս որ փիլիսոփայութիւնը իր նիւթական զէնքը կը գտնէ բանուորութեան մէջ, այնպէս ալ բանուորը իր մտաւոր զէնքը կը գտնէ փիլիսոփայութեան մէջ»: ԺԹ. դարուն ուղղամիտ փիլիսոփան ու բանուորը յեղափոխական դաշնակիցներ էին, եւ այդ պատճառով ալ Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութեան զինանշանը փետուր – գրիչն ու բանուորական ու հողագործային խորհրդանիշները կը միացնէ:

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Պայմանները փոխուած են: Քաղքենիացած ենք, թէեւ դեռ ունինք (գոնէ Պէյրութի մէջ) բանուոր Հայ դասակարգ մը: Համաշխարհային յեղափոխութեան մը յոյսը եթէ կը յամենայ, զայն կարելի չէ բոլորովին զատել ընկերվարական տեսութենէն: Սակայն այդ տարբեր հարց է: Ինծի համար կենսականը՝ խօսքի եւ գործի, բանի եւ բանելու անքակտելի կապը վերահաստատելն է: Նման վերահաստատում, եթէ լուրջ է, որոշ եզրակացութիւններու եւ ինքնաքննադատութիւններու կ'առաջնորդէ մեզ: Ո՛չ միայն մեր պաշտօնական կազմակերպութիւնները, այլեւ «մեզ» բառին ա՛յն իմաստով՝ որ կ'ընդգրկէ անպաշտօն դաշնակցականներ ու յեղափոխական մտաւորականներ:

Մարքս շատ յստակօրէն կը տեսնէր այն փորձութիւնը, որուն զոհն էր գերմանական Իտէալապաշտ փիլիսոփայութիւնը, եւ որուն զոհն էր նաեւ հակոտնեայ ձեւով տարբերող գործօն յեղափոխական մը: Այս երկու տարբեր զոհերը հասարակաց մէկ կէտ ունէին, ըստ Մարքսի,– Բացարձակապաշտութիւնը, որ կը ծնի բառի, մտաւոր ու բանային կառոյցի, խորհրդանիշի, մէկ խօսքով՝ Տեսիլքի պաշտամունքէն: Բարեմիտ ու բարենպատակ «կոյրը», որ կը մոլորի բանակերտ բացարձակի մացառուտներուն մէջ, կրնայ «աջ» ըլլալ կամ «ձախ», կըրնայ բանապաշտ մտաւորական ըլլալ կամ գործնապաշտ ահաբեկիչ,– ԺԹ. դարը ունէր ոչ միայն իր բառապաշտները, այլեւ՝ ԱՐԱՐՔԸ պաշտող անիշխանականները, որոնք, ըստ Մարքսի, նոյնքա՛ն դիւրաւ կը շլանային բացարձակով: Այս բացարձակի պաշտամունքը դրդապատճառն է Մարքսի կարծր խօսքին,– «Ապուշութիւն է փորձել իրականութիւնը համակերպեցնել քաղաքական ԻՏԷԱԼՆԵՐՈՒ, որոնք օրուան իրականութիւններու մէջ ամուր հիմ չունին»: (Ընդգըծումը՝ իմս, Խ. Թ.):

Անշուշտ նման խօսք կրնայ անցեալի եւ այսօրուան վախկոտ քաղքենիութեան «ռազմամթերք» հայթայթել, եւ պատրուակ ըլլալ՝ ամէն քաղաքական ու յեղափոխական գործունէութեան մերժումի:

Սակայն, Մարքս յեղափոխութիւնը չմերժեց ու անոր կարելիութիւնը չըժխտեց: Իրատես մըն էր Մարքս, կամ գոնէ ինք կը հաւատար որ է՛ր: Ամէն տեսակի յեղափոխութեան տեսիլք ու բանաւոր կառոյց ընդունելի չէր իրեն: Միամիտները փափկանկատօրէն հանդուրժող մէկը չէր Մարքս, որ իրեն գաղափարական հակառակորդ անիշխանական տեսաբանները « դոդոշ » որակելէ չէր վարաներ:

Մարքս կը հաւատար, որ ամէն դարաշրջան տարբեր յեղափոխութիւններու կամ տարբեր յեղափոխական իտէալներու ենթահող եւ հիմ կը հայթայթէ: Այսպէս, օրինակ, ան պարզմիտ հակաքաղքենիական մը չէր: Ընդհակառակն, պատրաստ էր հաստատելու որ ԺԷ. եւ ԺԸ. դարերու ՄԻԱԿ ԿԱՐԵԼԻ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԻՏԷԱԼԸ քաղքենիականն էր: Նո՛յն վճռականութեամբ կը հաւատար որ ԺԹ. դարը միայն մէկ յեղափոխական պայքարի ենթահող կը հայթայթէր,– բանուոր – մտաւորական դաշնակցութեան, որ կը պարտէր պայքարիլ՝ քաղքենիականութեան դրոյթին դէմ:

Ունիմ մօտիկ բարեկամներ ու գրչակիցներ, որոնք (Հա՛յ թէ օտար) այսօր նոյն բանը կը շարունակեն հաստատել: Ունիմ ուրիշ նոյնքան մօտ բարեկամներ, որոնք կը հաստատեն թէ ըստ Նոր ընկերվարական վերլուծումի, այսօրուան համամոլորակային կամ համաերկրագնդային պայքարին մէջ, այսպէս – կոչուած Երրորդ Աշխարհի ազատագրական պայքարը կը կատարէ ա՛յն դերը, որ բանուոր դասակարգը կը կատարէր Արեւմտ. Եւրոպայի մէջ, անցեալ դարուն: Աւելի՛ն: Հայ ժողովուրդը, ըստ այս վերլուծումին, հակաշխարհակալ պայքարով միայն կրնայ ազատագրուիլ ու տիրանալ իր իրաւունքներուն, իսկ այդ պայքարը կը մղուի այսօր Երրորդ Աշխարհի յառաջդիմական ուժերուն կողմէ,– Պաղեստինէն՝ Նիքարակուա, Էրիթրէյէն՝ Մոզամպիք ու Էլ Սալվատոր: Վերլուծում մըն է, որուն պիտի ուզէի հաւատալ ու նուիրուիլ: Վերլուծում մըն է, որ ունի զանազան համոզիչ կէտեր, եւ որ սակայն պէտք չէ վերածուի բացարձակ Հաւատամքի կամ տեսիլքի: Չեմ կարծեր որ ըստ այս տեսութեան՝ գործելը ամէն կղպանքի եւ փակ դուռի բանալին է:

Սակայն, նման զգոյշ եզրակացութիւն անգործութեան չի դատապարտեր մեզ: Բացարձակին նուիրուիլ մերժել՝ արարքը մերժել չի նշանակեր: Մինչեւ 1887, հայ քաղքենիութեան անորոշութիւնն ու ըզգուշութիւնը ստեղծած էին անկարելի, անընդունելի, անդամալոյծ կեանք մը, եաթաղանին առջեւ: 1887–էն 1890, Հնչակեան եւ Դաշնակցական կուսակցութիւնները ընդունեցան արարքի պատասխանատուութիւնը եւ մերժեցին այդ անցեալը: 1923–էն (Լօզանի դաշնագրէն ետք) մինչեւ 1973, ճիշդ 50 տարի, նոյն տեսակի վերանորոգուող անորոշութիւններ, տեսական շփոթումներ եւ մանաւանդ գործնական ենթահողի պակասը պատճառ եղան որ նորէն կրաւորական դիրք բռնէ Հայութիւնը: Պետրոս Թերզեան ճիշդ է, երբ կը հաստատէ որ «Եթէ օր մը Սփիւռքի պատմութիւնը գրուի, 70–ական թուականները հաւանաբար հոն յիշուին՝ որպէս որակային փոփոխութեան շրջան: Այդ շրջանը՝ հայկ. ահաբեկչութեան շրջանն է...: Ահաբեկչութիւնը՝ Սփիւռքի առաջին միջամտութիւնն է պատմութեան մը ներս, որ իրը չէր, այլ իրեն պարտադրուած էր: Ու

●►

CHANSON du COMÉDIEN

A la mémoire de mon Père

je serai Don Giovanni, aux manches de dentelle
grand maître fauconnier au gantelet de fer
après buisson creux si la belle est trop fière
par deux fois brûlerai l'outarde et l'hirondelle

je serai le lecteur au cadran des passions
dans ma voix Attila détruira les moissons
pleurera Papageno des moinillons pris au piège
et les violons jaloux se tairont à mes sortilèges

je boirai le poison des Borgia les calices d'hydromel
je serai l'avare se cachant dedans son escarcelle
avec le cœur de César j'aimerai l'Egyptienne
avec les mains d'Othello j'étranglerai la Vénitienne

je serai Hamlet outragé en deuil de son empire
sans réponse ma question hantera vos souvenirs
tandis qu'en blanc cortège harfangs et renards
conduiront au sommeil la prisonnière des nénuphars

mais lorsque l'Ange Azraël frappera à ma porte
je ne serai que moi sans fards ni escorte
sans Leporello ni Sganarelle
pour souffler la chandelle
alors j'accrocherai au vestiaire
les cothurnes et la pourpre jubilaire
convive sans retour du commandeur sans visage
j'endosserai seul mon habit noir de voyage

ARAXI KMPETIAN

Février, 1980.

ինչպէս ամէն միջամտութիւն, այս մէկն ալ կը խանգարէ··· կը հրաւիրէ դիրքորոշումի»։ (Տե՛ս «Անցեալը՝ Անկարելի էր», «Յառաջ», Նոյ. 29 / 30, 1980)։

Ջիս հետաքրքրողը եւ մտահոգողը բացարձակապաշտ դիրքորոշումներն են։ Վահէ Օշական եւ Հայ անանուն աճարեկիչները կրնամ տալ իբրեւ օրինակներ՝ երկու բեւեռացած դիրքորոշումներու։ Այդ ըսել չէ որ հանրութեան ծանօթ մտաւորականն ու սփիւռքաբար անանուն ահաբեկիչները բոլորովին տարբեր Հաւատամքներու կը ծառայեն։ Ձեմ կարծեր որ այդպէս է։ Սակայն, թէեւ անոնց եզրակացութիւնները կրնան այս կամ այն պատճառով համընկնիլ, անոնք կը հասնին այդ եզրակացութիւններուն՝ բոլորովին տարբեր ելակէտներէ մեկնելով։

Վահէ Օշական՝ տաղանդաւոր բացարձակապաշտ մըն է, որ կրնայ գրել կոյս բառաշխարհի մը մէջ, ուր ոտք չէ կոխած Մարքսական մտածումը։ Իր «Ընտրանիի Հարցը – Թիւ 2» կարեւոր գրութեան մէջ (որուն պէտք եղած ձեւով չանդրադարձաւ հայ մամուլը, Թիւ 1-ի առեղծուած ժխորէն ետք,– տե՛ս «Հայրենիք», 1 Նոյեմբեր, 1980), Օշական կը գրէ,– «Ընտրանի բառը երկու տարբեր··· իմաստներով կարելի է գործածել։ Առաջին իմաստով բառը կը բնորոշէ այն անհատները՝ որոնք ընկերութեան մէջ ղեկավար դիրք կը գրաւեն···։ Երկրորդ, աւելի սահմանափակ, սակայն շատ աւելի *բացարձակ* իմաստով, ընտրանի կը կազմեն անոնք՝ որոնք մարդկային արժէքներ բանաձեւողներն ու պահպանողները կը համարեն իրենք զիրենք, *բանիւ եւ գործով*···։ Այս երկու ընտրանիներուն հակադրութիւնը ակնբախ է,– առաջինը յարաբերականին, կարելիին, *գործնականին* տնտեսումին հետամուտ է···։ Երկրորդը՝ սակայն, *բացարձակին* արուեստն է։ (Ընդգծումները՝ իմ կողմէս, Խ. Թ.)։

Օշականի հետաքրքրական երկու յօդուածներուն հիմնական ձախողանքը կը ներկայացնեն, գոնէ ինծի համար, նման հաստատումներ, ուր երկու «ընտրանիներ» իրարմէ կը զատուին,– մէկը նուիրուած է քաղաքական եւ ընկերային ղեկավարութեան, յարաբերականին, գործնականին. միւսը՝ մտաւորական է, եւ նուիրուած բացարձակին, «բանիւ եւ գործով»։ Ինքզինքը զետեղած է պատմութենէն դուրս։ Օշական, նոյնիսկ երբ զգացականօրէն կ'ընդունի ահաբեկչութիւնը իբրեւ կարելի միջամտութիւն մեր պատմութեան մէջ, կը շարունակէ մերժել նո՛յն այդ պատմութիւնը, երբ կը պնդէ որ բացարձակի տարածք մը կայ, ու կայ անոր նուիրուած ընտրանի մը, «բոլորովին անկախ անձերուն ընկերային դիրքէն ու հանգամանքէն»։ (Նոյն յօդուած – Խ. Թ.)։

Այս ըմբոստ, զգացական, բացարձակապաշտ եւ տեսականօրէն հիմնովին սխալ մտածելակերպին մէջ կը տեսնենք թէ ինչո՛ւ Օշականի յօդուածը կարելի է հրատարակել Հ. Յ. Դ.-ի Հիւս. Ամերիկայի պաշտօնաթերթ՝ «Հայրենիք»ին մէջ։ Բացարձակի այս պաշտամունքը տեսիլք մը կուռքի վերածելու եւ զայն պատուանդանի մը վրայ զետեղելու ճիգն է, հաւատք մը պատմութենէն եւ ընկերութենէն անդին գտնուող երեւակայուած տարածքի մը մէջ կառուցանելու ջանք մըն է, որ թէ՛ ապարդիւն է, թէ՛ ալ վտանգաւոր, մանաւանդ հայ մտաւորականին համար, եւ որ միաժամանակ կը մնայ պաշտօնական Հ. Յ. Դ.-ի ղեկավարութեան մտածելակերպը բնորոշող կէտ մը։ (Տե՛ս՝ իմ «Փարոսը Ե՞րբ Վերտանդաւոր է Նաւուն» յօդուածը, «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ», 9 Նոյեմբեր, 1980)։

Այս բացարձակապաշտութիւնը, ինչպէս ըսի, միայն Օշականեան մտային կառոյցին յատուկ չէ։ Նոյն կորուկ ձայնըն ու ոճը կը գտնուի մեր ժամանակակից ահաբեկիչներուն մօտ։ Յիսնամեայ սփիւռքեան թմբիրէն նոր ելած այս սերունդը գործով կը միջամտէ պատմութեան մէջ, կը մերժէ Հայ Սփիւռքի կրաւորականութիւնը եւ անկարելի անցեալը։ Այսինքն, կը փորձէ խաղալ այն դերը՝ զոր խաղացին Հնչակեան ու Դաշնակցական կուսակցութիւնները, 1887-էն 1923։ Եւ աւա՜ղ որ անո՛նց նման կը կրկնէ տեսական սխալներ։

Յստակ չէ, նախ, թէ ի՞նչ է ահաբեկչական գործով զբաղող տղոց եւ աղջիկներու՝ քաղաքական տեսութիւնը։ Անշուշտ անոնց կարգախօսներն ու զանազան հաղորդագրութիւնները մեզի կը ըզգացնեն որ Մարքսական, Երրորդ Աշխարհի Ձախի մօտեցումը կը բաժնեն։ Սակայն, նոյնիսկ գաղտնի եւ գործին կամ արարքին նուիրուած կազմակերպութիւն մը իրաւունք չունի ժողովուրդի մը պատմութեան մէջ միջամտելու, առանց ինքնաբացատրութեան, ինքնաքըննադատութեան եւ հաղորդակցութեան։

Կրնայ ընթերցողը ըսել,– «Այս ի՞նչ միամիտ յօդուածագիր ես, ա՛յ տղայ։ Ձե՞ս հասկնար որ գաղտնի կազմակերպութեան մը մասին կը գրես։ Յետոյ, անոնք ինչո՞ւ կարծիք ու խօսակցութիւն ուզեն քեզմէ, երբ իրենք լծուած են գործի, դուն՝ խօսքի։ Բանողը իրե՛նք, «բանախօսը» դուն։ Անոնք ի՞նչ պէտք ունին քեզի»։

Ինծի կը թուի որ այսպէս կը մտածեն նաեւ ահաբեկիչները, եւ այդ կը մտահոգէ զիս։ Տեսական գիրքերու հաստատումն ու բացատրութիւնը սորագրուած յօդուածներու չի կրօտիր։ Քաղաքական վերլուծում մը Հայ Սփիւռքին ներկայացնող ահաբեկիչներ եթէ ըլլան, անպայման ստորագրութիւն չեն պահանջեր մեր բոլոր խմբագիրները։ Նըման տեսական հաղորդագրութիւններ հանրային մտածումի բանական նիւթ պէտք է հայթայթեն։ Միայն գործով միջամտել մեր պատմութեան մէջ, սխալ է։

Ահաբեկչութիւնը, եթէ միայն թըմբիրէն զարթեցուցիչ պիտի չըլլայ եւ եթէ ազդու պիտի ըլլայ, ստիպուած է մեծ հաւաքականութեան մը մտածելակերպին մէջ ալ դեր ունենալ. չի կրնար միայն գործելակերպ ըլլալ։ Յետոյ, գործ մըն է որ պէտք է տեւական վերլուծումի ենթարկուի։ Թուրք դեսպան մը սպաննելն ու եւրոպական օդանաւային ընկերութեան մը չէնքը ռմբակոծել կրնան նոյն տեսութենէն մեկնիլ, սակայն կը պահանջեն ինքնավերլուծում, քանի որ բոլորովին տարբեր եւ երբեմն հակասական արդիւնքներ կրնան ունենալ։ Գործի բացարձակ պաշտամունքը չի բաւեր. տեսութեան տեւական քննարկումն ալ կենսական է։ Կը վախնամ որ արարքին նուիրումը կրնայ նպատակի մոռացման պատճառ ըլլալ։ Նոյնիսկ Ձախակողմեաններ, նոյնիսկ յանուն սրբազան տեսիլքի մը պայքարողներ կրնան անցեալի Ֆաշական ահաբեկիչներու ինկած ծուղակին մէջ իյնալ, չմտածուած արարքներով։ 1934 թուականին, Ֆրանսացի աջակողմեան գրող՝ Տրիէօ լա Ռօշէլ իր «Լը Շէֆ» գործին մէջ կը գրէր,– «Ձենք գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ընենք, բայց բան մը պիտի ընենք։ Պիտի գիտնանք թէ ո՞վ ենք, երբ տեսնենք՝ թէ ի՞նչ ըրած ենք»։

Եկեղեցի մը կամ դպրոց մը չինելը յաճախ օգտակար գործեր են, սակայն, չմտածուած ձեւով ու կոյր հաւատքով զանոնք ամէն համայնքի մէջ տնկելով Սփիւռք չենք փրկեր։ Նմանապէս, ահաբեկչական արարքներըն ալ գործեր են, որոնք սկիզբը բոլորովին եւ անժխտելիօրէն կենսական են, իբրեւ զարթեցուցիչ։ Սակայն անկէ ե՞տք։ Ոչ ահաբեկչութիւնը իբրեւ արարք, ոչ ալ հազիւ յղկուած ձախ տեսութիւնը իբրեւ տեսութիւն՝ ընդունելի են, երբ չեն ենթարկուիր տեսական վերաքննումի։ Մեր ահաբեկիչներու հաղորդագրութիւնները կ'արձագանգեն մեր յեղափոխական անցեալը։ «Միայն զէնքով կայ Հայոց ՓՐԿՈՒԹԻՒՆ» կը գրեն մեր ահաբեկիչները։ Անցեալը ոգեկոչող այս տողերու յառաջացուցած յուզումէն, ցնցումէն եւ ոգեւորումէն ետք կու գայ հարցումը,– Այո՛, սակայն, արդեօք Սփիւռքի միակ լուրջ «զէնքը» ռումբն ու հրացա՞նն են։ Դրամը, կազմակերպութիւնը եւ հեռատեսութիւնն ալ նոյնքան կարեւոր զէնքեր չե՞ն։ «Քո միակ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ քո հաւաքական ուժի մէջ է» ըսողը, ուրիշ զէնքերու, ուրիշ ուժի եւ ուրիշ փրկութիւններու մասին չէ՞ր մտածեր։ Առարկայապաշտութիւնն ալ բացարձակապաշտութիւն մըն է, բանիլ է, որուն կը պակսի մըտածումը։ Առանց անարգելու ահաբեկիչները, կարելի է ըսել,– «ան – բան բանիլը չի կրնար սփիւռքեան ծուղակներու բանալին ըլլալ»։ Առանց ինքնաքըննադատութեան, յարատեւ տեսական վերանայումի եւ առանց հանրութեան հետ հաղորդակցութեան փորձի, այս մէկն ալ կը մնայ ապարդիւն ու մասնակի շարժում, որքա՛ն ալ արժէքաւոր ըլլայ իր միջամտութիւնը՝ մեր անկարելի պատմութեան մէջ։

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

16 Դեկտեմբեր, 1980

ԹԱՏՐՈՆ

ՎԵՐՋԱԽԱՂԸ

Թատերախաղ մէկ արարով։ Նախապէս երկու արարներով էր. հեղինակը կը վերածէ մէկ արարի։ Տեսարանը կը ներկայացնէ գոց սենեակ մը, երկու պատուհաններով, ձախ եւ աջ կողմերը, զետեղուած բեմին վերի ծայրերը։ Չորս տիպարներ.– «Համ», Քլով, Նէլլ և Նէկ։ Ի՞նչ տեղի կ'ունենայ. խորագիրը բաւականին արտայայտիչ է։ Ֆրանսերէնը իմաստը այնքան լաւ չի տար, որքան անգլերէնը «էնտկէյմ», վերջ եւ խաղ բառերու զուգորդութեամբ։ Հայերէնով կարելի է ըսել «խաղին վերջը», «վերջին խաղը» կամ, խաղ եւ վերջ բառերը միացնելով եթէ կարելի է ըսել «խաղավերջը» կամ «վերջախաղը»։ Համաձայն թէ իմաստը ինչպէ՞ս կ'առնուի, խաղը որ հոս մահն է կամ խաղը պարզապէս։ Ուրիշ ընտրութիւն մը. մահը խաղի մը վերջն է կամ ալ մահը խաղերուն վերջինն է որ կը խաղանք։ Ահա այն ինչ որ տեղի կ'ունենայ։ Մինչ անգլերէն խորագիրը՝ վերջ եւ խաղ բառերը իրար մօտ եկած են եւ իմաստային կալուածին մէջ, դիտողին կամ ընթերցողին կը մնայ խաղին եւ վերջին միջեւ ընտրութիւն ընել, թէեւ անգլերէն խորագրին մէջ վերջը առաջ դրուած է····։ Կարճ խօսքով, մահը եւ կեանքը խաղին խառնուած են եւ մէկը կամ միւսը խաղ մըն է։

«Սպասելով Կոտոյին» (1) թատերախաղին մէջ եթէ Կոտոյին ո՞վ ըլլալը ենթակայ էր զանազան մեկնաբանութիւններու, առնուազն սակայն յստակ էր որ բան մը տեղի կ'ունենար, մարդիկ Կոտոն կը ըսպասէին։ «Վերջին խաղ»ի պարագային մթնոլորտը աւելի ծանր է. առանց կահաւորումի սենեակ մը։ Գորշ լուսաւորում, դրան մօտ կռնակի վրայ կախուած պատկեր մը»։ Առաջինի պարագային մթնոլորտը յարաբերաբար աւելի մեղմ է, Էսթրակոնի եւ Վլատիմիրի հոպիտի ծիծաղաշարժ երկախօսութիւնը կը թեթեւցնէ ընդհանուր մթնոլորտը։ «Վերջին խաղը» ըստ հեղինակին խոստովանութեան հանդիսատեսին զիջումներ չըներ։ Մահուան հետ գործ ունինք, հանդիսատեսը կը դրուի այս ծանր իրականութեան առջեւ։ Թէեւ երգիծական պահեր չեն պակսիր (2)։

Ոճային դրեթէ նոյն ըմբռնումը, ինչ կը վերաբերի զոյգ եւ զիրար ամբողջացնող տիպարներու պարագային։ Ինչպէս Վլատիմիր – Էսթրակոն, Փօծծօ եւ Լաքի միասին կ'երթան, նոյն ձեւով «Համ», Քլով, Նէկ եւ Նէլլ։ Սա տարբերութեամբ միայն որ այս թատերախաղին մէջ վերջին զոյգին դերը շատ մեծ չէ։ Միւս կողմէն «Համ» դամուած է իր բազկաթոռին եւ ոտքի չի կրնար ելլել, մինչ Քլով չի կրնար նստիլ։ «Համ» պէտք ունի Քլովին որ հոգ տանի իրեն, պտըտցընէ, դարձնէ զինքը սենեակին շուրջը։ Մինչ Քլով պէտք ունի «Համ»ին, որովհետեւ ան միայն գիտէ ուտեստեղէնի ամբարներուն բանալիին գաղտնիքը։ Մինչ Նէկ եւ Նէլլ իրար հետ կ'երթան եւ զիրար կ'ամբողջացնեն, երկրորդը կին է։ Անոնք դամուած են իրենց աղբամաններուն մէջ, «Համ»ին ծնողներն են։ Անոնք նաեւ պէտք ունին Քլովին, որովհետեւ ան է որ հոգ կը տանի իրենց։ Քլով «Համ»ին զաւա՞կն է արդեօք թէ որդեգիր զաւակն է՝ բնագիրը յստակ չէ այդ մասին։ Մէկ բան պարզ է սակայն. «Համ» կը հրահանգէ, Քլով կը գործադրէ։ Ինչպէս էր պարագան Փօծծոյի, որ կը հրահանգէր եւ Լաքիի որ կը գործադրէր։ «Սպասելով Կոտոյին» մէջ բնութիւնը ներկայ էր մերկ ծառով, դէպքը տեղի կ'ունենար գիւղական ճամբու մը վրայ։ «Վերջին խաղը» շատ աւելի հեռու է բնութենէն, բնութիւնը մեռնելու վրայ է, տիպարները կը կորսընցնեն իրենց մազերը, ակռաները, իտէալները···։ Միակ կապը բնութեան հետ հեռադիտակ մըն է, որ Քլով «Համ»ի հրահանգին վրայ կ'ելլէ սանդուխներէն եւ կը նայի պատուհաններէն։ Ա. թատերախաղի պարագային միշտ կըրկնուող մասն է «երթանք» եւ չեն կրնար երթալ որովհետեւ ժամադրուած են Կոտոյին հետ եւ զայն կը սպասեն։ «Վերջին խաղ»ի պարագային Քլովն է յաճախ որ որ կը կրկնէ թէ պիտի երթայ եւ լքէ իր տէրը. սակայն չերթար։ Նոյնիսկ թատերախաղի վերջաւորութեան, երբ այլեւս վճռականօրէն կ'որոշէ մեկնիլ, վերարկուն կը հագնի, պայուսակը կ'առնէ, սակայն չերթար։ Ինչպէս Վլատիմիր եւ Էսթրակոն վերջաւորութեան կ'ըսեն թէ պիտի երթան եւ չեն շարժիր։ Նկատի պէտք է ունենալ երթալու գաղափարը, միշտ խաղի վերջաւորութեան, եւ չկարենալը։

Կոտոյի պարագային եթէ Բ. արարը շարունակութիւնն է Ա.ին, և ամբողջ թատերախաղը կարելի է անհամարօրէն կըրկնել, պարագան նոյնն է «Վերջին խաղ»ին։ Քլով, երբ վերարկուն հագած եւ պայուսակը առած դրան առջեւ դուրս չելլեր, արդէն թատերախաղին սկիզբն ենք։ Ուրիշ յաւելեալ պատճառ մը եւս, որովհետեւ «Համ» դարձեալ երեսը կը ծածկէ թաշկինակով մը, որ երեսը ծածկած էր խաղին սկիզբը եւ զոր կը հանէ եւ ապա վերջաւորութեան կ'ըսէ.– «Այսպէս խաղանք··· եւ այլեւս չխօսինք»։ «Սպասելով Կոտոյին» կը բացուի անկարելի տեսարանի մը առջեւ «ոչինչ կարելի է ընել» եւ Էսթրակոն կօշիկը չի կրնար հանել։ «Վերջին խաղը» հետեւեալ ձեւով կը սկսի.– «Վերջացաւ, վերջացաւ··· պիտի վերջանայ, թերեւս վերջանայ. (պահ մը) հատիկները կ'աւելնան հատիկներուն վրայ, մէկ առ մէկ, եւ օր մը, յանկարծ պզտիկ զաւաթ մը, անկարելի զաւաթը. (պահ մը) այլեւս պիտի չկարենան զիս պատժել. կ'երթամ խոհանոցս, երեքի վրայ երեք մեթր եւ երեք մեթր, կը սպասեմ որ սուլէ (պահ մը) գեղեցիկ չափեր են, չէ՞։ Պիտի կըռթընիմ սեղանին, պատը դիտեմ, սպասելով իր (Համին) սուլիչին»։ Քլովն է ըսողը. չորս անգամ կը կրկնէ վերջացաւ բառը, երբ խաղը դեռ նոր կը սկսի։ Առաւել այս ոճային նմանութիւններուն, երկու թատերախաղերը կը վերջանան տղեկի մը երեւումով։ Մինչ «Կոտոյի» պարագային տղեկը Կոտոյի պատգամաբերն է եւ անձնապէս բեմ կու գայ, «Վերջին խաղ»ի պարագային, Քլով հեռադիտակով կը տեսնէ տղեկը եւ անշուշտ տարբեր իմաստ ունի։

Ո՞վ է «Համ»ը եւ ի՞նչ կը ներկայացնէ «Վերջին խաղ»ը՝ տարբեր քննադատներ անշուշտ տարբեր մօտեցումներ ունին։ Ամբողջ խաղին առանցքը «Համ»ն է. անձնասէր, եսակեդրոն, իշխող («Համ»ը անգլերէն կը նշանակէ՝ մուրճ. ժողովրդական խօսակցական լեզուի մէջ կը նշանակէ նաեւ՝ դերասան)։ Մինչ Քլովի անգլերէն հնչիւնը կը նմանի որոշ չափով «քլու»ի՝ գամ Ֆրանսերէն (անգլերէն գամին կ'ըսեն «նէյլ», յիշենք որ տիպարներէն մէկը կը կոչուի Նէլլ, որ կըրնայ նաեւ «Համ»ին հարուածած գամերէն մէկը ըլլալ)։

Արդեօ՞ք այս իմաստները կը նոյնանան իրենց պատկերացուցած տիպարին հետ (3)։ «Համ»ը կրնայ նոյնանալ բռնատիրութեան հետ։ Քլով ամբողջական հըպատակութիւն է։ Մինչ Նէլլ եւ Նէկ պարտաւոր են լսելու «Համ»ին պատմութիւնները, կտոր մը անուշեղէնի փոխարէն։ «Համ» կրնար բազմաթիւ աղքատներ փրկել եւ չըներ, թէեւ ունի իր աղքատները եւ որոնց այցելութեան կը զրկէ Քլովը։ Մայր Փէկկը (կրնայ «Համ»ին հոմանուհին ըլլալ) կը մեռնի, որովհետեւ «Համ» կը մերժէ կտոր մը լամբին իւղ տալ անոր։ Մութին մէջ կը ձգէ զինք, ինչպէս ինքն է, կոյր է եւ ոչինչ կը տեսնէ։

Մարթին Էսսլին կը յիշէ ռուս թատերագիր Նիքոլայ Եվրէնիովի մենախօսութիւններէն մէկը, որ տեղի կ'ունենայ Իվանով անուն մարդու մը մէջ։ Սրճարանի մը մէջ նստած, ան կը մտածէ փախչիլ երդչուհիի մը հետ, իր զգացումները այո կ'ըսեն իրեն, մինչ իր միտքը ցոյց կու տայ իրեն բարոյականին անհրաժեշտութիւնը՝ մնալ կնոջը հետ։ Այս վիճակին մէջ է, երբ կապար մը կը խոցէ սիրտը։ Իվանով անձնասպան եղած է։ Հաւանական չէ որ Պէքէթ կարդացած ըլլայ այս գործը, բայց թատերախաղին մէջ որոշ տուեալներ կան, որոնք կը թելադրեն որ եղածը մենախօսութիւն մըն է։ Գոց միջոցը ուր տեղի կ'ունենան դէպքերը։ Երկու փոքրիկ պատուհանները կը ներկայացնեն աչքերը եւ ուրկէ Քլով կը դիտէ իր հեռադիտակով։ «Համ» կոյր է, քմայքոտ եւ զգացական։ Քլով կը ծառայէ՝ որպէս «Համ»ի զգայարանքնե-

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

րը: Մինչ Նէլ եւ Նէկ, «Համ»ի ծնողները, որոնք արկած մը անցուցած են Արտէնի մէջ: Ասոնք բոլորը կրնան տեղի ունենալ անհատի մը մէջ եւ ներկայացնել ենթագիտակցութիւնը, միտքը եւ զգացումները: Արդեօ՞ք Քլովը միտքն է որ պատրաստ է ծառայելու քմայքներուն եւ զգացումներուն, եւ որ յաճախ կ'աշխատի ձերբազատիլ անոնց իշխանութենէն, սակայն սահմանուած է միշտ ծառայելու անոնց: Միւս կողմէ բնութեան աստիճանական անհետացումը մարդուն հեռացումն է բնութենէն, երբ ան կը մօտենայ մահուան եւ որուն առջեւ անհատականութիւնը կը մանրանայ, կը ջլատուի այլեւս:

Ինչ կը վերաբերի մտքի եւ մարմնի փոխյարաբերութեան, Ռոնալտ Հէյման ցոյց կու տայ թէ Պէքէթ կ'ազդուի քարթէզեան տրամաբանութենէն: Համաձայն Տէքարթի՝ մարմինը զուտ նիւթական է մինչ միտքը՝ հոգեկան: Միտքը իր ազդեցութիւնը կը բանեցնէ մարմնին որոշ տեղ մը: Պէքէթ աւելի կ'ազդուի Տէքարթի աշակերտներէն՝ Մալէնպրանշէն եւ Կէօլինքսէն: Մարդ մը օրինակ, երբ ձեռքը չի շարժեր, ոչ թէ որովհետեւ միտքը այդպէս կը հրահանգէ մարմնին, այլ անոր համար որ, Աստուած ատոր խարկանքը կու տայ մարդուն: Ուրեմն, ճիշդ ատոր համար որոշումի մը եւ ատոր գործադրութեան միջեւ եղած կապը այդչափ ալ պարզ չէ Պէքէթի տիպարներուն մօտ: Փօծծօն, օրինակ, ինկած է եւ չի կրնար ելլել: Վլատիմիր եւ Էսթրակոն երկար կը վիճին թէ պէ՞տք է օգնել անոր թէ ոչ: Ահա նոյն կապը «Համ»ին եւ Քլովին միջեւ: Քլով կ'որոշէ երթալ եւ չի կրնար երթալ:

Տուեալներ ալ կան որոնք ցոյց կու տան թէ այս գործը թատերախաղ մըն է թատերախաղի մէջ: Խաղ մը՝ խաղին մէջ: Այլ խօսքով, դիտողին ըսել տալ.– նայեցէ՛ք ինչպէ՛ս կ'ըլլայ մարդ մը, երբ մահուան կը սպասէ: Այսպէս, Քլով հեռադիտակը հանդիսատեսներուն կողմը դարձնելով կ'ըսէ. «Մարդիկ կը տեսնեմ ... կը փոխադրուին... ուրախ են... ինչ

կ'առնէ որպէս ճատրակի խաղ մը. այսպէս, «Համ» Թագաւորն է, Նէլ եւ Նէկ՝ փիոնները, Քլով՝ ձիաւորը: Նկատի ունենալով որ «Համ» Թագաւորն է, եւ ճատրակի խաղին մէջ Թագաւորը իրաւունք ունի ամէն ուղղութեամբ շարժելու: Արդէն «Համ» կը հրահանգէ Քլովին դարձնել զինքը սենեակին շուրջը, ապա տեղաւորել ճիշդ մէջտեղը, ոչ ձախ, ոչ աջ. ճիշդ մէջտեղը: Երկախօսութեան մէջ յիշուած լռութիւնը՝ լռութիւնն է ըստեղծուած խաղի միջոցին: Իսկ ճատրակի խաղի տախտակի սահմաններէն, դուրս՝ մահն է, ինչպէս «Համ» կ'ըսէ.– «Անկէ դուրս՝ մահն է»: Իսկ ընդհանուր վիճակը, վիճակն է ճատրակի խաղի վերջաւորութեան, երբ այլեւս ոչինչ կայ:

Սակայն մեկնաբանութիւններուն ամէնէն անհրաժեշտը՝ հանդիսատեսին անձնական մեկնաբանութիւնն է, թատերախաղը, որպէս ամբողջութիւն, խաղը, բեմադրութիւնը, թէքնիքը ի՞նչ կ'ըսեն իրեն՝ որպէս գոյութենական վիճակ:

Արեւմտեան Գերմանիոյ Շիլլէր Թատրոնը երկու հարցումներ (4) կ'ուղղէ Պէքէթին այս թատերախաղի բեմադրութեան առթիւ, որոնց պատասխանները եւ հարցումները կու տանք, ամբողջովին յատկանշական ըլլալուն համար:

Ա. Հարցում.– Տասը տարի առաջ (5) երբ «Վերջին խաղը» կը ներկայացուէր առաջին անգամ, թատերախաղը շփոթի մէջ կը ձգէ շատերը: Կը տեսնուի որ, դիտողը կը գտնուի առեղծուածներու առջեւ, որոնց լուծումները անծանօթ են՝ նոյնինքն հեղինակին: Կը խորհի՞ք թէ «Խաղին վերջը» անելի առջեւ կը դնէ դիտողը:

Պատասխան.– «Վերջին խաղ»ը՝ միայն խաղ մըն է: Ոչ պակաս: Հետեւաբար, հոն հարց չկայ առեղծուածներու եւ անոնց լուծումները փընտրելու: Նման լուրջ հարցերու համար, կան համալսարանները, եկեղեցին, վաճառականական սըրճարանները, եւլն.:

շարունակաբար: Հետեւաբար, խիստ անհրաժեշտ է նկատի ունենալ ձայնի ելեւէջները, շեշտերը: Ճիշդ ատոր համար, «Համ» հարց կու տայ ինքն իր խաղին համար. բնակա՞ն է, բա՞րձր է, գեղեցի՞կ է, կ'ըլլա՞յ, եւլն.:

«Պարզապէս խաղալ» նկատի ունենալէ ետք, բնագրին մանրամասնութիւններէն կ'ենթադրէ նաեւ իւրաքանչիւր դերասանին պահել նաեւ իր անհատականութիւնը եւ իր ստեղծելիք տիպարին յատկանիշները: Այս պարագային, ուրեմն հիմնականը կ'ըլլայ՝ ընդհանուր ներդաշնակութեան ստեղծումը տիպարներու խաղին միջեւ: Նկատի ունենալով այս տեսակէտը, Ռէթորէ իր ըմբռնումը կը դրոշմէ ընդհանուրի խաղարկութեան վրայ:

Եթէ հարցը յօրանջելու չվերաբերէր, Փիէռ Տիւքսի (Համ) համար պիտի ըսէինք որ շատ լաւ յօրանջող մըն է: Բեմին վրայ չէր (եւ պէտք չէ ալ ըլլայ...) այլ, մարդ մըն էր, որ նոր կ'արթննար,

(Նոյն պատասխանը, երբ Քլով հեռադիտակով դուրսը կը դիտէ եւ կ'ըսէ «զէրօ... զէրօ...». բնութեան զէրօն խոտոր կը համեմատի իրականութեան):

Զէրօ կամ ոչնչութիւն, «Վաթ» վէպին հերոսը՝ Պ. «Նաթ»ն է: Անգլերէն կը նշանակէ՝ ոչ: Ասիկա կը համապատասխանէ Պէքէթի նախընտրած Տիոնիսիոս Արեւփակացիի մէկ խօսքին. «ոչինչ աւելի իրական է՝ քան ոչնչութիւնը»: Կամ, երբ Քլով կ'ըսէ. «Այս կրնայ վերջանալ (պահ մը). ամբողջ կեանք մը՝ նոյն հարցումները եւ նոյն պատասխանները»: Եւ ինչո՞ւ հոն են իրենք...

«Համ».– Արդեօ՞ք բան մը չենք նշանակեր...

Քլով.– Իմաստաւորուինք մե՞նք նշանակել (կարճ խնդուք...) էհ, լաւ...

Պէքէթի թատերախաղերը կ'իմաստաւորուին եթէ անոնք առնուին որպէս քաթարսիսի եղանակաւորում մը, իր բոլոր կարելի ապրումներով. ոչնչութիւն, ըսպասում, քարացածութիւն... եւ անշուշտ

FIN DE PARTIE

որ խոշորացոյց մը կը կոչեմ...»: Ուրիշ տեղ մը, երբ Քլով հարց կու տայ «Համ»ին թէ ի՛նչը զինք հոն կը պահէ, «Համ» կը պատասխանէ՝ երկախօսութիւնը (Թատերախաղը ըսել կ'ուզէ, իրենց խաղցած...):

Այլ ակնարկութիւն մը. «Համ» ինքզինքը կը մէջբերէ, որպէս թէ ինքզինք կը դիտէ, կը սրբագրէ որպէս թէ թատերական փորձի մէջ ըլլային, կը յիշէ իր ձայնին ելեւէջները, բնական է, թանձր, գեղեցի՞կ է, չէ՞, այսպէս, այսպէս կ'ըլլայ ուրեմն: Ամէնէն կարեւորը սակայն, երբ կ'ըսէ «ինծի կը մնայ խաղալ»: Իսկ խաղին վերջաւորութեան, ինչպէս արդէն յիշեցինք, Թաշկինակը կը զետեղէ երեսին վրայ «քանի այսպէս կը խաղցուի... այսպէս խաղանք եւ երբեք չխօսինք... այլեւս չխօսինք...», այլ խօսքով, մահուան խաղը վերջացած է, հետեւաբար չխօսինք: Նկատի պէտք է ունենալ նաեւ որ, «Համ» գրող է, ամէն օր քիչ մը կը գրէ, վէպ մը թերեւս, որ տակաւին չէ վերջացած: Դերասանական անկիւնէն ալ դիտուած, Քլովի (Միշէլ Ռոպան) խաղարկութիւնը այդ ցոյց կու տայ, անոր շարժումները կարծէք կը թելադրեն՝ ահաւասիկ պատրաստուեցայ, պայուսակս առի, «Համ»ին դիմացը կեցած եմ, եւ մեր խաղը վերջացաւ: Այս վերլուծումը հաւանական պարագաներէն մէկն է եւ կապ ունի բեմադրական ըմբռնողութեան հետ, ինչպէս պիտի տեսնենք:

Տակաւին կան այլ մեկնաբանութիւններ: Որպէս թէ թատերախաղը արտայայտութիւնն է Պէքէթի եւ իրլանտացի վիպասան բանաստեղծ՝ Ճէյմս Ճոյսին, նկատի ունենալով որ, շրջան մը կ'ըսուի թէ Պէքէթ կ'ըլլայ Ճոյսի անձնական քարտուղարը, Ճոյս, որ իր կեանքին վերջին տարիներուն կը կուրանայ: Ուրեմն, «Համ» (որ չվերջացած վէպ մը ունի...) Ճոյսն է, մինչ Քլով՝ Պէքէթն է, որ երբեք չի կրնար հաւասարիլ իր վարպետին գրական տաղանդին (Լիոնէլ Ապէլ. մէջբերուած Մ. Էսլինի կողմէ): Շատ անձնական բացատրութիւն մըն է:

Աւելի հաւանական մեկնաբանութիւն կու տայ (Քէնըր), որ թատերախաղը

Բ. Հարցում.– Այն կարծիքի՞ն էք թէ հեղինակը լուծումներ պէտք է առաջադրէ իր առեղծուածներուն:

Պատասխան.– Այս խաղին հեղինակը՝ ոչ: (Ընդգծումները՝ մեր կողմէն):

Բեմադրութենէն առաջ, ընդհանրապէս նախ բնագիրը կ'ենթարկուի մանրազննին քննութեան: Կը ճշդուին տիպարներուն հոգեբանական բարդութիւններն ու նրբութիւնները: Հեղինակի միտք բանին, ըսել ուզածը: Ապա մեկնելով այս տուեալներէն, բեմադիրը կ'որոշէ ի՛նչ մեկնաբանութիւն տալ որ հասարակ յայտարարի տակ դնէ: Այլ խօսքով, այս բոլոր մեկնաբանութիւնները կ'առարկայացնէ, կը գոյացնէ բեմին վրայ, խաղին ստեղծած պատկերներով: Այլապէս, նախապէս կատարուած բոլոր վերլուծումները պիտի վերածուէին հոգեբանական եւ փիլիսոփայական թէզերու, մինչ թատրոնին մէջ խաղն է՝ հիմնականը: Միւսները կը ծառայեն խաղը իմաստաւորելու: Նման վերլուծումներու վտանգը աւելի կ'ըլլայ, մանաւանդ՝ Պէքէթի նման հեղինակներու գործերուն, ուր մէկէ աւելի եւ գրեթէ բոլորն ալ ընդունելի մեկնաբանութիւններ կրնան տրուիլ: Եթէ ուշադրութիւն ընենք Պէքէթի պատասխաններուն, կը տեսնենք որ՝ կը շեշտէ «խաղ»ին վրայ:

Կի Ռէթորէի բեմադրութիւնը՝ պարզագոյնի կ'իջեցնէ այս թատերախաղը: Խաղալ պարզօրէն, ինչպէս Պէքէթ պիտի ըսէր, խաղալով իմաստ տալ թատերախաղին. «Հոգեբանութիւնը, բարոյականը մուտք կրնան գործել կտորի մըթնոլորտին մէջ միմիայն՝ խաղին ընդմէջէն». խորագիրը արդէն կը թելադրէ թէ եղածը՝ խաղ մըն է: Խաղալ որպէս թէ կը կարդան բնագիրը: Նկատի ունենալով բնագրին երաժշտականութիւնը եւ ճանչցուած Պէքէթի պարագային թէ, ան մեծ բծախնդրութեամբ կ'ընտրէ իր բառերը, անոնց իմաստը եւ երաժշտականութիւնը: Անհրաժեշտ է անդրադառնալ հոս, որ Պէքէթի երկախօսութեան մէջ նոյնիսկ կարճ դադարները (լռութիւնները) կը խօսին: Ընդհանրապէս, իր թատերախաղերուն մէջ կարճ երկախօսութեան մը կը յաջորդեն լռութիւններ եւ այսպէս

ENDGAME

կամ շատ ձանձրացած՝ կը յօրանջէր: Իշխողի այդ դերին մէջ կը դնէր նաեւ առանձնութենէ տառապող մարդու մը շէշտը, եւ ատիկա այն պահուն՝ երբ Քըլովը կը կանչէր, երբ այլեւս պէտք կ'ունենար դառնալու սենեակին շուրջ, իր բազկաթոռ–կառքին մէջ եւ սակայն չէր դադրեր բռնատէր ըլլալէ... «Ոչ. ամէն ինչ ամբողջական է (հպարտ). որքան աւելի մեծ ըլլանք՝ աւելի լեցուն ենք եւ աւելի պարապ...»: Անտրէ Ռէյպալ (Նէկ) շատ հարուստ երանգաւորում կու տայ իր կարճ դերին, մանաւանդ՝ երբ կը պատմէ Անգլիացիին պատմութիւնը դերձակի մը հետ, որ երեք ամսուան ընթացքին տափատ մը չի կրնար պատրաստել. «6 օրուան մէջ Աստուած աշխարհը շինեց... կը հակնա՞ք, պարոն...»: Մէկ բան կը պակսէր Անտրէ Ռէյպալին. բնագրին մէջ յիշուած անգլերէն բառերը (օրինակ՝ մի Լորտ – Աստուած իմ) եթէ կարենար անգլիական հնչումով տալ. դժբախտաբար, հնչումը ֆրանսական անգլերէն էր, մանաւանդ՝ «մի լորտ» բառը խօսակցական շատ գործածուած, դարձուածքային բառ է: Եթէ «Համ»ը վիճակի մը բռնատէրն էր, Անտրէ Ռէյպալ՝ բեմին տիրապետողն էր, իր իւրաքանչիւր բառով կը տիրէր բեմին: Իր տեղը աղբամանին մէջն էր, բեմին վրայ, վեհաշուք գլուխը դուրս կը ցցէր եւ հազիւ կը խօսէր, ամբողջ բեմը ինքն էր: Միշէլ Ռոպան (Քլով) բաւական խիստ մարզումի ենթարկուած պէտք էր ըլլար, Քլովի գոյութիւնը քաշքշելու բեմին վրայ: Հետեւեալ դիրքը պիտի ունենար՝ առջեւ կքած, դիրքի մը մէջ, որուն ամբողջ հաւասարակշռութիւնը կը յենուր միակ կէտի մը վրայ եւ ատոր փոքր խախտումը վար պիտի ձգէ զինք: Այս դիրքին վրայ քալել առանց ոտքերը բարձրացնելու եւ մանաւանդ՝ պարբերաբար աստիճանները բարձրանալու հեռադիտակով դուրսը դիտելու, ենթարկուելով «Համ»ի հրահանգներուն, նախ դիտողը կ'անհանգստացնէ եւ մանաւանդ պէտք էր նոյն դիրքը պահէր աստիճանները բարձրացած պահուն:

Ռէթորէի մեկնաբանութիւնը կը ձգտէր հարազատ մնալու Պէքէթեան ըմբռնումին: Հակառակ բնագրի ծանր վիճակներուն, բեմադրութիւնը կը ստեղծէ հաճելի մթնոլորտ, առանց թեթեւ ըլլալու: Պէքէթ «գերմանացի դերասաններուն կարելի եղած չափով պէտք է խնդացնել հանդիսատեսը, մեկնելով այս սարսափելի բանէն...»: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ որ, «Թեփ»ը Ժողովրդային Թատրոնի կոչումն ունի: Այդ երբեք չի նշանակեր սակայն խորունկ հարցեր չներկայացնել, այլ՝ գիտնալ զանոնք ներկայացնելու ձեւը՝ առանց մխրճելու հանդիսատեսը փաթեթիք մթնոլորտի մէջ եւ մոռցնել տալ անոր քննադատական մօտեցումը և տրամաբանական կեցուածքը:

Հետեւաբար այս հաստատումները անտարբեր չեն կրնար ձգել Պէքէթի խնդրոյ առարկայ աշխարհահայեացքը, ուր ամէն ինչ քարացած է, ոչնչութիւն է:

«Համ».– Ժամը քանի՞ն է:
Քլով.– Սովորականին պէս...
«Համ».– Նայեցա՞ր:
Քլով.– Այո՛:
«Համ».– Ուրեմն...
Քլով.– Զերօ...

չմնալու հոն: Որպէս թատրոն, զուարճանալ այո՛, եթէ ատիկա վիճակի մը ըմբռնումէն կու գայ, երբ նոյնիսկ կըրնաս մերժել ներկայացուած գործին աշխարհահայեացքը, միշտ զուարճանալով: Քաթարսիսի եղանակաւորումը վերջապէս զուարճանալու ձեւ մըն է, եւ հիմնականը՝ քննադատական մօտեցումը չըկորսնցնելն է:

ԾԱՆՕԹ. ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ներկայացում.– «Fin de partie». Samuel Beckett. TEP, Octobre - Novembre.
Բեմադրութիւն.– Կի Ռէթորէ
Դերասաններ.– Ժիզէլ Քազատցիւ, Փիէր Տիւքս, Անտրէ Ռէյպազ, Միշէլ Ռոպան:

1.– Տե՛ս «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ» Նոյեմբեր, 1980 – «Սպասելով Կոտոյին», Յ. Փափազեան:

2.– Ներկայացումէն ամիս մը առաջ, Թէփ–ի տնօրէնութիւնը հրապարակային ընթերցանութեան կը հրաւիրէ իր անդամները եւ հանդիսատեսները, սիրողները ընդհանրապէս: Ներկայացումը ըսկսելէն երկու շաբաթ առաջ, թատերասէրները կը հրաւիրուին հրապարակային զրոյցի՝ դերասաններուն եւ բեմադիրին հետ: Այս զրոյցի ընթացքին, բեմադիր՝ Կի Ռէթորէ դիտել կու տայ, որ յարաբերաբար փոքր ուսանողներու յատուկ ցերեկոյթի մը ընթացքին, կը նշմարէ որ խնդուքը աւելի տեղ կ'ունենայ անոնց մօտ, քան՝ սովորական ներկայացումներուն:

3.– Սամուէլ Պէքէթ կը նկատուի ֆրանսական «նոր վէպ»ի նախակարապետներէն: Այն վիպասաններէն, որոնք մեծ կարեւորութիւն կու տան իւրաքանչիւր բառի իմաստին և իմաստներուն: Այնպէս որ, բառի մը մէկ իմաստը պէտք չէ առնուի միայն, այլ՝ բոլոր իմաստները: Հեռու չէ որ, Պէքէթ նոյն թէքնիքը գործածեց նաեւ թատրոնին մէջ:

4.– TEP - Mensuel du Théâtre de l'Est Parisien, N° 131.

5.– «Վերջին խաղ»ը կը գրուի 1954–ի շրջանին եւ իր վերջնական ձեւը կ'առնէ 1956–ին: Առաջին անգամ կը բեմադրուի Ռոժէ Պլէնի կողմէ, Ապրիլ 1, 1957–ին, Լոնտոնի *Royal Court Theatre*–ին մէջ և նոյն ամսու 27ին միայն կը փոխադրուի *Studio des Champs - Elysées* եւ նոյն յաջողութիւնը չունենար: «Սպասելով Կոտոյին» բնագիրը կը գրուի ֆրանսերէնով ապա կը թարգմանուի՝ անգլերէնի:

6–, Պէքէթ, երբ կը գրէ «Սպասելով Կոտոյին», արդէն վիպասան էր եւ գաղափար չունէր թատերական գիտութիւններէն: Բնածին թատերագիր: Ռոժէ Պլէն կը յիշէ թէ Պէքէթ շատ սիրով կ'ընդունէր իր կարգ մը բեմադրական թելադրութիւնները եւ սրբագրութիւնները:

7.– *«Fin de partie». Samuel Beckett. Les Editions de Minuit.*

8.– *«Endgame». S. Beckett.. Faber Editions.*

9.– *«The Theatre of the Absurd». Martin Esslin. Pélican Books.*

10.– *«Beckett». Pierre Mélèse. Seghers.*

11.– *«Samuel Beckett». Ronald Hey - man. H.E.B. Paperback, contemporary playwright series.*

lettres françaises

par

Daniel LEUWERS

RENÉ CHAR

ou l'éclair poétique

«Le poète se remarque à la quantité de pages insignifiantes qu'il n'écrit pas». Par cette formule, René Char caractérise bien l'extrême concision d'un art qui refuse de s'attarder à ses sources événementielles. Volontiers aphoristique, l e langage du poète épouse une dynamique qui abolit les contraires et entraine la fulguration de l'instant («l'éclair me dure»). L'œuvre de René Char, attentive à se définir pour mieux s'affranchir, fait du resserrement de la parole la condition d'un élargissement de son sens. Héritier d'Héraclite, Char privilégie toujours une tension interne qu'aiguise le surgissement d'un douloureux obstacle à dépasser: « Au centre de la poésie, un contradicteur t'attend. C'est ton souverain. Lutte loyalement contre lui ».

Né en 1907 à l'Isle-sur-Sorgue, René Char grandit dans la propriété des Névons qui sera plus tard chargée, dans son œuvre, des affects conjugués de la jouvence et du deuil. Ses premiers poèmes, écrits entre 1922 et 1926, paraissent en 1928 sous le titre *Les cloches sur le cœur*. La publication d'*Arsenal* en 1929 vaut à Char l'amitié durable de Paul Eluard qui l'introduit parmi les surréalistes; c'est d'ailleurs en collaboration avec Eluard et André Breton qu'il compose en 1930 *Ralentir travaux*. L'écriture éclatée du *Marteau sans maitre* - recueil qui, en 1934, réunit tous les poèmes écrits depuis 1927 — traduit «l'hallucinante expérience de l'homme noué au Mal, de l'homme massacré et pourtant victorieux». «Entraîneur d'hypnose», le poète emprunte la «torche du prodigue» pour transformer son désespoir en espoir intransigeant, avec l'assurance qu'«abondance viendra». Char n'en dénonce pas moins prémonitoirement l'irruption insidieuse de la barbarie qui, dans *Placard pour un chemin des écoliers*(1937)et dans *Dehors la nuit est gouvernée* (1938), devient, sous la forme d'un chaotique et impétueux afflux d'images, une puissance obscure et paralysante à laquelle il convient de substituer «le visage nuptial» de l'amour salvateur. Si Char s'éloigne dès 1934 du surréalisme, c'est parce que «la parole dépourvue de sens» lui paraît alors bien légère face au déploiement des fascismes européens et à l'imminence de la seconde guerre mondiale.

La guerre va simultanément l'engager dans le combat armé contre l'occupant nazi — il devient en 1942 chef d'un maquis de Provence sous le pseudonyme de capitaine Alexandre — et dans un approfondissement de la connaissance par l'écriture. Si *Seuls demeurent* (1945) convie beauté et vérité aux salves de la délivrance, les *Feuillets d'Hypnos* — paru la même année et qui sont des notes prises au jour le jour dans les aléas de la Résistance, «notes... écrites dans la tension, la colère, la peur, l'émulation, le dégoût, la ruse, le recueillement furtif, l'illusion de l'avenir, l'amitié, l'amour» — retracent une errance lucide et responsable vers la lumineuse beauté appelée à survivre aux armistices platoniques. «Né de l'appel du devenir et de l'angoisse de la rétention», le poème consent, avec une fougue toute rimbaldienne, à affronter un inconnu qu'il pulvérise.

Lorsque Char émerge de l'affrontement, il porte sur soi les traces de la traversée du pire — ces «ailes de communication entre notre souffle reposé et nos fièvres les plus fortes» —, mais il a hâte de retrouver la faim de vivre, la libre complainte de l'amour et la saveur précieuse de l'amitié; l'après-guerre marque d'ailleurs le début de ses liens avec Camus, Braque, Matisse, Giacometti. Cependant la «sérénité crispée» du poète ne peut enrayer le travail souterrain de la mort qui prend peu à peu le visage dévorant de la mémoire et tend à obstruer un avenir auparavant pourvoyeur de vastes étendues. Aussi, dans *La Parole en archipel* (1962), le poète éprouve-t-il le sentiment d'avoir perdu son «temps vrai» et de parler dans la dislocation. Il ne fait plus partie des «matinaux» qui savaient guetter en pleine nuit le rougeoiment de l'aube. L'obsession fragmentaire s'accentue encore dans un texte au titre très explicite, *l'Age cassant* (1965).

René Char éprouve alors le besoin de reprendre racine, de retrouver cette source métaphorique et réelle qu'est la Sorgue — dans sa pièce poétique *Le soleil des eaux* (1949), il en a fait son personnage principal —, de retourner en amont de son enfance, de quérir des lieux aimés (comme certains parages d'Alsace, des parcelles de Luberon, Thouzon, Venasque). Puis le poète s'adresse aux éléments et en vient à célébrer la «pluie giboyeuse» grâce à laquelle il ne souffrira plus «rupture, dessèchement ni agonie» mais se confondra au terme épars de la vie. Dans *Le Chien de cœur* (1968), la mort réapparaît pourtant, menaçante, dans une lumière «nue, agrandie, péremptoire, se brisant de toutes ses artères contre nous». L'effroi et la joie se font dès lors escorte dans «un vide à désespérément recenser», face à un «avenir déjà raturé». Char, qui sait que «la poésie vit d'insomnie», livre justement en 1972 dans *La nuit talismanique* un ensemble d'œuvres graphiques réalisées, «faute de sommeil», sur des écorces de bouleau entra 1955 et 1958; il y joint des poèmes plus récents où ressurgit une «réalité quasi sans choix, assaillante, assaillie, qui exténuée se dépose, puis se dresse, se veut fruit de chaos et de soin offert à notre oscillation».

Si, dans *Aromates chasseurs* (1976), Orion vient soudain reprendre place au cœur d'un siècle où, selon le poète, «l'espace intime» et «l'espace circulaire» ont été irrémédiablement séparés l'un de l'autre, c'est pour ouvrir «un troisième espace en chemin, hors du trajet des deux connus» — espace qui, à n'en pas douter, se confond avec ce monde de l'art dans lequel Char ne cherche jamais le pardon mais où il trouve ses «alliés substantiels» célébrés dans les nombreuses éditions de *Recherche de la base et du sommet*: les philosophes, des Présocratiques à Nietzche et Heidegger; les poètes, de Baudelaire à Arthur Rimbaud et Paul Eluard; et surtout les peintres, ses contemporains et amis, dont les plus grands (Braque, Picasso, Matisse, Miro, Vierra Da Silva, De Staël, Giacometti, Brauner) ont illustré son œuvre grave qui, «à proximité des urnes de la mort», ne cesse d'accomplir une mission audacieuse et fragile de reconnaissance.

Les principaux ouvrages de René Char sont publiés chez Gallimard, et certains dans la collection de poche «Poésie — Gallimard».

BORIS VIAN

ou la gentille insolence

Né en 1920 à Ville-d'Avray, Boris Vian connaît très jeune les premières atteintes de la maladie. Souffrant de cardiopathie, il traverse une enfance protégée et choyée, dans un milieu aisé. Ses études sont assez ternes; l'adolescent se plie mal à la discipline scolaire mais il se forge une culture très personnelle qui a pour toile de fond la civilisation américaine découverte d'abord à travers le cinéma et le jazz, puis à travers la littérature. Marié à vingt-et-un ans, Boris Vian obtient peu après son diplôme d'ingénieur de l'Ecole Centrale des Arts et Manufactures de Paris. Mais à l'ennui des études et à la routine du métier, il préfère le rituel des surprise-parties et la musique de jazz qu'il pratique comme trompettiste. De plus, il entreprend de faire œuvre d'écrivain, «histoire d'amuser les copains». Il écrit dès 1942 son premier roman (demeuré longtemps inédit) *Trouble dans les Andins*, puis *Vercoquin et le plancton* (publié en 1947), sorte de défense et illustration — sur un fond de folklore estudiantin — de la surprise-partie.

L'année 1946 est particulièrement féconde. En plus d'une pièce de théâtre (*l'Equarrissage pour tous*), Boris Vian achève son chef-d'œuvre *l'Ecume des jours*, rédige un autre long roman, *l'Automne à Pékin*, et décide, à la demande d'un éditeur, de fabriquer à la hâte un pastiche de roman américain qu'il signe du pseudonyme de Vernon Sullivan et intitule *J'irai cracher sur vos tombes*. Publié à la fin de l'année 1946, le livre suscite à la fois le succès et le scandale. Les hardiesses érotiques de l'ouvrage et les doutes quant à l'existence de Vernon Sullivan (dont l'éditeur révélera finalement qu'il n'est autre que Boris Vian, son prétendu traducteur) valent désormais à l'auteur un durable cortège d'intolérance et de mépris. Trois autres livres de Vernon Sullivan paraitront néanmoins (*Les Morts ont tous la même peau*, 1947, *Et on tuera tous les affreux*, 1948; *Elles se rendent pas compte*, 1948), qui témoignent du goût de Vian pour les actions bien charpentées du roman policier américain.

Ces ouvrages faciles où l'érotisation est systématique auront le seul tort d'éclipser la sortie en 1947 de *l'Ecume des jours* que Raymond Queneau salue cependant comme «le plus poignant des romans d'amour contemporains». Dans cette œuvre où les fantasmes de dégradation et de maladie président au ballet feutré de la mort angoissante, la cruauté et la tendresse s'entrelacent pour créer une poétique atmosphère de tragédie douce-amère. Dans un Avant-Propos, Boris Vian clame très clairement l'individualisme («les masses ont tort et les individus toujours raison») qui caractérise son œuvre et qui est perceptible dans le recueil de nouvelles *Les Fourmis* (1949) ou dans les romans *l'Herbe rouge* (1950) et *l'Arrache-cœur* (1953). Mais ce qui caractérise davantage encore la création de Boris Vian, c'est l'inlassable fantaisie avec laquelle l'auteur déforme la langue française, manque de respect aux idiotismes et aux proverbes, recourt à l'argot, altère les noms propres (rebaptisant Jean-Sol Partre et la comtesse de Bovouard le célèbre couple existentialiste). Astuces, coq-à-l'âne, néologismes, calembours et contrepéteries ponctuent l'écriture des romans ou les variations spatiotemporelles sont incessantes et où les personnages sont toujours guettés par la mort violente.

Dans ses poèmes, recueillis en 1962 sous le titre significatif *Je voudrais pas crever*, Boris Vian considère avec une insolence désespérée la mort, qui l'emportera prématurément en 1959. Mais, avant de disparaitre, l'auteur aura rejoint en 1952 le Collège de Pataphysique auquel son goût de la provocation et du canular — qu'exprime l'énorme f arce *Le goûter des généraux* — le destinait tout particulièrement. Il aura également traduit de nombreux romans policiers ou fantastiques, écrit une multitude de chansons et collaboré durablement à la revue *Jazz Hot*.

Si un vaste courant de sympathie fait escorte à l'œuvre depuis la mort de son auteur, il est essentiellement le fait des jeunes générations, qui, sous la gentille — mais non moint subversive — insolence à l'égard du langage, aiment à découvrir une généreuse saveur de liberté.

ANDRÉ PIEYRE DE MANDIARGES

ou le goût de l'insolite

D'une écriture précise et précieuse, André Pieyre de Mandiargues se plait à explorer les voies «du bizarre, du fantastique, de la violence, pour ne pas dire de la licence et de la brutalité, du panique et du funèbre, du cruel, du convulsif et de l'incontrôlé». Son œuvre privilégie l'insolite qui réside au cœur du quotidien.

Né en 1909 à Paris, Pieyre de Mandiargues fait des études d'archéologie, puis se sent poussé à la poésie par la lecture d'Agrippa d'Aubigné, des poètes élisabéthains, des romantiques allemands, ainsi que des surréalistes. Ses premières œuvres poètiques, telles que «*l'Age de craie* (1935) et *Dans les années sordides* (1943), aiment à enchevêtrer les fils du rêve et de la réalité. Quant à ses premiers récits — *Le musée noir* (1946) et *Soleil des loups* (1951), ils allient le grotesque et le tragique pour créer, dans la lignée d'Edgar Poe et de Villiers de l'Isle-Adam, un climat fantastique qui prend des teintes plus feutrées dans *Marbre* (1953) et *Le lis de mer* (1956) où s'exprime le goût de l'auteur pour les rites de l'initiation amoureuse. En accédant à la dimension romanesque avec *La Motocyclette* (1963) et *La Marge* (Prix Goncourt 1967), l'œuvre fait voisiner l'amour physique avec la mort sanglante. Pieyre de Mandiargues place toujours ses personnages — de préférence des jeunes filles ou de beaux êtres diaphanes — dans une sorte de théâtre de la mort où les forces démoniaques sont soulevées par des égarements dans le domaine érotique.

Cet héritier hautain du surréalisme, qui rejoint le mouvement en 1947 et en signe dès lors les déclarations les plus importantes, à une prédilection pour l'Italie standhalienne à laquelle il consacre en 1965 un essai, *Beylamour*. Grand voyageur ayant sillonné l'Europe, l'Orient méditerranéen puis connu le Mexique, Pieyre de Mandiargues reste avant tout un esthète qui, tout en développant les superbes rêveries de sa création personnelle, cherche le refuge complice des «belvédères» qui permettent de percevoir la beauté sous ses formes les plus incongrues et secrètes. C'est ainsi que l'auteur s'attache à cerains lieux comme Bomarzo et ses «monstres», de même qu'à un univers pictural qui, de Jérôme Bosch à Bona de Mandiargues, son épouse à qui il adresse en 1971 l'affectueux hommage intitulé *Bona l'amour la peinture*), passe par Paul Klee, Max Ernst et Jean Dubuffet, ses complices sur les chemins baroques de la surréalité.

PRINCIPAUX OUVRAGES:

Récits: *Le Musée noir*, Laffont, 1946.
Soleil des loups, Laffont, 1951.
Marbre, Laffont, 1953.
Le lis de mer, Laffont, 1956.
Feu de braise, Grasset, 1959.
Porte dévergondée, Gallimard 1965.
Mascarets, Gallimard, 1971.
Romans: *La motocyclette*, Gallimard, 1963.
La Marge, Gallimard, 1967.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
3
MARDI
3 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

LE NUMERO 2 F.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.834
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.834

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԼԱՆՈՅԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Յունուար 28–էն ետք, Յունուար 29–ին ալ, Իլ Ճիոռնալէ, Միլանոյի օրաթերթը կրկին կ'անդրադառնար Հայկ. ահաբեկ – չութեան:

×

Դժուար է գտնել հայ ահաբեկիչներու օգտագործած կայանը խորագրին տակ, թերթին աշխատակիցը կը գրէ թէ եղեռնափորձէն 24 ժամ յետոյ, փնտռտուքներ կ'ըլլան ճշդելու համար վայրը ուրկէ մեկնած են ահաբեկումները: Ինչպէս նըման այլ պարագաներու (օրինակ՝ եղեռնափորձերը Հոկ. 5–ին Թրէիշ էոլայնզի եւ Մոնտատորի դէմ), ոստիկանութիւնը իր ուշադրութիւնը կը դարձնէ հայ գա – ղութին վրայ, որ տարիներէ ի վեր կ'ապ– րի եւ կ'աշխատի քաղաքին մէջ: Այն ըն– պաւորութիւնը կայ սակայն, որ կը խար– խափեն մութին մէջ, նաեւ անոր համար որ տեղեկութիւններ կը պակսին այս փոքր գաղութին մասին, որ հանդիպման կէտ մըն ալ չունի բացի՝ Չենթրօ տի ռոռֆիմանթացիոնէ տէլլա Քուլթուռա առմենա–էն, ուր հազուադէպօրէն վիրար կը գտնեն: Միլանոյի Հայերը, անցեալին ալ, հրապարակաւ դատապարտած են ահաբեկչական արարքները: Ոմանք կը խորհին նոյնիսկ թէ ահաբեկումներու հեղինակները կ'ուզեն վարկաբեկել ի– րենց գաղութը:

Ռումբերու պատճառած վնասները 100 միլիոն (լիռ) կը նկատուին, ըստ առա – ջին գնահատումի մը:

Թերթը կը յայտնէ թէ Սիւիսէրի գը – րասենեակը, Վիա Վիթթոռ Փիզանի ա– ւելի մեծ վնասներ կրած է, 5 ցուցա – փեղկերէն միայն մէկը եղածին պէս կե– ցած է, որովհետեւ հակառումբ ապակեփեղկ ունէր: Պայթումը այնքան զօրա – ւոր եղած է, որ վնասուած են 3 կառքեր, մօտերը կեցած: 5 անցորդներ ալ թե – թեւօրէն վիրաւորուած են եւ բժշկական խնամք ստացած են Ֆաթէպէնէֆրաթելլի բայց նոյն գիշերը տուն վերադար – ձած են: Օդանաւային գիծերու գրա – սենեակը փակ մնացած է ամբողջ օրը, Յունուար 28ին եւ միայն Յունուար 29ին կրցած էր մաս մը բանալ ժողովուրդին: Ընդհակառակն, Փիացցա Գաւուռ, գոր – ծունէութիւնը բնաւ չէ դադրած:

Այս լրատուութենէն զատ եւ ճիշդ կողքին, Իլ Ճիոռնալէ հրատարակած է Ջիւ– բիւխէն թղթակցութիւն մը Տառիօ տ'Ա– լոյի ստորագրութեան ներքեւ: Հոն, թղթակիցը կը բացատրէ այն պատճառ – ները, որոնք «թշնամութիւն» ստեղծած են Ջուիցերիոյ եւ Հայկ. Գաղտնի Բա – նակին միջեւ: Կը յիշէ Ալեքսի եւ Սիւզիի ձերբակալութիւնը: Կ'ըսէ թէ «ՀԳԲ–ը կ'ամբաստանէ Զուիցերիան, որ հարկ եղածին չափ չէ պայքարեր 1886–ի (?) ջարդերուն առեն»...:

Ներկայիս, կ'ըսէ յօդուածագիրը 3000 Հայեր կ'ապրին Զուիցերիա ու կը յիշէ թէ ՀԳԲ.ի երկրորդ ամբաստանութիւ – նը, շատ աւելի տկար է, քան կը վե – րաբերի Սիւզիի եւ Ալեքի բանտարկու – թեան պայմաններուն: Կ'ըսէ թէ ՀԳԲ.ը սպառնացած էր և Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւն մը գացած այցելած էր բանտարկեալներուն եւ անոր տեղեկագիրը հրապարակուած էր Երեքշաբթի օր մա – մուլի ասուլիսի մը ընթացքին (այդ տեղեկագրին մանրամասնութիւնները տես՝ «Յառաջ», Յունուար 30, Ա. էջ): Վեր – ջապէս, Տառիօ տ'Ալօ կը վերջացնէ իր թղթակցութիւնը Սիւզիի դատապար – տութեան լուրով, աւելցնելով թէ Ալեքի դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Փետր. 9–ին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐՊԷՐ ՍԵԿԱՌ, Թղթատարի նախկին նախարար եւ պատուիրակ – նախարար, ներկայիս, Նախարարապետին մօտ, մեռաւ 58 տարեկանին, Թոքերու խլիր – դէ: Տարիներէ ի վեր, հիացում պատճառով քաջութեամբ մը, «ստանձնած էր», ըստ արդիական բառամթերքին, իր հի – ւանդութիւնը եւ կոչ ըրած մեծ ծխողներուն, որ զգոյշ ըլլան եւ պզտիկ հաճոյքներու չզոհեն իրենց առողջութիւնն ու կեանքը: Ինք եղած էր մեծ ծխող մը (40՝ օրական) եւ երբ հիւանդութիւնը եկած էր, արդէն ուշ էր: Թէ իբրեւ մարդ եւ թէ իբրեւ քաղաքական դէմք, յարգանքի առարկայ է նաեւ իր հակառակորդներուն կողմէ: Յուղարկաւորութիւնը կը կա – տարուի Հինգշաբթի, ի ներկայութեան Հանրապետութեան Նախագահին:

ՊԱՐՍԻԿՆԵՐԸ դժգոհ են Ֆրանսայէն, որ Միրաժ օդանաւներ յանձնեց Իրաքի, առջի օր: 4 կամ 6 օդանաւ է 60–ի ապըսպըրանքի վրայ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը կը ճշդէ թէ այս յանձնումը կը վերաբերի 1977–ի համաձայ – նագրերու, բայց եւ այնպէս կը հակասէ Ֆ ր ա ն ս ա յ ի յանձնառութեան պատերազմի մ է ջ գտնուող երկրի մը զէնք չտալու: Փարիզի պարսկական դեսպանատունը յայտարարութեամբ մը ըսաւ թէ Ֆրանսա կ'ուզէ կործա – նել իրանեան յեղափոխութիւնը եւ Թեհրան երբեք պիտի չմոռնայ Ֆրանսայի ը– րածը:

ԼԻՈՆԷԼ ԺՈՍՓԷՆ ընկերվարական կուսակցութեան նոր առաջին քարտուղարը, ի պատասխան համայնավարներուն ա– ռաջարկներուն (համյնավար նախարար եթէ Միթերան նախագահ ընտրուի) ը– սաւ, Եւրոպա Մէկի «մամուլի ակում – բէն» որ հարցը այժմէական չէ եւ թէ համայնավար կուսակցութեան պահան – ջը «խոտոր կը համեմատի անոր ղեկա – վարութեան ներկայ քաղաքականութեան հետ»: Մնաց որ, Միթերան, եթէ ըն– տըրուի պիտի լուծէ Ազգ. Ժողովը եւ ե– րեսփոխանական նոր ընտրութիւններու ձեռնարկէ ինչ որ կրնայ նոր դիմագիծ մը տալ Ժողովին:

ՍԵԶԱՌները, որոնք կը համապատաս – խանեն ամերիկեան Օսքարներուն, բայց ֆրանսական շարժանկարին համար, բաշխուեցան, Շաբաթ իրիկուն Փարիզի Փա– լէ Տէ Քոնկրէին մէջ: Տրուած մրցանակները սակայն բաւական աղմուկի եւ քըննադատութեան դուռ բացին քանի 12 մրցանակի վրայ՝ տասը տրուեցան Ֆը – րանսուա Թրիւֆոյի «Վերջին Մեթրօ»ին: Որքան ալ յաջող ըլլայ ֆիլմը, արդար չի նկատուիր այսքան անտեսում ուրիշ ալ յաջող ժապաւէններու: Ուրեմն Վերջին Մեթրօն ստացաւ լաւագոյն ֆիլմի, լաւագոյն բեմադիրի, լաւագոյն սենա – րիոյի, լաւագոյն դերասանի, լաւագոյն դերասանուհիի, լաւագոյն երաժշտու – թեան, լաւագոյն նկարներու, լաւագոյն բեմազարդարման, լաւագոյն ձայնի, լաւագոյն մոնթաժի 10 մրցանակները: Դերասաններն էին՝ Քաթրին Տընէօվ եւ Ժերառ Տըփարտիէօ: Երկու «մնացած» մրցանակները կը վերաբերէին լաւագոյն Երկրորդ դերերուն, զորս ստացան Ժաք Տիւֆիլօ եւ Նաթալի Պայ: Ամէնէն խիստ գրութիւններէն մէկը ստորագրած էր, Երկուշաբթի առտու, Տոմինիք Ժամէ, Քոթիտիէն տը Փարի մէջ, «խեղճ ֆը – րանսական սինեմա» խորագրին տակ:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ 500 փրոֆէսէօր, երկ – րորդական ուսման, հարցաքննուած են

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 20 – 21

ԵՂԵԳՆԱՁՈՐԻ ԱՆՁԱՒՆԵՐԸ

Եղեգնաձոր շրջանին մէջ յայտնաբերուած լայնատարած անձաւները գետնափոր թանգարաններ կը դառնան՝ սահ – մանուած զբօսաշրջիկներուն: Նախա – պատրաստական աշխատանքներ կը կա – տարուին լուսաւորութեան եւ օդի փո – փոխութեան ուղղութեամբ: Արձաններուն մօտ փոխադրակառքերու կանգառներ կը հաստատուին:

× Արթիկ շրջանի Հառիճ գիւղին մէջ – նոգարեան Հառիճավանքը, պատմական յուշարձաններու շարք մը, ճարտարապետական թանգարանի կը վերածուի:

× Գօշավանք, Իջեւան շրջան, հիմնը – ւած է 1188–ին, Իվանէ Զաքարեան իշ – խանին աջակցութեամբ եւ առակագիր Մխիթար Գօշի ջանքերով: Եղած է հոգեւոր, մշակութային եւ կրթական կեդրոն: Հոն կը բացուի թանգարան մը՝ նուիր – ուած Հայ գրչութեան պատմութեան եւ Մխիթար Գօշի կեանքին ու գործունէութեան:

× Ինքնատիպ թանգարան մը կը ստեղծուի Մուղնի գիւղին մէջ, Աշտարակ: Զանազան պատճառներով տեղափոխ – ուած յուշարձաններ հոն կը մէկտեղ – ուին:

× Նորոգուելու վրայ են Տաթեւի հա – մալիրին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղե – ցին եւ Աւրինչ գիւղին խաչքարերը:

× Վերանորոգուեցաւ Հայրավանքը եւ իր նախկին տեսքը ստացաւ: Կը գտնուի Այրիվան գիւղին հիւսիս – արեւելքը, Սեւանի ափին, ժայռոտ – հրուանդանի մը վրայ, Կամօ շրջան: Կառուցուած է Թ – ԺԱ. դարերուն:

×

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԱԾ ՕՓԵՐԱՆ

× Հիմնական նորոգութեանց ենթար – կուելէ ետք, Անոյշի ներկայացումով բացումը կատարուած է Երեւանի Օփերա – յին: Անդրանիկ ներկայացումին հրաւիր– ուած են Օփերան նորոգած ճարտարա – պետները, ճարտարապէտները, շինարարները:

– Հոյակապ այս շէնքը, յայտարարած է Օփերային գլխաւոր բեմադիրը Տիգրան Լեւոնեան, հմայք եւ շուք ունի: Կրնայ գոհացում տալ ամէնէն խստապահանջ հանդիսատեսին ալ: Բեմը նոր տեսք ըս – տացած է, համակարգը մեքենայացուած է արդիական սարքերով: Ներկայացումներուն համար լայն կարելիութիւններ ըս– տեղծուած են:

Ներկայ խաղաշրջանի ներկայացումնե– րու շարքին են Արմէն Տիգրանեանի Դա – ւիթ Բէկ օփերան եւ Գրիգոր Եղիազար – եանի Արա Գեղեցիկ բեմապարը:

×

ԳԻՐՔ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է «Ազատեւի հովտի պատմութեան եւ կուլտուրայի յուշարձանները» խորագրուած հատորը՝ հեղինակութեամբ Իսկանդար Էլլարեա – նի, փոխ – Նախագահը Պատմական յու – շարձաններու պահպանութեան հայկա – կան ընկերակցութեան:

Ազատեւի մէջ պահպանուած են քարէ դարեան եւ յաջորդող ժամանակաշրջաններու պատմական, մշակութային եւ ճարտարապետական բազմաթիւ յուշար – ձաններ՝ բերդեր, ամրոցներ, վանքեր եւ այլ կառոյցներ:

Շրջանը մշակութային կեանքի կարե – ւոր վայր հանդիսացած է: Միջնադա – րուն հոն աշխատած են Մխիթար Գօշ, Խաչատուր Տարօնացի եւ ուրիշներ: Հոն ծաղկած է գրչութեան արուեստը, ինչ – պէս նաեւ ժողովրդական արհեստ – ները:

Գիրքին մէջ նկարագրուած եւ բնու – թագրուած են չորս տասնեակ մը հին շինութիւններ, բոլորն ալ կարեւոր ի– րենց պատմական արժէքով: Առանձին գլուխներ յատկացուած են Գօշավանքին, Հաղարծինին, Մակարավանքին եւայլն: Կան լուսանկարներ, քարտէս – ուղե – ցոյց:

×

ԱՐՈՒԵՍՏԱՆՈՑԸ՝ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Նկարիչ Մինաս Աւետիսեանի արուես – տանոցը, Երեւանի կեդրոնական շէնքե – րուն մէջ, կառավարութեան որոշումով թանգարանի վերածուած է:

Մինաս Աւետիսեանի վրձինին պատ – կանած են հարիւրի մօտ գեղանկարներ, որոնք տեղ գրաւած են ոչ միայն նոր, այլեւ մայրաքաղաքին այլ թանգարան – ներուն եւ անհատական հաւաքածոներուն մէջ: Իբրեւ արժէքաւոր նիւթեր մէկտեղուած են ողբացեալ արուեստագէտին նամակները, արուեստին մասին արտայայ – տած միտքերը, ժամանակակիցներու յուշերը:

Նախատեսուած է այս տարի մեծ ցու – ցահանդէս մը կազմակերպել Երեւանի մէջ, ապա Մոսկուա, Լենինգրադ եւ Խորհ. Միութեան այլ քաղաքները, ցոյց տալով արուեստագէտին ստեղծագործական ամբողջական աշխարհը:

2 օրուան մէջ, որովհետեւ քաջալերած են աշակերտները կարդալու պարսիկ բանաստեղծ Սամէտ Պահրենճիի հէքեաթները, թէեւ այդ բոլոր գիրքերը գըր – ուած են Շահին օրով բայց հոն, հեղի – նակը ցայտուն կերպով կը հասկցնէ իր ձախ հակումները: Խուզարկութիւններ ալ կատարուած են իրը գրատուներու մէջ: Միւս կողմէ, ոստիկանութիւնը ձերբա – կալած է 49 կասկածելիներ Ատանայի մէջ, ձախ թէ աջ, որոնք պատասխանատու կը նկատուին 6 դասատուներու սպանութեան, Սեպտ. 18–էն: Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած է նաեւ լրագրող – գրագէտ Կալիփ Սանտալճը, 57 տարեկան, որ կ'աշխատակցէր ծայրայեղ – ձախ Տէմոքրաթ թերթին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. –

Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը 0–ի դէմ 4 կէտով, Սենիֆրաքայի իր դաշտին վրայ յաղթեց Իւ – էս Միէըլիսի: Կիսախաղը արդէն կը վերջանար այս արդիւնքով՝ 4 – 0:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԶԱՐԹՆՈՒՄ

Այս խորագիրը կարելի է տարբեր ձեւով ալ արձանագրել: Օրինակ՝ մահմետականներու աճ, մահմետականութեան ծաւալում եւայլն: Հիմնականը, սակայն, կը մնայ իրողութեան մը սահմանումը, այն թէ՝ ժամանակէ մը ի վեր այդ աշխարհը ինքնագիտակցութեան տրամադրութեամբ կը շարժի, իր ներքին էութեան փնտռտուքը կը կատարէ եւ, մանաւանդ կը տարածուի մերժելով օտարամուտ երեւոյթները: Ռա տը մարէ, — մօտաւոր բացատրութեամբ՝ ծովայորձանք, — ինչպէս կը բնորոշէ շարժումը Մոնրէալի «Լ'Աքթուալիթէ» հանդէսին թղթակցուհին՝ Քրիսթիան Պերթիոմ, երեք ամիս շրջագայելէ ետք մահմետական աշխարհին զանազան երկիրները:

Պարսկուհի մը դիտել կուտայ թղթակցուհիին, թէ ճինս կը կրէ եւ նաեւ չատոր մը կ'անցընէ իր գլխուն վրայ: Շնորհակալութիւն ձեր տաբատին համար, բայց չատորով կը տարբերիմ ձեզմէ: Այլ խօսքով՝ շնորհակալութիւն արեւմտեան կենցաղին, քաղաքակրթութեան մուտքին համար, բայց եւ այնպէս ես տարբեր եմ ձեր աշխարհէն: Ահա մահմետականութեան հիմնակէտը, մտածումը:

Պահ մը երեւակայեցէք, թէ կիսով կամ ամբողջութեամբ քօղարկուած կիներ կը դիտեն ամերիկեան – եւրոպական ժապաւէններ: Հոն կիները ազատ կեանք կը վարեն, այրերուն նման, արդ, մերինե՞րն եւս պէտք է ձերիններուն նմանին, կը հարցնէ Փրոֆ. Անուար Կամալ, Գահիրէի Համալսարանի դասախօսներէն մէկը: Պէտք է զարմանա՞լ, երբ կը մերժենք ընդունիլ ապրելակերպի որոշ ձեւ մը, հոգեբանութեան կամ մտայնութեան որոշ ըմբռնում մը:

Մէկ բան յստակ կը դառնայ: Արեւմուտք այլեւս լուսաւոր եւ միակ օրինակը չի հանդիսանար մահմետական աշխարհին բազմամիլիոն մարդոց, առնուազն անոնց մէկ կարեւոր զանգուածին համար:

750 միլիոն են, Քրիստոնեաները՝ 950: Միաստուածութիւն դաւանող վերջին կրօնքը՝ մահմետականութիւնը, որ 1.400 տարուան անցեալ ունի, միակն է, որ դեռ կը ծաւալի, կը տարածուի: Անոր հետեւորդներուն ծնունդին աճը ամէնէն բարձրն է աշխարհի մէջ՝ 2,5 տոկոս Ինտոնեզիա եւ Եգիպտոս, 3,5 տոկոս Իրաք, Իրան եւ Փաքիստան, 7 տոկոս արաբական ամիրայութիւնները: 45 միլիոն կը ներկայացնեն Խորհ. Միութեան մէջ, 2.000-ին կրկնապատկուած պիտի ըլլան:

Այդ աշխարհը կ'ընդգրկէ 70 երկիրներ եւ կը տարածուի Ափրիկէի կէսին վրայ, Մերձ. Արեւելք, արաբ – իրանեան ծոցը, Ասիա, Ինտոնեզիա, Խորհ. Միութեան մէկ մասը եւ հողակտոր մը Չինաստանի մէջ: Նաեւ տեղեր՝ Եւրոպա: «Մահմետականները կը տարածուին, հակառակ Հրեաներու նենգութիւններուն, Քրիստոնեաներու ատելութեան եւ համայնավար փոթորիկին», կը գրէ Ալ Տաաուա շաբաթաթերթը, Եգիպտոս:

Քանի մը տուեալներ կուտայ թղթակցուհին: Այսպէս, չորս Ափրիկեցիներէն մէկը մահմետական էր 25 տարի առաջ: Երկու տարիէն երկուքէն մէկը մահմետական պիտի նկատուի: Անգլիա, ներկայիս, 1,5 միլիոն մահմետական ունի իր սահմաններէն ներս: Հասարակաց Շուկայի օտար աշխատաւորներուն 40 տոկոսը նոյնպէս մահմետական է:

Մզկիթները սունկերու նման կը բուսնին Ասիոյ, Ափրիկէի մէջ, բայց նաեւ գեր – արդիական մզկիթներ կը գտնենք Միւնիխի, Մանչեսթըրի, Քոփենհակի, Լոնտոնի մէջ եւ այլուր: Նոյնիսկ Պապերու կեդրոնը, Հռոմ, իր մզկիթը պիտի ունենայ ի մօտոյ:

Մահմետական երկիրները կը հայթայթեն աշխարհի քարիւղի արտահանումին կէսը: Երկու երրորդը աշխարհի արտածումներուն՝ իրենցմէ կախում ունի: Աշխարհ կը դողայ, երբ ամպարկօի մասին կը խօսին: Անոնց քարիւղատոլարները տիրական տեղ կը գրաւեն Լոնտոնի, Փարիզի եւ Նիւ – Եորքի սակարաններուն մէջ: 200 միլիառ տոլարի համարժէք գետեղումներ կատարած են արտասահմանի մէջ:

Թեհրանի իր հիւրասենեակին մէջ, Բժ. Սահիտ Զամանի, դասախօս համալսարանի, հարց կուտայ. – Ինչո՞ւ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ – Նահանգներուն կողքին, երրորդ գեր – ուժ մը գոյութիւն չունենայ: Լիբիացիներուն դրամով եւ Փաքիստանցիներուն հիւլէական թեկնոլոժիով ոչ մէկ արգելք կայ, որպէսզի հիւլէական ռումբը չիրականացուի եւ ասով չերաշխաւորուի մահմետական աշխարհին ապահովութիւնը:

Միացեալ – Նահանգներուն օրինակով, արաբ աշխարհը տնտեսական գաղթատիրութեան քաղաքականութիւնը կը կիրարկէ: Քարիւղով հարուստ երկիրներուն դրամագլուխները կը ծառայեն ճամբաներու շինութեան, օդակայաններու, ամբարտակներու, գործատուներու հաստատման, աւելի քան 60 երկիրներու մէջ, հինգ ցամաքամասերու վրայ: Տնտեսական բնոյթի հաստատութիւնները, մեծաւ մասամբ կեանքի կոչուած 1971-էն ետք, 20 միլիառ բաժնած են: Քանի մը տարիներէ ի վեր, յատկացումները միայն կարօտ արաբ երկիրներուն չեն կատարուիր: Սաուտական Արաբիա իր տնտեսական օժանդակութիւնը կը սակարկէ, պահանջելով, օրինակ, որ Եգիպտոսի մէջ Գուրանական դպրոցներ բացուին: Գնդ. Քատաֆի, իր կարգին, «յառաջդիմական» երկիրներէն կը պահանջէ առաւել կրօնաշունչ ձգտում մը: Մահմետականութիւնը, ներկայիս, քաղաքական եւ տնտեսական ազդու ուժ կը ներկայացնէ: Պարսկական յեղաշրջումէն ասդին, շարժումը մեծ տարողութեան կը հասնի: Խոմէյնի վերջ դրաւ Աթաթիւրքի, Պումէտիէնի եւ անոնց համախորհներուն աշխարհիկ մտայնութիւններուն, ձգտումներուն: Հիմա կը պահանջուի գիծ քաշել մահմետական աշխարհին «արեւմտականացման» վրայ:

Թղթակցուհին կարգ մը օրինակներ կը բերէ ցոյց տալու համար կրօնական տրամադրութիւններուն շեշտաւորումը: Թունուզ, որ 20 տարիէ ի վեր աշխարհականացած պետութիւն է եւ ուր կիրակին, փոխանակ Ուրբաթի, շաբթուան հանգիստի օր կը նկատուի, հարկադրուեցաւ հրաժարիլ Ռամատանը ջնջելու իր մտադրութենէն: Հակառակ ասոր ունեցած տնտեսական անպատեհութեանց, թերաճ երկրի մը մէջ: Պայատա փոքր գիւղ մըն է 130 քմ. հեռու Գահիրէէն: Մշակոյթի Հարցերու Հիմնարկութեան կամաւորները կը մաքրեն ու կը յարդարեն տարածութիւնները, որպէսզի հանրային պարտէզ մը եւ պաղատան մը հիմնուին: Արդ, աշխարհի ամէնէն հին համալսարանը՝ Ալ-Ազհար, Գահիրէ, կ'իւրացնէ հողերը մզկիթ եւ Գուրանական դպրոց հիմնելու համար: Իսկ գիւղը ոչ խանութ, ոչ ելեկտրականութիւն ունի: 1800 բնակիչներու մեծ մասը կը տառապի պիլհարզիայէ՝ խմելու մաքուր ջուր չունենալով: Գահիրէի Համալսարանին մէջ, ուսանողուհիները կը մերժեն հետեւիլ անդամազննութեան դասընթացքներուն, առարկելով, թէ անոնք կը կատարուին մեռած այրերու մարմիններուն վրայ: Կը մերժեն երկսեռ դրութիւնը:

Ի տես անհաւասարութեանց շեշտագրութեան Եգիպտոս, ճնշումներուն՝ Իրաք եւ Սուրիա, Լիբանանի ամբողջ ընկերութեան ինքնահաւան, ամբարտաւան կեցուածքին, Սաուտական Արաբիոյ ցուցադրութեան դրած չուայտ հարստութեան, մահմետական աշխարհը կը գիտակցի, թէ արեւմտականացումը ոչինչ բերած է հետաքրքրական: Հարուստին եւ աղքատին միջեւ ստեղծուած խրամատը ընդարձակուած է, փոխանակ նեղնալու: Ազատութիւնն ու ժողովրդավարութիւնը իրենց իմաստներէն պարպուած պարզ խօսքեր դարձած են:

– Իսլամական շարժումները, հակառակ իրենց արտաքին երեւոյթին, կրօնական բնոյթ չունին: Քաղաքական շարժումներ են, դիտել կուտայ Թունուզի կրթական նախկին նախարարը՝ Հապիպ Պուլարէս:

Անկասկած, եթէ մանաւանդ նկատի առնենք, թէ քաղաքական կուսակցութիւններու գործունէութիւնը արգիլուած է մահմետական երկիրներու մեծ մասին մէջ, ընդդիմութիւնը ընտրութիւն կատարելու ոչ մէկ միջոց ունի: Հետեւաբար, մզկիթներու մէջ կը գտնէ արտաքին աշխարհի գլացածը: Այսինքն՝ տեղեկատուութեանց ցանցը, հաղորդակցութեանց եւ կապերու միջոցները, հաւաքոյթներու վայրը, քարոզիչները եւ իմամները:

Միւս կողմէ, սակայն, սխալ պիտի ըլլար մտածել, թէ մահմետական զարթնումն ու ծաւալումը միայն քաղաքական բնոյթ ունի: Ասո՛վ միայն պէտք է բացատրել: Այս միտքը պարզելու համար, թղթակցուհին կուտայ Քուէյթի օրինակը: Վեց հարիւր հազար Քուէյթցիներու համար ուսումը, առողջապահութիւնը, հեռաձայնը ձրի են: Ծնած օրը՝ Քուէյթցին հող եւ բնակարան կ'ապահովէ: Նոյնիսկ գեր-վաճառատուները շահերը կը բաժնեն իրենց յաճախորդներուն հետ: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, այս առանձնաշնորհեալ երիտասարդութիւնը մզկիթները կը խուժէ եւ կը պնդէ, թէ իրանեան յեղափոխութիւնը, որ ո՛չ դրամատիրական եւ ո՛չ համայնավար նկարագիր ունի, առաջինն է իր բնոյթով Երրորդ Աշխարհին մէջ:

Ձախակողմեան ուսանողութիւնը, համոզուած առաջիններն համայնավարներ են, որ կը հակին եւ այն ալ փութով նոր շարժումներուն՝ հոն գտնելով Մարգարէին ուսումին հաւասարութեան սկզբունքը: Ռուսերը այլեւս չեն յաջողիր համոզել, թէ կարելի է լաւ համայնավար դառնալ, մնալով միաժամանակ հաւատացեալ մահմետական: Օրէ օր առաւել չափով կ'ըմբռնեն Մոսկուայի ռազմավարութիւնը, երբ սանձ կը դնէ հակկրօն պայքարին, խորհրդային մահմետական երկիրներու մասնագէտներ կը ղրկէ Արեւելք, եւայլն: Կը հասկնան, թէ նպատակը պարզ է.– ծանր թաթ մը հաստատել մահմետական աշխարհին վրայ:

Բայց 750 միլիոննոց մարդկութիւն մը ներկայ ժամանակներուն կրնա՞յ մերժել արդիականացումն ու տնտեսական զարգացումը: Այս հարցումին պատասխանը կուտայ պարսիկ դասախօս մը. – Մենք դէմ չենք յառաջդիմութեան: Մենք դէմ ենք արդիականացումին ընկերացող գեղբուն՝ ընտանեկան կառոյցի խախտում, բարոյական ըմբռնումներու ոտնահարում, աշխարհական դիւրասահ ապրելակերպ եւայլն»: Կ'ուզենք ունենալ Արեւմուտքին լաւագոյնը՝ դպրոցներ, հիւանդանոցներ, թեքնոլոժի, գիւղատնտեսութիւն, թեքնիք զարգացում եւայլն: Օսմանեան կայսրութիւնը, եւրոպական գաղթատիրութիւնը կեցուցին մեր յառաջդիմութեան հոլովոյթը: Մենք յետամնացներ չենք: Առնուազն այդպէս չենք եղած միշտ, կ'աւելցնէ Իրաքի երախաներու մշակութային յառաջդիմութեան տնօրէնուհին՝ Ամել Ալ – Շարքի:

– Տեսականօրէն, մահմետականութիւնը շատ ճկուն է: Մահմետականներն են, որ խստակրօն են, կ'ընդգծէ Փրոֆ. Զաքի Պատաուի, Լոնտոնի Մահմետական Մշակոյթի Կեդրոնին պատասխանատուն: Գուրանին մեկնաբանութիւնը վէճի նիւթ է. ոմանք կ'ուզեն տառացի կերպով գործադրել Շէրիաթի օրէնքը. ուրիշներ՝ կ'ուզեն փոխումներ կատարել թեքնոլոժիի զարգացումին, ճարտարարուեստի պահանջներուն, կնոջ իրաւական ազատագրութեան համար եւայլն:

Փրոֆ. Զաքի Պատաուի ապա կը ճշդէ. – բաղդատմամբ միութեան՝ բաժանումին քաղաքական, տնտեսական եւ կրօնական ազդակները աւելի շատ են:

Ասիկա ճիշդ է, եթէ նկատի առնենք պաղ պատերազմը Եգիպտոսի եւ Լիբիոյ

ԱԿՆԱՐԿ

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐ – ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Ս. Աթոռիս Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարքը իր խօսքին մէջ ըսաւ. «Եթէ նորակառոյց Ալեքս եւ Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի հանգիստաւոր պայմաններու մէջ պաշտօնական բացումը հոգեկան անխառն գոհունակութիւն եւ բերկրանք կը պատճառէ անզուգական բարերարին, միւս կողմէ բարոյական ծանր այլ քաղցր պարտաւորութեան կ'ենթարկէ Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը. պարտաւորութիւն՝ զոր Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը միշտ ունեցած է իր վրայ եւ զոր իր նուիրուած զաւակներուն հովանաւորութեամբ պատուով ու բացառիկ զոհողութիւններով իրագործած է առանց ընդմիջումի...»:

Առանց ընդմիջումի եւ շարունակաբար վերանորոգուող թափով, Վարժարանը շարունակեց իր կեանքը, փոխադրուած նոր շէնքին մէջ:

Այս անգամ դարձեալ վերակազմուեցաւ կրթական ծրագիրը: «Տառուրեան Սաներ»ը փոխադրուեցան նոր շէնք, դասարաններ կազմուեցան անոնց համար, որպէսզի պատրաստուին ուղղակի ժառանգաւորացի դասընթացքին: Ուսուցչական կազմին եկան միանալու Փրոֆ. Փայլակ Անթապեան, Երեւանի Մաշտոց Մատենադարանի գիտական նախկին Քարտուղարը եւ Լենինականի մէջ Արդի Հայերէնի եւ Գրականութեան ուսուցիչ Գէորգ Հատիտեանը, երկուքն ալ Մայր Հայրենիքէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսի բարձր կարգադրութեամբ:

1976-ին, Պոլսոյ մէջ, Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Պատրիարք կուսակրօն քահանայութեան կոչեց երկու «Տառուրեան Սաներ», որոնք եկած էին 1967-ին եւ աւարտած Ժառանգաւորաց բաժինը եւ Ընծայարանէն տարի մը: Յարութիւն Սրկ. Աթէշեան վերակոչուեցաւ Տ. Արամ եւ Հայկ Սրկ. Երկաթեան՝ Տ. Մանուէլ: Արամ Աբեղ. Աթէշեան կը ծառայէ այժմ Պատրիարքարանին, իսկ Մանուէլ Վրդ. Երկաթեան վերադարձաւ Ս. Աթոռ, ուր եւ ընդունուեցաւ Միաբանական Ուխտին մէջ:

1977-ի Մայիս 29-ին, Հոգեգալստեան Կիրակիին, Եղիշէ Ս. Պատրիարքը կատարեց ձեռնադրութիւնը երեք ընծայացուներու: Հրանդ Սրկ. Շէրպէթճեան վերակոչուեցաւ Տ. Կոմիտաս, Սերոբ Սրկ. Գալճմէքեան՝ Տ. Բարսեղ եւ Սիմոն Սրկ. Պալեան՝ Տ. Եզնիկ:

Կոմիտաս Աբեղ. Շէրպէթճեան մեկնեցաւ Մոնթրէալ, ուր կը շարունակէ համալսարանական իր ուսումը, Բարսեղ Աբեղ. Գալճմէքեան կը ծառայէ Ս. Աթոռոյս իբրեւ ուսուցիչ եւ մատակարար իսկ Եզնիկ Աբեղ. Պալեան կը շարունակէ համալսարանական իր ուսումը Նիւ – Եորքի Աստուածաբանական Ճեմարանին մէջ:

1977-ի Յունիս 5-ին, Սիմոն Սրկ. Էրկինեան, նախկին Ժառանգաւոր, ձեռնադրուեցաւ Կիւրեղ Եպիսկ. ի ձեռամբ եւ վերակոչուեցաւ Տ. Սեպուհ, Տ. Սեպուհ Աբեղ. Էրկինեան կը կատարէ զինուորական իր ծառայութիւնը Պոլսոյ մէջ:

1978-ի Օգոստոս 6-ին, Վարդավառի Կիրակի օրը, Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ Սերովբէ Արքեպիսկ. Մանուկեան կատարեց ձեռնադրութիւնը երեք նոր ընծայացուներու: Յարութիւն Սրկ. Անուշեան վերակոչուեցաւ Տ. Բաբգէն, Սարգիս Սրկ. Մանկասարեան՝ Տ. Վաճիկ եւ Յակոբ Սրկ. Տէմիրճեան՝ Տ. Արփիար:

Բաբգէն Աբեղ. Անուշեան կ'ուսանի այժմ Տիթրոյթի համալսարանը, Վաճիկ Աբեղ. կը ծառայէ Ս. Աթոռիս իբրեւ ուսուցիչ, իսկ Արփիար Աբեղ. Տէմիրճեան կը շարունակէ իր ուսումը Պելճիքայի Լուվէյն համալսարանին մէջ:

1979-ի Յունուար 28-ին, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց Առաջնորդ Տիրայր Եպիսկ. Մարտիկեան կատարեց ձեռնադրութիւնը Հրաչ Սրկ. Քէշիշեանի, որ թողած էր Ընծայարանը եւ նուիրուած Միաբանական ծառայութեան: Հրաչ Սրկ. վերակոչուեցաւ Տ. Համբարձում: Ան կը ծառայէ այժմ Ս. Աթոռոյս:

Շ. Ա.

(Շար. 21)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

«ՔՈՒՇԵՇ ԴԱՒԹԵԱՆ» ԴՊՐՈՑԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՂՈՔԸ ԵՒ ՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻԻ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ

Թեհրանի հայկական վարժարաններու հոգերը չեն վերջանար: Հակառակ անոր որ պատկան մարմինները յաճախ կը հաստատեն Ազգ. Առաջնորդարանը, որ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները պաշտպանուած են պարսկական Սահմանադրութեամբ, այդուհանդերձ հայկական վարժարաններու պարսիկ տնօրէնները իրենց կամայականութիւններով դժուարութիւններ կը յարուցանեն ու կը խանգարեն վարժարաններու եւ աշակերտութեան կեանքի խաղաղ ընթացքը:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Յունուար 3 – 10 թիւերէն քաղելով կ'արձագանգենք դէպքի մը, որ մեծ վրդովում յառաջացուցած է Թեհրանի «Քուշեշ Դաւթեան» աղջկանց երկրորդական վարժարանի աշակերտութեան մօտ:

Դեկտ. 24-ին, դպրոցի 12-րդ դասարանի (աւարտական) աշակերտուհիները քննութեան համար դպրոց գալով կը նկատեն, որ տնօրէնուհին կղպանքով գոցած է դասարանին դուռը եւ յայտնած՝ որ դասարանը լուծարքի ենթարկուած է, որովհետեւ աշակերտուհիները նախորդ օրը դպրոց չէին եկած, յաջորդ օրուան քննութեան պատրաստուելու նպատակով:

Դպրոցին Աշակերտական Խորհուրդը տեղեակ ըլլալէ ետք դէպքին, տեղեկագիր մը պատրաստած է տնօրէնուհիի եռամեայ գործունէութեան մասին, որ եղած է ի վնաս աշակերտութեան: Խորհուրդը պահանջած է նաեւ տնօրէնուհիին հրաժարումը: Այս առթիւ միջամտած են դպրոցին Ծնողական Խորհուրդը եւ Թեմական Խորհուրդը, դիմելով պատկան մարմիններուն եւ տնօրէնուհիին, որպէսզի առանց յաւելեալ բարդութիւններու լուծուի հարցը, սակայն ապարդիւն:

Այնուհետեւ թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, երեսփոխան Հրրայր Խալաթեան, Թեմական Խորհուրդի նախագահ Լեւոն Ահարոնեան եւ փոխ-նախագահ Թորգոմ Տէր-Յակոբեան հանդիպում մը ունեցած են կրթական նախարար Տոքթ. Բահոնարի հետ եւ պարզած հայկական վարժարաններու, յատկապէս Ազգային «Քուշեշ Դաւթեան» աղջկանց երկրորդական վարժարանի մէջ ստեղծուած հարցերը:

Կրթական նախարարը լսելէ ետք հայկական պատուիրակութեան դժգոհութիւնները, ըսած է. «Մենք միշտ փափաք յայտնած ենք, որ մեր հայ հայրենակիցներուն հետ ըլլանք այնպէս, ինչպէս ենք մահմետականներուն հետ, քանի հաւատացած ենք, որ կրօնական տեսակէտով մենք ալ ձեզի պէս Աստուածապաշտներ ենք ու իսլամը եւ քրիստոնէութիւնը մէկ աղբիւր ունին: Իրանի ներկայ պայմաններուն մէջ շատ աւելի պէշ դէպքեր պատահած են պարսկական դըպրոցներու մէջ: Հին տնօրէնները փոխարինած ենք նորերով, որոնք բնականաբար անփորձ են: Իսկ հայկական դպրոցներու պարագային մենք այնքան դժուարութիւններ ունինք, որ շատ ուրախ կ'ըլլանք եթէ հայկական վարժարանները կառավարուին Հայերու միջոցով»: Նախարարը յայտնած է նաեւ, թէ «Քուշեշ Դաւթեան» դպրոցի հարցին երկու օր առաջ տեղեակ ըլլալով, որոշած է փոխել տնօրէնուհին:

Յունուար 10-ին «Քուշեշ Դաւթեան» վարժարանը ունեցած է իր նոր տնօրէնուհին՝ Տիկին Քեթապչի, որ ծանօթ է Հայոց: Աշակերտական Խորհուրդին ներկայացուցիչը շնորհաւորած է աշակերտութիւնը իր պայքարի յաղթանակին համար: Ուսուցչուհիներէն մէկը խօսք առնելով շեշտած է, թէ միշտ պիտի պաշտպանեն աշակերտներու իրաւացի պահանջքները: Ծնողական Խորհուրդը ջերմ ընդունելութիւն մը ցուցաբերած է նոր տնօրէնուհիին, որ իր խօսքին մէջ նշած է, թէ պէտք չէ վիրաւորել աշակերտներու զգացումները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ԱԼԲԵՐ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 10-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է «Հայաստանի Ժողովրդական Տնտեսութիւն» ամսաթերթի խմբագրապետ Ալբեր Լեւոնի Թադեւոսեան: Ծնած էր 1925-ին՝ Քանաքեռ: Ուսումը առած է Երեւանի մէջ: 1954-ին աւարտած է Երեւանի Խ. Աբովեան Մանկավարժական Հիմնարկի պատմութեան ճիւղը: Աշխատած է «Հայպետհրատ»ի մէջ, ապա, 1961-ին մաս կազմած է «Հայաստանի Ժողովրդական Տընտեսութիւն» ամսագրի խմբագրութեան, նախ՝ իբրեւ բաժնի վարիչ, ապա՝ պատասխանատու քարտուղար, իսկ 1964-էն ի վեր՝ խմբագրապետ: Ա. Թադեւոսեան բազմաթիւ գիտական աշխատութիւններու հեղինակ է: Եղած է կարգ մը Հիմնարկներու գիտական խորհուրդներու անդամ եւ դասախօս բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ:

ԵՒ
ՎԱԶԳԷՆ ԱՒՉԵԱՆԻ

Նոյն թերթի Յունուար 20-ի թիւը կը գուժէ մահը Հայաստանի սննդարդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալ Վազգէն Մեսրոպի Աւչեանի: Ծնած է ր 1918-ին՝ Գորիս: 1941-ին աւարտած է Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկը: Բ. Աշխարհամարտէն ետք Վ. Աւչեան աշխատած է իբրեւ քիմիագէտ – ճարտարագէտ Երեւան եւ Կիրովական: 1952-ին ընտրուած է Կիրովականի քաղաքապետ: Պաշտօններ վարած է նաեւ Հայաստանի Ներքին Նախարարութեան եւ Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր տեղական արդիւնաբերութեան վարչութեան մէջ: 1965-էն ի վեր սննդարդիւնաբերութեան նախարարի տեղակալ էր:

×

ԹՌՉՈՒՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Մասնագէտներուն առաջարկով պետական հսկողութեան տակ առնուած են 70 տեսակ թռչուններ, բոլորն ալ հազուագիւտ նկատուած եւ անհետանալու վըտանգին ենթարկուած: Ասոնց մէջ կան արագիլներ, քարարծիւներ, տարբեր տեսակի սագեր: Մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ դարձած է Գրիֆ կոչուած հազուագիւտ թռչունը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿԻ

Հայ Սաներու Հիմնարկութիւնը, որ ստեղծուեցաւ 1924-ին Պրիւքսէլի մէջ, հանգուցեալ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախաձեռնութեամբ ու նուիրատուութեամբ, պարտականութիւն ստանձնած է նպաստել Հայերու մտաւոր զարգացումին, հնարաւորութիւն տալով իրենց ուսումը կատարելագործելու Եւրոպայի համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ:

Այս ծրագրէն ներշնչուելով, Հիմնարկութեան վարչութիւնը որոշեց 1981 – 1982 տարեշրջանին համար, նախապատուութեամբ 6 կրթաթոշակ տալ, իւրաքանչիւրը մօտաւորապէս 2000 տոլար, հայ երիտասարդներու որոնք արդէն իսկ համալսարանէ մը կամ ուրիշ բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայուած են, եւ կը փափաքին մէկ կամ երկու տարի գիտական աշխատանքներ կատարել մասնագէտ վարպետի մը առաջնորդութեամբ՝ արեւմտեան Եւրոպայի բարձրագոյն ուսմանց հաստատութեան մը կամ հետազօտութեանց կեդրոնի մը մէջ:

Թեկնածուները պարտին ֆրանսերէն կամ անգլերէն ձեռագիր նամակով դիմել հետեւեալ հասցէին, ղրկելով նաեւ իրենց վկայագրին պատճէնը, ստանալու համար «դիմումնագիր» մը, զոր լեցնելով, Մայիս 1-էն առաջ պէտք է վերադարձնեն հիմնարկութեան:

ŒUVRE DES BOURSIERS ARMENIENS
A. S. B. L.
Fondation Boghos Noubar Pacha
Rue d'Egmont, 11
B-1050 BRUXELLES (Belgique)

...մինչեւ, Իրաքի եւ Սուրիոյ Պաասականներու ակներեւ տարակարծութիւնները՝ ատելութեան աստիճանին հասած, Քիւրտերուն պայքարը Իրաքցիներուն, Իրանցիներուն եւ Թուրքերուն դէմ, համայնավար Հարաւ. Եմէն՝ պահպանողական Սաուտական Արաբիոյ կողքին: Անդին հարուստ եւ աղքատ երկիրներու հակամերժ դիրքերը: Սենեկալ, Կապոն, Զամպիա, Նիժերիա, Կինէ, Բարձր – Վոլթա ձեռնպահ մնացին եւ չուզեցին թեր քուէարկել Եգիպտոսի արտաքսումին մահմետական Խորհրդաժողովէն: Ասոնք դժգոհ էին, քանի իրենց բռնած դիրքը Իսրայէլի դէմ փոխադարձ արդիւնքը չէր տուած տնտեսական օժանդակութեան եւ քարիւղի առանձնաշնորհեալ մատակարարումին մէջ: Մալեզիա եւ Ինտոնեզիա կը քննադատեն Արաբ. Թերակղզիին երկիրները պահանջելով, որ այս վերջինները նուազ ուշադրութիւն դարձնելով Արեւմուտքի ճարտարարուեստականացած աշխարհին վրայ, առաւել յատկացումներ կատարեն Ասիոյ մէջ:

Ճեղք կայ նաեւ Սիւննիներուն եւ Շիիներուն միջեւ:

Այսուհանդերձ, ընդհանուր երեւոյթը կը մնայ յստակ: Մահմետական աշխարհը ինքնագիտակցութեան եւ նոր ճամբով վերազարթնում մը կ'արձանագրէ ու կը տարածուի:

Հարցը կը մնայ հետեւեալը: Լոնտոնի մահմետական փրոֆէսէօրին սահմանումով իսլամութեան չէրիաթակա՞ն հատուածը, թէ պատախոհ, ճկուն քաղաքականութեան հետեւող տարրը պիտի կենայ մահմետական աշխարհին, մօտաւոր օրերուն կամ ապագային:

Ժ. Մ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային Արարատ Կազմակերպութեան Սկաուտական Միութիւնը, Յունուար 2-ին, խնջոյք – հանդիպում մը ունեցած է «Արարատ» մարզաւանի սրահին մէջ: Յունուար 9ին, Արենուշ – Երէցները ունեցած են հաւաքոյթ մը:

Միւս կողմէ, Արուեստից Միութիւնը, Յունուար 2-ին, կազմակերպած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին հանդէս եկած են դաշնակահարներ Արմինէ Թամրազեան, Մարօ Տէր – Յարութիւնեան, Ժան Սարգսեան եւ Իմելդա Պետրոսեան, ինչպէս նաեւ երգչուհիներ Արմինէ Վարդանեան, Անահիտ Խաչատրեան եւ Սիլվա Յարութիւնեան:

Յունուար 9-ին, «Արարատ»ի սրահին մէջ ներկայացուած է «Զարի վերջը» մանկական օփերէթը: Նոյն օրը, կէսօրէ ետք, ցուցադրուած են «Պատուի պամար»էն եւ «Պէպօ»էն պատկերներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՑ

Այդ օրերուն, Մարուշն ալ կ'ըսես գաղտուկ թեւեր առած էր: Ղազարն այլեւս այն մշակը չէր. կռուին մէջ վէրք ստացեր, հերոս էր դարձեր: Մարուշ իմացեր էր միայն, որ Ղազարի վէրքը թիկունքին վրայ է ու հետաքրքիր բաղձանքըն ունէր հեղ մը միայն տեսնելու անոր վէրքը: Էհ, այն օրերուն ինչքան նեղացեր էր Մարուշ, երբ իմացեր էր, որ մշակ Ղազարը իրեն սէվտա էր կապեր, երեսը թթուեցնելով հեռացեր էր աղջիկներուն ու կիներուն քովէն, երբ Ղազարի խօսքը ըրած էին: Հեռուէն իր ճամբան էր փոխեր, որ չհանդիպէր Ղազարին: Սակայն, այդ օրերուն, երբ գիւղացիները Ղազարի քաջագործութեան գովքը կ'ընէին, Մարուշ այնպէս կը ըզգար, որ անոնք իր չինար հասակը, զալամ յօնքերն ու ղազալ աչքերն էր, որ կը գովէին: Մարուշ այնքան ջերմացած էր, որ ոչ միայն Ղազարի մօր համար ջուր բերած էր Պզկան քարերէն, այլ եւ աղջիկներու հրդեհի գիշերը Ղազարի հետ խօսած էր ու անոր վէրքին վիճակն հարցուցած:

×

Դայեկ Նուրխան յաջողցուց Ղազարի ու Մարուշի նշանախօսութիւնը: Երկու օրէն անոնք պսակի պիտի կենային:

Նշանախօսութեան համար հաւաքուած գիւղացիները երկու ճաշիկներուն լաւ օրեր կը մաղթէին, բաղձանքներով ու օրհնութիւններով գինին կ'անուշցընէին:

– Արեւի պէս երկան օրեր տայ. մէկ բարձով ծերանան...

– Տայ Աստուած, որ Վարդաձորը խէբով արեւով լեռներէն վար՝ նորէն արտերու աշխատանքին իջնայ...

– Ժամու խնկամանէն ու գեղի բխեկներէն նորէն ծուխ ելլէ...

– Մեր լեռներու մէջ փէտայու պակասութիւնը չտայ ու անոնց թուրը կըտրուկ ընէ...

Գինիով արթնցած հոգիներուն վրայ միշտ ալ կար անծանօթ թեւերու բախումը միջոցին մէջ: Անոնք կարծես կը զգային բուի անցքին պէս կակուղ թեւերու անիմանալի ներկայութիւնը, որ ճրագին մօտէն անցնող թեթեւ հովի մը պէս իրենց հոգիին կը զարնուէր: Կռուի մէջ ինկող փէտայիներու թարմ հողաթումբերը ու վաղուան անստուգութիւնը:

Այնտեղ էր Կարօ Աստուրը, որ գինու գաւաթը ձեռքին՝ կը մաղթէր, որ նոր ժմնածները իրենց պէս նեղ օրեր չտեսնէին, մէկ բուռ ցանէին՝ հազար հընձէին, ու անոնց սրտերը չէն ջրաղացք մը ըլլար խինդ ու խնդուն չախչախով:

Միւս կողմէն՝ Մխսի Ունանն էր, որ իր շուրջիններուն կը պատմէր, իր անխուսափելի մի քանի խօսքերը: Ըլլար մեռելահացի, ըլլար հարսնիքի եւ կամ ծնունդին, նոյն ճշմարտութիւնն էր, որ կը կրկնէր, երեսը գինիով կարմրցուցած, հանդիսաւոր արտայայտութիւնով մը, կարծես այս անգամ բոլորովին նոր ճշմարտութիւն մըն էր, որ կը խօսէր: Մխսի Ունան, նոյնիսկ կը նեղուէր, եթէ գինքը մտիկ ընող չըլլար: Բայց ո՞վ լսած չէր հողին ու Աստուծոյ միջեւ եղած խօսքերը. –

«Վախտին հողը լեզու էր առեր, Աստծոյ դէմ էր կեցեր ու ըսեր.

– «Ի՞նչ բանի ես, մարդը իմն է, ինձմէ շինեցիր, ինծի երկրպագութիւն պիտի ընէ: Դուն քու գլխէդ բարի ու չար բաներ կուտաս մարդուն՝ ինձ չես հարցըներ:

«Աստուած ըլ թէ՝

– «Մարդը քուկդ չէ, իմն է. հոգին ես տուի:

– «Իմն է, իմը: Ես քեզմէ վախցող չեմ: Եթէ դուն կեծէկ ունիս, կարկուտ, ջըրհեղեղ ունիս, ես ըլ որդեր ունիմ:

(Շար. 249)

Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Սիմոնեան եւ զաւակները՝ Աստրիտ, Արաքսի եւ Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալթունեան, ինչպէս նաեւ՝ Գալճեան, Գագագեան, Պետիկեան, Պզտիկեան (Պոլիս), Պօյաճեան (Պոլիս), Ալթունեան (Երեւան), Փէշտիմալճեան (Երեւան) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, զարմուհիին, ազգականին եւ խնամիին՝

Այրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Ալթունեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31-ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 5-ին, ժամը 10.30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցին, 4 Կոմիտաս փողոց:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել նախընտրաբար՝ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին կամ Ազգատախնամին:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Սերժ Սիմոնեանի եւ ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Էքմէքճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Փետր. 8-ին, Կիրակի օր, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէմիրճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ-ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2-էն սկսեալ նոր հասցէն է.—

PARIFERIC
6, Rue Emile Reynaud
93066 — Auberviliers
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի Փետրուար 4-ին Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Մշակութային սրահին մէջ ժամը 21-ին կը բանախօսէ ծանօթ նկարչուհի՝

ՎԱՎԱ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Տիկին Խաչատուրեան լուսարձակումով եւ յատուկ ժապաւէնով մը ցոյց կուտայ իր ամուսնոյն տաղանդաւոր նկարիչ՝ ՍԱՐԳԻՍ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ նկարները, այս առթիւ պատրաստուած բանախօսութեամբ մը: Սարգիս ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ շատ հարուստ հաւաքածոյ մը ունի 1915ի Հայ եղեռնի վերաբերեալ, որոնց կարեւորները կը գտնուին Երեւանի եւ Եւրոպայի պետական թանգարաններուն մէջ:

Կը հրաւիրուի արուեստասէր մեր ժողովուրդը:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է իւղագին, Ծնունդի առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Անտրէ Թիւթիւնճեան 1000, Պ. Ռոպէռ Թաղէոսեան 800, Պ. Գումի, Պ. Խաչիկեան 100-ական, Այրի Տիկին Յարութիւնեան, Այրի Տիկին Զ. Մարտիրոսեան, Պ. Յուսիկ Մաճարեան, Պ. Աստուր Գույումճեան, Տիկին Վ. Թապիրեան 50-ական Ֆ.:

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գայմաքեանէ 500 Ֆ. ի նպաստ իր մանկապարտէզին. նոյնպէս՝ Տէր եւ Տիկին Գազէրեանէ (Քոլոմպ) 200 Ֆ. նոյն նպատակին: Յուսիկ Մալճեանէ եւ Թորոս Պետիկեանէ 50-ական, Գէորգ Պալեանէ 50 Ֆ. Արսէն Պալեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՊՌՕՆ.— Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Չէքիճեաններուն եւ անոնց բոլոր հարազատներուն, իրենց սիրեցեալ աներորդւոյն՝ Անդրանիկ Շատարեւեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ԽՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ »

15 Փետրուար, ժամը 13-ին
«Ալեք Մանուկեան» սրահը
(118, rue de Courcelles — Paris 17)

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները, գալ բաժակ բարձրացնել աշխարհացրիւ սաներու կենաց:

Պայման է փութով ապահովել սեղանները
Հեռաձայն՝ առաւօտեան մինչեւ 10
372. 04. 20

Փետր. 8-ին յիշատակի ողեկոչում վարժարանի մեծանուն հիմնադիրներուն եւ անդարձ բաժնուող խաւեանցիներուն:

EXPOSITION

CARZOU: Lithographie.
ALECIAN: Dessins et peintures
du 27 Janvier au 14 Février
du Mardi au Samedi
de 9 h. à 16 h. 30
Banque Nationale de Paris
8, Rue de Lorraine
92600 ASNIERES
Gare Bécon - les - Bruyères

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մարտ 7-ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Այրի Տիկին Ազնիւ Սարգիսեան եւ զաւակները, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Մարգար Սարգիսեանի (Տարօնցի) մահուան 30-րդ տարելիցին առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Փետր. 8-ին, հայկական յայտագիր, նուիրուած՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԵՄՇԱՀԻ

ժամը 9.30-ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

Offre d'Emploi

ON DEMANDE
Vendeuse qualifiée ou débutante
S'adresser:

Chaussures CETA

3, Place Jean Jaurès
93200 SAINT - DENIS
Tél: 820. 14. 21

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21-էն սկսեալ Այլ-Օթէլի մէջ. մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պարախումբին:

M. C. A. CINE-CLUB
LA MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Organise
Une PROJECTION - DEBAT du film

'NAHABED,

d'Henrik Malian
Le Samedi, 7 Février, à 20h.45
9. *Rue de Madrid,* 94140 *ALFORTVILLE*

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

FETE SCOUTE

DE LA REGION LYON — DECINES
10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION
Dimanche, 15 Février, à 15 h.
SALLE MOLIERE
18, *Quai de Bondy — Lyon 5e*
Chants, Sketches, Danses folkloriques,
— *Buffet* —
Երգեր, Զաւեշտ, Գեղջկական Պարեր
— Պիւֆէ —
Entrée libre. — Մուտքը ազատ է:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Le Jeudi, 5 Février

DINER - DÊBAT

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
avec Maître Patrick DEVEDJIAN
Sur le thème:
ARMENITE ET POLITIQUE
Apéritif à 19h.45, Repas à 20h.30
Débat à 22 h., Clôture à 23h.15
Participation aux frais

- ԿՈՉ -

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Նկատելով որ Մարսէյլի Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ օծման 50ամեակը կը լրանայ գալ տարի 1981 Հոկտեմբերին, եկեղեցւոյս վարչութիւնը որոշած է յոբելենական հանդիսութիւններու ծրագիր մը մշակել եւ առ այդ հրատարակել նաեւ Յուշամատեան մը, Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ եւ ընդհանրապէս Մարսէյլի հայ գաղութի անցեալ յիսուն տարիներու գործունէութեան մասին:

Սոյն Յուշամատեանը որքան կարելի է այնքան ճոխ կարենալ հրատարակելու միտումով եկեղեցւոյս վարչութիւնը կոչ կ'ուղղէ ի մասնաւորի այն սերունդին, որ կրնայ օժանդակել որոշ ու պատմական տուեալներով, զանոնք յոբելենական յանձնախումբի տրամադրութեան տակ դնելով:

Անհրաժեշտ տուեալները կրնան ըլլալ մօտաւորապէս հետեւեալները.—

Ա) Հին ու պատմական նկարներ, Ս. Սահակ-Մեսրոպ Մայր եկեղեցիէն, կամ Մարսէյլի միւս հայ եկեղեցիներէն, ինչպէս նաեւ մարսիլահայ ազգային կեանքէն:

Բ) Նոյն նկարներուն վերաբերեալ բացատրական նամակներ կամ գրութիւններ:

Գ) Այլ նամակներ կամ վկայագրեր, որոնք կը պատկանին ու կը բացատրեն գաղութիս եկեղեցական ու ազգային կեանքի պատմութիւնը:

Դ) Այլազան հրատարակութիւններ՝ գիրքեր, կոչեր, յայտարարութիւններ, թերթեր եւայլն:

Նման տուեալները կրնան պատճէններ, այսինքն փոթոքոփիներ ըլլալ, եւ եթէ օրիժինալներն են անպայման պիտի վերադարձուին իրենց տէրերուն:

Տուեալներու առաքման հասցէն հետեւեալն է.—

Eglise Arménienne Sts. Sahak-Mesrop
339, Ave. du Prado, 13008 Marseille
Tél. : 77-84-70

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Ցաղթական Հերոսամարտի 66-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ: Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը:

Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

×

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

— **Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août** —

Départ de Lyon: 3700 F.
Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel « Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
MERCREDI
4 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.835
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.835

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Փարիզի նոր Արքեպիսկոպոսը՝ Լեհ Հրեայ մը

Բաւական ատեն է արդէն, որ կարդինալ Մարթի կը պատրաստուէր հանգստեան կոչուելու, քանի 75 տարեկանը անցած էր եւ դիմած Պապին, որ գինքը փոխարինէ Փարիզի Արքեպիսկոպոսութեան գլուխը: Երկուշաբթի, Փետր. 2-ին է, որ Վատիկան յայտնեց իր նշանակումը յանձին՝ Օրլէանի եպիսկոպոսին՝ Ժան - Մարի Լիւսթիժէրի: Ինչ որ նոր է այս նշանակումին մէջ, ենթակային անձն իսկ է, քանի որ ծագումով հրեայ է, դարձի եկած 1940-ին, 14 տարեկանին: Մայրը ձերբակալուած Կէսթափոյի կողմէ, 1943-ին, ուրիշներու հետ կը տարագրուի մինչեւ Աուշվից ուր եւ կը մեռնի: Ժան - Մարի Լիւսթիժէր իր երկրորդական ուսումը կատարած է Փարիզի Մոնթէնեը լիսէն նախքան դպրեվանք մտնելը՝ Փարիզ: Ազատագրութենէն ետք, գրականութեան ուսանող է Սորպոնն: Քահանայ ձեռնադրուած է 1954-ին, բարձրագոյն ուսումները աւարտելէ ետք Քարմերու դպրեվանքը եւ Կաթողիկէ ինսթիթիւն, գրականութեան, իմաստասիրական փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան լիսանսները կը ստանայ: Մատրանապետ կը նշանակուի համալսարանական մատուռին, պաշտօն զոր կը պահէ մինչեւ 1959, երբ մատրանապետ կը նշանակուի Ռիշըլիէօ կեդրոնին, որ այն ատեն հանդիպումի բացառիկ կեդրոն մըն է, եւ ուր հինգ պաշտօնակիցներու հետ Հ. Ժան - Մարի Լիւսթիժէր կը ջանայ պատասխանել հազարաւոր ուսանողներու ակնկալութեանց: 1969-ին կարդինալ Մարթի իրեն կը յանձնէ Փորթ ըը Սէն - Քլուի Սէնթ - Ժանն տը Շանթալ մատուռը, քարոզները կը գնահատուին, ոմանք կ'ամփոփէ հատորի մը մէջ: 1979-ին Պապը զինքը կը նշանակէ Օրլէանի եպիսկոպոս, քաղաք մը ուր մկրտուած է:

×

Նշանակումը այլապէս կամեւոր է, Փարիզ ըլլալով Ֆրանսայի կարեւորագոյն թեմը՝ 105 եկեղեցիներ, 790 քահանայ եւ 1100 կրօնաւոր: Փարիզի Արքեպիսկոպոսը պատասխանատու է նաեւ արեւելեան ծէսի ութ եկեղեցիներու եւ 21 օտար առաքելութեանց: Ասիկա կը վերաբերի միայն Փարիզի քսան թաղամասերուն, որու բնակչութիւնը 1979-ին 2.101.000 էր:

×

Նոր Արքեպիսկոպոսը աւանդապա՞շտ թէ յառաջդիմակա՞ն, ինք կ'ըսէ թէ պիտի շարունակէ Տիեզերական Ժողովի գործը եւ դէմ դնէ մշակոյթի այն ահաւոր տագնապին զոր մարդիկ կ'ապրին այսօր: Մշակոյթի տագնապը, իրեն համար Արեւմուտքն է, նկարագրուած Մալրոյի կողմէ որպէս՝ «սկեպտիկ, անդիտական»:

Իր նոր պաշտօնով իսկ, Ժան - Մարի եպիսկոպոսը նշանակուելիք յաջորդ կարդինալներու ցանկին վրայ է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ...

—o—

«Մարմարա» Յունուար 26-ի իր թիւին մէջ վերհրատարակած է հին գրութիւն մը լոյս տեսած Միլլիյէթի «Անկախութեան պատերազմի օրաթերթ» խորագրեալ յաւելուածներէն 1919 Յունիս 9ի թիւին մէջ, Հայերու ընտրութեան մասնակցութեան վերաբերող, որ հետաքրքրական բնոյթ ունի. -

×

Յաւելուածը կը հրատարակէ Օսմանեան Պետութեան Արտաքին Նախարար Նորատունկեան էֆէնտիի ու Պօղոս Նուպար Փաշայի լուսանկարները եւ կը գրէ հետեւեալը.

Հայոց Պատրիարքին Փոխանորդը Երուանդ էֆէնտի յայտարարութիւն մը ըրած է Իգտամ թերթի խմբագիրին եւ ըսած է որ այսուհետեւ շատ դժուար պիտի ըլլայ Թուրք եւ Հայ տարրերուն միասին ապրիլը:

Երուանդ էֆէնտի յայտնած է որ Հայերը մեծամասնութիւն կը կազմեն Արեւելքի մէջ եւ Թուրքերը հոն մեծ թիւով Թուրքեր տեղաւորել կը ջանան, որպէսզի այդ մեծամասնութիւնը մէջտեղէն վերցնեն:

Հայոց Պատրիարքին Փոխանորդին այս խօսքերը տեղի տուած են կարգ մը հակադեցութիւններու: Իգտամ թերթը հարց կուտայ թէ «Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ Օսմանեան հպատակ մէկը ի՞նչպէս կը յանդգնի այսպէս խօսիլ»: Թերթը Երուանդ էֆէնտին կը հրաւիրէ քիչ մը աւելի յարգալիր լեզու գործածելու՝ Օսմանցիներու նկատմամբ:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Հայոց ու Յունաց Պատրիարքները հրահանգ մը ղրկած են Անատոլուի Հայերուն ու Յոյներուն, կոչ ընելով որ անոնք մասնակցութիւն չբերեն մօտակայ ընդհանուր ընտրութիւններուն:

Թերթին 11 Յունիս 1919 թուակիր օրինակին մէջ ալ կը հրատարակուի Շինարարական Նախարար Ֆէրիտ Պէյին պատասխանը Երուանդ էֆէնտիի վերի պնդումին դէմ:

Ֆէրիտ Պէյ, պատասխանելով Երուանդ էֆէնտիի այն պնդումին, թէ այսուհետեւ Թուրք եւ Հայ տարրերը պիտի չկարենան միասին ապրիլ, կ'ըսէ հետեւեալը.

– Կը մասնակցինք Երուանդ էֆէնտիին տեսակէտին: Հայերը կրնան երթալ ուր որ կ'ուզեն: Մենք ալ հոս կը բերենք այն Թուրքերը, որոնք կը գտնուին Հայոց Պետութեան սահմաններուն մէջ: Մեր ուզածն ալ այս է արդէն:

Բայց Տամատ Ֆէրիտ Փաշայի դահլիճէն ուրիշ Նախարար մը, Դատական Նախարար Հօճա Վասֆի էֆէնտի խուսափեցաւ այդքան կտրուկ խօսելէ եւ Վագիթ թերթին թղթակցին տուաւ հետեւեալ պատասխանը.

– Եթէ պատժենք բոլոր անոնք որոնք Հայկական ջարդումին պատճառ եղած են եւ եթէ Հայոց քաղաքական լայն իրաւունքներ ճանչնանք, շատ ալ աղուոր կրնանք միասին ապրիլ:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի որ Պոլիս կը գտնուին Կովկասի Հայաստանի Հանրապետութեան Վարչապետ Յովհաննէս Քաջազնունի եւ Ելմտական Նախարար Արտաշէս, որոնք Փարիզ երթալու համար հոսկէ կ'անցնին: Հայ համայնքը այս երկու դէմքերուն ի պատիւ ընդունելութիւն մը սարքեց Թօքաթլեանի մէջ:

Հայաստանի Վարչապետը այս առթիւ ճառ մըն ալ արտասանելով խօսեցաւ Ապտիւլհամիտի շրջանի սպանդներէն եւ ըսաւ որ հիմա մէկ տարիէ ի վեր անկախ պետութիւն մըն ենք այլեւս:

×

«ՀԳԲ»Ը ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒԶԵՐ Է...

Յունուար 30ին, Թերճիւման Ազատանի Լոնտոնի թղթակից Նօվիւլ Թէվինչէրի միջոցաւ կը գրէ հետեւեալը. –

Պէյրութի մէջ գործող գաղտնի ահաբեկչական կազմակերպութիւններ, անգլիաբնակ Հայերէն նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն ուզեցին Թուրքիոյ դէմ տանելիք իրենց պայքարին համար:

Պէյրութի Հայ ահաբեկիչները Լոնտոնի բոլոր ծանօթ ու յառաջադէմ Հայերուն ուղարկեցին «Արմենիա» անուն թերթ մը զոր կը հրատարակեն որպէս քարոզչութեան նոր զէնք, եւ պնդեցին որ Թուրքերը Հայերը վտարած են իրենց հայրենիքէն: Անոնք կոչ ըրին որ իրենց օժանդակութիւն կատարուի Մայր Հայրենիքը Թուրքերուն ձեռքէն ետ առնելու համար ձեռնարկուած զինեալ պայքարին մէջ:

«Արմենիա»ի մէջ, որ ղրկուած է բոլորին, սկսելով Լոնտոնի Պատրիարքէն (անշուշտ Առաջնորդէն պէտք է ըլլայ...) մինչեւ բոլոր գործի մարդոց, կը յիշեցուի Թուրքերու կողմէ իբրեւ թէ Հայոց կատարուած «ջարդում»ը եւ կը պնդուի որ Թուրքերը այսօր իսկ դեռ անհանդիստ կ'ընեն Հայերը: Թերթը մեծահարուստ Հայերէ նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւն կը պահանջէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԹԵՐԱՆ պարզեց իր ընտրապայքարին գլխաւոր գիծերը: Իր պաշտօնական բանբերն է՝ Փիէր Մօրուա, կողքին կ'ունենայ նաեւ սպայակոյտ մը բաղկացած՝ Լիոնէլ Ժոսփէնէ, Ժան - Փիէր Շըվէնըմանէ, Կասթոն Տըֆէռէ եւ Միշէլ Ռոքառէ: Կան նաեւ Լուի Մեռմազ, Անտրէ Մեռիք եւ Ժեռար Ժաքէ: Ինչ կը վերաբերի համայնավար նախարարներուն կառավարութեան մը մէջ, եթէ ընտրուի կը կրկնէ որ պիտի լուծէ Ազգ. Ժողովը եւ որոշումները տայ երեսփոխանական նոր ընտրութիւններու տուած արդիւնքին համաձայն:

«ՌԸՆՈՒՎՕ ԺԻՒԻՖ»ը կոչ ըրաւ որ Ժիսքար «պատժուի», Մերձ - Արեւելեան իր քաղաքականութեան համար: Կոչ չըրաւ ուրիշ թեկնածուի մը ի նըպաստ բայց չեշտեց թէ «Հրեաները պիտի չմոռնան որ Կոպէրնիկ փողոցի եղեռնափորձէն ետք, կառավարութեան ոչ մէկ անդամ կար ցոյցին: Չեն մոռնար նաեւ թէ Ժիսքար 5 օր սպասեց յայտարարութիւն մը ընելէ առաջ»: Միւս կողմէ Ֆրանսայի Րաբբունարանը եւ Կեդրոնական Ժողովը հրէից իշխանութեանց ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն թուականի զուգադիպութեան վրայ նախագահական ընտրութեան Ա. շրջանին - Ապրիլ 26 - եւ հրէական Զատիկին ութերորդ օրուան միջեւ ու կ'ըսեն. - «Զուգելով հանդերձ միջամուխ ըլլալ Պետութեան գործերուն մէջ ընտրութեան երկու շրջաններու թուականներու նշանակումին առթիւ, Կեդրոնական Ժողովը խորհեցաւ թէ իր պարտականութիւնն էր Ներքին նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրել այն հարցին վրայ զոր կը յարուցանէ հրէական կրօնական տօնի մը զուգադիպութիւնը ազգ. քուէարկութեան մը հետ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ 27-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԿԱՐԷՆ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ Ա. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Երեւանի Ստ. Շահումեան պալատի մեծ սրահին մէջ, Յունուար 22 - 24, տեղի ունեցած Համայնավար կուսակցութեան 27-րդ համագումարին ընտրուած է Կեդր. Կոմիտէի նոր կազմը, բաղկացած 121 անդամներէ: Կեդր. Կոմիտէն, Յունուար 24-ին գումարած լիակատար նիստին, Ա. քարտուղար վերընտրած է Կարէն Դեմիրճեանը, Բ. քարտուղար՝ Գ. Անդրէյեւ: Քարտուղարներ ընտրուած են Հ. Ոսկանեան, Վ. Ղալումեան, Կ. Դալլաքեան եւ Կ. Ղամբարեան: Ժողովը զանազան բաժանմունքներու վարիչներու նշանակումէն ետք հաստատած է իր պաշտօնաթերթերու խմբագիրները, ըստ հետեւեալի՝ «Սովետական Հայաստան» օրաթերթ՝ Լ. Կրոյեան, «Կոմունիստ»՝ Բ. Մկրտչեան, «Ռեա Թագա»՝ Մ. Մստոյեան, «Լենինեան ուղիով» ամսագիր՝ Ա. Ադոյեան, «Կուսակցական խօսք» ամսաթերթ՝ Խ. Յովակիմեան: Նիստին ընտրուած են նաեւ Խորհ. Միութեան Համայնավար Կուսակցութեան 26-րդ համագումարի Հայաստանի 48 պատգամաւորները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ, Արմէնփրէս, Յունուար 20 - 29

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏՈՒՆԵՐ

Ղափան քաղաքի հիւսուածեղէնի գործատան այս տարուան արտադրութիւնը, շնորհիւ նոր քառայարկ շէնքին, կը քառապատկուի, բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Գործատունը աւելի ընդարձակումի կ'ենթարկուի մինչեւ 1985:

Կը նախատեսուի յառաջիկայ հինգ տարիներուն նոր գործատուներ հիմնել յատկապէս փոքր քաղաքներուն մէջ, ուր աշխատաւորներ գտնելու լայն կարելիութիւններ կան, ինչպէս նաեւ բնական աղբիւրներ: Ծրագիրը կը նախատեսէ աշխատանքի կարելիութիւնները զարգացնել հաւասար չափով՝ արդիւնաբերութիւնը ընդլայնելով գիւղական շրջաններուն մէջ:

×

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Պուէնոս - Այրէսի մէջ յաջողութիւն արձանագրած է Յուսոյ աստղը ժապաւէնը, պատրաստուած Հայաստանի եւ Մոսկուայի արուեստանոցներուն մէջ: Բեմադիրն է՝ է. Քէօսայեան: Տեղական օրաթերթեր գոյն բաղդատած են Բոնդարչուկի Պատերազմ եւ Խաղաղութիւն եւ Ս. էյզենշտէյնի Ալեքսանդր Նեվսկի ժապաւէններուն հետ:

× Հենրիկ Մամեան, Երեւանէն, ներկայացուցած է նկարչական իր ցուցահանդէսը՝ Լեհաստանը Հայ նկարիչին աչքերով անունին տակ: Արուեստագէտը բացատրած է իր աշխատանքներուն բընոյթը ըսելով. - Հինգ տարի է, որ կ'աշխատիմ այս նկարաշարքին վրայ: Հանդիպումներ ունեցայ լեհ բանուորներու, գիւղացիներու, նկարիչներու հետ: Այցելեցի քաղաքներ եւ գիւղեր: Կը պատկերացնեմ այնտեղի առօրեայ կեանքը: Հայ նկարիչը՝ 45 տարեկան, գիրքեր ալ կը նկարազարդէ:

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ՄԵՌՑՆԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ

ԽՄԲ. – Ռուբէն Սեւակ, բուն անունով Բժշկ. Ռուբէն Չիլինկիրեան, ծնած է Սիլիվրիի մէջ: Մարդկային ապրումնե-րու եւ սիրոյ բանաստեղծ՝ Գեղապաշտ սերունդի կարեւոր դէմքերէն մէկն էր ան: Ստորեւ կուտանք իրմէ արձակ էջ մը, քաղուած իր «Բժիշկին գիրքէն փըրցուած էջեր» հատորէն, որ հրատարակուած էր իր մահէն՝ նախատակ 1915–ին, ետք:

— Պզտիկուց ծորակ խաղցա՞ծ էք, Տօքթէօր: Վազուն աղբիւրի մը բերանը մատով խցել փորձա՞ծ էք: Ջուլալ ջուրերու ցայտքը աչքերնուդ մէջ զգացա՞ծ էք...: Երեւակայեցէք որ դեռ անցած տարի ծորակ կը խաղայինք արիւնի հետ...:

Այսպէս խօսողը յիսուննոց մարդ մըն էր. աղ–պղպեղ գլուխով, բարի եւ խոշոր, ու տժգոյն, ու տժգոյն...:

Պուլկարիոյ չեմ գիտեր որ անկիւնէն կուգար ինծի՝ դանդաղ հիւանդութեան մը համար որ բոլորովին ջլատեր, յուսահատեցուցեր, սարսափեցուցեր էր այդ հին զինուորականը:

— Հիմա, աչքերս սեւ կը տեսնեն, կ՚ըսէր, ծունկերս կը կորուին, մտքիս դէշ խորհուրդներ կուգան: Հաւատացէք ինծի որ ձեզի գալու համար ճամբորդած ատենս կը զգուշանայի շոգենաւին եզրը երթալէ, որպէսզի ծով չնետուիմ յանկարծ...:

Ու իրաւ ալ այնքան յուսահատութիւն կար անոր աչքերուն մէջ, որ քիչ մը բոյ տալու համար իր կանանչորակ այտերուն՝ հին պատերազմներու յիշողութիւնները կը հարցնէի իրեն:

— Հա՛, ըսաւ, ձեզի արիւնի շատրուան մը պիտի պատմէի, բժիշկ էք, կը հետաքրքրուիք: Սա անիծած արիւնը որ երակներուս մէջ կը շրջագայի՝ գիտէ՞ք որքան ուժ ունի, չէ վստահ եմ որ չէք գիտեր: Անիկա գիրքերով չէ, փորձառութիւնով կը սորվուի: Օր մը ձերբակալեր էինք թշնամի երիտասարդ մը որ մեր ընկերներէն երեքը մեռցուցեր էր: Թուխ, հպարտ, գեղեցիկ տղայ մըն էր, գլուխդ ծռէ ըսի. նժոյգի մը վիզին պէս ճիտը կլորցուց: Սուրս այնպէս մը տեղին իջեցուցի որ Մայրիկ պոռալով գլուխը կախուեցաւ: Ու արիւնը սկսաւ վիզէն վեր ցատքել չիփ – չիտակ, բարձր, բայց շա՜տ բարձր. մարդահասակ ծառի մը պէս բարձր: Զզջալով ձեռքս խոցին վէրքին վրայ թխմեցի. սակայն արիւնն այնքան ուժով էր, այնքան ուժով, որ մեռելին իւրաքանչիւր թօթվըտուքին մատերս վեր – վեր կը հրէր: Հապճեպով մէկ ձեռքիս վրայէն՝ միւսն ալ դրի գալարուող վիզին վրայ. այն ատեն արիւնը մատներուս մէջտեղէն սկսաւ սրսփիլ շատրուանի մը ջուրերուն պէս, ռունգերուս, ականջներուս ու բերնիս մէջ, թարթիչներուս ու պեխերուս թելերուն վրայ, աչուըներուս փոսերուն մէջ, կաթած տեղը թանձրանալով, շրթունքներուս փակցնելով, եռքներս թաքցնելով...: Բայց, ի՞նչ, կը տժգունիք Տօքթէօր...:

— Օ՛հ, դադրեցուցէք դադրեցուցէք. զզուելի է, զզուելի՛...:

— Զզուելի՛ ըսիք...: Պատերազմը պատերազմ է Տօքթէօր...: Զզուելին այն է երբ մարդ ինծի պէս հիւանդութենէ կը մեռնի, երբ վախերով ու վատելով, դեղագործի սրուակներուն փարելով, կամաց – կամաց, կաթիլ – կաթիլ կը մեռնի...: Եւ յետոյ ես ձեզի բան մը ըսեմ, Տօքթէօր, ամէն բան պարագային համեմատ պէտք է դատուի, նոյն իսկ ոճիրը: Ես այնպիսի պարագաներու մէջ գտնուեցայ որ չսպաննելը աւելի մեծ ոճիր է քան սպաննելը...: Ես ձեզի այնպիսի ոճիր մը պիտի պատմեմ որուն քով իմ ըրածս պարզ խաղալիք մ՚է տղու...: Կ՚ուզէ՞ք...:

—Կ՚ուզեմ, ըսի անհամբեր:

— Նկարագրած շատրուանէս քանի մը շաբաթ վերջն էր: Նահանջի հրամանը եկած էր հիմա, բանակը քաշուեր, հեռացեր էր ճերմակ հորիզոնին ետին, ձիւնապատ ահագին տարածութիւններու մէջ քանի մը խումբ վերջապահներ ձգելով թշնամիին արշաւին դէմ: Այդ ցրուած, կորած խմբակներէն մէկն ալ մենք էինք: Բայց ինչ որ ամէնէն աւելիկը վտանգէր մեր դիրքը՝ վիրաւոր ընկեր մըն էր: Ոչ կարելի էր քալեցնել զինքը, ո՛չ ալ թշնամիին ու ձիւնին լքել: Մեծ բան մը չէր իր վէրքը, բայց մէջը հող ու աղբ գացած ըլլալով՝ վիրաւորը սարսափելի պրկումներ կ՚ունենար: Նախ երեսին մկանները կծկուեցան. յետոյ ճակտին կնճիռները ծալք – ծալք գամուած մնացին: Աչքերն այնպէս անշարժ էին ու այնպէս ալ ահաւոր՝ որ հոգեվարք մ՚իր ճգնաժամին մէջ քար կտրեր էր կարծես: Ու այդ փոթ – փոթ ճակտին տակ, ու այդ պիշ – պիշ աչերուն տակ, բերանն այնպէս վար քաշուեր էր երկու ծայրերէն՝ որ դիւային քրքիջի մը դիմակն ըլլար կարծես ան: Գլուխն ետեւ նետուած էր, վիզն ուժգնօրէն պրկուած, աղեղի պէս կորընթարդ մարմինն համակ քարացած, գարշապարն ու գանկը լոկ կը դպչէին գետնին...: Հիւանդապահ կառքերը քաշուեր էին, ամէնքն ալ, վիրաբոյժ մը թողլով մեզի: Աստուծու պէս իր ձեռքերուն կը փարէինք, իր աչերուն կը յառէինք, ճար մը, ճարակ մը կ՚աղերսէինք: Թէթանոս...» կը վճռէր ան: Ու այս բառը ախտանիշ մը եւ մահանիշ մ՚էր նոյն ատեն: Եւ ամէն անգամ որ գետնաքարշ վիրաւոր իր գարշապարներուն վրայ կը պրկուէր, կ՚աղեղանար ու կը դողդղար՝ ծայրը գետին մխուած սուսերի մը պէս. – Օրիս–թօթօնօս...» կը գոչէր վիրաբոյժը, ազատում չկայ...:

— Եթէ ազատում չկայ, մի՛ ձգէք որ այս խեղճը հոգեվարք շան պէս չարչըրկուի, սրսկում մը, դեղ մ՚ըրէք, վիզը կտրեցէք, բայց ազատեցէք զինքը, եւ ազատեցէք մեզ ալ...:

— Եթէ դուք ազատիլ կ՚ուզէք, կ՚ըսէր. ո՞վ կ՚արգիլէ զձեզ մեկնելէ, ես իր քով պիտի մնամ մինչեւ իր վերջին շունչը. բայց ես չունիմ մեռցնելու իրաւունքը. ես կեանքին պաշտօնեան եմ...:

Արդ, ես հիմա ձեզի հարց կուտամ, Տօքթէօր: Եթէ դուք ըլլայիք այդ վիրաբոյժին տեղը, դո՞ւք ալ իրեն պէս պիտի ընէիք, ըսէք ինծի: Ես վստահ եմ որ ձեր բոլորին գրպանին մէջ հեղուկ մը կայ որ...:

Անշուշտ, անշուշտ, ընդմիջեցի, բայց եթէ նոյնիսկ հիւանդն ուզէ, մենք չունինք զայն մեռցնելու իրաւունքը: Որո՞ւ կը պատկանի կեանքը, ոչ հիւանդին, ոչ բժիշկին: Կեանքն Աստուծոյ կը պատկանի...:

— Աստուծոյ... Աստուծոյ... ըսաւ ռազմիկ խօսակիցս փրփրելով: Մէկ կողմէ ահագին ծախքեր, շէնքեր ու դարմաններ կ՚ըլլուին անդամալոյծներու, ցաւագարներու, հոգւով մարմնով փըտածներու, անբուժելի զառամածներու կեանքն ամէն գինով պահպանելու համար... մինչդեռ անդին, կռուի դաշտին վրայ, էն խոստմնալի ու էն առողջ երիտասարդները հազարներով, տասը հազարներով գետին կը փռուին յետոյքնէն զարնուած ու նապաստակներու պէս գըլտոր դառնալով ... ասոնց կեանքն ալ Աստուծոյ չի՞ պատկանիր, Տօքթէօր...:

— Կ՚աղաչեմ, ընդմիջեցի, բայց ձեր վիրաւոր ընկերն ի՞նչ եղաւ:

— Մեր վիրաւոր ընկե՞րը: Աղբակոյտի մը վրայ պառկեցուցեր էինք զայն, որպէսզի տաք ըլլար: Կը զգուշանայինք կրակ վառելէ, վախնալով որ մի գուցէ ձիւնապատ դաշտերու մէջէն բարձրացող մեր մուխը թշնամիին տանէր ըզմեզ: Իւրաքանչիւրս հրացանի սառած երկաթին փարած՝ փոքրիկ լուսամուտներուն ետին պահակ կը կենայինք, ճերմակ հորիզոնները քննելով փոխն ի փոխ: Ո՛չ իսկ շշուկ մը, ոչ իսկ լոյս մը կար ներսը: Կիսաստուերին մէջ՝ մատներնուս ծայրին վրայ կոխելով կը քալէինք՝ մեռելի տան մը պէս. որովհետեւ մահը մեր մէջ էր, հոն էր սպառնական: Ու մեռելը հոն էր, կենդանի մեռելը. դիտապաստ, դիակնացած, կարծրացած, բայց այնքան տ ա ռ ա պ ա լ ի ց ու դեռ այնքան զգայուն, որ լոյսի ճառագայթ մը զայն կը մտրակէր կարծես ու ձայնի շշուկ մը կը դողդղացնէր իր քարացած մարմինը՝ երկրաշարժէ մը ցնցուող տապանաքարի մը պէս...: Վիրաբոյժը պաղարիւն իր ջերմութեան աստիճանը կը չափէր. – 39 ... 40 ... 41 ... 42 ... սարսափելի, սարսափելի...»: Դանակի մը ծայրովն իսկ կարելի չէր բանալ իր կծկուած ակռաները, կաթիլ մը ջուր, պատառ մը հաց տալու իրեն: Եթէ հիւանդութիւնն իսկ չըլլար, անօթութենէն պիտի մեռնէր այս խեղճը: Բայց վիրաբոյժն օրինապահ ու անայլայլ՝

— Ես մեռցնելու իրաւունք չունիմ. ես մեռցնելու իրաւունք չունիմ ... կը կրկնէր:

Այս սարսափելի օրերը՝ վեց օր վեց դար տեւեցին: Առաւօտ մը երբ որ ելանք, աչերը բաց՝ ան կը հսկէր: Պրկուած մարմնին ահեղ ճիգէն գարշապարները հողը փորած ու գանկն աղբին խրուած էր: Ձեռքերն, ոտքերը չիփ – չիտակ, կզակները կղպուած, ճակատը ծալք-ծալք կծկուած, քրքիջի ձեւ մը շրթներուն: Աչքերը պիշ – պիշ դուրս ինկած, ան պառկեր էր ահաւոր: Կարելի չէր նայիլ իրեն: – «Բայց նայեցէք, մարմինը չի դողար այսօր...» ըսաւ մէկը շշընջալով:

Ու իրաւ ալ մարմինը չէր դողար: Սակայն այնքան սարսափ ու տառապանք կար իր բաց աչքերուն մէջ որ ոչ ոք համարձակեցաւ մատին ծայրով դպչիլ իրեն, վախնալով որ նոր սարսուռ մը ծնցնէր:

— Մեռեր է ... վճռեց բժիշկը, իր գըլխարկը հանելով, ու բոլորս ալ հրացաններս իջեցուցինք իր առջեւ:

Այսպէս վերջացաւ այս անվերջանալի, այս ահաւոր, այս անմարդկային մահը, ինչ կ՚ըսեմ, այս ոճիրը, ոճիրներուն գըլուխ – գործոցը...:

ՏՕՔԹ. Ռ. ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

1914

ԱԿՆԱՐԿ

ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ

Ալեքս եւ Մարի Մանուկեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի շէնքը, իր բացումէն ի վեր, կը հիւրընկալէ օտար գիտնականներ, որոնք կը փափաքին դասական եւ արդի հայերէնի դասընթացքներու հետեւիլ կամ հայագիտական իրենց աշխատանքները շարունակել:

Վերջին չորս տարիներուն, մի քանի ամիսներ մեզ մօտ հայագիտական իրենց ուսումնասիրութիւնները շարունակեցին Հայր Շառլ Ռընու, Ֆրանսայէն, հանրածանօթ մասնագէտ Արեւելեան լեզուներու եւ հեղինակը «Երուսաղէմի Հայկական Ճաշոցը» երկհատոր ուսումնասիրութեան, Հայր Էրնէսթ Պէնէյն, Լուվէնի համալսարանէն, մասնագէտ Կիւրեղ Երուսաղէմացիի գործերուն, Հայր Կի Լաֆօնթէն, Փրօֆ. Կարեթի օգնականը եւ Լը Միւզէոն պարբերականի փոխ-խմբագիրը, մասնագէտ Գրիգոր Նազիանզացիի գործերուն, որ, երկու նախորդներուն նման իւրացուց գրաբար լեզուի իր գիտութիւնը եւ աշխատեցաւ Ձեռագրատան մէջ իր ուսումնասիրած հեղինակներու հայերէն հին թարգմանութիւններու բնագիրներուն վրայ, իսկ Պր. ըՍտեփան Ազատեան, արդի պատմութեան մասնագէտ, Գերմանիայէն, երկու ամիսներ անցուց Վարժարանիս մէջ արխիւներու ուսումնասիրութեամբ:

Վարժարանս յաճախեցին նաեւ ամերիկացի համալսարանական մը՝ Լուիս Շառու, Եէյլ համալսարանէն, որ տարի մը աւելի անցուց հմտանալու համար գրաբար եւ միջին հայերէնի, Անգլիոյ Օքսֆորտ համալսարանէն Բիթըր Գառու, որ հմտացաւ գրաբար եւ աշխարհաբար հայերէնի եւ մինչեւ այսօր կը շարունակէ, նոր ժամանած Էնտրիւ Մէյսի հետ, իր դասընթացքները:

Այսպէս, 1843–էն ի վեր, հարիւր երեսուն եւ վեց տարիներէ ի վեր, մեր Եկեղեցիի սրտին մէջ իր արմատները խորունկ նետած այս հաստատութիւնը նուիրուած է եկեղեցականներ պատրաստելու նուիրական առաքելութեան: Մեր Եկեղեցւոյ ղեկավարութեան լուծը տարած հայ հոգեւորականներէն շատեր, զոր թուեցինք, զաւակներն են այս հաստատութեան, մանաւանդ այսօր:

Վերջացնելու համար պատմական այս ակնարկը, կը մէջբերենք 1979–ի «Սիոն»ի Մայիս – Յունիսի թիւի Խմբագրականէն հետեւեալ տողերը.

«Վերականգնել աստուածայինը մարդկայինին մէջէն եւ պայծառակերպել մարդը Աստուծոյ լոյսին մէջ, կը նշանակէ հասցնել մարդը այն բարձունքներուն՝ ուր միայն կը գտնէ ինքզինք ամբողջապէս: Ա՛յս է նպատակը իսկական կրթարանին: Մանաւանդ երբ կրօնական հաստատութիւն է ան, ուր ժառանգաւորներ կը պատրաստուին վաղուան ընծայումին Աստուծոյ եւ Եկեղեցիի ծառայութեան:

«Ծառայել Աստուծոյ կը նշանակէ ծառայել իր նմանին՝ մարդուն, քանի որ ընկերոջ սիրոյն մէջ միայն կ՚ամբողջանայ սէրը դէպի Աստուած: «Ան որ չի սիրեր իր տեսած եղբայրը, ինչպէ՞ս կրնայ սիրել զԱստուած, զոր իր աչքերով չի կրնար տեսնել»:

«Հայ Եկեղեցւոյ խոր ըմբռնումը կրօնաւորի մատուցելիք ծառայութեան կ՚ամփոփուի առաքելութեան սկզբունքին մէջ, որով ան իր անձը կը զոհէ իր պարտականութեան կատարումին մէջ: Իսկ իր պարտականութիւն է ցոյց տալ Աւետարանի ճամբան հայ անհատին եւ հայ հաւաքականութեան իր հայրերու լեզուով, մշակոյթի, աւանդութեան եւ հաւատքի լոյսով:

«Պատրաստուիլ այդ պարտականութեան գիտակից կատարումին, տիրել մայրենի լեզուին, հաղորդուիլ հայկական մշակոյթի գանձերուն, մեծնալ աւանդութեան հրապոյրին եւ հաւատքի ջերմութեան մէջ, կ՚ենթադրէ կրթական ճիգ մը, որ կարելի է տակաւին Ս. Յակոբեանց Տաճարի կամարներու ներշնչումով եւ Սրբավայրերու հաղորդական ներկայութեամբ:

«Եւ դարձեալ, դպրոցական տարեշրջանի վերջաւորութեան, կը հարցնենք մենք մեզի. որքա՞ն պատրաստ են մեր շրջանաւարտները երթալու աշխարհին եւ տանելու տագնապող գիտնականին կամ աշխատող մարդուն խաղաղեցուցիչ վեհութիւնը Աստուծոյ խօսքին: Առ նուազն քայլ մը յառաջացա՞ծ են վաղուան իրենց առաքելութեան ճամբով, յաջողա՞ծ են գիտնալ անհրաժեշտը, բայց միեւնոյն ատեն ըլլալ աւելի հայ եւ աւելի՛ եկեղեցական»:

Շ. Ա.

«Սիոն» 1979

(Շար. 22 եւ վերջ)

ԿԷՍ ԼՈՒՐՋ – ԿԷՍ ԿԱՏԱԿ

ԱՐԱՖԱԹԻ ՄՕՐՈՒՔԸ

Ընթերցողներէս մէկը ինձմէ խնդրած էր օգնել իր մէկ հարցը լուծելու։ Հարցումը, զոր կ՚ուղղէր ինծի, հետեւեալն էր. «Ուշադրութիւն ըրած եմ որ, կ՚ըսէր ան, Պաղեստինի Ազատագրման Կազմակերպութեան ղեկավար Եասէր Արաֆաթ, եւ Իրանի Վարչապետ Րէճաի միշտ երեք –չորս օրուան մօրուքով մը կը տեսնուին, երեք – չորս օրուան մօրուք մը, որ երբեք աւելի չերկարեր։ Ինչպէս կը յաջողին այդ վիճակին մէջ պահել իրենց մօրուքը»։

Կարենալ պատասխան մը գտնելու համար ես ալ իմ կարգին դիմեցի բարեկամի մը, որ կ՚աշխատէր ՍԻԱ–ի մէջ։ Բարեկամս, երբ լսեց հարցը, ցնցուեցաւ եւ կարծեց որ աւելի շատ բաներ գիտէի այսխնդրին մասին։ Ի վերջոյ յօժարեցաւ ժամադրութիւն մը տալու շատ հեռաւոր ու ամայի վայր մը, Մաք Լին գիւղաքաղին մէջ։ Ժամադրութեան երթալէ առաջ թաքսի մը վարձելով պիտի ուղղուէի դէպ կեդրոնական Օդակայան, յետոյ վերջին վայրկեանին ուրիշ թաքսի մը պիտի վարձէի եւ այս անգամ պիտի բռնէի վերի հասցէին ճամբան։

Երբ հնազանդեցայ բոլոր այս միջոցառումներուն եւ հասայ մեր ժամադրավայրը, տեսայ որ բարեկամիս քով կային ՍԻԱ–է երեք ուրիշ պաշտօնեաներ եւս, որոնք մերժեցին իրենց անունը տալ։

×

– Ինչո՞ւ այսքան հետաքրքրուած էք Արաֆաթի եւ Րէճաիի մօրուքներուն խնդրով, հարցուց ՍԻԱ–ի գործակալներէն մին։

Ես զարմացած մարդու երեւոյթ առի։

– Պարզապէս հետաքրքրութիւն, պատասխանեցի։ Ընթերցողներէս մէկը լուսաբանուիլ կ՚ուզէր եւ ես ալ փափաքեցայ իրեն գոհացում պատճառել։

– Կը ստէք, ըսաւ ուրիշ գործակալ մը։ Կասկած չունինք որ դուք կարգ մը տեղեկութիւններ քաղած էք մեր գործակալներէն մէկէն։ Այդպէ՞ս է։

– Ձեմ կարծեր որ այս հարցումին պատասխանելու ստիպուած ըլլամ։

– Մենք ամիսներէ ի վեր այս խնդրին վրայ կ՚աշխատինք, շարունակեց գործակալը։ Մեր խումբին մէջ միայն վեց հոգի տեղեակ են հարցին։ Անոնցմէ զատ միայն ՍԻԱ–ի սափրիչը բաներ մը գիտէ։ Հաւանաբար ան տուած է ձեզի այս տեղեկութիւնը։

– Ըսել կ՚ուզէք որ մարդը երկո՞ւ կողմի համար կ՚աշխատի։

– Բացայայտ է։ Եւ որպէսզի ճշմարտութիւնը հասկնանք, հիմա մենք ձեզի ամէն ինչ պիտի պատմենք ու դուք ալ ձեր գիտցածները պիտի ըսէք մեզի։

– Համաձայն եմ, պատասխանեցի։ Ուրեմն ըսեմ. ինծի այնպէս կը թուի որ Միջին Արեւելքի մէջ բազմաթիւ են այն ղեկավարները որոնք ամէն օր ածիլուիլ չեն ուզեր։ Բայց չեն ալ փափաքիր շատ երկար մօրուք մը պահել, ոչ աւելի։ Իմ տեղեկատու աղբիւրս ինծի յայտնեց որ բոլոր այդ ղեկավարները ածելիի նոյն չեղբը կը գործածեն։

ՍԻԱ–ի մարդոցմէ մէկը միշտ նօթ կ՚առնէր, երբ ես կը խօսէի։

– Այս մարդը ճշգրիտ ճամբու վրայ է, ըսաւ ան։

– Ձեր տեղեկատու աղբիւրը ըսա՞ւ նաեւ թէ ինչպէս կը փոխադրեն այս չեղբը կամ ո՞ւր կը պահեն։

– Կը թուի թէ սանց գլխաւորը Արաֆաթն է, որովհետեւ ան անվերջ կը ճամբորդէ։ Իմ տեղեկատու աղբիւրս կը հաւատայ որ Պաղեստինցիներու ղեկավարը իր չեղբը միշտ կը պահէ իր գըլխանոցին մէջ։ Դուք Արաֆաթը բնաւ տեսա՞ծ էք առանց այդ գլխանոցին, բաց գլուխով։ Ձէք տեսած։ Յայտնի է ուրեմն որ ան իր գլխանոցին մէջ կը պահէ ածելիի իր չեղբը։

Մարդիկը իրարու նայեցան, առանց բան մը ըսելու։ Յետոյ անոնցմէ մէկը հարցուց.

– Հապա եթէ ածելիի չեղբ չեն գործածե՞ր, եւ կ՚ածիլուին սովետ ելեկտրական ածելիով մը։

Ձեռքիս ափովը գլխուս հարուած մը իջեցուցի.

– Ելեկտրական ածելի՞, գոչեցի։ Երբեք չէի խորհած այդ մասին։ Բայց եթէ ելեկտրական ածելի մը գործածէին, ամբողջովին ածիլուած չէ՞ին ըլլար անոնք։ Ելեկտրական ածելին մաքրամաքուր կ՚ընէ դէմքը։

– Տրամաբանօրէն այդպէս է, ըսաւ մարդը։ Բայց մենք ի ձեռին ունինք կարգ մը փաստեր, թէ Սովետները միշտ ելեկտրական ածելիներ կը նուիրեն Միջին Արեւելքի ղեկավարներուն։ Սովետական Միութեան մէջ ոչ մէկը կ՚ուզէ գնել այդ ածելիները, որովհետեւ ստուգուած է որ անոնք լաւորակ չեն եւ երբեք արմատախիլ չեն ըներ մօրուքը։ Ուստի ամէն անգամ որ ղեկավար մը Մոսկուա գայ հիւրաբար, Սովետները ելեկտրական ածելի մը կը նուիրեն անոր։ Արաֆաթ հատ մը ունի այդ ածելիներէն եւ անով է որ կ՚ածիլուի ամէն օր։ Նոյնը Րէճաիի եւ ուրիշ բազմաթիւ ղեկավարներու համար։ Այդ ածելին, լաւագոյն պարագային իսկ, երեք – չորս օրուան մօրուք մը կը թողու ածիլուողին դէմքին վրայ։

– Լաւ, բայց ինչո՞ւ այսքան գաղտնի պահել կ՚ուզէք ուրեմն այս խնդիրը, հարցուցի զարմանքով։ Ձեզի համար աւելի հետաքրքրական չէ՞ հրապարակել Սովետներու այս ռազմավարութիւնը։ Ամէն մարդ կը լսէ թէ Սովետները իրենց հիւրերուն կը նուիրեն բան մը, զոր Սովետ քաղաքացիներէն ոչ մէկը կ՚ուզէ ունենալ։

– Որովհետեւ ամէն առաւօտ, Արաֆաթ եւ իր նմանները, սարսափելի կը տանջուին ու կը տառապին իրենց մօրուքը ածիլելու համար եւ ՍԻԱ–ն ալ սա պահուն կողմնակից է որ դեռ առեն մը չարունակուի իրենց այդ տառապանքը։

ԱՐԹ ԲՈՒԽՎԱԼՏ

(Թարգմ. Բ. Հ.)

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Սկաուտութեան բարիքները. – Պատէն Փաուըլ սկաուտական շարժումին հիմնադիրը, 40 տարիներ առաջ կը մեռնէր Քէնիայի Նիէրի քաղաքին մէջ 8 Յունուար 1941–ին, Միջազգային պատերազմի առաջ օրերուն։ Այս իմաստուն եւ ողջամիտ հիմնադրին նպատակը եղած է Համամարդկային եղբայրութիւնը, յաջողութիւն կը գտնէ Անգլիոյ մէջ եւ ապա կը տարածուի բազմաթիւ ազգերու մէջ։ Ներկայիս համայն աշխարհի մէջ այդ շարժումին անդամները կը կազմեն, 15 միլիոն տղաք եւ 10 միլիոն աղջիկներ 100 ազգերէ կազմուած։

×

Յաջողութեան գաղտնիքը. – Պատէն Փաուըլ պզտիկները և պատանիները կրթելու նոր ոճ մը գտած էր։ Ինքը հասուն մարդ գիտցաւ մտնել պզտիկներու մտայնութեան աշխարհին մէջ։ Անոնց տուաւ կարելիութիւնը իրենք զիրենք կրթելու, պզտիկներուն հնարելու բնածին ձգտումին ասպարէզ մը բացաւ։ Նախապէս զանոնք վարժեցուց բնութեան տարրերուն, դաշտը, լեռը, անտառը, ծառը, բոյսերը, ծաղիկներ, անասունները բնութեան, ճանչցան ու սիրեցին, սկսան յարգել։ Ամէն մէկուն բան մը սարքելու պարտականութիւնը սորվեցուց, ինքը անոնց մեծ եղբայրն հանդիսացաւ։ Մէկը միւսին օգնելու փափաքը զարգացուց, ուրիշին ծառայելու զգացումը արթնցուց, ամէն անգամ ամէն օր պզտիկ բարիք մը ընելը պարտականութիւն դրաւ, այսպէս ինքնակրթութեան ոճը հնարուեցաւ։

Բոլոր երկիրներու մէջ այս շարժումը քաջալերեցին գիտակից եւ ուրոյն բարոյական աէր անհատներ եւ ընտանիքներ, տրամադրելով իրենց զաւակները եւ նիւթական օգնութիւններ, որովհետեւ համոզուեցան սկաուտութեան բերած բարիքներուն կրթութեան բնագաւառին մէջ։

Իւրաքանչիւր ազգի սկաուտը կը հնազանդի եւ կը հետեւի սկաուտութեան կանոնագրքին, պահելով ազգային իր բարի սովորութիւնները, հետեւելով իր ազգին կրօնքին եւ յարգելով ազգային դրօշակը, կը սիրեն նաեւ օտար սկաուտները իրենց եղբօր պէս։

Միջազգային ճէմպորիները մեծապէս կ՚օժանդակեն զիրար ճանչնալու, եւ եղբայրանալու, իրենց անձնական, ազատ փորձառութեամբ։ Հայութեան մէջ ալ սկաուտութիւնը սկսաւ 1918–ին, եւ կոչուեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ. հակառակ անոր որ հետզհետէ տարածուեցաւ այս կազմակերպութիւնը հայ գաղութներուն մէջ, սակայն, մնաց միայն ազգային, բազմաթիւ բարի արդիւնքներ բերելով հանդերձ։ Ունինք նաեւ Հայ Արիներու կազմակերպութիւն մը Ֆրանսայի մէջ, ճանչցուած միջազգային սկաուտութենէ, որ կը գործէ 50 տարիներէ ի վեր, մասնակցելով անոնց ճէմպորիներուն։ Այդ կը պարտինք բժիշկ Գուրգէն Մեծատուրեանի, հիմնադիրը եւ կազմակերպիչը Հայ Արիներու Միութեան Ֆրանսայի մէջ։ Մարզական Միութիւնները եւ Սկաուտութիւնը, որոշ կէտի մը մէջ իրարու մօտ ըլլալով հանդերձ իրարմէ կը տարբերին գործնականին մէջ։

Սկաուտական ճէմպորիներու պատմութեան մէջ չեն պատահած ազգերու թիւրիմացութիւններ, մինչդեռ Մարմնամարզական վերջին Ողիմպիական խաղերու ոլորտումին միջոցին մէջ ականատես եղանք տհաճելի թիւրիմացութեան ազգերու միջեւ։ Որովհետեւ սկաուտութեան մէջ համընթացութեան, միւս ազգերու հետ մրցումի հոգեբանութիւնը գոյութիւն չունի։ Մարզանքը կը գործադրուի որպէս միջոց առողջութեան։ Մինչդեռ մարզական միջազգային միութեան մէջ մարմնամարզանքը առիթ կը դառնայ ազգերու միջեւ մրցումի, շահի, եւ իրարմէ աւելի մեծ ըլլալու, երեւնալու քաղաքականութիւնը, հակառակ որ լաւ առիթ ալ է տարբեր ազգեր իրարու մօտեցնելու և զիրար ճանչցնելու, որմէ կրնայ բխիլ, յառաջ գալ սէրը եւ հասկացողութիւնը, լաւ, բարի, երեւցող տուեալները կը կորսուին թիւրիմացութեանց մէջ։

Ց. Վ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՅԱՐԿԻՆ ՏԱԿ

ԼԻՈՆ. – Յայտնութեան եւ Մկրտութեան տօնին առթիւ, Յունուար 4ին, Լեւոնեան Ժառանգաւորաց Վարժարանի մեծաւորը՝ Ներսէս Ծ. Վրդ. Սեթեան ձայնաւոր Ս. Պատարագ մատոյց Լիոնի Նարեկեան Վարժարանի մատրան մէջ, որ լեցուն էր Հայ հաւատացեալներով։

Ջրօրհնէքի արարողութենէն առաջ, պատարագիչը բացատրեց Յիսուսի Մըկրտութեան իմաստը եւ մեր քրիստոնէական մկրտութեան արժէքը ու այդ առթիւ մեր ծնողաց կողմէ կատարուած խոստումը։

Լեւոնեան Դպրոցի ժառանգաւորները, այս տարի, կազանդի տօնը Նարեկեան Վարժարանի յարկին տակ անցուցին։

Անցեալ 28 Դեկտեմբերին, Կիրակի օրը, նոյն վարժարանի ժառանգաւորները պատարագի երգեցողութիւնը կատարեցին Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ նոր եկեղեցիին մէջ, եւ հիւրը եղան տեղւոյն ժըրաջան ժողովրդապետ՝ Սարգիս Վ. Դաւիթեանի։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

«Աստուած՝ այս որ կը լսէ, կը վախնայ հոգին որդերէն, ձէնը ցածէն կը հանէ։

– «Որ էդպէս է, կուլ չընենք, իրարու հետ աղբոր պէս ապրինք։ Քուկդ քեզի, իմս ինծի։

«Հա, էն օրէն ի վեր, հոգին Աստծուն է, մարմինը հողինը», – կը վերջացնէր Մխսի Ունան՝ ձեռքը գինու գաւաթին երկարելով։

Այդ բոլորին մէջ, էն չէնը Սարխոշ Գեւոյի ձայնն էր։ Գեղին մէջ, ուր գինիի ու օղիի հոտ կար, Գեւոն հոն էր։ Հարսնիքներուն մէջ կարծես հարսը այնքան անհրաժեշտ չէր, որքան Գեւոյի գինով կերպարանքը։ Կ՚երգէր կը պարէր, տանտէր, հարսնետէր կը դառնար ու յաճախ կռիւ ընելու տրամադրութիւն կ՚ունենար, ի հարկէ արդարութիւնը պաշտպանելու համար։ Եթէ ըսելիք բան մը չունենար, Փրոտ Մինասի խօսքը կ՚ընէր ու կը հայհոյէր։

Սարխոշ Գեւոյի կարծիքով Ղազարին որպէս սանահայր ընտրութեան մէջ սըխալ բան մը կար։

– Ինծ որ կը հարցնէք, Ղազարի սանահէրը Տէր Մանելենց Համբարն է։ Հէլպէթ, հէլպէթ, Ղազարը որո՞ւ տղան. ողորմած հոգի Մանասէլին տղան։

– Որ էդպէս է, սանահէրը կ՚ըլլի Համբարը, – կը պոռար Սարխոշ Գեւոն՝ վըզին երակները ուռեցուցած։

Ան իր ականջներով լսած էր, որ ողորմած հոգի Մանասէլը Համբարի «սանահէր» ըսած էր։

Հակառակ Սարխոշ Գեւոյին ձգած աղմուկին, անոր ձայնին ուշադրութիւն տըւող չկար։

– Խմենք, խմենք, թող տուշմանի փորը ճաթի։

Գեւոն գրեթէ ինքն իր դէմ էր որ կը խօսէր ու միշտ կը զարմանար, որ այդ երեկոյ Սուման, այդ աղուոր հարսը իրեն հետ սիրալիր էր ու չորս գաւաթ գինի տուած էր։

Գեւոն ոչինչ կը հասկնար, միայն գիտէր, որ այդ երեկոյ իրեն համար գինի ճարողը Սուման էր։ Լերան վրայ գինի շատ չկար։ Էն օր պոռաց, կանչեց, գինքը մօտիկ ընող չեղաւ ու Խաթուն մամային գինիով լեցուն երկու կարասները գիւղը մնացին։

Ի հարկէ, եթէ գիւղացին Սարխոշ Գեւոյի խօսքին մտիկ տար, գեղին վրայ նէ՛ ցաւ կու գար, նէ ալ չոռ։ Էհ, անոր ո՞ր խօսքերուն մտիկ ըրած են։ Միշտ կը պոռար, կը կանչէր, որ Փրոտ Մինասը այնքան կեղծաւոր է, որ կ՚ուզէ զԱստուած իսկ խաբել։ Դուրսը օղի չի խմեր, իսկ տան մէջ գաղտուկ օղի կը պատրաստէ։ Փրոտ Մինաս լերան վրայ մատը մատին չի զարներ։ Երբ գիւղի եկեղեցին վառեցին, անոր սրտին մէջ անցած դարձածը միայն Գեւոն գիտցաւ։ Միայն ան գիտէր, որ Փրոտ Մինասը տակաւին երբեք չիշ օղի ունէր ու կը պահէր կարմիր ծրարի մը մէջ։

Գեւոն հացիւ ինքզինք ոտքի վրայ կը պահէր ու կը մենախօսէր՝ ապառաժի մը կռթնած։ Յետոյ ինքզինք բռնեց, լայն լայն քայլեր առաւ, ուսը ապառաժի մը զարկաւ ու նորէն մօտեցաւ նշանախօսներուն։

Անոր շարժումը, անոր ազմկոտ ձայնը կարծես միջատի մը գոյութիւնն էր՝ ինկած կանանչ խոտի մը վրայ, որուն քովէն ընճպէրը կ՚անցնէր անձրեւի մասին մտածելով ու ընճպօր այնպէս կը թուէր թէ կարծես երէկ անցած էր նոյն միջատին մօտէն միեւնոյն մտածումներով։

Գեւոն կամաց մը նորէն մօտեցաւ Սըմային՝ ոտքերը փարտ դրած։

– Սումա խաթուն, գաւաթ մը գինի, սանկ կոկորդս թրջեմ։

Իրաւ որ Սարխոշ Գեւոն ոչինչ կը հասկընար Սումայի այդքան մօտիկ վերաբերումէն։ Ան գիւղին մէջ նոյնիսկ առիթը ունեցած չէր Սումայի հետ խօսելու. միայն գիտէր, որ աղուոր հարս էր, լայնկեկ կոնակով, խուրձ մազերով։ Գեւոն լաւ կը յիշէր որ եօթը տարի առաջ անոր հարսնիքին գինիով լեցուն փարչ մը կոտրած էր հարսնիքի ճամբուն վրայ։ Այդ փարչին կտորները օրերով մնացին եւ գինիով ներկուած քարը սեւ գոյն առաւ։

(Շար. 250)

Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Սիմոնեան եւ զաւակները՝ Ասթրիտ, Արաքսի եւ Յովհաննէս, Տէր եւ Տիկին Միհրդատ Ալ–թունեան, ինչպէս նաեւ՝ Գալճեան, Գազազեան, Պետիկեան, Պզտիկեան (Պոլիս), Պօյաճեան (Պոլիս), Ալթունեան (Երեւան), Փէշտիմալճեան (Երեւան) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ – մօր, զարմուհիին, ազգականին եւ խնամիին՝

Այրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Ալթունեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 31–ին, 75 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետրուար 5–ին, ժամը 10.30–ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, 4 Կոմիտաս փողոց:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել նախընտրաբար՝ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին կամ Աղքատախնամին:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խընդըրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Երուանդ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազար Ահարոնեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Էքմէքճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ Փետր. 8–ին, Կիրակի օր, Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին՝

ԵՂԻՍԱԲԷԹ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Տէմիրճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

« ՅԱՌԱՋ — HARATCH »
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Սէն – Ժէռոմի Թաղականութիւնը, Ծնունդի առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրէ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի, Փետր. 8–ին, Հայկական յայտագիր, նուիրուած՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ժամը 9.30–ին, Հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սիրանոյշ Դիզիրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Ալիս Կիւլիստան, փոխան ծաղկեպսակի 100–ական Ֆ. կը նուիրէ Խնամակալ – Բարեկամական Միութեան, Կապ. Խաչին (տանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ին:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Ընկ. Միսաք Աւտոյեան իր ապաքինման առիթով, հետեւեալ նուէրները ըրած է.– Մարսէյլի Հայկական Ճարտարապետութեան Ցուցահանդէսին առթիւ՝ ծախքերու մասնակցութեան 300 Ֆ., Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին՝ 300 Ֆ., «Յառաջ»ի բարգաւաճման՝ 200 Ֆ.:

Offre d'Emploi

ON DEMANDE
Vendeuse qualifiée ou débutante
S'adresser:
Chaussures CETA
3, Place Jean Jaurès
93200 SAINT - DENIS
Tél: 820. 14. 21

EXPOSITION

CARZOU: Lithographie.
ALECIAN: Dessins et peintures
du 27 Janvier au 14 Février
du Mardi au Samedi
de 9 h. à 16 h. 30
Banque Nationale de Paris
8, Rue de Lorraine
92600 ASNIERES
Gare Bécon - les - Bruyères

MARSEILLE

Championnat de Football
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
FOOTBALL CLUB DE GAP
Dimanche, 8 Février
à 15 h.
Stade de GAP

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.– Միսաք Միրզէ իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Զէքիեանի, ընտանիքին և բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրեցեալ աներձագին եւ եղբօր՝ ընկ. Անդրանիկ Շատաբեւեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

M. C. A. CINE-CLUB
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
Organise
Une PROJECTION - DEBAT du film
'NAHABED,
d'Henrik Malian
Le Samedi, 7 Février, à 20h.45
9. Rue de Madrid, 94140 ALFORTVILLE

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21–էն սկսեալ Այր – Օթէլի մէջ. մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պարախումբին:

ԽՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
« ԲՆԺՇԿԻ ՕՐ »
15 Փետրուար, ժամը 13–ին
«Ալեք Մանուկեան» սրահը
(118, rue de Courcelles — Paris 17)
Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները, գալ բաժակ բարձրացնել աշխարհացրիւ սաներու կենաց:
Պայման է փութով ապահովել սեղանները
Հեռաձայն՝ առաւօտեան մինչեւ 10
372. 04. 20
Փետր. 8–ին յիշատակի ոգեկոչում վարժարանի մեծանուն հիմնադիրներուն եւ անդարձ բաժնուող խսաեանցիներուն:

UGAB - JEUNES OUVERTURES
Le Jeudi, 5 Février
DINER - DÉBAT
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
avec Maître Patrick DEVEDJIAN
Sur le thème:
ARMENITE ET POLITIQUE
Apéritif à 19h.45, Repas à 20h.30
Débat à 22 h., Clôture à 23h.15
Participation aux frais

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ–ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2–էն սկսեալ նոր հասցէն է.–

PARIFERIC
6, Rue Emile Reynaud
93066 — Auberviliers
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

SPÉCIAL 3e AGE

VOYAGE A PALMA

DU 02 AU 09 MARS 1981

DEPARTS DE PARIS, LYON ET MARSEILLE
Avion, Hôtel 1° catégorie, Pension complète, Transferts et Excursions.
PRIX:
PARIS: 1950 F.
LYON: 1850 F.
MARSEILLE: 1550 F.

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN
Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.
Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem,
et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....
PRIX: 3990 F.
(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30–ին:
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:
Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:
Մուտք՝ 25 Ֆ.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
JEUDI
5 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.836 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.836

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ,
ՈՐ ՆՈՐ ՅՈՅՍ Կ'ՈՒԶԷ ԲԵՐԵԼ՝ ՇԻՐԱՔ
ՀԻՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՄԸ,
ՈՐ ՀԻՆ ՑԱՆԿԵՐԳԷՆ
ՉԻ ՀՐԱԺԱՐԻՐ՝ ՄԱՌՇԷ

———O———

Նոյն ընտրական հասարակութեան կը դիմեն երեք թեկնածուներ: Երրորդը, որ նաեւ 45–րդն է ընդհանուր թիւին մէջ թեկնածուներու, Ժաք Շիրաքն է, որ Տըպրէէն եւ Մարի – Ֆրանս Կառոյէն ետք, կօլիստ շարժումին թեկնածուն է:

Անակնկալ մը չէ, անշուշտ ՀՀՀ.ի նախագահին (որ այս առթիւ հրաժարեցաւ այդ պաշտօնէն) թեկնածութիւնը եւ հաւանական չի թուիր նաեւ որ կուսակցական կարգապահութիւն մը, մղէ երկու նախորդներէն մէկը քաշուելու ի նպաստ Շիրաքի: Տըպրէ համոզուած է որ միակ կօլիստ թեկնածուն ինք է եւ նաեւ այս երկրին միակ «փրկիչը»: Բայց եթէ մընան երեքն ալ, առանց գուշակ ըլլալու, կարելի կ'ըլլայ նախատեսել, որ Միթերանի հաւանական դարձած յաղթանակը, առաւելաբար ձեռք կը ձգուի շնորհիւ իրենց: Իսկ եթէ Ժիսքար յաղթէ ... հարկ կ'ըլլայ փնտռել թէ ո՞վ օգնեց այդ յաղթանակին:

Ներկայիս Շիրաք չի խօսիր նախագահին դէմ: Իր թեկնածութիւնը յայտնող յայտարարութեան մէջ, կը խօսի առաւելաբար ապագայի մասին՝ «կը հրաւիրեմ Ֆրանսացիները յոյսի ջերմութեան և կամքի ոստումին: Ֆրանսա հարուստ է պատմութեամբ եւ մշակոյթով: Միջոցներն ունի մեծութեան եւ յառաջդիմութեան եւ սակայն կը տկարանայ: Տնտեսութիւնը կ'երերայ, աշխարհի մէջ իր դիրքերը փշուր – փշուր կ'ըլլան: Յուսալքութիւնը եւ կասկածամտութիւնը տեղ կը գտնեն Ֆրանսացիներու սրտին մէջ: Պէտք է վերջ դնել աստիճանական նուաստացումին»:

Շիրաքին ըսածն այն է թէ անդունդին եզրն ենք, բայց չի ճշդեր թէ ո՞վ հոն տարած է մեզ: Դէմ չի խօսիր Ժիսքարի, հակառակորդը չէ, ինք՝ լուծումն է...:

Նոյն այս Երեքշաբթի օրն է, որ Ժորժ Մառշէ կը մասնակցէր հեռատեսիլի Ա. կայանին «մեծ նիստին»: Պիտի պատասխանէր լրագրողներու հարցումներուն եւ ինչպէս միշտ փորձեց խուսափիլ ճշգրիտ բաներ ըսելէ ճշգրիտ հարցումներուն: Լրագրողները, Ժան – Մարի Քավատայի ղեկավարութեան ներքեւ վարժուած են եւ իրենց հին փորձառութիւնը Մառշէի հետ, թոյլ տուաւ իրենց երբեմն յաջողիլ նեղը դնել համայնավար թեկնածուն: Քաղաքական ծրագիրը միայն կրնայ խանդավառել ժողովուրդը բայց այնքան ամբոխավար է, որ լուրջի կարելի չէ առնել: Երբ կ'ըսէ թէ ամսական չորս միլիոն եկամուտէն վեր, պետութիւնը մնացածը ամբողջը պիտի առնէ, ամէն մարդ (բացի անշուշտ չորս միլիոնէն վեր շահողէն) կը ծափահարէ: Բայց երբ կը խորհի թէ կարելի է թէ աշխատավարձք բարձրացնել եւ թէ տնտեսութեան զարկ տալ, շատ խելքի չի պառկիր: Այսօր Ֆրանսա մրցակից չէ միջազգային շուկային վրայ, իր գիներուն իսկ պատճառաւ: Մառշէ բանակցութիւն չի նախատեսեր ընկերվարականներուն հետ Ա. շրջանէն առաջ: Ժոսփէնի յայտարարութիւնը յստակ է, կ'ըսէ Մառշէ, համայնավար նախարար չուզեր, ուրեմն որո՞ւ հետ պիտի կառավարէ: «Հարց կուտանք նոյնիսկ, թէ արդեօք Միթերան կ'ուզէ՞ պարտութեան մատնել Ժիսքարը»: Բայց այս հարցումը կարելի է նաեւ ընել Մառշէի, որ Կեդր. Կոմիտէի նիստին չվարանեցաւ ըսելու «Միթերա՞ն, Ժիսքարէն, Պառէն ալ գէշ է»: Ինք, ամէն պարագայի մէջ, պատրաստ է ընկերվարական նախարար առնելու եթէ ընտրուի...:

Չորեքշաբթի առտու, Ֆրանս – էնթէր ձայնասփիւռի կայանէն Փիէր Մորուա. պատասխանելով խօսնակին հարցումներուն խուսափեցաւ յարձակելէ Մառշէի վրայ: Յստակ է որ «դուռը բաց կը պահուի»: Ըսաւ թէ Մառշէ միայն ընկերվարականներու մասին չխօսեցաւ եւ լաւ է անդրադառնալ իր ըսածներուն՝ անգործութեան, գնելու կարողութեան նուազման եւ այլ հարցերու մասին:

Հրապարակին վրայ կան 45 թեկնածուներ: Ինքզինքը «սուղէն կը ծախէ» բուն թեկնածուն, 46–րդը, որու մասին ամէն օր հանրային կարծիքի քննութիւն կ'ըլլայ, բայց որ դեռ «նազ» կ'ընէ, այսինքն Ժիսքար տ'Էսթէն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 27 – 29)

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԸՄԲԻՇՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի «Դինամօ» մարզական պալատին մէջ տեղի ունեցած է Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու ազատ ոճի ըմբշամարտի աւանդական հանդիպումը: 48 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ Խորհ. Միութիւնը ներկայացուցած է Արշակ Սանոյեան, որուն մըրցակիցը եղած է 22 ամեայ ուսանող Ռիք Սալամոնի: Սանոյեան, որ վիրաւորուած ըլլալուն պատճառով երկար ատեն է չէր մասնակցած մրցումներու, առաջին իսկ վայրկեանէն անցած է գրոհի եւ յաղթած իր մրցակիցին: 52 քիլօ ծանրութեան դասակարգին, Հայաստանի 1980–ի ախոյեան 20 ամեայ Վաչգէն Միրզախանեան, պարտուած է իր մրցակիցէն՝ Պիլ տէ Փառլոյէն, որ իր խումբին ապահոված է միակ միաւորը: Մրցումի աւարտին Վազգէն Միրզախանեանը առաջնորդուած է ուղղակի հիւանդանոց ... կոյր աղիքի գործողութեան: Խորհ. Միութեան խումբին մաս կազմող յաղթական միւս հայ ըմբիշներն են՝ Գուրգէն Բաղդասարեան եւ Սանասար Յովհաննիսեան (90 քիլօ): Այս վերջինին յանձնուած է նաեւ լաւագոյն թեքնիքի համար սահմանուած յատուկ մրցանակը:

×

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ ԿԸ ՅԱՒԵՐԺԱՑՈՒԻ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Վրաստանի Նախարարաց Խորհուրդի որոշումով Թիֆլիսի թիւ 10 երաժշտական դպրոցը պիտի կրէ Արամ Խաչատրեանի անունը: Երաժիշտին յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով Թիֆլիսի քաղաքապետարանին յանձնարարուած է նաեւ յուշատախտակ մը փակցնել այն տան ճակատին, ուր ապրած է երաժիշտը եւ քաղաքի փողոցներէն մէկն ալ կոչել Արամ Խաչատրեան:

×

«ԿՏՈՐ ՄԸ ԵՐԿԻՆՔ» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ Է ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Շարժանկարի Տունը տեղի ունեցած է «Հայֆիլմ»ի պատրաստած «Կտոր մը երկինք» ժապաւէնի ցուցադրութիւնը: Ինչպէս ծանօթ է, բեմադիր Հենրիկ Մալեան շարժանկարը պատրաստած է Վահան Թոթովենցի «Բաց – կապոյտ ծաղիկներ» պատմուածքի հիման վրայ: Սենարիօն գրած են Ստեփան Ալաջաջեան եւ Հենրիկ Մալեան, երաժշտութիւնը՝ Տիգրան Մանսուրեան: Գըլխաւոր դերեր ստանձնած են Մհեր Մըկրտչեան, Սոֆիկօ Ճիաուրելի, Ա. Ադամեան: Ժապաւէնը, նախքան Երեւանցիներուն ներկայացուիլը, ցուցադրուած է Նոր Տելհիի միջազգային փառատօնին:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Խնկօ – Ապէր մանկական գրադարանը հարստացած է 50 նոր գիրքերով՝ հայ, ռուս եւ Խորհ. Միութեան զանազան ազգերու գրողներու վերջերս լոյս ընծայած մանկական երկեր: Հայաստանի մանկական առաջին գրադարանը ստեղծուած է 1933–ին, հազար գիրքերով: Ներկայիս ան ունի 300 հազար գիրք եւ 22 հազար ընթերցող: Մանկական այդ գրադարանը կը ղեկավարէ ու կը ներդաշնակէ Հայաստանի 2800 մանկական եւ դպրոցական գրադարաններու աշխատանքը: Մանկական գրականութեան կողքին հոն կան նաեւ բազմաթիւ հին հրատարակութիւններ, որոնց կարգին «Հասկեր», «Աղբիւր», «Գեղունի» մանկական հանդէսները: Վերջերս գրադարանը փոխադրուած է նոր շէնք մը, ուր ստեղծուած են լաւ պայմաններ: Երախաներու տրամադրութեան տակ դրուած են ընդարձակ եւ լուսաւոր ընթերցասրահներ: Հաստատութեան օտար լեզուով գրականութեան բաժինէն կ'օգտուին շուրջ հազար երախաներ: Գրադարանը ունի 6 հազար կտոր գիրք անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, սպաներէն, իտալերէն, չեխերէն եւ այլ լեզուներով:

×

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶ ՊԻՏԻ ԳԱՅ, ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Առայժմ միայն թրքական մամուլն է, որ արձագանգ կը հանդիսանայ այս լուրին եւ Փետր. 3–ի Հիւրրիյէթը հետեւեալը կը գրէ. –

×

Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Իլթէր Թիւրքմէն, պաշտօնական հրաւէրով Ֆրանսա կատարելիք իր այցելութեան ընթացքին Ֆրանսայի Արտաքին նախարար՝ Ժան Ֆրանսուա Փոնսէի հետ հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու մասին տեսակցութիւններ պիտի ունենայ:

Հայ ահաբեկիչներու Ֆրանսայի մէջ գտնուող Թուրք դիւանագէտներու եւ զանազան Թուրք ներկայացուցիչներու դէմ կատարած յարձակումներու առթիւ եւ այդ արարքները խափանելու համար հարկ եղած միջոցներու բացակայութիւնը նկատի առնելով, աւելի առաջ ալ, չարագործներու ձերբակալման համար Ֆրանսական իշխանութիւններուն դիմած ըլլալով հանդերձ, Թրքական կառավարութիւնը ցարդ դրական ոչ մէկ արդիւնք ձեռք ձգած է: Իսկ ասոր հետեւանքով Յունուար ամսուան ընթացքին մասնաւորաբար այս հարցով զբաղելու համար Ֆրանսա ղրկուած գաղտնի ոստիկան մը եւս, ապարդիւն, երկիր վերադարձած է:

Թուրքիոյ Արտաքին նախարար՝ Իլթէր Թիւրքմէն, 9 – 10 Փետրուար թուականներու միջեւ Ֆրանսա կատարելիք պաշտօնական այցելութեան ընթացքին, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին՝ Հայ ահաբեկիչներու դէմ աւելի ազդու միջոցառումներ եւ թուրք պաշտօնեաներու համար ալ աւելի լաւ պաշտպանութիւն պիտի պահանջէ:

×

Լիպերասիոն կը գրէ Չորեքշաբթի առտու (Փետր. 4) որ ոմն ձայն մը հեռաձայնելով Ֆրանսական մամուլի գործակալութեան (Ա. Ֆ. Փ.) Պէյրութի գրասենեակին, տէր եղած է Լոս – Անճըլըսի զուիցերական հիւպատոսարանին դէմ կատարուած եղեռնափորձին:

×

Ահաբեկչութեան եւ ահաբեկիչներու մարզումի կայաններու մասին, յօդուած մը հրատարակած է Կիրակի օր, գերմանական Վելթ ամ Զոնթակ յաւելուածը, որու կ'արձագանգէր Միլանոյի Իլ Ճիոռնալէն, Երեքշաբթի օր: Կ'անդրադառնանք մեր յաջորդ թիւով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈԼԱՐԸ 5 ֆրանքի կը հասնէր Փարիզ Երեքշաբթի օր մինչ գերմանական մառքը կը շարունակէ իյնալ: Գերմանական Կեդրոնական դրամատունէն զատ, Ֆրանսայի Դրամատունն ալ օգնութեան հասած է մառքին, որու անկումը կը վնասէ Ֆրանսայի արտածումներուն, մանաւանդ ֆրանքոգերմանական փոխանակութեանց:

ԽՈՒԱՆ – ԿԱՐԼՈՍ չվարանեցաւ այցելութիւն մը ընել Պասք գաւառը հակառակ լարուած մթնոլորտին: Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին 48 ժամուան այս պաշտօնական այցելութեան համար, որ առաջինն է 1929ի Ալֆոնս ԺԳ.ի այցելութենէն ի վեր, զոր սպանացի թագաւոր մը կ'ընէ: Այցելութեան գլխաւոր կէտն էր Կեռնիքա կատարուելիք այցելութիւնը, ուր եւ Խուան – Կարլոս ճառ մը կը խօսէր:

ԻՏԱԼԻՈՅ Ազգ. Ժողովին առջեւ նախարարապետ Ֆոռլանի խօսեցաւ ահաբեկչութեան մասին, առանց մեծ յայտնութիւններ ընելու: Ուզեց մեղմացնել նախագահ Փերթինիի այն ակնարկութիւնները, որոնք Խորհ. Միութեան կը վերաբերէին, իբրեւ պատասխանատու միջազգային ահաբեկչութեան (քանի մը օր առաջ, նոյնը կ'ըսէր Ռիկան) ըսելով թէ կառավարութիւնը կը գիտակցի թէ Իտալիոյ ահաբեկչութիւնը մեծ մասամբ ներքին երեւոյթ մըն է բայց չուզեր անտեսել անոր միջազգային կապերը:

«ԱՑՏԸՆԼԸՔ» թերթի խմբագրապետը եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ համայնավար քարոզչութեան յանցանքով:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԷՋ

Ա.

Իւրաքանչիւր մեծ գրողի կեանքին մէջ կան դրուագներ, որոնք որքան ալ ժամանակակիցներուն անծանօթ թուին, սերունդներուն համար մասնաւոր կարեւորութիւն կը ներկայացնեն: Մոռացութեան մատնուած այդ «մանրուքներ»ը ոչ միայն կ՚օգնեն ամբողջացնելու անոր դէմքը, այլեւ յաճախ կը դառնան անհրաժեշտ նիւթեր, առանց որոնց դասականներու գիտական կենսագրութիւնը թերի պիտի ըլլար:

Տուեալ պարագային խօսքը կը վերաբերի Դանիէլ Վարուժանի, աւելի ճիշդ՝ անոր կեանքի այն տարիներուն, որ Կանտի (Պելժիա) համալսարանը աւարտելէ ետք ան անցուց Սեբաստիոյ մէջ: Վարուժանի գործունէութեան այս շրջանի մասին տեղեկութիւնները քիչ են: Գիտենք միայն, որ բացի ծննդավայրի (Բրգնիկ) Բագրատունեան դպրոցը պաշտօնավարելէ, ան դասաւանդած է նաեւ Սեբաստիոյ Արամեան ազգային վարժարանին մէջ: Ինք՝ բանաստեղծը, Սեբաստիայէն գրած նամակներուն մէջ (1909 – 1910) քանի մը անգամ նշած է. «Հոս կը զբաղիմ ուսուցչական պաշտօնով: Բանախօսութեանցս շարքը սկսած եմ տալ խիստ յաջող եւ մեծկոտ», «... Փոխանակ բանաստեղծութիւն ընելու, հռետորութիւն սկսած եմ ընել հոս: Ընկերաքաղաքական պայքարն է, ուր սկսած եմ փոթորկիլ: Հելիկոն մոռցած եմ եւ սկըսած եմ Դեմոսթենէս կարդալ», «...Խիստ զբաղած եմ Դպրոցի (Արամեան – Ա. Շ.) գործերով եւ հասարակական կեանքով», «Աւելի ժողովուրդին հետ կը կենակցիմ, քան թէ Մուսային եւ հռետորութիւն կ՚ընեմ, քան թէ տաղերգութիւն», «... Աւելի բանախօսութիւններով կը զբաղիմ, քան թէ բանաստեղծութեամբ»:

Ինչպէս կը տեսնենք, գրողը կը խօսի ոչ միայն իր ուսուցչութեան, այլեւ «հասարակական կեանքի», «հռետորութեան», «բանախօսութիւններ»ու մասին, իսկ նամակի մը մէջ կ՚ըսէ. «...Հզօր բեմախօս մը եղած եմ»: Դժբախտաբար, Վարուժան իր հանրային գործունէութենէն ոչ մէկ օրինակ տուած է:

Մինչեւ վերջերս Սեբաստիոյ մէջ Վարուժանի ունեցած հրապարակային ելոյթներու մասին ոչինչ ծանօթ էր: Յ. Ճ. Սիրունի ժամանակին (1940) գցալի չափով յուշագրական բնոյթի իր «Դանիէլ Վարուժան» աշխատութեան մէջ հրապարակեց բանաստեղծի երբեմնի աշակերտներէն մէկուն՝ Լեւոն Փոթուկեանի վկայութիւնները, որոնց մէջ կը պատմուի միայն Վարուժան – մանկավարժի հմտութեան ու հմայքի մասին: Ճիշդ է, որ Արամեան վարժարանին մէջ գրողին աշակերտ Առաքել Պատրիկի «Դանիէլ Վարուժանն իմ յուշերում» գրքոյկին (1965), ինչպէս նաեւ նոյն տարիները Գրիգոր Կիրակոսեանի «Անմոռաց յուշեր Դանիէլ Վարուժանէն» յօդուածին մէջ մեզ հետաքրքրող հարցի կապակցութեամբ կան քանի մը փաստեր, բայց նախ անոնց մէջ մոռցուած են կարգ մը մանրամասնութիւններ եւ ապա, ինչ որ աւելի էական է, կը բացակայի ստոյգ ժամանակագրութիւնը: Նշենք նաեւ, որ թէ՛ յիշեալ նիւթերը եւ թէ՛ 1910-ի աշնան Սեբաստիա լոյս տեսած «Հողդար» շաբաթաթերթին մէջ եղած շատ մը տեղեկութիւններ օգտագործուած են Վարուժանի նուիրուած Գ. Մաղոյեանի (1976) ապա նաեւ Վ. Գաբրիէլեանի (1978) մենագրութիւններուն մէջ: Ցարդ յայտնաբերուածը, որքան ալ արժէքաւոր ըլլայ, չի կրնար գոհացնել հետազօտողները: Այս առումով տեղին է Գ. Մաղոյեանի խոստովանութիւնը. «Վարուժանի հասարակական գործունէութիւնը (Սեբաստիա – Ա. Շ.) միայն քաղաքական բնոյթի դասախօսութիւններով չէր սահմանափակւեր: Անոր գործունէութեան մասը կը կազմէր նաեւ թատերական ներկայացումներու եւ գրական երեկոյթներու կազմակերպումը: Դժբախտաբար, այս մասին առայժմ մեր ձեռքի տակ լրիւ նիւթեր չկան»:

Ուսումնասիրողներու աչքէն վրիպած է 1909-ին Սեբաստիա հրատարակուած «Անդրանիկ» ազգային, գրական, տնտեսական, երկրագործական, բանասիրական, առեւտրական պատկերազարդ շաբաթաթերթը: Այս պարբերականի թերթի հաւաքածոն կը գտնուի Փարիզի Նուպարեան, իսկ մանրաժապաւէնները՝ Երեւանի Մաշտոց Մատենադարաններու մէջ: «Անդրանիկ»ի 1909 – 1910 թուականներու թիւերուն մէջ կան նիւթեր, որոնք կարելի կը դարձնեն ստանալ զանազան հարցերու պատասխանը:

Վարուժան ե՞րբ եկած է Սեբաստիա: Ուսումնասիրողներու կարծիքով՝ 1909-ի ամառը: «Անդրանիկ»ի մէջ տպագրուած հետեւեալ ծանուցումը թոյլ կուտայ ճշդելու ժամանակը. «Ուրախ ենք յայտարարելու «Անդրանիկ»ի բոլոր ընթերցողներուն, թէ մեր գրականութեան ամէնէն ծանօթ դիւցազներգակ բանաստեղծներէն Դանիէլ Վարուժան Բրգնիկցի, որ Կանտի մեծ Համալսարանը կը գտնուէր, Զաքէշաբթի օր քաղաքս ժամանեց»: Այս հաղորդումը տպուած է Շաբաթ օր՝ Սեպտ. 5-ին (հին թուագրութեամբ): Հետեւաբար, Վարուժան Սեբաստիա հասած է նոյն ամսու 2-ին: Յիշեցնենք, որ ըստ «Հողդար»ի, բանաստեղծը Սեբաստիայէն Թոքատ (Եւդոկիա) մեկնած է 1911 Օգոստոս 4-ին: Այսպէսով, բանաստեղծը այս քաղաքը մնացած է մօտ երկու տարի (28 – 29 օր պակաս): Ահա թէ ինչու ան յետագային, 1914-ի Մայիսին, յայտնած է. «Երկու տարի ուսուցչութիւն ըրի Սեբաստիոյ Ազգային Արամեան Վարժարանը եւ բնակեցայ իմ գիւղս՝ Բրգնիկ»:

Վերոյիշեալ ծանուցման վերջաւորութեան խմբագրութիւնը գրած է. «Ինք (Վարուժան – Ա. Շ.), որ արդէն ծանօթ է Պոլսոյ հայ գրականութեան, այս անգամ արդեօք ազնուութիւնը պիտի ունենա՞յ «Անդրանիկ»ի ընթերցողներուն հետ եւս ծանօթանալու»: Ասիկա ըստ էութեան թերթին աշխատակցելու հրաւէր էր: Ծանօթ է, որ անոր չափածոյ եւ արձակ գործերէն քանի մը հատ հրատարակուած են «Հողդար»ի, ինչպէս նաեւ Եւդոկիոյ «Իրիս»ի մէջ: Բայց Վարուժանի ստորագրութիւնը չյայտնուեցաւ «Անդրանիկ»ի էջերուն մէջ: Թէ ինչու բանաստեղծը չարձագանգեց դաւառական թերթի հրաւէրին, դժուար է ըսել, բայց «Անդրանիկ»ը յետագային ալ ընթերցողները տեղեակ պահեց անոր գործունէութեան:

Ծննդավայրէն գրած առաջին իսկ նամակին մէջ, 1909 Սեպտ. 12-ին, Վարուժան մտերիմներէն մէկուն կը յայտնէր. «Սեբաստիոյ երիտասարդութիւնը լաւ ընդունելութիւն ըրաւ ինձ: Անպատճառ իրենց մէջ պաշտօնի մը կ՚ուզեն տեսնել զիս»:

«Անդրանիկ» թերթը կը հետաքրքրուէր Արամեան վարժարանով եւ անոր աշխատանքները բարելաւելու մտահոգութեամբ երբեմն – երբեմն հանդէս կուգար զանազան առաջարկներով: Անոնցմէ մէկը անմիջականօրէն կ՚առնչուի Վարուժանի հետ: «Խոսխոթա» վերնագրով նկատողութեան մէջ (1909, թիւ 41) կը կարդանք. «Շաւարշ վրդ. Արամեան վարժարանի տեսուչ եւ աւագ ուսուցիչ է. նոյնպէս Դանիէլ Վարուժան աւագ ուսուցիչ է: Ուսանողներու համար մեծ բարեբախտութիւն է արդարեւ: Սակայն ... եթէ տեսուչ Հայրը հայերէն լեզուն, բանաստեղծ Վարուժան էֆէնտիի... աւանդել հաճի, կրկնակի ծառայութիւն մատուցած կ՚ըլլայ, զարգացնելով վարժապետները, վարժուհիները, ընթացաւարտները, որով գիւրացուցած կ՚ըլլայ ուսանողներու յառաջդիմութիւնը»...: 1911 Յունիս 6-ին բանաստեղծը Միրուժան Պարսամեանին գրած է. «Գիւղէն (Բրգնիկէն – Ա. Շ.) ժամ մը հեռու է Սեբաստիա, եւ ամէն օր կ՚երթամ հոն Ազգ. Արամեան վարժարանին մէջ ընելով ուսուցչութիւն հայերէն ու ֆրանսերէն լեզուներու եւ տնտեսական ու սահմանադրական գիտութիւններու»:

ԱԼՊԷՐԹ ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՓՈՒՆՋ ՄԸ

Ռափայէլ Պատկանեանի

(ԳԱՄԱՌ – ՔԱԹԻՊԱ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

Ք. Պատկանեանին 18 Նոյ. 1875

... Ես անվեհեր կ՚երթամ, ուժս արդէն փորձել եմ, ապացոյց շատ ունիմ, ճշմարտութիւնս իմ կողմս է, պատրաստած մտքեր շատ կան, յարուցանելու խնդիրս կենդանի եւ կարեւոր է, ուրեմն, յաջողի եւ ծածուկ կուսակիցք շատ կ՚ունենամ, հալածանքէ չեմ վախենում, մահէ նոյնպէս, եթէ մահը սպառնայ եւս՝ փոյթ չէ, այդ մահը անմահութեան սկիզբն է... Միթէ կեանքը չպիտի լինի զոհը լինելու մի ազգի զուգէ փրկութեան, թերեւս ազատութեան եւ հաւատի բարոյական սթափման:

ԴՈՂԱՈՒԹԻՒ ԴՈՂԱՈՒԹ

ՔԱՍԼԻՔԻ (Լիբանան) Համալսարանի Աստուածաբանական Բաժանմունքը, Յունուար 18 – 25, եկեղեցւոյ միութեան համար Աղօթքի Շաբաթի շրջագիծին մէջ, կազմակերպած է քրիստոնէական միութեան մասին դասախօսութիւններու շարք մը: Յունուար 20-ին Համալսարան այցելած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Արտաւազդ Արք.ի եւ Խաժակ, Անուշաւան եւ Արշաւիր վարդապետներու: Հայրապետը ընդունուած է Լիբանանի եւ բոլոր կաթողիկէ եկեղեցիներու միջ – եկեղեցական յարաբերութեանց Կեդր. Յանձնախումբի նախագահ՝ Ժոզէֆ Խուրի Արք.ի, Մարոնի վանական միաբանութեանց ընդհ. աբբահայր՝ Հայր Փօլ Նաամանի, Համալսարանի տնօրէն Հայր Թապէթի, դասախօսական կազմին կողմէ: Հանդիսասրահին մէջ Գարեգին Բ. խօսած է (ֆրանսերէն) «Մեր քրիստոնէական կոչումը միութեան: Հրամայականին ներքեւ» նիւթին շուրջ: Հայրապետը շեշտած է, որ քրիստոնէական եկեղեցւոյ միութիւնը չի նշանակեր անկախ եկեղեցիներու ինքնութեանց ջնջումը. այլազանութիւնը լեզուական, մշակութային, ազգային, քաղաքական եւ այլ ազդակներու բնական բերումով միշտ գոյութիւն ունեցած է եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ: Իսկական միութիւնը խարսխուած է այն ըմբռնումին եւ վերաբերումին մէջ, որոնցմով քրիստոնեաները իրենք զիրենք կապուած կը զգան նոյն Քրիստոսին, նոյն Աւետարանին եւ նոյն առաքելութեան, եւ իբրեւ գործակիցներ իրարու՝ փոխադարձ սիրով եւ հաւատքի ուժով եղբայրօրէն կը ծառայեն հասարակաց նոյն փրկարար առաքելութեան»: Դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցած է հաւաքական աղօթք, որու ընթացքին Անթիլիասի Դպրեվանքի սաները եւ Քասլիքի ուսանողները փոխն ի փոխ երգած են պատշաճ շարականներ հայերէն եւ արաբերէն:

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Այս էջերը, իր մահուընէ ամիս ու կէս առաջ Զ. Որբունի առանձնացուցած էր իր ընդարձակ օրագրէն ու մեքենագրած «Յառաջ»ի մէջ հրատարակելու մտադրութեամբ, ինչպէս ուրիշ էջեր նոյն օրագրէն նախապէս յանձնած էր մեր մամուլին: Յետմահու այս հրապարակումը տեղի կ՚ունենայ որոշ ուշացումով, բայց հեղինակին կամքին համաձայն:

×

Շոգեկառքին մէջ, 5 Փետրուար 1950.– Ամբողջ գիշերուան մը անդադրում անձրեւէն վերջ, որ կարծես երկինքը սրբած մաքրած ըլլայ արեւը այնքա՜ն տաք է պատուհանին ապակիին այս կողմը: Գինացքը գրեթէ շարունակ կը սուրայ ծովուն երկայնքին, երբեմն նոյնիսկ կը թըւի թէ պիտի անցնի անոր վրայէն: Լա Սիօթա, Պանտոլ, Սանարի, Թուլօն ողողուեր են արեւով ու կապոյտով, բայց արդէն Ֆրէժիւս, Սէն Րաֆայէլ, երկինքը գորշ է ու ցած: Անձրեւը կը տեղայ: Գրպանէս կը հանեմ «Ազատ խօսք»ի այն թիւերը, որոնք կը պարունակեն Տիկին Զարուհի Պահրիի «Ամպրոպը»: Հետս առի, որպէսզի կարդամ ճամբան, հակառակ թերթօն կարդալ չսիրելուս. թերթը նախապէս ըրած իր գովասանքով խափես զիս: Ինծի կը թուի թէ Տիկին Պահրի, եթէ անկեղծ եւ գիտակից է, ինքն ալ զարմացած ըլլալու է թերթին իրեն վերագրած արժէքէն, մանաւա՛նդ «հոգեբան» գրողի վերագրումէն: Հայերը տակաւին չեն սորված, թէ ի՛նչ է հոգեբանութիւն բառը: Բառը կը նետեն աջ ու ձախ, իսկ «Ամպրոպ»ը արդէն կը փայլի հոգեբանական տարրական ճշմարտութեան բացակայութեամբը, ուրկէ՝ մըթնոլորտի պակասը: Հասարակ քաղքենիի մտայնութիւն: Տիկին Ճանիկեանի եւ Արեգնազի խօսակցութիւնը նողկանք մըն է գրական տեսակէտով: Չի բաւեր «հայրենասէր» գրող ըլլալը, տաղանդ ունենալու համար:

Նիս, 5 Փետրուար. – Այս անգամ որոշած էի չհանդիպիլ ԲԱԼԱՍ: Սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն է, կ՚ըսեն ֆրանսացիները: Բարեբախտաբար հոն չէին բարեկամներս: Կար Գեղամը (Պօստանճեան) Պէրպէրեան Վարժարանի դասընկերս: Ամէն անգամ որ իրեն հանդիպիմ սիրտս պզտիկ մը թունդ կ՚ելլէ: Կ՚ուզեմ իրեն հարցնել, թէ ի՞նչ եղաւ Հերմինէն, զոր պահ մը սիրտս խենթի պէս սիրած էր Պոլսոյ իմ հեռաւոր օրերուս:

Զղջացի Գեղամին հետը անցուցած ժամանակս: Կը կարծէի որ շատերուն պէս շարշարուած էր: Կոպայ գինքը առողջ դատողութեան տէր: Փափաքող չէ Հայաստան երթալու, բայց կ՚ընդունի որ ազգային գոյութեան ուրիշ ելք չկայ եւ խանդավառ է մեր երկրին վերելքով: Գեղամը գերութեան շրջանէն առայած հիւանդութենէն տկար՝ ձգեր է Փարիզը Գոդ տ՚Ազիւրի արեւով դիմանալու համար: Գեղամէն բաժնուելէս ետք՝ սիրտս տրտում անուշութիւնով լեցուած, Հերմինէին յիշատակովը, դացի ԲՐՕՄԸՆԱՏ ՏԷ Զ՚ԱՆԿԼԷ: Կիս – կատար անձրեւը չէր ուզեր դադար ունենալ: Քարափին վրայ կանգնեցայ, ծովուն դիմացը՝ որուն ալիքները կուգային մինչեւ թումբերը փշրուելու համար:

Բարակ եւ մեղմակամ աղջիկ մը յամրաբար եկաւ, կեցաւ ինծմէ քիչ մը հեռու, աչքերը ծովուն յառած: Մօտեցայ իրեն, կարծելով թէ պահ մը կրնար առանձնութեան ձանձրոյթս փարատել:

– Դո՞ւք ալ, ըսի, ինծի պէս կը սիրէք ծովը:

– Այո, պատասխանեց, մանաւա՛նդ երբ այսպէս է, չըթայազերծ:

– Աւելի լաւ կ՚ըլլայ, եթէ ալիքները բազրիքներէն վեր ցատկեն:

– Ո՛չ, ըրաւ, այն ատեն այլեւս հաճելի չըլլար:

Ու հեռացաւ մութին մէջ: Քիչ մը անդին նորէն կեցաւ, նայուածքը միշտ յառած ծովուն ալիքներուն: Անձրեւին կաթիլները սկսան խոշորնալ:

Նիս, 7 Փետրուար. – Ձանձրալի օր մը եղաւ երէկուան օրը: Ամբողջ օրը անձրեւեց, ինչ որ աշխատելու տրամադրութիւնս կոտրեց: Ոչինչ այնքան ձանձրալի է որքան անձրեւը արեւի երկրին վըրայ, եւ մանաւա՛նդ երբ պանդոկին պաշտօնեան ազնուութիւն մը կ՚ընէ շարունակ օդին մասին ճառելով:

Օդը զմայլելի էր այսօր: Արեւով դինով յանկարծ, յաճախորդներու հետ շատախօսելով անցուցի օրս Վաղը պէտք է աւելի շատ աշխատիլ, աւելի շատ պըլպըլանք հաւաքել, ազատիլ պարտքերէս, ազատիլ, ապա չնչել:

(Շար. 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .– Իտալիոյ կարգ մը քաղաքները շրջելէ յետոյ՝ Միլանօ, Փարմա, Թորինօ, Պերկամօ, Պառի, Ճէնովա – ապա արտասահմանի բազմաթիւ մեծ քաղաքներէն անցնելէ վերջ՝ Վիէննա, Լիզպոն, Պէյրութ, Պուէնոս – Այրէս, Թեհրան, Մինիխ եւ 1980–ին Եւրոպայի շրջանը սկսելով Պրիւսելէն, Ամսթերտամէն, Դանիայէն Աուհուս քաղաքէն վերջապէս Իտալիոյ հայ Մշակութային Միութեան սեփականութիւնը եղող Հայկ. ճարտարապետութեան նուիրուած բացառիկ ցուցահանդէսը մուտք գործեց Ֆրանսա. նախ Լիոն, Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբերին եւ այժմ, Յունուար 20–էն ըսկսեալ Մարսէյլ, Պուրսի Պալատին Միջէ ար լա Մարինի գեղեցիկ եւ ընդարձակ սրահը, Քանըպիէռի վրայ:

Մարսէյլի մէջ, ցուցահանդէսին նախաձեռնութիւնը եւ կազմակերպութիւնը կը պատկանի Հայ Մշակոյթի Տան: Կը վայելէ պատւոյ նախագահութիւնը երեսփոխան քաղաքապետ՝ Կաստոն Տըֆէռի, եւ հովանաւորութիւնը Մարսէյլի Արուեստի եւ ճարտարարուեստի դրասենեակի նախագահ Լուի Ֆապրի, Շրջանի Մշակոյթի Օֆիսի նախագահ՝ Միշէլ Փըզէի, եւ Փրովանս – քոթ տ'Ազիւրի ճարտարապետներու խորհուրդի նախագահ՝ Իվ Պոնէլի:

×

Բացումը կատարուեցաւ Յունուար 20–ին ներկայութեամբ Կաստոն Տըֆէռի եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններու: Քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ՝ Տիկին Լուիզէն, Մեթր Ինի, Րաֆֆի Նազարեան, Խորհրդային Միութեան Մարսէյլի հիւպատոսարանէն՝ Տէր եւ Տիկին Պարայր Թալալեան՝ հիւպատոս, Մարսէյլի Արուեստի եւ Ճարտարարուեստի գրասենեակի փոխ – նախագահ՝ Ժաք Ֆօռ, Իտալիոյ հայ համայնքի նախագահ՝ Տօքթ. Օննիկ Մանուկեան, Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան նախագահ՝ Հրանդ Բամպաքեան, Հայկ. կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ եւ շուրջ հարիւր ներկաներ որոնց մէջ զգալի թիւով ոչ – Հայեր որոնք կը պատկանին յատկապէս ճարտարապետական եւ արուեստի աշխարհին:

Կազմակերպիչ Մարմնի անունով Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց ցուցահանդէսը շեշտելով նախ հայկ. ճարտարապետութեան արժէքը որպէս Հայկ. արուեստի ամէնէն հարազատ, հարուստ եւ վաւերական արտայայտութիւնը եւ անոր բերած նպաստը միջազգային քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթին: Ընդգծեց Միլանոյի Ձենթրօ Սթուտի Տօքումանթացիոնէ տէլլա Քուլթուրա Արմենաի անգնահատելի այս աշխատանքը եւ դերը բոլոր անոնց որոնք սատարած են իրագործման եւ յատկապէս Ա. Ալփակօ – Նովելլոյի վաստակը: Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք բերին իրենց բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը այս ցուցահանդէսի յաջողութեան համար: Տօքթ. Օննիկ Մանուկեան, Իտալիոյ Հայոց Վարչութեան նախագահը, քանի մը բառերով յայտնեց իր անսահման գոհունակութիւնը ի տես ձեռնարկի գտած մեծ ընդունելութեան եւ շնորհակալութիւն յայտնեց երեսփոխան – քաղաքապետին: Այս վերջինը սկսաւ իր ճառը հետեւեալ խօսքերով՝ «Այս ցուցահանդէսը կը վըկայէ անհերքելի կերպով, զարգացած եւ յառաջացած հայկ. քաղաքակրթութեան մը գոյութիւնը»: Կ. Տըֆէռ վեր առաւ նմանութիւններ ֆրանսական կրօնական ճարտարապետութեան հետ, ռոման ոճի շրջանին: Այս կիսաքանդ վանքերն ու եկեղեցիները լքուած վիճակի մէջ, ու երբեմն կորսուած, առաւել կը բացատրեն այն ողբերգութիւնը որ եղաւ ձեզի համար ցեղասպանութիւնը եւ առաւել կը հասկնանք ձեր հոգեկան անքակտելի կապը դէպի նախնեաց աշխարհը, ըսաւ քաղաքապետը: Ապա, շեշտելէ յետոյ թէ այս ցուցահանդէսը պատիւ կը բերէ հայ ժողովուրդին եւ թէ հայկ. քաղաքակրթութիւնը շատ մը երեւոյթներով եւ արտայայտութիւններով եղած է յառաջացած դիրքերու վրայ, կանխելով իսկ ժամանակը, Կաստոն Տըֆէռ յայտարարեց՝ «Իմ եւ Մարսէյլ քաղաքի անունով կը շնորհաւորեմ կազմակերպիչները. կը յայտնեմ գոհունակութիւնս որ շատ մը երկիրներէ եւ քաղաքներէ յետոյ այս ցուցահանդէսը Մարսէյլ եւս կը ներկայացուի: Համոզուած եմ որ ոչ միայն Մարսէյլի Հայերը այլ նաեւ շատ մը Մարսէյլցիներ, տարբեր հորիզոններէ եկած, պիտի գան, դիտեն ու հիանան»:

×

Ցուցահանդէսը, որ կը բաղկանայ 146 ցուցատախտակներէ, կը ներկայացնէ կոթողներ որոնք կը գտնուին Հայաստան, բայց նաեւ պատմական Հայաստանի հայկերտ հողերուն վրայ՝ Պարսկաստան եւ Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները: Կը սկսի ներածական ցուցատախտակներով որոնք կը պատկերացնեն Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը եւ իրայատուկ նկարագիրը, ինչպէս նաեւ դարաւոր պատմութիւնը, մեկալիթիք շրջանէն մինչեւ մշակութային օտար ազդեցութիւնները, անցնելով հելլէն – դասական եւ քրիստոնէական շրջաններէն: Ճարտարապետական արտադրութիւնը խմբուած է համաձայն աշխարհագրական գօտիներու եւ տարածութիւններու, ու կոթողները ներկայացուցած են ժամանակագրական կարգով: Իւրաքանչիւր ցուցատախտակ կու տայ կոթողին վայրը, վանքին կամ եկեղեցիին օծումը, թուականը, աշխարհագրական տուեալները, յատակագիծը: Չկայ սակայն բացատրական գրութիւն մը, տրուած ըլլալով որ այս ցուցահանդէսը յղացուած է ներկայացուելու համար զանազան երկիրներու մէջ: Սակայն, այս առիթով տպուած է գրքոյկ մը որ կը բացատրէ ցուցադրութիւնը ցուցատախտակ առ ցուցատախտակ: Կան նաեւ մեծ թիւով գունաւոր նկարներ, որոնք առաւել ի յայտ կը բերեն կառուցուածքներու «քրոմաթիք» արժէքները եւ նոյն ատեն կ'ընդգծեն անոնց ներմուծումը բնական միջավայրին մէջ:

×

Այս ցուցադրութեան նպատակը անշուշտ միայն ճարտարապետական փաստաթուղթեր ներկայացնել չէ: Ցոյց տալ օտարներուն ոչ միայն հայ ժողովուրդի հանճարը, ստեղծագործական կարողութիւնները, այլ նաեւ վերյիշեցնել որ իւրաքանչիւր քար ունի իր պատմութիւնը, իր պատգամը, իր խորհրդանիշը: Այս քարերը անշունչ չեն, այլ կ'ապրին: Հոգեյոյզ վկաներն են առասպելական պատմութեան մը, իր պայքարներով, իր փառքերով մինչեւ իսկ ցեղասպանութեամբ մը: Կ'ապացուցանեն որ երբեք չէ մարած Հայուն հաւատքը եւ այսօր եւս կը պահէ հպարտութեամբ իր ինքնութիւնն ու ոգին:

×

Ցուցահանդէսը որ կը շարունակուի մինչեւ Փետրուար 9–ը, մեծ ընդունելութիւն կը գտնէ, հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ հայ թէ օտար այցելուներու մօտ: Համոզուած ըլլալու համար կը բաւէ թղթատել այս առիթով բացուած ոսկեմատեանը: Ահաւասիկ ի մէջ այլոց մի քանի տպաւորութիւններ: «Իմ մեծ հըպարտութիւնը այս մեծ եւ մեր ազգի համար կարեւոր ձեռնարկի առիթով», Պ. Թալալեան՝ Մարսէյլի Խորհ. Միութեան հիւպատոս: «Ջերմօրէն կը շնորհաւորեմ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարիչները, որ գեղեցիկ գաղափարը ունեցան եւ գտան կարելիութիւնը կազմակերպելու այս հոյակապ ցուցահանդէսը, որուն ընդմէջէն կարելի է նշմարել հայ ստեղծագործական հանճարին նուաճումները: Շնորհաւորելի են նաեւ Միլանոյի մեր բարեկամները որոնց անխոնջ աշխատանքներուն կը պարտինք այս գեղեցիկ ցուցահանդէսը», Տիգրան Հաճեան, ճարտարապետ: «Շնորհաւորութիւններս այս շատ գեղեցիկ ցուցահանդէսին համար որուն կը պակսի միայն Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի մէջ գտնուած քանդուած ճերմակ քարե (դժբախտաբար), եւ ամբողջ ջերմ համակրանքը որ կը ներշնչէ քրիստոնեայ Հայաստանը փրանսացիի մը», Ժ. Լամպեր՝ համալսարաններու վաստակաւոր փրոֆէսէօր: «Պրաւօ այս ցուցահանդէսին համար. յոյժ հետաքրքրական, Հայաստանը չճանչցողի մը համար: Ահաւոր բան մը անմիջապէս աչքի կը զարնէ՝ գրեթէ միայն աւերակներ կան. վերանորոգումներ կը կատարուի՞ն. քանի ուշ չէ, պէտք է փրկել այս հարստութիւնները որոնք կը ներկայացնեն մեծ քաղաքակրթութիւնը, շատ յաճախ անգիտացուած», Քրիսթոֆ Պ. Գուչ՝ ուսանող Էքս – Ան – Փրովանսի համալսարանը: «Մեր ապրած միջավայրին համար այս ցուցահանդէսը անհրաժեշտ էր. անհրաժեշտ էր Արեւմուտքին համար, որուն արմատները ու ակերը նոյն դեռ եւ մեզ շատ յաճախ կը մոռնայ», Խաչի Սարգսեան՝ ճարտարապետ: «Շնորհաւորութիւններ եւ մեծ պրավօ մը Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, մեր ճարտարապետութեան այս սքանչելի ցուցահանդէսին համար, որ հարազատ արտայայտութիւնն է հայ հանճարին: Նման ձեռնարկներ պէտք է կրկնուին ծանօթացնելու համար մեր մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը շատ յաճախ անգիտացուած», Տէր եւ Տիկին Փիէռ Ղազարեան: (Յաջորդ թըղթակցութեամբ կու տանք այլ տպաւորութիւններ):

Առաջին շաբաթը, այսինքն վեց օր, Յունուար 21–էն 26, այցելուներու թիւն է շուրջ երկու հազար, որուն հարիւրէն յիսունը եւ քիչ մըն ալ աւելի ոչ – Հայեր են: Պակաս մը սակայն՝ բացակայութիւնը բացատրող առաջնորդի մը:

Դժուար է հետաքրքրական եւ կենդանի դարձնել ճարտարապետութեան ցուցահանդէս մը: Ճարտարապետութիւնը չի նմանիր նկարչութեան կամ քանդակագործութեան: Կարելի չէ սրահին մէջ հաւաքել գործը իր կենդանի ներկայութեամբ: Արդ, Միլանոյի Ձենթրօ Սթուտի Տօքումանթացիոնէ Տելլա Քուլթուրա Արմենա–ի այս բացառիկ իրագործումը կրկնապէս յոյժ գնահատելի եւ թանկագին է: Արդիւնքն է լուրջ եւ մասնագիտական աշխատանքի մը:

Ապացոյց մը որ եթէ միութիւնը լծուի միայն մէկ աշխատանքի, կեդրոնացնէ իր ճիգերը մէկ նպատակի վրայ, անշուշտ ընտրելէ յետոյ յարմարագոյն մասնագէտները, կրնայ հասնիլ լաւագոյն արդիւնքներու: Ինչ որ բնաւ պարագան չէ մեր «դասական» միութիւններուն որոնք կը շօշափեն ամէն հարց, նիւթ թէ գործ առանց հասնելու շատ յաճախ անոնց լըրումին:

Ցուցահանդէսին հետ առընթեր, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը ծրագրած էր երկու դասախօսութիւն: Առաջինը, Յունուար 21–ին, Ա. Ալփակօ – Նովելլոյի ներկայութեամբ «Հայկ. ճարտարապետութիւնը» նիւթին վրայ, իսկ երկրորդը Յունուար 31–ին «Փրկենք ինչ որ կարելի է փրկել» նիւթին շուրջ որ կը ներկայացնէր Միհրան Անթապլեան: Այս երկու դասախօսութիւններու մասին կը գրենք առանձին:

×

Այս ձեռնարկը կը վայելէ գաղութին անխառն համակրանքը քանի անոր յաջողութեան համար կազմակերպիչները դիմած ու ապահոված են գաղութիս կարգ մը ազգայիններու և ոչ – Հայերու բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը: Ահաւասիկ, այբուբենի կարգով, ցանկը այս օժանդակ մարմնին՝ Աւտոյեան Սիմոն, Գույումճեան Ռոժէ, Դաւիթեան Կրէկուար, Ենոքեան Արման, բժ. Թագոյեան Ժորժ, բժ. Կապրիէլեան Ջաւէն, Հաքիմեան Փիէռ (Փարիզ), Ղազարեան Փիէռ, Մարտիրոսեան Ժիւլ (Լիոն), Մըկըրտիչեան Ստեփան, Յակոբեան Արթաքին, Նազարեան Րաֆֆի, Շալճեան Հայկուհի, Պանտիկեան Դաւիթ, Պապայեան Արշամ, Պապայեան Ալեքսան, Պարսամեան Հայկ, Պօղոսեան Ժաք, Պօղոսեան Տարօն (Փարիզ), Պօղոսեան Ալպէռ, Տէրտէրեան Ժոզէֆ, Տիմէկլիօ Ժ. Փիէռ, Փափազեան Նուպար, բժ. Քէրքէրեան Ժիլպէռ, Օտէր Ժ. Փիէռ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Սոման իր սիրալիր վերաբերումով ու գինիով գաղտնիք մըն էր, որ կ'ուզէր Սարխոշ Գեւոյի մէջ ծածկել: Երեք օր էր, որ կասկած մը գինք անհանգիստ կ'ընէր: Նոյնիսկ շունը՝ Չալօն, այդ գիշերուան գաղտնիքը հասկցողի նման մարդկային բան մը ունէր իր աչքերուն մէջ: Այն օր կէս գիշերը անց էր, երբ հարս Սոման փարչը ձեռքին՝ երեք ծառերու կողմէն կուգար, Լուսնկան լերան ետեւ ինկած էր: Մութին մէջ ապառաժները ուռեցած փորերով կը շնչէին կարծես ու մութին մէջ Սոմայի ամուսնին՝ Եղոյի հիւանդկախ կերպարանքը կը գծագըրուէր ու կ'աւրուէր: Սոման, երբ ապառաժի մը մօտէն անցաւ, տեսաւ մութ շարժում մը եւ ուզեց վար իջնել՝ Պգկան քարերու քովէն իր ճամբան շտկելու համար: Հազիւ ծռած էր իր ճամբան, երբ շունը՝ Չալօն ձայն ձգեց: Սոման տըրտմնեցաւ յանկարծ. ալքերու ճանկով բռնուած էր կարծես խաւարած լուսնկային մը պէս: Անոր այնպէս թուեցաւ, թէ հիւանդի հոտ ունեցող ամուսինն էր, որ իր ցաւէն ու բարկութենէն Չալոյի կերպարանքն առած՝ իր վրայ կը հաչէր եւ կ'ուզէր գիւղացիները արթնցնել ու փէտայինները դիրքերէն դուրս կանչել, գինքը յանցանքի մէջ բռնել տալու համար: Շունը հաչելով կաղ ոտքով Սոմայի կողմը կը վազէր: Յետոյ լսուեցաւ Սարխոշ Գեւոյի ձայնը.

– Հէ՜յ, ո՞վ կայ:

Սոման եթէ վար իջնալու փորձ ընէր, անտարակոյս որ Չալօն իր վրայ պիտի յարձակէր:

– Հոդ ո՞վ կայ, – նորէն ձայն տուաւ Գեւոն:

Սոման՝ նեղն ինկած՝ Չալոյի անունը տուաւ՝ իր վրայ յարձակելու վտանգէն ազատելու համար: Չալօն լռեց յանկարծ, երբ իր անունը լսեց, յետոյ մօտեցաւ Սոմային, պոչը շարժեց ու անոր շալվարը հոտուըտաց: Սոման վախցաւ, եթէ իր ձեռքը Չալոյի գլխին վրայ դնէր՝ շունը կարծես պիտի կերպարանափոխուէր յանկարծ եւ իր առջեւ պիտի կանգնէր իր ամուսինը, մարած աչքերով ու ոսկրացած հասակով:

– Ես եմ, Գեւօ, Պգկան քարերը ջուրի էի գացեր:

– Էդ դո՞ւն ես, Սոմա: Գիշերով ինչո՞ւ ջուրի ելած ես:

– Փարչը դատրկուած էր. մեր Եղօն ջուր ուզեց գիշերով:

– Եղօն թէմամ երեխայ է դարձեր, չըսե՞ս: Ես ըլ Չալոյի ետեւ հասայ: Անխծածը մութին կամաց մը խափ կուտայ ու հովտի սատկած ձիերուն կ'երթայ, – ըսաւ Գեւոն: – Եղօն հիմա ինտո՞ր է:

Գեւոն նոյնիսկ չանդրադարձաւ, որ Սոման Պգկան քարերու կողմէն չէր գար: Էհ, Գեւոյի համար միեւնոյնն էր: Թերեւս նորէն խելքի չգար, եթէ Սոման ըսէր, թէ էջմիածնէն կուգայ: Եւ որպէս շատ կարեւոր երեւոյթ, պատմեց Սոմային, որ Փրոտ Մինաս այդ գիշեր օղին շիշերուն ծրարը բարձի տեղ իր գըլխին տակ դրած էր:

(Շար. 251)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յարութիւն Շիրվանեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԷԼՄԱՍ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան 7–րդ տարելիցին եւ իրենց եղբօր ու հօրեղբօր՝

ՆՇԱՆ ՇԻՐՎԱՆԵԱՆԻ

մահուան (Պոլիս) քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փետր. 8, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

× Այս տխուր առթիւ, իր եղբօր՝ Նըշանի յիշատակին, Յարութիւն Շիրվանեան 400 Ֆ. կը նուիրէ Պոլսոյ Ազգ. Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

M. C. A. CINE-CLUB

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Organise

Une PROJECTION - DEBAT du film

'NAHABED,

d'Henrik Malian

Le Samedi, 7 Février, à 20h.45

9. *Rue de Madrid*, 94140 *ALFORTVILLE*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԵՐԵՒԱՆԻ «ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Երեւանի «Կոմիտաս» Քառեակը Մարսէյլի Ապպէ Սէն վիքթոռ Եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 7, Շաբաթ երեկոյեան: Սոյն երեկոյթին իր մասնակցութիւնը կը բերէ «Հայաստանի սոխակ»՝ Լուսինէ Զաքարեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Փետր. 8–ին, հայկական յայտագիր, նուիրուած՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

Ժամը 9.30–ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

Յայտագրին կը մասնակցին.— Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Լիւք – Անտրէ Մարսէլ, Ալեքսանդր Սիրանոսեան, Անժէլ Կարապետեան, Աստղիկ Առաքելեան եւ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան:

ՅՈՅԵԼԵՆԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած՝

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ-ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

Նախկին Տնօրէնուհի Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի կազմակերպութեամբ՝ Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան Կիրակի, 5 Ապրիլ, ժամը 16–ին «Կիմէ» Թանգարանի սրահներուն մէջ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Չէյպէկեան, իր ամուսնոյն՝ Խաչիկ Չէյպէկեանի մահուան տարելիցին ի յիշատակ՝ 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

×

Տիկին Անգինէ Պուտաքեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի (ստանալ «Յառաջ»էն), իր ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Պուտաքեանի մահուան 8–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

×

Տիկին Անգինէ Պուտաքեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր սիրելի եղբօր՝ Գրիգոր Խերեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Այրի Տիկին Երուանդ Յարութիւնեան, իր քրոջ եւ քեռայրին՝ Սիրանոյշ եւ Գէորգ Զաքըրեանի յիշատակին կը նուիրէ՝ 200 Ֆ. Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին, 200 Ֆ. Դպրոցասէրին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վիրժինիա Նազարէթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Նազարէթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Նազարէթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարգար Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ֆէրտի Հրաչեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր միութիւններուն եւ բարեկամներուն, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով եւ հեռագրով վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՐՏԱՇԷՍ ՆԱԶԱՐԷԹԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

× Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 8–ին, Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամներուն:

Offre d'Emploi

ON DEMANDE

Vendeuse qualifiée ou débutante

S'adresser:

Chaussures CETA

3, *Place Jean Jaurès*

93200 *SAINT - DENIS*

Tél: 820. 14. 21

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մարտ 7–ին:

ENTREPRISE GENERALE DE PEINTURE

Peinture — Décoration — Papier-Peint

Vitrerie — Ravalement — Plastiques mur et sol — Moquettes

DECOMURSOL

HAYRABEDIAN

23, Rue Louis Dain — 93400 SAINT - OUEN

Tél.: 254. 17. 89

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h. Soirée «Faisons connaissance».

— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».

— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES

— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)

— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

—×—

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:

— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.

— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.

— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.

— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON

Prix par personne, depuis: 4580 F. (*4 couchettes*), 6310 F. (*2 couchettes*) *etc.*
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin

○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

—×—

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

—×—

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

—×—

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

UGAB - JEUNES OUVERTURES

CONFERENCE

avec projection de diaposotives

par Patrick DONABEDIAN

Docteur ès Arts

Vendredi, 6 Février, à 20h.15

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, *Rue de Courcelles, Paris* 17e

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21–էն սկսեալ Ալը – Օթէլի մէջ. մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պարախումբին:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կեսարիոյ Վերաշինական Միութեան նախագահ Յարութիւն Հազարեանի մահուան գոյժը իմանալով Արշաւիր Քաղցրունիի 21 Յունուար 1981 նամակէն, այս տխուր առթիւ, Կեսարիոյ եւ Շրջանի Փարիզի Հայր. Միութիւնը կը յայտնէ իր խորին ցաւակցութիւններն ու վշտակցութիւնները, իր այրիկին՝ Արթինա Հազարեանի եւ բազմաթիւ ազգականներուն, որոնք կը գտնուին Նիւ Եորք, Փարիզ կամ այլուր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1980 – 81 տարեշրջանի համար հետեւեալ նուէրները.— Պ. Կ. Պահատուրեան (Լիոն) 500, Պ. Յ. Յարութիւնեան 200, Պ. Զիւրիւքտիշեան (Լօզան), Տիկին Վ. Հաճեան (Տէսին) 100–ական, Լիոնէն Տիկիններ՝ Հ. Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները 300, Մ. Պասմաճեան 300, Տէր եւ Տիկին Մաղաքեան 100 Ֆ.:

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ճէպրայիլ Պահատուրեանէ 500 Ֆ., Ծննդեան առթիւ:

VOYAGE EN ARMÉNIE

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES annonce qu'elle organise, dans le cadre des échanges culturels entre l'Arménie et la Diaspora, un voyage de 12 jours en Arménie soviétique, au départ de Lyon — Satolas, en Août 1981.

Les dates du voyage sont fixées, pour l'aller, au 14 Août 1981 et, pour le retour, au 25 Août 1981.

Le coût global de 3.600 F. comprend—:

— *Le voyage aller — retour:*
LYON / EREVAN / LYON

— *l'Hébergement en pension complète dans un hôtel de 1ère catégorie.*

— *Les frais de visas.*

— *Les transferts.*

— *L'Assurance.*

— *La visite d'une journée à Tbilissi (Tiflis), capitale de la Géorgie.*

Les réservations doivent être effectuées jusqu'au 28 Février, auprès de la Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, *Rue du 24 Avril 1915* - 69150 *Décines*

Téléphone: (7) 849. 42. 97

DANS LE CADRE DES FESTIVITES DU 60e ANNIVERSAIRE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE **présente**

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

d'après le célèbre roman historique de SERO KHANZADIAN

1er MARS, DIMANCHE

à 20 h. 30 précises

CINEMA COSMOS

76, Rue de Rennes, 75006 - Paris

Métro: Saint Sulpice

· Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:

— *Ets. K. BAKERDJIAN:*
35, *Rue de Trévise, Paris* 9°

— *Librairie PALOUYAN:*
9, *Rue de Trévise, Paris* 9°

— *Restaurannt EREVAN:*
29, *Rue Bergère, Paris* 9°

Réservation par téléphone:

— *NAVASSARTIAN* - 985. 36. 53

— *SAGHATELIAN* - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
VENDREDI
6 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.837

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.837

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՍՏ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ 40 ԿԱՅԱՆ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Փետրուար 3-ի Իլ Ճիոռնալէ, Միլանոյի օրաթերթը լայն տեղ տուած է ահաբեկչութեան, նախ արձագանգելով գերմանական Վելթ ամ Զոնթակ կիրակնօրեայ թերթին հրատարակած յայտնութիւններուն,ապա լոյս ընծայելով Հռոմէն թղթակցութիւն մը, ուր կը խօսուի գործածուած զէնքերու մասին: Գերմանական թերթին հրատարակած տեղեկութիւններու աղբիւրն է «մասնագէտ մը այդ խնդրին մէջ»՝ Ռոպէր Մոս, որ լայնածաւալ թղթածրար մը ունի, այն մահացու դաւադրութեան մասին լարուած մեր աշխարհին դէմ եւ որ կ'օգնէ հասկնալու այն ազդարարութիւնը, զոր Ռիկըն եւ Հէյկ ըրին Խորհ. Միութեան դէմ: Լրագրողը կը յայտնաբերէ թէ Խորհ. Միութեան մէջ մարզումի քառասուն կայաններ կը բանին, այսպէս կոչուած «ազատագրական շարժումներու» անդամներուն համար: Ամէնէն կարեւորները կը գտնուին. – Մոսկուա, Սիմֆերոպոլ, Բաքու, Տաշքէնդ եւ Օտեսա: Այլ կայաններ կը գտնուին արեւելեան Եւրոպայի եւ արաբական աշխարհի երկիրներու մէջ: Ահաւասիկ ցանկ մը՝ Կարլովիվարի եւ Դուփով (Չեխոսլովաքիա), Հունգարիոյ մէկ չճշդուած վայրը, Փինսթրովալտէ (արեւելեան Գերմանիա), Մանթանցա Հաւանայի մօտ (Քուպա), Համուրիճա Դամասկոսի մօտ (Սուրիա), Լաքէյ՝ (Հարաւային Եմէն), մարզիչները, ըսած է չեխ զօրավար մը՝ Եան Սէյնա Արեւմուտք անցած, ուղղակի Ք.Կ.Պ.էն եւ խորհրդային զինուորական գաղտնի սպասարկութիւն՝ Կ.Ռ.Ու.էն կուգան:

Շուրջ 100 ահաբեկիչ, որոնք արաբական երկիրներէ կուգան, Ափրիկէ, լատին Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն կը մարզուին կեռիլլայի ռազմավարութեան, խափանարական գործունէութեան, փողոցներու կռիւներու, սպանութեան թեքնիքի: Ցանկէ մը, որ արեւմտեան գաղտնի ըսպասարկութեան մը ձեռքն է եւ որ կը վերաբերի «ուժերու վիճակին» սուրիական Համուրիճա կայանին, կը պարզուի որ 1979-ին, հոն կը գտնուէին 4 Գերմանացի (Զինեալ Կարմիր Բաժանմունքի – Ռաֆ), 4 Իտալացի (Կարմիր Ջոկատներէն), 3 Սպանացի (ԷԹԱ-էն), 4 Ճափոն (Կարմիր աստղ ահաբեկչական խումբէն), 32 Փիլիպպեցի, 180 Ափրիկեցի, 170 Պարսիկ, 28 Արժանթինցի, 12 Պրազիլացի, 130 Թուրք: Լաւագոյն «աշակերտները», ամէնէն խելացիները եւ ընդունակները, առաջին սկզբնական պատրաստութենէ մը ետք «բարձրագոյն վարժարան» կը ղրկուին Խորհ. Միութիւն:

Ինչպէս Լումումպա համալսարանը, ուրկէ ելած է վենեզուելացի Գարլոսը, ահաբեկչութեան իսկական «ախոյեան» մըն է: Նախկին շրջանաւարտ մը, այդ «Աթէնէօն»էն, որ ներկայիս Մեծն – Բրիտանիա կ'ապրի, յայտարարած է որ գլխաւոր համալսարանները Ք.Կ.Պ.ի եւ Կ.Ռ.Ու.ի մարդոց ձեռքն է:

×

Նոյն թերթին, նոյն էջին վրայ, Ֆետերիքօ Օրլանտօ թղթակցութիւն մը ըստորագրած է Հռոմէն: Սկիզբը կ'ըսէ թէ Խորհ. Միութեան եւ արեւելեան այլ երկիրներու դէմ եղած ամբաստանութիւնը թէ անոնք զէնք կը հայթայթեն իտալացի ահաբեկիչներուն սկսած է «պաշտօնական» բնոյթ առնել:

Ապա Օրլանտօ կը թուէ այն խուզարկութիւնները, որոնք զանազան առիթներով կատարուած են եւ ուր միշտ նոյն տեսակի կալաշնիկով զէնքեր երեւան ելած են, ու այս առթիւ կ'ըսէ թէ կայ Թուականմը իտալական ահաբեկչութեան զինումին արեւելեան Եւրոպա շինուած արդիական պատերազմի զէնքերով: 1970-ի երկրորդ կիսուն է: Անկէ առաջ, զինումը ապահովուած էր ճարտարարուեստի եւ սեւ շուկային կողմէ, պաղտոնաբար:

Այլ մանրամասնութիւններէ ետք, յօդուածագիրը կ'ըսէ թէ այսօր արեւելքէն Իտալիա հասնող զէնքերու կարած ճամբան այլեւս չի հերքուիր: Ոստիկանութեան փաստաթուղթերէն զատ, երեւան ելած է, տասնեակէ մը աւելի զղջումի եկած ահաբեկիչներու կողմէ: Զէնքերը Լիբանան կը հասնին ֆետայիներուն: Ք.Կ.Պ.ի մէկ ուրիշ պաշտօնատարը որ կը թուի չեխ քաղաքացիութիւն ունենալ կ'առնէ ու ձեւով մը մէկուն միջոցաւ Իտալիա կը ղրկէ: Փռիմա Լինէայի մէկ ահաբեկիչը՝ Մացոլա հաստատած է ուրիչներու ըսածը՝ շուրջ 30 կալաշնիկով -ցամաք հանուած է վենետիկեան ծովափ[illegible] մը:

Հետքը կորսնցնելու համար Իտալիա հասած զէնքերուն, առեւտրական կազմակերպութիւններու հովանիին տակ կուգան:

Ու թղթակցութեան վերջին մասին մէջ, Օրլանտօ կը յիշէ նաեւ թէ ատեն մը առաջ, իտալական Ավանթի օրաթերթը երեւան կը հանէր թէ նոր ճամբայ մը բացուած է զէնքերու համար Դանուբի հովիտէն: Անկէ ուղղակի կեդրոնական Եւրոպա, ուր կը պատրաստուի յարձակումը Գերմանիոյ մէջ, բայց քանի մը բաժանումներ կը կատարուին դէպի հարաւ, դէպի Իտալիա: Նաեւ դէպի Թուրքիա, ուր հայ ահաբեկիչները կը գործեն Խորհ. Միութեան հովանիին մօտ:

Ու յօդուածին վերջին պարբերութեան մէջ, յօդուածագիրը կ'աւելցնէ թէ Հայաստան գրաւուած է ռուսական յեղափոխութենէն ետք, 4/5-րդ.ով խորհրդայիններու եւ 1/5-րդ.ով (?) Թուրքերու կողմէ: Եւ Հայկ. Գաղտնի Բանակը, որ ռումբ կը դնէ նաեւ Իտալիա, կը ծըրագրէ վերամիացնել Թուրքիա գտնուող սիկ-մասը խորհրդային բաժնին...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Յունուար 27 – 29)

ՀԱՄԼԵՏ ԿԱՐՃԻԿԵԱՆԻ «ԱՐԵՒԱՅԻՆ ՍՈՆԱՏ» ԳԻՐՔԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Համլետ Կարճիկեանի նոր հաւաքածոն՝ «Արեւային Սոնատ» խորագրով: Հատորին մէջ տեղ գտած են հեղինակին սիրային ու խոհական, հայրենասիրական եւ քնարերգական լաւագոյն էջերը: «Արեւային Սոնատ»ը հեղինակին չորրորդ գիրքն է:

×

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՓԻԼԻՊՊԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մանիլի մէջ սկսած է երգչախումբերու միջազգային փառատօնը, որուն կը մասնակցի Երեւանի երիտասարդական երգչախումբը՝ Աւստրիոյ, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Վենեզուէլայի եւ Փիլիպպեաններու խումբերու կարգին:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՏԻՃԱՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏՈՂՆԵՐՈՒ

Հայաստանի արդիւնաբերական եւ գիւղատնտեսական արտադրութեան մէջ աշխատող 65 մասնագէտներ ստացած են գիտութիւններու թեկնածուի տիտղոս. Անոնք ուսանած են հանրային հիմունքներով բանող Հիմնարկին մէջ, որ ստեղծուած է տասը տարի առաջ: Հիմնարկին ղեկավարը՝ ակադ. Մարտին Կասեան դիտել տուած է, որ գիտական վարիչներու պատրաստութեան այս ձեւը (առանց աշխատանքէն կտրուելու ուսանիլ) արդիւնաւէտ է եւ տարածուած Խորհ. Միութեան կարգ մը քաղաքներու մէջ: Ներկայիս Հայաստանի հանրային հիմնարկներու մէջ կ'ուսանին աւելի քան 200 հոգի, որոնց աշխատանքները կը ղեկավարեն Մոսկուայի, Լենինգրադի ու Երեւանի գիտնականները:

ԱՌՆՕ ԲԱԲԱՋԱՆԵԱՆ ՊԱԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԼԵՆԻՆ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի հրամանագրով Առնօ Յարութիւնի Բաբաջանեան պարգեւատրուած է Լենին շքանշանով, ի գնահատութիւն խորհրդային երաժշտութեան զարգացման բերած իր ծառայութեանց: Ներկայիս 60 ամեայ, երաժիշտը 5 տարեկանին գրաւած է շրջապատին ուշադրութիւնը: Իր առաջին գործը գրած է 9 տարեկանին՝ «Պիոներական քայլերգ», որ ոչ միայն արժանացած է ունկնդիրներու այլեւ Հայպետհրատի գլխաւոր խմբագիր Եղիշէ Զարենցի գնահատանքին: Այս վերջինի կարգադրութեամբ ալ հրատարակուած է այդ երգը: Առնօ Բաբաջանեան ուսումը առած է Երեւանի Կոմիտաս Երաժշտանոցը՝ Սարգիս Բարխուդարեանի եւ Վարդգէս Տալեանի ղեկավարութեամբ: Այդ շրջանին դաշնակի քանի մը գործեր գրած է: Երաժիշտին կեանքին մէջ 1938 թուականը նշանակալից եղած է: Խումբ մը ուսանողներու հետ մեկնած է Մոսկուա, ուր հանդէս եկած է Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Երեկոյթին ներկայ եղած է Արամ Խաչատրեան, որ բարձր գնահատած է Առնօ Բաբաջանեանի արուեստը: Այնուհետեւ Մոսկուայի Երաժշտանոցը աւարտելէ ետք յօրինած է բազմաթիւ երգեր ու նուագներ: Իր «Հերոսական Բալլադ» դաշնակի եւ նուագախումբի համար գործը արժանացած է Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի: Ալեքսանդր Յարութիւնեանի հետ գրած «Հայկական ռապսոդիա»ին յաջորդած է իր «Դաշնամուրային տրիօ»ն, որ խորհրդային սենեկային երաժշտութեան հիանալի երկերէն մէկը կը նկատուի: Առնօ Բաբաջանեանի երգերը տեղ գտած են Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի երգացանկերուն մէջ: Գրած է նաեւ տասնեակ մը շարժանկարներու եւ թատերական ներկայացումներու երաժշտութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶ ապաստանած երկու Ռումանացիներու դէմ, թակարդ – ծրարներով մահափորձներ ձախողեցան առջի օր: Մէկը՝ գրագէտ՝ Կոմա, 44 տարեկան, տեսակ մը ռումանացի Սոլժենիցին, ըսպառնական նամակներ ստացած էր եւ համոզուած է որ ռումանական գաղտնի ոստիկանութիւնն է զինքը սպաննել փորձողը: Միւս ահաբեկումը, նոյն ձեւով փորձուած է նախկին ներքին նախարար՝ Փենեսքուի դէմ, 85 տարեկան, որ բաւական լրջօրէն վիրաւորուած է:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ հակաֆրանսական ելոյթները եւ յարձակումները կը բազմանան: Նախագահ Պանի Սատր իսկ «պատերազմական արարք» որակեց Ֆրանսայի յանձնած օգնութիւնը՝ Իրաքի: Միւս կողմէ սակայն իրանցի բարձրաստիճան պաշտօնատարներու պատուիրակութիւն մը, Փարիզ կուգայ կարգադրելու համար ինչ որ առկախ կայ երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական գետնի վրայ: Ֆրանսա ընդհանուր առկախ հաշիւին կը կապէ երեք հրթիռարձակ վըռէքներու յանձնումը, զոր Թեհրան կը պահանջէ:

ԿԵՌՆԻՔԱՅԻ մէջ, Խուան – Գարլոս թագաւորը ցոյցերու եւ բախումներու առիթ տուաւ: Պատերազմէն ի վեր մարտիրոս դարձած քաղաք, Կեռնիքա նաեւ քիչ մը սուրբ քաղաքն է Պասքերուն: Սպանիոյ թագաւորը երբ կը փորձէր իր ճառը սկսիլ, գաւառական երեսփոխանները պասք փառերգը երգած են, մինչ ուրիշներ «կեցցէ՛ պասք ժողովուրդը» կը պոռային: Բախումներ պատահած են երբ ընկերվարական, համայնավար եւ պասք ազգ. (չափաւոր) կուսակցութիւններու ներկայացուցիչները փորձած են դէմ դնել Պաթասունայի գրգռութեանց եւ անջատողականներու ձայները ուզած են ծածկել «կեցցէ՛ թագաւորը» պոռալով:

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ 37-րդ վեհաժողովը այս անգամ բարդ օրակարգ մը ունի՝ ամերիկեան քաղաքականութեան կարծրացման եւ Գերմանիոյ դրամին անկման պատճառով:

ՏԸՊՐԷ կը մնայ լաւատես եւ կ'արհամարհէ հանրային կարծիքներու արդիւնքները (վերջինը՝ 6-էն 2 առ հարիւր իջեցուցած էր իր ստանալիք ձայներու համեմատութիւնը): Ինք կ'ըսէ որ միակ «կօլիստն է՝ թեկնածու», միւսները կօլիստ չեն ըստ իրեն: Շիրաք պառակտող մըն է: Լեղի խօսքերու տարափի մը տակ թաղեց Շիրաքը եւ կօլիստները հըրաւիրեց չմասնակցելու Հ.Հ.Հ.ի համագումարին, Շաբաթ օր:

ՓԱՐԻԶԻ նոր արքեպիսկոպոսը՝ գերպ. Լիւսթիժէր յայտարարած է «հրէական հեռագրական գործակալութեան» որ հրեայ ծնած է եւ հրեայ կը մնայ: «Քըրիստոնեայ դառնալու որոշումը ուրացում մը չէ թուած ինծի այլ՝ հաստատումը հրէական ինքնութեան մը ստանձնուած քրիստոնէութեան մէջ»: Կ'աւելցնէ թէ հրէական որեւէ դաստիարակութիւն չէ ստացած բայց կը ճշդէ. – Ինքզինքս միշտ հրեայ նկատած եմ, նոյնիսկ եթէ ատիկա րաբբուններու կարծիքը չէ»: Այն հարցումին թէ ի՞նչ է կարծիքը Երուսաղէմի կանոնադրին մասին, կ'ըսէ. – ինքզինքս ձեռնհաս չեմ զգար և Իսրայէլացի չեմ, բայց «Վատիկանցի» է եւ Ս. Աթոռ կարծիք ունի այդ մասին...:

ՎԱԼԵՁԱ կը շարունակէ ասպարէզ կարդալ եւ մթնոլորտը շատ լարուած է Լեհաստանի մէջ: Յայտարարեց թէ եթէ իշխանութիւնը ուժի դիմէ այն ատեն Սոլիտառիթէ գրաւման ընդհ. գործադուլ կը հրահանգէ:

ՓԱՐԻԶԻ վարձակառքերը (թաքսի) սուղ սիկ – փուսիկ 10 առ հարիւր յաւելում մը ըրին Փետր. 4-ին:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ
ՍԵԲԱՍՏԻԱՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջ)

Շատ անգամ յիշատակուած է, որ երբ Վարուժան Եւրոպա էր, 1908–ի ամառը Կ. Պոլսոյ Շիշլիի գերեզմանատան մէջ նահատակներու յիշատակին նուիրուած սգահանդէսին Վահրամ Փափազեան արտասանած է «Ջարդը» քերթուածը՝ ցնցող տպաւորութիւն թողլով ներկաներու վրայ (Վարուժան իմացած է Թէոդիկի Նոյ. 11 թուակիր նամակէն)։ Մինչեւ հիմա ո՛չ բանաստեղծին նուիրուած աշխատութիւններու, ո՛չ ալ յուշերու մէջ արտացոլուած է բացառիկ երեւոյթ մը. «Ջարդը» հրապարակաւ արտասանած է նաեւ հեղինակը։ Ասիկա կը հաւաստէ «Անդրանիկ»ի «ցայգահանդէսներ» հաղորդումը (1909 Նոյ. 21, թիւ 47)։ Նոյ. 14–ին քաղաքի «Լոյս» ընթերցարանը կազմակերպուած է հանդէս մը, ուր «հանրածանօթ քերթող Վարուժան 905–ի (պէտք է ըլլայ 895–ի – Ա. Շ.) սարսռազդեցիկ կոտորածներու վրայ իր հրաշագործած «Ջարդը» վերնագրով դիւցազներգութիւնը կարդաց այնքան առոյգ առողջանութեամբ, այնքան կիրթ ձեւերով եւ յուզումնալից շեշտերով, որ բոլոր ունկնդիրները թողեց ու վրդովեց։ Հանդիսականները անոյշ ու օգտակար տպաւորութիւններու տակ մեկնեցան»։

Արամեան վարժարանի երբեմնի ուսուցիչ Գ. Կիրակոսեան «Անմոռաց յուշեր Դանիէլ Վարուժանէն» յօդուածին մէջ կը պատմէ. «Իրիկուն մը, ներկայացո՞ւմ մը կը տրուէր թէ ոչ արուեստական ուրիշ յայտագիր մը կը գործադրուէր, չեմ յիշեր. երբ Վարուժան Դուրեանի «Տրտունջք»ը արտասանեց։ Նախապէս իր ըրած կարգադրութեամբ հանդիսարահը մութի մէջ էր, բեմը տկար կերպով լուսաւորուած, ուր ինք երեւցաւ ուրուականի մը պէս. դէմքը բրնձափոշիով «գալկահար» էր եւ աչքերը՝ պղպղուն աստղեր։ Մահամերձ բանաստեղծն էր, որ կը վերապրէր իր հառաչները, իր չանթահարիչ բողոքները եւ զղջումի գալարումներուն մէջ։ Քաղաքը այդպիսի բան չէր տեսած։ Ունկնդիրները սարսռացին, յուզուեցան, լացին ու ծափահարեցին»։ «Ուշագրաւ հանդէս մը» խորագրով թղթակցութեան մէջ («Անդրանիկ», 1909, Դեկտ. 19, թիւ 51) կը գտնենք յիշեալ երեկոյթի աւելի հաւաստի նկարագրութիւնը։ Կը պարզուի որ Դեկտ. 17–ին Սեբաստիոյ լսարանին մէջ յօգուտ Ազգային Հիւանդանոցի կազմակերպուած է նուագահանդէս մը։ Երեկոյթին ներկայ եղած են քաղաքի կուսակալ Նազիմ փաշան, պաշտօնատար այլ անձեր ու ծանօթ մտաւորականներ։ Լըսուած են բանախօսութիւններ, հնչած է աշուղական ու եւրոպական երաժշտութիւն։ «15 վայրկեանի կարճ դադարէ մը վերջ, – կը գրէ թերթը, – նորէն հանդէսը սկսաւ երգերով ու նուագներով, եւ ապա մեր ամէնուս սիրած բանաստեղծը՝ Դանիէլ էֆ. Վարուժան բեմ ելլելով ... արտասանեց աննման եւ անմահ Դուրեանի «Տրտունջք»ը, որուն մէջ Դուրեան իր վերջին գերագանց վայրկեաններուն մէջ կեանքի ու մահուան սեմին կոխած խօսք կ'ուղղէ ամպերէն, չանթերէն եւ աստղերէն։ Բանաստեղծութիւն մը բանաստեղծի շրթունքներէն լսել արդարեւ հիանալի է, մանաւանդ բանաստեղծութիւն մը, որուն տողերէն Դուրեանի պրիսմափայլ հոգւոյն մաքրափայլ, բաւձիտ շողերն ու հառաչանքն է, որ կ'արտացոլայ։ Կրկնուած ծափերու մէջ Դանիէլ Վարուժան վերջացուց իր յուզումնալից արտասանութիւնը։ Այդ գերագոյն վայրկեանին կարծես Վարուժանի հոգին, զգացումն ու եռանդը համբուրուած էր պաշտելի Դուրեանի երգող ոգւոյն հետ, ինչպէս կոյս մը կը համբուրէ գարնան արշալոյսներ ու շառափնազօծուած ցօղաթուրմ վարդի մը թերթիկներէ խլելով անոնց գեղն ու բուրումը»։

Ա. Պատրիկ կը հաղորդէ, որ «Արամեան վարժարանի բարձրագոյն երկու կարգերը «կը հրատարակէին» խմբագրութիւն ամսագիր մը՝ «Նշդրակ»ը, ուր քընարակիր նորանոր անուններ յայտնուեցան այդ շրջանին, անպայման Վարուժանի շունչով տոգորուած»։ «Անդրանիկ»ի մէկ վկայութենէն կը պարզուի, որ այս պարբերականին մէջ տպուած է նաեւ Վարուժան, ինչ որ բանասիրութեան դարձեալ անծանօթ փաստ է։ «Արամեան Ազգային վարժարանի ուսանողութեան նախաձեռնութեամբ, – կը յայտնէ թերթը, – սկսած է հրատարակուիլ խմբագրատիպ «Նշդրակ» անուն ամսաթերթ մը, որուն առաջին թիւը երեւցաւ Յունիս 1–ին։ Մասնակցած են սեբաստացի ծանօթ գրողներ Կ. Գաբիկեան, Միհրան Խալիբեան եւ Դանիէլ Վարուժան» (1910, Յունիս 19, թիւ 69)։ Դըժբախտաբար, կարելի չէ պարզել, թէ բանաստեղծը ինչ հրատարակած է «Նըշդրակ»ի մէջ, քանի որ այս պարբերականի քանի մը թիւեր կան եւ միայն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան Մատենադարանը։

Հետաքրքրական է նաեւ հետեւեալ հաղորդումը. «Ուսուցչաց քննութեան յանձնախումբի անդամներէն երկուքը մեկնած ըլլալով քաղաքէս, Քաղաքական ժողովը անոնց տեղ ընտրեց տոքթ. Սիմոնի եւ Դանիէլ Վարուժան» («Անդրանիկ», 1910 Յուլիս 10, թիւ 73)։

Վերջացնելէ առաջ հարկ է ընթերցողին ներկայացնել քանի մը տեղեկութիւններ, զորս քաղած ենք «Հողդար»ի շաբաթաթերթէն եւ որոնք նոյնպէս տեղ չեն գտած գիրքերու եւ յուշերու մէջ։

1910 Նոյ. 6–ին «Լոյս» ընթերցասրահին մէջ Վարուժան կարդացած է բանախօսութիւն մը, ուր «պատրաստուած, ընտրուած մանրավէպերով ցոյց տուաւ մեծ միտքերը, լուսաւորները, որոնք մարդկային քառսէն փրկած, զայն ստիճանաբար բարձրացուցած են. գրական – ընկերային բանախօսութիւն մ'էր ան՝ գրականացած, զգացում հագցուած (Թիւ 3)։

Բրդնիկի մէջ գումարուած է ժողով մը, որ, ըստ թերթի թղթակցին, «հակակըրօնական չէր, այլ հակակղերական։ Անզուգական Վարուժանը իր ճարտասանական կուռ բառերովը հրդեհը արծարծեց» (1911, Յունիս 18, թիւ 27)։

Դանիէլ Վարուժանի մանկավարժական ու հանրային գործունէութիւնը չի սպառիր ոչ ցարդ ծանօթ եւ ոչ ալ այս յօդուածին մէջ վկայակոչուած փաստերով։ Անկասկած, որոնումները ի յայտ կը բերեն անծանօթ ուրիշ նիւթեր, մոռցուած դրուագներ, որոնք նոր լոյս կը սփռեն մեծ բանաստեղծի մանկավարժական կերպարին վրայ։

ԱԼՊԷՐ ՇԱՐՈՒՐԵԱՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ
ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՆԻՒԹ՝ ՄԱՅԻՍԻՆ

Յունուարի վերջին շաբաթը Եւրոպայի խորհուրդին քաղաքական յանձնախումբը օրակարգի նիւթ ունէր՝ Թուրքիան, հիմ ունենալով աւստրացի խորհրդարանական Շթայնէրի տեղեկագիրը։ Ստորեւ, Պոլսոյ հայ մամուլին տըւած արձագանգները այդ ժողովին մասին. –

×

Եւրոպական Խորհուրդի Քաղաքական Յանձնախումբը շարունակեց քննել Շթայնէրի կողմէ Թուրքիոյ մասին պատրաստուած տեղեկագիրը։ Յանձնախումբի նիստին Թուրքիոյ անունով մասնակցութիւն բերին Թուրք Պատուիրակութեան Նախագահ Ճէվտէթ Ագչալը եւ նախընթաց օր այս յանձնախումբէն հըրաժարած Փրոֆ. Թուրան Կիւնէշի տեղ Մէթին Թօքէր։

Յանձնախումբի մասնակից երկիրներէն Պելժիոյ, Դանիոյ, Ֆրանսայի եւ Յունաստանի պատուիրակութիւնները դիրք գրաւեցին Թուրքիոյ դէմ եւ Շթայնէրի տեղեկագիրը մերժելով պահանջեցին որ Թուրքիա դուրս հանուի Եւրոպական Խորհուրդէն։

Թուրք պատուիրակ Մէթին Թօքէր խիստ պատասխան մը տուաւ ընկերվարական երկիրներու այս դիրքորոշման դէմ եւ ըսաւ որ Թուրքիա հասկացողութիւն կը սպասէ Եւրոպական Խորհուրդէն։ Եթէ այս հասկացողութիւնը ցոյց տրուաւի, մենք շատ աւելի շուտ եւ դիւրաւ պիտի հասնինք մեր նպատակին, ըսաւ ան, բայց աւելցուց որ այդ հասկացողութիւնը ցոյց տրուի կամ ոչ, Թուրքիա իր ճամբէն պիտի չշեղի։

Թօքէր յիշեցուց որ համայն Թուրք ժողովուրդը խրացուցած է 12 Սեպտեմբերի շարժումը եւ ամէն մարդ վստահ է թէ ամենակարճ ժամանակի ընթացքին երկիրը պիտի վերադառնայ առողջ ժողովրդավարութեան մը։

«Մենք շատ լաւ գիտենք թէ մեզի դէմ խօսողները ո՞ւրկէ եւ որոնց կողմէ գըրգռուած են, շարունակեց Թօքէր։ Այս բոլորը ամէն գիշեր կը կրկնուին Գերմանիոյ, Պելժիոյ եւ Հոլանտայի մէջ կարգ մը ձայնասփիւռներու կողմէ որոնք կը կոչուին «Պիզիմ Ռատիօ», «Թիւրքիյէ Գիւզէլ Փարթիսինին Սէսի» եւլն.։

«Ոչ մէկը Թուրքէն աւելի Թուրք դառնալ թող փորձէ, ըսաւ Մէթին Թօքէր, որովհետեւ ծիծաղաշարժ կը դառնայ այդ կերպով։ Կը սպասեմ որ յանձնախումբը իրատես ու լուրջ կերպով մօտենայ հարցին»։

Մէթին Թօքէր իր խօսակցութեան մէջ հակեցաւ 12 Սեպտեմբերէն վերջ յանձնախումբին կողմէ ընդունուած առաջին տեղեկագրին։ «Հիմա կացութիւնը ալ աւելի բարւոքած է, ըսաւ Թօքէր, եւ ատոր առաջին փաստն ալ նախագահ Էվրէնի կողմէ Գոնիայի մէջ տրուած ապահովութիւնն է, ամենակարճ ժամանակի ընթացքին Սահմանադրական ժողով մը հիմնելու ուղղութեամբ»։

Յանձնախումբի աշխատանքներէն ետք, Խորհուրդի Ընդհանուր Ժողովն ալ իր նիստը գումարեց եւ 70 խորհրդարանականներ խօսք ուզեցին Թուրքիոյ մասին արտայայտուելու համար։ Խորհուրդի Նախարարներու Կոմիտէին Նախագահը՝ Շուէտի Արտաքին նախարար Օլա Ուլլթէն պատասխանեց խորհրդարանականներու կողմէ ուղղուած հարցումներուն, մասնաւորաբար Թուրքիոյ դէմ դիրք գրաւող կարգ մը խորհրդարանականներուն, որոնք կը պահանջէին որ Թուրքիա դուրս հանուի Եւրոպայի Խորհուրդէն, կամ գոնէ առ այժմ ակալխուլին Թուր-

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Իրիկունը լուսաւորուած էր ԱՎԸՆԻՒ ՏԸ ԼԱ ՎԻՔԹՈՒԱՌԸ, հեւ ի հեւ աշխատանք Նորին Վսեմութիւն Գառնավալ LXVI-ի ընդունելութեան համար։ Պէտք է փախչիլ վաղը երիկուն Գառնավալի տաղտուկէն։ Ուրախութեան տեղ չկայ այս սրտին մէջ։ Եւ սակայն յիսունոց կին մը Ավընիւին վրայ ինծի պատմեց իր կեանքը։ Ամէն մարդ կը կարծէ, թէ միայն իր կեանքը լեցուն է դէպքերով։ Ամէն մարդ իր ներսին մէջ խեղճ բանտարկեալ մըն է։

Նիս, 8 Փետրուար 1950. – Պուլվար տըլա Մատըլէն, գաֆէ տէ սփոր։ Անձրեւը սկսաւ նորէն երէկուան գարնանային օդէն վերջ։ Սպասելով ժամը երկուքին՝ մտայ այս սրճարանը։ Ի հարկէ, Նիսի Հայկական որջն է այս տեղը։ Սրճարանը լեցուն է թաւլի խաղացողներուն աղմուկովը։ Տէրը հայ է նոյնպէս։ Զուննալով ուրիշ ընելիք, եթէ, ոչ սպասել ժամը երկուքը, սկսայ մտածել Երեքշաբթիէն ի վեր ծրագրած յօդուածիս ի պատասխան Պէշիկթաշլեանի եւ Մ. Գուլումճեանի հետ ունեցած մէկ խօսակցութեանս, Պալքաններու կացութեան մասին։ Ինչո՞ւ չեն ուզեր հասկնալ մեր հայ մտաւորականները, որ յեղափոխութեան մը խոստումները կուզան հին սովորոյթներով ու հաշիւներով թրծուած միտքերը յեղաշրջելու հարկադրանքէն։ Ընկերային նոր պայմաններուն համապատասխան նոր մարդը հարկաւոր է։

Քանն, 8 Փետրուար, Օտէլ տէ Ռօզ. – Ճիշդ Տիկին Վիքթորիայէն կարասիի խանութին դիմացը։ Տիկին Վիքթորիան Շահնազարին քոյրն է։ Ծնունդին երբ Փարիզ էի, Շահնազարը պնդեց որ իր քոյրը տեսնեմ Քաննէն անցնելուս։ Ընդհանրապէս այս տեսակ այցելութիւնները ժամանակի վատնում են ու նաեւ ձանձրալի։ Ման գալ քաղաքին փողոցները, մանել սրճարան մը, ելլել ու նորէն ման գալ փողոցէ փողոց։ Ահա լաւագոյն ըղձանքը։ Բայց հաճելի էր Տիկին Վիքդորիայի տան մթնոլորտը։ Խելացի եւ զարգացած կնոջ խօսակցութիւն, առողջ դատողութիւն, զգլխալ շատուլն անցուցած երկուքուկէս ժամերս։ Ամուսինը քիչ մը տխրութիւն, դրաւ մթնոլորտին մէջ, կրկնելով շարունակ, որ բժիշկին տըւած «ռեժիմին» պիտի չկրնայ տոկալ։ Ի՞նչ, առտուան նոյնիսկ թաս մը կաթով սուրճ չառնել՝ հացը մէջը փշրած, շիշ քէպապ, տէօներ չուտել։ Անկարելի է։ Ամենամեծ հաճոյքն է եղած ուտելը, կ'ըսէ Տիկին Վիքդորիա։

Քանն, 9 Փետրուար. – Կարծածիս պէս եղաւ, կարելի է հաշտեցնել իրարու հետ աշխատանք եւ հաճոյք։ Տիկին Վիքդորիային չկրցայ մերժել, ընդունեցայ ճաշը ու կէս օրուան վերջին ժամերս կ'անցընեմ զբօսաշրջիկի պէս։

Տիկին Վիքդորիա խօսեցաւ եղբօրը մասին, հարսին մասին. ինչքա՛ն իրաւունք ունի, մարդկայինը կարելի չէ դուրսէն դիտել, միայն դուրսէն, պէտք է նախ դիտել ներսէն։ Շահնազարի եւ իր տիկնոջը անհամաձայնութիւնը կուգայ նաեւ երմէ, իր բծախնդիր եւ միջակութեան վարժութիւններէն։ Կնոջը ցնցումը տընտեսական բարելաւում բերել է, վերելք մտցնելու կեանքին մէջ և կը բախի Շահնազարի յամառութեան։ Ճիշդ այնպէս ինչպէս փորձեց կինս։ Կ'երեւի ես աւելի ճկուն եմ կամ աւելի հակամէտ լայն կեանքի, որ ի վերջոյ կրցայ համակերպիլ առեւտրական կեանքին, թէեւ պատճառը ասոր թափառական հանգամանքն է։

Հանդիպեցաւ Յակոբին, մեր ազգային լուսանկարիչ Ֆէպիւսին, որ հոս հաստատուած է։ Հոգեզմայլ պտոյտ մը Քռուազէթին վրայ։ Ծովը իր սպիտակ բիծերով կարծես աստղնուած ըլլար։ Զուեսնուած մայրամուտ մը։

Քանն, 17 Փետրուար. – Այն տանն միայն կրնայ ինծի հետաքրքրել Միջերկրականի եզերքներուն գեղեցկութիւնը։ Միմոզաներու դեղին ծովը կապոյտ ծովուն դիմաց։

Երէկ կէսօրին (Մարսէյլ) Գաֆէ Նոայլ Նստանք Ալեքսանեանն ու ես։ Ուրիշ խօսակցութիւն կարելի չէր, եթէ ոչ գրականութիւն։ Տարուեցայ պատմելու վէպիս նիւթը, որ մէկէն ամբողջացած վիճակի մէջ հաստատուեցաւ մտքիս մէջ։ Եւ ամբողջ գիշերը պեղեց զիս։ Գալով զայն իրագործելու ժամանակին, ատիկա կը մնայ խնդրոյ առարկայ։ Ինչպէս բոլոր գրական նիւթերս, այս ալ պիտի մնայ սաղմնային վիճակի մէջ։ Բայց ո՛չ, այս անգամ պիտի ընեմ անկարելին։ Գրելը ապրիլ է։

(Շար. 2)

քիոյ յարաբերութիւնները Խորհուրդի հետ:

Իտալիոյ ներկայացուցիչ Գավալիէրէ հարց տուած էր թէ արդեօք աւելի նպատակայարմար չէ՞ր ըլլար եթէ Խորհուրդը հասկացողութիւն ցոյց տար Թուրքիոյ նկատմամբ, փոխանակ հապճեպ որոշումներ բանաձեւելու: Իսկ Շուէտէն Սոսիալ Դեմոքրատ անդամ Լիտպոմ, որ 12 Սեպտեմբերէն ի վեր շատ խիստ լեզու մը կը գործածէ Թուրքիոյ հանդէպ, հարց տուած էր թէ Խորհուրդը ի՞նչ պիտի ընէր եթէ Թուրքիոյ մէջ քայլեր չնետուէին ժողովրդավար վարչաձեւին վերադառնալու ուղղութեամբ: Լիտպոմ պահանջած էր նաեւ որ Թուրքիոյ դէմ ձեռք առնուին այն միջոցները, որոնք առնուեցան Յունաստանի նկատմամբ, երբ այդ երկրին գլուխը անցած էին գնդապետներ: Նոյն խորհրդարանականը պնդած էր որ Թուրքիոյ մէջ բանտարկեալներու վրայ չարչարանք ի գործ կը դրուի:

Օլա Ուլսթէն պատասխանելով վերի հարցումներուն եւ պնդումներուն, ըսաւ որ Թուրքիոյ այժմու վարչաձեւը կարելի չէ բաղդատել Յունաստանի երբեմնի վարչաձեւին հետ: Յունաստանի մէջ գնդապետները իշխանութիւնը լքելու նպատակ չունէին, մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ զինուորական իշխանութիւնը արդէն իսկ թուական մը հրապարակած է Սահմանադրական Ժողով կազմելու համար:

Ուլսթէն աւելցուց թէ Եւրոպայի Խորհուրդը ուշի ուշով պիտի հետեւի Թուրքիոյ զարգացումներուն: Խորհուրդի Նախագահ Գոսթէր մօտիկ ապագայի մէջ Թուրքիա պիտի երթայ Շթայնէրի հետ եւ հոն մօտէն պիտի տեսնէ կացութիւնը ըստ Օլա Ուլսթէն:

Եւրոպայի Խորհուրդի Ընդհանուր Ժողովը Յունուար 29-ին աւարտեց Թուրքիոյ մասին իր վիճարանութիւնները եւ վաւերացուց բանաձեւ մը: Այս բանաձեւին համաձայն Խորհուրդը Մայիս ամսուան իր յառաջիկայ նիստին վերստին ձեռք պիտի առնէ Թուրքիոյ կացութիւնը եւ զայն պիտի քննէ նոր զարգացումներու լոյսին տակ:

Քուէարկութենէն առաջ ալ խորհրդարանականներու կողմէ շարունակուեցան թեր ու դէմ արտայայտութիւններ: Առաջին խօսողը եղաւ Թուրքիոյ մասին տեղեկագրին հեղինակը, Շթայնէր, որ համառօտեց իր տպաւորութիւնները: Շթայնէր, 15 վայրկեան տեւող իր խօսակցութեան ընթացքին, յայտնեց թէ ինք Թուրքիոյ մէջ կրցած է տեսակցիլ որու հետ որ փափաքած էր տեսնուիլ: Ամէնուրեք կատարեալ ազատութիւն կը տիրէ: Տանջանքներու մասին ան կարդաց Վարչապետ Ուլուսուի կողմէ 6 Յունուարին կատարուած լուսաբանութիւնը եւ յիշեց նաեւ Պետութեան Նախագահ Քէնան Էվրէնի կողմէ Գոնիայի մէջ տրուած պատասխանը:

ապահովութիւնը Սահմանադրական Ժողովի կազմութեան աւարտին ընթացքին:

Աւստրիացի Խորհրդարանականը իր բացատրութիւնները լրացնելէ առաջ այն կարծիքը յայտնեց թէ օգտակար պիտի ըլլայ Թուրքիոյ հասկացողութիւն ցոյց տալ, մինչեւ որ ան հարթէ իր դժուարութիւնները:

Անգլիոյ պահպանողական կուսակցութեան անդամ Լորտ Տանքըն - Սէնտիզ խօսք առնելով Թուրքիան պաշտպանեց եւ ըսաւ որ այս երկիրը պէտք է Եւրոպայի անդամ մնալ շարունակէ:

Թուրք Պատուիրակութեան Նախագահ Ճէվտէթ Ագչալը խօսք առնելով շնորհակալութիւն յայտնեց Շթայնըրի, իր պատրաստած տեղեկագրին համար եւ ըսաւ որ հիմա Թուրքիոյ դէմ քարոզչութիւն մը կայ որ իրականութիւններու վրայ հիմնուած չէ: Այդ քարոզչութեան նպատակն է Թուրքիան անջատել Եւրոպայի համայնքէն եւ զայն առանձին թողուլ: Բոլորդ, ըսաւ Ագչալը, Թուրքիա կը հրաւիրեմ, եկէք եւ տեսէք թէ ինչպէս ամբողջ ժողովուրդը կը հաւատայ ժողովրդավարութեան մեր մօտալուտ վերադարձին:

Թուրքիոյ ի նպաստ արտայայտութիւն ունեցաւ նաեւ Իտալացի խորհրդարանական Գավալիէրէ, որ յիշեցուց թէ Թուրքիա այս վիճակին հասած էր, որովհետեւ 12 Սեպտեմբերէն առաջ Թուրքիոյ մէջ չկար կառավարութիւն մը որ տէր ըլլար ժողովրդավարութեան:

«Ճիշդ է որ այժմ Թուրքիոյ մէջ ահաբեկչութեան պատճառաւ շատ բարձր թիւով մարդիկ հսկողութեան տակ են, ըսաւ ան, բայց մի մոռնաք որ իմ երկրիս Իտալիոյ մէջ ալ ներկայիս 1200 հոգի ձերբակալուած են նոյն պատճառով:

Թուրք Պատուիրակ Փրոֆ. Մուամմէր Աքսոյ խօսք առնելով լրացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ Թուրքիոյ իրական դոյավիճակին մասին: Սխալ է Թուրք վարիչները բաղդատել Հելլէն Ծունթայի մը կամ Ֆրանգօներու ու Սալազարներու հետ, ըսաւ Աքսոյ եւ կրկնեց թէ ներկայ վարչութիւնը հանդիստ շունչ մը առնելու կարելիութիւն ստեղծած է ամբողջ Թուրք ժողովուրդին:

Իսկ ուրիշ խորհրդարանականներ ալ, գլխաւորութեամբ Յունաստանի, պահանջեցին որ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը ջնջուի Եւրոպայի Խորհուրդէն, կամ առկախուի անոր յարաբերութիւնները Խորհուրդին հետ: Թուրքիոյ անդամակցութիւնը պիտի վնասէ Եւրոպայի Խորհուրդին վարկին, ըսին անոնք:

Երկարատեւ վիճաբանութիւններէ վերջ Խորհուրդի անդամները քուէի առաւելութեամբ մերժեցին Թուրքիոյ անդամակցութեան ջնջումը ուզողներուն առաջարկը եւ որոշեցին Մայիսի նիստին վերստին օրակարգի բերել Թուրքիոյ խնդիրը:

× Յաջորդ թիւով կուտանք «Թէրճիման»ի յօդուածը այս մասին, ուր դարձեալ կը յիշուին՝ Հայերը:

« La Solitude des massacres »

par PAPKEN INJARABIAN
Garnier, 272 pages.

Si la postérité s'avisait aujourd'hui de décerner à Hitler et Staline ex aequo un grand prix d'infamie criminelle, il est à prévoir que Talaat Pacha, ministre turc de l'Intérieur en 1915, prendrait la mouche. Eh quoi! le génocide arménien ne valait-il pas les massacres juifs? Ce peuple de deux millions cent mille habitants ramené en quelques jours à une poignée de zombies, n'était-ce pas un pur joyau d'extermination préconçue?... Et c'était lui, Talaat Pacha, qui avait manigancé, fignolé, minuté l'hécatombe. Il n'était que d'examiner ses instructions aux autorités locales: «*Le gouvernement a décidé d'exterminer tous les Arméniens habitant en Turquie. Sans égard pour les femmes, les enfants et les infirmes, sans écouter les sentiments de la conscience...*»

Depuis trop longtemps, les Arméniens bravaient l'hégémonie ottomane et déshonoraient la confédération islamique. «*Autonomisme et catholicisme*», ils n'avaient que ces mots injurieux à la bouche. Assez discuté! En 1915, la Turquie se mettait en devoir de confisquer l'Arménie aux Arméniens. Ces derniers seraient déportés en Mésopotamie, à pied. via le désert de Syrie: les voyages forment les martyrs!

Chemin faisant, deux millions d'Arméniens devraient disparaître — «*sombrer dans une absence épaisse*», eût dit Valéry. Tel jour, dans tel défilé, une meute de Kurdes affrétée par Pacha fondrait sur les exilés avec pour mission de piller, violer, tuer. On ne manquerait pas de faire appel à des criminels patentés pour cette œuvre d'épuraion. La police, en principe affectée à la protection des déportés, veillerait au démantèlement des familles et à la décapitation des messieurs. Il serait surprenant, songeait Pacha, que beaucoup d'Arméniens, à pareil régime, aient le culot d'arriver à bon port.

«La Solitude des massacres» est le récit de cet assassinat collectif vécu jour après jour par un garçon de neuf ans. Ce n'est pas un livre «*littéraire*» — au sens pirandellien — en cela que les faits évoqués sont plus forts que l'évocation, mais peut-être la perfection est-elle ici «*le comble de l'inachevé*». Papken Injarabian était du nombre des déportés. Dans ce voyage au bout de l'agonie, il a vu ses parents assassinés, ses sœurs violées, assassinées. Pour sauver sa peau, il lui fallut exercer tous les métiers — y compris celui de gratter les dos chez des lépreux fortunés — et parfois se cacher dans les charniers parmi les cadavres.

Le génocide arménien était méconnu en Europe occidentale, il était juste d'en parler. Non pour se vautrer dans le «*romantisme noir*» des nécropoles mais pour dédommager la vérité historique et montrer que l'assassinat est aussi le plus vieux métier du monde.

YANN QUEFFELEC

«Le Nouvel Observateur» — 2/8 Février

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԺԱՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿՈՍՏԱՆՑԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ նկարիչ Ժան Գազանճեանի ցուցահանդէսը մեծ տպաւորութիւն թողուց Կոնստանցի մէջ. հայ նկարիչի ըստեղծագործութիւնները գնահատուեցան մամուլի կողմէ եւ նոյնպէս ներկաներու հիացումին արժանացան:

«Զուդքուրիէր»ը «Իրականութիւնը երեւակայութեան հետ» խորագրով ընդարձակ իր յօդուածով, վերլուծած է Գազանճեանի արուեստը. «...Բանաստեղծութիւնը իր ուժեղ գծագրութեանը միացած, մեզ կ'առաջնորդէ սքանչելի Սիւռէալիզմի»:

Նոյնպէս գնահատական յօդուածներ գրեցին «Կոնստանցէր Անցայկեր» «Թուրգաուէր Ֆոլքսֆրոյնդ (Զուիցերիա) եւ ուրիշներ:

Ժան Գազանճեանի ցուցահանդէսի յաջողութիւնը մէկ ուրիշ գնահատական է Ժաննեա - Նոյման - Գազանճեանի գեղարուեստական ձեռնարկներուն: Այս գեղարուեստական ձեռնարկները որոնք տեղի կ'ունենան Հոկտեմբերէն մինչեւ Մարտ ամիսները, առիթներ են քաջալերելու արուեստագէտները եւ ստեղծելու նոր մշակութային կեդրոն Կոնստանցի մէջ: ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարքը՝ Շնորհք Արք. Գալուստեան, Յունուար 24-ին, այցելած է նկարիչ Յակոբ Առատի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Վոսփորի ափերէն, ինչպէս նաեւ Թարապիայէն, Իսթինեայէն, Ենիգիւղէն ներշնչուած գործեր: Շնորհք Պատրիարք, որ վերջերս սկսած է Պատրիարքարանի համար կտաւներ գնել հայ արուեստագէտներէն, զանոնք ապագային պահելու եւ ցուցադրելու նպատակով, ծովային նկար մը գնած է Յակոբ Առատէ:

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Այդ գիշերէն ի վեր սակայն, Սօմայի մէջ միշտ ալ այն կասկածը կար, որ Գեւոն հասկցած էր, թէ ինք Պզկան քարերէն չէր գար: Ամէն անգամ, որ Գեւոյին կը հանդիպէր, կը խօսէր, կը ժպտէր, նոյնիսկ կ'ուզէր կատակել՝ Փրոտ Մինասի անունը մէջտեղ ձգելով:

Սօմա կը վախնար, որ Գեւոյի խաղաղ մէկ պահին յանկարծ գլխին մէջ թեթեւ լոյս մը բաց - խփուէր՝ գիշերով ազատ ի մը դիակին վրայ տնտնացող կայծոռիկի մը պէս: Եթէ յանկարծ գիւղացիները իմանային...

Սարխօշ Գեւոն՝ նորէն ապառաժի մը կռթնած՝ մենախօսութեան մէջ ինկած էր, երբ քունէն արթնցողի մը պէս բացաւ իր աչքերը: Կարծես որ գիւղին մէջ էր ու լսեց զուռնի ձայն: Լեռ բարձրանալը, փէտայինները, կռիւը, գիւղի եկեղեցիին հրդեհը, հեռու ճամբայէն կարաւանի նման անցնող երազներու պէս լերան ետեւ շրջուած էին, եւ ինք՝ գիւղի մէկ պատին կռթնած՝ հարսնիքի անցնելուն կը սպասէր, հարսնեւորներուն հետ խառնուելու համար: Գիւղի հարսնիքի նոյն պատկերը Գեւոյի գլխին մէջ էր: Հարսնետիրոջ տունէն գողցուած ամաններու, դդալներու ձայն, զուռնին առջեւ հարսնեւորի մը պարը, նոյնպէս հարսնետիրոջ տունէն գողցուած նախշուն աքաղաղ մը՝ ձեռքով վեր բռնուած:

Իր գլխէն անցած այդ չէնութեան մէջ, Գեւոն կէս խուփ աչքերով իր խժոռ ձայնով ձգեց երգելու իր միակ երգը. -

Ով չի շիներ Քամկով տնիկ,
Չի քներ մէջ անուշ քնիկ...

Կնտէքը Ղազարի մօր՝ Ծովարի աչքը կը լուսէին. Ծովար նէնէ Մուսեղի խընամի կ'ըլլար, իր մէկ հատիկ տղան կը նշանէր: Լերան վրայ բարեկամները օգնած էին անոր. մէկը հէմիտիէ զալի մը տուած էր, ուրիշ մը՝ անկաւոր ոսկի մը: Վառօ պաճին իր աղջկան ճըհեզին ծրարը բացած՝ խայդանով նախշուն նոփ - նոր հագուստները Ծովարին տուած էր Մարուշի նշանտուքին համար: Ղազարն այնտեղ չէր, իսկ Մարուշ ինքզինք ուրիշ վրանի մը տակ պահած՝ գոց վարդի մը պէս կ'ըսես արեւին կը սպասէր իր թերթերը բանալու համար:

- Աչքդ լուս, աչքդ լուս...

Եթէ Գեւոյին մնար զուռնա ու դհոլ ալ մէջտեղ կը բերէր: Այդ աղմուկին մէջ Սօման ու դայեկ Նուրխան իրարու մօտեցած էին, գլուխ գլխի, գաղտնի փըսփսուքով:

- Ըսի որ երէկ գիշեր Պզկան քարերու մօտ Սօման քեզի սպասեր է, - ըսաւ դայեկ Նուրխան:

- Ըսէ, ըսէ, ի՞նչ ըսաւ, - հարցուց Սօման անհամբեր:

- Ձայն չհանեց ու անցաւ քովէս:

- Հի՞չ բան չխօսեցաւ:

- Չէ, աղջիկս, ինչպէս անցաւ, կ'ըսես չլսեց ըսածներս:

Սօման չզարմացաւ, որ ան խօսած չէր դայեկ Նուրխանին հետ: Այդպէս էր, այդպէս: Մի քանի օր առաջ ալ իր քովէն անցած էր առանց խօսելու եւ հրացանը անութին տակ բռնած՝ հովտի անցքին կողմը իջած էր: Անոր այդ երկաթի պէս ցուրտ կերպարանքէն Սօման այդ օր անհանգիստ եղած էր: Թերեւս զինքը չէր սիրեր, թերեւս նեղացեր էր իրմէ: Անոր անտարբերութեան պատճառը չհասկցաւ Սօման ու պատճառը ինքն իր մէջ փընտռեց, որոնց իր շարժումներուն, նոյնիսկ իր ծիծաղին մէջ: Ամբողջ գիշերը չքնացաւ:

Սակայն, յաջորդ գիշեր նորէն Պզկան քարերու քով իրարու հանդիպած էին ու միասին երեք ծառերու կողմը քալած: Սօման անհասկնալի թանկագին քարերով ծանրաբեռնուած ծանր ոսկիէ կուժի մը ոտքերուն էր, որ զոհ տարած էր իր մարմինը: Այնպէս, ինչպէս ամուլ հարսներ սուրբի մը ծանր քարին իրենց հաւատքն ու ընծան կը տանին՝ յղանալու համար: Հրաշքով մը ոտքի ելլող սուրբի քարի մը պէս ան քալած էր իր կողքէն, հրացանը անութին տակ, գլուխը կախ եւ օգնած էր իրեն ապառաժներուն մէջէն անցնելու: Հոն, երեք ծառերուն տակ, ուր քարերու վրայ բուերու կակուղ շարժումներ կային ու ջղջիկներ իրենց մածուցիկ լայն թեւերը ապառաժներէն փրցուցած, մութին մէջ ինկած էին, Սօման իր մարմինը Մարգարի ուժեղ թեւերուն յանձնած էր, ինչպէս փոթորիկին մէջ ինկող ցորենի խուրձ մը:

(Շար. 252)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Եան՛ց Բլէօպը, փոխան ծաղկեպսակի 2000 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Տիկին Աղաւնի Թորոսեան, փոխան ծաղկեպսակի 150 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Աստուր Տուրդուտեանի եւ Շաւարշ Հազարապետեանի մահուան տըխուր առիթներով:

Offre d'Emploi

ON DEMANDE
Vendeuse qualifiée ou débutante
S'adresser:

Chaussures CETA

3, Place Jean Jaurès
93200 SAINT - DENIS
Tél: 820. 14. 21

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի, Փետր. 8-ին, հայկական յայտագիր, նուիրուած՝

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ

ժամը 9.30-ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

Յայտագրին կը մասնակցին.— Փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, Լիւք - Անտրէ Մարսէլ, Ալեքսանդր Սիրանոսեան, Անժէլ Կարապետեան, Աստղիկ Առաքելեան եւ Հ. Ռափայէլ Անտոնեան:

EXPOSITION

CARZOU: Lithographie.
ALECIAN: Dessins et peintures
du 27 Janvier au 14 Février
du Mardi au Samedi
de 9 h. à 16 h. 30
Banque Nationale de Paris
8, Rue de Lorraine
92600 ASNIERES
Gare Bécon - les - Bruyères

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*
— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
— *Verres ultra minces pour myopes.*
— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise
à tous les mutualistes.

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris	29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres	*Toutes sortes de Hors-d'œuvre,*
25 Sortes de Plats	*Charcuterie et Spécialités Arméniennes*

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՐԺ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Կիրակի, 15 Փետրուար, ժամը 15-ին
Լիոնի «Սիկալ սրահին մէջ
60, AVENUE DE SAXE

Billets en vente:
— Maison de la Culture Arménienne
15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*
— ZAKEOSSIAN - Tailleur Edouard
20, *Rue Vauban - Lyon* 6e
— KRIK
11, *Av. Henri Barbusse - Villeurbane*
— CHAUSSURES ROGER
181, *Cours Emile Zola - Villeurbane*

UGAB - JEUNES OUVERTURES

CONFERENCE
avec projection de diapositives
par Patrick DONABEDIAN
Docteur ès Arts
Vendredi, 6 Février, à 20h.15
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր նախագահին՝ Նուպար Տէր - Մինասեանի, եղբօր, քրոջ, զաւակներու, թոռներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, Տիկին Մարի Տէր - Մինասեանի մահուան առթիւ: Այս առթիւ, ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին.— Պ. Նուպար Տէր-Մինասեան եկ. 300, դպ. 300, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 200, Տէր - Մինասեանի զաւակները եկ. 300, դպ. 200, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տէր - Մինասեան դպ. 200, Եկաւեան ընտ. 400, Սէմէրճեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան, մի Ոմն 200-ական, Տէր եւ Տիկին Եավէր, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Յովսէփ Օհանեան, Անտրէ Երկաթավաճառ, Արսէն Տէր - Զաքարեան, Տէր եւ Տիկին Զէնոբ Սիրճեան, Համապեան ընտ., Տէր եւ Տիգրաօղլանեան, Մէհրէմճեան ընտ., կին Աւետիս Սէմէրճեան, Յարութիւն Թուլումճեան եղբայրներ, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Բօքաեան 100-ական, Անթիքաճեան ընտ. 100 եւ 100 դպ., Սէն Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Եկեղեցի 100 եւ 100 դպ., Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւն 100 եւ 100 դպ., Գէորգ եւ Կարպիս Մինասեան եղբայրներ 50 եւ 50 դպ., Գաբլանեան եղբայրներ 50 եւ 50 դպ., Համբարձում Ենովքեան 50 եւ 50 դպ., Օննիկ Քաֆէճեան 50 եւ 50 դպ., Յարութիւն Աշնիպաշեան 50 եւ 50 դպ., Միսաք Ժամկոչեան 50 եւ 50 դպ., Հայկ Մկրտիչեան, Արմենուհի Մարգարեան, Այրի Տիկին Լօրտէքեան, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Ալէքսանեան, Ռոպէռ Ժամկոչեան, Յարութիւն Պիպէրեան, Յովհաննէս Ժամկոչեան, Զիչէքեան ընտ., Ռուբէն Ասարըգեան, Այրի Տիկին Օննոյեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէմէրճեան, Արիս Գաբլանեան, Յակոբ Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թութլուեան, Տէր եւ Տիկին Ռօժէ Շէհրիեան, Չըթըրեան, Աբրահամ Մանկասարեան, Հմայեակ Սարեան, Այրի Տիկին Ափրիկեան, Սարգիս Չէյթունցեան, Օզիոլ Անտրէ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան, Ալպէռ Եղիազարեան, Տէր - Կարապետեան ընտ., Երուանդ Ծըրըղեան, Այրի Տիկին Պէյլէրեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան, Այրի Տիկին Էքսէրճեան, Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեան 50-ական, Նշան Կիրիտլեան, Լիւսէթ Յակոբեան, Յակոբեան եղբայրներ, Թորիկ Նիկողոսեան, Պաթիլթ 30-ական, Այրի Տիկին Սրբուհի Պետրոսեան, Ռոպէռ Կիւլէմիրեան, Տիկին Փէյան 20-ական, Փօլ Գասապեան 25 եւ 25 դպ., Հէքիմեան ընտ. դպ. 500, Խաչատուրեան ընտ. 100, Փրատոյի Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն 100, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլկուրեան 50, Մկրտիչ Պէրպէրեան, Այրի Տիկին Համբիվարդանեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Խողեան 30-ական, Տէր եւ Տիկին Վարդավառ Գամպէրեան 20, Այրի Տիկին Կիւլա Այվատեան եւ զաւակները եկ. 100:

ՅՈՅԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

նուիրուած՝

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

Նախկին Տնօրէնուհի
Ազգ. Կեդրոնական Վարժարանի

կազմակերպութեամբ՝
Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան
Կիրակի, 5 Ապրիլ, ժամը 16-ին
«Կիմէ» Թանգարանի սրահներուն մէջ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան մեծ պարահանդէս կազմակերպուած Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին կողմէ Փետրուար 7, Շաբաթ ժամը 21-էն սկսեալ Ալբ - Օթէլի մէջ. մասնակցութեամբ Անի նուագախումբին (Տէսին), Վալանսի Սարտարապատ պարախումբին:

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 15 au 26 Avril 81	3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81	3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	4.290 F.
du 01 au 12 Août 81	3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81	3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal..............

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Յաղթական Հերոսամարտի 66-րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը՝ 29 Մարտ, Կիրակի ժամը 13ին, Մշակոյթի Տան «Վասպուրական» սրահին մէջ: Տոմսերը սահմանափակ են. ապահովել տեղերը: Ճաշագին՝ 70 Ֆ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ե. ՑԱՆԿ

Լեւոն Քէպապճեան 10.000, Յ. Պաթմանեան 3.000, Յ. Ճամճեան 2.500, Գրիգոր Պօյաճեան 1.000, Սամուէլ - Մուրատեանի աշակերտութիւնը 816, ԵԱՆՑ Ակումբի ճատրակի խումբը 550, Ե. Մըկըրտիչեան, Ե. Գարայեան, Միսաքեան, Մ. Գէորգեան, Ա. Շաքարեան, Ս. Գառնիկեան, Հ. Տալամեան, Ա. Կէցէնեան, Գ. Շէրպէթճեան, Յ. Էքիզեան, Ս. Սիմոնեան, Մ. Ժամկոչեան, Պէկզատեան - Խաչատրեան 500ական, , Անդրնէ Պուտագեան, Ե. Խորմայեան 400-ական, Ժ. - Գ. Նէրկիզեան, Գր. Զարուկեան, Ժէառ 300-ական, Խաչատուր Հասպանեան, Ռ. Յովհաննէսեան, Լորէնեան, Ա. Շեխիկեան, Յովհաննէս Տէր - Յովհաննէսեան 250-ական, Գլոտ Փիրանեան, Գր. Փափազեան, Ա. Արութեան, Սողոմոնեան, Ա. Պաթմանեան, Մ. Գառնիկեան, Շաքամեան, Թուֆանեան, «Տէքօմիւրսօլ» ընկերութիւն, Մ. Ղազարեան, Գէորգ Տիրաց, Ա. Մելտոնեան, Տէրվիշեան, Պէյէքլեան, Ժ. - Ժ. Ուզունեան, Կէօզիւմեան, Գէորգ Սահատէթեան, Ն. Իփլիքճեան, Տ. Զանտոմէնիկօ 200ական, Մ. Սիսակեան, Տ. Տէրվիշեան, Հայկ Մելգոնեան 150-ական, Մ. Ժամկոչեան, Ալեքսանեան, Հայկազ Մարտիրոսեան, «Օթէլ Արաքս», Փ. Ծոլալեան, Ժ. Սիրագործեան, Ա. Շէխիկեան, Ժ. Ստեփանեան, Նիկողոսեան ընտ., Ս. Թուֆանեան, Ակոմեան, Հէրփոյեան, Պէյէքլեան, Ա. Գէորգոֆ, Մ. Պասմաճեան, Արմենուհի Վարպետեան, Ժ. Էքմէքճեան, Ժ. - Փ. Պէրպէրեան, Ե. Քէօսէյեան, Ս. Անանակեան, Ա. Շէլէլէքեան, Ա. Թուլաճեան, Դ. Սէֆէրեան, Ս. Ա. Ռոպէռ, Շարլ Գրիգորեան, Քրիսթ Տատրեան, Արա Սահակեան, Ժ. - Փ. Զարիֆեան, Մ. Ներսէսեան, Հրանդ Տիւյմէճեան, Սեպուհ Պալեան, Այվազեան 100-ական:

(Շար.)

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
Commission Paritaire: N° 55935
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7-8
SAMEDI-DIMANCHE
7-8 FÉVRIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.838

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.838

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

ԹԻ – ՏԸՊԸԼԻՈՒ – ԷՅ, ԷՌ – ՖՐԱՆՍ ԵՒ ՀԱՅԿ· ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿ...

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ՝ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ ՎՐԱՅ

Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21·15–ին է, որ ռումբեր կը պայթէին Շան զ'էլիզէ պողոտային 101 եւ 119 թիւերուն առջեւ, ուր կը գտնուին Թի – Տըպըլիու – էյ եւ էռ Ֆրանսի *գրասենեակները : Մէկ անցորդ միայն կը ցնցուէր եւ բարեբախտաբար ոչ մէկ վիրաւոր կար, հակառակ ժամուն եւ վայրին : Քիչ ետք այս եղեռնափորձերուն տէր կ'ըլլար ոմն հեռաձայնող մը, յանուն ՀԳԲ·ի Հոկ· 3 կազմակերպութեան, ճշդելով թէ «փոխ վրէժ է անցեալ Հինգշաբթի օր Ալֆորվիլի մէջ ֆրանսացի ֆաշիստներու յարձակման Հայերու դէմ»... :*

Արարքը ուշ պատահած ըլլալով, Ուրբաթ առաւօտեան փարիզեան օրաթերթերէն մէկ քանին միայն արձագանգ կը հանդիսանային : Քոթիտիէն տը Փարի *կը գրէր · –*

«Էռ – Ֆրանսի եւ ամերիկեան *Թի – Պըլիու* – էյի գրասենեակները, որոնք իրարմէ քանի մը հարիւր մեթր հեռաւորութիւն ունին միայն Շան զ'էլիզէի նոյն մայթին վրայ, նոյն ժամուն դեռ անծանօթ ահաբեկիչներու թիրախ եղան : Կ'ըսուէր թէ մէկ հոգի թեթեւօրէն վիրաւորուած է, ապակեփեղկերու կտորներէն : 21·15–ին է ճիշդ, որ երկու մեքենաներ, որոնց բնոյթը ծանօթ չէ բայց փոքր ուժ ունեցող պայթեցան երկու ընկերութիւններու ցուցափեղկերուն առջեւ : «Պայթումները շատ զօրաւոր եղան կ'ըսէ ականատես մը : Իրարու խառնուեցան եւ մէկ եւ նոյն պայթում մը կար – ծեցի : Անմիջապէս եղեռնափորձի մը խորհեցայ» : Երկու եղեռնափորձերուն տէր եղաւ ժամը 22·10–ին *Ա· Էֆ – Փէի* հեռաձայնելով, անանուն մը, որ կը պնդէր թէ կը խօսի հայ ազգայնական Հոկ· 3 Շարժումի անունով» :

Ֆիկարօ, *առաջին (գաւառի) հրատարակութեան մէջ միայն քանի մը տողով կ'արձագանգէ Ա· էջ «ռումբ Շանզ'էլիզէի վրայ» խորագրով, առանց մանրամասնութիւն տալու բացի ճշդելէ որ ոստիկանապետը՝ Փիէր Սոմվէյլ տեղւոյն վրայ գացած է անմիջապէս :*

Ցայորդ (փարիզեան) հրատարակութեան մէջ, առաջին էջին վրայ լուրը տարբեր ձեւով տալէ ետք եւ ճշդելով թէ արարքին տէր եղած է «Հայկ· ազգայնական Հոկ· 3 Շարժումը, աւելի մանրամասնօրէն կ'անդրադառնայ 10–րդ էջին վրայ «Հայկ· ռումբեր էռ – Ֆրանսի *եւ* Թի – Տըպըլիու – էյի *դէմ, Շան զ'էլիզէ» խորագրով :*

Նախ առաջին բաժինին մէջ, լուրին մանրամասնութիւնները չեն տարբերիր Քոթիտիէնէն *ապա կ'ըսէ թէ աղմուկը լսուած է Թաղամասին մեծ մասին մէջ ինչպէս նաեւ* Փլաս Սէն Թ'Օկիւսթէն *: Պայթիւնը ցնցած է անցորդ մը, որ առժամապէս խուլցած է : Զեկոյցի մը մէջ, կ'ըսէ* Ֆիկարօ, *հեռաձայնողը, որ անգլերէն խօսեր է, յայտարարեր է · –*

«Հոկ· 3 խումբը կը ստանձնէ պատասխանատուութիւնը, Փարիզ, Շան զ'էլիզէի վրայ գտնուող էռ – Ֆրանսի եւ *Թի –* Տըպըլիու – էյ·ի գրասենեակներու քանդումին : Պատասխան մըն է այն յարձակումին զոր գործած են Ֆրանսացի ֆաշիստները, Հինգշաբթի, Ալֆորվիլ հայ քաղաքացիներու դէմ, որոնցմէ չորսը վիրաւորուեցան : Մեզի համար ֆրանսական կառավարութիւնը ամբողջական պատասխանատուութիւնը կը կրէ այս յարձակումին եւ, ի մօտոյ, նորէն պիտի զարնենք : Կը ցաւինք հաւանական անմեղ զոհերուն համար» :

Ֆիկարօ *վերջին մասին մէջ «Հոկ· 3՝ նախընթացներ» ենթախորագրին տակ կ'ըսէ թէ այդ շարժումը, անցեալին 4 այլ եղեռնափորձերու տէր եղած է Ֆը – րանսա եւ արտասահման, ու կը յիշէ · – Հոկ· 13, Փարիզ* Ռիւ Սէրիպ, *զուիցերական զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը, արտասահման՝ Հոկ· 18 Լոնտոն զուիցերական զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը, Պէյրութ Հոկ· 8 եւ 9 Զուիցերիոյ դեսպանատան կցորդին կառքի եւ* Սուիսէռի *գրասենեակներուն դէմ :*

Ըստ մեր կատարած սուգումներուն Ալֆորվիլի հայկ· գլխաւոր կեդրոնատեղիները նման միջադէպ չէ պատահած Ալֆորվիլի մէջ : Մնաց որ, մենք չենք կրնար համոզուիլ, որ ահաբեկչական նման արարքներ, որոնք որեւէ կապ չունին հայկ· հարցին հետ, ուրիշ բան ըլլան քան մտահոգիչ գրգռութիւններ :

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուն·23–Փետր·2)

ՋԵՐՄՈՒԿ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆ – ՔԱՂԱՔԸ

Հայաստանի եւ Խորհ· Միութեան մէջ ծանօթ Ջերմուկ առողջարանը ունեցած է 500 տեղնոց բուժարանի նոր շէնք մը, որ օժտուած է ախտորոշման եւ բուժման արդիական սարքաւորումներով եւ ապահովուած բժշկական որակաւոր անձնակազմով : Նոր առողջարանը պիտի մասնագիտանայ ստամոքսի հիւանդութիւններու բուժման ուղղութեամբ : Պատմական Վայոց ձորի գաւառի կեդրոնը գտնուող Ջերմուկի մասին առաջին գրաւոր յիշատակութիւնները կը վերաբերին ԺԳ· դարուն : Այն ժամանակ Ջերմուկը եղած է առեւտրական մեծ աւան մը, գտնուելով քարաւանային ճամբաներու հանգոյցին վրայ : Այն ատեն արդէն մարդոց ծանօթ էին տեղւոյն հանքային ջուրի բուժիչ յատկութիւնները : 1930–ական թուականներու կէսերուն հայ բժիշկները լուրջ կերպով հետազօտեցին ջերմուկային աղբիւրները, մշակեցին բուժման եղանակ մը : Պարզուեցաւ, որ Ջերմուկի ջուրերը կ'օգնեն բուժելու լեարդի, լեղապարկի, աղիքներու, ջղային համակարգի հիւանդութիւնները : Լեռնային ջինջ օդը, ծովու մակերեսէն աւելի քան 2000 մեթր բարձրութեան վրայ գտնուիլը տարուան ընթացքին արեւոտ օրերու մեծ թիւը, բժիշկներու մասնագիտական բարձր մակարդակը լայն հռչակ մը ապահոված են Ջերմուկին : Ներկայիս հոն կը բանին 6 մեծ առողջարաններ, բուժարան եւ պանդոկ մը : Բազմաթիւ ըզբօսաշրջիկներ սենեակներ կը վարձեն տեղւոյն բնակիչներէն եւ կ'օգտուին բուժարանի սպասարկութիւններէն : Ջերմուկը գրաւիչ է նաեւ իր այլ յատկութիւններով : Քաղաքը, որ կը գտնուի Արփի գետի ձորին մէջ, հարուստ է դեղատեսիլ անկիւններով : Անոր մօտերը կը գտնուին հնութեան բազմաթիւ յուշարձաններ, հին վանքեր, խաչքարեր : Այս պատճառով ալ ամառը մարդիկ հոն կ'երթան ոչ միայն բուժուելու, այլեւ իրենց արձակուրդը անցընելու համար : Զբօսաշրջիկութեան յարաճուն հոսանքը կը խթանէ առողջարան – քաղաքի արագ զարգացումը : Ներկայիս հոն կը կառուցուին 280 տեղնոց նոր բուժարան մը, մշակութային մեծ կեդրոն մը, մարզական դաշտեր եւ աւազաններ : Քանի մը տարի առաջ Հայաստանի կառավարութիւնը որոշում մը տուաւ Ջերմուկ առողջարան – քաղաքի յետագայ զարգացման միջոցներու մասին : Այդ որոշումին մէջ առողջարանի յետագայ ընդլայնման հարցերուն առընթեր, մեծ ուշադրութիւն նուիրուած է շրջապատի պահպանութեան : Քաղաքը շրջապատուած է ձեռակերտ անտառագօտիով, Արփի գետին վրայ կառուցուած են մաքրութեան կայաններ : Առողջարանային կեդրոնէն ոչ հեռու դէպի հոսանքն ի վար, մօտ ատենէն կը ծփայ արուեստական լիճը : Հոնկէ սկիզբ կ'առնէ Արփի – Սեւան 48 քիլոմեթրնոց ստորերկրեայ ջրատարը : Նոր ձեռակերտ լիճի ափին կը կազմակերպուի հանգստեան գօտի մը՝ անհրաժեշտ յարմարութիւններով : Լիճի ջուրի մեծ մակերեսը աւելի կը մեղմացնէ շրջապատի կլիման :

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆԻՍՏ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է Միութեան արձակի բաժնի նիստը, նուիրուած Հայաստանի մէջ ըՍփիւռքի հայ գրողներու երկերու տպագրութեան հարցին : Գրիգոր Գ ո ւ յ ո ւ մ ճ ե ա ն իր զեկուցումին մէջ նշած է, որ վերջին 25 տարիները Հայաստանի մէջ հրատարակուած են Սփիւռքի հայ 40 գրողներու մօտ 50 գիրքեր (գրողներէն ոմանց գործը քանի մը անգամ լոյս տեսած է) : Առանձին հատորով հրատարակուած են Շահան Շահնուրի, Վազգէն Շուշանեանի, Բենիամին Նուրիկեանի, Վահէ Հայկի, Յակոբ Մնձուրիի, Անդրանիկ Անդրէասեանի, Զարեհ Որբունիի, Բիւզանդ Թօփալեանի, Վահէ – Վահեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Գառնիկ Ադդարեանի, Վահրամ Մավեանի, վերապրող սերունդի ներկայացուցիչներէն Արշակ Զօպանեանի, Վահան Թէքէեանի, Զարուհի Գալէմքեարեանի, Յակոբ Օշականի եւ այլոց երկերը : Նիստին խօսք առած են Գեղամ Սեւան, Յակոբ Նորունի, Գրողներու Միութեան արձակի բաժնի նախագահ Նորայր Ադալեան, Վահան Դաքեսեան, անդրադառնալով Սփիւռքի հայ գրողներու երկերու հրատարակման գործին մէջ վերջին տարիները ձեռք ձգուած յաջողութիւններուն :

×

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Երգահաններու Համամիութենական տան մէջ մեծ յաջողութիւն արձանագրած է հայկական երաժշտութեան երեկոն : Մոսկուայի գեղարուեստասէրները գնահատած են հայ երգահաններուն ստեղծագործութիւնները՝ մեկնաբանուած հայ արուեստագէտներու կողմէ :

× Երգահան Էմմա Միհրանեանի Պատանեկան նախերգանքը հնչած է Երեւան, Հայաստանի Պետական նուագախումբին կողմէ : Յօրինումը հարուստ նկատուած է իր երաժշտական կշռոյթներով, մեղեդիներով :

Ցայսօր յօրինած է այլասեռ ստեղծագործութիւններ : Վերջին տարիներուն իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է մանկական երաժշտութեան վրայ :

× Մոսկուայի փողոցի լապտերներուն պատմութիւնը ներկայացնող ցուցահանդէս մը տեղի ունեցած է քաղաքին Հայկական Նրբանցք կոչուած մէկ հին տունին մէջ : 1730–ին յատուկ հրովարտակով մը սիւներու վրայ զետեղուած են ապակիէ լապտերներ : 1812–ի մեծ հրդեհը փճացուցած է բոլորը : Ինը տարի ետք 5·000–ի հասած է լապտերներուն քանակը : Ելեկտրական լոյսը առաջին անգամ երեւցած է մօտաւորապէս հարիւր տարի առաջ, Մոսկուա :

× Երեւանի մէջ կառուցուած է Ս· Շահումեան անունով մկրտուած շէնքը : Տեղը՝ Բարեկամութեան փողոց : Ճարտարապետներն են եղած Մարկ Գրիգորեան եւ Հենրիկ Առաքելեան : Տուֆ քարը, մարմարը, մետաղն ու կերպընկալը զիրար ամբողջացուցած են : Հոն պիտի հաստատուի Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր· Կոմիտէի քաղաքական լուսաւորութեան կեդրոնը : 1·500–նոց տեղ ունի, ինչպէս նաեւ սրահներ :

× Ալավերդիի լեռնամետաղագործութեան ձեռնարկութիւնը, որուն պատմութիւնը ծայր առած է 200 տարի առաջ, վերափոխութեան ենթարկուած է : Զուլածոյ պղինձին առընթեր սկսած է արտադրել պղնձափոշի : Ձեռնարկութիւնը այս ուղղութեամբ յառաջիկային կը դառնայ Խորհ· Միութեան կարեւոր գործատուներէն մէկը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ապահովութեան իշխանութիւնները, Հինգշաբթի օր, 16 հոգի ձերբակալած են համայնավար ապօրինի խումբի մը անդամ, երկրումի արեւելքը :

ԹՈՐԻՆՈՅԻ մէջ ձերբակալուած է, զոդութեան մը ընթացքին, իտալական ահաբեկչական Փոիմա Լինեա–ի գլխաւոր ղեկավարներէն մէկը՝ Պեննամի :

ԹՈՒՐՔԻԱ անգամ մը եւս արժեզրկեց իր դրամը տոլարին, անգլիական ոսկիի եւ 6 ուրիշ տարադրամներու նկատմամբ : Տոլարին նոր սակն է 95,95 թրքական (նախապէս 91,90) :

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փետրուար 17–ին, Ուժգորոդ, Սոչի, Լենինգրադ, Կիսլովոդսկ, Մասկուա, Դուշանբէ, Սիմֆերոպոլ եւ Երեւան քաղաքներու մէջ կը սկսին Խորհ· Միութեանոտնագնդակի բաժակի խաղերը : Մրցաշարքին կը մասնակցին 48 ակումբներ, բաժնուած 8 խմբակներու, որոնց վրայ կ'աւելնան Մոսկուայի «Սպարտակ»ն ու Թիֆլիսի «Դինամօ»ն, որոնք եւրոպական մրցաշարքին մասնակցելու պատճառով չեն մասնակցիր զատումի նախնական խաղերուն : Երեւանի խմբակին մէջ են «Արարատ», «Տորպեդօ» (Մոսկուա), «Մետալիստ» (Խարկով), ԲՍԱ (Օդեսա), «Ռոտոր» (Վոլգոգրադ), «ըՍպարտակ» (Կոստրոմա) ակումբները : Իւրաքանչիւր խմբակի առաջին եւ երկրորդ տեղերը գրաւող ակումբները կը մասնակցին 1/8 աւարտականներուն, որոնք տեղի կ'ունենան Մարտ 12 – 13–ին, 1/4 աւարտականները՝ Մարտ 21 – 22–ին, իսկ կէս – աւարտականը՝ Ապրիլ 27–ին : Բաժակի աւարտական մրցումը տեղի կ'ունենայ Մայիս 9–ին :

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀԻՆ ՀԵՏ

Պարսկական յեղափոխութենէն ասդին, յաճախ եւ կարելի մանրամասնութիւններով «Յառաջ» անդրադարձաւ պարսկահայ գաղութի կեանքին, արձագանգելով անոր զանազան դժուարութիւններուն եւ հոգերուն՝ յատկապէս դպրոցներու, Իրան – Իրաք պատերազմի հետեւանքով Խուզիստանէն դէպի Թեհրան գաղթած Հայերու ուժած այլազան հարցերու՝ բնակարան, երախաներու դըպրոց արձանագրութիւն, պարէն եւ այլն: Արձագանգեց նաեւ հայկական թաղամասերու պաշտպանութեան եւ խնամատարական մարմիններու կազմութեան աշխատանքներուն: Այս բոլորը առաւելաբար կը վերաբերէին Թեհրանի եւ Նոր Ջուղայի թեմերուն մէջ ապրող Հայերուն: Լուրերը եւ տեղեկութիւնները «Յառաջ» կը քաղէր Թեհրանի իր պաշտօնակից «Ալիք»էն: Յայժմ կիսկատար տեղեկութիւններ ունէինք Պարսկաստանի երրորդ թեմի՝ Ատրպատականի Հայոց մասին, յատկապէս Թաւրիզի, ուր ապրած է յարաբերաբար լաւ օրեր, ուր հայ զոհեր չեն եղած, բայց եւ այնպէս համայնքը կրած է նիւթական ծանր վնասներ:

Ցիշեալ շրջանի Հայոց կեանքէն ստոյգ տեղեկութիւններ քաղելու նպատակով, Պէյրութի մէջ հարցազրոյց մը ունեցանք Ատրպատականի Հայոց Առաջնորդական Տեղապահ Բագրատ Աւ. քհնյ. Մելքոնեանի հետ, որ այցելութեամբ կը գտնուէր Լիբանան:

×

Պարսկական յեղափոխութեան սկիզբը Թաւրիզի մէջ կեանքի կոչուած է 60 հոգինոց Հայկական Զինեալ Կոմիտէ մը, լայն իրաւասութիւններով օժտուած, կեդրոնատեղի ունենալով Լիլավա թաղամասի հայկական վարժարանի շէնքերէն մէկը: Կոմիտէի պաշտօնը եղած է հսկել հայկական թաղամասերու կարգ ու կանոնին, պաշտպանել հայկական հաստատութիւնները խափանարար տարրերէ եւ անպատասխանատու անձերու կամայականութիւններէ: Կոմիտէն իր տրամադրութեան տակ ունի հիւանդատար կառք մը, լիազօրուած է ձերբակալել եւ պատկան իշխանութեանց յանձնել իր շրջաններուն մէջ ապրող հայ եւ պարսիկ անկարգները:

Յեղափոխութեան ընթացքին Թաւրիզի Հայերը ոչ մէկ զոհ տուած են, այդուհանդերձ նիւթական վնասները մեծ եղած են: Հայերու պատկանող 42 ճաշարան, խմիչքի վաճառատուն, 3 շարժանկարի սրահ, գարեջուրի եւ օղիի գործատուներ հրոյ ճարակ եղած են: Այս բոլորը բազմաթիւ հայ ընտանիքներ նեղ կացութեան մատնած է եւ պատճառ դարձած անգործութեան: Ազգ. Առաջնորդարանի բակին մէջ գտնուող Հայ Ակումբը ներկայիս վերածուած է շարժանկարի սրահի, ուր կը ցուցադրուին զանազան ժապաւէններ, որոնց եկամուտը կը յատկացուի կարիքաւորներու:

×

ԿՐԹԱԿԱՆ

Ներկայիս Ատրպատականի Հայոց թեմին մէջ կ'ապրին շուրջ 10 հազար Հայեր, որոնց կէսը՝ Թաւրիզ: Ինչ կը վերաբերի հայկական դպրոցներուն, պէտք է նշել, որ Թաւրիզը բաղդատաբար միւս երկու թեմերուն, զերծ մնացած է անոնց վերապահուած հոգերէն ու դժուարութիւններէն: Այսպէս, հայկական վարժարաններու նախակրթարանի բաժինը պահած է իր նախկին ձեւը, այսինքն՝ երկսեռ դըրութիւնը, իսկ երկրորդականի բաժինը՝ մասամբ երկսեռ է: Ստեղծուած նոր պայմաններու լոյսին տակ Թաւրիզի Քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու պատկանող դպրոցները պետականացած են եւ անոնց աշակերտները զրկուած հայկական վարժարան: Այս տարի Թաւրիզի հայկական դպրոցները կը յաճախեն 463 աշակերտներ՝ Մանկապարտէզ 32, Նախակրթարան՝ 185, Երկրորդական՝ 246: Դպրոցներուն միակ տնօրէնը հայ է, իսկ պաշտօնավարող բոլոր ուսուցիչները կը վճարուին պետական գանձէն: Առաջնորդական Տեղապահը կը շեշտէ, որ այս բոլորը կատարուած են Թաւրիզի պատկան իշխանութեանց բարեացակամութեան շնորհիւ: Տեղապահն ու Ազգ. Իշխանութիւնը սերտ յարաբերութիւններ ունին տեղական մարմիններու եւ ղեկավար դէմքերու հետ:

×

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

Գալով թեմի կրօնական կեանքին, բացի Առաջնորդական Տեղապահէն, Ատրպատականը մէկ քահանայ ունի, որ կը պաշտօնավարէ Ուրմիոյ մէջ: Անցեալ տարի, բացի դէպի Ս. Թադէ եւ Ս. Ստեփանոս կատարուած ուխտագնացութիւններէն, այցելութիւններ տրուած են նաեւ Սալմաստի Ս. Աստուածածին, Ուրմիոյ Ս. Աստուածածին, Մուժումբարի Ս. Հըռիփսիմէ (ուր 35 տարի ետք առաջին անգամ ըլլալով պատարագ մատուցուած է) եկեղեցիները: Առաջնորդարանին կողմէ կազմակերպուած այս ուխտագնացութիւններուն, որոնք տեղի ունեցած են Ուրբաթ օրերը, մասնակցած են մեծ թիւով Հայեր: Բագրատ Աւ. քհնյ. կը շեշտէ, որ անցեալ տարի ժողովուրդը խուռներամ ներկայ եղած է եկեղեցիները: Կրօնական զգացումներու զարթօնք մը նկատուած է Հայութեան մէջ, իբրեւ հետեւանք, հաւանաբար, իսլամական շարժումին: Թաւրիզի եկեղեցիները ունին իրենց երգեցիկ խումբը, որ առաջնորդութեամբ Տիկին Հելեն Սիմոնեանի եւ երգէոնի ընկերակցութեամբ Աշոտ Բարայեանի, կը մեկնաբանէ պատարագի երգեցողութիւնները:

Առաջնորդական Տեղապահը պարբերաբար այցելութիւններ տուած է Ատրպատականի թեմի շրջաններու հայ համայնքներուն ներդաշնակելով հոգաբարձութիւններու աշխատանքները եւ ամրացնելով անոնց կապը Ազգ. Առաջնորդարանին հետ: Հոս անհրաժեշտ է նըշել, որ յեղափոխութեան օրերուն, պարսկական քիւրտիստանի մէջ պատահած ապստամբութեան հետեւանքով ստեղծուած ծանր պայմաններու բերումով բազմաթիւ հայ ընտանիքներ ապաստան գըտած են Թաւրիզ ու մաս մը Թեհրան: Հետեւաբար, ներկայիս պակսած է թիւը Մարաղայի, ինչպէս նաեւ Մահապատի, Միանտապի եւ այլ փոքր գիւղերու հայ համայնքներու:

×

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թաւրիզի մէջ գործող ամէնէն աշխոյժ միութիւնը «Արարատ»ն է, որ ունի 400 անդամ: Միութեան կեդրոնատեղին կը գտնուի Ազգ. Առաջնորդարանի կողքին: Գործունէութեան առանցքը կը կազմէ մարզական ճիւղը: «Րաֆֆի» Պատանեկան եւ Երիտասարդական Միութիւնը ունի իր ամսաթերթը՝ «Րաֆֆի Պատանեկան», որ հայ յեղափոխականներու կենսագրականը եւ գործը կը ծանօթացնէ ընթերցողներուն: Այս Միութիւնը կազմակերպած է նաեւ մամուլի, նկարչական ցուցահանդէսներ, դասախօսութիւններ կազմակերպած է Հայկ. Դատին նըւիրուած եւայլն: Հ. Օ. Մ. Ը., բացի իր պահած Մանկապարտէզէն, կ'օգնէ աղքատներու: Ունի շէնք մը, ուր պատսպարուած են 5 ծերեր, որոնցմով կը զբաղի կին մը: Հ. Օ. Մ.ը եւս, ինչպէս Թեհրան ու Նոր Ջուղա, Թաւրիզի մէջ կազմակերպած է նախնական խնամքի դասընթացքներ՝ հայ բժշկուհիներու դասաւանդութեամբ:

Ահաւասիկ ընդհանուր պատկերը Թաւրիզի հայկական կեանքին, որ, ինչպէս կը տեսնուի, բարւոք վիճակ մը կը պարզէ: Այս երեւոյթին մէջ իր կարեւոր դերը ունեցած է Բագրատ Աւ. Քհնյ. շնորհիւ իր ունեցած սերտ կապերուն տեղական մարմիններու եւ յատկապէս մահմետական կրօնական ղեկավար անձերու հետ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ Արեւմտահայ Ազգային Զարթօնքի մասին

———О———

Թէեւ համեստօրէն ծանուցած էր իբր «դասախօսութիւն» բայց իրական եւ պերճաբան բանախօսութիւն մըն էր որ ըրաւ Դր. Ժիրայր Միրիճեան, Յունուար 30-ին Նիսի «Հայ Մշակութային Օճախ»ի սրահին մէջ, սահմանափակ ժամանակի մը ընթացքին ներկայացնելով համառօտ պատմութիւնը Արեւմտահայ ազգային զարթօնքի շարժումին, մասնաւորաբար՝ 19-րդ դարու ընթացքին:

Բանախօսը երթալով աւելի ետ, զարթօնքի շարժման ակունքները փնտռեց նա՛խ Մխիթարեան վարդապետներուն, եւ ապա՛ Կ. Պոլսոյ մշակութասէր պատրիարքներուն (Նալեան, Կոլոտ), դպիրներուն (Պաղտասար, Գէորգ եւ այլն) ու պատուելիներուն մօտ: Յետոյ, ծանրանալով ԺԹ. դարու դէմքերուն եւ դէպքերուն վրայ, գծեց ընդարձակ համայնապատկեր մը, որուն մէջ առաւ Կ. Պոլսոյ, Իզմիրի եւ ներքին գաւառներու կրթական, լրագրական, թատերական, ընկերային եւ ազգային գործունէութիւնները բոլոր:

Դր. Միրիճեան ունի բանախօսի անվիճելի ձիրք, քանի որ օժտուած է յստակ առոգանութեամբ ու հայերէնի անթերի շարահիւսութեամբ, և յետոյ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, ունի լայնածաւալ հմտութիւն ընտրած նիւթին առընչութեամբ: Հանրածանօթ ճշմարտութիւն մըն է որ կրկնած կ'ըլլանք անշուշտ, ըսելով թէ նիւթի մը մասին լա՛ւ խօսելու համար պէտք է լա՛ւ գիտնալ այդ նիւթը:

Յետ բանախօսութեան եղան կարծիքի փոխանակութիւններ, առաջարկներ եւ թելադրութիւններ:

Նիսի հոգեւոր հովիւ Տարօն Ծ. վրդ. Ճէրէճեան գիտել տուաւ թէ զարթօնքի շարժումին առընչութեամբ պէտք չէ անտեսել հայ եկեղեցականներուն եւ մասնաւորի Արմաշականներուն կատարած դերը: Բանախօսը ճշդեց թէ այդ ուղղութեամբ արժանի տուրքը ընծայած է արդէն, մասնանշելով Մխիթարեան վարդապետներու եւ լուսամիտ պատրիարքներու կատարած դերը:

Դրագիտուհի Օր. Ատրինէ Տատրեան իր կարգին առաջարկեց զանց չառնել հանրապետական շրջանի պոլսահայ գըրական շարժումն ալ եւ փափաք յայտնեց որ դասախօսական երեկոյթ մըն ալ այդ նիւթին յատկացուի:

Եղան նաեւ այլեւայլ հարցումներ, որոնք ապացոյց էին սանեղծուած ընդհանուր հետաքրքրութեան: Բանախօսը ջանաց ըստ կարելւոյն բոլորին տալ գոհացուցիչ պատասխաններ:

Ի մէջ այլոց, հարց մը մէջտեղ դըրուեցաւ այս տողերը գրողին կողմէ, հետեւեալ կերպով:

Պատմութիւնը ուսումնասիրել լոկ իբր ծանօթութիւն, համազօր է հնագիտութեան: Անցեալը պէտք է ուսումնասիրել, ճանչնալու համար ներկան եւ ճշդելու...

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Մարսիլիա, կէս գիշեր. – Մէկ շաբթուան մէջ երկու կին փորձեցի մինակութիւնս փարատելու համար, իգական բարեկամութեան մը միջոցով: Երկուքն ալ նիւթական, հեռաւոր ակնկալութիւններով կը շարժին: Նոր ժամանակներու նըշան. կինը անկողինդ մտնելէ առաջ հաշուի սեղանին առջեւ կը նստի մէյ մը: Ու ասիկա, այսպէս ըսելով, լուրջ կինն է եւ ոչ թէ «արհեստաւորը»:

Լիւնէլ, 23 Փետրուար. – Գործազրրկութիւնը հետզհետէ աւելի զգալի: Լուռ են մեքենաները Ֆայրոնի գործարանին, որ այս օրերս գործաւորներուն մեծ մասը ճամբած է: Փոխանակ ինձմէ ապրանք առնելու, ինքն է որ առաջարկեց վաճառել իր անծախ մնացած ապրանքներէն:

Կառքը Մօնբէլիէ գնաց: Սպասում սըրճարանի մը մէջ, որ կառքը վերադառնայ, եղբօրս բռնատար կառքը, ու ճամբաս շարունակեմ դէպի Նիմ: Անմիջապէս որ Մարսիլիայէն կը մեկնիմ, վըրաս թեթեւութիւն մը կուգայ, հեռու՝ այդտեղի մղձաւանջներէս, պարտապահանջներու հետապնդումներէն: Առջի օր, Մարսիլիա, սրճարանը, Պարգեւ Մուրատեանը, որ Փարիզէն եկած էր ԺԱՖ.ի գործերով, եւ Ս. Ալթունեանը, որ լաւ տեղեակ է անել կացութեանս, կը գանգատէր լռութենէս, մինչդեռ Սիտալ, կ'ըսէր, Հայաստանէն վերադարձէն ի վեր ամբողջովին նուիրուած է գործին: Ի հարկէ, Սիտալ հացին հոգը չունի, տպարանի եւ գեղեցիկ տան տէր, մինչդեռ վերադարձէս ի վեր կեանքս գլխիվայր շրջեցաւ: Պարտքերու տակ խեղդուած, կինս ու աղջիկս Փարիզ անօթի, դպրոցը աւարտելու դժուարութիւններու մէջ՝ կինս ու ես միշտ թափառական, գրիչ ձեռք առնելու ո՛չ ժամանակ եւ ոչ ալ տրամադրութիւն ունիմ: Եւ սակայն միտքս կը պեղուի շարունակ վէպիս զարգացումովը: Ճամբան՝ երբ կառքը մութին մէջ կը սուրար, Նուարդն ու տիկին Վառվառան նոր գիծեր ստացան, նոր շունչ առին, բայց երբ ատենը գայ գրելու արդէն չքացած պիտի ըլլան: Տիկին Վառվառան մանաւա՛նդ, որ շատ անդէմ էր, մտքիս մէջ սկսաւ ստանալ իր հոգին ու դիմագիծը: Վէպը հետզհետէ աւելի կը տարածուի, կը խորհիմ թէ այսպէսով կամաց կամաց անձնաւորութիւնները կը դառնան աւելի կենդանի, իսկապէս ապրող էակներ, իւրաքանչիւրը իր ճակատագրով: Հոգիներու ղաղտնիքները քիչ քիչ կորզելով կը կազմուի վէպը: Այո, Պարգեւ կը գանգատէր, բայց երբ բացատրեցի վերջին տարուան կեանքս, երեքով ծիծաղեցանք: Այդ ծիծաղը հանդչեցուց սիրտս: «Եթէ կ'ուզես թեթեւցնել տանջանքներդ, ծիծաղէ անոնց վրայ, ծաղրէ զանոնք» ըսի:

Այնքան գրեցի փոխառութեան վրայ (Յանուն Տառապանքի, Տիտըրոյի Արձանը) որ վերջապէս գլխուս պայթեցաւ:

Վերջերս Ենովք Արմէն զուարթ հեգնանքով մը կ'ըսէր ինծի թէ միշտ փոխառնուած դրամի պատմութիւններ են գըրածներս: Եթէ չեմ սխալիր, գրած էր ԿՈՉՆԱԿի իր յօդուածին մէջ: Կ'երեւի պարոն Ենովք Արմէն չի զգար թէ ի՞նչ նուաստացումի կ'ենթարկուի մարդը, երբ ձեռք կը կարկառէ, նոյնիսկ իր եղբօրը, մուրալէն աւելի նուաստացուցիչ է մարդկային արժանապատուութեան համար:

Լուքսէմպուրկցի բարեկամս, բանաստեղծ Ժօզէֆ Միլլէր, կը պնդէր ժամանակին, որ աւելի տուայտանք կայ ողորմութիւն ընող հոգիին մէջ քան ողորմութիւն խնդրողին:

– Ողորմութիւն ընողին մէջ մարդկային անձը նուաստացնելու վախ կայ, կ'ըսէր:

Առջի օր մայրիկս կ'ըսէր թէ Եդուարդն ալ կը գանգատի.

– Երբեմն թող գայ, երեսը տեսնենք, գոնէ բարեւ մը թող տայ:

Ձեն հասկնար: Ինչպէ՞ս ներկայանալ մարդու մը, երբ ամբողջ պատիւդ տեղը չես: Ինչպէ՞ս խօսիլ պարտատիրոջդ հետ անոյշ անոյշ, ամէն օրուան բառերով, երբ գիտես թէ ամէն մէկ խօսքը կեղծ է կամ այդպէս պիտի թուի, թէ կեղծիքէն սուտով փաթթուած է, երբ բուն մտածումը երկրորդ բլանի վրայ կը զգաս որ կ'ըսէ եւ ամէն մէկ բառ կ'ըլլայ դանակի հարուած սրտիդ մէջ:

– Հայտէ՛, հայտէ՛, հասկնանք, ե՞րբ պիտի վերադարձնես սա առած դըրամդ:

Ազուոր պատմուածք մը՝ սա նիւթին վրայ:

(Շար. – 3)

համար ապագան: Ժթ. դարու զարթօնքի շարժումը անհրաժեշտութեան մը արդիւնքն էր, քանի որ հայկական գաւառը թաղուած էր խոր տգիտութեան մէջ եւ գտնուեցան զարգացած ու ազգասէր երիտասարդներ, որոնք Պոլսէն գացին գաւառ իբր ուսուցիչ, այդ զարթօնքը պատրաստելու առաքելութեամբ: Անոնց մէջ կային բարձրագոյն ուսման տէր եւ եւրոպական համալսարաններու մէջ իսկ դասաւանդելու կարող մտաւորականներ, որոնք յանուն հասարակաց իտէալի մը նախընտրած էին աշխատիլ գիւղական համեստ վարժարաններու մէջ իսկ:

Ժթ. դարու հայկական գաւառը գոյութիւն չունի այլեւս եւ անցեալն է: Բայց այսօր, դար մը վերջ կայ Սփիւռքը, եւ հայ մշակոյթի տեսանկիւնէն դիտուած՝ Հայութիւնը կը գտնուի նոյնքան յետամնաց վիճակի մը մէջ: Կարելի՞ է միթէ նոր զարթօնք մը ակնկալել, եւ կարելի՞ է յուսալ որ նուիրեալ ու խոհական երիտասարդներու նոր փաղանգ մը երեւան գայ այդ զարթօնքը իրագործելու ջանադրութեամբ:

Պատասխանելով այս հարցումին, բանախօսը իրաւամբ ճշդեց թէ նման հաւանականութեան մը հիմնական եւ անհրաժեշտ պայմանն է ունենալ Սփիւռքահայ կեդրոնական կազմակերպութիւն մը որ ներկայացնէ ուժ եւ հեղինակութիւն, եւ որուն շնորհիւ հնարաւոր ըլլայ ապահովել ներկան եւ ապագան հաւանական թեկնածուներուն: Ժթ. դարու զարթօնքը հնարաւոր եղաւ Ազգային Սահմանադրութեան շնորհիւ միայն, քանի որ Սահմանադրութեամբ կարելի եղաւ հայ կեանքը կարգաւորել: Առանց կեդրոնական կազմակերպութեան մը ըՍփիւռքի մէջ ամէն համայնք իր գլխուն ու կրցածը կ'ընէ եւ արդիւնքն ալ մէջտեղն է:

Այս հրատապ հարցին շուրջ տեղի ունեցան կարծիքի փոխանակութիւններ եւ անհրաժեշտ դատուեցաւ դասախօսական ուրիշ երեկոյ մը յատկացնել սփիւռքահայութիւնը կազմակերպելու յոյժ կարեւոր խնդրին:

×

Յունուար 30-ի բանախօսութիւնը դիմաւորուեցաւ իբր յուսադրիչ նորութիւն, տրուած ըլլալով որ տասնեակ տարիներէ ի վեր Նիսի հայութիւնը կը բաւականանար առ հասարակ հացկերոյթներով, դաշտահանդէսներով եւ փօքըռով: Տիրող համոզումը այն էր թէ հայ հասարակութիւնը չի շահագրգռուիր մշակութային հարցերով: Եւ սակայն, կազմակերպուած առաջին բանախօսութիւնն իսկ, իր արթնցուցած հետաքրքրութեամբ, եկաւ ապացուցանել թէ սխալ էր այդ կանխակալ կարծիքը: Արդարեւ, ներկաներու թիւը կը հասնէր 75-ի, ինչ որ նկատառելի թիւ մըն է Նիսի հայ համայնքին համար, մանաւանդ երբ նկատի առնուի ներկայ սրահին հեռաւորութիւնը: Եւ ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, ունկնդիրները բոլորն ալ մեծ շահագրգռութեամբ եւ առանց ձանձրոյթի հետեւեցան բանախօսութեան, որ տեւեց անընդմէջ մէկուկէս ժամ:

Նիսի «Հայ Մշակոյթի Օճախ»ը որ հիմնուած էր մասնաւորաբար հայ մշակութային գործունէութիւն մը մէջտեղ բերելու յառաջադրութեամբ, վերջապէս իր ակնարկը յառած ըլլալ կը թուի իր հիմնական նպատակին, շնորհիւ իր ներկայ վարիչներուն գիտակից մօտեցումին: Մեզի կը խոստացուի մօտալուտ բանախօսութիւններու շարք մը եւ նոյնիսկ բարձրորակ երաժշտական երեկոյթ մը մասնակցութեամբ Երեւանի հռչակաւոր Կոմիտաս Քառեակին եւ նոյնքան հռչակաւոր հայրենի երգչուհի Լուսինէ Զաքարեանի:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

Նիս

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՆԻՍՏԸ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐԿԻՆ ՕՐԱԿԱՐԳԻ ՆԻՒԹ՝ ՄԱՅԻՍԻՆ

ԽՄԲ. – Մեր նախորդ թիւով, տուած էինք Եւրոպայի Խորհուրդին նիստին մանրամասնութիւնները Թուրքիոյ մասին: Ստորեւ նոյն նիւթին շուրջ Թէրճիմանի յօդուածը, ուր կը յիշուին ... Հայերը. –

×

Թէրճիմանի մէջ Կիւնէրի Ճըվաօղլու «Սթրազպուրկէն նօթեր» վերտառութեամբ եւ «Ժողովի մը եռեւէն» խորագրով սա խորհրդածութիւնները կ'ընէ Եւրոպական Խորհուրդի վերջին ժողովին մասին. –

Ոմանք պիտի հարցնեն թէ ինչո՞ւ արդեօք Թուրք պատուիրակութեան անդամները ձեռնպահ մնացին Խորհուրդի վերջին քուէարկութեան ընթացքին: Այս հարցումին պատասխանը գտնելու համար տեսնենք թէ մերինները ինչեր խօսեցան: Ամէնէն առաջ նախկին ՀԱԼՔ-եան Խորհրդարանական Թուրան Կիւնէշ սապէս խօսք ուղղած էր Եւրոպայի Խորհուրդի կարգ մը անդամներուն:

– Դուք Թուրքիոյ մասին ձեր համոզումները գոյացուցած էք ոչ թէ մեզի հետ խօսելով, այլ մտիկ ընելով կարգ մը ուրիշներ, որոնք հոս եկած են պարզապէս ձեր վրայ ազդելու համար: Ասոնք Թուրքիոյ Գաղտնի Համայնավար Կուսակցութեան, Հայկական Կազմակերպութիւններուն, կամ Թուրքիոյ մէջ անջատողականութեան համար աշխատողներուն մարդիկն են: Դուք ո՛չ թէ զանոնք, այլ մեզ՝ ՀԱԼՔեաններս մտիկ ընելու էք:

Ընկերվարականներէ բաղկացեալ փոքր ժողովի մէջ Թուրան Կիւնէշի վերի խօսքերէն ետք խօսած էին նաեւ Ուղուր Ալաճագաթեան եւ Հիքմէթ Չէթին, որոնք նմանապէս պնդեցին թէ Խորհուրդի վրայ ազդեցութիւն բանեցողները Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութեան, Եւրոպայի ուսանողական միութիւններուն, Թուրքիոյ անջատողական կազմակերպութիւններուն անդամներն են, որոնք կը փափաքին որ Թուրքիա չվերադառնայ ժողովրդավարութեան: Եթէ Խորհուրդը այսպիսիներու ականջ տայ, ըսին անոնք, Թուրքիա իսկապէս պիտի դժուարանայ ժողովրդավար վարչաձեւի վերադառնալու:

Ճիտակը կարելի չէ ըսել որ այս խօսակցութիւնները անօգուտ եղան: Սթրազպուրկ քաղաքը կը գտնուի անջատողականներուն, Հայկական կազմակերպութիւններուն, Եւրոպայի Թուրք Համայնավար Միութիւններուն գրաւման տակ: Եւ ասոնք բացէ ի բաց թափանցեր են Խորհրդարանականներուն մօտ եւ քուլիս կ'ընեն գիշեր ցերեկ:

Մարդիկը ի՛նչեր չեն պատմեր որ: Ի՛նչպիսի սարսափազդու պնդումներ չեն ըներ որ...:

Թուրքիայէ դուրս գրեթէ ճակատ մը յարդարուած է Թուրքիոյ դէմ: Արդարեւ ասոնց ազդեցութեամբ է որ անցեալ օրուան որոշմնագիրին մէջ Շթայնէր տեղեկագիրին վրայ աւելցուեցաւ տանջանքներու վերաբերեալ յօդուածը, որ տեղ չունէր տեղեկագրին մէջ:

Հիմա գանք այն հարցին, թէ ինչու մեր խորհրդարանականները ձեռնպահ մնացին քուէարկութեան ընթացքին: Որոշումին բանաձեւը կը նախատեսէ մինչեւ Մայիս սպասել եւ այդ ամսուան մէջ կրկին ձեռք առնել Թուրքիոյ հարցը: Եթէ մեր «նախկին» խորհրդարանականները այս բանաձեւին դէմ քուէարկէին, մտած պիտի ըլլային անջատողականներուն, Թուրքիոյ Համայնավար Կուսակցութեան անդամներուն, Հայկական կազմակերպութիւններուն եւ Յունաստանի գուղահեռին վրայ: Այսինքն մերինները եւ Թուրքիոյ Խորհուրդէն արտաքսումին համար ամէն ճիգ վատնողները նոյն գիծին վրայ պիտի մնային:

Իսկ եթէ մերինները «այո» քուէարկէին յիշեալ բանաձեւին, այն ատեն ալ անոնք ընդունած, հաստատած պիտի ըլլային բոլոր այն պնդումները, որոնց դէմ պաշտպանեցին Թուրքիան մինչեւ վերջ:

Ուրեմն մէկ ճամբայ կը մնար. ձեռնպահ մնալ: Եւ բացատրել թէ ինչու ձեռնպահ կը մնան: Այդ է որ ըրին մեր պատուիրակները:

Մօտերս վերջ սոսկ առիթը ունեցանք տեսակցութիւն մը ունենալու Շթայնէրի հետ: Այս վերջինը յայտնեց թէ այս շրջանը անցաւ, սակայն մեր առջեւ դժուար շրջան մը կայ: Արդարեւ մինչեւ Մայիս, բազմաթիւ դիտորդներ ու քննարկողներ պիտի գան Թուրքիա: Նախ պիտի գան Փ.Ծ.Ճ. կոչուած կազմակերպութեան անդամները, որոնք Թուրքիոյ մէջ պիտի քննեն սենտիքաններու կացութիւնը: Այս մարդիկը արդէն այժմէն շատ լարուած են Թուրքիոյ դէմ: Պիտի գան կանխակալ կարծիքներով: Յետոյ Թուրքիա պիտի գան Հասարակաց Շուկայի դիտարկողները: Անոնցմէ վերջ ալ Շթայնէրին հետ միասին պիտի ժամանէ Խորհուրդի Նախագահ Տը Քոսթէր: Պիտի գան ու հասակ ցոյց պիտի տան նաեւ Միջազգային Ներման Կազմակերպութեան ներկայացուցիչները: Մարտ ամսուան մէջ Հասարակաց Շուկան կրկին ձեռք պիտի առնէ Թուրքիոյ հարցը:

Շթայնէր ըսաւ, որ այս եռուն երթեւեկի ընթացքին լաւ կ'ըլլայ որ Թուրքիա քանի մը լաւ շարժուձեւեր ընէ, օրինակի համար տեղեկագիր մը պատրաստէ Մարդկային Իրաւունքներու վերաբերեալ պնդումներուն մասին, կամ բացատրութիւններ տայ թէ ինչպէս պիտի հիմնուի Սահմանադրական ժողովը, եայլն.: Այս բոլորը օգտակար են, որովհետեւ ամէն մարդ մեզի պէս մօտէն չի ճանչնար Թուրքիան, ըսաւ Շթայնէր:

Հիմա թերեւս ոմանք պիտի ըսեն թէ «Ծա՛նըմ Եւրոպայի Խորհուրդն ալ մինչեւ դժոխք ճամբայ ունի, Եւրոպայի Խորհուրդն ալ ո՞վ է եղեր»: Բայց պէտք չէ այդպէս ըսել, որովհետեւ վերը տեսանք թէ որոնք են Եւրոպայի Խորհուրդէն մեր արտաքսուիլը ուզողները: Մենք ընդհակառակն անոնց լաւագոյն պատասխան մը տուած պիտի ըլլանք փաստելով թէ մեզի համար ամէնէն ուղիղ ճամբան Եւրոպայի Խորհուրդի համայնքին մէջ մնալն է:

ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ

Տոքթ. Երուանդ Խաթանասեան Արտաքսուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն, Դաշնակցական բարոյական ըմբռնումներուն անյարիր եւ անկարգապահական ընթացքին համար:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

Յունուար 31, 1981

«Հայրենիք», Պոսթըն, Յունուար 31

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Հովտի կռուէն յետոյ դայեկ Նուրխան իր արթուն աչքերով նկատած էր, որ Սամայի սիրտը տուման էր բռներ, անոր բաց կապոյտ երաշտ երկնքի պէս աչքերը անձրեւէն յետոյ բացուած կապոյտի կակուղութիւն էին առեր: Չէ, դայեկ Նուրխանի աչքէն բան չէր վրիպեր: Ան շուտ կը հասկնար սէվտայի բռնուած արտայայտութիւնը ու գաղտնիք հասկցող կախարդի մը պէս մօտեցաւ Սամային:

– Աղջի, քարերը լեզու ունին: Ինչպէս ըրէ, որ գիւղացիները իրենց ականջները չփակցնեն հողին:

Դայեկ Նուրխան անծանօթ չէր Սամայի ու Եղոյի անկողնի գաղտնիքներուն:

Ան միշտ ալ մտահոգուած էր այդ ճահիլ հարսով: Ամուսնութենէն յետոյ անցան տարիներ, ու Սաման զաւակ չէր ունենար: Հետզհետէ անոր մարմինը աւելի կ'ագուորնար ու քաղցր նուռան մը պէս պիտի ճաթէր կարծես: Ձայնը կը բացուէր ժանգը սրբուած զանգակի մը պէս. խնդուքին ձայնը աղբիւրի ճամբան կը լեցնէր: Այնպէս կը քալէր, կ'ըսես անդաստանին մէջ արձակ ձգուած շնորհալի էգ ձի մը ըլլար, որ իր ձայնը արշալոյսի ծեծուած պղինձին կը զարնէ: Սաման ուժեղ էր: Օր մը ծեծած էր ժանտարմ մը: Ան ցորենով լեցուն ճվալը շալակին տղամարդու մը պէս կրնար սանդուխէն վեր բարձրացնել: Լեզուն պլպլան էր, եւ գեղի ճահիլները կը սիրէին եռեւ ծուլ ու անոր խուրձ մազերով հասակին նայիլ:

– Թէլէֆ եղաւ եօմայի պէս հարսը, – դայեկ Նուրխան կ'ըսէր յաճախ:

Սամայի ամուլ գեղեցկութիւնը դայեկ Նուրխանի համար ողբերգութիւն էր, եւ աւելի խղճահարուած կը զգար, որովհետեւ իր միջնորդութեամբ կարգուող աղջիկներուն մէջ միայն ան էր, որ դժբախտ եղած էր:

Այն օրերուն առաջին անգամ դայեկ Նուրխան իմացաւ, որ Պէքիրի ղոլամները երկու անգամ գիւղ իջած են, աղբիւրի ճամբան, տան շուրջ դարձած են՝ Սաման փախցնելու համար: Այս որ կը լսէ՝ ծնողքին լուր կուտայ, որ աղջիկը դուրս չհանեն ու ինք վրայ գլխոց ամուսին մը գտնելու եռեւէ կ'ըլլայ: Կը համոզէ ծնողքն ու կ'ամուսնացնէ Ախոյենց Եղոյին հետ: Եղօն այն օրերուն տան մէկ հատիկ, հալով վախտով հօր զաւակ էր: Ամուսնանալէ յետոյ էր, որ տղան բարակցաւ մը առաւ ու ա՛լ չշտկուեցաւ: Անկէց յետոյ Եղօն գիւղի մրջաղոտ պատերուն կռթնեցաւ, մարած աչքերով Սամայի հասակին նայեցաւ ու հազաց: Սաման ալ ըսես երթալով գինի կաթ երեսով ամուլ հարսի ազուորութիւն առաւ:

– Թէլէֆ եղաւ եօմայի պէս հարսը, – դայեկ Նուրխան կ'ըսէր յաճախ:

×

Հովտի կռուէն յետոյ դայեկ Նուրխան երբ կամաց մը մօտեցած էր Սամային, տեսած էր որ անոր աչքերը արցունքոտած էին. նայած էր իրեն օգնութիւն հայցողի մը աղապատանքով: Սաման ինչպէ՞ս փոխուած էր. պլպլան լեզուով, ճարպիկ շարժումներով հարսը չէր կարծես:

Նոյն գիշեր, երբ գիւղացիները հետըզհետէ վրանները քաշուեցան, դայեկ Նուրխան դատարկ փարչը վրանէն դուրս հանեց ու ձայն ձգեց Սամային, որ գիւղացիները լսեն ու Սամային հեռանալէն բան չկռահեն:

– Աղջի Սամա, մեռելներուդ հոգուն թող ըլլայ. էս փարչը առ՝ գնա Պզկան քարերէն ջուր մը բեր: Տեր եմ, չեմ կըրնար երթալ: Ճահիլ աղջիկները կը վախնան մութէն: Ժանտարմ ես ծեծեր, հովտի կռուին ես մտեր: Ղուշի պէս գնա՛, ղուշի պէս եկուր:

Սաման փարչն առած՝ կորսուած էր մութին մէջ:

Ալ ամէն կէս գիշեր անց՝ դայեկ Նուրխան Սաման ջուրի կը ղրկէր ու կը սպասէր, որ վերադառնար ուշ ատեն:

Նշանտուքի երեկոյին Նուրխանն ու Սաման նորէն իրարու մօտ եկած էին:

– Ըսէ, ըսէ, հէչ բան չխօսեցա՞ւ, – կը հարցնէր Սաման: – Պէլքի Պզկան քարերն է իջեր հիմա, ինծի կը սպասէ:

– Չէ, աղջիկս, էն կողմը չգնաց, քարերէն վեր դիրքերուն կողմը անցաւ:

(Շար. 253)

Այրի Տիկին Ղազարոս Ռէխսեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Հաճինլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Ռէխսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կազերեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գույումճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՂԱԶԱՐՈՍ ՌԷԽՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 5–ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Փետրուար 11–ին, ժամը 10.30–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վէնսէնի նոր գերեզմանատունը, ժամը 12–ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Զարեհ Մութաֆեանի մէկ գործին հըրատարակութեան պատկերազարդման համար, կը խնդրուի այն անձերէն, որոնք իւղանկարներ ունին նկարիչէն՝ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ՝ նախապատերազմեան շրջանի, որ յարաբերութեան մէջ մտնեն զաւկին հետ (նկարելու համար ի հարկին):

Claude Mutafian
61, Rue Monge, 75005 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է, Գրիգոր Նորիկեանի մահուան առթիւ.– Պ. Արմենակ Պետեանէ 100 Ֆ.: Այդ ըղխուր առթիւ, եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թորանեանի:

Ստացած է նաեւ, 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օնոսեանէ, իրենց մեծ–մայրիկներու յիշատակին եւ 100 Ֆ. Պ. Կարպիս Մկրտիչեանէ:

Այրի Տիկին Հայկազ Մինէլեանի (ծընեալ Սէթեան) մահուան առթիւ, վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Էքպէր–եանի եւ զաւակներուն, եւ նոյն առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, Պ. Յարութիւն Էքպէրեանէ, Օր. Աննիկ Էքպէրեանէ, Տիկին Սէրմայ Լըմեռէ (ծնեալ Էքպէրեան) 500 Ֆ.:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ե. ՑԱՆԿ

Արթին Տէվլէթեան, Մ. Հովեան, Ս. Տէր – Խաչատուրեան, Սարապեան, Ջաւէն Սարաֆեան, Վ. Սունեան, Արամ Օքանեան, Յ. Խաչատուրեան, Նուրհան Փափազեան, Սիմոն Հազարապետեան, Ժ. Քլոտ Խաչիկեան, Սիմոն Տէր–Անդրէասեան, Շ. Խուպէսէրեան, Նուար Լամփէլ, Անթուան Միքայէլեան, Ա. Ղազարեան, Մ. Հաշմանեան, Սամուէլեան, Սարգիսեան, Աւետեան, Դանիէլեան, Արտաշէս Տէյիրմէնճեան 100–ական, Թոփալեան Ռոժէ 70, Ժիրայր Սամուէլեան, Զարեհ Փէհլիվանեան, Մ.–Լ. Հօչուրեան, Մարի Տօնիկեան, Սերովբէ Ավճեան, Ժոլիվէթ – Ռոզ Սիլվիա, Ֆերնան Թորոսեան, Յակոբեան, Հերփոյեան, Այվազեան, Գ. Շաքէրճեան, Ժ. Քէսէճեան, Ս. Աթէշեան, Երազ – Ռընէ Ծառուկեան, Ք. Իսրայէլեան, Քարոլին Կապրիշեան, Ա. Մերամէճեան, Գ. Գարպոյեան, Զ. Մինասեան, Գասպարեան, Գրիգոր Խանճեան, Ժաքլին Քանարեան, Օ. Մերտանեան, Մինաս Ճիհանեան, Վահրամ Նիքսարլեան, Վիոլէթ Ֆէրահեան, Էլի Մելքոնեանց, Տէր – Թորոսեան, Կարապետ Մոմճեան, Սարգիս Մինասեան, Շառլ Մովսէսեան, Արթիւր Ժամկոչեան, Ժ. Կերկերեան, Նազգաշեան, Փասքալ Շապապեան 50–ական, Պ. Չէրքէզեան, Մարի – Թէրէզ Երքիւէթեան, Ժաք Շէվրիյօ 30–ական, Առաքել Քէօսէյեան, Ռիչի Պէնինիօ, Կոլետ Շիշլեան, Ս. Արմոտեան, Ալեքսանդր Աւեան, Կի Միհրան Նոտարեան, Մելինէ Յովնանեան, Տաւուտլարեան, Փ. Նոտարեան, Հաննա Շիլյակորեան, Յովհաննէս Տէմիրճեան, Ժան Գազանճեան, Վարդգէս Գարակէօզեան, Մկրտիչ Եազմուրեան, Արտաշէս Գըլըճեան, Փոլ Զաքարեան, Պ. Մելքիսեան, Քիւրքճեան 25ական Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.– Պ. Ռոժէ Չըրաշեան 1000 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ–Միտք եւ Արուեստ»ի:

ՕՊԸՆԱ.– Պ. Ս. Թօփալեան 200 Ֆ. կը նուիրէ:

ԼԱ ՍԻՈԹԱ.– Օր. Սարգիսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ:

ՎԱԼԱՆՍ.– Ա. Տէր–Սարգիսեան 50 Ֆ. կը նուիրէ Շաւարշ Միսաքեանի մահուան 24–րդ տարելիցին ի յիշատակ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԼԻՈՆ.– Միսաք Միրզէ, իր կնոջ՝ Արտեմիս Ղազարեան – Միրզէի մահուան Ա. տարելիցին ի յիշատակ (Փետր. 7), 200 Ֆ. կը նուիրէ Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ի (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Զարեհ Մինասեան, ողբացեալ Տիկին Էլմաս Շիրվանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

5 ՅՈՒՆԻՍ – 15 ՅՈՒՆԻՍ

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Tous les Mercredis, de 17 à 19 h.
Cours gratuits de Mathématiques
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Renseignement et inscription:
UGAB, 11, Sq. Alboni:Tél.520.03.18

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նուիրուած՝

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ - ԱՅՎԱԶԵԱՆԻ

Նախկին Տնօրէնուհի
Ազգ. Կեդրոնական Վարժարանի

կազմակերպութեամբ՝
Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան

Կիրակի, 5 Ապրիլ, ժամը 16–ին
«Կիմէ» Թանգարանի սրահներուն մէջ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30–ին:
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:
Զուարճալի Հայերէն, Հայկական պարեր եւ երգեր:
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:
Մուտք՝ 25 Ֆ.

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ
ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՐԺ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Կիրակի, 15 Փետրուար, ժամը 15–ին
Լիոնի «Սիկալ սրահին մէջ
60, AVENUE DE SAXE

Billets en vente:
— Maison de la Culture Arménienne
15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*
— ZAKEOSSIAN - Tailleur Edouard
20, *Rue Vauban - Lyon 6e*
— KRIK
11, *Av. Henri Barbusse - Villeurbane*
— CHAUSSURES ROGER
181, *Cours Emile Zola - Villeurbane*

CONCERT

QUATUOR TCHILINGUIRIAN

Au programme:
Haydn; quatuor en UT majeur, Op. 76, N° 3
Britton; quatuor N° 2.
Brahms; quatuor en UT mineur, Op. 51, N° 1.
Mercredi, 11 *Février, à* 20 *h.* 30
Maison de la Radio, Grand Auditorium (N° 104).
116, Ave. du President Kennedy, Paris 16e.
Entrée: 25 *F.* — *Etudiants:* 15 *F.*

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20

75003 PARIS

Telex : 211 324 F.

Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

AUTO-ECOLE

MIHRAN

×

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ATTENTION
CHANGEMENT DE DATE

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

«ՄԻԹԻՏԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN

1er MARS, DIMANCHE
à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:
— *Ets. K. BAKERDJIAN:*
35, Rue de Trévise, Paris 9e
— *Librairie PALOUYAN:*
9, Rue de Trévise, Paris 9e
— *Restaurannt EREVAN:*
29, Rue Bergère, Paris 9e
Réservation par téléphone:
— *NAVASSARTIAN* - 985. 36. 53
— *SAGHATELIAN* - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ–ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2–էն սկսեալ նոր հասցէն է.–

PARIFERIC
6, *Rue Emile Reynaud*
93066 — *Auberviliers*
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպըսակի, Անդրանիկ Խաչատուրեանի մահուան առթիւ.– Այրի Տիկին Խաչատուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան Խաչիկ, Պ. Առլէն Փափազեան 500–ական, Տէր եւ Տիկին Ալլէկրինի 250, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Ռիշար Անանեան, Յակոբեան ընտ. 200–ական, Տիկին Իսկուհի Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետրոսեան եւ Գեղանոյշ, Տէր եւ Տիկին Նուար Մատիլեան, Տէր եւ Տիկին Մարալ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէրչիեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Գիզիրեան 100–ական, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 50 Ֆ.:

Ինչպէս նաեւ, Տիկին Նուարդ Փապուճեանի մահուան առթիւ, Միութիւնս ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի.– Տէր եւ Տիկին Պէքմէզեան 300, Փապուճեան եւ Սարգիսեան ընտանիքներ 250, Տէր եւ Տիկին Քրիստիան Գարաօղլանեան 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գարաօղլանեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ճունկուրտեան, Տիկին Շնորհիկ Նոտարեան 100ական Ֆ.:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
10
MARDI
10 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.839
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.839

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՆ Ճ'ԷԼԻԶԷԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՒ ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ ՇՓՈԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մեր նախորդ թիւին մէջ, արձագանգ եղած էինք այն կրկնակ եղեռնափորձին, որ կատարուած էր Հինգշաբթի իրիկուն Շան զ'էլիզէի, Թի – Տրպըլիու – էյ եւ էր – Ֆրանս օդանաւային ընկերութեանց գրասենեակներուն առջեւ: Արարքներուն տէր եղած էր Հ.Գ.Բ.Ի Հոկ. 3 կազմակերպութիւնը, իբրեւ դրդապատճառ տալով «ֆրանսացի փաշիստներու յարձակումները Հայերու վրայ, Ալֆորվիլ»: Ինչպէս գրած էինք, նոյն թիւով (Յառաջ» Փետր. 7/8), նման ոչ մէկ միջադէպ պատահած էր Ալֆորվիլ բայց աւելի ուշ, կրցանք ստուգել թէ միջադէպեր պատահած էին ոչ թէ Ալֆորվիլ այլ՝ Արնուվիլ եւ չորս Հայեր (Պոլսէն գաղթած) վիրաւորուած եւ բանտարկուած էին, բուռն բախումներէ ետք տեղացիներու հետ:

Փարիզեան մամուլը, Ուրբաթ իրիկուն եւ Շաբաթ առտու կ'անդրադառնար արարքներուն, կրկնելով սակայն Ալֆորվիլի անունը, տրուած ոմն հեռաձայնողին կողմէ, որ ըստ երեւոյթին կամ լաւատեղեակ չէ կամ շփոթութեան մէջ է...:

Փետր. 7-ի Մոնտը «Հայկ. եղեռնափորձեր Փարիզ» խորագրով եւ «Թէ – Տիվէռ»ի սիւնակին տակ կուտայ լուրը: Թուելէ ետք մանրամասնութիւններ այդ եւ անցեալի արարքներուն մասին, որոնք չեն տարբերիր Ֆիկառօ-ի տեղեկութիւններէն, նոյն առաւօտը եւ զորս տուած էինք, իր կողմէ կ'աւելցնէ հետեւեալ եզրափակիչ պարբերութիւնը. –

«Հայաստանի ազատագրման համար Հայկ. Գաղտնի Բանակին արարքները պէտք է անջատուին այն արարքներէն որոնց կը դիմեն, իրենց կարգին, ուրիշ հայկական գաղտնի խմբակցութիւններ, որոնք, ինչ կը վերաբերի իրենց, միայն թուրք դիւանագէտներ կամ հաստատութիւններ կ'առնեն իբրեւ թիրախ: Իրենց համար, հեռանկարը կը սահմանափակուի ձեռք ձգելու մէջ, Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումը 1915-ի ջարդերուն եւ որոնք հայ գաղութին ամբողջութեան համար «20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւն կը կազմեն» (20-րդ դարու Ա. ցեղասպանութեան, անտեղի չակերտները կը պատկանին Մոնտի):

Նոյն իրիկուան – Ուրբաթ – Ֆրանս Սուարն ալ աւելի «զգայացունց» ձեւով կը հաղորդէր լուրը (էջ 9), խորագրով մը որ ամբողջ էջին լայնքը կը բռնէր եւ երկու նկարներով, օդանաւային ընկերութեանց մուտքերուն: Հաղորդելէ ետք նոյն տեղեկութիւնները կը ճշդէր որ Վալ-տը-Մառնի ոստիկանութիւնը, որմէ կախում ունի Ալֆորվիլ լուր չունէր յիշուած միջադէպերէն: Առանց յիշատակելու Արնուվիլը, կ'ըսէր սակայն. – «Չի թուիր, որ փաշիստներու կողմէ յարձակման ենթարկուած հայ քաղաքացիներ բողոք ներկայացուցած ըլլան եւ թէ կռիւը որեւէ այլ հետք ձգած ըլլայ քան քանի մը ուռ, զոհերու դէմքերուն վրայ»: Ֆրանս Սուար կ'աւելցնէ թէ իր խմբագրութիւնը հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը ստացած է, որով երկու եղեռնափորձերը կը ստանձնէր «յեղափոխական միջազգային համախոհութիւնը (Սոլիտառիթէ)»:

Քոթիտիէն տը Փարի, Շաբաթ առտու կրկին կ'անդրադառնար եղեռնափորձին, նկար մը հրատարակելով եւ իր լրատուութիւնը խորագրելով «Հայկական կապոյտ գիշեր»...:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՖՐԱՆՔԵՒԹՐՔԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՍԵՒ ԱՄՊԵՐԸ՝ ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԴԱՐԱՄԱՆԼԻՍ..

Երկուշաբթի օր Փարիզ կը ժամանէր Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Իլթէր Թիւրքմէն, որ 48 ժամուան պաշտօնական այս այցելութեան ընթացքին «աշխատանքի» երկու երկար նիստեր պիտի ունենար Արտաքին նախարար՝ Ժան – Ֆրանսուա Փոնսէի հետ եւ տեսակցութիւն մը՝ նախագահ Ժիսքար տ'էսթէնի:

Այս առթիւ փարիզեան մամուլը կ'անդրադառնայ երկու երկիրներու յարաբերութեանց եւ վերոյիշեալ հանդիպումներու խօսակցութեանց նիւթերուն:

Նոյն առթիւ, կը յիշուի նաեւ իբրեւ օրակարգի հարց՝ միջազգային կացութիւնը, Աֆղանիստանի խնդիրը եւ Թայէֆի իսլամական վեհաժողովը: Կ'ոգեկոչուի նաեւ արեւելեան Միջերկրականի կացութիւնը եւ յոյն – թրքական յարաբերութիւնները, որոնք բարելաւման ճամբու վրայ են, մանաւանդ այն օրէն երբ Յունաստան վերադարձաւ Ատլանտեան կազմակերպութեան զինուորական բաժինը: Քոթիտիէն տը Փարի, Երկուշաբթի առտու կը շեշտէր Թուրքիոյ ռազմավարական կարեւոր դիրքը: Թուրքիա կը մնայ Արեւմուտքի կողքին առանց սակայն ուրանալու իր կապերը իսլամական աշխարհի հետ: Գալով Թուրքիոյ անդամակցութեան Հասարակաց Շուկային, որ նախատեսուած էր 1982-ի համար, տասը տարիով յետաձգուեցաւ 1979-ին, տնտեսական պատճառներով: Եւրոպացիները պէտք է նախ «մարսեն» Յունաստանը, Սպանիան ու Փորթուկալը: Թուրքիոյ կողմն ալ, որոշ վերապահութիւն կայ, իսլամական ընդդիմադիր շրջանակներու կողմէ: Կայ նաեւ Թուրքիոյ ներկայ վարչակարգը, որ Սեպ. 12-էն ի վեր զինուորական է եւ եւրոպական որոշ ընդդիմութեան մը կը բախի (տես՝ Եւրոպայի Խորհուրդին նիստերը):

Ֆիկառօ չի բաւականանար այսքանով եւ յիշելէ ետք ընդհանուր նոյն գիծերը, կ'անդրադառնայ այն սեւ ամպերուն, որոնք կը մթագնեն երկու երկիրներու երկինքը: «Հակառակ քանիցս հարիւրամեայ մշակութային կապերու, կը գրէ Ֆիկառօ, եւ տնտեսական բեղուն յարաբերութեանց (Գերմանիայէն եւ Իտալիայէն ետք՝ Ֆրանսա առեւտրական երրորդ ընկերն է Թուրքիոյ), ֆրանքեւթրքական կապերը մինչեւ անցեալ տարի «ցած ջուրերու» շրջան մը ապրեցան: 1976-ին Արտաքին նախարար՝ Զաղլայանկիլի այցելութիւնը չէր կրցած վերահաստատել մթնոլորտ մը, խանգարուած երեք տարի առաջ, Ըշըքի Անգարա կանչուելով, իբրեւ բողոքի շարժումներ հայկ. Ջարդերը ոգեկոչող յուշարձանի մը կառուցման՝ Մարսէյլ: Եւրոպայի «մկրտութեան աւազանը» տանելով Գարամանլիսի Յունաստանը, որու հետ առանձնաշնորհեալ յարաբերութիւններ կը պահէր, ֆրանսական կառավարութիւնը երկար ատեն Թուրքերուն այն զգացումը տուաւ, որ անիրաւ կերպով երեսի վրայ ձգուած են»:

Անցեալ տարի, կը շարունակէ Ֆիկառօ, Ժան – Ֆրանսուա Փոնսէի մէկ այցելութիւնը Անգարա (Ատլանտեան ժողովի մը առթիւ) եւ Ֆրանսայի կարեւոր մասնակցութիւնը (420 միլիոն ֆրանք) Թուրքիոյ ընծայուած միջազգային օժանդակութեան բարելաւած էին մթնոլորտը: Թուրքիա Ատլանտեան կազմակերպութեան միակ երկիրն է Նորվեկիոյ հետ, որ հասարակաց սահմանագլուխ մը ունի Խորհ. Միութեան հետ: Դրացի Իրանի եւ Իրաքի, Թուրքիա, որ իր նախարարապետին միջոցաւ առաջին անգամ ըլլալով մասնակցեցաւ իսլամական վեհաժողովի մը, կրնայ իր Արտաքին նախարարին միջոցաւ ոչ – արհամարհելի դիւանագիտական փորձառութեան մը պատառ մը բերել Ֆրանսայի:

Ու թերթը կը ծանրանայ Ֆրանսան եւ Թուրքիան չհապրդող երկկողմանի բնոյթ ունեցող այլ հարցերու վրայ. – մշակութային կապերը, վիզա-ի վերահաստատումը (65 հազար թուրք բանուոր կ'աշխատի Ֆրանսա) բայց մանաւանդ կ'աւելցնէ Ֆիկառօ-ի աշխատակիցը, կարելի չէ դուրս ձգել հայկ. ահաբեկչութեան սաստկացումը, զոր Թիւրքմէն, անկասկած պիտի ոգեկոչէ: Քանի մը դիւանագէտներ կամ հիւպատոսարաններ զոհ գացին այդ ահաբեկչութեան եւ պատասխանատուները, ցարդ, խոյս տուած են ֆրանսական ոստիկանութենէն:

Կը մնայ սակայն ուրիշ կէտ մը: Թիւրքմէն կը պատկանի «զինուորական համազգեստ» հագած կառավարութեան մը: Բացառիկ կացութեան այս վարչաձեւը լաւ ընդունելութիւն գտած է ներսը եւ Արեւմուտք, որովհետեւ կասեցուցած էր ահաբեկչութիւնը, յետոյ վստահութիւն կայ զօր. Էվրէնի նկատմամբ, որ իշխանութիւնը կրկին քաղաքայիններու կը յանձնէ երբ որ կարելի ըլլայ: Թէեւ, Եւրոպայի Խորհուրդը նկատեց որ մտահոգիչ կէտեր կան՝ լրագրողներու ձերբակալութիւն, գրաքննութեան խստացում, եւ «արկածներ» հարցաքննութեանց ընթացքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ իր կուսակցութեան (ՀՀՀ) վաւերացումը ստացաւ լիազօր ձայներու 95,40-ով, մինչ Տըպրէ 2,88 կ'առնէր միայն, թէեւ ինքզինքը կը նկատէ միացընող եւ Շիրաքն ալ՝ պառակտող: 0,29 առ հարիւր ալ չնորհուեցաւ Ժիսքարի:

ՊՐՈՒՍԷԼԷՆ կը հաղորդեն որ եւրոպական սենիքներու դաշնակցութիւնը չնջած է իր մէկ պատուիրակութեան Թուրքիա այցելութիւնը, որովհետեւ զինուորական իշխանութիւնները չեն արտօնած, որ այցելեն բանտը գտնուող սենիքայի անդամներուն:

ՊՈԼՍՈՅ ոստիկանութեան տեսուչին կցորդը Մահմուտ Տիքլէր սպաննուած է առջի իրիկուն, երբ կառքով տուն կը վերադառնար: Մահափորձին տէրը ծայրայեղ ձախ փոքր կազմակերպութեան մը Թուպըկը գտնուած է:

ՄԵԹՐՈՅԻ նոր արկած մը պատահեցաւ Ուրբաթ իրիկուն, Փարիզի Նասիոն կայանը երբ կառախումբը կառատան գիծի մը վրայ անցաւ եւ զօրաւոր բախում մը ունեցաւ հոն գտնուող ուրիշ կառախումբի մը հետ: Ուղեւորը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ եւ չորս ժամ հարկ եղաւ, որ կարելի ըլլայ զինքը դուրս հանել: Քննութիւն բացուած է, անբնական ըլլալով որ մէկ ամսուան մէջ երեք արկածներ պատահին, որոնք խնդրոյ առարկայ կ'ընեն ամբողջ դրութիւն մը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին Մայր – Թագուհին Ֆրետերիքա, մեռաւ սրտի տագնապէ մը (հետեւանք աչքէն գործողութեան մը) Սպանիա, աղջկանը՝ Սոֆի Թագուհիին մօտ: Հանովրի իշխանուհի, Ֆրետերիքա Յունաստանի Պօղոս Թագաւորին հետ կ'ամուսնանար 1938ին եւ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէր: Բայց երբ 1946-ին, աքսորէն Աթէնք վերադառնալէ ետք երեք զաւակներուն հետ, Կոստանտէին գահ կը բարձրանար, Մայր – Թագուհին շատ բուռն ընդդիմութեան մը կը բախէր այն ազդեցութեան համար, զոր կը գործէր զաւկին վրայ: Վերջերս Մատրաս քաշուած էր, ուր հնդկական փիլիսոփայութեան նուիրուած էր:

ՄՈՆԹԻՆԵԻ փարիզեան արուարձանին մէջ մեծ իրարանցում մը ծագած է Մարոքցի ընտանիքի մը դէմ, որովհետեւ համայնավարները կ'ամբաստանեն որ թմրեցուցիչի թրաֆիք կ'ընեն եւ կ'ուզեն վտարել մինչ ոստիկանութիւնը կ'ըսէ թէ որեւէ նման հետք չէ գտած:

ԴԱՏԱԽՈՐ ՊԻՏԱԼՈՒ պաշտօնանկ եղաւ առջի օր բարձրագոյն Խորհուրդին կողմէ, կախակայուելէ ետք անցեալ Յուլիս 16-ին: Իրեն դէմ եղած մեղադրանքներն են որոշ ամբարտաւանութիւն մը, ինքնատիպ վճիռներ, եւլն.: Պաշտօնազրկման որոշումը տրուած է 3 օր նիստէ ետք: Պիտալու, որ Հայանժ (Մոզէլ) կ'աշխատէր կ'ըսէ թէ ճակատամարտ մը կորսնցուց բայց ոչ՝ պատերազմը, ու պիտի դիմէ Պետութեան Խորհուրդին:

ՊԱՍՔ ահաբեկիչները սպաննած են այն ճարտարագէտը, 39 տարեկան, զոր առեւանգած էին շաբաթ մը առաջ: Զայն սպաննելու համար, ահաբեկիչները պահանջած էին կառավարութենէն որ քանդէ Լեմոնիզի (Պասք գաւառին մէջ) հիւլէական կեդրոնը, որու կառուցման պատասխանատուն, սակայն, այդ ճարտարագէտը չէր անշուշտ...:

ԺԻՍՔԱՐ – ՇՄԻՏ հանդիպումէն ետք հաստատուեցաւ թէ երկու երկիրները կ'ուզեն միշտ միասին գործել: Այս առթիւ հրապարակուած միացեալ զեկոյցը կ'ուզէ նախ հերքել թէ «պաղ հով մը փչած ըլլայ» Պոնի եւ Փարիզի միջեւ: «Ընտանեկան տարեդարձ մը» որակած է Ժիսքար, ֆրանքեւգերմանական այս 37-րդ հանդիպումը թէեւ գերմանական մամուլը կը գրէ թէ տարակարծութիւններ կը մնան:

ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ ֆութպոլի մրցումէ մը ետք, ելքի դուռները փակ մնացած ըլլալով, խուճապ մը ստեղծուած է, եւ հրմշտուքներու եւ բախումներու հետեւանքներով 21 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կայ:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ բուռն բախումներու հետեւանքով 40 վիրաւոր կար, որոնցմէ ոմանք ծանր վիճակի մէջ: Ձախերը փորձած էին տողանցել բողոքելու համար մոլլաներու վարչակարգին և տնտեսական վիճակին դէմ բայց դեռ կեդրոնավայրը չհասած շրջապատուած են իսլամական կարգ ու կանոնի պաշտպաններուն կողմէ: Արտասովոր ռումբ, հրացանաձգութիւն, դաշոյն, մտրակ տեղացած է ցուցարարներուն վրայ «Աստուծոյ խենթ»երուն կողմէ:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յուն. 23–Փետր. 2)

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Արագած գիւղին այգեգործութեան տնտեսութիւնը թեւակոխած է իր 25-րդ տարին: Քառորդ դար առաջ քարքարոտ հողերուն վրայ այգիներ եւ պտղատուներ հաստատուած են: Տնտեսութիւնը ներկայիս Թալին շրջանի ամէնէն աչքառուներէն դարձած է՝ խաղողի, խնձորի եւ տանձի առատ բերքով:

× Սեւան արհեստանոցին մէջ աշխատողներ տարեմուտին նոր բնակարաններ ձեռք ձգած են: Վաթսուն ընտանիք յարմարաւէտ յարկաբաժիններու մէջ տեղաւորուած է:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 27-րդ համագումարին առաջին կէսը եղած է Կեդր. Կոմիտէին հաշուետուութիւնը: Կ. Դեմիրճեան, Ա. քարտուղարը, համագումարի առաջին նիստին, Յունուար 22-ին, կարդացած է զեկուցումը: Ասիկա կրճատումներով հրատարակուած է «Սով. Հայաստան» օրաթերթին Յունուար 23-ի թիւով: Գրաւած է թերթին բացառիկ թիւին տասը էջերը, գրեթէ ամբողջութեամբ:

Հրապարակուած հաշուետուութիւնը, ներածական բաժինէն զատ, չորս գլուխներ կը բովանդակէ, իւրաքանչիւրը նուիրուած առանձին հարցի մը: Բովանդակութեան տեսակէտէն զայն կարելի է երկու գլխաւոր բաժիններու վերածել: Առաջին՝ անցնող 10-րդ հնգամեակին տնտեսութեան բնութագրութիւնը, համապատասխան հաստատումներով, ինչպէս նաեւ կարգ մը առաջադրութիւններու սահմանումը ներկայ, ընթացիկ հնգամեակին կապակցութեամբ: Երկրորդ՝ գաղափարական – քաղաքական – դաստիարակչական աշխատանքները, առաջադրութիւններն ու կուսակցական – կազմակերպական գործունէութիւնը իր նոր պահանջներով: (*)

Կեդր. Կոմիտէին համար հիմնական հարցը մնացած է միշտ Մարքս – լենինեան աշխարհայեացքին ձեւաւորումը խորհրդային քաղաքացիներուն մօտ: Այս ուղղութեամբ զգալի աստիճանով ընդլայնուած եւ բարելաւուած է գաղափարախօսական աշխատանքը, քաղաքական բնոյթի դաստիարակութիւնը՝ հիմնակէտ ունենալով Մարքսի, Էնգելսի եւ Լենինի աշխատութիւններուն ուսումնասիրութիւնը: Միայն ներկայ ուսումնական տարեշրջանին համար արձանագրուած են մէկ միլիոն հոգի՝ քաղաքական – տնտեսական ճիւղերուն մէջ: Կատարելագործուած է քարոզչական քադրերուն ընտրութեան եւ պատրաստութեան աշխատանքը: Այժմ, Հայաստանի մէջ կ'աշխատին աւելի քան 35.500 քարոզիչներ (պրոպագանդիստ) շուրջ 2.000 խորհրդատուներ (կոնսուլտանտներ): Քարոզչական աշխատանք կը վարեն աւելի քան 15.000 կուսակցական, խորհրդային եւ տնտեսական ղեկավարներ:

Կ. Դեմիրճեան յիշեցուցած է այս առթիւ կուսակցութեան նպատակակէտը. – բարձր աստիճանի հասցնել զանգուածներու դաստիարակութեան գործը:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն միշտ ուշադրութիւն դարձուցած է աշխատաւորներուն միջազգայնական եւ հայրենասիրական դաստիարակութեան հարցերուն վրայ: Այս գետնին վրայ իր դրական ազդեցութիւնը գործած են այն ամրապնդուող համակողմանի կապերը, որոնք արձանագրուած են եղբայրական նկատուած ժողովուրդներուն միջեւ:

Բնականաբար, առանձին տեղ կը գրաւէ ռուս ժողովուրդը: Այս մասին հետեւեալը ըսած է Ա. քարտուղարը.–

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

27-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ — ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

«Այսօր կուսակցական համագումարի բարձր ամբիոնից մենք վերստին սիրոյ եւ երախտագիտութեան ջերմ խօսքեր ենք ուղղում մեր դարաւոր բարեկամին, աւագ եղբօր՝ Ռուս ժողովրդին, որի կեանքն ու ազնիւ գործերը, իսկական ինտերնացիոնալիզմը ոգեշնչող օրինակ են ծառայել եւ ծառայում են մեզ համար, սովետական բոլոր ժողովուրդների համար: Մեր ժողովուրդը երբեք չի մոռանայ այն հսկայական անշահախնդիր օգնութիւնը, որ մշտապէս ցոյց է տուել Ռուս ժողովուրդը, թէ նրա համար ծանր պատմական ժամանակաշրջանում, թէ սոցիալիստական ու կոմունիստական շինարարութեան բոլոր փուլերում: Ռուս մեծ ժողովրդի հետ, սովետական երկրի բոլոր ժողովուրդների հետ եղբայրական բարեկամութիւնը մեր ժողովրդի բարոյաքաղաքական, սոցիալական վիթխարի ձեռքբերումն է»:

Կ. Դեմիրճեան իր զեկուցումին մէջ անդրադարձած է նաեւ Սփիւռքին ընդգծելով, թէ վերջին հինգ տարիներուն զգալի կերպով ընդլայնուած եւ ամրապնդուած են Հայաստանի զանազան կազմակերպութիւններուն կապերը Սփիւռքի Հայութեան հետ:

– Մենք, յայտարարած է ան, գոհունակութեամբ արձանագրում ենք, որ սփիւռքահայութեան գերակշռող մեծամասնութիւնը սիրոյ խորին զգացմունքներ է տածում իր հայրենիքի՝ Սով. Հայաստանի նկատմամբ, հպարտանում է նրա յաջողութիւններով, համակրանքով եւ յարգանքով է վերաբերւում մեր մեծ երկրին՝ Սով. Միութեանը, պաշտպանում նրա խաղաղասիրական արտաքին քաղաքական կուրսը: Դա մէկ անգամ եւս ակնառու ցուցադրուեց Երեւանում վերջերս տեղի ունեցած սփիւռքահայ համայնքների ներկայացուցիչների ժողովում, ՍՍՀՄ Գերագոյն Սովետի նախագահութեան նախագահ ընկ. Լ. Ի. Բրեժնեւին նրանց յղած ուղերձի մէջ: Մենք բարձր ենք գնահատում նրանց հայրենասիրական մղումները ու գործունէութիւնը»:

Շարունակելէ առաջ զեկուցումին միւս հատուածներուն արձանագրութիւնը ըՍփիւռքի Հայութեան վերաբերեալ, հարկ է դիտել տալ հետեւեալը: Ճիշդ է, թէ արտասահմանի Հայութիւնը կապուած կը մնայ իր մայր հայրենիքին հետ եւ խանդավառութեամբ կը դիտէ անոր արձանագրած ակներեւ վերելքը: Միւս կողմէ, առնուազն խնդրոյ առարկայ կը դառնայ այդ նոյն զանգուածներուն «համակրանքը» Խորհ. Միութեան հանդէպ. աւելին՝ անոնց «պաշտպանումը» իբր թէ Խորհ. Միութեան վարած «խաղաղասիրական արտաքին քաղաքական կուրս»ին: Նման յայտարարութիւն մը պէտք է վերագրել Կայսեր ընծայուած տուրք: Գալով Երեւանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած «սփիւռքահայ ներկայացուցիչների ժողով»ին եւ Բրեժնեւի յղած անոնց «ուղերձ»ին, «Յառաջ» արդէն օրին ըսաւ իր խօսքը՝ յստակ ու մեկին, եւ հետեւաբար, կը խուսափինք կրկնութենէ:

Ինչպէս նախորդ համագումարին, 1976 Յունուար, Կ. Դեմիրճեան անհրաժեշտ նկատած է սլաքներ ուղղել Դաշնակցութեան հասցէին, կրկնելով անգամ մը եւս իրենց իսկ որակումով «չարլոն» խօսքեր: Այսպէս, յայտարարած է. – Դրա հետ մէկտեղ մեր աշխատանքում մենք հաշուի ենք առնում, որ գոյութիւն ունեն նաեւ զանազան յետադէմ – պահպանողական ուժեր, որոնք ձգտում են սփիւռքահայերին կտրել Սով. Հայաստանից, նպաստում են սփիւռքի կայունացած ազգային – մշակութային կենտրոնները վերացնելու՝ իմպերիալիստական յայտնի շրջանների դիտաւորութիւնների իրականացմանը: Իր հակակոմունիստական գործունէութիւնը շարունակում է Դաշնակցութիւնը: Դաշնակցական գաղափարախօսութիւնը ուղղուած է մարդկանց գիտակցութիւնը ազգայնամոլական գաղափարներով թմրեցնելու նպատակին, իսկ այդ կուսակցութեան պարագլուխների քաղաքականութիւնը՝ իմպերիալիզմի հակասովետական գործողութիւնների, նրա գաղափարախօսական դիվերսիաների ակտիվ պաշտպանութեան նպատակին: Մենք միշտ անհաշտ պայքար ենք մղել եւ այսուհետեւ էլ կը մղենք այդ յետադիմական ուժերի գաղափարախօսութեան եւ քաղաքականութեան դէմ, կը մերկացնենք այն բոլոր փորձերը, որոնք նպատակ ունեն սփիւռքահայերի մէջ անվստահութիւն սերմանել Սով. Հայաստանի նկատմամբ, նրանց կտրել մայր հայրենիքից»:

Շարունակելով իր զեկուցումը, Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը խօսած է նաեւ ներգաղթի մասին ըսելով. – Սով. Հայաստանը միշտ էլ հոգատարութիւն է ցուցաբերել ճակատագրի կամքով օտարութեան մէջ սփռուած աշխատաւոր Հայերի նկատմամբ: Այդ հոգատարութեան փայլուն վկայութիւնն է արտասահմանեան Հայերի շարունակուող հայրենադարձութիւնը: Դառնալով Սով. Միութեան լի իրաւ քաղաքացիներ, նրանք իրենց արժանի ներդրումն են կատարում Հանրապետութեան էկոնոմիկայի, կուլտուրայի եւ գիտութեան զարգացման գործում»:

Շարունակուող հայրենադարձութեան մասին խօսելու ժամանակ, անհրաժեշտ էր, որ Կ. Դեմիրճեան, օրինակ, յստակ թիւերով յայտնէր վերջին հինգ տարիներուն արձանագրուած գաղթին տարողութիւնը դէպի Հայաստան: Նախորդ համագումարին մէջ եւս ան ոչ մէկ յիշատակութիւն կատարած էր այս ուղղութեամբ: Դ. Յովհաննիսեան, Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդին առընթեր արտասահմանէն վերադարձող Հայերը ընդունելու եւ տեղաւորելու Կոմիտէին նախագահը, «Սով. Հայաստան» օրաթերթին Յունուար 16-ի թիւին մէջ կը գրէր, ի մէջ այլոց. – Հայրենադարձութիւնը շարունակւում է: Այժմ միայն Իրանից հայրենադարձուելու ցանկութիւն են յայտնել աւելի քան 30.000, Սիրիայից՝ 8.000, Իրաքից եւ Թուրքիայից՝ հազարական մարդ: Ցանկացողների թիւը մեծ է նաեւ միւս երկրներից»:

Հաստատելով հանդերձ արձանագրուածը, հարկադրուած ենք նկատել տալու, թէ երկար տարիներէ ի վեր ոչ մէկ պաշտօնական թիւ կը ներկայացուի ներգաղթածներուն ուղղութեամբ: Դժբախտաբար, իրողութիւնն այն է, որ ներգաղթողներուն թիւերը զգալի համեմատութեամբ նուազած են: 1971-ին, Յակոբ Ալվազեան, Հայրենադարձութեան Կոմիտէի նախագահին տեղակալը, «Հայրենիքի ձայն»ին մէջ կը գրէր, թէ յառաջիկայ տարիներուն զանգուածային հայրենադարձութիւնը պիտի կատարուի Պարսկաստանէն, իսկ միւս երկիրներէն պիտի շարունակուի առանձին ընտանիքներու ընդունումը: «Այդ բոլորը միասին կը կազմեն տարեկան հինգ հազար մարդ»: Արդ, վերջին տեղեկագիրը կը վերաբերի 1973-ին եւ իբրեւ թիւ ցոյց կու տայ 272 ընտանիք կամ 1298 հոգի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) 10-րդ հնգամեայի ծրագիրներու իրագործումներուն եւ 11-րդին առաջադրութիւններուն մասին կ'անդրադառնանք առանձին:

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Նիս, 23 Փետրուար. – Գտայ վէպիս վերնագիրը՝ «Արեւը ամէնուն համար կը ծագի»: Ոչ: «Արեւը կը ծագի ամէնուն համար» ալ:

Մարսիլիա, 3 Մարտ. – Խաւարէ վարագոյրը վար ինկաւ: Կաթիլ մը լոյս սրտիս մէջ, բայց սրտաճմլիկ զգացում մը բռնեց տեղը սրտիս մէջ: Կիլեօնին հետապնդումներէն ազատելու համար մայրիկս ծածկոցէն հանեց ութ հատիկ ոսկիները:

– Ա՛ռ, ի՛նչ ընենք, տո՛ւր պարտքերդ, եթէ ոչ պիտի խենթենաս:

Վազեցի Սարգիսին, Ալթունեանին, ոսկիները փոխել տալու համար, բախտիս՝ չարութիւնը հոդ ալ գործեց, 200 ֆրանք անկում նոյն օրը: Երբ բացի երկու ծըրարիկները, չորսական ոսկեոց, թուղթ թուղթի մէջ, ամէն մէկ ծրարին մէջ մայրիկիս յետ մահու խօսքերը, որ իր մահուան պիտի տային տեսակ մը հանգիստ խաղաղութիւն, պիտի չըլլան ձգուած ժառանգի տալիք երջանկութիւնը: Խե՛ղճ մայրիկ, սիրտս կտոր կտոր եղաւ՝ «սիրելի Նուրհանիս» եւ «սիրելի Զարեհիս»: Եւ ատոնք, գիտեմ, հայրիկէս մնացած մասունքներ են: Ամբողջ օրը անէծքի պէս բան մը վրայէս չհեռացաւ: Մինչեւ հատիկ հատիկ չվերադարձնեմ այս ոսկիները, որպէսզի մայրիկս կրկին կարենայ գրել «սիրելի Զարեհիս» «սիրելի Նուրհանիս» վրաս խաղաղութիւն պիտի չգայ:

Մանոսք, 16 Մարտ. – Վերջին անգամ գացեր էի Ժան Ժիոնոյի տունը այցի, բայց ինք լեռները մեկնած էր, հաւանաբար վերջին գիրքը լմնցնելու համար: Արդէն ըսին, որ գրելու համար լեռ կ'ելլէ:

Մարսիլիա, 18 Մարտ. – Սուրացող վայրէջ մըն է Կափէն մինչեւ Մարսիլիա: Կաթիլի մը պէս մտքիս մէջ ինկաւ, աճեցաւ, խոշորցաւ, յօդուածի մը նիւթը, որ գրաւեց զիս ամբողջութեամբ, պարփակելով նաեւ իր մէջ համակ բնութիւնը: Գրելու անհուն գինովութենէ բռնըւած էի: Փաստարկութիւնները իրար հրմշտկելով կը վազէին մտքիս մէջ դէպի ծով արշաւող գետերու նման: «Արուեստը արուեստին համար» նիւթը առնելով բացատրել մեր արդի գրականութիւնը: Դընել ամէն մէկ դէմք իր տեղը եւ հանել Լեւոն Մեսրոպի «ներգաղթող ձի»ին: Յօդուածը լմնցած էր, ուռճացած, կազմ ու պատրաստ: Կը մնար նստիլ թուղթին առջեւ ու գրեւորել: Բայց երբ կառքը քաղաք մտաւ ու խառնուիլ սկսաւ անոր խառնիճաղանճին, թնճուկին, մէկէն յօդուածը ընկլուզուեցաւ, հալեցաւ:

Ա՜հ, այս ճակատագրական անդամալուծութիւնը, որ կը գործէ վըրաս այս քաղաքը: Եւ այդ հնուց ի վեր:

Մարսիլիա, 27 Մարտ. – ԲԱՍ – ԲԱՌԴՈՒ պատկերներ են Երեւանի բանաստեղծներուն մօտ «ԶՄՐՈՒԽՏ» եւ «ՓԵՐՈՒԶ» բառերը, նոյնիսկ ամէնէն աւելի բանաստեղծ տղուն մօտ՝ Շիրազին:

Զմրուխտ լեռներ, Փերուզ ջրեր: Զըրոտ է, ջրոտ: «ՍՈՒԼՈՒ» պիտի ըսէին Թուրքերը, իրաւացիօրէն:

Մարսիլիա, 9 Ապրիլ. – Աժաւէ կ'ըսէ տեղ մը իր «Մոսկուայէն հեռու» վէպին մէջ, «մարդիկ ապրել են քառորդ դար ի վեր ընկերվարական երկրի մը մէջ եւ ոչինչ ունին ընկերվարական»:

Կ'երեւի այս տեսակի արարած մըն է Պերլինի ԻՆԴՈՒՐԻՍԴի տնօրէնը: Կատարեալ վաշխառուի տիպար մը, որ գիրքը փոխեց նետեց, որովհետեւ ո՛չ ՎՈԿՍէն յանձնարարութիւն ունէի եւ ո՛չ ալ տոլար մը ունէի: Ժամ մը մնացի իրեն գրասենեակը համոզելով որ ՎՈԿՍի հեռագիրը կրնայ ուշացած ըլլալ: Նամակներ եւ սովետական ներքին ինքնութեան տետրակս ցոյց տուի: Ոչ մէկ բան կ'ազդէր իր վրայ: Կը հարցնէր անդադար «ՎԱԼՈՒՏԱ ԻՍԴ», տոլար ունի՞ք: Շատ մը պատգամաւորութիւններ անցան, չեխ, ամերիկացի եւ այլն, խնդրելով որ իրենց սենեակ տրամադրեն:

– Տոլար իս՞դ:

Այդ չէ դեռ ամէնէն քամահրելին: Երբ անցագիրս ուզեց, ցոյց տուի Նանսէնեանս: Այն ատեն մեր մարդուկը քահ մը քրքջացող, արհամարհական քայքայիչ, որ դեռ ուղեղիս մէջ գամըւած կը մնայ ու կը տեւէ մեֆիստոֆելեան արձագանգը, անդադար ինծի յիշեցնելով, որ ոչինչ ես, մարդ չես, ոչինչէն պակաս ես, քանի որ անհայրենիք ես:

– Պէգ բոռըլը, պէգ բոռըլը, կը կրկնէր խենթենալով:

(Շար. –

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏ

Յոգնութիւնը, ուեւէ առողջ մարդու մէջ, ի յայտ կուգայ գործունէութեան եւ ճիգերու ժամանակաշրջանէ մը ետք, որուն բնականօրէն պէտք է յաջորդէ հանգիստը: Բայց, ինչպիսի՞ հանգիստ: Ոմանք կը նախընտրեն քնանալ, ուրիշներ՝ նստիլ բազկաթոռի մը մէջ, կիրարկել որեւէ մարզանք կամ պտոյտներ կատարել բնութեան մէջ եւայլն:

Ապացուցուած է որ առողջութեան համար որքան կարեւոր է գործունէութիւն, հանգիստի եւ քունի հաւասարակշռուած բաշխում մը: Չափէն աւելի քունը կը տկարացնէ մարմնին դիմադրականութիւնը, կը կասեցնէ անոր կարողութիւնը օգտագործելու սնունդներու նիւթափոխականութենէն ստացած ուժի աղբիւրները: Եթէ չփորձենք փոփոխական գործունէութեամբ օգտագործել այս ուժը, մարմինը կը դառնայ աւելի խոցելի հանդէպ վնասաբեր ազդակներու: Ապացոյց մըն է նաեւ այն իրողութիւնը, որ շատ մը տառապողներ իրենց առողջութիւնը վերագտած են աշխատանքի միջոցով: Լաւ կազմակերպուած աշխատանքը, լաւ կատարուած գործի մը գոհունակութիւնը աղբիւր մըն է ֆիզիքական եւ հոգեկան առողջութեան:

Քունի կարիքը համեմատական է տարիքի: Ծծկեր մանուկը կը քնանայ 20–22 ժամ. փոքր երախան՝ 10–12, դըպրոցականը նուազագոյն 8 ժամ, չափահասը՝ 7 ժամ եւ տարեց անձը 5–6 ժամ: Քունը արդարացի է աճող մարմնին համար, որովհետեւ քնանալու ժամանակ կը կատարուի համադրումը փրոթէյիններու, որոնք կ'ապահովեն ֆիզիքական եւ մտաւորական զարգացումը: Եթէ քունը երկարի չափէն աւելի, յառաջ կուգան համադրային չափազանց արտադրանքները, զորս անկարելի ըլլալով օգտագործել եւ ոչ ալ արտաքսել, կը մնան մարմնին մէջ եւ կը դիզուին զանազան ձեւերու տակ (իւղոտ հիւսուածք, քոլեսթերոլը կը նստի արեան անօթներու պատերուն վրայ): Բաց օդին կատարուած առօրեայ շարժումները կը թոյլատրեն, որ գնդերները օգտագործեն ըսպառած սնդեղէնները, իրենց կատարած ֆիզիքական ճիգերու ընթացքին:

Քունի մասին կատարուած հետազօտութիւնները ցոյց կուտան թէ քնանալը եւ քնանալ սկսիլը առընչութիւն ունին երեկոյեան ժամերուն հետ: Քուն մըն է, որով կը քնանանք եւ նման չէ կէս գիշերէն յետոյ կատարուած քունին: Գիշերուան ժամը 12–էն առաջ քունի ընթացքին է, որ կ'երազենք: Քունի այս բնական կազմակերպումը որքան լաւ յարգենք, այնքան լաւ կը կատարուի վերականգնումի հանգիստը:

Առատ ճաշը, ընկերացած չափազանց քանակութեամբ ոգելից ըմպելիներով, մարսողական մեծ ճիգի մը կ'ենթարկեն օրկանիզմը: Մարդկային օրկանիզմը ըսպառած սնդեղէններուն քանակութիւնը կրնայ վերամշակել, վերափոխել որոշ սահմանի մը մէջ: Ան այնպէս կազմուած է, որ սնդեղէնները կրնայ վերամշակել եւ մարմնին մէջ պահել որքան որ անհրաժեշտ է իրեն կատարելու համար կենսական գործողութիւնները, մնացեալը կ'արտաքսուի: Մարմնին մէջ մնալով աւելորդ սնդեղէններ, անոնք կը դառնան «մնացորդներ», որոնք մարմինը կը բեռնաւորեն մանրէաթոյներով երակներու մէջ եւ հիւսուածքները ճարպերով: Երեկոյեան ճաշերը ըլլան թեթեւ, ոչ լիառատ, քնանալէ առնուազն 2–3 ժամ առաջ, որովհետեւ գիշերը արեան շրջանառութիւնը դանդաղ կատարուելով, նիւթերու գոյացումը հիւսուածքներու մէջ կամ մաղձաճարպի (քոլեսթերոլ) գոյացումը արեան անօթներու պատերուն, աւելի շեշտուած է:

Ա. Վ.

«Նոր Կեանք»

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Միշէլ Խաչմանեան, հեռահաղորդակցութեանց (թելեքոմիւնիքասիոն) շրջանային տնօրէն, պատուիրակ Զայնասփիւռի եւ ընդծովեայ թելերու Ֆրանսական Ընկերութեան, նշանակուած է թելեքոմիւնիքասիոններու ընդհ. ճարտարագէտ:

Թղթատարի պաշտօնաթերթը Փեթըրըւարի «Մէսաժ», որ այս լուրը կուտայ հրատարակած է նաեւ Միշէլ Խաչմանեանի նկարը, եւ անոր մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները. – Միշէլ Խաչմանեան Փարիզ ծնած է 1923–ին, նախկին աշակերտ է Բազմարուեստից (փոլիթեքնիք) վարժարանին (1944–ի շրջանաւարտ եւ Թելեքոմինիքասիոններու ազգ. բարձրագոյն վարժարանի (1949): Ապա կը յիշէ ենթակային զանազան բարձր պաշտօնները 1949–էն 1977: Մեր կողմէ աւելցնենք թէ զաւակն է պարտիզակցի ծնողքի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Ուսումնասիրաց Միութեան կեդրոնատեղին, Յունուար 2–ին, ներկայացուած է Յովհ. Թումանեանի «Գիքոր»ը (Հայկ Աճէմեանի ձեւաւորումով), Հայկ. Ժողովրդական Թատրոն Ընկերութեան կողմէ: Բացումը կատարած է շարժանկարի բեմադիր Սամուէլ Խաչիկեան: Ընկերակցութեան կողմէ խօսք առած է Աղասի Յովհաննիսեան, որմէ ետք ներկայացուած է թատերախաղը: Հուսկ, փակման խօսք արտասանած է Արտակ Արք.:

×

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 25–ին, ոգեկոչուած է Պէզազեան կրթարանի հիմնադիր տնօրէն Պօղոս էֆէնտի Պէզազեան, իր մահուան 30–ամեակին առթիւ: Արարողութեանց նախագահած է եւ քարոզած է Շնորհք Պատրիարք ներկայացնելով Պօղոս Պէզազեանի գործունէութիւնը:

- ԶԵԿՈՅՑ -

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ հետեւեալ յատկացումներն ու օժանդակութիւնները կատարուած են 1980 տարեշրջանին Հայկական ձեռնարկներու ի նպաստ.

1.– Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Թորոնթօ (Գանատա)

Միութեան նոր կառուցուելիք մշակութային եւ կրթական կեդրոնին մէջ գրադարանի յատկացուելիք սենեակին շինութեան համար՝

$ 30.000

2.– Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանին, Փարիզ.

Որպէս մշակութային կեդրոն գործածուելիք շէնքի մը նորոգութեան ի նպաստ՝ 30.000

3.– Հայ Մշակութային եւ Կրթական կեդրոնին, Պոսթըն.

Կազմակերպութեան նորակառոյց կեդրոնին մէջ գրադարանի յատկացուելիք բաժնի շինարարական աշխատանքներուն ամբողջացման համար՝

30.000

4.– Համալսարանական կրթաթոշակներ՝

1980–81 կրթական տարեշրջանին յատկացուելիք կրթաթոշակներու հաշւոյն կատարուած նոր յատկացում՝ գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ՝

450.000

5.– Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին.

Յաւելուածական յատկացում Երուսաղէմի Ս. Յարութեան Տաճարի Գմբէթի նորոգութեան հաշւոյն՝

$. 80.000 (×)

6.– Հրատարակչական.

Նոր յատկացում հրատարակչական նոր ծրագիրներու ի նպաստ 80.000

7.– Հին Ձեռագիրներու մանրանկարանում.

Հայկական հին գրչագիրներու մանրանկարահանումին համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած նոր յաւելում՝

20.000

8.– Հայաստանի Գիտական եւ Ակադեմական հաստատութիւններուն.

Արտասահմանէն գիտական եւ արդիական սարքաւորումներու եւ զանազան հրատարակութիւններու ձեռք բերման համար՝

400.000

9.– Սփիւռքի Հայկական երկրորդական վարժարաններուն.

Տարրալուծարաններու վերաբերեալ գործիքներու հայթայթման համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած յաւելում՝

30.000

10.– Հայկական մշակութային եւ մարզական կեդրոններու.

Կեդրոնի շէնքերու նորոգութեան և կահաւորման համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած յաւելում՝

40.000

11.– Սփիւռքի Հայկական ամբողջօրեայ վարժարաններուն.

Նոր վարկ՝ 1980–81 ուսումնական տարեշրջանին եւս շարունակելու համար ընդհանուր ծրագիրը՝ որուն համաձայն Հիմնարկութիւնը որոշ թիւով կրթաթոշակներ կը յատկացնէ իւրաքանչիւր հայկական ամբողջօրեայ վարժարանի՝

500.000

12.– Սփիւռքի Հայկական վարժարաններուն.

Դասարաններու կահաւորման համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած յաւելուածական յատկացում՝

50.000

13.– Սփիւռքի Հայկական վարժարաններուն.

Վարժարաններու շէնքի նորոգութեան եւ ընդարձակման համար գոյութիւն ունեցող վարկին վրայ կատարուած նոր յատկացում՝

40.000

Գումար $. 1.700.000

× Սոյն բացառիկ յատկացումը կատարուած է Հայկական բաժնի 1980–ի պիւտճէէն տարբեր վարկէ մը:

×

ԱՄՓՈՓՈՒՄ՝ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ՑԱՐԴ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒ

Գումար՝ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1979 կատարուած յատկացումներու՝

$. 28.231.283.82

Գումար՝ 1 Յունուար 1980–էն մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1980 կատարուած յատկացումներու՝

1.700.000.00

Ընդհանուր գումար՝ Հիմնարկութեան կողմէ մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1980 կատարուած յատկացումներու՝

29.931.283.82

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, Յունուար 1981

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Տեսնես այդ աղմուկին մէջ լսուեցաւ Սարխոշ Գեւոյի ձայնը.

– Սոմա խաթուն, Սոմա խաթուն...

Գեւոն Սոման կը փնտռէր: Ուսերը քարերուն զարնելով՝ գտաւ զայն՝ Նուրխանի վրանին մօտ:

– Սոմա խաթուն, Աստուած Եղոյի երկան կեանք տայ, պզտիկ մը գինի բեր՝ սանկ կոկորդս թրջեմ...

Աղմուկը նախշուն աքաղաղի ձայնին պէս կտրուեցաւ յանկարծ, երբ թշնամիին կողմէն հրացանի մի քանի գնդակներ բոցի ոռնոցով ճեղքեցին մութը: Յետոյ իրարու ետեւէ մի քանի հրացանի ձայներ լսուեցան:

Թշնամին սկսած էր նորէն կրակ բանալ Աղուընկայ քարերուն վրայ: Մութին մէջ ֆէտայիները սկսան դէպի դիրքերը յառաջանալ: Հեռուէն նորէն տեսնուեցաւ Մարգարի ծանր սիլուէթը. գլուխը կախ, հրացանն անութին տակ, Աղուընկայ քարերուն դիրքերը կ'իջնէր:

Արջ Սաքօն հեւքոտ աճապարանքով մը գիւղացիներուն մօտ հասաւ:

– Բան չկայ, բան չկայ, քէֆերնիդ տուզ պահէք, – մէջ ինկաւ Սաքօն իր չէն ձայնով ու կերպարանքով:

Գիւղացիներուն համար Արջ Սաքոյի ներկայութիւնը արտերուն վրայ կամար կապած երկինք մըն էր:

– Ի՞նչ կայ, Սաքօ ճան, – կը հարցընէին գիւղացիները:

– Բան չկայ, տուշմանը հրացանի ձայնով իր դէշ երազները կը փախցնէ: Թուրքը հրացան կ'արձակէ, երբ լուսնկան բռնուի: Էդ ախմախները լուսնկային է, որ կրակ կը բանան, – կատակեց Սաքօն:

×

Սաքօ հեռացաւ գիւղացիներէն: Ինքն ալ կ'ուզէր ստուգել, թէ թշնամին ո՞ր տեղէն կրակ բացած էր: Երբ Աղուընկայ քարերուն կողմը կը չոկուէր, տեսաւ Խէչօն, որ դիրքէն վար կ'իջնէր:

– Զօրքը ո՞ւր է հասեր, Խէչօ, – հարցուց Սաքօ:

– Լուրջ բան չէ, Սաքօ: Զօրքը հեռաւոր դաշտէն է որ կը կրակէ:

Ֆէտայիներու դիրքերէն հրացան արձակուած չէր: Վարդաձորի հեռաւոր դաշտերէն տասնեակ մը հրացանի պայթիւններէ յետոյ, դաշտը նորէն դիակի մը պէս ծանր լռութեան մէջ ինկած էր:

– Կարօն էդ կողմերը տեսա՞ր, Ռուբէն, – հարցուց Սաքօն իր ընկերներէն Ռուբէնին, որ նոյնպէս Աղուընկայ քարերէն վար կ'իջնէր:

– Քիչ առաջ դիրքերուն մէջ էր: Կ'ենթադրեմ՝ Աղուընկայ քարերու էն ապառաժներուն գնաց: Վարդանը կ'ըսէր որ Կարօն ամբողջ օրը էդ քարերէն վար իջած չէ: Տահա բան մը չհասկցա՞ր Սաքօ:

– Չգիտեմ, չգիտեմ, – ըսաւ Սաքօն ու ապառաժներուն կողմը չոկուեցաւ:

Սաքօն կասկած չունէր, որ Կարօն Աղուընկայ քարերուն էն խոշոր ապառաժներուն վրայ մէս–մինակ նստած էր նորէն ու հրացանի կոթով քար մը կը խախտէր, վարը պարապին մէջ ձգելու համար: Սաքօն Կարոյի այդ օտար շարժումներէն բան չէր հասկնար ու չգիտէր, չգիտէր...

Հովտի կողմն անցնելով՝ Սաքօ, երբ կը մօտենար հսկայ ապառաժներուն, կեցաւ յանկարծ հողին մէջէն ձայն առաւ անդապահի մը ձայնին պէս խուլ ու հեռաւոր.

– Է հօ՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜...

Սաքօ երկրորդ անգամ ալ լսեց նոյն ձայնը: Անտարակոյս, հայ գիւղացու ձայն է կանաչ դաշտերու երանգով: Թերեւս մօտակայ հայ գիւղացի մը, որ կ'ուզէ վեր գալ ու կորսուած է լեռներուն մէջ:

Սաքօն ապառաժի մը վրայ կեցած՝ հովիտն ի վար նոյն ձայնը ձգեց.

– Է հօ՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜...

Ձայնը կրկնուեցաւ: Սաքօն աւելի վար իջաւ՝ իր ձայնին ուղղութիւնը աւելի լսելի դարձնելու համար:

(Շար. 254)

Այրի Տիկին Արշալոյս Ճէնազեան եւ զաւակը՝ Եդուարդ Ճէնազեան, Այրի Տիկին Հիլտա Ճէնազեան եւ զաւակը՝ Սիպիլ Ճէնազեան (Անգլիա), Սուրէն եւ Ժիրայր Ճէնազեան (Ցունաստան), Տէր եւ Տիկին Ղազիկեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գաղանտէն, Այրի Տիկին Տիմօն եւ զաւակները, եւ Ալեքսանտր Սատիմէնկօֆ, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՃԷՆԱԶԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 6-ին, 83 տարեկանին, Լաէնէք հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Զորեքշաբթի, Փետրուար 11, ժամը 10ին Լաէնէք հիւանդանոցը՝

42, Rue de Sevres; Métro: Vaneau

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փան-թէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները՝ Տիկին Ճէնազեանի եւ ընտանիքին:

Այրի Տիկին Ղազարոս Ռէխսեան, Տէր եւ Տիկին Միհրան Հաճինլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Ռէխսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կազերեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Գույումճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՂԱԶԱՐՈՍ ՌԷԽՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 5-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Փետրուար 11-ին, ժամը 10.30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վէնսէնի նոր գերեզմանատունը, ժամը 12-ին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ-ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2-էն սկսեալ նոր հասցէն է.—

PARIFERIC
6, Rue Emile Reynaud
93066 — Auberviliers
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Նուպար Հէլվաճեանի յիշատակին.— Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 50, Բժ. Հէլվաճեան 200, Մարտիրոս Մութաֆեանի յիշատակին.— Տիկին Աստղիկ Մութաֆեան 200, Փերուզ Աֆարեանի յիշատակին.— Պօզոյեան ընտ. 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ քաղաքի Կապ. Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Դաւիթեանէ 100 Ֆ., իր եղբօրորդւոյն՝ Յակոբ Դաւիթեանի (Պէյրութ) մահուան առթիւ: Ընկ. Շամչոյեան 50 Ֆ., Վարդանյշ Անկխեանի մահուան առթիւ: Ընկերուհի Զապէլ Արզումանեանի մահուան առթիւ՝ Արզումանեան ընտ. 100, Տէր եւ Տիկին Ֆրանկիւլեան 50 Ֆ.:

×

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ հետեւեալ նուէրները.— Մարզումանեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Տիգրան 100, Տէր Նշան Գույումճեան իր հօր մահուան յիշատակին, Պուլվառ Օտտոյի Կապ. Խաչ՝ Վրէժ Էմիրհանեանի մահուան առթիւ, Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ՝ Սերովբէ Հայրապետեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կ. Ճանիկեան՝ Այրի Տիկին Տուիկեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կ. Ճանիկեան՝ Տիկին Նազենի Կիրակոսեանի մահուան առթիւ, Պլ. Օտտոյի Կապ. Խաչ՝ Նարդունի Տօնապետեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ս. Գույումճեան՝ Եղսա Սիմոնեանի մահուան առթիւ 50-ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Գույումճեան՝ Սերովբէ Հայրապետեանի հոգեհանգստեան առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Արմաղանեան 50 Ֆ.:

Նուէր.— Բարգէն Դարբինեան, Այրի Տիկին Նուրիճա Աւետիսեան, Սարգիս Ծանսրզեան 200-ական, Սուրէն Աֆարեան, Գրիգոր Կէտիկեան, Մկրտիչ Բիլեան, Անտրէ Շարիկեան, Էնվեր Էօզեան 100-ական Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ. — Տիկին Շահնիկ Փօղհարեան եւ Օր. Պերճուհի, ողբացեալ Անդրանիկ Շատարեւեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 Ֆ. Լիոնի Կապոյտ Խաչին եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Պ. Յարութիւն Ճամպուլեան, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէքիեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր՝ Անդրանիկ Շատարեւեանի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՆՈՒԷՐ

Դաւիթ Եպս. Սահակեան, Կաթ. Պատ. Հարաւային Ամերիկայի Հայոց եւ Նախկին Հոգեւոր Հովիւ Լիոնի եւ շրջանի, Ֆրանսա իր այցելութեան առթիւ՝ 500 Ֆ. կը նուիրէ Փոն-տը-Շէրիի նորակառոյց եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Աւանդական Ճաշը
«Հարենց» գրական մրցանակ
Կիրակի, Մարտ 15-ին:

ENTREPRISE GENERALE DE PEINTURE

Peinture — Décoration — Papier-Peint
Vitrerie — Ravalement — Plastiques mur et sol — Moquettes

DECOMURSOL

HAYRABEDIAN

23, Rue Louis Dain — 93400 SAINT - OUEN
Tél.: 254. 17. 89

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ օր, Փետր. 13, երեկոյեան ժամը 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի՝ Տեառնընդառաջ-ի հանդիսաւոր նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Շաբաթ օր, Փետր. 14, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը կատարուի:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

FETE SCOUTE

DE LA REGION LYON — DECINES

———o———

10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION
Dimanche, 15 Février, à 15 h.
SALLE MOLIERE
18, *Quai de Bondy — Lyon 5e*
Chants, Sketches, Danses folkloriques,
— Buffet —
Երգեր, Զաւեշտ, Գեղջկական Պարեր
— Պիւֆէ —
Entrée libre. — Մուտքը ազատ է:

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h. Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

———×———

L'Itinéraire peut-être modifie comme suit:
— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON

Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 couchettes), 6310 F. (2 couchettes) etc.
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

———×———

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Aôut.
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin. SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille, 75014 - Paris

CONCERT

A la mémoire de son Président
HAIG ESSABALIAN
Mercredi, 18 Fév. à 20h.45, au Club

Avec la collaboration de:
HOVANES ANASTASSIAN
Quatuor à Cordes SEVAN
Emmanuel Kouyoumdjian, Françoise Queguiner, Hovanès Anastassian, Paul Frithof.

Avec la participation de:
ANNA KARAKAIA
EUGENIE ALECIAN

Programme: AIVAZIAN, MIRZOYAN, KOHARIG GHAZAROSSIAN, KOMITAS.

Possibilités de diner après le concert
Réservations au Club: 589.20.48

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՐԺ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Կիրակի, 15 Փետրուար, ժամը 15-ին
Լիոնի «Սիկալ սրահին մէջ
60, AVENUE DE SAXE

Billets en vente:
— Maison de la Culture Arménienne
15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*
— ZAKEOSSIAN - Tailleur Edouard
20, *Rue Vauban - Lyon 6e*
— KRIK
11, *Av. Henri Barbusse - Villeurbane*
— CHAUSSURES ROGER
181, *Cours Emile Zola - Villeurbane*

CONCERT

QUATUOR TCHILINGUIRIAN

Au programme:
Haydn: quatuor en UT majeur, Op. 76, N° 3
Britton: quatuor N° 2.
Brahms: quatuor en UT mineur, Op. 51, N° 1.

Mercredi, 11 Février, à 20 h. 30
Maison de la Radio, Grand Auditorium (N° 104).
116, Ave. du President Kennedy, Paris 16e.
Entrée: 25 F. — Etudiants: 15 F.

ԽՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« **ԲԱԺԱԿԻ ՕՐ** »

15 Փետրուար, ժամը 13-ին
«Ալեք Մանուկեան» սրահը
(118, rue de Courcelles — Paris 17)

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները, գալ բաժակ բարձրացնել ու խարհացրիւ սաներու կենաց:

Պայման է փութով ապահովել սեղանները
Հեռաձայն՝ տուաւօտեան մինչեւ 10
372. 04. 20

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Tous les Mercredis, de 17 à 19 h.
Cours gratuits de Mathématiques
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Renseignement et inscription:
*UGAB, 11, Sq. Alboni;Tél.*520.03.18

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Զարեհ Մութաֆեանի մէկ գործին հրատարակութեան պատկերազարդման համար, կը խնդրուի այն անձերէն, որոնք լուսանկարներ ունին նկարիչէն՝ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ՝ Նախապատերազմեան շրջանի, որ յարաբերութեան մէջ մտնեն զաւկին հետ (նկարելու համար ի հարկին):

Claude Mutafian
61, Rue Monge, 75005 Paris

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11
MERCREDI
11 FÉVRIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.840

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.840

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Փետր. 2 – 5)

ԱՐՄԷՆ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ 100–ԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՆՇՈՒԻ ՄԱՅԻՍԻՆ

Մայիսին կը նշուի Արմէն Տիգրանեանի ծննդեան 100–ամեակը: Այդ առթիւ կեանքի կոչուած է յոբելենական յանձնախումբ մը, նախագահութեամբ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարէն Դալլաքեանի: Յանձնախումբը նախատեսած է Հայաստանի քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ, «Գիտելիք» Ընկերութեան, մասնագէտ երաժիշտներու ուժերով կազմակերպել համերգ – դասախօսութիւններ՝ նուիրուած Արմէն Տիգրանեանի կեանքին ու գործին: Որոշուած է հրատարակել յոբելենական գրականութիւն, կազմակերպել ցուցահանդէսներ, պատրաստել յիշատակի նուէրներ: Տեղի կ'ունենայ նաեւ երաժիշտին արուեստին նուիրուած գիտական նստաշրջան: Ալ. Սպենդիարեան Օփերան կը ներկայացնէ «Անոյշ» եւ «Դաւիթ Բէկ» օփերաները:

×

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ՍԱՄՍՈՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Ինտոնեզիա տեղի ունեցած կռփամարտի միջազգային մրցաշարքին, որուն մասնակցած են 11 երկիրներ, խորհրդային ութ մարզիկներէն վեցը հասած են աւարտական հանգրուան, որոնցմէ հինգը այնուհետեւ յաղթական հանդիսացած են: Յաղթականներու մէջ է նաեւ Սամսոն Խաչատրեան:

×

ՄՈՑԱՐԹԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 225–ԱՄԵԱԿԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանի Երկիրներու հետ Բարեկամութեան եւ Մշակութային Կապի Հայկական Ընկերութեան Կեդրոնատեղին տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Մոցարթի ծննդեան 225–ամեակին: Երաժիշտին կեանքին ու գործին մասին խօսած է Կոմիտաս Երաժշտանոցի Փրոֆ. Մարգարիտ Յարութիւնեան: Մոցարթէն գործեր մեկնաբանած են Էլվիրա Ուզունեան, Վիլէն Զարչօղլեան (ջութակ), Անահիտ Ներսիսեան (դաշնակ), Հրաչեայ Յարութիւնեան (ջութակ) եւ Երաժշտանոցի Փրոֆէսէօր՝ Հեղինէ Տէր – Ղեւոնդեան:

×

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԵԱՆ ՎԿԱՅԱԿԱՆ ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒ

Չեխոսլովակիոյ Գոտվալտկա – Բիստրիցա քաղաքին մէջ վերջ գտած է գիտարուեստի շարժանկարներու 7–րդ աւանդական փառատօնը, ուր ցուցադրուած են Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ, Արեւելեան Գերմանիոյ, Ռումանիոյ, Խորհ. Միութեան շարժանկարի սիրող բեմադիրներու եւ Չեխոսլովաքիոյ 60 գործեր: Խորհրդային երկու ժապաւէններ, զորս ներկայացուցած են Լիթուանիա եւ Հայաստան, արժանացած են վկայականի: Երեւանի ալիւմինիումի գործատան մշակոյթի տան արուեստանոցի պատրաստած «Հաց» շարժանկարը արժանացած է քննադատներու բարձր գնահատականին: Անոնց կարծիքով, արդի պայմաններու մէջ լաւաշի արտադրութիւնը ներկայացնող ժապաւէնը ցայտուն կը դարձնէ հաց թխելու ազգային հին աւանդութիւններու խորացումը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «ԹԱՍ» գործակալութիւնը հակայարձակման անցած է եւ կ'ամբաստանէ Միացեալ – Նահանգները, իբրեւ պատասխանատու Եւրոպայի վերջին տարիներու ահաբեկչական արարքներուն մեծ մասին: Ծանօթ է, որ Իտալիոյ նախագահ՝ Փերթինիէ եւ, Ուաշինկթըն, նախ իր Արտաքին նախարարին ապա՝ նախագահին բերնով Խորհ. Միութիւնը կը մեղադրէր, իբրեւ գլխաւոր ու օժանդակողը միջազգային ահաբեկչութեան: Հիմա Մոսկուան է որ երկար յօդուածի մը մէջ կը դատապարտէ «Սէ. Ի. Ա.ի ձգած ամօթալի հետքերը եւրոպական հողին վրայ»: Ըստ խորհրդային գործակալութեան Սէ. Ի. Ա.ն սպաննած է Ալտօ Մորօն «որովհետեւ նպաստաւոր էր համայնավար կուսակցութեան մասնակցութեան կառավարութեան», մասնակցած է այն մահափորձին, որուն զոհ գացած է 1973–ին ծովակալ Քառեռօ Պլանքօ, եւ նման երկար շարք մը, ուր կը յիշուի դեռ Մակարիոսի սպանութիւնը:

ՄԵԹՐՈՅԷՆ ետք, երկաթուղին է որ արկած ունեցաւ առջի օր Սէն – Լազառ կայարանը, ուր Երկուշաբթի կէսօրէ ետք, Նանթէռէն եկած կառախումբը բախում ունեցաւ Սէն – Լազառ կեցած կառախումբի մը հետ նոյն գիծին վրայ: 10 վիրաւոր կար: Այս ամբողջ արկածները մեծ վրդովում ստեղծած են եւ ինչ կը վերաբերի մեթրոյին, 24 ժամուան գործադուլ կայ Հինգշաբթի: Երեքշաբթի օր ալ հանրակառքի (օթօպիւս) գործադուլ կար Փարիզի հիւսիսեան շրջանը, իբրեւ հետեւանք յարձակումի մը որու ենթարկուած էր վարորդ մը՝ Քուռնէօվ, չորս «լակոտ»ներու կողմէ, որոնցմէ խնդրած էր մարել իրենց գլանիկը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի. Նախարարապետ Պինկովսկիի հրաժարումը եւ իր փոխարինումը Պաշտպանութեան նախարար՝ զօր. Ժարուզելսկիի կողմէ ալ լաւ նշան մը չէ: Ամէն կողմ գործադուլները կը տարածուին եւ տագնապը ծանր բնոյթ առած է: Արեւմուտքը հաւանական կը նկատէ այլեւս խորհրդային միջամտութիւն մը, «բաժակը յորդած» ըլլալով Մոսկուայի համար: Արեւելեան – Պերլինի խորհրդային դեսպանը յայտարարած է արդէն որ «Խորհ. Միութիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ Լեհաստանի անցուդարձին»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Սատաթ եւրոպական շրջապտոյտի մը ձեռնարկած է եւ Փարիզի մէջ ալ կարեւոր հանդիպում մը կ'ունենայ Չորեքշաբթի օր Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ: Նախապէս Լիւքսանպուրկի մէջ, կարեւոր ճառ մը կ'արտասանէր եւրոպական Խորհրդարանին առջեւ:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ հակահաբեկչական հոսանքը կը ծաւալի եւ Պիլպաոյի մէջ, առջի օր աւելի քան հարիւր հազար հոգի տողանցած են, 40 հազար ալ՝ Սան – Սեպասթիէն, իբրեւ բողոք էԹԱ.ի կողմէ սպաննուած ճարտարապետին: Ցոյցերու ընթացքին միջադէպեր ալ պատահած են եւ վիրաւորներ կան Սան – Սեպասթիէն:

ԻՏԱԼԻՈՅ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ, արմատական կուսակցութեան մէկ անդամը՝ – Մասսիմօ Թէոտորի նոր մրցանիշ մը կոտրած է 16 ժամ եւ 5 վայրկեան խօսելով առանց դադարի: Օրակարգի նիւթն էր ձերբակալութենէ մը ետք «վար դրուելու» պայմանաժամին երկարաձգումը: Վիճաբանութեան սկիզբէն ի վեր, արմատականները արգելք կը հանդիսանան, որ այս օրինագիծը, զոր հակասահմանադրական կը նկատեն քուէարկի վերջին պայմանաժամէն – Փետրուար 15–էն առաջ: Թէոտորի սկսած էր խօսիլ Կիրակի գիշեր ժամը 22.50–ին եւ վերջին վերջակէտին հասած՝ Երկուշաբթի ժամը 14.55–ին: Նախորդ մրցանիշը կը պատկանէր ուրիշ արմատականի մը, որ Ուրբաթ օր խօսած էր 15 ժամ...:

«ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԸ» սպառնացեր է «ի մօտոյ՝ հարուածել Ֆրանսայի մէջ, ի պատասխան Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Իլթէր Թիւրքմէնի այցելութեան »կը գրէր Լիպերասիոն, Երեքշաբթի առաւօտ:

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ, որու կ'ընկերանան Լիոնէլ Ժոսփէն, Կասթոն Տըֆէռ եւ Քըլօտ Էսթիէ ջերմ ընդունելութեան արժանացան Փեքին, ուր հրաւիրուած էին Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան կողմէ: Քաղաքական խօսակցութիւնները երեք օր պիտի տեւեն: Հինգշաբթի ընկերվարական պատուիրակութիւնը Կոմբուկիոսի ծննդավայրը պիտի այցելէ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԵՐՈՒՆ մէջ «մոռցուած» ֆրանսացի մը կայ 1977–էն ի վեր, որ Միտճայք էՔսփրէսի հերոսին կեանքն ունի: Այս ֆրանսացիին հարցն ալ խօսակցութեան նիւթ էր Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարներու միջեւ բայց դժուար կը նկատուի անոր կարգադրութիւնը: Ֆրանսիս Լամէյնէռ Աֆղանիստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ է որ ձերբակալուած է Թուրքիա, 11 կրամ հաշիշ ունենալով վրան: Բանտարկուած, առանց թարգմանի, թուրքերէն չգիտնալով, դատավարութեան առեն, չէ հասկցած որ 30 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Անկէ ի վեր բանտն է, նախ Վան, ներկայիս՝ Պոլիս, բանտ մը, ուր ցուրտ է, պէտք է դրամ վճարէ իր սնունդին համար եւ ուր տոքկի թրաֆիքը մշտական է եւ ուր երիտասարդ տղաք կը բռնան hեռօյին ձեռք ձգելու համար: Վերջերս, իր ազատադրման համար կոմիտէ մը հիմնուած է բայց Թրքական կառավարութիւնը բազմաթիւ պահանջներ դրած է Ֆրանսա իր փոխադրութեան համար: Անկարա կ'ուզէ որ ֆրանսացի ոստիկաններ երթան առնեն եւ ապահովութիւն տրուի, որ Ֆրանսական բանտը պիտի մնայ մինչեւ որ իր պատիժը (30 տարի) վերջանայ: Փարիզի Թուրք դեսպանն ալ շատ աննպաստ տեղեկագիր մը ղրկած է ձաղկելով Ֆրանսական իշխանութեանց ընթացքը:

ԺԱՆ ՔԵՀԱՅԵԱՆ, արտաքսուած համայնավար կուսակցութենէն իր երկրորդ գիրքին «Պիտըրի աթոռակը» լոյս տեսնելէն ետք, պատերազմի ելած է Մառշէի դէմ: Նոր կոչ մը պիտի հրապարակէ հրաւիրելով համայնավարները, որ Մառշէի քուէ չտան: Ուր որ Մառշէն հանրաժողով գումարէ, Քեհայեան ալ կը փորձէ ըլլալ: Քոմթինենի հարցը մեծ ծաւալ առած է եւ նոր արարք մը կը նկատուի համայնավարներուն կողմէ գաղթողներուն դէմ: Տեղւոյն համայնավար քաղաքապետին օգնութեան հասած էր ուրիշ քաղաքապետ մը՝ բժ. Յովնանեան որ նաեւ կազմակերպութեան մը գլուխն է, պայքարելու համար թմրեցուցիչներու գործածութեան դէմ:

ՏԻԿԻՆ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ շատ անախորժ պատմութեան մը տուն տուած է այս շաբթուան մամուլին մէջ եւ ոչ – ընդդիմադիր գրիչներն անգամ չեն խնայած իրեն: Ի՞նչ է պատահած: Ֆրանսայի առաջին «Տիկինը» երբ անցեալ Յունիսին, իր նախագահ ամուսնոյն կ'ընկերանար Վենետիկ, Իտալիոյ Արտաքին նախարարէն նուէր կը ստանայ մողէզէ ձեռքի պայուսակ մը, 390 հազար լիռ արժողութեամբ (իտալական օրէնքը 400 հազարի կը սահմանափակէ նման նուէրներու արժէքը): Տիկինը չի հաւնիր եւ յաջորդ առաւօտը կը դիմէ վաճառող խանութը փոխելու կամ ... փոխարժէքը ստանալու համար...: Բայց ոչ մէկ պայուսակի կը հաւնի որ 400 հազարը չանցնի եւ այն ատեն աղջիկը կ'ըսէ որ ինք հատ մը առնէ: Տոմինիք Ժամէ կը գրէր առջի օր Քօթիտիէնի մէջ թէ ծանօթ է որ քանի հարուստ ըլլաս, այնքան կծծի կ'ըլլաս, բայց ոչ ոք կրնայ վայել գտնել նման ընթացք մը, նախագահին կնոջ կողմէ ,որ արտասահմանի համար քաղաքական եւ բարոյական ալ դերք մը ունի: Տիկին Ժիսքար տ'Էսթէն գձուձ եւ փոքրիկ քաղքենիի մը տգեղ պատկերը կը թողու:

ՄԵՂՄ ՎՃԻՌ

ՑՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՐԱ-ԱԼԵՔ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆ 18 ԱՄԻՍ (ՅԵՏԱՁԳՈՒՄՈՎ) ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ 15 ՏԱՐԻ ԱՐՏԱՔՍՄԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՈՒՐԵՄՆ՝ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԵՑԱՒ

Երկուշաբթի, Փետր. 9–ի գիշերն է, ժամը 11–ին շուրջ միայն, որ վերջ գտաւ Արա – Ալեք Ենիգոմշեանի դատավարութիւնը եւ արձակուեցաւ վճիռը, որ յարեւման է Սուզի Մահսէրէճեանի վճիռին:

Ծանօթ է, որ Արա ձերբակալուած էր Հոկ. 3–ին, Ժընեւի Պօ – Սիթ պանդոկը երբ ռումբ մը կը ձեռնոտէր: Կորսնցուցած էր տեսողութիւնը, մէկ ձեռքը եւ միւս ձեռքին մէկ մատը: Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան նիստը շատ տպաւորիչ եղած է, նոյնիսկ անոնց համար, որ ժամը 20–ին կը դիտէին հեռատեսիլէն: Արա կը մտնէր առաջնորդուած թեւը մտած երկու անձերէ, մինչ իր փաստաբանը՝ Մէթր Պընուա շարժաթոռի վրայ (վիրաւորուած էր տմարդի յարձակումէ մը եւ բաւական ծանրօրէն: Սրահը, ուր կային թէ տեղացի թէ Ֆրանսայէն Հայեր կը ծափահարէին եւ համակրանքի արտայայտութիւններ կ'ունենային: Ներկայ էր նաեւ Արայի մայրը՝ Տիկին Գ. Ենիգոմշեան, Պէյրութէն եկած:

Վճիռը կը տրուէր ժամը 23–ին՝ 18 ամիս յետաձգումով բանտարկութիւն եւ 15 տարի արտաքսում Զուիցերիայէն: Ուրեմն՝ Արա ազատ էր: Զուիցերիացիք կ'ըսէին նաեւ իրեն թէ այն պարագային, ուր աչքի նոր գործողութիւնը, որու պէտք է ենթարկուի, կ'ուզէ Զուիցերիա ընել, կրնայ արտօնագիր մը խնդրել:

Դատավարութեան եւ Շաբաթ օրուան մամուլի ասուլիսի մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

Է Դ Մ Ը՝

«ԱՆՅԱԳ ԾԱՐԱՒԸ ԿԱՄ ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԹԸ»

Վ Է Պ Է Ն

Փարիզի քթին տակ՝ հարիւր տասը քիլոմեթր հեռաւորութեան, սիրուն քաղաք մըն է Մոնթարժի։ Սիրուն եւ գեղեցիկ՝ ինչպէս Ֆրանսայի շատ քաղաքներ, ուր սակայն անխուսափելի բաժանում մը գոյութիւն ունի։ Առաջին ակնարկով իսկ աչքի կը զարնէ գործաւորական տուներու եւ գեղակերտ վիլլաներու դասակարգային տարբերութիւնը։

Գեղեցիկ է Ֆրանսան։ Գնա՛ ուր որ կ'ուզես – արօտավայրերն ու դաշտերը. իջի՛ր գետերու եւ լիճերու երկայնքին ու լայնքին. պուրակներու եւ անտառներու թանձր սաղարթներու շուքին յանձնուէ՛. բարձրացի՛ր բլուրներն ու լեռները. մտի՛ր գիւղերն ու քաղաքները՝ գտնելու համար հրաշքը բնութեան. վայելելու՝ ինքնուրոյն կառոյցի ու ոճի գեղեցկութիւնը։

Իսկ Մոնթարժի գեղեցկութեան աստղ մը՝ բոլոր աստղերուն մէջ։

Մոնթարժի՞... բայց ան միշտ Մոնթարժի անունը չէ կրած։ Եղած մանրակրկիտ պրպտումները դեռ չեն կրցած լուսաբանել անոր նախնական անունը։ Օռլէինններու տիրապետութեան շրջանին ներկայացուցած է ծաղկեալ վիճակ, բայց Ե. դարուն աւերակի վերածուած ամբողջութեամբ։ Յետագային է միայն, որ կառուցուած է այսօրուան քաղաքը։ Անոր բազմաթիւ ջուրերու հոսանքը լայն Ադրիականի թագուհիին հետ բաղդատութեան դրուելու արժանիքը տուած։ Վերածնունդէն մնացած անոր գոթական ոճի եկեղեցին՝ հաւատացեալներու պաշտամունքին վայր ըլլալէ առաջ, աչքերու գեղարուեստական վայելք պարգեւող ճարտարապետութիւն է։ Հրաշալիք մըն է ԺԲ. դարուն կառուցուած դղեակը հո՛ն, բարձունքին վրայ, որ կը պատմէ անցեալ դեղխութիւններու եւ բռնատիրական ճնշումներու մասին։ Իր ներքնուղիով, խրամի վրայ բացուող գաղտնի դուռով, իր պարտէզով եւ թնդանօթի յարմարցուած հնաւուրց կառուցումով՝ հրաշալի վայր է եղած։ 1320–ին հասած է կատարելութեան՝ դառնալով անմատչելի բերդ, բայց ան երբ կը ծախուի «Պանտ Նուառ»ի, կը քանդուի բոլորովին. ապրանքներն ալ վաճառքի կը հանուին։ Թագաւորներու բնակութեան օրերուն է որ կը վերակառուցուի եւ կ'ընդարձակուի այս դղեակը։

Մոնթարժիի բնական գեղեցկութիւնը սակայն, անկասկած Լուանկ գետի՝ քաղաքը երկուքի բաժնող երիզն է, որուն վրայ ձգուած 126 կամուրջներ եւ կամըրջակներ ցամաքները կը զօդեն իրարու։ Գրեթէ ջուրին մէջ կախուած տուներ եւ սրճարաններ «կախեալ պարտէզ»ներու հմայքը կուտան ընդհանուր համայնապատկերին։ Ի զուր տեղ չէ որ տեղացիները իրենց քաղաքը կը կոչեն «Կաթինէի Վենետիկը»։ Սակայն հոն՝ շրջագայողներու եւ սիրահարներու յատկացուած կոնտոլներ չեն երեւիր, այլ ծաղկավաճառի խնամքով պատրաստուած մակոյկներ եւ նաւակներ՝ սիրուհիի նուիրուելիք փունջերու տպաւորութիւն կը թողուն։

Շրջանը ճոխացնող հարստութիւն մըն է, մօտ երեք քիլոմեթր հեռաւորութեան տարածուող անտառը՝ ջրային փոքր լըճակներով կամ ծանծաղուտներով կէտկիտուած։ Շրջագայութեան, լուռ խոկումի եւ բնութեան խաղաղութեան ունկնդրելու ընտրելագոյն վայր։ Ժամանակին, անշուշտ, անիկա դղեակի բնակիչ ազնուականներու անձեռնմխելի սեփականութիւն՝ կը ծառայէր իշխանազուններու, ասպետներու եւ դրանիկներու որսորդական հաճոյքին։ Հիմա, հոն՝ Փոքր աւանի և Մոնթարժիի հասարակ ժողովուրդն է, որ որսորդութեան կ'ելլէ, երբ եղանակը գայ հրացան վերցնելու։

Անի, առաջին անգամն է որ կուգար Մոնթարժի։ Ո՛չ կը ճանչնար քաղաքը, ո՛չ ալ տեղեակ էր անոր պատմութեան։ Ֆլօտ կառք նստեցուց զայն, ցոյց տուաւ Արդարութեան Պալատը, Զըրչիլ յուշարձան կոթողը, հիւանդանոցը, դղեակը՝ տալով զանազան բացատրութիւններ, ապա քաղաքապետարան եւ կանգ առին «Մոնթարժիի Շուն»ը արձանին առջեւ։

– Ինչո՞ւ այս արձանը, զարմացաւ Անի։

– Օ՜հ, ամբողջ աւանդավէպ մը կապուած է ատոր, պատասխանեց Ֆլօտ։ Հետաքրքիր աւանդավէպ ... կը պատմուի թէ Շըվալիէ Օպրի սպաննուած է պալատական Մաքէրի կողմէ՝ Մոնթարժիի անտառին մէջ։ Ո՛չ մէկ վկայ եղած է այս ոճիրին. այնպէս որ մարդասպանը ամենայն խաղաղութեամբ գացած է պալատ։ Օպրիի շունը, ամբողջ երեք օր, հսկած է իր տիրոջ մարմնին, բայց քաղցէն յաղթահարուած, վազած է պալատ, խածած Մաքէրը եւ խլած անոր ձեռքի հացը՝ երբ պալատականները ճաշի վրայ կը գտնուէին, եւ վերադարձած հսկողութեան տխուր պաշտօնին։

«Յաջորդ օր կը կրկնուի նոյն տեսարանը։

«Հետաքրքրութիւնը գագաթնակէտին հասած՝ կ'որոշեն վերջապէս հետեւիլ շունին եւ երեւան կ'ելլէ ոճիրը։

«Արդարութեան մենամարտ կը վճռէ Շարլ Ե.։ Իբր ինքնապաշտպանութեան եւ յարձակողական զէնք, Մաքէրին կուտան գաւազան մը, իսկ շունին կը յատկացուի տակառ մը՝ իբրեւ պատսպարան կամ հարուածներէն խուսափելու միջոց։ Այս տարօրինակ մենամարտին ներկայ կ'ըլլան բոլոր պալատականները, որմէ յաղթական դուրս կուգայ Օպրիի շունը։

«Պարզուած էր յանցանքը։ Մաքէր կը ստանայ արժանի մահապատիժը։ Ատոր խորհրդանիշն է այս արձանը»։

– Իսկապէս յուզիչ է, ըսաւ Անի, լսելէ ետք «հերոսամարտի» պատմութիւնը։ Շա՜տ սրտաճմլիկ պատմութիւններ կան շուներու հաւատարմութեան մասին։ Միայն մարդ էակին կը պակսի այդ հաւատարմութիւնը։ Կենդանին իր բնազդով աւելի «մարդասէր» է, քան ասոր կենդանին իր ուղեղով...։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱԳՈՅՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

— ԼՈՌԻ —

Լոռին կը գտնուէր Ստեփանաւան քաղաքէն 2 – 3 քիլոմեթր արեւելք, Ձորագետի բարձրադիր ձախ ափին, վերջինիս ու անոր ձախ կողմի վտակ Լոռիգետի միախառնութեան տեղը, անոնց կազմած թերակղզիաձեւ սարահարթին վրայ։ Կը գտնուէր պատմական Գուգարք աշխարհի Տաշիր կամ Տաշիրք գաւառին մէջ եւ վերջինիս կեդրոնն էր։

Մատենագրութիւններու եւ այլ աղբիւրներու մէջ սովորաբար կը յիշատակուի Լոռի կամ, երբեմն, Լոռէ անուններով։ Հին Հայաստանի հազարաւոր անուններու նման Լոռիի ծագումն ու իմաստը նոյնպէս չէ պարզաբանուած։ Ոմանք հետեւելով ժողովրդական ստուգաբանութեան սկզբունքներուն, կը գրեն, թէ այդ անունը ծագած պէտք է ըլլայ լոռ բառէն, նշելով որ անիկա լոռաւէտ վայր մը եղած է։ Քաղաքի անուան եւ լոռ բառի այդ նմանութիւնը, անշուշտ, պատահական զուգադիպութիւն է եւ ըստուգաբանական առումով միանգամայն անհաւանական է։ Յետագային, ԺԲ. դարուն Լոռին կոչուած է նաեւ Սմբատաբերդ, հաւանաբար, այդ ժամանակուան տէրերէն մէկուն՝ Սմբատ Օրբելեան իշխանի անունով. այդ մասին արձանագրութիւն մը պահպանուած է քաղաքի միջնաբերդի պատին։ Ներկայիս պատմական Լոռի քաղաքի աւերակներուն կից կը գտնուի Ստեփանաւանի շրջանի Լոռիբերդ կամ ուղղակի Բերդ գիւղը։

Տարբեր ժամանակներուն, տարբեր մատենագիրներու մօտ Լոռին կը յիշատակուի իբր զանազան կարգի բնակավայր՝ ամրոց, բերդ, բերդաւան, գիւղաքաղաք, բերդաքաղաք եւ քաղաք։ Անոր մասին յիշատակութիւններ ունին Վարդան Արեւելցին, Սմբատ Գունդստաբլը, Կիրակոս Գանձակեցին, Սամուէլ Անեցին, վրաց ժամանակագիրները եւ այլ աղբիւրներ։

Յիշատակութիւններու համաձայն, Լոռի բերդը կառուցանած է Տաշիր – Ձորագետի թագաւոր Դաւիթ Անհողին՝ Բագրատունի Աշոտ Գ. (Ողորմած մականունով) թագաւորի թոռը 1081–ին եւ դարձուցած իր մայրաքաղաքը։ Իսկ մինչ այդ թագաւորութեան աթոռանիստը եղած են Սանահինն ու Հաղպատը։ Պատմիչը կը հաղորդէ, որ Դաւիթ Անհողին Լոռիի հետ միասին կառուցանած է նաեւ 12 ուրիշ բերդեր՝ որձաքարէ եւ կիրէ։ Անոր յետագայ ժառանգորդները կոչուեցան Կորիկեաններ (կամ Կիւրիկեաններ), որոնց մայրաքաղաքը արդէն (988 – 1110) դարձած էր Լոռին։

Լոռին ու նոյնանուն թագաւորութիւնը ունեցած են ելեւէջներով լեցուն քաղաքական պատմութիւն։ Հոս Բագրատունի Կորիկեան թագաւորներէն ետք, մինչեւ մոնկոլական նուաճումները, իշխած են նախ Օրբելեան իշխանները, որոնք կը վարէին վրաց պետութեան զօրքերու հրամանատարի՝ ամիրսպասալարի պաշտօնը, ապա 1884ին զիրենք փոխարինած են ամիրսպասալար Զաքարէ Զաքարեան (մինչեւ իր մահը՝ 1212) եւ անոր յետնորդները։ Մեզի հասած վկայութիւններէն եւ հին քաղաքի աւերակներէն յայտնաբերուած նիւթական մշակոյթի մնացորդներէն ակնյայտնի կը դառնայ, որ Լոռին զարգացման բուռն շրջան ապրած է Զաքարեաններու իշխանութեան տարիներուն։ Մինչ վերջիններու ժամանակները Լոռին սոսկ բերդ էր, ապա անոնց օրով բերդի պարիսպներէն դուրս կը յառաջանայ ու կը ձեւաւորուի բուն քաղաքը, իսկ առաջինը կը վերածուի արդէն կազմաւորուած քաղաքի միջնաբերդի։

Լոռին ԺԱ. – ԺԸ. դարերուն բաւական աշխոյժ կեդրոն էր։ Անիկա բանուկ ճանապարհով մէկ կողմէ կապուած էր Հայոց հռչակաւոր Անի մայրաքաղաքի, իսկ միւս կողմէ՝ վրաց մայրաքաղաք Տփխիսի հետ։ Հոս ներքին ու արտաքին առեւտուրի հետ միասին կարեւոր դեր կը խաղային նաեւ արհեստները, ինչպէս նաեւ պղնձի հայթայթումը, ձուլումն ու մըշակումը։ Կ'ենթադրուի, որ այդ ժամանակները անոր բնակչութեան թիւը հասած է մինչեւ 10 հազարի, ինչ որ այդ դարերու աւատապետական քաղաքներու համար փոքր թիւ կարելի չէ համարել։

Սակայն Հայաստանի միւս քաղաքներու նման Լոռիի բնականոն զարգացման ընթացքը նոյնպէս կը խախտի ու կ'ընդհատի արտաքին նուաճողներու յարձակումներու հետեւանքով։ Լոռիի համար յատ-

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կը կարծէր որ ֆրանսահպատակ եմ, բայց պէտք բոլորը, աստուած իմ, ուրկ՞է այս գնչուն հոս ինկեր է։

(Յիշում մը։ 5 տարի պատերազմ, գերութիւն, բայց երբեք չդիմեցի ֆրանսացի ըլլալու պատիւին)։

Նիս, 3 Մայիս, 1950. – Մարսիլիայէն մեկնելուս պէս դիմացս նստող կինը, յիսունը անց թուխի վրայ, թառամած դէմքին վրայ կարմիր այտերով եւ սիրուն նայուածքով, հետաքրքրուեցաւ ծովով.

– Ո՞ւր է ծովը, ծով չկայ։

– Լա Սիոդայէն վերջ կը տեսնուի, ըսի, ուզածնուդ չափ։

– Բայց գիշեր է, ըսաւ, չի տեսնուիր։ Ի՞նչ էր այն մեծ ջուրը Մարսէյլէն առաջ։

– Ռոն, գետը։

–Զարմանալի, այն ի՞նչ լայն էր։

– Ան ձեր տեսածը ուրիշ է, ըսի, Պէռի ծովախորշն է անիկա։ Տեսա՞ք, հարցուցի, Նոնիաքի ադարանները։

Բայց անոր մանկական հետաքրքրութիւնը կառչած մնաց լայն գետին զարմանքին։

– Ի՞նչ լայն գետ է, կը կրկնէր շարունակ։

– Որտեղէն էք, տիկին, հարցուցի։

–Սէնդ Մենեհուլտէն եմ։

– Հարկաւ, բացագանչեցի, Մառնը Ռոնի չափ լայն չէ, Մառնը Ռոնի չափ լայն չէ բաղդատմամբ եւ այս ըսելէ վերջ շարունակեցի քմծիծաղով մը, խոզի տոտիկներու երկրէն էք դուք։

–Ա՜հ, ըրաւ տիկինը խնդաց ձեռքերովը դէմքը ծածկելէն։ Լեցուն սնտուկ մը բերած եմ հետս, «ՊԱԿԱԺ»ի տակ։ Աղջկանս կ'երթամ։ Աղջիկս Նիս ամուսնացած է։

– Ըսել է ՔԷՅՖ պիտի ընէք մայր ու աղջիկ։

Կինը նորէն ամչցաւ ու ծածկեց դէմքը երկու ձեռքերով։

– Մեր երկրին մասնագիտութիւնն է, ըսաւ դառնալով միւս ճամբորդներուն։

Ամբողջ օրը ճամբորդած էր։ Յոգնած էր։ Սրունքը կոթնցուց սրունքիս ու քընացաւ։ Քանի մօտերը արթնցաւ։ Քառորդ լուսին մը թառեր էր հորիզոնէն վեր, ծովուն վրայ բանալով արծաթեղէն պլպլուն երագունակ ճամբայ մը։ Այս անգամ կինը գլուխը չվերցուց ապակիէն։

– Ծովը, կ'աղաղակէ երբեմն ,ծովը, 1917–էն ի վեր չեմ տեսած։

Քաննի, 7 Մայիս. – Տիկին Վիքդորիային տունը հանդիպեցայ վերջապէս մեր նշանաւոր Վահրիճին։ Վահրիճը աւելի լաւ պատրաստուած համայնավար մըն է եւ ոչ պակաս գործիչ մը։ Գիշերը անցուցեր էր քաղաքին փողոցներուն վրայ կուսակցական լոզունքներ գրելով ճերմակ ներկով Լա Պօքքաի դէպքերուն առընչութեամբ, Վիէթնամի պատերազմին դէմ եւ առ հասարակ ի նպաստ խաղաղութեան։

Խաղաղութիւն բառին վերաբերմամբ յիշեմ որ ,Իսահակեան կ'առաջարկէր որ անգորր բառը գործածուի։

– Խաղաղութիւն բառը ինքնին մի պատերազմ է։

Նման բան մը յիշուած էր «Յառաջ»ի մէջ տարի մը կողմէ, վերջերս։

Պօէէռ, 11 Մայիս, 1950. – Քիչ առաջ կ'ըլլէի ծերունի աստղձագործ Կամպիէին թէ իրենց քաղաքը մեռեալ քաղաք մըն է, կատարեալ բրածոյ։

– Ա՛հ, ըրաւ, երկաթուղին մեռցուց մեր քաղաքը, որ ժամանակին աշխարհահռչակ էր իր տօնավաճառով։

– Գիտեմ, ըսի, Միստրալ հրաշալի կերպով նկարագրած է ատիկա։ Բայց հիմա՞...

– Երկաթուղին մեռցուց մեր քաղաքը։ Ժամանակին մեր տօնավաճառին կուգային աշխարհին ամէն ծայրերէն։ Զինաստանէն անգամ նաւերը կուգային գետի ճամբով, Ռոնը բարձրանալով, ցուլամարտեր տեղի կ'ունենային, խաղեր, շուրջպարեր, երգեր եւ Բրովանսի գինին կ'ոգեւորէր ու կը հսկէր ուրախութիւններուն։ Շոգեկառքը սպաննեց մեր քաղաքը։

Դարասկոն, նոյն օրը. – Կամուրջէն ասդին աչքերս կը բացուին Տօտէի Դարդարէն տը Դարասկոնը փնտռելու համար։ Ասոր կ'ըսեն մօքի թունաւորում։

Նիմ, նոյն իրիկուն. – Ժամը ութը անցաւ, ամէն կողմ ամայութիւն է։ Սրճարանը նստած գոնէ լրացուցի գերութեան յուշերուս երրորդ գլուխը՝ «Սուսէգցի ուսանողը»։ Ինծի պէս ամէն մարդ տեսած է Նիմի մարզարանը կամ ցուլարանը եւ ցուլերուն ծեծըլուքը ամբողջ Եւրոպան հոս կը բերէր։

(Շար. 5)

կայէս ծանր հետեւանքներ ունեցած են սելճուք Ղզըլ Խմբի 1105-ի յարձակումը եւ 1236-ի մոնկոլական արշաւանքը: Պատմագիրները կը հաղորդեն, որ Ղզըլ Խմբը կանգ չառնելով մեծ զոհերու առջեւ, գրաւած ու կողոպտած է արդէն բաւական հարստացած Լոռին: Բայց քաղաքը, այնուամենայնիւ, ճակատագրական հարուած կը ստանայ մոնկոլական յարձակման ժամանակ, 1236-ին, երբ ան դարձած էր փարթամ ու հարուստ քաղաք: Մոնկոլ զօրավար Չաղատա Նոյին Լոռիի վրայ կը յարձակի մեծ բանակով, որ իր տրամադրութեան տակ ունէր պաշարպակործան մեքենաներ: Մեծ Ջաքարէի գահաժառանգ յետնորդները փոխանակ թիկունք դարձնելու իրենց ամրակուռ բերդաքաղաքը եւ թշնամիին դիմադրաւելու, կը լքեն զայն եւ կը ձգեն բախտի քմահաճոյքին: Կիրակոս Գանձակեցի իրաւացի կերպով զանոնք կը համարի վախկոտներ, «կնաբարոյ» մարդիկ: Մոնկոլները կարճ պաշարումէ ետք կը գրաւեն քաղաքը եւ կը կողոպտեն ու կ'աւերեն: Անկէ ետք, փաստօրէն, Լոռին այլեւս չէ հասած իր վաղեմի բարձրութեան: ԺԳ. դարու վերջերէն կը սկսի անոր վայրէջքի շրջանը եւ ԺԴ.–ԺԵ. դարերուն արդէն ան վերածուած էր անշուք բնակավայրի: Այդ վիճակին մէջ ան բաւական երկար կը շարունակէ իր գոյութիւնը եւ քանի մը անգամ կը դառնայ պարսկա – թրքական նուաճումներու առարկայ: 1599-ին Լոռին կը գրաւէ Շահ – Աբաս Ա.ը, յաջորդ տարի զայն ետ կ'առնեն Թուրքերը, բայց կարճ ժամանակ նորէն կ'անցնի Պարսիկներուն ձեռքը: Քանի մը անգամ ձեռքէ ձեռք կ'անցնի նաեւ ԺԸ. դարուն եւ այդ դարուն ալ ամբողջովին կը քանդուի ու կը վերնայ քարտէսներու վրայէն: Արդէն աւերուած քաղաքին կից յետագային գաղթականներու կողմէ կը հիմնուի այն փոքրիկ գիւղը, որուն մասին խօսեցանք վերը:

Քաղաքին միջնաբերդը կը գտնուէր անոր հարաւային ծայրը, երեք կողմերէ Ձորագետի ու անոր վտակի խոր ու զառիվեր կողերով ակօսուած ձորերու կազմած թերակղզիաձեւ փոքրիկ սարահարթին վրայ: Միջնաբերդը հիւսիսային կողմէն պատած էր աշտարակաւոր ու բրգաւոր կրկնակի պարիսպներով, որոնցմէ ներքինը բաւական լաւ պահպանուած է: Արտաքին պարիսպի արտաքին կողմը, քանի մը մեթր հեռաւորութեամբ կ'երկարի պաշտպանութեան փոսը՝ խրամատը, զոր վտանգաւոր պահերուն ջուրով կը լեցնէին: Ձորի կողմերը աւելի ամուր էին: Այդ կողմերը պաշտպանութեան պարիսպի կարիքը չէ զգացուած, միայն այն տեղերը, ուր հնարաւոր էր գետերու կողմերէն թափանցել միջնաբերդ՝ կառուցանած էին շղթայաձեւ պատեր ու պարիսպի հատուածներ՝ զանոնք եւս դարձնելով անմատչելի: Բերդին մէջ կը գտնուէին իշխանական – արքունական պալատները, բնակելի շէնքերը, բաղնիքները, որոնցմէ մէկը մինչեւ այսօր կանգուն է, եկեղեցիները, շուկան: Բաւական լաւ պահպանուած է միջնաբերդի գլխաւոր մուտքը իր կամարաձեւ բացուածքով: Պաշտպանութեան պարիսպներէն ու խրամէն դուրս կը գտնուէին քաղաքի միւս թաղերը, որոնց կարգին նաեւ արուարձանները: Քաղաքի արուարձաններէն մէկը յետագային այլազգիներու կողմէ կոչուած է Աղշհար: Լոռիի բուն քաղաքի թաղերէն մեզի ծանօթ են Դարանաթաղը եւ Ամրակը, որոնցմէ առաջինի աւերակները կը գտնուին հիւսիսային կողմը, իսկ երկրորդինը՝ արեւելեան: Բուն քաղաքէն զատ կային նաեւ մինչեւ 370-ի հասնող քարայրները, որոնց մեծ մասը բնակելի էին: Քաղաքի արեւելեան կողմը կառուցուած է յատուկ ստորերկրեայ ճանապարհ մը, որ կոչուած է Ջրգող: Անկասկած, պաշարումներու ժամանակ հոնկէ խմելու ջուր կը բերէին պաշարուածներու համար: Կը նկատուին կամուրջներու հետքեր: Կան վիմագիր արձանագրութիւններ:

ԹԱԴԵՒՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՈՒԱԹԸՐԹԱՈՒՆԻ Հայ կեդրոնին մէջ, Յունուար 25-ին, տեղի ունեցած է երգահան – խմբավար Ռուբէն Գրիգորեանի գործունէութեան 50-ամեայ յոբելեանը, հովանաւորութեամբ թեմին առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի: Հանդիսութիւնը վարած է Տոքթ. Վարանդ Յակոբեան: Թորգոմ Ա. քհնյ. Յակոբեան եւ Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Թաշճեան կարդացած են Վազգէն Ա., Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. կաթողիկոսներու կոնդակները: Յայտագրի առաջին բաժնին, Հայկական Սենեկային Նուագախումբը, յոբելեարի ղեկավարութեամբ, մեկնաբանած է Ալ. Յարութիւնեանէ, Կոմիտաս – Ասլամազեանէ եւ Ռուբէն Գրիգորեանէ գործեր: Երկրորդ բաժնին, Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Ընկերակցութեան ատենապետ Տոքթ. Գեղամ Զօպանեան գնահատելէ ետք յոբելեարին անսակարկ ծառայութիւնը, առաջարկած է հիմնադրամ մը ստեղծել կորուստէ եւ աղաւաղումէ փրկելու համար հայկական երաժշտութիւնը եւ ի մի հաւաքելու հայկ. երաժշտութեան արխիւները: Այդ պարտականութիւնը պիտի յանձնուի Ռուբէն Գրիգորեանի: Բանախօսած են երգահան – խմբավար Համբարձում Պէրպէրեան եւ Մեսրոպ Եպիսկ Աշճեան, շեշտելով յոբելեարին վաստակը եւ վեր առնելով անոր նուիրումը իբրեւ ուսուցիչ, երաժիշտ, խմբավար եւ արուեստագէտ: Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է յոբելեարը:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Արարատ» հայկական ճաշարանին մէջ, Յունուար 16-ին, հանդիպում մը տեղի ունեցած է Հայաստանէն հիւրերու՝ Ջայն – Հեռատեսիլի նախագահ Շահէ Տատուրեանի, Շարժանկարի պետական կոմիտէի նախագահ Ռաֆայէլ Սամսոնեանի եւ տեղւոյն ազգայիններու միջեւ: Խօսք առնելով երկու հիւրերը յայտնած են Միացեալ – Նահանգներ կատարած իրենց շրջապտոյտին նպատակը, որմէ կը պարզուի որ անցեալ Նոյ. 24 – 25-ին Երեւանի մէջ գումարուած «Սփիւռքահայութեան ներկայացուցիչներ»ու ժողովի որոշումով կառուցուելիք «Բարեկամութեան Տուն»ի մէջ բացուելիք Սփիւռքի Թանգարանին համար նուէրներ եղած են, այդ կարգին՝ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, 1 միլիոն Ֆ. նուիրած է այդ նպատակին, Գէորգ Պագըրճեան 75 հազար տոլար, Լեւոն Քէշիշեան 25 հազար տոլար, խոստանալով ամէն տարի 5 հազար տոլար եւս նուիրել: Հայաստանի կառավարութիւնը այդ նպատակին համար յատկացուցած է եօթուկէս միլիոն ռուբլի: Նուէրները, որոնց ցանկը պիտի հրապարակուի մօտ ապագային, կը շարունակուին Հայաստան թէ Սփիւռք: Երկրորդ նպատակը այն է՝ որ որոշուած է Կոմիտասի կեանքը գունաւոր ժապաւէնի վերածել, որուն համար նախատեսուած է աւելի քան մէկ միլիոն տոլար, որուն 80 տոկոսը յանձն առած է Հայաստանի կառավարութիւնը, իսկ 300 հազար տոլարը կ'ակնկալուի Սփիւռքէն: Նկարահանումները տեղի պիտի ունենան Հայաստան եւ եւրոպական այն երկիրներու մէջ, ուր Կոմիտաս ապրած է գործած է:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Մէթրոփոլիթէն Թանգարանի սրահին մէջ, Յունուար 10-ին, տեղի ունեցած է Քիմ Քաշքաշեանի թաւջութակի նուագահանդէսը, շուրջ 700 հայ եւ օտար երաժշտասէրներու ներկայութեամբ: Յայտագրի առաջին բաժնին արուեստագիտուհին մեկնաբանած է Հիւմէլլի Սոնաթը, Ալվին Պրէմի Քանցոնէն, զոր հեղինակը նուիրած է Օր. Քաշքաշեանի, եւ Շումանի Օփուս 113-ը: Իրեն դաշնակով ընկերացած է Ռապըրթ Լեւին: Երկրորդ բաժնին մեկնաբանուած է Պախի Թիւ 1 Սուիթը: Քիմ Քաշքաշեան 1979-ին պարգեւատրուած է Նիւ – Եորքի Երաժշտասէր Ընկերակցութեան Ա. մրցանակով: Ներկայիս մաս կը կազմէ Սի Քլիֆ Սենեկային Նուագախումբին:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Թումանեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 19-ին, բեմադրուած է Յովհաննէս Թումանեանի «Մարօ» պոէմը, Հ. Մ. «Սանահին» Միութեան թատերախումբին կողմէ:

Ծննդեան Հանդէս Պոմոնի մէջ

—o—

Կիրակի, Յունուար 22-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Պոմոնի հայկական եկեղեցւոյ յարակից սրահին մէջ, ղոհացուցիչ բազմութեան մը ներկայութեան Կապ. Խաչի միօրեայ վարժարանին տօնածառի հանդէսը խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Յանուն Կապ. Խաչի Պոմոնի վարչութեան ողջոյնի խօսքը արտասանեց Տիկին Փերուզ Սարաճեան, ապա վարժարանին ամենամեծ աշակերտուհին, Մարգա Սիմավոնեանի կողմէ գործադրութեան դրուեցաւ օրուան յայտագիրը:

Պզտիկները թիւով 35 գեղեցիկ կերպով արտասանեցին, երգեցին եւ պարեցին: Այս էր համառօտ պատկերը որ առիթ ընծայեց որ ծնողքներ եւ բարեկամներ իրենց սիրազեղ նայուածքները եւ ճառագայթող դէմքերը դարձնեն դէպի մատաղ տղաքը: Նոր բոյսեր, որոնք պիտի ծլին, ծաղկին եւ դառնան ապագայ սերունդը Հայոց ազգին:

Հոն էր նաեւ Պոմոնի հոգեւոր հովիւը որ արտասանեց տպաւորիչ խօսքեր ջատագովելով հայախօսութիւնը:

Կաղանդ Պապային երեւումը մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց սրահին մէջ: Աշակերտները եւ ինչպէս նաեւ ներկայ միւս մանուկները ստացան նուէրներ եւ յետոյ ուրախ ու զուարթ բոլորուեցան սեղաններու շուրջ, իրենց ծնողքներու կողքին:

Մեծ անակնկալ մըն էր, շատերու համար, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Եըլմազեանի զմայլելի զուգերգը: Իրապէս արտակարգ փայլ մը տուին հանդէսին եւ ծափեր խլեցին:

Այնուհետեւ սկսաւ հիւրասիրութիւնը որ ինչպէս միշտ անթերի էր: Կապ. Խաչի Պոմոնի անդամուհիները իրենց ձեռքերով պատրաստած էին ամէն ինչ:

Պոմոնի հայ գաղութը կրկնակ առաւելութիւններու դիմաց կը գտնուի: Միօրեայ վարժարանին առընթեր կան նաեւ իր առջեւ բացուած դռները Համազգային ամենօրեայ մանկապարտէզին: Ազգային կրթութեան հետամուտ Պոմոնի հայրենակիցները ուրեմն աւելի վճռական եւ տրամադիր կ'ըլլան այս զոյգ ուսումնարանները քաջալերելու եւ ամրապնդելու որոշման մէջ: Անոնք իբր ռահվիրաներ կը կանգնին պատնէշի վրայ եւ կորովով կը յիշեցնեն միւս գաղութներուն Մ. Իշխանի հետեւեալ խօսքը. – «Տուր որ, Աստուած, ամէն սիրտ վառի իր սուրբ օճախէն»:

Այսպէս վերջացաւ այս սիրուն հանդէսը եւ ժողովուրդը բաժնուեցաւ իր սրտէն բարեմաղթանքներ բաշխելով Կ. Խաչի անդամուհիներուն եւ ուսուցչուհի Տիկին Մայտա Կարապետեանին:

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԱՃԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Մութին մէջ ձայնը կը կորսուէր, յետոյ կարծես աւելի մօտէն կը լսուէր:

– Ի՞նչ ձայն է, Սաքօ, – ձայն տուաւ Վարդանը Աղուընկայ քարերու դիրքերէն:

– Մէկը լեռներուն մէջ կ'երեւի իր ճամբան է կորսնցուցեր:

– Գնա տես ո՞վ է: Զգոյշ եղիր, թըշնամիին մէկ խաղը չըլլայ:

– Ձայնը հայու ձայն է, Վարդան: Կ'երեւի կ'ուզէ վեր գալ, – ըսաւ Սաքօն ու դէպի հովտին կողմը շտկուեցաւ:

×

Գիշեր ժամանակ մանաւանդ, երբ ամենափոքր աղմուկ մը իսկ կ'արձագանգուի լերան մէջ, անցորդի մը համար որոշ ուղղութիւն մը բռնել դժուար է: Ելքը անկարելի կը դառնայ, մթութիւնը կ'ամայանայ եւ ինք ալ կը նոյնանայ այդ մթութեան հետ: Օտարականը, երբ Ձիթընուկէն վար շրջուած էր, շատ որոշ լսած էր Սաքոյի ձայնը.

– Է հօ՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜...

Օտարականը մի քանի անգամ ձայն ձըգեց, սակայն պատասխան չառաւ: Իր ձըգած ձայնին հետ իր գոյութիւնը աւելի զգաց այդ անծանօթ թզուկներու աշխարհին մէջ: Արձագանգ տուող իր ձայնը կարծես լեռներու մթութեան մէջէն թեւաւոր ոգիներ դուրս բերաւ: Քարերուն վրայէն վրանի չափ խոշոր թեւեր կ'ելլէին ու խժոռ կռինչներով հեռուները կ'իջնէին: Ան մէկը այծի երեւոյթ ունէր ու իր երկու կճղակաւոր ոտքերուն վրայ կեցած՝ կ'ըսես կը պարէր:

Օտարականը հրայանի ձայներէն հասկըցաւ, որ կռուի վայրէն բաւական հեռու էր: Նորէն նոյն այծի կերպարանքը, որ վինքը առաջնորդած էր կարծես մնջկատակի շարժումներով ու զինք խորունկ հովտի մէջ ձգած:

Հովտի մութ միջոցը դիակներու բարկ հոտ մը բռնած էր եւ խորունկին մէջ կըռընչող ձայներ կային:

Օտարականը այս անգամ հովտի կողին կեցած՝ նորէն իր ձայնը ձգեց.

– Է հօ՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜...

Իր ձայնէն յանկարծ հովտի կռինչները շատցան, խոշոր թեւերու փոթորիկ մը բռնեց մութին մէջ, ու նորէն աղմկոտ խեղդուող մարդկային ձայներով խորունկին մէջ իջեցուցին իրենց թեւերը: Ոմանք հովտի զանազան ուղղութեամբ թեւեր առին: Այո՛, այո՛, լէշակեր թըռչուններու թեւեր էին, որ փոթորկըւեցան ու նորէն խորունկին մէջ կորսուեցան:

Օտարականը այս անգամ իր ձայնը աւելի ուժեղ ձգեց, երբ վերը ապառաժներուն նայեցաւ ու տեսաւ ժայռի մը վըրայ թառած այծի մեծութեամբ ուրիշ թռչուն մը, որ մարդկային միսով կըշտացած, իր երկաթէ կտուցով կուրծքին փետուրները կը խառնէր:

Անտարակոյս, քիչ առաջ իր առջեւէն այծի կերպարանքով քալող ոգին ուրիշ թռչուն մըն էր, որ կարծես օրհաս քաշող մեղաւորի մը երազներուն մէջէն էր որ կ'անցնէր, ուր կանանչ մարմնով վիշապներ, լայն քթածակերէ բոցեր կը ժայթքեցնէին:

Երբ ապառաժի մը ետեւ շրջուեցաւ՝ տեսաւ այդ խոշոր ու անծանօթ թռչուններու կռիւը: Իրարու զարնուած թեւերու եւ մագիլներու կռիւ մը՝ մարդկային դիակի մը վրայ: Թերեւս լեարդէն փրցուած սրտի մը վրայ էր, որ կը կռուէին: Թռչուններուն էն ուժողը՝ երկար կտոր մը կտուցին՝ թեւ բացաւ անեզր մթութեան մէջ: Կտուցին բռնածը թերեւս մարդկային աղիք մը եւ կամ լեարդ մըն էր:

(Շար. 255)

Տէր եւ Տիկին Արիկ Աթէշեան, Տէր եւ Տիկին Նիւամ եւ զաւակը՝ Ֆիլիփ, Տէր եւ Տիկին Խաչալ Աթէշեան եւ զաւակ - ները, Այրի Տիկին Յովհաննէս Վանլեան եւ զաւակները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ - մօր, տալոջ եւ հօրաքրոջ՝

Այրի Տիկին ՄԵԼԻՆԷ ԱԹԷՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 8-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Չորեքշաբթի, Փետր. 11, ժամը 15.30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Վիլըժիւֆի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները՝ Վանլեան ընտանիքին եւ ողբացեալին զաւակներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Այրի Տիկին Մարի Ապրիկեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Պալեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Քրիստափոր Անտիլեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլղուրեան, Պ. Միհրան Պօզապալեան (Տրակինեան), կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, կնքահօր եւ ազգականին՝

ՄԻՍԱՔ ԱՊՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Փետրուար 15-ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 339, Ավրնիւ տիւ Փրատօ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

DINER ET GRAND BAL ANNUELS

A BRUXELLES

Organisés au profit des œuvres de la Communauté, le Samedi, 21 Février, à 20h.30, dans les Salons de l'Hôtel Sheraton, place Rogier, à Bruxelles, avec en vedette, le célèbre duo arménien

« EX HARTAR» de Paris.

La soirée sera animée par l'Orchestre Marc Casters.

Tenue de soirée souhaitée.

Ce bal revêtira un éclat particulier dans la mesure où il coïncide avec l'inauguration du nouveau Foyer Arménien Arménien de la Communauté de Belgique, dont celle-ci vient de faire l'acquisition.

Le Comité des Arméniens de Belgique serait heureux, à cette occasion, d'accueillir les Arméniens de France.

Les réservations sont à faire auprès de Monsieur Gayda (19-322-649.44.60).

Participation aux frais et prix du diner: 1.000 FB (soit 140 FF) par personne.

Une grande tombola sera tirée, dotée de lots exceptionnels: une voiture Ford Fiesta Custom 1981, un téléviseur couleurs, un voyage à New York, de nombreux tapis d'Orient et bijoux, etc.

MARSEILLE

COUPE DE PROVENCE

16e de Finale

HOMENETMEN — ARDZIV

contre

F. C. SALON

(4e Division)

Dimanche, 15 *Février*, à 14h.30

Stade Sénafrica

Vous nombreux supporter vos favoris!

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Ուրբաթ օր, Փետր. 13, երեկոյեան ժամը 5-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի՝ Տեառնընդառաջ-ի հանդիսաւոր նախատօնակ, Անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Շաբաթ օր, Փետր. 14, Տեառնընդառաջ, Տօն է Քառասնօրեայ Գալստեանն Քրիստոսի ի Տաճարն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10ին պատարագ կը կատարուի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ԼԻՈՆ.-Տէր եւ Տիկին Շ. Խաչատուրեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն՝ Տէր եւ Տիկին Ջէքեանի եւ ընտանիքին, իրենց սիրեցեալ աներձագին եւ եղբօր՝ ընկ. Անդրանիկ Շատաքեւեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

× Նոյնպէս ցաւակցութիւններ՝ ընկ. Գառնիկ Առաքելեանի մահուան առթիւ՝ իր զաւակներուն:

×

Ռոզա եւ Ներսէս Տակառեան 100 Ֆ. կը նուիրեն Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կըրթարանին, Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Միրիճան Շիրվանեան, իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Յարութիւն Շիրվանեանի, իր եղբօր՝ Նշան Շիրվանեանի մահուան առթիւ, եւ այդ առթիւ 30 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

FETE SCOUTE

DE LA REGION LYON — DECINES

10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION

Dimanche, 15 *Février*, à 15 *h*.

SALLE MOLIERE

18, *Quai de Bondy* — *Lyon* 5e

Chants, Sketches, Danses folkloriques,

— Buffet —

Երգեր, Զաւեշտ, Գեղջկական Պարեր

- Պիւֆէ -

Entrée libre. — Մուտքը ազատ է:

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

×

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD

DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

– Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août –

Départ de Lyon: 3700 F.

Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel « Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.

Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée

Imm. CIT - 7e étage

75749, Paris — Cedex 15

Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին:

Salle de la Chimie — 28 *bis, Rue St. Dominique*

Paris 7e — (*Métro: Invalides*)

Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց

Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր

Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:

Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:

Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:

Մուտք՝ 25 Ֆ.

ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԺՈՐԺ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆ

Կիրակի, 15 Փետրուար, ժամը 15-ին

Լիոնի «Սիկալ սրահին մէջ

60, AVENUE DE SAXE

Billets en vente:

— Maison de la Culture Arménienne 15, *Rue de 24 Avril* 1915 - 69150 *Décines*

— ZAKEOSSIAN - Tailleur Edouard 20, *Rue Vauban* - *Lyon* 6e

— KRIK 11, *Av. Henri Barbusse* - *Villeurbane*

— CHAUSSURES ROGER 181, *Cours Emile Zola* - *Villeurbane*

L'EPHORIE

DE L'EGLISE ARMENIENNE

D'ISSY - LES - MOULINEAUX

présente

A U

CENTRE CULTUREL FRINGHIAN

6, Avenue Bourgain

FEVRIER:

— Jeudi, 12 Février:

Diapositives sur l'Iran du Nord.

— Jeudi, 26 Février:

Diapositives sur l'Arménie occidentale

MARS:

— Jeudi 5 au Samedi 14 Mars:

Exposition de peinture de P. Tchakmakian. Vernissage le 5 Mars à 19h.

— Jeudi, 19 Mars:

Diapositives sur la RSS d'Arménie.

— Jeudi, 26 Mars:

Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.

par le Père Murone Kevikian

ATTENTION

CHANGEMENT DE DATE

DANS LE CADRE DES FESTIVITES

DU 60e ANNIVERSAIRE

LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

d'après le célèbre roman historique de

SERO KHANZADIAN

1er MARS, DIMANCHE

à 20 h. 30 précises

CINEMA COSMOS

76, Rue de Rennes, 75006 - Paris

Métro: Saint Sulpice

Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:

— *Ets. K. BAKERDJIAN:* 35, *Rue de Trévise, Paris* 9e

— *Librairie PALOUYAN:* 9, *Rue de Trévise, Paris* 9e

— *Restaurannt EREVAN:* 29, *Rue Bergère, Paris* 9e

Réservation par téléphone:

— *NAVASSARTIAN* - 985. 36. 53

— *SAGHATELIAN* - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29-ին:

ԷՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

« ԲՆԺՈՒԿԻ ՕՐ »

15 Փետրուար, ժամը 13-ին

«Ալեք Մանուկեան» սրահը

(118, rue de Courcelles — Paris 17)

Կը հրաւիրուին բոլոր սան եւ համակիրները, գալ բաժակ բարձրացնել աշխարհացրիւ սաներու կենաց:

Պայման է փութով ապահովել սեղանները Հեռաձայն՝ տուաօտեան մինչեւ 10

372. 04. 20

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12
JEUDI
12 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.841
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.841

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՏՆ Է

———o———

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Երէկ արդէն տուած էինք Արա Ենիգոմշեանի հանդէպ տրուած վճիռը, որ մեղմ բնոյթ ունէր, քանի կը սահմանափակուէր 18 ամիս յետաձգումով բանտարկութեան եւ 15 տարի արտաքսումի Զուիցերիայէն, այլ խօսքով Արա Ենիգոմշեան ազատ էր նիստին վերջաւորութեան: Առանց երդուեալի այդ դատարանը, խորհեցաւ հաւանաբար թէ ենթակային կրած աւելի «պատիժը» իր իսկ արկածով պայթեցուցած ռումբէն, աւելի քան բաւարար է: Փարիզեան մամուլին մէջ, Երեքշաբթի իրիկուն Մոնտ արձագանգ կը հանդիսանար այս դատավարութեան եւ Չորեքշաբթի առտու ալ, հազիւ քանի մը տողով՝ Լիպերասիոն:

Մոնտի մէջ, Իզապէլ Վիշնիաք, նախ կը յիշէր դէպքը (Հոկ. 3-ին Ժընեւի պանդոկի մը սենեակը արկածով պայթած ռումբը) ապա կ'ըսէր թէ Ենիգոմշեան ընդունած է որ անդամ է «Հայաստանի Ազատագրման Հայկ. Գաղտնի Բանակ»ին եւ հրահանգի կը սպասէր ռումբերը զետեղելու համար: Սակայն դատ դըրամի կորզումի մեղսակից էր ի վնաս Ժընեւի հայ անձնաւորութեանց, գործ մը զոր կը տանէր Սուզի Մահսէրէճեան, որ խոստովանած էր (իր դատին առեն) որ բռնի տարուած էր պաղեստինեան քոմանտոյի մը կողմէ: Մոնտի թղթակիցը կ'աւելցնէ թէ Արա յայտարարած է որ համաձայն չէր Հոկ. 3 կազմակերպութեան արարքներուն Զուիցերիացիներուն դէմ, ու շեշտած «Չեմ զղջար յանձնառութեանս համար: Մեր թշնամին Թուրք Պետութիւնը կը մնայ: Ա. Աշխարհամարտէն առաջ եւ անոր ընթացքին, մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուած է ահաւոր վայրագութիւններով: Մեր ժողովուրդին կէսը, ի վերջոյ անհետացաւ: Արդ, աշխարհը կը շարունակէ լուռ մնալ: Յանցաւորները երբեք չպատժուեցան»: Ու լրագրողուհին կ'եզրակացնէ. – «Իր վճիռը, բացայայտ կերպով, արդելք ըլլալով որ վերսկսի, Ատեանը ն ա ե ւ դրդապատճառները «յարգելի» դատելով, յետաձգումի առաւելութիւնը շնորհեց 18 ամսուան բանտարկութեան համար»:

×

ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԱՅԷՆ ԱՆԴԻՆ՝ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր ունեցած զուիցերական երեք օրաթերթերէն (Ժուռնալ տը Ժընեւ, Թրիպիւն տը Ժընեւ եւ Կազէթ տը Լոզան), առաջինն է որ ամէնէն լայն տեղը կու տայ դատավարութեան Սիլվի Արսէվէրի ստորագրութեան տակ: Յիշելէ ետք դէպքերը և Արայի ընկերուհիին՝ Սուզիի դատավարութիւնը, լրագրողուհին կը շեշտէ թէ կուրցած եւ առանց ձեռքի ամբաստանեալը եւ իր փաստաբանը չարժաթոռի վրայ, բացառիկ ծանրակշիռ բնոյթ մը կու տային նիստին: Արդէն զուիցերական մամուլը մասնաւորաբար կը ջատագովէ փաստաբանին քաջութիւնը, յարձակումի ենթարկուած Դեկտեմբերի վերջ, Մէթր Պընուա նոր ելած է հիւանդանոցէն: Ծանրակշիռ բնոյթը կու գար նոյնքան դէպքերէն բուն, որքան սպառնալիքներէն եւ եղեռնափորձերէն, որոնց զոհ գնաց Զուիցերիա այս դէպքերէն ի վեր եւ հայ ժողովուրդի պատմութեան ողբերգական նկարագրէն: Այդ պատմութիւնը լայնօրէն ոգեկոչուած է ամբաստանեալին, իր փաստաբանին եւ նոյնիսկ փաստանկարով մը, որուն ցուցադրութիւնը արտօնուած էր, ամբաստանեալին հարցաքննութենէն ետք:

Կը յիշուին նախ դէպքերը. – Արա Ենիգոմշեան ծնած է Պէյրութ, 1955 Փետրուար 6-ին, Ժընեւ կը հասնի 1980 Սեպտեմբերին եւ հոն բերել կու տայ Սուզին, որ Փարիզ է, զայն անգամ մը եւս տեսնելու համար, կ'ըսէ, նախ քան անոր Միացեալ – Նահանգներ – իր բնակավայրը – վերադառնալը: Իր պաշտօնն էր, կ'ըսէ, հսկել Ժընեւի Հայերուն «երթալ-գալ»երուն, վստահ ըլլալու համար, կ'ըսէ, որ հոն են: Յետոյ պէտք է պայթուցիկ ստանար, բանալու վիճակին մէջ դընէր և զետեղէր ճշգրիտ թիրախի մը առջեւ, որ տակաւին իրեն չէր հաղորդուած պայթումին առեն:

Բայց դատարանը հարց կու տայ թէ ո՞վ էր թիրախը: Անձերէն մէկը, որ Արայի հսկողութեան տակ էր, Սուզիի կողմէ սպառնալիքի ենթակայ էր: Արդ, ռումբերուն նշանակուած զոհերը, ի վերջոյ հարուստ Հայերը չէի՞ն, որոնք բոլորն ալ մերժած են խօսիլ զուիցերացի ոստիկաններուն փոխ – վրէժի վախէն: Այս է դատախազին տեսակէտը բայց Արա Ենիգոմշեան բացարձակապէս կը մերժէ ընդունիլ: Հաւատարիմ կը մնայ իր թէզին՝ չէր գիտեր թէ որո՞ւ սահմանուած էին ռումբերը: Հեռաձայնով պիտի ըսուէր իրեն եւ ինք տրամադիր էր զետեղելու միայն «Թուրք Պետութիւնը խորհրդանշող հաստատութեանց առջեւ»: Նոյն դիրքն ունի պայթուցիկներու ստանալուն ձեւին մասին: Զանոնք գտած է Քորնավէն կայարանի վճարովի արտաքնոցին մէջ, հեռաձայնով ստացած տեղեկութիւններու հիման վրայ: Նախագահ Ֆունիէ ի զուր կը ջանայ ընդունիլ տալ Արային, որ ձեռքէ ձեռք ստացած է: Կը մերժէ, չմատնելու համար իր «կապը»:

Թերթը կ'ըսէ թէ կը մնայ նիւթական փաստերու վրայ ծանրանալ: Կան բայց պղտոր են: Քանի մը կէտեր առնուած Սուզիի ծոցատետրէն անբաւարար եղած են, զինքը մեղսակից նկատելու Արայի գործունէութեան: Միւս կողմէ պայթած ռումբին կտորտուքներէն, կարելի եղած է ճշդել թէ գործածուած պայթուցիկ նիւթը չեխական է: Զօրաւոր էր բայց երբեք համեմատաբար թեթեւ պայթուցիկէ բաղկացած՝ 38 եւ 42 կրամ, իւրաքանչիւրը, աւելի գտնուած երկուքին համար: Ամէն պարագայի մէջ, բաւական զօրաւոր՝ վիրաւորելու նոյնիսկ մեռցնելու համար մէկը, որ պայթումին մօտ ըլլայ: Նոյն նիւթն է, որ օգտագործուած է ահաբեկչական զանազան արարքներու ընթացքին՝ Ռուասի (1979 Մայիս 12) եւ քանի մը յարձակումներու իրաքցի դիւանագէտներու դէմ 1978-ին եւ նոյն տարին Երուսաղէմի մէկ հանրակառքին մէջ պայթած ռումբին: Եթէ, կ'ըսէ թերթին թղթակիցը, քիչ բան ծանօթ է Արայի գործած ձեւին մասին, աւելի ծանօթ են իր դրդապատճառները: Կ'ոգեկոչէ ջարդը, որուն զոհ գացած է իր ժողովուրդը Թուրք Պետութեան կողմէ, տեղահանութիւնը, աքսորը եղերական պայմաններու մէջ: Կը խօսի նաեւ հայ ժողովուրդի ներկայ կացութեան մասին, նուաստացում եւ նախատինք Թուրքիա ապրող Հայերուն, եւ վերջապէս վտանգ իրենց ինքնութիւնը կորսնցնելու ձուլումով: Կը բացատրէ թէ հաստատելով իր ժողովուրդին տառապանքը, ինչպէս եկած է բիրտ ուժի գործածութեան: Հայ ժողովուրդը, կ'ըսէ, կ'ուզէ որ ճանչցուի ցեղասպանութիւնը, Հատուցում ստանայ եւ վերադառնէ իր ազգային օճախը: 60 տարի, հայ ժողովուրդը խաղաղ բոլոր միջոցները օգտագործած է ինքզինք լսել տալու համար, յուսալով որ «աշխարհի խիղճը կ'արթննար եւ կը վերադարձնէր իր իրաւունքները»: Բայց Պետութեանց տնտեսական եւ ռազմագիտական շահերը նախապատուութիւն վայելեցին:

Ընդհ. գիծերու մէջ, կը գրէ լրագրողուհին, այս է ամբաստանեալին թէզը: Կը դատապարտէ հասկնալով հանդերձ Զուիցերիոյ դէմ եղած արարքները իր ձերբակալութենէն ի վեր: Ասոնք են դրդապատճառները, զորս մայրը պիտի ամփոփէ նկարագրելու համար այն հոգեկան տագնապը որ կը ներկայացնէ ցեղասպանութիւնը, նոյնիսկ երիտասարդ սերունդներուն համար. – «Տեսէք որքան տակնուվրայ եղած էք մէկ հատիկ ռումբէ մը, երեւակայեցէք մեզ, մենք՝ որ քանի մը զոհ ունինք մեր ընտանիքին մէջ»:

Դատախազին համար չի բաւեր ամէն բան բացատրելու համար: Կը յիշեցնէ որ ինչ՝ ատրիճանի Զուիցերացիք բարեկամ եւ օգտակար եղած են Հայերուն: Կարելի չէ կ'ըսէ, պատուաւոր դրդապատճառ մը յառաջ բերել երբ մարդ կ'ընէ այնքան վատ արարքներ որքան ռումբի մը զետեղումը, որ պիտի հարուածէ կուրօրէն: Կը յիշէ բազմաթիւ եղեռնափորձեր, որոնք կատարուեցան Արայի ձերբակալութենէն առաջ եւ վերջը եւ կը հրաւիրէ դատաւորները որ ետ մղեն սարսափի օրէնքը, վճռական ըլլան եւ 3 տարի արգելափակման դատապարտեն Արա Ենիգոմշեանը:

Պաշտպան փաստաբանը աւելի հանդարտ վճիռ մը կ'ուզէ: Իր յաճախորդը պէտք է պատժուի միայն այն դէպքերուն համար, որոնք իրեն կը վերաբերին եւ ոչ այն դէպքերուն եւ սպառնալիքներուն համար, որոնք եղած են իր ձերբակալութենէն ետք: Տպաւորիչ պատկեր մը գծած է հայ ժողովուրդի կրած տառապանքներուն եւ ուզած՝ որ ծանրօրէն անդամահատուած իր յաճախորդը, ստանայ միակ բանը, որ կը մնայ իրեն՝ ազատութիւնը, իրեն շնորհելով յետաձգումը: Լսուած է դատաւորներուն կողմէ, բայց ոչ՝ արտաքսման հարցին մէջ: 15 տարի արտաքսումը վճռուած է բայց եթէ ուզէ՝ վիրաբուժական նոր գործողութիւնը Զուիցերիա կատարել տալ, կրնայ արտօնագիր մը ուզել:

× Այլ արձագանգներ այս եւ Շաբաթ, Փետր. 7-ի մամուլի ասուլիսին մասին յաջորդով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ ՆՈՐ ԹԱՓ ԹՈՒՐՔԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

———o———

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը վերադարձած է առանց գոհացում ստանալու Թուրք բանուորներու կացութեան համար, ֆրանսական իշխանութիւններէն: Այս կէտը, գլխաւորն է նաեւ զոր Թիւրքմէն արծարծած է Քէ տ'Օրսէ, իրեն ի պատիւ տրուած ճաշին բաժակաճառին ընթացքին, ինչ որ բաւական զարմանալի նկատուած է: Սահուն ֆրանսերէնով մը, Թուրք նախարարը փոխանակ վեր առնելով երկու երկիրներու աւանդական բարեկամութիւնը ինչպէս սովորութիւն է, նախընտրած է շեշտը դնել այն «ամպերուն» վրայ, որոնք կան երկու երկիրներու միջեւ: Առանց կարգին՝ վիզայի դրութիւնը, ուրիշ սեւ կէտ մը՝ Հայկ. ահաբեկչութիւնը, որ կանոնաւոր կերպով իբրեւ թիրախ կ'առնէ Թուրք դիւանագէտներ Ֆրանսա թէ այլուր, Եւրոպայի մէջ: Քանի մը եղեռնափորձեր կատարուած են Սթրազպուրկ, Մարսէյլ, եւ Փարիզ նախորդ տարուան վերջաւորութեան եւ 1979 Դեկտ. 22-ին, Փարիզի Թուրք դեսպանատան մամուլի մէկ կցորդը Ըլմազ Չոլփան սպաննուած է: «Այս բոլոր արարքները պէտք է դատապարտուին» ըսած է Թիւրքմէն:

Ընդհանուր ձեւով, կ'ըսուի թէ երկու խօսակցութիւնները Արտաքին նախարար Փոնսէի եւ նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ, թոյլ կու տան որ նոր թափ մը ստանայ երկու երկիրներու միջեւ գործակցութիւնը: Քննուած երկկողմանի հարցերն են. –

ՎԻԶԱ. – Երկու երկիրներու թեքնիք սպասարկութեանց միջեւ խօսակցութիւններ պիտի ըլլան ձեւաւորելու համար Թուրքերուն պարտադրուած վիզայի դրութեան գործադրութիւնը:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ. – Թիւրքմէն շեշտած է, հայ ահաբեկիչներու զոհ Թուրք դիւանագէտներու առընչութեամբ, որ «շատ յստակ խօսակցութիւններ» ունեցած է այդ մասին եւ թէ երկու կառավարութիւնները «ցոյց տուած են իրենց կամքը ի գործ դնելու ամէնէն եռանդուն միջոցները»:

ՈՒՍՈՒՄ. – Թուրք նախարարէն ուզած է որ ճիգ մը ընէ ի նպաստ Թուրքիոյ դպրոցներուն, ուր նախապատուութիւն կը տրուի ֆրանսերէնին:

ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. – Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, սկզբունքի ապահովութիւն տուած է, Ֆրանսայի կարեւոր օժանդակութեան, այս տարի Թուրքիոյ ըլլալիք միջազգային օգնութեան:

Այս այցելութեան առթիւ, կարգ մը միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ (Ֆրանսայի ուսանողական շարժում եւլ.) եւ նոյնիսկ համայնավար կուսակցութիւնը դատապարտած են Թուրքիոյ մէջ, ազատութեանց կրած բռնաբարումները (մամուլի գրաքննութիւն, չարչարանք): Երբ հարց տրուած է Թուրք նախարարին թէ ժողովրդավարութեան վերադարձի մասին խօսուա՞ծ է Էլիզէ եւ Քէ տ'Օրսէ, Թիւրքմէն ըսած է որ այդ առընչութեամբ հարցում չէ եղած իրեն.– «Ես ինքս պարզեցի խորհրդարանական ժողովրդավարութեան վերադարձին ձեւաւորումը, որ պիտի սկսի աշնան, սահմանադրութեան մը նշանակումով» աւելցուցած է նախարարը: Բարի գալուստի իր ճառին մէջ, արդէն Ժան – Ֆրանսուա Փոնսէ արտայայտած էր Ֆրանսայի օժանդակութիւնը «Թուրքիոյ ազգ. վերականգնումի ճիգին, որպէսզի՝ զօրացած իր տնտեսութեան առողջացումով եւ ժողովրդավար կայուն հիմնարկութեանց վերահաստատումով, Թուրքիան վերագտնէ իր դերը եւ տեղը»:

Արտաքին նախարարը երկու անգամ ալ փափաք յայտնած է որ բարեացակամ միջոցներ ձեռք առնուին ֆրանսացիին համար, որ թրքական բանտն է թմրեցուցիչի պատճառով (տես՝ «Յառաջ» Փետր. 11):

×

ՊՈԼՍՈՅ ապահովութեան սպասարկութեանց մէկ պատասխանատու Ճեշնի Օլչայ, ծանրօրէն վիրաւորուած է ատրճանակի հարուածներէ իր կառքին վըրայ պարպուած, առջի օր: Ենթական, որ փոխադրութեանց եւ Թաղապետական լուսաւորութեան սպասարկութեանց պետն է, հիւանդանոց փոխադրուած է: Հինգ օրուան ընթացքին, երկրորդ մահափորձն է, ապահովութեան մէկ պատասխանատուին դէմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

27-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՕՐԱԿԱՐԳԸ, ԿԱԶՄԸ, ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 27րդ (*) համագումարը տեղի ունեցած է Յունուար 23–24–ին: Նախորդներուն նման ունեցած է օրակարգի նոյն դասաւորումը:

Ա. – Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի հաշուետուութիւնը (զեկուցաբեր՝ Կ. Դեմիրճեան): Բ. – Վերստուգիչ յանձնաժողովին զեկուցումը (զեկուցաբեր Գ. Փահլեւանեան): Գ. – Խորհ. Միութեան 1981 – 85 տնտեսութեան ծրագիրին նախագիծը՝ տարածուելով մինչեւ 1990 (զեկուցաբեր՝ վարչապետ Ֆ. Սարգսեան): Դ. – Ղեկավար մարմիններու ընտրութիւն: Ե. – Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 26–րդ համագումարի պատգամաւորներու ընտրութիւն:

Համագումարին պատգամաւոր ընտրըւած են 880 հոգի՝ կուսակցական 180 անդամի մէկ պատգամաւորի հիման վըրայ: Նախորդին ընտրուած էին 812 պատգամաւորներ՝ 170 անդամի մէկ պատգամաւորի համեմատութեամբ:

Քանի մը գիծերով ներկայացնենք պատգամաւորներուն կազմը: 570 կուսակցականներ կամ 64,8 տոկոսը պատգամաւորներուն ընտրուած են առաջին անգամն ըլլալով: Բանուորներն ու գիւղացիները (կոլտնտեսականներ) պարզած են մօտաւորապէս 40 տոկոսը պատգամաւորներուն: Շատ քիչ է, քանի կուսակցութիւնը բանուորական դիմագիծ ունի:

Համագումարին մասնակցած պատգամաւորներէն 255–ը իգական սեռին պատկանած է: Նախանցեալ համագումարին անոնց թիւը 230 էր:

Ինչ կը վերաբերի կրթական մակարդակին՝ պատգամաւորներուն 58,5 տոկոսը բարձրագոյն, 38,6 տոկոսն ալ թերի բարձրագոյն եւ միջնակարգ կրթութիւն ստացած անձերէ կազմուած է: Պատկերը գրական պէտք է նկատել, քանի բաղդատմամբ նախորդ համագումարի կազմին՝ բարձրագոյն կրթութիւն ապահովածներուն տոկոսը առաւել եղած է, իսկ երկրորդ դասինը՝ նուազ:

Համագումարի պատգամաւորներէն 13–ը ակադեմական կամ Ակադեմիայի թղթակից – անդամ, 40–ը գիտութիւններու դոքթէօր եւ 71–ը թեկնածուներ եղած են: Նախորդին բաղդատմամբ առաւել թիւեր բոլոր դասերուն մէջ ալ:

Մասնակիցներուն մաս կազմած են տասը ազգերու ներկայացուցիչներ (նախորդին՝ 9–ը)· անոնց մէջ Հայերէն զատ Ռուսեր, Ուկրաինացիներ, Ազրբէջանցիներ, Բելոռուսներ, Քիւրտեր, Յոյներ, Ասորիներ եւայլն:

Այս ուղղութեամբ աւելցնենք, որ ներկայ համագումարին կեդրոնէն՝ Մոսկուայէն ներկայ գտնուած են վեց հոգի, նախորդին մասնակցած էին երկու հոգի:

Ըստ տարիքի պատգամաւորներուն կազմը հետեւեալ պատկերը պարզած է. 5,6 տոկոսը 36–էն 40 տարեկան, 33,9 տոկոսը 41–էն 50, 32,9 տոկոսը 51–էն 60, իսկ այդ տարիքէն վեր պատգամաւորները 7,6 տոկոս:

Համագումարին ընտրուած է նոր Կեդր. Կոմիտէն, որուն կազմը մնացած է անփոփոխ, այսինքն 121 անդամ: Նոր կազմին մէջ վերընտրուածներուն թիւը 67, իսկ նորընտիրներունը 54 է: (Ա. քարտուղարին, քարտուղարներուն եւ պաշտօնաթերթերուն պատասխանատու խմբագիրներուն մասնանշումը «Յառաջ» Փետր. 4–ի իր թիւով արդէն ներկայացուցած է, որով զանց կ'առնենք):

Կեդր. Կոմիտէի անդամակցութեան թեկնածուներուն թիւը՝ 63, մնացած է անփոփոխ:

Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստին, Յունուար 24, կազմուած է նոր Բիւրօն, որուն անդամներուն թիւը նախորդ համագումարին 9–էն 11–ի բարձրացած էր: Ներկայ կազմն է՝ Կ. Դեմիրճեան, Գ. Անդրէյեւ, Կ. Դալլաքեան, Վ. Ղալումեան, Կ. Ղամբարեան, Լ. Ներսիսեան, Լ. Շուստկօ, Հ. Ոսկանեան, Ս. Պետրոսեան, Ֆ. Սարգսեան եւ Բ. Սարկիսով:

Բիւրոյի նոր կազմին անդամներուն վեցը վերընտրուած, իսկ 5–ը նորեր են:

Խորհ. Միութեան 26–րդ համագումարին համար պատգամաւորներ ընտրուած են 48 հոգի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) 1922 Յունուար 26ին բացումը կատարուած եւ չորս օր տեւած է Հ. Կ. (բ) Կ' Հայաստանի Կոմունիստական, բոլշեւիկ, Կուսակցութեան անդրանիկ համագումարը:

ԴԱՐՈՅՆՔ

ԴԱՐՈՒՆԻՑ ԲԵՐԴ

Երբ կ'ուզենք խօսիլ պատմական Դարոյնք – Դարօնք կամ Դարունից բերդին մասին, որ դարերու ընթացքին կրած բազմաթիւ փոփոխութիւններէն ետք, այսօր իր նոր ձեւով եւ յաւելեալ կառոյցներով կը յիշուի Իսհաք Փաշայի Գասրը (ապարանքը) անունով, անհրաժեշտ է անպայման անդրադառնալ անոր դիրքին՝ աշխարհագրական եւ պատմական տուեալներով:

Այդ բերդը իբրեւ յիշատակութեան արժանի նշանաւոր ու պատմական հնութիւն մը, աղերս ունի թէ՛ հայ պատմութեան եւ թէ Օսմանեան կայսրութեան հետ:

Ուստի ամէն բանէ առաջ պէտք է ակնարկ մը նետել անոր գտնուած գաւառին՝ Պայազիտի վրայ:

Անցեալի մէջ պատմական նշանաւոր քաղաք էր Էրզրում (Կարին) նահանգի Կոգովիտ գաւառի այս բազմամարդ կեդրոնը: Ան նախնական ժամանակներու մէջ ծանօթ էր իր հաչակաւոր բերդին անունով, ուստի երբ կը նկարագրուին այդ ժամանակներու հին պատմական դէպքերը այդ շրջանը կը յիշուի Դարոյնք անունով:

Իբրեւ անառիկ դիրքով բերդ ու բերդաքաղաք, ան նախ հին շրջաններու մէջ նշանաւոր դարձաւ հայ իշխաններու պատմութեան մէջ, իսկ նոր շրջաններուն ալ նոյն վայրերը ծանօթ են իբրեւ մեծ բանակներու ճակատագրական ու կարեւոր պատերազմներու հանդիսավայր:

Կարգ մը պատմագիրներ կ'ըսեն թէ քաղաքը իր Պայազիտ անունը պէտք է առած ըլլայ Օսմանեան Կայսրութեան Սուլթան Պայազիտ Ա.էն, բայց շատեր ալ այս պարագան ճիշդ չեն նկատեր պատճառաբանելով կարգ մը ժամանակագրական տուեալներ:

Դարոյնք բերդը մեզի ծանօթ է 5–րդ դարու սկիզբներէն, իբրեւ Արշակունիներու թագաւորութեան պատկանող բերդ մը, արքունի գանձարան, ինչպէս նաեւ ապահով պատսպարան:

Մեծն Տրդատի մահէն վերջ, Հայոց դէմ կատարուած արշաւանքներու ընթացքին, անոր որդին Խոսրով Բ. Թագաւոր եւ Ծերունի Վրթանէս Կաթողիկոսը կը փախչին ու կ'ապաստանին Դարունից բերդը:

Յետոյ այս բերդը կարեւոր դեր կատարած է նաեւ Արշակ Բ.ի օրերուն, իբրեւ իր յառաջապահ դիրքերէն մէկը, Պարսիկներու բազմաթիւ յարձակումներուն դէմ: Այս բախումներու առաջին շրջաններուն Պարսիկները մեծ կորուստներ կ'ունենան ու այս վիճակը կը կատղեցնէ Պարսից Շապուհ Բ. Թագաւորը, որ փրկելու համար իր եւ բանակին արժանապատուութիւնը, զինեալ հսկայ ուժերով կուգայ Դարոյնք բերդին վրայ: Տեսնելով որ իր այս բոլոր յարձակումները, եւ կը մղուին Հայոց զինեալ ուժերուն կողմէ, այս անգամ կը դիմէ կեղծիքի ու իբրեւ թէ խաղաղութեան եւ հաշտութեան կողմնակից, չինծու առաջարկներով ծուղակը կը ձգէ Արշակ թագաւորը եւ Վասակ Մամիկոնեան զօրավարը: Սակայն միւս զօրավարներն ու զօրքերը չեն ուզեր անձնատուր ըլլալ կ'ամրանան բերդին մէջ ու կը մերժեն բերդին բանալիները յանձնել Շապուհի: Միւս կողմէ լուր կը ղրկեն Բիւզանդիոն ու բերել տալով Արշակի որդին Պապը, անոր գլուխը կը դնեն Արշակունեաց թագը:

Արշակունիներէն յետոյ Դարունից բերդը կ'անցնի Բագրատունիներու իշխանութեան, որոնց կարեւոր կեդրոններէն մէկը ու նաեւ իշխաններու պատմական գերեզմանատեղին կ'ըլլայ այդ նշանաւոր վայրը:

7–րդ դարն է արդէն ու քաղաքական պայմանները բաւական դժուարացած: Մէկ կողմէն Մամիկոնեան, Կամսարական եւ Բագրատունի տոհմի իշխաններ իրարու ձեռքէ խլել կ'ուզեն այդ բերդը, իսկ միւս կողմէ արդէն Յոյներն ու Արաբները իրենց իշխանութեան տակ ունենալ կ'ուզեն այդ կարեւոր բերդը եւ քաղաքը:

616–ին Սմբատ Բագմայաղթ մարզպանը կը վախճանի Տիզբոնի մէջ ու իր մարմինը մեծահանդէս կը բերուի Հայաստան, թաղուելու համար Դարոյնք բերդը: Իսկ անոր անդրանիկ զաւակը Սմբատ Կիւրաղապատ դառնալով Հայոց իշխանապետ եւ տէր Դարոյնքի, բաւական կը զօրանայ ու նոյնիսկ միջոց մը օգնութեան կը հասնի Յոյներուն, երբ Արաբները պաշարելով Արծափ բերդը սոսկալի յարձակումներ կը կատարէին:

Յետոյ կրկին կը տեսնուի անիշխանական շրջան մը ու վերջապէս Աշոտ Բագրատունի (685–ին) կը զօրանայ, կը վանէ իր բոլոր հակառակորդները, քանիցս պարտութեան կը մատնէ թշնամիները եւ ինքնիշխան կը դառնայ այդ հողերուն վրայ: Եպիսկոպոսանիստ վայր էր Դարոյնքը եւ Աշոտ Բագրատունիի օրով կը կառուցուի Ամենափրկիչ Եկեղեցին, ուր յետոյ թաղուած է ինք: Աշոտի մահէն վերջ դեռ ատեն մը Բագրատունիները իշխող կ'ըլլան ամրոցին, բայց զօրաւոր դէմքի մը հանդիպիլ դժուար է այդ շրջանին, ընդհակառակն կը հանդիպինք հաճութեան մարդոց, ենթարկուող նկարագիրներու եւ նոյնիսկ դաւաճաններու: Վերջապէս Սմբատ Բագրատունիի որդին Աշոտ Մսակեր 748 – 768, քսան տարի կառավարելէ ետք ամրոցն ու շրջակայքը, գնելով Կամսարականներէն Արշակունեանց գաւառը կը լքէ իր հայրենի ոստանը՝ Դարոյնքը:

Ժ. դարուն երբ կը զօրանան Վասպուրականի Արծրունիները, Թագաւոր կը հռչակեն Գագիկը, որ իր կարգին կը գըրաւէ եւ կը տեղաւորուի Դարոյնք բերդը:

1070–ին այդ տեղերը նուաճած են Սելճուքները, իսկ աւելի վերջ 12–րդ դարուն Մոնկոլներու ներխուժումները կը տեսնուին:

Իսկ 1514–ին Եավուզ Սուլթան Սէլիմ

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Ավինյոն, 13, 5, 50. – Ավինյոնը սիրած քաղաքներէս մէկն է, չեմ գիտեր ինչո՞ւ համար: Կը սիրեմ անոր արեւը, որուն մէջ խեղդուած է քաղաքը եւ ոչ թէ Պապերուն պալատին համար: Նստիլ արճարանի մը արեւոտ դարպասը եւ երկար, երկար երազել: Հանրապետութեան փողոցը, ժան ժօրէսի լայնահուն ծառուղին Մարսիլիոյ Գանըպիէրին նման խուռներամ է: Բազմութեան մէջ քրնքուշօրէն հրաւէր կարդացող կիներ կան: Գարունը աղջիկները կայտառ ու դըրգըռիչ դարձուցեր են: Անցեալ չարաթ, Քանն՝ ուր հաստատուած է հիմա Փարիզէն վերջ, Յակոբ Սէմէրճեանը, մեր Ֆէպիւսը, նոյնիսկ Հանրապետութեան նախագահին Ֆէպիւսը, կ'ըսէ ինծի ինչ որ երբեք չէ ըսած Փարիզ կամ Պոլիս, որ իմ դէմքովս իր գլուխ գործոցը տըւաւ:

– Եղբայր, սարսափելի բան է այս քաղաքը, աղջիկները գրեթէ մերկ են, անանկ տնկեր են կուրծքերնին, քառասուն տարի ալ ունենաս չես դիմանար:

– Տնկեր են, հը՛, ըրի զուարճութեամբ թնթանօթներու պէս եւ ամէն վայրկեան կը կարծես որ ահա հրետանաձգութեան պիտի ենթարկուիս:

– Հա, հա, ըրաւ Յակոբ, թեւս մըտնելով, ի՞նչ աղէկ ըսիր:

Իրիկունը զինուորական տողանցք փանփառով, նուագով ու ջահերով: Յաղթութեան տօնն է, որ օրերէթային տպաւորութիւն կը ձգէ վրաս:

Մարսիլիա, 15 Մայիս.– «Մարսէյէզ»ի մէջ կը կարդամ՝ «Գարբանդրա, ըմպելի ջուրին թունաւորման ամբաստանութեամբ կասկածելիներ հարցաքննուած են»:

Սարսուռ մը անցաւ մարմինէս: Աչնան դրած մէկ պատմուածքս ջուրի թունաւորման պատմութիւն մըն է նոյն քաղաքին մէջ տեղի ունեցող: Եթէ գրութիւնս ֆրանսերէն եղած ըլլար եւ հրատարակուած, ոստիկանութիւնը կրնար ինծի նեղութիւն պատճառել: Ո՛ւո՛ւֆֆ...

Մարսիլիա, 18 Մայիս. – Ամբողջ վազվըզուք Փարիզ մեկնելուս կապակցութեամբ: Գործերու կարգադրութիւն, զանձումներ, մանաւա՛նդ զանձում, որ դժուարին բան մը եղած է: Դրամ չկայ, առեւտուրը կայուն, ոչ ոք կ'ուզէ կամ կրնայ ընել իր վճարումները: Իրիկունը պահ մը կանգ առի եկեղեցիին հրապարակը: Իրիկուան ջերմութիւնը հալեր էր երկինքէն ինկող զովութեան մէջ: Գանըպիէռի սօսիներու ծառուղիին լայն ու թաւ տերեւները կը թանձրացնէին շուքը: Իրիկուան վերջին պահերն են: Ծիծեռնակները կը խայտան երկինքին մէջ, իյնալով աջ ու ձախ ու կրկին բարձրանալով նետերու նման եւ անոնց զուարթ ճռճռոցներով օդը կը դառնար հնչուն:

Գարուն, ի՞նչ անուշ ես:

Անկիւն մը, եկեղեցիին ճաղերով պատին տակ, աքանչելի որսի շուն մը, յետոյքը կկզած, գլուխը ծուռ, ճիգ կը թափէ, եթէ կարելի է ըսել՝ գերմարդկային ճիգ, աղիքները պարպելու, շունին անհուն տառապանքի մարմնացումն է:

Փարիզ, 20 Մայիս. – Փարիզ գտնուածիս պէս սիրտս ցանկութիւններով կը լեցուի: Կարծես աւելի մեծցած եմ, կարելիութիւններով լեցուն:

Փարիզ, 30 Մայիս. – Բիւզանդը աւելի հանդիստ զատայ: Հայերէն թերթերէն ազատած՝ տպարանին տաղտուկը պակսած է: Զուարճալի խօսք մը Խոնդկարեանին, երբ իրեն հանդիպեցայ Գաստէի մօտ:

– «Հրաժարեր... ես փարիզահայութենէն»:

Փարիզ 31 Մայիս.– Այս իրիկուն Զարոյեաննենց կ'երթայի: Մէթրօ ժօրէսէն անցած ատենս սրտի սեղմումով յիշեցի Զուլֆաեանը: Տարիներով Ժան ժօրէս պողոտան խեղճ օրերուս ապաստանը եղաւ: Անհամար գիշերներ անցուցեր եմ Խաչիկին ժամագործի կրպակին մէջ, իբրեւ անկողին ունենալով Խաչիկին ժամագործի սեղանը, «Գարիյեօն»ներու թերթաքով օրօրուած: Երբ կը մօտենայի կրպակին, Խաչիկը կ'երազէր ակնոցներուն ապակիներուն ետեւ: Յաճախորդները կ'երթային կուգային, դեռ նորոգումը չէր լրացած, որովհետեւ չէր լրացած Խաչիկին սկսած քերթուածը, որ մէկէն կը ծնէր, բայց շատ դանդաղ դուրս կուգար, կարծես թէ հոգին ալ հետը կուգար:

– Քերթուածը, կ'ըսէր, գոհարի մը պէս պէտք է աշխատիլ:

(Շար. 6)

այս հողերը պաշտօնապէս միացուցած է Օսմանեան Կայսրութեան: Սուլթան Սիւլէյմանի արշաւանքներու ատեն, 1554–ին միջոց մը Թուրք զօրքերը բանակած են Պայազիտի այս բերդին մօտ, որ այդ ատենները բաւական աւերուած վիճակ մը ունէր արդէն:

Օսմանեան տիրապետութիւնը ընդհանրապէս այդ կողմերը կը յանձնէր տեղացի Քիւրտերու, որոնց գլխաւոր տոհմը եղած է Սիլվաններ: Յաճախ քիւրտ պէյեր կը կառավարէին այդ շրջանները ու հետեւաբար կը տիրապետէին նաեւ բերդին:

Բազմաթիւ Եւրոպացիներ շատ անգամներ շրջած են այդ կողմերը եւ գրի առած հետաքրքիր տպաւորութիւններ: Անոնցմէ Գերման Վակնէր Դարոյնք բերդին համար կ'ըսէ հետեւեալը.

«Յանդուգն եւ հրաշակերտ շէնք մըն է, այնպիսի տեղերու մէջ հաստատուած, ուր բազէներն ու անգղերը հազիւ թէ կը համարձակին բոյն դնել:

1705–ին, այդ շրջաններուն իշխող կը յիշուի Մէհէմմէտ Պէյ մը, որուն ձեռքէն բերդը կ'առնէ Սիւլէյման Պէյ եւ զինքը կը խեղդէ:

Այդ դարու վերջերը սոյն վայրերու տիրողն է Մահմուտ Փաշա անունով մէկը, որ հռչակաւոր եղած է իր ահարկու բռնակալութեամբ եւ պերճասիրութեամբ: Ան հայ ճարտարապետի մը շինել տուած է հոյակապ մզկիթ մը եւ պալատ մը՝ որոնք այսօր մասամբ աւերուած վիճակի մէջ են:

Կը պատմուի թէ Մահմուտ Փաշա քըրդական ծագում ունէր եւ կ'անուանուէր Քէլ Մահմուտ: Ան կը փափաքի կառուցանել այնպիսի հոյակապ եւ փառահեղ պալատ մը որուն նմանը չգտնուի: Ուստի կը հրաւիրէ անուանի ճարտարապետներ եւ իր նախապատուութիւնը կուտայ հայ ճարտարապետի մը: Բայց նախանձէ մղուելով կտրել կուտայ շինաւոր ձեռքերը որպէսզի իր պալատը մընայ անգերազանցելի: Այսպէս կը մեռնի հայ ճարտարապետը եւ քիչ ժամանակ յետոյ ժանտատենդի համաճարակէ կը մեռնի նաեւ բռնաւորը եւ գահուն ժառանգորդ իր որդին:

Հանրապետական շրջանի գլխաւոր համայնագիտարան «Մէյտան Լարուս»ի մէջ այդ մասին կը կարդանք հետեւեալը:

«Աղրը» (Արարատ) լերան մօտ Տօղու Պայազիտ նահանգին մէջ կը գտնուի Իսհաք Փաշայի ապարանքը կոչուած կառոյցը, որ կը բարձրանայ բարձրադիր քաղաքին կեդրոնը պարիսպի մը վրայ: Այս պալատ–ապարանքը կարելի է մտնել արեւելեան բարձունքին վրայ բացուող դռնէ մը: Միւս բոլոր կողմերը 20 մեթր բարձրութիւն ունեցող հաստ եւ զօրաւոր պարիսպներով շրջապատուած են: Մուտքին ընդարձակ բակ մը կայ, ծառաներու սենեակներով եւ ձիերու պահպանութեան մասերով շրջապատուած: Ուրիշ դռնէ մը կարելի է մտնել ներքին բակը, ուր եւս ծառայողներու բնակավայրեր եւ աւելի վարը պալատին ընդունելութեան սրահը կը գտնուի: Այս շէնքին վրայ Իսհաք Փաշայի մասին արձանագրութիւններ կը գտնուին եւ իբրեւ շինութեան թուական ցոյց կը տրուի 1199, որ իր համապատասխանէ մեր 1784 թուականին: Դրան երկու կողմերը կը գտնուին առիւծի երկու արձաններ: Իսկ այն դրան քով, որ կ'առաջնորդէ դէպի ընդունելութեան սրահ, կը գտնուի Իսհաք Փաշայի եւ կնոջ գերեզմանը տանող ճամբուն մուտքը: Ապարանքին մէջ կը գտնուի մզկիթ մը:

Իբրեւ ձեւաւորում, Թօփգափուի Պալատին հետ կարգ մը փոքր նմանութիւններ ունի այս ապարանքը, որուն դուռը Սելճուք ճարտարապետութեան գեղեցիկ մէկ նմոյշը կարելի է նկատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Սեն-Ժերոմի Տարեկան Ձեռնարկը

Մարսէյլ («Յառաջ»). – Կապոյտ Խաչի աւելի քան կիսադարեան ներկայութիւնը հայ կեանքէն ներս, ինքնին բացառիկ տոկունութեան մը եւ կենսունակութեան մը արդիւնքն է, իր համահայկական եւ ազգային նպատակներու յաղթանակը: Բոլոր գօտիներու վրայ ապրելով հայ կնոջ քաղաքացիական գիտակցութիւնը, Կապոյտ Խաչի անդամուհիները լծուած են օրուան հրամայականին՝ հայ ժողովուրդի գոյապայքարը: Այս ծառայութեան ճանապարհին վրայ զանազան ձեռնարկներով իւրաքանչիւր մասնաճիւղ, բջիջ կը ջանայ իր բաժինը բերել: Այսպէս Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը որ նոր աւիշ եւ եռանդ ստացած է իր երիտասարդ եւ մանաւանդ գիտակից վարչական անդամուհիներով, Կիրակի, Փետրուար 1–ին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Վասպուրական սրահին մէջ կազմակերպեց իր տարեկան ձեռնարկը: Հացկերոյթ մը բոլորեց զարդարուն սեղաններու շուրջ նկատառելի թիւով ազգայիններ որոնք սեղանի հաճոյքէն անդին եկան գնահատելու եւ քաջալերելու Կապոյտ Խաչը: Տիրող ջերմ մթնոլորտը եւ եղած սըրտաբուխ նուէրները կը վկայեն անկասկած այս երեւոյթը:

Սէն Ժերոմի հոգեւոր հովիւ՝ Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեանի սեղանօրհնութեամբ սկսաւ յերեկոյթը: «Կարօտ» նուագախումբը հայկական երաժշտութեամբ սկսաւ յերեկոյթը: «Կարօտ» տեղծեց: Կարպիս Յարութիւնեան եղաւ տրամադրութիւնները բարձրացնող թամատան իր զուարթ երգերով, կատակախօսութիւններով, պարերով բառին բուն իմաստով՝ օրուան «անիմաթէօր»ը: Մէջ ընդ մէջ հրաւիրեց արտասանողներ, երգողներ, խօսողներ: Ներկաները մեծ հաճոյքով ունկնդրեցին Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեանի արտասանութիւնները «Ձին, Գարունը եւ Հայաստանը» (Կ. Զարեան) եւ «Գովք Հայաստան»ի (Ե. Զարենց). լեզու, առոգանութիւն եւ ապրում եղակի ին մը կուտան Տիկին Ալիս Պիւլկիւրեանի արտասանութիւններուն: Արտասանեցին նաեւ Տիկին Մատօ Յովհաննէսեան «Յաղթանակի գիշերը» եւ փոքրիկ Վերժին Գառնիկեան, երեք տարեկան, Պուլկարածին որ հազիւ չորս ամիս է որ կը գտնուի Մարսէյլ ու նոր ծանօթացած է Մեսրոպեան տառերուն: Երգերը եղան բազմաթիւ: Սիմոն Աւտոյեան «Տըլէ Եաման», Էտտի Շալճեան «Հերոսներու երգը», Սիրանոյշ Մանուկեան «Թաշէի մօտով տուն», Թամար Արսլանեան «Կարօտ», Գառնիկ Պարէեան «Սազ Եար», Յակոբ Թաշճեան «Հայաստանի լեռները», Սերոբ Գինոսեան «Ձայն մը հնչեց Էրզըրումի Հայոց լեռներէն», Յովհաննէս Յուսիկեան «Բանտիս դռները» եւ անշուշտ Կարպիս Յարութիւնեան որ սկսաւ Սայաթ Նովայի «Գարունն է եկել» երգէն ու շարունակեց այլ խանդավառ երգերով:

Ծառերու շարքին Կարապետ Ճանիկեան՝ Ազգային Կեդր. Վարչութեան անունով շնորհաւորեց Սէն Ժերոմի ժրաջան խաչուհիները, վեր առաւ Կապոյտ Խաչի յինամեայ գործունէութիւնը մանաւանդ ազգապահպանման գործին մէջ, մաղթեց նորանոր նուաճումներ իրենց ազգանուէր նախաձեռնութիւններուն մէջ: Կարօ Յովսէփեան հակիրճ խօսքերով մնորոշեց Կապոյտ Խաչը որպէս կանացի, կուռ, ծաւալուն եւ ոգեւորիչ շարժում մը որ շատ շուտով եւ զարմանալի թափով ոգի մը եւ տրամադրութիւն մը ստեղծեց հայ կնոջ աշխարհէն ներս: Թուեց Կապոյտ Խաչի կենսունակութեան եւ տոկունութեան ազդակները եւ մանաւանդ իր կարեւոր դերը հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան մէջ, ըլլայ իր հայերէնի դասընթացքներով, ըլլայ իր ամառնային կայանով: Կարօ Յովսէփեան կոչ ըրաւ ներկաներու միշտ քաջալերել, թիկունք ըլլալ հայանպաստ միութիւններուն ու առաջին հերթին Կապոյտ Խաչին: Յարութիւն Արսլանեան ընդգծեց կարեւորութիւնը Կապոյտ Խաչի կատարած դերին Մեսրոպեան տառերը դրոշմելու համար հայ մանուկներու սրտին ու հոգիին մէջ, արթնցնելու ազգային հպարտութիւն եւ ներշնչում: Փակման խօսքը արտասանեց Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեան որ նախ շնորհաւորեց իր ծուխի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր բերած կենսունակութեան համար շրջանէն ներս: Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք արտասանութեամբ, երգով, խօսքով ճոխացուցին եւ իմաստաւորեցին այս ձեռնարկը: Եղիշէ Քհնյ. խոր զգացումներով յայտնեց իր հաւատքը հանդէպ իր պաշտելի ժողովուրդին գոյատեւելու կամքին մէջ, աւելցնելով թէ որքան ատեն որ կան ու կը գործեն առաջնորդող ուժեր, միութիւններ, ինչպիսին է Կապոյտ Խաչը, Հայը միշտ պիտի շարունակէ իր ճանապարհը հաւատարիմ իր դարաւոր արժէքներուն, իր պատմութեան:

Յաջող ձեռնարկ մը որ պէտք է գօտեպնդէ մեր յարգելի Կապոյտ Խաչուհիները իրենց առաքելութեան մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՍԷՐ ԵՒ ԹՈՒԻՋՔ

Ամերիկեան Թայմզ շաբաթաթերթը գրած է, թէ Լամար Մուզ, 60 տարեկան, վերստին գործառնութեանց լծուած է: Ամերիկացին 1971–ին մեծ յաջողութիւն ապահոված է հիմնելով օդանաւային ընկերութիւն մը՝ Հարաւ – Արեւմուտք անունով: Երկու սկզբունքներ կիրարկած է՝ զեղչուած գիներ եւ սէր: Ընկերութեան ծանուցումը ընդգծած է, թէ վերը, տեղ մը մէկը կը սիրէ ձեզ: Թռիչքին պահուն մեզմ եւ կրքամոլ ձայն մը կ'ըսէր.
– Հա՛յ, ես Սիւզանն եմ, ապահովութեան գօտիները անցուցէք, ուզի մի ըլլէք: Ձենք ուզեր, որ բան մը պատահի ձեզի, որովհետեւ կը սիրենք ձեզ: Հիւրընկալուհիները կարճ հագուստ կը կրէին՝ կաշիէ կրկնակօշիկներով: Սպասարկըւած խմիչքին անունն էր «սիրաջուր», իսկ տոմսերուն սարքերունը՝ «սիրային մեքենաներ»: Մուզի համար հիւրընկալուհիները չէին նմաներ վերջին պատերազմի հիւանդապահուհիներուն:

×

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՀԻՆ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա, համայնավար կուսակցութեան երիտասարդութեան պաշտօնաթերթը, ջատագոված է հին սովորութիւն մը՝ փափաքելով, որ ասիկա վերահաստատուի Խորհ. Միութեան մէջ: Խօսքը նշանախօսութեան մասին եղած է, որպէսզի ամուսնալուծումները նուազին: Պաշտօնաթերթը մտահոգութիւն յայտնած է ի տես ամուսնալուծումներու կարեւոր թիւին եւ տոկոսին. – երեք զոյգերէն մէկը կը բաժնուի: Այս ցաւոտ երեւոյթին պատճառը նկատած է «արագ կատարուած ամուսնութիւնները»:

Պաշտօնաթերթը թելադրած է անցեալին հետեւիլ եւ օգտուիլ դարերու փորձառութենէն: Յիշեցուցած է, թէ «հին Ռուսիոյ մէջ կը նշանուէին, սովորութիւն մը, որ ներկայիս կորսուած է: Անոնք երբեմն տարիներ կը տեւէին եւ միայն խորհրդանշական աքթեր չէին: Ընդհակառակն, ամուսնութիւնը, կապը կը դարձնէին մտածուած յանձնառութիւն»:

Թերթը առաջարկած է, որ ամուսնութեան նուազագոյն ժամանակամիջոցը այժմու մէկ ամիսէն երեք ամիսի վերածուի: Ընթերցողներ նոյնիսկ ուզած են, որ ծնողքներուն արտօնութիւնը ապահովուի 20–էն վար տարիք ունեցողներուն համար:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՑ

Այդ պատաժներուն մէջն էր, որ ճիչդ անոր ոտքերուն քովէն մութին մէջ հանդարտ անցաւ փոքրող դիակեր կենդանի մը, երկար ոռնչով: Յետոյ կոկորդէն բռնուած չագգալի մը աղաչաւոր ճիչը: Ու զանազան անկիւններէ սկսան անհամար չագգալներու գիլ ձայներ: Թերեւս լէշակեր թռչուն մը իր երկաթէ կտուցը չագգալի մը գլխին նետած էր եւ կամ բորենի մը անոր կոկորդէն բռնած: Բորենին թերեւս ուզած էր տէր դառնալ մարդկային գլուխի մը՝ իր երկար դունչը խոռոչին մէջ մխելու՝ ուղեղին համար:

Օտարականին ոտքերը կարծես աւելի ծանրացան: Երկիւղէն արիւնը գլխին, ականջներուն մէջ խուժած էր:

Ան ապառաժի մը վրայ կեցած՝ այս անգամ աւելի երկար ձայն ձգեց.

Այդ պահուն էր, որ Արջ Սաքոյի ձայնն աւելի որոշ առաւ.

– Է՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜ հօ՜...

Ձայները հետզհետէ աւելի կը մօտենային: Օտարականը այս անգամ մօտէն եկող ձայնին ուղղութեամբ շտկեց իր քայլերը: Միայն թէ այդ ահաւոր հովիտէն դուրս ելլէր: Հովիտն ի վեր բաւական բարձրացեր էր: Այլեւս կասկած չունէր, որ ձայնը լերան գլխէն կուգար: Աւելի սիրտ առաւ, երբ տեսաւ հսկայ մը, որ իր չէն ձայնով իրեն կը մօտենար: Բաւական հեռուն կ'երեւէին վրաններու ճրագները ու շարժումները:

Օտարականը գիւղերու հոտով աւելի զօր երազէն էր որ կ'արթըննար՝ կեանքին մէջ մտնելու համար:

– Ինչո՞ւ եկած ես էս տեղերը, աղբեր ճան, – հարցուց Արջ Սաքօն:

– Ինքզինքս կորսնցուցի, աղբերս. էն հոտը, դիակները...

– Լաւ ըրիր, որ հովտին մէջէն չկըտրեցիր ճամբադ. թէ չէ՝ քէլ հաւերը քու աչքերդ ալ կը ցեցկէին: Բան չկայ, տուշմանի դիակներ են: Եկուր, եկուէս եկուր:

– Ո՞րտեղէն կուգաս, աղբեր ճան, – հարցուց Սաքօն:

– Կարմրիկէն կուգամ: Մինչեւ Ջիաթըոնուկ ճամբաս լաւ էր: Ջիաթըոնուկէն վար որ իջայ՝ գլուխս կորսնցուցի: Էն դժարը էս հովտին մէջէն դուրս գալն էր:

– Էն կողմերը ի՞նչ կայ չկայ: Գեղն ինչո՞ւ ձգեցիր:

– Էն կողմերը մէկ Հայոց աշխարհի արեւը կայ, մէկ ալ սպիտակ ձիաւորը, – ըսաւ գիւղացին:

– Բա, չըսե՞ս՝ Մարտիկէն լուր բերած ես: Պատմէ՛ պատմէ, էն ո՞ր տեղերն է, – հարցուց Արջ Սաքօն՝ օտարականը Աղուընկայ քարերուն կողմը առաջնորդելով:

– Վարդանին տալիք նամակ ունիմ: Ջէրչի Կիրոսը ղրկեց:

– Ջէրչի Կիրոսին ո՞ւր հանդիպեցար, պատմէ հէ:

– Մեր գեղին՝ Կարմրէկին մէջ: Էն կողմերն ալ կռիւ կայ, աղբեր ճան: Թիլ, Թորթան: Հացեկ, Կարմրէկ երկու օր կռիւ տարան Գարափունարէն եկող պաշըպօզուքներու ու Շէյխ Ճէլալի դէմ: Եթէ սպիտակ ձիաւորը Թորթանցի կըռուողներով օգնութեան չհասնէր՝ պէլքի Կարմրէկը հող ու մոխիր էր եղեր:

– Յետո՞յ:

– Գարափունարի պաշըպօզուքները Վարդաձորի դէմ կռուելու կուգային Տէրվիշ Ալիի առաջնորդութեամբ: Պաշըպօզուքներէն մաս մը կոտորուեցան, մաս մը լեռներու մէջ ինկան: Շէյխ Ճէլալը ծառէն վար կախեցին, տէրվիշ Հասան Ալին չկրցին բռնել, ան ինքզինքը Խուրշիտի սինոր ձգեց: Սաքոյի համար մեծ անակնկալը Ճէլալի կախուիլն էր:

– Կռիւը ինտո՞ր սկսաւ, աղբեր ճան: Հա, մոռցայ անունդ հարցնել: Ինծի Արջ Սաքօ կ'ըսեն: Անունէս չվախնաս, աղբերս. լեռները մեզ արջ ալ շինեցին, առիւծ ալ:

– Արջ Սաքօն դո՞ւն ես, աղբեր ճան:

– Հա, տես, առանց «Արջ»ի, Սաքօն չպիտի ճանչնայիր:

– Անունս Բենօ է: Կարմրէկցի ձիթծախ Մկրի տղան եմ, – ըսաւ օտարականը:

(Շար. 256)

Պ. Հրանդ Ակոնայեան, Տէր եւ Տիկին Գիլօտ Վէյէօ, Սոնա Ակոնեան, Այրի Տիկին Մարիամ Ակոնայեան, Այրի Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Պարսիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թոբիկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արմենուհի Ոսկերիչեան եւ զաւակները (Հիւսթըն), Այրի Տիկին Մանուշակ Մէլիքեան եւ զաւակները, Պ. Յովհաննէս Մելքոն Յովհաննէսեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Այրի Տիկին Արաքսի Կիւրեղեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Ակոնայեան, Կարապետեան (Հայաստան), Քրմոյեան, Զուլհակեան, Գազանճեան, Գորգիկեան, Քիրէճեան (Վալանս), Էվխանեան, Ֆարչեան, Գրիգորեան, Թովմասեան, եւ Էրզրումեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի կնոջ, մօր, հարսին, մօրաքրոջ, կնքամօր, ազգականին, բարեկամուհիին՝

ԱՐԱՔՍԻ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Պասմաճեան)

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 10-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ Փետրուար 13, Ուրբաթ առաւօտ, ժամը 8·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ՝ 15, Ռիւ ժան - Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անթոնիի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանը:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները՝ Պ. Հրանդ Ակոնայեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Մարտիկեան, Քրիսթին եւ Ժան - Ժաք եւ Ալեքսի Մարտիկեան, Այրի Տիկին Անժէլ Մուխալիլեան, Այրի Տիկին Էլիզապէթ Պուլանժէ եւ բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն միութիւններուն, բարեկամներուն և բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, մամուլով թէ գրաւոր՝ վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց զաւկին, հօր եւ եղբօր՝

ԺՈՐԺ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, եւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ողբացեալին մահուան քառասունքին ի յիշատակ, այս Կիրակի, Փետրուար 15, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ասատուր Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ագըլեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Փետրուար 15-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

DINER ET GRAND BAL ANNUELS

A BRUXELLES

Organisés au profit des œuvres de la Communauté, le Samedi, 21 Février, à 20h.30, dans les Salons de l'Hôtel Sheraton, place Rogier, à Bruxelles, avec en vedette, le célèbre duo arménien

« EX HARTAR» de Paris.

La soirée sera animée par l'Orchestre Marc Casters.

Tenue de soirée souhaitée.

Ce bal revêtira un éclat particulier dans la mesure où il coïncide avec l'inauguration du nouveau Foyer Arménien de la Communauté de Belgique, dont celle-ci vient de faire l'acquisition.

Le Comité des Arméniens de Belgique serait heureux, à cette occasion, d'accueillir les Arméniens de France.

Les réservations sont à faire auprès de Monsieur Gayda (19-322-649.44.60).

Participation aux frais et prix du dîner: 1.000 FB (soit 140 FF) par personne.

Une grande tombola sera tirée, dotée de lots exceptionnels: une voiture Ford Fiesta Custom 1981, un téléviseur couleurs, un voyage à New York, de nombreux tapis d'Orient et bijoux, etc.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Վարդուկեան 50 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, փոխան ծաղկեպսակի՝ Տիկին Էլմաս Հանիթ-որոսեանի մահուան առթիւ:

×

Զմիւռնիոյ Հայր. Միութիւնը 100 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, հայրենակից՝ Ժիբայր Շահինեանի մահուան առթիւ, նոյն առթիւ, Վահրամ եւ Արաքսի Ասլանեան 100-ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ - Մուրատեան եւ Դպրոցասէր Վարժարաններուն (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ԼԻՈՆ.- Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Փափազեան, ընկ. Գառնիկ Առաքելեանի մահուան առթիւ 50 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX
présente

AU
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain

FEVRIER:

— *Jeudi, 12 Février:*
Diapositives sur l'Iran du Nord.

— *Jeudi, 26 Février:*
Diapositives sur l'Arménie occidentale

MARS:

— *Jeudi 5 au Samedi 14 Mars:*
Exposition de peinture de P. Tchakmakian. Vernissage le 5 Mars à 19h.

— *Jeudi, 19 Mars:*
Diapositives sur la RSS d'Arménie.

— *Jeudi, 26 Mars:*
Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.

par le Père Murone Kevikian

DONNE COURS DE
GUITARE et de TAR
Musique Occidentale et Arménienne
VASKEN SOLAKIAN
Tél.: 736. 99. 25

ՆՈՒԷՐ

Վահան Շահինեան, իր հօր՝ Վարդեվառ Շահինեանի մահուան 20րդ տարեդարձին եւ իր քեռայրին՝ Գրիգոր Սէֆէրեանի մահուան Բ. տարելիցին եւ իր մօր ապաքինման առթիւ՝ 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

OPERA DE MARSEILLE

Samedi, 30 Mai, à 20 h. 30

Hommage à

KATCHATRIAN

Avec la participation exceptionelle de

ROSTROPOVITCH

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ բոլոր ընկերուհիները, Թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 16, ժամը 8·30-ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51

— *Technique. Service. Accueil.*

— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*

— *Verres ultra minces pour myopes.*

— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*

20% de remise
à tous les mutualistes.

SPÉCIAL 3e AGE

VOYAGE A PALMA

DU 02 AU 09 MARS 1981

DEPARTS DE PARIS, LYON ET MARSEILLE

Avion, Hôtel 1° catégorie, Pension complète, Transferts et Excursions.

PRIX:

PARIS: 1950 F.

LYON: 1850 F.

MARSEILLE: 1550 F.

×

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN

Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.

Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....

PRIX: 3990 F.

(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

×

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

×

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ **COMMUNIONS** ★ **MARIAGES** ★ **BANQUETS** ★

×

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13
VENDREDI
13 FÉVRIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.842 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.842

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԱՏՆ Է

Շարունակելով տալ զուիցերական մամուլին արձագանգները Արա Ենիգոմշեանի դատավարութեան մասին, ժուռնալ տը ժընեւէն ետք, կ'անդրադառնանք ուրիշ օրաթերթերու :

Նոյն թուականի, Փետր. 10-ի Թրիպիւն տը ժընեւը, առաջին էջը հրատարակած է տպաւորիչ նկար մը, որ կը ներկայացնէ Արա Ենիգոմշեանը, ոստիկանի մը եւ հիւանդապահուհիի մը ընկերակցութեամբ, ու նկարին վրայ կը դնէ հետեւեալ խորագիրը. - «ԱՆԴԱՄԱՀԱՏՈՒԱԾ ՀԱՅԸ, ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԱԾ ՇԱՐԺԱԹՈՌԻ ՄԷՋ ՓԱՍՏԱԲԱՆԻ ՄԸ ԿՈՂՄԷ» : Ապա, դատավարութեան մանրամասնութիւնները կուտայ 9-րդ էջին վրայ, ուր կը հրատարակէ ուրիշ նկար մը, որ կը ներկայացնէ Մէթր Ժ. Պընուա շարժաթոռին մէջ :

Թղթակցութեան սկիզբը, յօդուածագիրը կը մեծարէ փաստաբանին կեցուածքը, որ հակառակ այն յարձակումին, որու ենթարկուած էր Դեկտ. 26-ին, հակառակ իր տառապանքներուն եւ հիւանդանոցէն նոր դուրս ելլելուն, ուզած էր ստանձնել իր պաշտօնը : Արա Ենիգոմշեան, կը գրէ, ամբաստանուած է, որ ապօրինի կերպով պայթուցիկ կը կրէր : «Գործ» մը պիտի կատարէր Ժընեւ, որ կը կայանար հայկ. ծագում ունեցող երկու Զուիցերացիներու հսկողութեան մէջ եւ երեք ռումբի զետեղման : Հարկ եղած նիւթը կը գտնէր Քորնավէնի կայարանը եւ պիտի պատրաստէր, Սիւզիի պանդոկին սենեակին մէջ : Սխալ ձեռնոտումի մը հետեւանքով, ռումբերէն մէկը կը պայթէր Արայի երեսին, որ կը կորսնցնէր տեսողութիւնը, ձախ ձեռքը եւ աջ ձեռքին երկու մատները :

Բազմաթիւ վկաներ կը ներկայանան, որոնց մէջ, ռումբի ցիւրիխցի մասնագէտ մը, որ մանրամասնօրէն կը նկարագրէ թէ ռումբերը ինչպէս կը գործեն, թէ կարելի է զանոնք պահել գլանիկի ծրարի մը մէջ եւ կը ճշդէ թէ իւրաքանչիւր ռումբ 43 կրամ նիւթ մը կը կրէր. - «Սանթէքս» : Ըստ մասնագէտին այդ նիւթը օգտագործուած է ճարտարարուեստական եւ զինուորական նպատակներու : Չի գտնուիր Զուիցերիա, բայց կը գտնուի Չեխոսլովաքիա : Թղթակիցը կը գրէ թէ այս դատավարութիւնը դրուած է լսողատեսողական բընոյթի տակ : Մէթր Պընուա ցուցադրել պիտի տար փաստանկար մը Հայերուն ցեղասպանութեան մասին եւ դատաւորները կրնային նաեւ մօտիկ ընել ժապաւէնի վրայ առնուած Արայի յայտարարութիւնները, ուր կը բացատրէ թէ ինչ դրդապատճառներ զինքը մղած են պայքարելու «Հայ դատին» համար : Վերջապէս, թերթը կուտայ ծանօթ վճիռը :

Փետր. 10-ի Կազէթ տը Լօզան 20-րդ էջին վրայ համիրճ կերպով կուտայ տեղեկատուութիւնը, որ չի տարբերիր միւս երկու օրաթերթերու լուրերէն :

×

Ժուռնալ տը Ժընեւ նախորդ օրն ալ, Փետր. 9-ին, կ'անդրադառնար Շաբաթ, Փետր. 7-ին տրուած մամուլի ասուլիսի մը, կազմակերպութեամբ «Հայ քաղաքական բանտարկեալներու պաշտպան յանձնախումբին» :

Յանձնախումբի անդամները բացատրած են, որ 60 տարիէ Հայերը ի զուր փորձած են ճանչցնել տալ այն ցեղասպանութիւնը, որուն զոհ գացած են Թուրք Պետութեան կողմէ : Աւելի քան 60 տարի դէպքերը յաջորդաբար ուրացուած են, կասկածի ենթարկուած են : 60 տարի Հայերը փաստեր ժողված են եւ զանոնք ներկայացուցած միջազգային ատեաններուն, առանց արդիւնքի : Դեռ այսօր մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդը 1915ին թրքական զօրքերուն կողմէ, ամբողջութեամբ անպատիժ կը մնայ եւ միշտ կ'ուրացուի ներկայ Թուրքիոյ ղեկավարներուն կողմէ : Այս անպատիժ մնացած ըլլալը, յիշուած է, կ'ըսէ Փրոֆ. Ազարեան, Ատոլֆ Հիթլէրի կողմէ, ինչ որ քաջալերած է զինքը Հրեաներու ցեղասպանութեան մէջ նետուելու : Ապա, պատուելի Գարնուղեան չեշտած է թէ ցեղասպանութիւնը այսօր ալ կը շարունակուի տարբեր ձեւի տակ՝ հայ մշակոյթի ջարդը : Լօզանի դաշնագրին (1923) յօդուածները, որոնք կը ճշդեն թէ երաշխաւորութիւններ պէտք է տրուին ցեղային եւ կրօնական համայնքներուն կրթական կամ կրօնական գետնի վրայ չեն յարգուիր : Վարչական խտրականութիւններ կը դըրուին անոնց առջեւ, որոնք կը փափաքին յաճախել հայկ. դպրոցները եւ եկեղեցիները եւ յաճախ ճնշումի տակ կը պարտաւորուին խալամանալ :

Յանձնախումբի անդամները կը բացատրեն, որ զինեալ պայքարը ահաբեկչական չէ : Այդ պայքարը, ըստ իրենց միայն Թուրքիոյ դէմ է եւ Զուիցերիա պէտք չէ չէզոք մնայ :

×

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ ԺԱՄԱՆԵՑ

Փետր. 11-ի Օռեան – լը ժուռ լիբանանեան օրաթերթը կը հաղորդէ որ Արա Ալեք Ենիգոմշեան Երեքշաբթի, Փետր. 10-ին Պէյրութ հասած է : Կարճ հարցապնդումէ մը ետք լիբանանեան Ապահովութեան կողմէ, պաղեստինեան կազմակերպութեան մը ներկայացուցիչները տէր եղած են Արա Ենիգոմշեանի :

Թերթը քանի մը տողով կը ներկայացնէ Արան, որպէս մէկ անդամը հայկ. ծայրեյեղ գաղտնի կազմակերպութեան մը՝ Հայկ. Ազատագրման Բանակը ու կը պատմէ Հոկ. 3-ի արկածը եւ հետեւանքները :

—×—

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԹԷՐՃԻՄԱՆ» ԵՒ ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ԹՐՔԱԿԱՆ «ՄԱՍԱԼՆԵՐԸ»

ԽՄԲ. – Աւելի քան 60 տարիէ, որ Թուրքը կը կրկնէ նոյն յանկերգը, վախ իսկ չունենալով ծիծաղելիէն : Փետր. 11ի «Թէրճիման»ի մէջ է, որ Զաֆէր Աթայ ստորագրած է հետեւեալ յօդուածը, ուր որոշ «լաւատեսութիւն» ալ ցոյց կուտայ արեւմուտքի հանդէպ, կարծելով որ արեւմտեան մամուլը այլեւս չի խօսիր 1915-ի մասին : Ըստ երեւոյթին, թուրք լրագրողը «անապարած» է գրելու այդ յօդուածը, նախքան կարդալը Փետր. 10-ի զուիցերական մամուլը Արայի դատավարութեան առընչութեամբ :

×

«ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՀՈԳԻՆ ԱԼ ԱՅՐԻԼ ՍԿՍԱՒ»

Արեւմուտքի մարդը կարգ մը խնդիրներու շուրջ կոշկոռ կապած գաղափարներ ունի : Ինչ որ ալ ընէք՝ զինք այս նախապաշարումներէն չէք կրնար հրաժարեցնել : Ասոր ամէնէն յատկանշական օրինակը՝ Հայերու առընչութեամբ եղողն է :

Արեւմուտքցին, 60 տարի առաջ, Օսմանցիներու կողմէ՝ մէկուկէս միլիոն Հայերու ջարդուած ըլլալուն կը հաւատայ : Որքան ալ՝ «Այդ օրերուն Թուրքիոյ մէջ մէկուկէս միլիոն Հայ չկար. եթէ բոլորն ալ ջարդուած ըլլային, այսօր Լիբանանի, Ֆրանսայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու մէջ ապրող մէկ միլիոն 100 հազար Հայերը ո՞ւր տեղէն եկան» ըսելով հարց տաք՝ դրական պատասխան մը չէք կրնար ստանալ : Եւ, եթէ պատմական կարգ մը իրողութիւններ ալ ցուցաբերելով ըսէք. - «Հայերը՝ Օսմանեան կայսրութեան հպատակներն էին : 19-րդ դարու վերջաւորութեան, երբ Ռուսերն ու Անգլիացիները Օսմանեան կայսրութիւնը պառակտելու ծրագիրներ կը պատրաստէին՝ Հայերը իբրեւ ունելի գործածեցին : Անկախ Հայաստանի մը հիմնադրութիւնը անկարելի բան էր : Այսուհանդերձ, այդ օրերու աշխարհակալ այս երկու տէրութիւնները՝ Հայերը իշխանութեան դէմ ապստամբութեան մղեցին : Դաշնակցական եւ Հնչակեան չէթէները՝ թրքական գիւղերու վրայ յարձակեցան : Կիներ ու երախաներ սպաննեցան : Եւ, ասոր հետեւանքով, Պետութիւնը իր զօրութիւնը ցոյց տալով՝ ապստամբութիւնը ճզմեց : Միւս կողմէն, Հայերու ճզմուած ըլլալը սուտ է : Եթէ այդպէս եղած ըլլար, գերիշխըլուած ցեղի մը անդամները ըլլալով, Օսմանեան կայսրութեան մէջ նախարարութեան, դեսպանութեան եւ նոյնիսկ փատիշահի անձնական բժիշկի պաշտօններ ի՞նչպէս կրնային գրաւել» : Այս բոլոր առարկութիւնները ապարդիւն ըլլալով, ստացուած պատասխանն ալ միշտ միեւնոյնն է. – «Այո, բայց, Թուրքերն ալ Հայերը ջարդած են»... եւայլն : Իրականութեան մէջ, մինչեւ 1975, աշխարհի այս կամ այն կողմը Թուրքիոյ դէմ եղած այս անմիտ մեղադրանքները մեծ արժէք չէին ներկայացներ : Բայց այդ թուականէն յետոյ, զանազան քաղաքներու մէջ Թուրք դիւանագէտներու եւ անոնց ընտանիքներու անդամներու դէմ կատարուող մահափորձերը բազմացան : Իսկ Արեւմուտքը, իւրաքանչիւր մահափորձէ ետք, իր նախապաշարումներուն հաւատարիմ մնալով, մարդասպանները մեղադրելու փոխարէն՝ զոհերը մեղադրեց, եւ միշտ իրեն յատուկ հիւանդագին յանկերգը կրկնելով. – «Այո, բայց, Թուրքերն ալ՝ Հայերը ջարդած էին ... Բնական է որ՝ Հայերն ալ վրէժխնդիր ըլլան» եւայլն, եւայլն. :

Եւ սակայն, ամէն բան Հոկտ. 3-ին Ժընեւի մէկ հիւրանոցին մէջ պատահած պայթումէ մը ետք փոխուեցաւ : Այդ առթիւ՝ երկու հայ ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան : Իսկ այս ձերբակալութեանց հետեւանքով՝ Զուիցերիան հայկ. ահաբեկչութեան նոր թիրախը դարձաւ : Զուիցերիան, որ ցայսօր հայկ. ահաբեկչութեան դէմ ամէնէն բարեացակամ երկիրն էր : Այսպէս, թուրք դիւանագէտներու դէմ կատարուած իւրաքանչիւր մահափորձէ ետք, զուիցերական թերթերը ջարդի պատմութիւնները հրապարակ կը հանէին, եւ «Թուրքիան անիրաւ է» ըսելով՝ մարդասպանները կը քաջալերէին :

Երկու հայ ահաբեկիչներու ձերբակալութեան հետեւանքով, Զուիցերիան նախ սպառնալիքներու ենթարկուեցաւ : Աւելի ետք, զանազան երկիրներու մէջ զուիցերական հաստատութիւններու դէմ յարձակումներ կատարուեցան : Զուիցերական կառավարութիւնը սպառնալիքներու դէմ դնելու որոշում տուած ըլլալով, ձերբակալուած հայ ահաբեկիչները դատավարութեան ենթարկեց : Այս օրերուս, զուիցերական թերթերու մէջ ջարդի յերիւրածոյ պատմութիւններ ա՛լ լոյս չեն տեսներ : Վերջապէս, հայկ. ահաբեկչութիւնը՝ Արեւմուտքին ալ սկսաւ ցաւ պատճառել :

Կը կարծենք որ, հայ ահաբեկիչներուն դէրկ բացող Ֆրանսական իշխանութիւններն ալ պատահածներուն իրազեկ ըլլալով, այս դէպքերուն՝ 60 տարի առաջ տեղի ունեցած կարգ մը միջադէպերու հաշուեյարդարը ըլլալէ անդին՝ շատ աւելի ուրիշ նպատակի մը ծառայած ըլլալը հասկցած ըլլան :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՏԱԹ բացառիկ ընդունելութեան արժանացաւ Փարիզի մէջ եւ հակառակ անոր որ իր այցելութիւնը անձնական բնոյթ ունէր, նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէն զինք կ'ընդունէր Օրլիի օդակայանը, զինուորական պատիւներով : Նախապէս Եգիպտոսի նախագահը ճառ մը խօսած էր եւրոպական ժողովին առջեւ, Լիւքսանպուրկ եւ յայտարարած թէ Եւրոպա պէտք է զօրավիգ կենայ պաղեստինցի ժողովուրդին ինքնորոշման իրաւունքին եւ ազգային արժանաւորութեան. Սատաթ կ'ուզէ որ Երուսաղէմ բաց քաղաք մը ըլլայ բոլոր հաւատացեալներուն : Ամփոփ գաղափարն այն է որ փոխադարձ ճանաչում պէտք է ըլլայ Իսրայէլացիներու եւ Պաղեստինցիներու եւ իր յայտնած այս կարծիքը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է : Հինգշաբթի օր, նախագահ Սատաթ կը տեսնուէր Փարիզի հրեայ համայնքին հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ «հալածանք»ը գաղթողներու դէմ կը ծաւալի : Ծանօթ է որ մատնութեան մը հետեւանքով է, որ մարոքցի ընտանիք մը Մոնթինեի – լէ – Քոռմէյ թմրեցուցիչի առուծախի ամբաստանութեան տակ է քանի օրէ : Ութ զաւակի տէր այս ընտանիքին կեանքը անտանելի դարձած է մինչ ոստիկանութիւնը որեւէ փաստ չէ գտած այդ ուղղութեամբ : Իվրիի մէջ ալ համայնավարները որոշած են որ 15%էն աւելի գաղթող երախայ չի կրնար ըլլալ օգափոխութեան կայաններուն մէջ, Այս ամբողջը բաւական իրարանցում ստեղծած է և հակահամայնավար ճակատին ալ ջաղացքին ջուր բերած է... : Ընտրապայքարի այս շրջանին, յանկարծ ամէն մարդ, նախարար Սթոլէրիւէն սկսեալ որոշած են պաշտպանել գաղթողները : Տամմառիի մէջ ալ, համայնավարները կ'ուզեն փակել գաղթողի օճախ մը, ուր 376 հոգի կայ : Համայնավար քաղաքապետին համար 11 տարբեր երկիրներէ եկած այս գաղթողները կը խանգարեն ֆրանսացի երախաներու դաստիարակութիւնը :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական դատարանը ի բացակայութեան պիտի դատէ Տիկին Պեհիճէ Պոռանը, 71 տարեկան, Թուրքիոյ բանուորական կուսակցութեան նախագահուհին, որ Պրիւսէլ ապաստանած է : Յունուարի վերջ, Պաշարման Վիճակի հրամանատարութիւնը հրահանգած էր ամբաստանեալին որ Թուրքիա վերադառնայ Փետր. 25-էն առաջ բայց Տիկին Պոռան յայտնած էր թէ այլեւս չի վերադառնար իր երկիրը : Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ բռնաբարած է Թուրք Պատժական Օրէնքի թիւ 142 յօդուածը, որ կ'արգիլէ համայնավար քարոզչութիւն երկրին մէջ :

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ դեմոկրատ կուսակցութեան պետին համաձայն շուրջ 10 հազար քիւրտ մեռած են Իրան, 1979 Օգոստոսին ծայր տուած կռիւներէն ի վեր : Ղասեմլու, որ 2 ամիս է Եւրոպա է, մամուլի ասուլիս մը տուաւ Փարիզ, ուր յայտնեց նաեւ թէ «Իրանի քրտական հարցը պէտք է կարգադրուի քաղաքական բանակցութիւններով : Միայն տեղական ինքնավարութիւն մը կ'ուզենք իրանեան Պետութեան գօտիին մէջ» :

ԼԵՀԱՍՏԱՆ շատ ծանր մթնոլորտի մը մէջ է միշտ եւ կուսակցապետ՝ Կանիա ճառ մը խօսեցաւ ողբերգական պատկեր մը գծելով երկրին կացութեան : Իշխանութեան դիրքը, կը թուի թէ կարծրացած է մինչ Մոսկուայի համբերութիւնն ալ կը հատնի :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

27-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Կ. Դեմիրճեան, կուսակցութեան 27-րդ համագումարին առաջին նիստին, Յունուար 22-ին, մանրամասն գիծերով պարզած է Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան այժմու պատկերը, Կեդր. Կոմիտէին աշխատանքները եւ կազմակերպական կեանքին հետ կապ ունեցող այլազան հարցերը:

Կուսակցութեան անդամներուն թիւն է ներկայիս 158.224, իսկ անդամակցութեան թեկնածուներունը 6.514, որով ընդհանուր թիւը կը հասնի, իբրեւ կուսակցական 164.738-ի: Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ վերջին հինգ տարիներուն 26.865 հոգիի յաւելում արձանագրուած է:

Պէտք է նկատի ունենալ, թէ յատկապէս 1975-էն ի վեր ուշադրութիւնը կեդրոնացած է որակին եւ ոչ թէ քանակին վրայ: Եւ պարզ է, թէ ինչո՛ւ: Իրողութիւն է, որ ամէնուր անձնական շահերու, ակնկալութիւններու հետամուտ կուսակցականներու երեւոյթը ընդհանրացած է: Մասնաւորաբար այն երկիրներուն մէջ, ուր կուսակցութիւնը միահեծան տէրը դարձած է բոլոր բնագաւառներուն եւ աստիճաններուն վրայ: Անվիճելի փաստ է, որ Խորհ. Միութեան մէջ բարձր, պատասխանատու պաշտօններ վարելու եւ, նաեւ, արտօնեալ դիրքերու հասնելու համար նախապայման է կուսակցական անդամատոմսը: Ահա թէ ինչո՛ւ, դեռ քանի մը տարիներ առաջ Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարներէն Հ. Ոսկանեան գրել կուտար, թէ մարդիկ կուսակցութեան շարքերը պէտք է մուտք գործեն «ո՛չ թէ որեւէ շահ, արտօնութիւն ստանալու, այլ առաջին գծում պայքարելու, յանուն կոմունիզմի անձնուիրաբար աշխատելու համար»:

Պատմութեան համար արձանագրենք, թէ համայնավարները մինչեւ Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ անկէ ետք ալ որոշ ժամանակ զանցառելի թիւ կը ներկայացնէին հայ իրականութեան մէջ, աննշան եւ աննկատելի դառնալու աստիճան: Այսպէս, 1919 Սեպտեմբերին, երբ Երեւանի մէջ կը գումարուի Հայաստանի Համայնավար կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն առաջին խորհրդակցութիւնը, որու ընթացքին հիմը կը դրուի միասնական կուսակցութեան՝ իբրեւ ՌԿ (բ) Կ – Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութեան մէկ ճիւղը, եւ կը ստեղծուի ղեկավար մարմինը՝ ծանօթ Արմենկոմ անունով, Հայաստանի համայնավարներուն թիւը կը հասնի 700-ի: 1920 Յունուար 18 – 19-ին, Երեւանի մէջ գումարուած Հայաստանի համայնավարներու կազմակերպութեանց առաջին խորհրդաժողովին, համայնավարներու թիւը 1.200 կը ներկայացնէ:

Կ. Դեմիրճեան թէեւ մատնանշած է վերջին հինգ տարիներու թեկնածու-անդամներուն բնոյթը՝ 61,7 տոկոսը բանուոր, այսուհանդերձ, չէ ճշդած, թէ ներկայիս կուսակցութեան շարքերուն մէջ այս վերջինները ինչ համեմատութիւն կը ներկայացնեն: Ասիկա կարեւոր է, քանի Բրեժնեւ, Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25-րդ համագումարին, 1976, գրել կուտար, թէ «իր էութեամբ ՍՄԿԿն (իմա՝ Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութիւնը) եղել է եւ մնում է բանուոր դասակարգի կուսակցութիւնը»: Նախորդ համագումարի թուականին, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կազմին 36 տոկոսը բանուոր, 20,6 տոկոսը գիւղացի (կոլտնտեսական) եւ 43,4 տոկոսը պաշտօնեայ եւ այլ էր:

Կ. Դեմիրճեան անդրադարձած է կուսակցական – պետական կարգապահութեան խնդրին: Հաստատելով հանդերձ, թէ կարգապահութիւնը ամրապնդելու ուղղութեամբ կարեւոր ճիգ թափուած է, այսուհանդերձ դժգոհած է, որ այլազան ճիւղերու, ինչպէս արդիւնաբերութեան, շինարարութեան, գիւղատնտեսութեան եւայլն մէջ, դեռ թերութիւնները ակներեւ կը մնան: Ցիշած է պատասխանատուներու անուններ՝ ոմանք վտարուած կուսակցութեան շարքերէն, ուրիշներ պատիժներ ստացած: Կ. Դեմիրճեան յստակ դրած է հարցը ըսելով. – Ամէնից առաջ հարց է ծագում, թէ ի՞նչպէս կարող էր պատահել, որ այն բանից յետոյ, երբ Հանրապետութեան կուսակցական կազմակերպութիւնը վերցրել և հետեւողականօրէն իրականացնում է կուսակցական եւ պետական կարգապահութիւնը առաւելագոյնս ամրապնդելու հաստատուն կուրս, եղան այնպիսի աշխատողներ եւ այդ թւում Կենտկոմի կազմում ընտրուած ղեկավար աշխատողներ, որոնք դարձան կարգապահութեան խախտողներ»:

Պահանջած է, որ խիստ պայքար մղուի օրինազանցներուն դէմ: Մասնաւորաբար բոլոր անոնց դէմ, որոնք իրենց բարձր պաշտօնները կը չարաշահեն:

Երկու կարեւոր հարցեր առանձնացուցած է զեկուցաբերը: Մէկը քատրերու խնդիրն է: Միւսը՝ քննադատութեան: Ճշտած է, թէ պէտք է հաստատակամ կերպով շարունակուի մասնագէտ տարրերը երեւան բերելու եւ զանոնք պատասխանատու գործերու, աշխատանքներու մղելու ձգտումը: Երկրորդին կապակցութեամբ անհրաժեշտ նկատած է առողջ քննադատութիւնը, որմէ պէտք չէ զերծ մնան պատասխանատու դիրքերու եւ աթոռներու վրայ գտնուողները: Օրինակներու յիշատակումէն ետք ըսած է. – Կեանքը բազմիցս հաստատել է, որ առողջ քննադատութիւնից ղեկավարին զերծ պահել՝ նշանակում է նրան մատնել բնքնագոհութեան, նրա մէջ մարել իր աշխատանքի արդիւնքների, իր վարքի քննադատական իմաստաւորման զգացումը»:

Կեդր. Կոմիտէն իր պաշտօնավարութեան ժամանակաշրջանին գումարած է 20 լիակատար նիստեր եւ կուսակցական – ակտիվի 16 ժողովներ:

Հայաստանի Կոմերիտ միութիւնը՝ երիտասարդական, ներկայիս աւելի քան կէս միլիոն անդամ ունի երկու սեռէ:

Վերստուգիչ յանձնաժողովի նախագահը՝ Գ. Փահլեւանեան, իր կատարած զեկուցումին ընթացքին մատնանշած է, թէ հաշուետու ժամանակաշրջանին, յանձնաժողովին անդամները տարին երկու անգամ ստուգած են Կեդր. Կոմիտէին նիւթական գործառնութիւնները: «Հարկ է նշել, որ Կենտկոմի փինանսատնտեսական գործունէութիւնը նկատելի բարելաւուել է»:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿԷՍ ԼՈՒՐՋ – ԿԷՍ ԿԱՏԱԿ

Ամերիկա

Ի՞նչպէս Խաղաղօրէն կը փոխէ իր Նախագահը

Օտարներու համար բաւական զարմանալի կը թուի Ամերիկացիներու այն դիւրութիւնը, որով անոնք նախագահ մը կը փոխեն իրենց երկրին մէջ: Անցեալ շաբաթավերջին պատահմամբ կը գտնուէի Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն մէկէն ժամանած զինուորական կըցորդի մը հետ: Մարդը եկած էր ներկայ գտնուելու Ռիկընի ի պատիւ տրուած բացման ընդունելութեան: Խեղճը չէր հասնէր թէ ինչպէս պիտի պատահէր ամէն ինչ:

– Նախագահ Գարթըր ի՞նչ պիտի ընէ պաշտօնդանին վրայ, հարցուց ան ինծի միջոց մը:

– Անկիւն մը պիտի կենայ եւ պիտի դիտէ նոր Նախագահին երդում ընելը, պատասխանեցի:

– Գարթըր տանը մէջ հսկողութեան տակ չէ՞, հարցուց:

– Ոչ, մենք մեր Նախագահները հըսկողութեան տակ չենք առներ, պատասխանեցի: Եթէ յանցանք մը ունին, իրենց համար լաւագոյն պատիժը պատուանդանին վրայ կենալ եւ իրենց յաջորդը դիտել է:

×

– Պատուանդանին վրայ գնդապետներ ալ պիտի գտնուի՞ն:

– Ինչո՞ւ գնդապետներ գտնուին պատուանդանին վրայ:

– Մենք միշտ լաւագոյն տեղերը կուտանք մեր գնդապետներուն, որոնք տապալած են մեր կառավարութիւնները:

– Մեր գնդապետները կառավարութիւն չեն տապալեր: Նախագահը կ'ընտրուի ժողովուրդին կողմէ:

– Բայց չունի՞ք ճունթա մը որ ընտրութիւնները հակակշռէ:

– Մենք ճունթա չունինք: Ժողովուրդը սնտուկներուն կը մօտենայ եւ իր ուզած թեկնածուին քուէ կուտայ:

– Բայց ասիկա ի՞նչպէս կարելի է պաշարման վիճակի պայմաններու մէջ:

– Մենք պաշարման վիճակ չունինք, պատասխանեցի մեծ համբերութեամբ:

– Բայց քանի որ Գարթըր գիտէր թէ Ռիկըն պիտի տապալէր զինքը, ինչո՞ւ երկրին մէջ Պաշարման Վիճակ չհռչակեց եւ չձերբակալեց Ռիկընի համակիրները:

– Մեր վարչաձեւը այդքան զարգացած չէ տակաւին: Ամէն Նախագահ կը փորձէ իր վեր – ընտրութեան բախտը: Անգամ մը որ քուէարկողները իրենց որոշումը յայտնեն, ամէն ինչ կը վերջանայ:

×

– Ինծի համար տրամաբանական չէ խորհիլ թէ իշխանութեան գլուխ գտնուող մէկը չի լսեր թէ ընդդիմադիր կողմը հարուած մը կազմակերպելով զբաղած է: Ի՞նչ կը բանին այն զօրավարները որոնք նեցուկ կը կանգնէին Գարթըրի:

– Գարթըր Նախագահական պաշտօնին մէջ իրեն նեցուկ կանգնող զօրավարներ չունէր:

– Ցայտնի է: Բայց Գաղտնի Ոստիկանները կրնային Ռիկընի մարդիկները ներս առնել եւ զանոնք չարչարելով խօսեցնել, հասկնալու համար թէ ինչեր կը սարքուէին:

– Չարչարանքներու շրջանը անցած է: Հիմա ամէն թեկնածու իր մտածումները կ'արտայայտէ եւ մենք ալ կ'ընտրենք այն մարդը որ մեզի պիտի նախագահէ չորս տարուան համար:

– Չորս տարի՞: Ըսել կ'ուզէք որ Ռիկըն ինքզինք ցկեանս Նախագահ պիտի

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Ատոր համար ըրած հարցումները անհասկնալի կը դարձնէին գրածները: Ժամերով կը նստէինք սրճարան մը հանելուկի նման բանաստեղծութիւնը քակելու համար: Գացածիս պէս սրճարան կ'երթայինք: Շատ կը սիրէր սուրճը եւ սրճարանը, լուման համբելով կը հանէր ձեռքէն: Խանութ վերադարձին մայրը կ'աղաչէր ինծի.

– Աման, Զարեհ, զուրպան ըլլամ քեզի, ըսէ որ գործին նայի, ան քու խօսքիդ մտիկ կ'ընէ, սա գրելը պիտի մեռցնէ մեզի:

Վերջերը ընտանեկան յուսախաբութիւնը զինքը աւելի մխրճեց քերթուածներուն մէջ, ինչպէս եւ իր հայրենասիրական գիրքին: Կը փափաքէր մեկնիլ Հայրենիք, նոյնիսկ մինակ, ձգելով կինն ու աղաքը, երբ հասարակ գողի մը գընդակը զինքը գերեզման տարաւ:

Ժամը ութուկէսին Զարոյենց տունը բոլորն ալ անկողինն էին: Իրար անցուցի տան խաղաղութիւնը, որ սակայն շուտով վերահաստատուեցաւ, մանաւանդ Հրանոյշին ըրած պատմութեանը շնորհիւ, զուսպ, հիւմուրով, նոյնիսկ մայրական: Նիւթը Զարոյին սիրահարութիւնն էր Հրանոյշին միակ բարեկամուհիին հետ: Հրանոյշը բնաւ յանցաւոր չի գտներ ընկերուհին, Զարոն ալ:

– Սիրահարութիւնը հիւանդութիւն մըն է, ըսի, Հրանոյշ, ձգէ՛ որ անցնի:

– Այո, ըսաւ, ճիշդ է, բայց ինչո՞ւ համար պէտք եղաւ, որ այս երկու էակները տառապին, որոնք ինծի համար այնքան սիրելի են:

Փարիզ, 1 Յունիս. – Այս իրիկուն Զարոյենց էինք: Լիլին եւ Լուիզէթը շատ կը սիրեն հոս գալ: Հրանոյշը իրական համակրանք եւ համարում ունի Լիլիին հանդէպ: Ատկէ փոխադարձ ջերմութիւն մը:

Լիլիին խօսքերը Հրանոյշը կը խմէր մարգարէի խօսքերու պէս: Պահ մը Զարոն դատ. հակաճառելու գիծը, որովհետեւ Զարոն կը սիրէ ամէն բանի վերջը իրաւունք ունենալ: Գոհացում, ըրաւ, այս աշխարհի վրայ չկայ, երբեք կարելի չէ հասնիլ կատարեալ գոհացումի: Մարդը յաւիտենական դժգոհ մըն է:

– Իհարկէ, պոռաց Լիլին, առաջ երբ աղուոր, կարմիր թոմաթէս մը ունենայի, ջրոտ ու համեղ, մեծ երջանկութիւն կը զգայի: Հիմա թոմաթէսը փոխուեցաւ, ալ թոմաթէսը չի գոհացներ ինծի:

– Վերջ ի վերջոյ, աղաղակեց Պետրոս, խնդիրը թոմաթէսի շուրջ կը դառնայ:

– Այո, միշտ թոմաթէսի պատմութիւն մըն է եղածը, բայց առաջուան թոմատէսը շատ պզտիկ էր, հիմա լոլիկը շատ մեծցած է:

Սալոն տը Բրովանս, 7 – 6. – Արդէն սկսան կառքին արկածները եւ դրամը կը ցանեմ ճամբու երկայնքին: Տակաւին եսդակ էի երբ պէտք եղաւ Գառպիւռադէօրը մաքրել տալ: Հոս անիւ մը պայթեցաւ: Այնքան հին մօտել կառք է (Մօնա չորս, մօտել 1902) որուն համար ամբողջ Ֆրանսայի մէջ չես կրնար նոր անիւ մը գտնել: Այս է դժբախտ ճակատագիրս: Այս կառքը, որուն համար Մաքսիմը երբ առաջին անգամ տեսաւ Սէն Դրոբեզ, խնդալէն մարեցաւ. «Դուն խենթ ես, այս կառքով ես օրական մէկ քիլոմեթր ճամբայ չեմ ըներ: Հիմա, երբ սա կառքին կը նայիմ, կարծես ոխերիմ թշնամիիս հետ դէմ դիմաց կը գտնուիմ, դանակը ձեռքին մէջ: Ան է որ կը մսխէ կոր ամէն մէկ վաստկած սանդիմս:

Գավայեօն, իրիկուն. – Ֆրանսայի ամէնէն ազնուական սեխին տեղը հոս է: Սեխ մեխ, հոգս: Գայլի պառկեցայ:

Ափթ, 8 Յունիս, օթել տիւ Լուվռ (ուրկէ ո՞ւր). – Նեղ փողոցէ մը կառքը քշած ատենս մէկէն կանգ առի: Ցուցատախտակի մը վրայ կարդացի՝ Սարաֆեան, դերձակ: Ներս մտայ, ըսին որ կեսաւ քաղելու է գացեր:

Աղուոր կոթող մը եղաւ այս հիւրանոցը, 800 Փրանք, ճաշը մէջը: Առանց հաշուելու կառքին ծախսերը, մէկ գործով հազիւ 800 Փրանք շահած եմ: Քէֆ միզէռ:

Մարսիլիա, 19 Յունիս. – Մաքսիմէն անակնկալ նամակ մը: Այս առաւօտ անցեր է հոսկէ դէպի Սէն Դրոբեզ, ուր պարասրահ մը բանալու միտք ունի եղեր: Կը խնդրէ օգնութիւնս: Կ'երեւի պէտք է հաւատալ Նախախնամութեան: Գրեցի անմիջապէս, որ իր տրամադրութեան տակ եմ: Իբրեւ ղեկավար, ծառայող կամ ինչ որ կ'ուզէ: Տասը օր է գործի եռեւէ չեմ: Կը սպասեմ: Ի՞նչ կը սպասեմ: Եւ ահա Մաքսիմին հրաւէրը: Երկու բանաստեղծ աւելի շուտ կը գտնեն:

(Շար. 7)

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ 3-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ապրիլեան եղեռնը նախ, Հայաստանի Հանրապետութեան անկումը աւելի ուշ հարկադրաբար պատճառ դարձան Հայութեան ցրուումին աշխարհի չորս ծագերուն: Առաջին տարիները եղան անկայունութեան տարիներ հասկնալի պատճառներով: 1927 – 30 թուականներուն է որ գաղութները, ի մասնաւորի Ֆրանսա, սկսան կազմակերպուիլ, կառոյցներ հաստատել եւ առաջին հերթին եկեղեցիներ, մատուռներ բարձրացնել: Այսպէս, այս վերջին տարիներուն յիսնամեակները իրարու յաջորդեցին: Մարսէյլի արուարձաններու կարգ մը եկեղեցիներ 1977–էն 1980 տօնախմբեցին արդէն իրենց եկեղեցիներու յիսնամեակը: Փրատոյի Ս. Սահակ Մեսրոպ Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութիւնը, իր եկեղեցւոյ համար, 1981–ը հռչակած է յիսնամեակի տարի, տարի մը որ պիտի նշուի կարգ մը ձեռնարկներով:

Ձեռնարկներու շարքը բացաւ Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը, Կիրակի Փետրուար 1–ին, իր ստեղծման 3–րդ տարեդարձի առթիւ: Առաւօտեան երգչախումբը մեկնաբանեց Մակար Եկմալեանի քառաձայն պատարագը Խաչիկ Ըլմազեանի ղեկավարութեամբ, որուն յաջորդեց սիրոյ սեղան մը Սահակ Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ:

Տարեդարձ մը միշտ առիթ կուտայ հաշուեկշիռ մը ներկայացնելու, ծրագիրներու մասին խօսելու, խորհրդածելու: Այս է որ ըրինք յարաբերութեան մէջ մտնելով Սահակ Մեսրոպ Երգչախումբի Տնօրէն Մարմնի նախագահ՝ Արշամ Պապայեանի հետ:

×

Հաշուեկշիռ. –

Երգչախումբի անդրանիկ համերգը տեղի ունեցաւ 1979 Յունիս 25–ին, Մարսէյլի Օփերային մէջ, մասնակցութեամբ Լուսինէ Զաքարեանի եւ Անսամպլ Էնսթրիւմանթալ տը Փրովանսի երաժիշտներուն: Երգչախումբը հանդէս եկաւ եկեղեցական եւ ժողովրդական երգերու յայտագրով մը: Այս յայտագիրը փոքր փոփոխութիւններով կրկնուեցաւ 1979–ին Լա Սիոթա, 1980–ին Էքս – Ան Փրովանս եւ Մարթիկ: Մինչ 1980–ին Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբը համերգ մը տուաւ Լիոն, Փալէ տէ Գոնկրէի մէջ: Ասկէ զատ իր մասնակցութիւնը բերաւ կարգ մը կրօնական եւ գեղարուեստական ձեռնարկներու, պաշտօնական ընդունելութիւններու օտար շրջանակներէն ներս: Յունուար 1980–ին Սէն Վիքթորի Ապպէի մէջ իր բաժինը բերաւ էքիւմէնիք արարողութեան մը: Ապրիլ 1980–ին, հեռատեսիլի Երրորդ կայանին տեղական սփռումներուն մէջ «Քիոսք Ա. Միւզիք» երեսուն վայրկեան տեւող յայտագրի մը ընթացքին ներկայացուց Հայ երգը: Մինչ Ապրիլ 1980–ին մասնակցեցաւ, Մարսէյլի մէջ, «Երգչախմբային Երգերու Առաջին Միջազգային Օրերուն» յաջորդաբար ելոյթներ ունենալով «Էկլիզ տէ Ռէֆորմէ», «Նոթր Տամ տը Լա Կարտ», «Ապպէի Սէն Վիքթոր» ընտրեալ ունկնդիրներու առջեւ: Նոյեմբեր 1980–ին, քաղաքապետարանի դահլիճին մէջ, Կոնքուր Աքատէմիի անդամներու ընդունելութեան առիթով պանծացուց Հայ երգը առաւելաբար մտաւորական եւ գեղարուեստասէր հասարակութեան մը առջեւ: Իսկ Յունուար 1981–ին, մինչ Մարսէյլի քաղաքապետարանի դահլիճին մէջ սպաներու աւանդական ընդունելութեան առիթով հայ երգերու յայտագրի մը հետ մեկնաբանեց մասնաւորապէս Մարեշալ Տըլաթր Տը Թասինիի նախընտրած եղանակը՝ «Իմնը Ա Լա Նիւի» (Ժ. Փ. Ռամօ): Աւելցնենք որ 1980–ին, Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը մասնակցեցաւ ԺԱՖ–ի 7–րդ Փառատօնին, Փարիզ, արժանանալով Ա. մրցանակին եւ ոսկէ մէտալին:

×

Ծրագիրներ. –

1981–ի համար Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը երկու կարեւոր ժամադրութիւններ ունի: Նախ համերգ մը Մարսէյլի Օփերային մէջ Յունիս 12–ին, եւ նոյնպէս համերգ Նիսի մէջ Հոկտեմբեր 18–ին: Քանի ծրագիրներու մասին կը խօսինք, Մարսէյլի Հայութեան համար կարեւոր թուական մը եւս, Մայիս 30ը:

Սահակ Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնը եւ Մարսէյլի Օփերայի Տնօրէնութիւնը միասնաբար կը կազմակերպեն համերգ մը նուիրուած Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութիւններուն, ղեկավարութեամբ Մարսէյլի Օփերայի երաժշտութեան տնօրէն՝ Տիէկօ Մասոնի եւ մասնակցութեամբ աշխարհահռչակ թաւջութակահար՝ Մ. Ռոսթրոփովիչի:

×

Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը իր հարիւր անդամներով լծուած է տենդագին աշխատանքի պատրաստելու համար յառաջիկայ կարեւոր ելոյթները: Իր ղեկավարը՝ Խաչիկ Ըլմազեան եւ տնօրէն մարմինը ջանք չեն խնայեր: Տնօրէն մարմինը ունի հետեւեալ կազմը՝ Արշամ Պապայեան (նախագահ), Արթաքին Յակոբեան (փոխ – նախագահ), Գարեգին վրդ. Պէքճեան (գործավար), Ասատուր Հոլոբիկեան, Շառլ Կուրտիքեան, Դաւիթ Պանոսիկեան, Պերճ Կարապետեան, Ժիրայր Մահտէսեան, Թաշճեան:

Բացայայտօրէն, Սահակ Մեսրոպ երգչախումբի գործունէութիւնները կը զարգանան տարուէ տարի: Առաջին համերգի առիթով, Մարսէյլի մէջ, գրած էինք՝ ... «երգչախումբը երիտասարդ է, հետեաբար կատարելագործելի: Քաջալերական են մէկ տարուան մէջ կատարուած աշխատանքները եւ անձանագրուած արդիւնքները: Խոստմնալից սկիզբ մը անտարակոյս...»: («Յառաջ» 1979 Յուլիս 5):

Այսօր կը զգանք թէ Սահակ Մեսրոպ երգչախումբը բացած է իր ուղին, քանի ան չի կեդրոնացներ իր գործունէութիւնը միայն ամէն Կիրակի պատարագը երգելով: Իր կոչումներէն մին կրնայ ըլլալ եկեղեցւոյ երգեցողութիւնը, բայց ոչ միակ կարեւորը, մեր կարծիքով: Գոյատեւելու, յառաջդիմելու համար պէտք է լայնէ իր հորիզոնը: Երաժշտական կալուածէն ներս կարեւոր դեր ունի կատարելիք գաղութէն ներս, եւ մանաւանդ ծանօթացնելու, սիրցնելու եւ տարածելու Հայ երգը օտար շրջանակներու մէջ: Եթէ իր 3–րդ տարեդարձի սեմին, այս մտահոգութիւնները իրն են ապագան կրնայ ըլլալ լուսաւոր, սակայն միշտ խնդրոյ առարկայ դարձնելով իր կատարելագործութիւնը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

չհռչակէ՞:

– Չի կրնար: Սահմանադրութիւնը չարտօներ այդպիսի բան մը:

– Բայց կրնայ Սահմանադրութիւնը փոխել: Մենք միշտ կը փոխենք:

– Մեծ խնդիր է: Մնաց որ Ամերիկայի մէջ չորս տարի Նախագահ ըլլալ, ամբողջ կեանքի մը համազօր է արդէն:

×

– Ե՞րբ պիտի սկսին ուրեմն Գարթըրի մարդոց դատավարութիւնները:

– Դատավարութիւն չկայ: Անոնց մեծ մասը իրենց նախկին պաշտօններուն եւ գործերուն պիտի վերադառնան:

– Ռիկըն ի՞նչպէս կրնայ վստահ ըլլալ որ այդ մարդիկը գաղտնօրէն պիտի չաշխատին զինքը տապալելու:

– Պիտի աշխատին թերեւս, բայց ոչ 1984–էն առաջ:

– Հրաշայլեր պիտի բերուի՞ն հանդիսութեան ընթացքին:

– Նախագահական բացման արարողութեան հրաշայլ չենք բերեր մենք: Այդ օրը լաւ դիտեցէք ձեր շուրջինները, շատ բան կրնաք սորվիլ մեզմէ:

– Ի՞նչի կը ծառայէ: Եթէ այս բոլորը տեղեկագրով մը հաղորդեմ կառավարութեանս, ոչ ոք պիտի հաւատայ գրածներուս:

ԱՐԹ ՊՈՒԽՎԱԼՏ

Թարգմ.՝ Ռ. Հ.

ՀՐԱՅՐ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ

ՀԱՐՑԸ՝ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս, Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպուած էր Մաքս – Հրայր Գիլինճեանի Լիոնի շրջանի յանձնախումբին կողմէ: Նախ քան այս առաջին հրապարակային ելոյթը, յանձնախումբը զանազան աշխատանքներ տարած էր, լրատուութեան մարզին մէջ, հանրագրերով, ստորագրութիւններու հաւաքումով դիմումներու եւլն., Լիոնի, Տէսինի եւ Վիլէօրպանի մէջ:

Այս առաջին հաւաքոյթին առթիւ, աշխատանք տարուեցաւ հարցը ծանօթացնելու նախ կազմակերպիչ վայրին մէջ, ապա նաեւ Փոն – տը – Շերի, Ճարվիէօ, Մէզիէօ, ինչ որ պատճառ եղած էր, որ շուրջ 150 հոգի, մեծ մասամբ երիտասարդներ ներկայ ըլլան, աւելի լուսաբանուելու համար:

Մարսէյլի «Գիլինճեան Յանձնախումբը» եկած էր քանի մը անդամներով, առաւելագոյն տեղեկութիւններ հաղորդելու համար իր զանազան միջամտութիւններու ընթացքին: Վալանսի յանձնախումբն ալ իր ողջոյնը ղրկած էր, փափաք յայտնելով միշտ աջակուրջ ըլլալ:

Առաջին խօսք առնողը Րաֆֆի Արզումանեան նախ նկարագրեց այն մըթնոլորտը, որու մէջ, Հրայր Գիլինճեան կը սպասէ իր դատավարութեան: Յետոյ անդրադարձաւ հարցին իրաւական բնոյթին: Այսօր հացաքննութեան շրջանը փակուած է, ընդհանրապէս, նման պարագաներու մէջ, երկուքէն երեք տարի կը տեւէ, բայց Րաֆֆի Արզումանեան կ՚ըսէ թէ յանձնախումբերու ճնշումով, կարելի եղաւ աւելի արագ (մէկ տարի) վերջացնել տալ: Հարցաքննութեան ընթացքին, բոլոր հարցերը քննուած են բացի քաղաքական բնոյթէն որ կրնար, իրականին մէջ արդարացնել ահաբեկչութեան արարքը, որու ամբաստանութեան տակ է Հ. Մաքս Գիլինճեան: Դատավարութեան վայրն ու թուականը գաղտնի կը մնան, հակառակ անոր որ հարցը կը վերաբերի Էքս – ան – Փրովանսի ոճրային Ատեանին: Իր պաշտպաններն են՝ Մէթր Տէվէճեան եւ Քէշիշեան, չփումներ ստեղծուած են Փարիզի փաստաբանական կաճառի մէկ մեծ թեննուին հետ: Խօսակցութիւններ լաւ ընթացքի մէջ են եւ կարելի է արագ եզրակացութիւն մը յուսալ: Րաֆֆի Արզումանեանի ելոյթին 3–րդ մասը կը վերաբերէր Հայերու գիրքին Գիլինճեանի հարցին նկատմամբ: Կը թուի թէ բաւական անտարբեր են, փաստ՝ Մարսէյլ կազմակերպուած երեք ցոյցերը, որոնք յանձնախումբին ակնկալած յաջողութիւնը չարձանագրեցին: «Խանասոր»ի տօնին ստացուեցաւ 5000 հայու վրայ 4 – 5 հոգի միայն դիմեցին լուսաբանութիւններ առնելու համար, 3000 քառթ միայն վերադարձուեցան հրատարակուած 80 հազարին վրայ: «Հայերը ոչ մէկ պատճառ ունին, ոչ ալ որեւէ ընելիք որեւէ քըննադատութիւն փորձելու համար արդարացնել իրենց չահագրգռութեան պակասը» կը շեշտէ Ր. Արզումանեան, որ վերջացնելով կ՚ըսէ թէ Հ. Գիլինճեանի դատավարութիւնը քաղաքական պիտի ըլլայ սերտօրէն առնչուած Հայկ. Հարցին:

Գեղամ Պաղտասարեան (հայերէն բացատրեց Հրայր Գիլինճեանի կեանքին պայմանները:

Վերջապէս Վարուժան Արզումանեան հանրութեան ներկայացուց հայկ. հարցին վերաբերող իրաւաբանական ոճի սահմաններ, դատապարտելով միժամանակ ֆրանսական մամուլին լռութիւնը, որուն պատասխանատուները ոճրագործ կ՚որակեն Գիլինճեանը: Վարուժան Արզումանեան որոշ նահանջ մըն ալ կը նկատէ մամուլին հայկ. դատին նկատմամբ, քանի որ յաճախ ցեղասպանութիւն բառը չակերտի մէջ կը յիշուի:

Յաջորդող վիճաբանութիւնը ցոյց տըւաւ այն հետաքրքրութիւնը, զոր հանրութիւնը ունեցաւ զեկուցումներու առթիւ: Յաջորդ օրը, Կապ. Խաչի, Տէսինի մասնաճիւղին կազմակերպած խնջոյքին, ճաշի ընթացքին 11.000 Ֆր. հաւաքուեցաւ, որ ամբողջովին կը յանձնուի Մարսէյլի Գիլինճեան Յանձնախումբին, որ – պէսզի շարունակէ իր գործունէութիւնը:

Փետր. 1–ին, Լիոնի Կապ. Խաչը յաջող ձեռնարկ մը կը կազմակերպէր Վիլէօրպանի Մշակութային կեդրոնը, որու ընթացքին շուրջ 5000 Ֆր. հաւաքուեցաւ Մարսէյլի յանձնախումբին ի նպաստ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Քառասուն տարեկան հազիւ կար, Ջըղուտ նիհար կազմուածքով: Կռնակին հագած էր ապայ մը: Կը խօսէր հանդարտ ու լեցուն ձայնով:

– Ջէրչի Կիրօսը զիս ղրկեց, որովհետեւ էստեղ գալու համար Խուրշիտի սինոտէն պիտի անցնէի: Խուրշիտի հողին, ինսանին ծանօթ եմ: Տարեկան հանած մեր ձէթը էն կողմերը կը ծախեմ: Կրօուի պատմութիւնը երկար է, Սաքօ ճան: Մատնիչի մը երեսէն սկսաւ: Էդ մատնիչը մեր գեղէն էր: Ան ալ իր արժանի պատիժը գտաւ: Կռուէն յետոյ գեղացին բռնեց մատնիչը ու ծառէն վար կախեց: Ջէրչի Կիրօսը իր նամակին մէջ պէլքի գրեր է էս բոլորը: Կռուին մէջ վեց ճահիլ տղամարդ կորսնցուցինք: Էդ կռուին մէջ սպաննուեցաւ բերդակցի Մաթօն:

– Ի՞նչ կ՚ըսես, Մաթօն՝ էն կողմե՞րը. որ էդպէս ըլլայ, Մուսեղն ալ կռուին մէջ եղած է, – բացագանչեց Սաքօն անհամբեր:

Մաթոյի սպանութենէն ազդուած՝ իր խոշոր ձեռքով ճակատը բռնեց իր մէջ յուզումը զսպելու համար: Սաքօն առանձինն հաճոյքով գտած էր Մաթոյի մէջ լաւ փէտային: Կը սիրէր, թէեւ օր մը իսկ չիփ – չիտակ անոր անունը տըւած չէր: «Էն աւազակը» կ՚ըսէր յաճախ անպէս, ինչպէս Կարոյին «սատանի դըպիր» կը կանչէր: Մաթոյին պատմել կուտար Մէքքէի ու Մէտինէի մէջ անցուցած արկածալից կեանքէն, Հաճի Մուսայի աւազակախումբէն: Այդ բոլորէն յետոյ, Սաքօն իրեն յատուկ հաճելի փաղաքըշանքով մը կ՚աւելցնէր. «Վայ աւազակ, վայ»: Մաթօն աշխարհ տեսած մարդ, լեզուի ու կռուի մէջ ճարպիկ էր: Սաքօն ցաւեցաւ, որ Մաթօն շատ ճահիլ ինկաւ կռուի մէջ:

– Մուսեղը ողջ է, – ըսաւ Բենօն: – Սպիտակ ձիաւորը, հիմա Թիլէն, Թորթանէն, Հացեկէն, Կարմրէկէն, 100 ձիաւոր ու ոտաւոր կռուողներու գլուխ անցած, Կարմրէկի անտառներուն մէջ է: Խօսք կար, որ Հաճի Մուսան Կարմրէկի վրայ կուգայ իր ղոլամներով սպիտակ ձիաւորը բռնելու: Միւս կողմէն՝ Խուրշիտի սպառնալիքը կար հայ գիւղերու վրայ:

Հասած էին մինչեւ Աղուընկայ քարերը: Լուրը տարածուեցաւ գիւղերուն մէջ, հասաւ գիւղացիներուն:

Լուրը հասաւ նոյնիսկ Աղուընկայ հըսկայ ապառաժներուն մէջ միս – մինակ նստող Կարոյի ականջը:

Կարմրէկէն մարդ է եկեր: Սպիտակ ձիաւորը 100 կռուողներու գլուխն է անցեր: Վարդածորի վրայ եկող պաշըպօզուքները կոտորուած են կէս ճամբան: Շէյխ Ճէլալ կախուած է: Լուր կայ Ջէրչի Կիրոսէն: Մուսեղը ողջ է: Մաթօն կռուի մէջ ինկած է:

(Շար. 257)

Այրի Տիկին Խաչիկ Աւագեան, Պ. Միշէլ Աւագեան եւ աղջիկը, Տիկին Պէաթրիս Աւագեան, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր՝

ԽԱՉԻԿ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 5–ին, 72 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի, Փետր. 16–ին, ժամը 13.45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շամփինեիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

Տէր եւ Տիկին Սարգիս եւ Մարի Վէլէտեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ տագրոջ՝

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 6–ին, 92 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ, Փետրուար 11–ին:

× Այս տխուր առթիւ, իրենց եղբօր յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Վէլէտեան կը նուիրեն՝ 100 Ֆ. Կապոյտ Խաչին, 100 Ֆ. Կարմիր Խաչին եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

× Նոյն տխուր առթիւ, Տիկին Սոնա Ալէմեան եւ Ոմն 100–ական Ֆ. կը նուիրեն Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Ճարիքեան (Լը Բանէ) 250 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար, փոխան ծաղկեպսակի, Համբարձում Վէլէտեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Նշան Քհնյ., երէցկին Գույումճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սմբատ Գույումճեան եւ զաւակները (Պէյրութ), եւ համայն Յովնանեան Մածունեան, Թոմպալեան ընտանիքներ (Պէյրութ), շնորհակալութիւն կը յայտնեն շրջանիս հոգեւոր հայրերուն, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան, սարկաւագներուն, Թաղի եւ շրջանի հաւատացեալներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նուիրատուութիւններով, հեռագրով, նամակով, ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց սիրեցեալ երիցակնոջ՝

ԼՈՒՍԻԱ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Յովնանեան)

մահուան առթիւ:

Եւ այս տխուր առիթով, 50 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ» օրաթերթին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ Նշան Քհնյ. Գույումճեանի, երէցկինին եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, տիրամայր Գույումճեանի մահուան առթիւ:

RECITAL UNIQUE
DE

HAROUT

ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.

A L'OLYMPIA

22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Վալանսի «Հրայր Գիլինճեան Ընթացանձնախումբ»ը, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի «Հրայր Գիլինճեան Կեդր. Յանձնախումբ»ին, կը կազմակերպէ՝ դասախօսական, հարց – պատասխանի երեկոյթ մը, Փետրուար 13, ժամը 20.30–ին՝

FOYER PROTESTANT
11, *Rue Balzac VALENCE*

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Իրենց սիրելի մօր՝ Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ, Տոքթ. եւ Տիկին Սիմոնեան նուիրած են.– 10.000 Ֆ. Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ, 5.000 Ֆ. Ս. Մեսրոպ Կրթարանին, 2.000 Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կայանին, որոնց համար Կրթարանի յանձնախումբն ու եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնեն:

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30–ին:
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:
Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:
Մուտք՝ 25 Ֆ.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանի յանձնախումբի անդամները խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Սիմոնեանի եւ զաւակներուն, եւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ըրած են.– Ս. Մեսրոպ Կրթարանին 2000, Աղքատախնամին 1000, Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին 500, Փարիզի Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Կայանին 500 (Կարմիր Խաչի գումարը ստանալ «Յառաջ»էն), նոյն առիթով Տիկին Բապուճեան (տիրամայր) 500 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ:

×

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի ուսուցչական կազմը փ.ծ.ի 300 Ֆ. կը նուիրէ Աղքատախնամին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գեղամ Շամլեանէ 250 Ֆ., Մարիամ եւ Արտաշէս Նազարէթեանի մահուան առթիւ:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.– Աստուր անուն Հայ մը 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ին, իբրեւ համակրանք՝ Խաչիկ Թէօլօլեանի տօկուն ու բեղուն յօղուածաշարքներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Տիկին Վ. Հայապօրծեան 200 Ֆ. կը նուիրէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Ունանեան ընտանիքը 100 Ֆ. կը նուիրէ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի օր, 16 Փետրուար.– Տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորին՝ եւ Զորեքտասան Զինուորացն: Տօն է նաեւ՝ Սրբոց Ատովմեանց Զօրավարացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Պատարագ կը մատուցուի:

YAN'S CLUB
5, Ave. Reille. 75014 - Paris

CONCERT

A la mémoire de son Président
HAIG ESSABALIAN
Mercredi, 18 Fév. à 20h.45, au Club

Avec la collaboration de:
HOVANES ANASTASSIAN
Quatuor à Cordes SEVAN
Emmanuel Kouyoumdjian, Françoise Queguiner, Hovanès Anastassian, Paul Frithof.

Avec la participation de:
ANNA KARAKAIA
EUGENIE ALECIAN

Programme: AIVAZIAN, MIRZOYAN, KOHARIG GHAZAROSSIAN, KOMITAS.

Possibilités de diner après le concert
Réservations au Club: 589.20.48

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ բոլոր ընկերուհիները, Թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 16, ժամը 8.30–ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան
Աւանդական ճաշը
«Հարենց» գրական մրցանակ
Կիրակի, Մարտ 15–ին:

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN

26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi

40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR
EREVAN

29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81

Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

VOYAGES
EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS

du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS

du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans
Elia PEHLIVANIAN
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie
du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
....

Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. – Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. – Հատը : 2 Ֆ.

56-ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.843 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.843

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Փետր. 6 – 9)

ԱՆՏՈՆԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ ՓԻՆԿ – ՓՈՆԿԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Կարագանտա (Ղազախիստան) տեղի ունեցած փինկ – փոնկի Խորհ. Միութեան ախոյենութեան մրցումները վերջ գտած են: Կանանց մէջ Վալենտինա Պոպովա (Բաքու) 5-րդ անգամ, իսկ այրերու մէջ Իգոր Սոլոպով (Տալլին) 2-րդ անգամ ըլլալով ախոյեան հանդիսացած են: Կանանց մէջ արծաթէ մետալը բաժին ինկած է երեւանցի Նարինէ Անտոնեանի, որ աւարտական հանդրուանին յամառ պայքարէ ետք 2 – 3 արդիւնքով պարտուած է ախոյենուհիին: Երրորդ հանդիսացած է Անիտա Զաքարեան (Երեւանէն): Կանանց զոյգ խաղերուն յաղթանակը տարած են Վ. Պոպովա – Նարինէ Անտոնեան, իսկ խառն զոյգ խաղերուն Սարգիս Սարխոյեան եւ Էլմիրա Անտոնեան 3 – 0 արդիւնքով պարտութեան մատնած են Անատոլի Ստրոկատով – Պոպովա զոյգը:

×

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ 1980-Ի ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՆԵՐՈՒ ՑԱՆԿԻՆ ՄԷՋ

Խորհ. Միութեան Ծանրաբարձութեան Դաշնակցութիւնը հրապարակած է Խորհ. Միութեան 1980-ի տասը լաւագոյն ծանրաբարձներու ցանկը, ծանրութեան զանազան դասակարգներու մէջ: 56 եւ 82,5 քիլօ դասակարգի դասաւորման գլուխը կը գտնուին Հայաստանցի երկու մարզիկներ՝ Իւրիկ Սարգսեան եւ Իւրիկ Վարդանեան: Ցանկին մաս կը կազմեն Հայաստանէն ուրիշ մարզիկներ ալ՝ Աշոտ Յարութիւնեան (52 քիլօ), Օգսէն Միրզոյեան (52 քիլօ), Անդրանիկ Պապիկեան եւ Սամուէլ Մուրադեան (60 քիլօ), Սամուէլ Մանուկեան (82,5 քիլօ): Հայ ծանրաբարձները 21 – 24 տարեկան երիտասարդներ են:

×

ՆԱՅԻՐԻ ԶԱՐԵԱՆԻ 80-ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի մէջ նշուած է Նայիրի Զարեանի ծննդեան 80-ամեակը: Երեւանի «Նայիրի Զարեան» դպրոցին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած գրողի կեանքին ու գործին, կազմակերպուած են գրական – գեղարուեստական երեկոյթներ: Ալ. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է գիրքի ցուցահանդէս, ուր ներկայացուած են Նայիրի Զարեանի գրական վաստակը, իրեն մասին մենագրութիւններ, մամուլի մէջ հրատարակուած յօդուածներ, ուսումնասիրութիւններ: Մ. Աբեղեան Գրականութեան Հիմնարկը գումարած է յոբելենական գիտական նիստ, որուն բացումը կատարած է ակադ. Եղուարդ Ջրբաշեան: Զարեանի գրականութեան մասին խօսած են Խաժակ Գիւլնազարեան, Սուրէն Աղաբաբեան եւ Վաչէ Սաֆարեան: Հայաստանի ձայն – հեռատեսիլը հաղորդումներ սփռած է գրողին մասին, իսկ Թերթերը էջեր նուիրած են իր գրական վաստակին: Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, որուն բացումը կատարած է Սիլվա Կապուտիկեան: Զեկուցումով մը հանդէս եկած է Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Սաղաթէլ Յարութիւնեան: Նայիրի Զարեանի մասին խօսած են նաեւ Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Գէորգ Էմին, Գարեգին Բէս, բեմադրիչ քննադատ Ալեքսէյ Գորդէյչկի, Փրոֆ. Սերգէյ Դարոնեան, Մեսաքսեայ Սիմոնեան եւ «Նայիրի Զարեան» դպրոցի աշակերտուհի Վարսենիկ Միքայէլեան: Երեկոյթին ներկայ եղած են Համայնավար Կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական, պետական, գրականութեան, գիտութեան եւ արուեստի ծանօթ դէմքեր: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է «Հացատունը» Թատերախաղի ներկայացումով:

×

ԱՐԱ ՎԱՀՈՒՆԻԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Արա Վահունիի «Ժայռ» փաստանկարը նուիրուած է Երեւանցի սիրող քանդակագործ Վահան Ղազումեանի, որ ժողովրդական եւ պատմական մոթիֆներով քանի մը մեթրնոց հարթաքանդակներ կը փորագրէ Հայաստանի զանազան շրջաններու լեռնալանջերուն: Ժողովրդական արուեստը եւ անոր ծանօթացումը միշտ հետաքրքրած են փորձառու շարժարուեստագէտը: Յատկապէս անոր «Հին զուռնաչիները» շարժանկարը կը խօսի հին մեղեդիները պահպանող գիւղական երաժիշտներու աւանդական արուեստի վերջին ներկայացուցիչներու մասին: Հայաստանի պետական մրցանակի դափնեկիր Արա Վահունի աւելի քան 20 ժապաւէններու հեղինակ է. անոնցմէ շատեր պարգեւներու արժանացած են շարժանկարի փառատօներու մէջ: Ուշադրութիւն գրաւած են բանուորներու եւ գիւղացիներու նուիրուած իր «Հայրենիքի երգը», «Տոհմածառ», «Ճամբաբաժան» ժապաւէնները: Ներկայիս Արա Վահունի Մոսկուայի հեռատեսիլի պատուէրով սկսած է նկարահանել «Ծերունին ու քամին» առաջին գեղարուեստական ժապաւէնը, ուր կ'արծարծէ իր երազի մարդուն նուիրումի թեման:

×

ԷԴԳԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿԱԾ Է «ԺԱՆՆ Տ'ԱՐՔ» ԲԵՄԱՊԱՐԻ ՍՏԵՂԾՄԱՆ

Էդգար Յովհաննիսեան ձեռնարկած է «Ժանն տ'Արք» բեմապարի ստեղծման Վոլթէրի «Օրլէանի կոյսը» պոէմի մոթիֆներով: Այդ գործով հետաքրքրուած է Լենինգրադի Օփերայի գլխաւոր պարուսոյց Օլեգ Վինոգրադով: Այս առթիւ երաժիշտը ըսած է. «Ֆրանսայի ազատութեան աղջկան կերպարը վաղուց գրաւած է զիս: Ես կրկին ուշադրութեամբ կարդացի ոչ միայն Վոլթէրի պոէմը, այլեւ Շիլլէրի, Պեռնար Շոյի երկերը, պատմական քրոնիկները եւ ժողովրդական առասպելները: Կը յուսամ վերարտադրել անոր ողբերգական ճակատագրի, կարճ, բայց պայծառ կեանքի ամբողջ խորութիւնը»: 52-ամեայ երաժիշտը Խորհ. Միութեան մէջ ծանօթ է իբրեւ գրական մոթիֆներով ստեղծած մեծ երկերու հեղինակ: Անցեալ տարի ան Խորհ. Միութեան պետական մրցանակի արժանացաւ «Սասունցի Դաւիթ» օփերա – բեմապարի համար: Ալ. Պուշկինի «Ճանապարհորդութիւն դէպի Էրզրում» գիրքի հիման վրայ երաժիշտը աւարտած է նոյնանուն օփերան: Հանրածանօթ են իր «Անտունի», «Յաւերժական կուռք», «Երկնագոյն նոկտիւրն» բեմապարերը, որոնց հիմք հանդիսացած են զանազան դարաշրջաններու եւ երկիրներու բանաստեղծական երկերը: Էդգար Յովհաննիսեան գրած է նաեւ տասնեակ երգեր ու նուագարաններու համար գործեր:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՏԱԹ Ֆրանսայի մեծ Րաբբունապետին օրհնութիւնը ստացաւ անցեալ օր, հրեայ համայնքին հետ իր հանդիպումին ընթացքին: Ներկայ բոլոր Հրեաները, գլխաւորութեամբ Ալէն տը Ռոշիլտի (նախագահ՝ Ֆրանսայի հրէական Հիմնարկութեանց Ներկայացուցչական Խորհուրդին), հրապոյրին ներքեւ մնացած են Եգիպտոսի նախագահին, որու «Քէմփ Տէյվիտ»ի քաղաքականութիւնը, բոլորին գնահատանքը չգտաւ եւ նոյնիսկ «անձնատուութիւն» նկատուեցաւ, բայց եւ այնպէս ինչ որ ալ ըլլան կարծիքները, ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ Սատաթ քաջ մարդ մըն է եւ այդ քաջութեամբ իսկ շատ աւելի «յեղափոխական» քան շատ ուրիշներ...: Միւս կողմէ Ֆրանսա – Եգիպտոս մտադրութեան միացեալ յայտարարութիւն մը ստորագրած են հիւլէական մարզին մէջ, ըստ որուն ֆրանսական հաստատութիւնները կրնան մասնակցիլ ութէն գոնէ 2 հիւլէական կեդրոններուն, զորս Եգիպտոս կը ծրագրէ շինել մինչեւ 2000:

ՏՈԼԱՐԸ բոլոր մրցանիշները կոտրեց Հինգշաբթի օր, երբ Փարիզի սակարանը 5 ֆրանքի բարձրացաւ ինչ որ չէր պատահած 1976-էն ի վեր: Եւ որքան տոլարը կը բարձրանայ այնքան անկում կը կրէ այն զօրաւոր տարադրամը, որ էր գերմանական մարքը: Անգամ մը եւս, անշուշտ, քարիւղը կը սղէ քանի գինը միշտ տոլարի սակով է: Ընդհանուր ձեւով խուճապի ալ մթնոլորտ մը կը տիրէ դրամական շրջանակներուն մէջ, որոնք մտահոգ են վախնալով, որ իբրեւ հետեւանք այս «անիշխանական» վիճակին շահարժանի սակերը բարձրանան: Հաւանական կը նկատուի որ Գերմանիա այդ միջոցին դիմէ փրկելու համար մարքը, որու զօրավիգ կենալու համար, Ֆրանսա ալ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնելու տրամադիր է, ինչպէս օրինակ բարձրացնել ոչ – բնակողներու Ֆրանսա կատարած զետեղումներու պարտադիր պահեստներու գումարը: Ներկայիս օտար պահեստներու 5%-ը «սառած» են եւ ուրեմն շահաբաժին չեն ստանար, այս սակը կրնայ 10%-ի բարձրանալ, որպէսզի պակսի Ֆրանսա դրամ զետեղելու շահագրգռութիւնը օտարներու համար:

ՄԵԹՐՕՆ, որ գործադուլի մէջ էր, Փարիզ, Փետր. 12-ին իբրեւ հետեւանք ունեցաւ տակնուվրայ ընել մայրաքաղաքին կեանքը եւ հսկայ դժուարութիւններ ստեղծել աշխատաւոր դասուն համար: Եթէ առաւօտը աւելի «թեթեւ» էր խճողումը, ամէն մարդ նոյն ժամուն գործի չերթալուն հետեւանքով, իրիկունը ժամը 5-էն մինչեւ ուշ ատեն, լաւագոյնն էր քալել խճողուած մայթերու վրայ քան փորձել հանրակառք մը առնել, որ տեղքայլ ընելու պարտադրուած էր...:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս յայտնեց թէ իր Ա. քարտուղարը՝ Էնրիքօ Պէռլինկուէր պիտի չգլխաւորէ պատուիրակութիւնը, որ կը մասնակցի խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան 26-րդ համագումարին, Փետր. 23-ին Մոսկուա:

ԼԵՀԱՍՏԱՆ, հաւանաբար երեք ամսուան «զինադուլ» մը ապրի: Արդարեւ, նոր նախարարապետը՝ զօր. Ժարուզելսկի կոչ ըրաւ սենտիքաներուն, որ երեք ամիս դադար մը ընեն, ժամանակ տալու համար վերականգնելու երկրին տնտեսութիւնը: Կ'ուզէ որ այդ ժամանակամիջոցին, որեւէ գործադուլ չըլլայ եւ ինք ալ կարենայ կարգուկանոն դնել: Սոլիտարիթէ ըսած է թէ բանուորները գործադուլի կը դիմեն, միայն այն պարագային երբ խօսակցութիւնները «անկարելի կամ ապարդիւն» ըլլան: Բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ լռելեայն համաձայնութիւն մը գոյացած է: Նախարարապետը նաեւ նոր կառավարութիւնը ներկայացուց Խորհրդարանին: Փոխ – վարչապետ նշանակուած է Միչիսլաւ Ռակովսկի, որ լեհ մտաւորականներու կողմէ կեդր. կոմիտէի «տրամադրելի ազատականը» կը նկատուի:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, զինուորական իշխանութիւնները վերջնագիր մը տուած են ժողովրդական չորս երաժիշտներու եւ դերասանուհիի մը Թուրքիա վերադառնալ Մարտ 13-էն առաջ, հակառակ պարագային պիտի կորսնցնեն իրենց հպատակութիւնը: Հինգն ալ ամբաստանութեան տակ են, որ կապեր պահած են ձախ ապօրինի կազմակերպութեան մը հետ և Թուրքիոյ դէմ վնասակար գործունէութիւն տարած են: Հոս ալ, զինուորական իշխանութեանց հակաձախ բուռն արշաւը կը տեսնուի:

ՇԻՐԱՔ Ֆրանսացիներուն առաջարկեց «երրորդ ճամբան», որ՝ ինք է, Ժիսքարէ եւ Միթերանէ զատ: Փոփոխութիւն մը առանց վտանգի: Մամուլի իր ասուլիսի ընթացքին, խնայեց Ժիսքարը բայց խիստ էր Միթերանի հանդէպ, որ կը մարմնացնէ, իրեն համար, «արկածախնդրութեան ապահովութիւնը»:

ՓԱՐԻԶԻ Կիպրոսի դեսպանը կոչ մը ղրկած է թերթերու խմբագրութեանց, բարի կամեցողութեամբ մարդոց ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար 2000 «անհետացած» յոյն – Կիպրացիներուն վրայ: Եօթը տարի ետք, Թուրքիա միշտ կը մերժէ թոյլ տալ որ քննութիւն մը կատարուի այդ ուղղութեամբ:

ՇԱԹՕՆԷՕՖ ՏԸ ԿԱԼՕՌԻ (Տոմի նահանգ) «սրբուհի» մը թաղուեցաւ անցեալ օր, ութ հազար հոգիի մասնակցութեամբ, որոնց մէջ նաեւ՝ արքեպիսկոպոսը: Եկեղեցին ընդհանրապէս խոհեմ է, նման պարագաներու նկատմամբ բայց եւ այնպէս դէպքեր կան, զորս, ըստ ականատեսներու կարելի չէ ուրանալ: Մարթ Ռոպէն, 78 տարեկան, անդամալոյծ 1928-էն ի վեր, ամէն Ուրբաթ, իր մարմնին վրայ կը կրէր Յիսուսի չարչարանքը եւ ոտքերն ու ձեռքերը կ'արիւնէին: Գրեթէ ոչինչ կ'ուտէր բացի նշխարէ և ուխտաւորներն ալ պոչ կը բռնէին իր տան առջեւ: Հինգ եպիսկոպոսներ որոնք մասնակցեցան յուղարկաւորութեան, իրենց ներկայութեամբ չեն վաւերացներ այդ դէպքին իրական բնոյթը կամ ենթակային «սուրբ» ըլլալը այլ կը գնահատեն անոր բարիքները: Մեռաւ առջի Ուրբաթ:

ՔՈՐՍԻՔԱՅԻ մէջ 46 եղեռնափորձեր իրարու յաջորդեցին 24 ժամուան մէջ, ի պատասխան Պետութեան ապահովութեան Ատեանի դատապարտութեանց քորսիքացի ինքնավարներուն:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը Գրոմիկօ նամակ մը գրեր է ամերիկացի իր պաշտօնակից՝ զօր. Հէյկի, Յունուար 28-ին որու մէջ, դատապարտած է միջամտութիւնները Լեհաստանի ներքին գործերուն: Հրապարակելով այս նամակը, Մոսկուա դէմ գործած է դիւանագիտական ընդունուած սովորութեանց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1980-ԻՆ

Ա.— ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութեան պաշտօնական վիճակագրութիւնը 1980-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն մասին, լոյս տեսաւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթին Յունուար 30-ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան աճը 1979-ի համեմատութեամբ եղած է 7,9 ծրագրով նախատեսուածէն 1,7 տոկոս աւելի: Արդիւնաբերութեան աճին «Ա.» ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ, 6,2 տոկոս արձանագրած է, աննշան չափով պակաս սահմանուած ծրագրէն: «Բ.» ճիւղը՝ թեթեւ ճարտարարուեստ, ժողովուրդին առօրեային ծառայող իրեր, մեծ ոստում արձանագրած է 10,7 տոկոսի աճով. ծրագրէն 4,6 տոկոս աւելի: Մատնանշենք, որ թէեւ անցեալ տարուան ծրագրով ծանր ճարտարարուեստին համար քիչ մը աւելի յաւելում սահմանուած էր, բաղդատմամբ թեթեւ ճարտարարուեստին, այսուհանդերձ, վերջ գտած հնգամեայ ծրագրով «Բ.» ճիւղն էր, որ ձեւով մը նախապատուութիւնը կ'ապահովէր, քանի տուեալ ճիւղին արտադրութիւններուն պահանջը նըկատելի կը մնար բնակչութեան մօտ: Որով, կրկնենք, անցեալ տարուան յաջողութիւնը ակներեւ կը դառնայ:

Հայաստանի արդիւնաբերութեան գըլխաւոր ճիւղերուն արդիւնքներն եղած են. – Ելեկտրուժ, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ յաւելում 10 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 3 տոկոս: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 0,8 տոկոս: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում 12: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 5: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 4: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 10: Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 4: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 7 տոկոս:

Անցեալ տարուան ծրագիրները նկատի առնելով, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը. – մեքենաշինութիւն – մետաղամշակում, թեթեւ արդիւնաբերութիւն, կենցաղի – տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն, անտառային – փայտամշակում – խորշանիւթ թուղթ, ելեկտրուժ՝ առաւել յաւելումներ: Մնացեալները՝ նուազ սահմանուած ծրագիրներէն:

Բաղդատութեան դնելով նախանցեալ եւ անցեալ տարուան աճերուն տոկոսները գլխաւոր ճիւղերուն մէջ, կ'ունենանք հետեւեալ պատկերը. – Առաւել աճեր արձանագրած են ելեկտրուժը, մեքենաշինութիւնը, անտառային – փայտամշակումը, թեթեւ արդիւնաբերութիւնը: Նըւազ յաւելում արձանագրած են սեւ – գունաւոր մետաղագործութիւնը, քիմիական – քարիւղաքիմիականը, սնունդինը եւ կենցաղի ապրանքներունը: (*)

Հայաստանի տնտեսութիւնը, անկասկած, յաւելեալ նուաճումներ ապահոված կ'ըլլար, եթէ կարգ մը արտաքին խոչընդոտներ կրկին երեւան եկած չըլլային: Նախ բնական կազին անկանոն մատակարարումը, երբեմն բոլորովին դադրեցումը. յաճախ նիւթական աղբիւրներուն անբաւարար յատկացումները եւ, վերջապէս, հում նիւթերու թերի, – ոչ բաւարար, ձգձգումներ եւայլն, – հայթայթումը յատկապէս երկաթուղիին ճամբով: Այս մասին հարկ նկատուած նկատողութիւնները կատարած էր երեսփոխան Լ. Ներսիսեան՝ Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի հոկտեմբեր ամսուան նստաշրջանին ընթացքին:

Ստորեւ կարճ մէջբերումներ երեսփոխանին արծարծած կէտերէն: Աշխատանքի խանգարող եւ դէպի պլանի թերակատարում տանող գլխաւոր պատճառներից մէկը նիւթատեխնիկական ոչ կայուն մատակարարումն է... վերջին տարիներս Հանրապետութեան ժողովրդական տնտեսութիւնը լուրջ դժուարութիւններ է կրում վառելիքի մատակարարման գործում: Յուսալի գազամատակարարման բացակայութիւնը, յատկապէս ձմրան ժամանակաշրջանում, տենդագին վիճակի մէջ է դնում արդիւնաբերութեան աշխատանքը ... եւայլն:

Աշխատանքի արտադրողականութեան աճը, բացի գիւղատնտեսութեան մարզէն ներս, որ 2,6 տոկոսի փոխարէն նոյնիսկ 1 տոկոս իսկ չէ ապահոված, միւս երկու մարզերուն մէջ գոհացուցիչ կարելի է նկատել: Այսպէս արդիւնաբերութիւնը 3,6-ի տեղ 3,9, իսկ շինարարութիւնը 4 տոկոսի յաւելումով հաստատած է ծրագիրին ցուցանիշը: Այսուհանդերձ, վերջին հնգամեային նախանշումներուն հաշուով, աշխատանքի արտադրողականութիւնը ձախողած է: Կ. Դեմիրճեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 27-րդ համագումարին, այս Յունուարին, կարգ մը պատճառներու կարգին մատնանշած էր կարեւորը, ըսելով՝ անբաւարար աշխատանք էր տարւում նոր տեխնիկայի, առաջադիմական տեխնոլոգիայի ներդրման, արտադրութեան եւ աշխատանքի կազմակերպման կատարելագործման, բանւորական կադրերի որակաւորման բարձրացման, ինժեներական եւ ղեկավար կադրերի վերապատրաստման գործի բարելաւման միջոցով գիտատեխնիկական առաջադիմութիւնը արագացնելու ուղղութեամբ, որը աշխատանքի արտադրողականութեան եւ արտադրութեան արդիւնաւէտութեան բարձրացման հիմքն է»: (**)

Դրական երեւոյթն այն է, որ Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումը, բաղդատմամբ Խորհ. Միութեան, ո՛չ միայն առաւել եղած է, այլեւ չէ արձանագրած այս վերջինոյն ձախողութիւնը: Ճիշդ է, որ Հայաստանի համար սահմանուած ցուցանիշները աւելի բարձր էին: Բայց եւ այնպէս, մինչ Հայաստան արդիւնաբերութեան արտադրութեան մէջ ծրագրէն 1,7 տոկոս աւելի աճ ապահոված է անցեալ տարի, անդին, Խորհ. Միութիւնը 4,5-ի տեղ ապահոված է միայն 3,6 տոկոս: Ծանր եւ թեթեւ ճարտարարուեստի ճիւղերունը եւս սահմանուած ծրագիրներէն նուազ եղած են: Նոյնը՝ աշխատանքի արտադրողականութեան մէջ: Այս պատկերը պարզուած էր նաեւ նախանցեալ տարի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Քիմիական եւ գունաւոր մետաղագործութեան ճիւղերուն տեսակարար կշիռը կրճատուած է, հիմնական նպատակ ունենալով բնութեան անաղարտ պահպանութիւնը: Նոյն մտահոգութիւնը ներկայ հնգամեային համար:

(**) Աշխատանքի արտադրողականութիւնը առաւել կ'ըլլար, եթէ մէկ բանւորի հաշուով աշխատաժամերու կորուստը՝ ոչ արդարացուցիչ բացակայութիւն եւայլն, դեռ մեծ համեմատութիւններ չունենար: Նոյնպէս՝ մասնագէտներունը:

Ժ. Մ.

ԴՊՐՈՑԻ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

(ԺԹ. ԴԱՐ)

Ա.

ԽՄԲ. – «Պատմա – Բանասիրական Հանդէս»ի 1980 4-րդ թիւին մէջ, բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Ա. Ա. Խառատեան ընդարձակ ուսումնասիրութեամբ մը ներկայացուցած է ԺԹ. դարու վերջին քառորդին դպրոցի եւ մանկավարժութեան հարցերը Զմիւռնիոյ հայ պարբերական մամուլին ընդմէջէն: Կուտանք յօդուածին հիմնական մասերը, արեւմտահայերէն:

×

ԺԹ. դարու 70 – 90-ական թուականներուն արեւմտահայ դպրոցին առջեւ ծառացած էին լուսաւորական – մշակութային նոր հարցեր, որոնք սերտօրէն կը կապուէին նոր մանկավարժական եղանակներու եւ ուսուցման նպատակներու հետ: Օսմանեան բռնապետութեան պայմանները կասեցուցած էին արեւմտահայ դպրոցի զարգացումը, մանաւանդ գաւառը, հեռու մայրաքաղաքէն ու նաւահանգիստի կեդրոններէն, դպրոցի եւ մանկավարժութեան գործը կը շարունակէր մնալ նոյն անմխիթարական վիճակին մէջ: Արեւմտահայերու դէմ ուղղուած ընկերային – տնտեսական, ազգային – կրօնական բռնութիւնները 1880-ական թուականներէն սկսեալ արդէն դարձած էին պետական ծրագրուած քաղաքականութիւն, որ կը միտէր, ի վերջոյ, ժողովուրդի բնաջնջման: Բնականաբար, այս պայմաններու մէջ Արեւմտահայութեան, անոր մտաւորականութեան ամբողջ ջանքերը կ'ուղղուէին ոչ միայն տնտեսական աղէտներէն փրկուելու, այլ եւ բուն իսկ ժողովուրդի ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու նպատակին: Այսուհանդերձ, Կ. Պոլիս, Զմիւռնիա եւ արեւմտահայ մշակոյթի քանի մը այլ կեդրոններ, թէեւ զրկուած իր գործնական արտայայտութեան կարելիութիւններէն, մանկավարժական միտքը կը զարգանար::

Ղ. Պալդազարեանի ժամանակ «Արշալոյս Արարատեան»ը, թէեւ ոչ հետեւողականօրէն, ուշադրութիւն դարձուցած է Զմիւռնիոյ դպրոցներու մէջ ուսուցման մակարդակը բարձրացնելու, մանկավարժներու պատրաստականութեան, դպրոցական պիտոյքին վերաբերող հարցերուն: Պարբերականը անդրադարձած է նաեւ ուսուցիչներու սուր պակասի հարցին. այս առումով հետաքրքրական են անոր դատողութիւնները արեւմտահայ իրականութեան մէջ մանկավարժական դպրոցներ հիմնելու վերաբերեալ: Արեւմտահայ դպրոցը կարող ուսուցիչներով ամբողջացնելու համար թերթը կ'առաջարկէր մանկավարժական վարժարաններ պատրաստել Գերմանիա: Պարբերականը կը նշէր, թէ անհիմն է այն կարծիքը, ըստ որուն՝ պատանիները Եւրոպա երթալով «ազգութիւննին, հաւատքնին եւ կրօնքնին կը կորսնցնեն»: Պէտք է նշել, որ Եւրոպայի մէջ ուսանողներ կրթելու հարցը տակաւին 1840ական թուականներէն առաջ արծարծած էր Ն. Զօրայեան:

Արեւմտահայ կեանքին մէջ Զմիւռնիոյ հայկական դպրոցները իրաւամբ համարուած են կրթական հաստատութիւններ: 1870 – 80-ական թուականներուն Մեսրոպեան արական դպրոցին մէջ կ'ուսանէին շուրջ 500 աշակերտներ, Հռիփսիմեան աղջկանց դպրոցը՝ 200 – 250 աշակերտուհի: Դպրոցներու աճող պահանջները գոհացնելու համար տեղւոյն գաւառական ժողովի որոշումով սահմանուած էր դպրոցական տուրք, որուն գանձումը կարելի չէ եղած իրականացնել, քանի որ հարուստները նախընտրած էին օտար վարժարանները: Հետզհետէ

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Լա Սէյն, 22 Յունիս, կէս օր. – Այս առաւօտ մեկնեցայ շրջապտոյտիս: Նպատակս աւելի հասնիլ է Սէն Դրօբեզ տեսնելու Մաքսիմ Ալեքսանտրը եւ միասին վճռելու մեր ընելիքը: Ամէն պարագայի Սէն Դրօբեզը շատ պիտի յառաջդիմէ, ազնուապետական Հիէռին մօտ, ըլլալուն համար նոր երիտասարդութեան ծովափը:

Հիէռ, 23 Յունիս. – Չեմ գիտեր թէ կեսթարոյէն ծեծուածները այսքան ընկճուած է՛ին հոգեպէս, որքան ես եմ տարիէ մը ի վեր: Կը խորհիմ թէ մարմնական ծեծը աւելի կ'ոգեւորէ հոգին, երբ մանաւանդ ծեծին պատճառը եղող իտէալը այնքան մեծ է:

Երէկ իրիկուն, ութեւկէսին պանդոկը մըտայ, Դուլօն: Անմիջապէս նետուեցայ անկողնիս վրայ քանի մը վայրկեան հանգչելու համար: Ժամը մէկն էր երբ արթնցայ եւ կորսնցուցի ժամանակի եւ միջոցի զգայնութիւնը, քանի մը ձիթապտուղ կերայ եւ մտայ անկողին:

Գասպարեանին գացի Վահրիճը փընտռելու, ըսաւ. «կ'աշխատի»: Շատ փափաքեցայ այդ խանդավառ երեւանցին տեսնել, մանաւանդ, հիմա որ պատմըւածքիս ալ հերոսն է:

– Հոս կեցիր, ըսաւ, Գասպարեան, այս իրիկուն միասին կ'ըլլանք:

– Անկարելի է, պատասխանեցի, պէտք է Սէն Դրօբեզ հասնիմ այս իրիկուն:

Սէն Դրօբեզ, նոյն իրիկուն. – Կեանքս ձախորդութիւններու եւ յուսախաբութիւններու շղթայ մըն է: Հակառակ 20.000 ֆրանքի նոր ծախսերուն՝ կառքս անիւ մը պայթեցուց, 5.000 ֆրանք եւ վառելանիւթին կափարիչը: Գաւալերի ծովափէն մինչեւ Սէն Դրօբեզ կաղն ի կաղ հասայ կառատուն մը: Ուշ ատեն անմիջապէս գտայ Մաքսիմը, 11, Լիպէյ փողոց, պատկերատուն մըն է, զոր գնած է պարոն Պելէն, որ փոխան վիպասան Բօլ Վիալարի քարտուղարութեան իր ատեւտուրը կը ձգէ եւ միեւնոյն ատեն գըրականութեան նուիրուելու համար, ուրիշ խօսքով՝ Վիալարի նէկրը ըլլալու համար:

Շատ սրտաբուխ եղաւ Մաքսիմի ընդունելութիւնը: Ինքը պանդոկն է, ինծի տըրամադրեց իր բնակարանը, բայց հոս եւս խոր յուսախաբութիւն մը: Պարասըրահը չէ առած: Ինծի առաջարկեց ծովափը իրեն հաշւին նկար ծախել, ինծի ապահովելով մօտաւորապէս 2.000 ֆրանք օրական: Բայց այս անգամ պիտի մնամ անդրդուելի: Պէտք է ձգեմ ամէն բան եւ վերադառնամ նախապատերազմեան արհեստիս: Ընտանեկան նկատողութիւնները հինգ տարի կորսնցնել տուին եւ այսօր ահաւասիկ անել կացութեան մատնուած եմ եւ մանաւանդ կորսնցուցած եմ հոգեկան անդորրս: Ո՛չ մէկ ֆիզիքական աշխատանքէ կը խրտչիմ, նոյնիսկ ամենաստորին, միայն ունենամ բաւարարութիւն, հոգեկան խաղաղութիւն: Հարիւր ֆրանք վաստկիլ, հարիւր ֆրանք ծախսել եւ պարտք չունենալ: Պարտք:

Սէն Դրօբեզ – 24 Յունիս – . –Հռոմայեցի սանդիւրիոն մը, որ քրիստոնէացած էր, կ'ըսէ հէքեաթը, կը սպաննուի եւ կը դրուի նաւակի մը մէջ: Նաւակը կը հասնի Հէրաքլէայի նաւահանգիստը, մէկ ծայրը շուն մը նստած եւ միւս ծայրը աքաղաղ մը: Անկէ այս վայրին անունը:

Զարմանալի անակնկալ մը եղաւ ինծի Մաքսիմին հաւատափոխութիւնը:

– Ինչո՞ւ կը զարմանաս, ըսաւ, եթէ ուշադրութիւն ըրած ես արդէն սաղմը կար (ենթադրուած յեղափոխական) գըրքիս մէջ, գերութեանս միջոցին երիտասարդ աբբահօր հետ ունեցած խօսակցութիւններուս մէջ: Բայց արհաւիրքի օրերուն այնքան ատեն որ հրեաները կը հալածուէին, ինծի համար պատւոյ խնդիր էր հրեայ մնալ, ես որ երբեք հըրեայ չեմ եղած, կրօնապէս գոնէ: Ցեղային կուսակցութենէն հեռանալէս ի վեր հոգիիս մէջ բան մը կար, միայն քրիստոնէութիւնը կրնար լեցնել այդ բացը, որովհետեւ միայն համայնավարութիւնը եւ քրիստոնէութիւնը երկու մեծ շարժումներ են, ի՞նչ կ'ըսեմ, անոնցմէ դուրս արդէն բան չկայ: Հասարակ խաչագողութիւն է մնացածը:

(Շար. 8)

վարքագիծ դարձող այս վերաբերումը պատճառ եղած է, որ Զմիւռնիոյ հայկական համայնքի դպրոցներուն մէջ, 1870 – 80–ական թուականներէն սկսեալ, մեծամասնութիւն կազմեն չքաւոր եւ միջակ խաւերու երախաները: Այս հանգամանքը «Արշալոյս արարատեան» թերթը հարկադրած է ճշգրտումներ մտցնելու իր երբեմնի պատկերներուն մէջ: Աշակերտներու ընկերային կազմը կ'ենթադրէր դասացուցակի գործնական – արհեստագիտական բնոյթը:

1870–ական թուականներուն Զմիւռնիոյ դպրոցներուն մէջ կը դասաւանդուէին լեզուներ, ազգային ընդհանուր եւ եկեղեցական պատմութիւն, թուաբանութիւն, տոմարակալութիւն, բնագիտութիւն եւ բարոյագիտութիւն: Դպրոցներու տնօրէն Մ. Մամուրեան խիստ սահմանափակած էր գրաբարի եւ բարոյագիտութեան դասերը՝ ծանրութեան կեդրոնը փոխադրելով գործնական առարկաներու եւ բնագիտութեան վրայ: Ասիկա յառաջացուցած է պահպանողականներու խոր դայրոյթը:

Պահպանողականները իրենց դժգոհութիւնը արտայայտած են նաեւ Մամուրեանի՝ բնագիտական ուսուցման ծրագրի նկատմամբ, աւելորդ համարելով մանաւանդ քիմիան եւ բնագիտութիւնը: Արհեստագիտութեան մասին բարձրագոչ խօսքերով պայքարելով դպրոցի դասացուցակին դէմ, պահպանողականները կը ձգտէին արեւմտահայ կեանքի մէջ մըտցնել աստուածավախ արհեստաւորները, անոնց միտքերը հեռու պահել անկրօն սկզբունքներէ: Բնագիտութեան ուսուցումը յանձնարարելով միայն բարձրագոյն դպրոցին, «Արշալոյս արարատեան»ի խմբագիրները կը թաքցնէին իրենց հանրային նախասիրութիւնները:

Յ. Սվաճեանի խմբագրութեան տարիները «Արշալոյս արարատեան»ը լրջօրէն մտահոգուած է մանր քաղքենի խաւերու՝ դպրոցը աւարտած երախաներու ճակատագրով: «Դպրոցական կարեւոր կէտ մը՝ յօդուածին հեղինակը կ'արծարծէր արեւմտահայ դպրոցի հիմքերու վերակառուցման հարցը: Օսմանեան Թուրքիոյ մէջ հպատակ ժողովուրդներու դպրոցները այդ ժամանակաշրջանին ունէին նաեւ նախակրթարանի կամ ոչ լրիւ երկրորդականի աստիճան:

Արեւմտահայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան խնդիրները հանգամանօրէն արծարծուած են «Արեւելեան մամուլ»ին մէջ: Անոր խմբագիրը՝ Մ. Մամուրեան, ժամանակի արեւմտահայ անուանի մանկավարժներէն էր: 1868–ին ստանձնած է Զմիւռնիոյ հայ դպրոցներու տնօրէնի պաշտօնը, զոր վարած է մինչեւ 1878, ապա՝ 1880 – 1888: Մամուրեան ծանօթացուցած է եւրոպական յառաջադէմ մանկավարժութեան նուաճումները, գրած է բազմաթիւ դասագիրքեր, որոնք տարիներ գործածուած են: 1870 – 90–ական թուականներուն ան գրած եւ հրատարակած է «Մանր վէպեր ու դասեր՝ քաղուած մանր տղայոց համար», «Բանալի հայերէն շարադրութեան», «Իրագիտութիւն կամ տղոց աչքն ու ականջը կրթելու եղանակը» եւ այլ դասագիրքեր:

Մամուրեանի մանկավարժական ըմբռնումներու մէջ ուսուցման եւ դաստիարակութեան նպատակը ունի խորապէս հայրենասիրական բովանդակութիւն: Իր համոզումով, բարոյական դաստիարակութիւնը վերջնական ու պատրաստի նախագիծ մը չէ, այլ գիտութեան ընթացքին զուգահեռ աստիճանական շարժում՝ դէպի բարոյական ըմբռնումներու ամբողջութիւնը: Այդ ամբողջութեան մէջ Մամուրեան կարեւորութիւն կուտայ ժողովուրդին իր կենսական շահերու գիտակցութեամբ համակելու նպատակին: Այս իմաստով, բարոյական դաստիարակութիւնը զմիւռնիացի մանկավարժի հայեցողութեան մէջ անմիջականօրէն կ'առնչուի Արեւմտահայերու տնտեսական ու ազգային վիճակի գնահատման, ինչպէս նաեւ անոր յառաջդիմութեան հարցերուն հետ:

Դաստիարակութեան նպատակի ձեւակերպումով Մամուրեան գաղափարական չփումներ կը հաստատէ եւրոպական յառաջադէմ մանկավարժական մտքի ներկայացուցիչներու տեսակէտներուն հետ: Ան արեւմտահայ դպրոցին առջեւ ծառացած ամէնէն կարեւոր հարցերէն կը համարէր նախակրթարանի իրականացումը: «Ուսուցանելու արուեստը» աշխատութեան մէջ, որ նուիրուած է նախակրթարանի դաստիարակութեան, ուսուցման եւ եղանակի զանազան հարցերուն, Մամուրեան դաստիարակութիւնը կը դիտէ իբրեւ ֆիզիքական, մտաւոր եւ հոգեկան կարողութիւններու ամբողջական ու ներդաշնակ զարգացման միջոց: Մամուրեանի կարծիքով, նախակրթարանի նպատակը ոչ թէ միայն գրել, կարդալ, հաշուել սորվեցնելն է, այլ մտքի ու կամքի մարզումը, որ բարոյական բարձր ըմբռնումներու՝ սրտի ազնիւ զգացումներու զարգացման վրայ կը յենու:

Ա. Ա. ԽԱՌԱՏԵԱՆ

(Շար. 1)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆԹԵՊԵԼԼՈՅԻ Հայ կեդրոնի «Միսաք Սեւաչերեան» սրահին մէջ, Յունուար 16 – 17–ին, գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Միացեալ – Նահանգներու Շրջ. Ներկայացուցչական Ե. Ժողովը, մասնակցութեամբ Լոս Անճըլըսի, Սան – Ֆրանսիսքոյի, Ֆրեզնոյի, Փասատինայի, Կլէնտէյլի, Օրէնճ Քաունթիի ու Հօլիւտի մասնաճիւղերու 36 պատգամաւորներու, ինչպէս նաեւ Կեդր. Վարչութեան եւ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչներու: Շրջ. Վարչութեան 1979 – 80 երկամեայ տեղեկագրի ընթերցումէն պարզուած է, որ Միութիւնը նըւաճումներ արձանագրած է Քալիֆորնիոյ շրջանին մէջ, անցնող երկու տարիներու ընթացքին: Այսպէս, 1978 Դեկտ. 17–ին Կլէնտէյլի եւ 1979 Յունուար 12–ին Օրէնճ Քաունթիի մասնաճիւղերու հիմնումէն ետք, 1979 Սեպտ. 12–ին հիմնըւած է Հօլիւտի մասնաճիւղը եւ 1980 Սեպտ. 25–ին վերակազմուած Մոնթեպելլոյի մասնաճիւղը: Սկաուտական միաւոր կազմելու ձեռնարկուած է նաեւ Թորենսի մէջ: Ներկայիս գործող 8 մասնաճիւղերու անդամներուն եւ մարզիկներուն թիւն է 879. սկաուտական կազմերուն թիւը՝ 930: Ընդհանուր գումար՝ 1809: Մասնաճիւղերէն իւրաքանչիւրը իր շրջանին մէջ, մարզական, սկաուտական եւ ընկերային ընթացիկ գործունէութեան առընթեր իր մասնակցութիւնը բերած է մեր ազգային տօներուն եւ ձեռնարկներուն: Սկաուտական կազմերու միջեւ համագործակցութիւն ստեղծուած է: Բացի մասնակի բանակումներէ եւ ձեռնարկներէ, իրագործուած են ընդհանուր բանակումներ եւ դպրոց – սեմինարներ: Կազմուած են պասքէթ պոլի աղջկանց եւ տղոց խումբեր, կատարուած են ֆութպոլի մեծերու եւ փոքրերու, ինչպէս նաեւ պասքէթպոլի աղջիկներու եւ տղոց խումբերու միջ – մասնաճիւղային մըրցումներ: Ժողովի վերջաւորութեան կատարուած է ընտրութիւնը 1981 – 1982 շրջանի համար նոր Շրջ. Վարչութեան, որ Յունուար 25–ին կազմած է իր դիւանը:

×

ՓԻՔՍԻ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Յունուար 31–ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի Աթէնքի վարչութեան կազմակերպած միջանդամական հաւաքոյթը, որուն ներկայ եղած են մասնաճիւղի ոտնագնդակի, պասքէթ պոլի տղոց եւ աղջկանց խումբերը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչները, Հ. Կ. Խաչի անդամուհիներ: Բացումը կատարած է (հայերէն եւ յունարէն) ատենապետը՝ եղբ. Խ. Աղապապեան: Խօսք առած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատուոյ նախագահ եղբ. Լ. Գայեան, պասքէթ պոլի մարզիչ Լուքաս Բարայիվանու, ոտնագնդակի մարզիչ Գոսթաս Սիլիվինդրաս եւ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը: Ապա, եղբ. Ս. Գասչեանի հրատարակած յունարէն «Հայ Ազատագրական Շարժումներ» գիրքէն նուէր բաժնուած է ներկաներուն:

×

ՊԼՈՎԴԻՒԻ (Պուլկարիա) «Պալապանովա Տուն»ին մէջ տեղի ունեցած է Սոնիա Համբերնիքի երգահանդէսը, նուիրուած պուլկար պետութեան 1300–ամեակին: Երգչուհին մեկնաբանած է պուլկար եւ արտասահմանի երգահաններէն գործեր, որոնց դաշնակով ընկերացած է միջազգային մրցումներու դափնեկիր Թադէոս Սանճաքեան:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՈՒԷՆ

Հ.Բ.Ը.Մ.-Ի ՃԱՇԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Յունուար 25–ին Մարսէյլի Հ. Բ. Ը. Մ. Ալեք Մանուկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ բարեկամական ճաշ մը զոր կազմակերպած էր Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի վարչութիւնը: Հրաւիրած էին անդամուհիներն եւ համակիրները անխտիր: Ի մէջ այլոց այս ճաշին ներկայ էին նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի այրին՝ Վավա – Սարգիս եւ աչքառու բազմութիւն մը:

Բարեգործականի նախագահ Տօքթ. Ռ. Սիսակեան բացման իր խօսքէն ետք, խնդրեց յոտնկայս յարգել յիշատակը մեզմէ առ յաւէտ բաժնուած Արծրունի Ջրբաշեանի, որ տարիներ ձեռնհասօրէն վարած էր Հ. Բ. Ը. Մ.եան եւ Մայր եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահութիւնը:

Ապա կանանց բաժնի նախագահուհին Տիկին Ջրբաշեան շատ ազդուած բառերով իր շնորհակալութիւնը յայտնեց ներկաներուն եւ իր ընկերուհիներուն, որոնց աշխատանքին շնորհիւ միշտ արդիւնաւէտ եղած է Մարսէյլի վարչութեան գործունէութիւնը:

Յետոյ մէջ ընդ մէջ խօսք առին Հ. Բ. Ը. Մ.ի քարտուղարը՝ Հ. Տէր – Բարսեղեան: Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ղեկավարը՝ Խաչիկ Եըլմազեան, Պ. Ալթունեան, Պ. Արշամ Պապայեան եւ Գարեգին վրդ. Պէքճեան, որոնք բոլորն ալ ներկայացուցին Հ. Բ. Ը. Մ.ի երկարամեայ ազգօգուտ գործունէութիւնը:

Խօսք տրուեցաւ Տիկին Վավա Խաչատուրեանի որ շատ հասկնալի եւ հակիրճ կերպով բացատրեց հայ կնոջ դերը ազգապահպան մաքառումներուն մէջ:

Վալանսէն երգիչ Վարդգէս Վարդանեան իր գեղեցիկ ձայնով մէջ ընդ մէջ երգեց Հայաստանեան եւ ժողովրդական երգեր, որոնք խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին:

Տիկին Աստղիկ Սարաֆեան արտասանեց Յովհաննէս Շիրազի «Մայրը» քերթուածը:

Փակման խօսքը ըրաւ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, անգամ մը եւս բացատրելով Հ. Բ. Ը. Մ.ի կատարած դերը մեր ազգային կեանքէն ներս: Յաջողութիւն մաղթեց Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն եւ շնորհաւորեց իրենց սիրայօժար աշխատանքները:

Ուշ էր արդէն, երբ հիւրերը մեկնեցան ուրախ տրամադրութեամբ:

ԱՐԱՔՍԻ ՊԱՊԱՆԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Աղուընկայ քարոտ դիրքերուն մօտ դրուած ֆէտայիներու լայն վրանին տակ ֆէտայիները Վարդանի ու Կարմրէկէն եկող օտարականին շուրջը հաւաքուեցան: Մարգարի սիլուէթը էն ուշը իջաւ ապառաժներէն վար, ծանր հրացանը անութին տակ եւ գլուխը կախ, լուրին մանրամասնութիւնները հասկնալու համար:

– Ի՞նչ կ'ըսեն, Վարդա՛ն, ձէլալն իրա՞ւ կախած են:

Օտարականը այնպէս զգաց, որ ֆէտայիները Հայոց աշխարհի լեռներն էին հըրաշքով մը իրենց գլուխները իրարու մօտ բերած: Վարդան ձէթի ճրագի լոյսին տակ կը կարդար Ջէրչի Կիրոսին նամակը.–

«Իմ ճան աղբեր Վարդան,

«էն առաջ բարեւներ Մարգարին, Կարմիր Սերոբին, Իշխան Խէչոյին, Արջ Սաքոյին, Մհերի Դուռ Մուրատին, Քարտաշ Ակոբին, Մոկաց Առքոյին, Սարկաւագ Սարգիսին, Սատանի Դպիր Կարոյին, բոլորին, բոլորին, Ջաղջեպան Նաւոյին, Վարդաճորին: Մի ցաւէք, աղբըրտիք, երբ ըսեմ որ Մաթօն կուլի պահուն ինկաւ ու մեռաւ սպիտակ ձիաւորի թեւերուն մէջ: Արեւը էն առաջ Մարտիկին, յետոյ բոլորիդ: Էս օրերուն Ջէրչի Կիրոսը տեսնելու որ ըլլաք՝ ողորմած հոգի Գէորգին գլխին վրայ երդում պիտի ընէք, որ էն Կիրոսը չէ:

«Էնպէս կը զգամ, որ քալած առենս հողը ոտքիս տակ ձէն կը հանէ: Ծուռիկ հասակս ժամու սլին դարձեր, բուրիկ աչքերս կ'ըսես քոռ օձի բերնին մէջ բըռնուած վառվռան քար են դարձեր: Կը տեսնէք, աղբըրտիք, Ջէրչի Կիրոսը ըլնկըլտան շաւան, արծաթ մախարան, խաս գօյնով հինան մօրցեր՝ խալեմքեար է դարձեր, լեզուով կրակ է բռներ:

«Իմ ճան աղբրտիք, Հայոց աշխարհի, սերմի, արօրի, կալի – կուտի, Բարեկենդանի Աստուածը որ բարկանայ՝ էնոր բարկութիւնը, ահաւոր է: Ես տեսայ էնոր բարկութիւնը, ետեւէն քալեցի ու մնացի փոթորկի մէջ, վասնզի էնոր քալած տեղը փոթորիկ կը փրթէր:

«Պատմութիւնս սկսելէ առաջ, ըսեմ որ, էն Աստծու մատը Մարտիկի ճակատին վրայ գրուած է: Թող Ան սպիտակ ձիուն վրայ պահէ ու թուրը անսասան: Որ էսպէս երթան գործերը, շատ չէ, մէկ շաբաթէն կը հասնինք Վարդաձոր»:

Յետոյ Ջէրչի Կիրոս իր նամակին մէջ մանրամասն տեղեկութիւններ կուտար կարմըրէկցի Չէչոտ Պօղոսին մասին, որուն պատճառով սկսուած էր կռիւը: Ահա թէ ինչպէս:

Երբ կարմրէկցի Պօղոսին հայրը կը մեռնի, իր քոյրը որ ամուսնացած էր Մելիքենց Ակոբին հետ, եղբօրմէն հօրենական ժառանգութիւն կը պահանջէ: Պօղոս կ'ընդդիմանայ: Էս բանը պատճառ կը դառնայ, որ Մելիքենց Ակոբը ու աներորդին՝ Պօղոսը թէրսնան իրարու հետ: Չէչոտ նոյնիսկ կ'ամբաստանէ, որ Մելիքենց Ակոբը եկեղեցիի երէցփոխանութենէն պէտք է հեռացնել, որովհետեւ եկեղեցիին դրամները կը գողնայ ու կըրկան ճակատին կը շարէ:

Էս բանի վրայ, Ակոբ իր կնոջ հօրենական ժառանգութեան տէր ըլլալու համար, դատարան կ'իյնայ: Դատը կը տեւէ երկու տարի: Երկու կողմէն ալ շատ դրամ կը ծախսուի: Չէչոտ Պօղոս, իր քրոջը արտ մը չտալու համար, կը ծախէ հօրենական բոլոր արտերը ու թրքաց դատարանին դրամ կը հասցնէ: Վերջի պահուն Պօղոս կը ծախէ իր հօրենական տունը, կ'իյնայ չքաւորութեան մէջ ու կը սկսի ուրիշներու արտերուն մէջ մշակութիւն ընել ու վաստակը նորէն դատարան տանիլ:

Վերջ ի վերջոյ կը շահի դատը, երբ արդէն ամէն բան կորսնցուցած էր ու կինը մէրանցը տունէն այլեւս չէր ուզեր գալ: Յետոյ երեւան կուգայ, որ Պօղոս շահած էր իր դատը, որովհետեւ մատնած էր Մելիքենց Ակոբը որպէս թրքաց կառավարութեան թշնամի ու ֆէտայիներու հետ գործ ունեցող մարդ:

Այդ մատնութեան պատճառով, Ակոբ մէկ տարի բանտ մնաց: Գիւղացիները կը խօսէին, որ Ակոբին հնձանը հրդեհի ալըւողը Պօղոսն էր:

(Շար. 258)

Studio Brady

TEL. 208. 91. 01

42, Rue du Fbg. Saint-Martin
PARIS 10ème
Mº STRASBOURG ST. DENIS

Spécialiste des Photos de Mariage et Tous Reportages

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Երկուշաբթի օր, 16 Փետրուար.— Տօն է Սրբոյն Սարգսի Զօրավարին եւ որդւոյ նորին՝ եւ Զորեքտասան Զինուորացն: *Տօն է նաեւ՝* Սրբոց Ատովմեանց Զօրավարացն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Պատարագ կը մատուցուի:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
փետրուար 22, Կիրակի, ժամը 16–*ին*
Հայ Մշակութային «Օշական» սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine — NICE
Կը դասախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ն ի ւ թ՝
«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԵՒՈՐՈՂ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է:

MARSEILLE

La Section Culturelle de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
organise
Le Vendredi, 20 Février, à 21 h.
A son siège — 33, Cours Pierre Puget
Une Conférence
par M. GERARD DEDEYAN
(Professeur à l'Université de Montpellier)
Thème de la Conférence:
3000 *ANS D'HISTOIRE ARMENIENNE*

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մասնաճիւղի: Մանկանց Բոյնի ընդարձակման ի նպաստ կը նուիրեն.— Կ. Ճնկըրտեան 5.000, Տէր եւ Տիկին Ժ. Չիլինկիրեան 2.500, Յ. Ազարեան 2311, Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան, Վ. Ճէվահիրճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Փանոսեան եւ զաւակները, Ա. Նշանեան 1.000–ական, Տ. Նշանեան 1.700, Տոքթ. Է. Ալեքսանեան 800, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Պ. Ս. 700, Տիկին Պօղոսեան և Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ա. Արէլեան, Օր. Ա. Սեդրակեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Ժամկոչեան, Օր. Տ. Տարտարեան, Ժ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Շ. Նէրկիզեան, Ս. Սանճեան, «Ճէրանեան – Ծիրանեան» հաստատութիւն, Տէր եւ Տիկին Ժ. Գառզու, Տիկին Է. Սարիպէքօֆ, Տէր եւ Տիկին Ա. Էթեէմէզեան, Վ. Միքաճեան, Թ. Վարժապետեան 500–ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աղքատախնամի Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի *մահուան առթիւ՝ Տոքթ. Սերժ Սիմոնեան 5.000, Միհրդատ Ալթունեան 500, Տոքթ. Յակոբ Գըրգեաշարեան 100 Ֆ.:*

Վահրամ Ճէնազեանի *մահուան առթիւ՝ Ա. Պէյլէրեան 100 Ֆ.:*

×

Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի *մահուան առթիւ.— Պ. Տարօն Պօղոսեանէ 1000, Պ. Խուպեսէրեան Ֆիլիփ 500, Արթինեան Արթիւր, Արգումանեան Սերժ, Յարութիւնեան Թոնի, Տէր Յակոբեան Բիէր, Տէրվիչեան Միշէլ, Եոխգարտաշեան Արման 300–ական, Տիկին Մոնն եւ Օր. Լաբիվ 200: Յովմասեան Թովմաս 250, Պ. Հոմօ 100, Պ. Լըքիւյէ եւ Օր. Հոմօ* 50 *Ֆ.:*

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de
CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Réservation: ANTREASSIAN Garbis: 528. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ. Անդրանիկ Շատարեւեանի *մահուան առթիւ, Մամբրէ Տէր – Պետրոսեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ ընկ. Տիգրան Չէքիճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն եւ ըղբայցեւալի ինչպէս նաեւ՝ ողբացեալ* Գառնիկ Առաքելեանի *յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:*

×

ՊԱՐՋԵԼՈՆԱ.— Ի յիշատակ իր ուսուցիչ՝ Տաճատ Պօղոսեանի, *Կայծակ Փալանճեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ԼՈՆՏՈՆ.— Գեղամ Եղիայեան 10 սթեռլին կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Յովհաննէս Զալըքեանի *մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ:*

ԿՈՉ

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Իսի – լէ – Մուլինոյի «ԱՆԻ» Երգչախումբը, սիրով կ'ընդունի նոր անդամներ եւ անդամուհիներ: Երգի փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 20.30–ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահը՝
6, Av. Bourgain - Métro: Mairie d'Issy

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Յունուար 30–ին, Տրակինեանի Քէս տ'էփառնեէն (Փլաս տիւ Միւզէ) *«Յառաջ»ի ղրկուած է 300 Ֆ.ի թաժնեգին մը: Ստիպողաբար կը խնդրուի ճշդել բաժանորդին անունն ու հասցէն:*

DINER ET GRAND BAL ANNUELS

A BRUXELLES

Organisés au profit des œuvres de la Communauté, le Samedi, 21 Février, à 20h.30, dans les Salons de l'Hôtel Sheraton, place Rogier, à Bruxelles, avec en vedette, le célèbre duo arménien
« EX HARTAR» de Paris.
La soirée sera animée par l'Orchestre Marc Casters.
Tenue de soirée souhaitée.
Ce bal revêtira un éclat particulier dans la mesure où il coïncide avec l'inauguration du nouveau Foyer Arménien Arménien de la Communauté de Belgique, dont celle-ci vient de faire l'acquisition.
Le Comité des Arméniens de Belgique serait heureux, à cette occasion, d'accueillir les Arméniens de France.
Les réservations sont à faire auprès de Monsieur Gayda (19-322-649.44.60).
Participation aux frais et prix du diner: 1.000 FB (soit 140 FF) par personne.
Une grande tombola sera tirée, dotée de lots exceptionnels: une voiture Ford Fiesta Custom 1981, un téléviseur couleurs, un voyage à New York, de nombreux tapis d'Orient et bijoux, etc.

Imprimé Sur Les Presses Du Journal «HARATCH»-83, Rue D'Hauteville-75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

YAN'S CLUB

5, Ave. Reille, 75014 - Paris

CONCERT

A la mémoire de son Président
HAIG ESSABALIAN
Mercredi, 18 Fév. à 20h.45, au Club
Avec la collaboration de:
HOVANES ANASTASSIAN
Quatuor à Cordes SEVAN
Emmanuel Kouyoumdjian, Françoise Queguiner, Hovanès Anastassian, Paul Frithof.
Avec la participation de:
ANNA KARAKAIA
EUGENIE ALECIAN
Programme: AIVAZIAN, MIRZOYAN, KOHARIG GHAZAROSSIAN, KOMITAS.

Possibilités de diner après le concert
Réservations au Club: 589.20.48

Programme du
COURS DE
LITTERATURE ARMENIENNE
par K. BELEDIAN
Université Paris III, Dauphine, Porte Dauphine, Salle P. 106, de 17 à 19 h.
les Lundis suivants:

16 *Février:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, I.*
2 *Mars:* Z. YESSAYAN — *Mon âme exilée, II.*
16 *Mars:* H. OCHAGAN — *Chahbaz I.*
6 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz II.*
27 *Avril:* H. OCHAGAN - *Chahbaz III.*
4 *Mai: Z. VORPOUNI - Le Candidat, I.*
18 *Mai: Le Candidat, II.*
7 *Juin: Le Candidat, III.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ բոլոր ընկերուհիները, Թէյասեղանի մը շուրջ Փետրուար 16, ժամը 8.30–ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ–ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթականաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2–էն սկսեալ նոր հասցէն է.—

PARIFERIC
6, Rue Emile Reynaud
93066 — *Auberviliers*
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի.— Վարդուհի Պալեան *(ծնեալ Զրաքեան) թաղման առթիւ՝ Պ. Գեղամ Պալեան 200, Յակոբ Սիլոյեան, Տէր եւ Տիկին Միսաք Եէմէնէճեան 100–ական, Տիկին Պ. Ծառիկեան 50:*

Արաքսի Մալաքեանի *(ծնեալ Քիրազեան) թաղման առթիւ՝ ողբացեալին զաւակը՝ Աշոտ Մալաքեան 10.000, Տէր եւ Տիկին Տիրան Խայիկեան 200, Պ. Սուրէն Էքսէրճեան, Արսէն Տէր – Զաքարեան, Արամ Շէխիկեան, Ժաք Շէլէլէկեան, Տիկին Ժօզէֆին Ստեփանեան 100–ական:*

Ողբացեալ Միսաք Ափրիկեանի *թաղման առթիւ՝ Այրի Տիկին Մարի Ափրիկեան 250 ե.պ., 250 Հ.Բ.Ը.Մ.ի, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պալեան 200, Պ. Բուրչ Տէր – Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ե. ղիչէ Բարաղամեան, Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Մաշոյեան 100–ական, Մէհլէմճեան ընտ. 90, Այրի Տիկին Ֆ. Ապաճեան, Տիկին Բ. Մանասեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Բ. Խաչատուրեան դպրոցին 100, Պ. Յակոբ Փափազեան եւ զաւակները 300, Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան 200 ե.պ., 200 Հ.Բ.Ը.Մ.ի:*

Մուսիկ Գարակէօզեանի *թաղման առթիւ՝ ողբացեալին ընտանիքը 300, Տէր եւ Տիկին Բ. Արսլանեան, Օր. Մ. Ճէլալեան, Արգումանեան եւ Գիզիրեան ընտ. 200–ական, Մ. Զաքարեան, Տիկին Հ. Արգումանեան 100, Մինասեան եղբայրներ Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբին 100, Պ. Զաքարեան 50, Պ. Յ. Աճէմեան* 30 *Ֆ.:*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
17
MARDI
17 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.844 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.844

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՅԼ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

«Ժուռնալ տը Ժընեւ»էն, «Թրիպիւն տը Ժընեւ»էն եւ «Կազէթ տը Լօզան»էն ետք (որոնցմէ լայն արձագանգներ տուինք, Փետր. 12-ի եւ 13-ի մեր թիւերով), աւելցնենք թէ զուիցերական այլ օրաթերթեր ալ մանրամասնօրէն անդրադարձած են Արա Ենիգոմշեանի դատավարութեան, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 9-ին Ժընեւ:

«24 Ժամեր» օրաթերթը, իր առաջին էջին վրայ նկար մը հրատարակած է, ուր Արա եւ իր փաստաբանը չեն զսպեր իրենց ուրախութիւնը, տրուած մեղմ վճիռէն ետք: Նկարին տակ, թերթը կը գրէ.

«Ռումբ դնող Հայերը ահաբեկիչներ չեն: Մեզի համար նուիրական դատի մը մարտիկներն են: Հայրենասէրներ, ոչ՝ մարդասպաններ» այս է զոր յայտարարեց «24 Ժամեր»ուն Արայի դատին վազած ցուցարարներէն մէկը՝ Կշթատէն ... պատուելի մը: Դատական նիստերը, ներկաներուն համար առիթ մը եղան ի նպաստ՝ «հայրենասէրներու, որոնք կ'ուզեն բոլոր Հայերը համախմբել իրենց հողին վրայ»:

Նոյն թերթը, իր երրորդ էջին վրայ, զոր գրեթէ ամբողջութեամբ նուիրած է դատավարութեան ուրիշ նկար մըն ալ հրատարակած է եւ թղթակցութիւնը խորագրած՝ «Արա՝ Հայը, դատապարտուած Ժընեւի մէջ»: Նախ կը նկարագրէ ապահովութեան այն բացառիկ միջոցները, որոնք առնուած էին, մուտքին եւ ամէն մէկ մտնող կը խուզարկուէր: Արայի ընկերներուն մեծ մասը եկած էր Փարիզէն կամ Լիոնէն ու թերթին թղթակիցը կը շեշտէ. — «Ոչ մէկը, անոնցմէ որոնք յօժարեցան մեզի խօսիլ, կը ստանձնեն պատկանելիութիւն մը Հայ Գաղտնի Բանակին բայց ոչ մէկը կը դատապարտէ շուքի մարտիկներու բիրտ գործունէութիւնը: Երիտասարդ պեխաւոր մը, Լիոնի շրջանէն, որ Հալեպ ծնած է ինչպէս Սիւզի Արայի ընկերուհին, բուռն կերպով կ'ըսէ. — «Արա անմեղ է: Նոյնիսկ եթէ բոլոր Թուրքերը սպաննենք, նորէն անմեղ կ'ըլլանք, որովհետեւ թուրքն էր որ ջարդը սկսաւ: Այո՛ համակիր եմ ԱՍԱԼԱ-ին, խաղաղ գործունէութիւնը մեզ ոչ մէկ տեղ տարաւ»:

Թղթակիցը կը շարունակէ ըսելով թէ այդ բուռն բարկութիւնը կը փորձէ բացատրել Փարիզէն եկած հոգեբան մը, Ժընեւ եկած պատուիրակութեան հետ շարժումի մը, որ Փարիզի մէջ կը հրատարակէ «Հայ Պայքար» պարբերականը եւ որու Պէյրութի թղթակիցն էր՝ Արա:

«Ցեղասպանութենէն ետք, որու զոհ գնաց մեր ժողովուրդը Թուրքիոյ մէջ, դարուս սկիզբը, կ'ըսէ, երեք սերունդներ իրարու յաջորդեցին Սփիւռքին մէջ, որ հաստատուեցաւ արեւմուտք եւ Միջին – Արեւելք: Առաջինը մօտալուտ կը կարծէր երկիր վերադարձը, շնորհիւ միջազգային բանակցութեան: Երկրորդը կամաց – կամաց հրաժարելով այդ յոյսէն հրաժարելով ձուլուեցաւ գաղթած երկրին մէջ եւ հայ առեւտրական քաղքենիութիւն մը կազմեց: Երրորդ սերունդը, այսօր ազգային զարթնումի սերունդն է: Կը նկատէ որ դիւանագիտական եւ խաղաղասէր ճամբան Հայերը ձախողութեան տարաւ: Իրեն համար ընտրութիւնը սա է՝ սատկիլ կամ հակազդել: Հայ յեղափոխական նոր ձախը, որ ծնաւ սատկելու (քըլվէ) այդ մերժումէն, կը կռուի այլեւս վերստացումին համար մեր հողին, կեղեքուած Թուրքերուն կողմէ: Կ'ուզենք պայքարը տանիլ Քիւրտերուն հետ, որոնք մեր նոյն ճակատագիրն ունին եւ թուրք ժողովուրդին հետ, շահագործուած մենատիրութեան մը կողմէ: Հայ մարտիկներ կը մարզուին մեր «գրաւուած հողերուն» մէջ»:

Թղթակիցը ապա կ'անցնի Կշթատի պատուելին՝ Ճէյմս Գառնուզեանի: Նոյնիսկ եթէ Պաղեստինցիները զինակից կ'ըսուի իրենց համար, ազգայնական Հայերը, աւելի կը ներշնչուին Հրեաներէն: Տեսակ մը սիոնականութիւն է, որու կ'ուզեն իրենք ալ ծնունդ տալ: Ասոր համար, երկու տարի առաջ համաշխարհային հայկ. համագումար մը ստեղծած են: Կը մերժէ ահաբեկիչ մկրտել ռումբ դնողները: Կը բացատրէ Զուիցերիոյ դէմ արարքները ըսելով. — «Հայկ. թշնամութիւն չկայ զուիցերացի ժողովուրդին դէմ: Բայց ի՞նչպէս կրնանք ընդունիլ, որ զուիցերական կառավարութիւնը օգնէ, ինչպէս բրաւ Օ. Սէ – Տէ – Ը.ի գօտիին մէջ, Անգարայի իշխանութեան, այդ փաշիստ իշխանութեան, որ կը շարունակէ հալածել Հայերը: Լռելով ցեղասպանութեան վրայ, ինչպէս կ'ընէ չխրտչեցնելու համար Թուրքերը, Զուիցերիա զայն կը վաւերացնէ եւ կ'ընդունի»:

Առանձին բաժնի մը մէջ, թղթակիցը կը ծանրանայ Արայի վրայ, անդամակցութիւնը Հայկ. Գաղտնի Բանակին, ժամանումը Ժընեւ, ուր կրնակ պաշտօն ունի՝ հսկել երկու հարուստ Հայերու վրայ, որոնց դրամական «գործակցութիւնը» ՀԳԲ-ին քիչ մը դժկամակ է եւ ստանալ պայթուցիկներ, պատրաստել երեք ռումբ: Ինչո՞ւ այս ռումբերը եւ որո՞ւ համար: Արա կը պնդէ որ չի գիտեր: Հրահանգը պիտի տրուէր Հոկ. 3-ին, ժամը 23-ին: Ճնշումի ձեւ Հայրենակիցներուն վրա՞յ, շատ մոռացկոտ իրենց հայրենակիցներու տառապանքներուն հանդէպ: Կամ միայն քիչ մը աղմո՞ւկ: Անդրադառնալով դատախազին ամբաստանախօսքին, թերթը, կը յիշէ թէ ոչ Արային այսօրուան տառապանքը, ոչ հայ ժողովուրդին մշտական տառապանքը, ցուցադրուած Փափազին ֆիլմով, կը ցնցեն դատախազը: Զուիցերիան, ապաստանի հող, մասնաւորաբար հիւրընկալ Հայերուն համար, չի կրնար բարեացակամ ըլլալ ռումբ դնողներու նկատմամբ: Այս ահաբեկիչները, որոնց գերագոյն նպատակն է «բիրտ ուժով պարտադրել ամբողջատիրական իշխանութիւն մը»: Փաստաբանը, շարժաթոռի մէջ, ցոյց կուտայ ընդհակառակն, որ «իր մտքին եւ սրտին մէջ, Արայի շարժառիթները հայրենասիրական էին եւ թէ որեւէ վարկած կարելի չէ նկատի առնել ինչ կը վերաբերի ռումբերու գործածութեան մասին»:

«Կեցցէ Զուիցերիան» բացագանչութեամբ է, որ կ'ընդունի մեղմ վճիռը, որ ծանօթ է:

×

«Լա Սուիս» (նոյն Փետր. 10-ի թուականով) առաջին էջը կը հրատարակէ, կոյր Արայի նկարը, չակերտներու մէջ խորագրելով «Ոչ մէկ բանի կը զղջամ...»: 24-րդ էջին վրայ, յօդուածին կ'ընկերացնէ ուրիշ երկու նկարներ եւ թղթակցութեան մէջ, ամփոփումը կուտայ Արայի երկար յայտարարութեան, ձայներիզի վրայ, որուն ունկնդրութիւնը կ'արտօնուի նախագահին կողմէ, (յաջորդով կուտանք հատուածներ): Կը յիշէ մօրը վկայութիւնը՝ «տղաս մեզի հետ կ'ապրէր Պէյրութ, ուր պայթումները առօրեայ են եւ գրեթէ բնական: Արա շատ լաւ տղայ է, որ ճանճի մը բան չըներ: Ուզեց քիչ մը աղմուկ հանել, որպէսզի Հայաստանի ձայնը լսուի»: Թղթակիցը կը յիշատակէ նաեւ բժիշկին վկայութիւնը, որ կը հաստատէ թէ ինչ որ պէտք է եղած է Արայի համար: Ամբաստանեալը կ'ընդունի որ շատ լաւ շրջապատուած էր եւ թէ բոլոր աղմուկները, որ ելան չարչարանքներու մասին, զորս կրած կրնայ ըլլալ, սխալ են: Շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրմով զբաղած են բայց կասկած մը կը ձգէ բժշկական խնամքներուն շուրջ, զորս վայելած է: Կը գանգատի որ երկրորդ գործողութենէն ետք, շատ շուտ հանուած է ակնաբուժական հիւանդանոցէն: Բայց կ'ուզէ կրկին Ժընեւ գործողութիւն ըլլալ («Յառաջ»՝ ըստ մեր տեղեկութեանց, այս լուրը սխալ է, Արա, որ երրորդ գործողութեան մը պէտք է ենթարկուի, չուզեր Զուիցերիա ենթարկուիլ այդ գործողութեան: Ներկայիս, Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցն է): Ապա, թղթակցուհին կը վերջացնէ յիշելով արդար դատավարութեան մը, մեղմ վճիռը:

×

Լը Մաթէն – Թրիպիւնը, իր կարգին առաջին էջը կը հրատարակէ դատավարութենէն տեսարան մը, ուր կը տեսնուին Արա, հիւանդապահուհին եւ փաստաբանը եւ որու տակ կ'արձագանգէ վճիռին: Երրորդ էջին վրայ, կը հրատարակէ երկու ուրիշ նկարներ եւ գրեթէ նոյն ձեւով կուտայ դատավարութեան նկարագրութիւնը: Կը յիշէ փաստաբանին պաշտպանողականը, որ յուզումով պիտի յայտնէ մէկ ճշմարտութիւն՝ հայ ժողովուրդին չարչարանքը: Այդ պատմութիւնն է որ մեղմացուցիչ դէպք յանցանքն է Արայի՝ բանբերը սպաննուած ժողովուրդի մը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏՐԻՏԻ բանտի մը մէջ, 30 տարեկան պասքի մը՝ Խոսէ Աւկի Իգակուիրէի մահը, 9 օրուան հարցաքննութեան եւ չարչարանքի հետեւանքով մեծ յուզում ստեղծած է երկրին մէջ եւ Էթա.ն, որու զինուորներէն մէկը կը նկատուի ենթական, առիթը կ'ունենայ կրկին վերադառնալու ազդեցութիւն մը, զոր կորսնցուցած էր ութ օր առաջ առեւանգուած ճարտարագէտին սպանութեամբ: Շաբաթ մը առաջ ընդհանուր գործադուլը Էթա.ի դէմ էր, այս անգամ ճիշդ հակառակն է եւ այս մահը, անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ կ'ընէ խաղաղութեան վերահաստատումը պասք գաւառին մէջ: Արդարութեան նախարարը քննութիւն բացած է եւ հարցաքննող 5 ոստիկաններ ձերբակալուած են: Խոսէ Իգակուէռէ ձերբակալուած էր Փետր. 4-ին Մատրիտի մէջ, հրացանաձգութեան մը ընթացքին: Ամբողջ մարմինը արիւնուզերով լեցուն է, ոտքերն ու ձեռքերը՝ այրուածքներով, աչքերն ու թոքերը արիւնաթաթախ: Էմնըսթի Ինթէրնէշընըլ իր տեղեկագրին մէջ արդէն յայտնած էր թէ չարչարանքի ենթակայ են Սպանիոյ մէջ քաղաքական բանտարկեալները: Ամէն պարագայի մէջ, Սպանիա այս մեռելով փառաւոր նուէր մը ըրաւ Պասքերուն եւ մէկ անգամէն ջնջեց Թագաւորին քաջ այցելութեան ազդեցութիւնը:

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ, Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը ահաւոր հրդեհ մը ծագած է պարասրահի մը մէջ, ուր խռնուած էին երիտասարդներ: 15 վայրկեանէն հրոյ ճարակ դարձած էր ամբողջ տիսքոթէքը, ուր 48 մեռեալ եւ 130 վիրաւոր կար, մէկ մասը՝ ծանր վիճակի մէջ: Անկարելի ալ չէ որ արկածի հետեւանք չըլլայ այլ՝ ոճրային: Ազգային սուգ հռչակուեցաւ Իրլանտայի մէջ: Մայր մը յանկարծամահ եղած է, սրտի սուր տագնապի մը հետեւանքով, իմանալով որ պարասրահը գտնուող իր երեք զաւակները, զորս մեռած կը կարծէր, ողջ են:

ՊՈԼՍՈՅ նախկին քաղաքապետը Ահմէթ Իսլան, սոցիալ – դեմոկրատ երեք ամիս է Սելիմիէի զինուորական բանտը կը գտնուի: Իր տունէն «առեւանգուած է» Նոյ. 13-ին: 5 օր ալ ուրիշ շէնք մը տարած են, ուր այլ բանտարկեալներ չարչարանքի տակ էին: Դահիճները կ'ուզէին որ իրբեւ ծայրայեղ մատնէ քանի մը սոցիալ – դեմոկրատներ բայց նախկին քաղաքապետը դէմ դրած է: Ներկայիս միշտ բանտն է առանց որոշ ամբաստանութեան մը իրեն դէմ:

ՄԱՌՇԷ որոշեց չգլխաւորել Մոսկուա գացող (Փետր. 23) համայնավար պատուիրակութիւնը, որ պիտի մասնակցի կուսակցական 26-րդ համագումարին: Կը նախընտրէ չբացակայիլ ընտրապայքարի ժամանակ: Միւս կողմէ, Մոսկուա կ'ամբաստանէ Պէռլինկուէրը որ զօրավիգ կը կենայ «հակընկերվարական ուժերուն»: Արդարեւ, Հռոմի Փանորամա շաբաթաթերթը հրատարակած է այն նամակը, զոր Դեկտեմբերի կիսուն Կրեմլին ղրկած է Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան, մեղադրելով զայն, որ զօրավիգ կեցած է «այն ուժերուն, որոնք Լեհաստանի մէջ, իսկական արշաւի մը ձեռնարկած են ընկերվարութեան դէմ»:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊՕՂՈՍ Բ. նոր ճամբորդութեան մը ձեռնարկեց: Պապը, այս անգամ, Ասիա կ'երթայ: Փաքիստան կարճ էջքէ ետք, կ'անցնի Ֆիլիպպեան կղզիները, որ Ասիոյ միակ քրիստոնեայ բերդն է (85% կաթողիկէ): Այս իններորդ ճամբորդութիւնը 12 օր պիտի տեւէ: Փետր. 23-ին, Պապը Թոքիօ կը հասնի (400 հազար ճափոն կաթողիկէ կայ միայն.): Ճառ մը պիտի խօսի Հիրոշիմա:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԵՄԷՆԻ Փարիզի (Իէնա) դեսպանատունը եղեռնափորձի մը առարկայ եղաւ Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսնալիք գիշերը: Նիւթական վնասները շատ մեծ են: Երկուշաբթի առտու դեռ մէկը տէր չէր եղած ահաբեկչական արարքին, միայն տեղւոյն վրայ թուղթ մը գտնուած էր՝ «յիշեցէք Կոպերնիկ» (ակնարկութիւն ռիւ Կոպերնիկի սինակոկին դէմ կատարուած եղեռնափորձին):

ՆԱՓՈԼԻԻ շրջանը թեթեւ երկրաշարժ մը եղաւ, կրկին, Կիրակի օր, մեծ խուճապ ստեղծելով:

ՖՈՒԹՊՈԼ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւ Կիրակի Փետր. 15-ին, իր դաշտին վրայ 0-ի դէմ մէկ կէտով յաղթեց Սալոնի, Փրովանսի բաժնի մրցումներու շարքին եւ որակուեցաւ 8-րդ աւարտականներուն համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1980-ԻՆ

(Բ. եւ վերջ)

Բ. ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Վիճակագրութեան մէջ չէ մատնանշուած գիւղատնտեսութեան համախառն, այսինքն՝ բոլոր տեսակի արտադրութիւններուն աճին տոկոսը, որ ըստ ծրագիրին պէտք է 4,1 ըլլար: Ցամենայն դէպս նուազ եղած է նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ, քանի ոչ միայն չէ իրագործուած ծրագրով նախատեսուած 854 միլիոն ռուբլիի արտադրութիւնը, այլեւ իր արձանագրած 779 միլիոնով պակաս եղած է նախանցեալ տարիէն (813 միլիոն ռուբլի):

Այս կապակցութեամբ հարկ է գիտել տալ, թէ ինչպէս նկատել տուած էինք «Յառաջ»ի մէջ անցեալ Յուլիսին, գարնան եղանակը խիստ աննպաստ եղած էր Հայաստանի համար: Տեղատարափ անձրեւներ, կարկտահար փոթորիկներ, ձիւն եւ ցուրտ: Կ. Դեմիրճեան տարբերային աղէտներ որակած էր աւելցնելով միաժամանակ, թէ սխալ պիտի ըլլար, եթէ միայն բնութեան վերագրուէին անյաջողութիւնները: Ցամենայն դէպս, ձեռք առնուած միջոցները մեծ ըլլալով հանդերձ, ինչպէս կ'երեւի վիճակագրութենէն, բնութեան աղէտը իր բացասական անդրադարձը ունեցած է անխուսափելի կերպով:

Գիւղատնտեսական արտադրութիւններուն պատկերն է եղած հետեւեալը: Հացահատիկ՝ 237,800 թոն, միայն ցորենը՝ 148,400 թոն: Ծխախոտ՝ 17,000 թոն: Շաքարի ճակնդեղ՝ 129,200 թոն: Գետնախնձոր՝ 251,000 թոն: Բանջարեղէն՝ 458,100 թոն: Պտուղ՝ 130,400 թոն: Խաղող՝ 205,300 թոն:

Նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ միայն գետնախնձորի արտադրութիւնն է, որ 28,500 թոնով աւելի եղած է: Ծխախոտը մնացած է նոյնը: Բանջարեղէնը աննշան նուազումով մօտաւորապէս նոյնը: Մնացեալները՝ հացահատիկ (բացի ցորենէն) շաքարի ճակնդեղ, պտուղ, եւ խաղող յաջորդական կարգով նուազ արտադրութիւններ արձանագրած են 80,300 թոն, 24,700 թոն, 25,700 թոն եւ 38,500 թոն:

1980 Յունուար մէկէն մինչեւ 1981 Յունուար մէկ կոլտնտեսութիւններուն, միջտնտեսային ձեռնարկութիւններուն, սովխոզներուն եւ պետական այլ տնտեսութիւններուն մէջ, ինչպէս նախանցեալ տարի, միայն կովերուն թիւը աւելցած է, իսկ խոզերուն, ոչխարներուն, այծերուն թիւը նուազած է:

Մսին արտադրութիւնը՝ 93,400 թոն, գրեթէ տասը հազար թոն աւելի եղած է նախանցեալ տարիէն, չարունակելով անբաւարար մնալ բնակչութեան ընթացիկ պահանջներուն համար: Կ. Դեմիրճեան անցեալ տարի քննադատած էր միսի արտադրութիւնը նուազեցնող շարք մը շրջաններու պատասխանատուները: Հաւկիթ՝ 465 միլիոնէն քիչ մը աւելի, նախանցեալ տարիէն առաւել: Կաթ՝ 483,100 թոն, նախանցեալ տարիէն նուազ: Բուրդ՝ 4721 թոն, նոյնպէս նուազ նախանցեալ տարուան բաղդատմամբ:

×

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ. – Պետական եւ քօօփերաթիվ ձեռնարկութիւններու ու կազմակերպութիւններու, կոլտնտեսութիւններու, ինչպէս նաեւ բնակչութեան կողմէ 1980–ին կառուցուած են 16,600 բնակարաններ եւ առանձնատուներ՝ 1.065.000 քառակուսի մեթր բնակելի ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա հնարաւորութիւն տուած է բարելաւելու 105.000 հոգիի բնակարանի պայմանները: Շինուած են 22.600 տեղով նախակրթարաններ, 6.500 տեղով մանկապարտէզ – մանկամսուր, 460 մահճակալով հիւանդանոցներ: Ինչպէս միշտ, շինարարութեան պատկերը գոհացուցիչ չէ: Արդարեւ, բացի մանկապարտէզ – մսուրներէն, որոնց ծրագիրները հինգ հարիւրով աւելի եղած են, բայց նուազ նախանցեալ տարիէն, միւս ճիւղերունը թ'է ծրագրով նախատեսուածէն, թ'է նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ, ետ մնացած են:

×

Գ. ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ԱՅԼ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

1980–ին բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն տարեկան միջին թիւը աւելցած է 35.000 եւ ներկայացուցած է 1.185.000: Կոլտնտեսականներունը վեց հազարէն քիչ մը աւելի նուազումով ներկայացուցած է 78.700:

Բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին աշխատավարձքը հասած է մօտ 163 ռուբլիի: Կոլտնտեսականներունը չէ մատնանշուած: Գրուած է միայն, թէ «աճել է կոլտնտեսականների աշխատանքի վարձատրութիւնը»:

Բնակչութեան «ռէալ եկամուտները» անձ գլուխ հաշուով, նախանցեալ տարուան նման աւելցած են 3,5 տոկոս:

Անցեալ տարի կազ ստանալու կարելիութիւն ունեցած են եօթը հազարէն պակաս բնակարաններ, բաղդատմամբ նախանցեալ տարուան: Ներկայացուցած են 20.000 տուն:

Ուսման բոլոր մարզերուն մէջ գտնուած են մօտաւորապէս 1.153.000 հոգի:

Քաղաքներուն եւ գիւղերուն հանրային գրադարաններուն թիւը փոքր յաւելումով բարձրացած է 1.350–ի: Գիրքերուն քանակը՝ անցեալի մօտ քսան միլիոնէն առաւել քսան միլիոն:

Հրատարակուած գիրքերուն եւ գրքոյկներուն տպաքանակը երեք տարիէ ի վեր մնացած է նոյնը՝ 11 միլիոն:

Շարժանկարի սրահներ՝ երեք յաւելում, հասնելով 840–ի: Միւս կողմէ, ժապաւէններուն յաճախորդներուն թիւ 29 միլիոնէն իջած է 28 միլիոնի:

Բժիշկներուն թիւը հարիւրի յաւելումով բարձրացած է 10.800–ի:

Հայաստանի բնակչութեան թիւը, 1981 Յ ո ւ ն ո ւ ա ր 1–ին, արձանագրած է 3.118.600: Մէկ տարուան մէջ յաւելում 39.600 հոգի:

Փ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԻ ԵՒ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԶՄԻՒՌՆԻՈՅ ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

(ԺԹ. ԴԱՐ)

(Բ. և վերջ)

Ժամանակի արեւմտահայ յառաջադէմ մանկավարժութիւնը իր լուսաւորական ծրագիրը կը սկսէր նախակրթարանի բարեկարգումէն: Ազգային լուսաւորութեան ընթացքը այդ ժամանակէն ձեռք կը բերէ համակարգուած բնոյթ, դաստիարակութիւնն ու կրթութիւնը կը դիտուին իբրեւ գիտութիւն, իսկ նախակրթարանի սկզբունքը՝ անոր անկիւնաքարը: Արեւմտահայ մանկավարժներու՝ Մ. Մամուրեանի, Ռ. Պէրպէրեանի, Ե. Մուրատեանի եւ այլոց գասագիրքերը մեծ մասամբ նկատի ունէին նախակրթական ուսումը: Մանկավարժները կը ձգտէին նախակրթարանը տարածել նաեւ գաւառը: Անոր հետ կը կապուէր նախակրթական ուսման հիմնական եւ միօրինակ ծրագրի հարցը, որ կ'առաջադրուէր 1870–ական թուականներուն: Նախակրթարանի ուսման ծրագիրը անոնք կը համապատասխանեցնէին ժողովուրդի ընկերային – տնտեսական պահանջներուն եւ կը տանէին գործնական հունով: Ազգային լուսաւորութեան բարեփոխումը Մամուրեան կը պատկերացնէր նախակրթարաններու լայն ցանցի հիմնումով: Ան կը մերժէր «բարձրադոյն» միջնակարգ կրթութեան «ուռած ծրագիրը»՝ խճողուած գրաբարի, ճարտասանութեան եւ տրամաբանութեան դասերով: Մամուրեան կ'առաջարկէր դպրոցներու բաժանման յստակ կարգ՝ թաղային դպրոցները վերածել պարզ նախակրթարաններու, այնուհետեւ ստեղծել երկրորդական դպրոցներ:

Միջնակարգ եւ երկրորդական կրթութեան զարգացման նախապայմանը նախակրթարանի վերակառուցման մէջ կը տեսնէին նաեւ անուանի մանկավարժներ Ե. Տէմիրճիպաշեան եւ Յ. Իփէկճեան: Վերջինս 1870ական թուականներուն վարած էր Կ. Պոլսոյ Նուպար – Շահնազարեան դպրոցի տնօրէնութիւնը, ապա մեկնած Լօզան եւ հետեւած գործնական դասընթացքի: Հոն ուսումնասիրած էր յառաջադէմ մանկավարժական տեսութիւններն ու ժողովրդական կրթութեան ամբողջ համակարգը: «Արեւելեան մամուլ»ին ղրկած իր թղթակցութիւններով ան կը պաշտպանէր արեւմտահայ լուսաւորական գործը վերակառուցելու հետամուտ շարժումը: Թերթին մէջ տպուած իր «Կրթութիւն ի Լօզան եւ մանկավարժական հրահանգք» յօդուածաշարքին մէջ ան տեղեկութիւններ կուտար զուիցերական կրթական ցանցի վերաբերեալ եւ կը շեշտէր եւրոպական սկզբունքներու համեմատ նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու վերակառուցման անհրաժեշտութիւնը: Իփէկճեան կ'առանձնացնէր բնագիտական առարկաներն ու արհեստագիտական ուսուցումը: Ոչ այնքան վճռականօրէն, ինչպէս Մամուրեան, ան եւս կը հակադրուէր կրօնաբարոյական դաստիարակութեան: Միայն կրօնքը չէ, նկատել կուտար ան, որ կրնայ բարոյական զարգացման ազդակ ըլլալ. այդ դերը աւելի կատարելութեամբ կրնան խաղալ բնական ու հանրային գիտութիւնները: Բարոյական դաստիարակութեան մէջ ան կը նշէր ընտանիքին դերը, որ պիտի գլխացնէր կրթութեան ու դաստիարակութեան գործը: Ֆիզիքական, մտաւոր եւ բարոյական դաստիարակութիւնը Իփէկճեան կը լծորդէր դպրոցական առօրեայ պայմաններուն: Այս հարցին մէջ անոր մտածումները գլխաւորաբար կ'ուղղուէին դէպի գաւառի անբարեկարգ դպրոցները: Ազգային վարժարանի իսկական չարիքը Իփէկճեան կը տեսնէր հարուստ ծնողքներու կամայականութիւններու մէջ: Ուստի, իր դպրոցական կանոնագրութեան մէջ շատ յստակօրէն կը սահմանուէին տնօրէնի եւ մանկավարժական խորհուրդի, ուսուցիչներու եւ աշակերտներու պարտականութիւնները, իրաւունքներն ու փոխյարաբերութիւնները:

Բնագիտական առարկաները կը կազմեն Իփէկճեանի նախնական եւ երկրորդական կարգի դպրոցական ծրագիրներու հաստատուն մասը: Արեւմտահայերու ազգային կրթութեան ծրագրի միօրինականացումը եւս լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէր այս մանկավարժին, որուն համաձայն, Կ. Պոլսոյ բոլոր դպրոցները պէտք է ենթարկուէին կրթական խորհուրդի ընդհանուր վերահսկողութեան եւ հաշուետու պիտի ըլլային անոր ծրագրի ու կանոնագրութեան իրականացման համար:

1878–ի կէսերուն Իփէկճեան կը ստանձնէ Զմիւռնիոյ հայկական վարժարաններու տնօրէնի պարտականութիւնը:

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

– Ինչ որ չեմ հասկնար Գլոտելի կրնքահայրութիւնն է, այս աղուէսին ծուղակը ինկար:

– Մկրտութեանս օրը խզուեցայ անոր հետ: Գլոտել է ինչ որ կայ հակաքրիստոնէական, ան հին կտակարանի մարդն է: Քրիստոսը խաչել տուող քահանայապետը:

Ըսի իրեն որ ան նոյնիսկ կրնար կրկին խաչը հանել Յիսուսը, եթէ գալու ըլլար նորէն:

– Այո, պատասխանեց, պէտք է:

Գլոտելի քրիստոնէութիւնը եկեղեցին է, այսինքն ոչ թէ մարդուն ազատագրութեան մեքենան, այլ մանաւանդ անոր ճնշման գործիքը:

– Ես դեռ առաջարկ պիտի բերեմ, աւելցուց խանդավառուած, բայց նաեւ լաւ քրիստոնեայ ըլլալ, կը զգամ որ դեռ գոռոզութիւնս չեմ կոտրած: Պիտի առաջարկեմ՝ Պապը աշխատակցի համայնավարութեան հետ, ճշմարիտ քրիստոնէութեան տեղը հոն է, եթէ նոյնիսկ համայնավարութիւնը քանդէ բոլոր եկեղեցիները: Հռովմեացիները բոլոր միջոցներով հալածեցին քրիստոնէութիւնը, բայց ան մնաց, յաղթեց: Համայնավարութիւնը պիտի օգնէ իսկական քրիստոնէութեան վերածնունդին: Պատմուածք մը ունիմ գրելիք՝ «Վերջին Եկեղեցին» որ պիտի ըլլայ առաջինը վերածնած քրիստոնէութեան: Բայց պիտի սպասեմ տակաւին, որովհետեւ չեմ ուզեր որ ըսուի թէ «Տրովադայի ձին եմ»: Դուրսէն ղրկուած մը:

Սէն Դրօբեզ, 25 Յունիս, Կիրակի. – Այս առաւօտ Մաքսիմը աղօթագիրքը առաւ եւ գնաց եկեղեցի:

– Ես կը սիրեմ գիւղերու այս համեստ եկեղեցիները, ուր միայն աղքատներ կան, իսկական քրիստոնէական մթնոլորտ մը:

26 Յունիս. – Մաքսիմին հետ գացինք Փօվալլոն, Կոլֆ Օթէլ: Ուշ է արդէն: Բոլոր սպասաւորները բռնուած են: Միասին գացինք ծովափ, լողացինք, թաղելու համար այս ձախորդութիւնները:

27 Յունիս. – Մաքսիմը հեռաձայնեց բժիշկ Վերոնիէին, որ խոստացաւ բարեխօսել Կոլֆ Օթէլի տնօրէնին, ինծի համար: Այս յոյսով կը մեկնիմ:

– Կանչէ՛ ինծի, ըսաւ Մաքսիմ, եթէ կառքի փորձանք մը ունենաս:

Կը վերադառնամ Մարսիլիա: Դժողքս: Երկուտարի առաջ երբ Սկիւտարի ընկերոջս ըսի, Մարսիլիա կը վերադառնամ, մնայուն:

– Ես այդ բանը պիտի չընէի, պատասխանեց: Ինծի անանկ կուգայ թէ ձախողած մարդու մը վերադարձը պիտի ըլլար ատիկա դէպի իր վատ օրերու վայրը: Անկումը:

Նոյն իրիկունը. – Ժամը վեցը երեսուն անց հասայ տուն, այսինքն՝ եղբօրս տունը: Նամակներու կոյտ մը: Կնոջս նամակները, կ'իմացնեն քննութեան յաջողութիւնները: Սթելլա խէժի գործարանին տնօրէնը, Նէօ – Պրօնզի տիրոջ բարպառնական նամակները: Դժողքը իր բոցերը տարածեց չուրջս:

(Տեսրակին լուսանցքին վրայ) Բնութիւնը հիմա նկարին վրայ է: Հոս է որ կը սկսի արուեստին գործը: Արուեստագէտը կանգնած է բնութեան եւ նկարին միջեւ, իր տենչանքներով, երազներով, իր այրույցքներով, որոնք կը վխտան ու իրար կը հրմշտկեն, իրար կը հալածեն գալ հանգչելու համար նկարին վրայ՝ անոր տալով իր մէկ դրոշմը, անոր վրան գնելով իր ճանկը: Հոս նկարը կ'ենթարկուի արուեստագէտին սահման չճանչցող կամքին: Այն ատեն նկարը կը դադրի նմանելէ բնութեան կամ իրականութեան (ո՞ր իրականութեան) ու կը դառնայ ինքը նոր իրականութիւն մը, այսինքն՝ արուեստ:

Մարսիլիա, 28 Յունիս. – Առջի օր նըտեր էինք Լաֆալի պատշգամը: Քաղցր էր իրիկունը: Սէն Դրօբեզի նաւահանգիստին վերեւ խաղաղ լուսին մը կը պըլպըլար հէքեաթային լուսաշաւիղ փռած ծովուն վրայ: Մասնաւորներու զբօսանաւերը իրենց կայմերը ցցեր էին լուսնկային դիմացը: «Փրոֆէսէօր»ը նստեր էր իր շքախումբով, գեղեցիկ Անգլուհիներ, մերկ ուսերով, արեւէն այրած մորթով եւ նկարիչներ: «Փրոֆէսէօր»ը իր հակակրելի սրածայր մօրուքը կը շարժէր, այսինքն՝ կ'երգէր կիթառի ընկերակցութեամբ: Մաքսիմ կ'ատէր այդ խումբը: Կարծեմ զանոնք մոռնալու համար էր, որ սկսաւ ալզասեան եւ գերմանական կատակներ պատմել: Իր պատմութիւններուն կը պատասխանէի հը՞, այո, հը՞, այո–ներով:

(Շար. 9)

իր նախորդը՝ Մամուրեան, իր առաջին տեսչութեան ժամանակաշրջանին յամառ պայքար կը մղէր «լեզուագիտական» հիմնուած, եւ միւս կողմէ՝ զուտ գործնական, առեւտրական ուսուցման ծայրայեղութիւններու դէմ: 1877 – 78 Թուականներուն Մամուրեանի իրականացուցած բարենորոգումները վարժարաններու մէջ (բնագիտութեան եւ ֆիզիքական մշակոյթի դասեր, կրօնական ուսուցման խիստ կրճատում) յառաջացուցին, ինչպէս տեսանք արեւմտահայ պահպանողականութեան բուռն զայրոյթը: «Արշալոյս արարատեան»ի գրութիւնները Մամուրեանի անկրօնութեան դէմ փաստօրէն կը խրախուսէին հարուստ ազգայիններու հեռանալը վարժարաններէն: Այս պայմաններու մէջ դպրոցներու բարւոքումը կը դատապարտուէր ձախողութեան, քանի որ Զմիւռնացիները համայնքի հանրային հիմնարկներու համար որոշուած եւ հաստատուն տուրք չէին վճարեր: Այս հաստատութիւնները կը բանէին ազգային կալուածներու եկամուտներով, որոնք ի վիճակի չէին գոհացնելու անոր պահանջները: Կը մնային նուէրները, որոնք կախուած էին հարուստներու դիւրաբեկ տրամադրութիւններէն: 1878–ին այս տրամադրութիւնները ուղղուած են Մամուրեանի դէմ, ուստի վերջինս, այլեւս չդիմելով, մանաւանդ նորամոյծ առարկաներու եւ պահանջուող նիւթական հակասութիւններու պայմաններու մէջ հրաժարեցաւ: Յառաջացած խոչընդոտները, սակայն, պիտի ծառանային նաեւ նոր տնօրէնին առջեւ: Վարժարանները ըստ «նոր եւ լաւագոյն մեթոտներու» վերակառուցանելու իր եռանդը չէր համապատասխաներ գոյութիւն ունեցող դրամական յատկացումներուն: Իփէկճեան կը խնդրէր 80 հազար ղրուշի յաւելում կատարել՝ իր բարեկարգումները իրականացնելու համար: Այս կապակցութեամբ հետաքրքրական է անոր առաջարկը՝ նախակրթարանի պարտադիր ուսուցում իրականացնելու համար, ըստ որուն, կրթութիւնը պէտք է դառնար անվճար (բոլորին եւ ոչ միայն աղքատ երախաներու համար) եւ փոխարէնը պիտի սահմանուէր ազգային տուրք: Պէտք է նշել, որ այս առաջարկը իրմէ առաջ ըրած էր Մ. Մամուրեան (1872–ին): Այս մանկավարժները յատկապէս մտահոգուած էին չքաւորներու նախակրթական ուսումով: Դպրոցական տուրքի հարցը Մամուրեան կը տարածէր ընդհանրապէս արեւմտահայ իրականութեան վրայ՝ գործնական քայլերու մղելով Կ. Պոլսոյ ազգային վարչութիւնը:

Իփէկճեանի տեսչութիւնը ստանձնելէն քիչ առաջ Զմիւռնիոյ գաւառական ժողովը որոշած էր դպրոցները վերածել նախակրթարանի, որ հիմք պիտի դառնար կազմակերպուելիք ուսումնարանի համար: Գաւառական ժողովը, սակայն, ի վիճակի չեղաւ անհրաժեշտ միջոցներ հայթայթելու խոստացուած միջնակարգ ուսումնարանը բանալու համար: Ձախողութեան կը մատնուէր Իփէկճեանի՝ նախակրթարանի հիման վրայ միջնակարգ մասնագիտական հաստատութիւն ստեղծելու գաղափարը: Զլաջողեցաւ նաեւ դպրոցական տուրքի հաստատումը, որ կը վնասէր նախակրթարանը բարեկարգելու ծրագրին: Զհրաժարելով իր նպատակներէն, բայց եւ չգոհանալով քիչով, 1880–ին Իփէկճեան հեռացաւ իր պաշտօնէն:

Մ. Մամուրեանի եւ Յ. Իփէկճեանի գործունէութիւնը, անոնց լայն պատրաստակամութիւնը մանկավարժական տեսութիւններու մարզին մէջ անառարկելիօրէն կ'ապացուցանէ, որ ԺԹ. դարու երկրորդ կէսի հայ մանկավարժական միտքը տասնամեակներով առաջ գացած էր ազգային դպրոցի գործնական բովանդակութենէն:

Ուսուցման գործնական բովանդակութեան հետամուտ է նաեւ Բ. Զօրեանի յօդուածները: «Գործնական կրթութեան զգալի պէտքը» յօդուածին մէջ ան կը պահանջէր դպրոցին մէջ կարեւոր տեղ տալ արհեստագիտական – երկրագործական ուսուցման, որ, իր կարծիքով, դըրական կերպով կ'անդրադառնար ժողովուրդի ընկերային կացութեան վրայ: Ի դէպ, 1894–ին Զմիւռնիոյ հայկական վարժարաններու տնօրէն Գ. Տէր – Բարթողիմէոսեան հասունցած հարց կը համարէր նման ուսուցում մը՝ երկսեռ աշակերտութեան համար: 1895 Նոյեմբերէն կը սկսի բանիլ Մեսրոպեան վարժարանին կից Արապեան արհեստանոցը, որուն նպատակն էր արհեստ սորվեցնել աղքատ աշակերտներու: Արհեստանոցի գործունէութիւնը, սակայն, երկար չտեւեց: 1898–ին Մամուրեան կը նշէր, որ եռամեայ հաստատումէն ի վեր արհեստանոցը ոչ մէկ աշակերտ պատրաստած է:

Արեւմտահայ մանկավարժական միտքը 1880 – 90–ական Թուականներուն անդրադարձաւ մանուկներու դաստիարակութեան հարցերուն: Ուշադրութեան արժանի Կ. Պալապանեանի բնորոշումը մանկապարտէզի նպատակին մասին. «Զբօսալի եղանակաւ, արդի մանկավարժութեան պահանջմանց համեմատ, ֆիզիքական, բարոյական եւ մտաւոր կըրթութիւն տալ նորատի երկսեռ մանկանց»: Ան կարեւոր տեղ կը վերապահէր բնութեան ու անոր առարկաներու եւ երեւոյթներու ճանաչումի – դաստիարակչական նշանակութեան: «Մանկական պարտէզ» յօդուածին մէջ Պալապանեան կը քննարկէր խաղալիքներու ընտրութեան, խաղի մանկական տարիքի եւ անհատական յատկանիշներու համապատասխանութեան, զգայարաններու կանոնաւոր եւ հետեւողական զարգացման հարցերը:

Ա. Ա. ԽԱՌԱՏԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ՓՈՂՈՑ ԻՅՆԱԼ...

Փողոց իյնալ ասութիւնը, հաւաքականութիւններու անկման շրջաններուն, հանրային կեանքի ինչ ինչ երեւոյթներուն մասին, յաճախ գործածուող բացատրութիւն մըն է: Անկում կրած ըլլալու իմաստ ունի:

Արդարեւ, կան ժամանակներ, ուր հաւաքականութեան մը մարդկային, մտային ու նիւթական հարստութիւնները փողոց կ'իյնան: Մենք առաջիններուն մասին յաճախ գրած ենք այս անկիւնին մէջ, այսօր կ'ուզենք վերջինէն օրինակ մը տալ:

Բարեկամներ, անցեալ օր սեղանիս վըրայ գիրք մը դրին.

«Զ Ա Մ Բ Ռ»

Պատմական գիրք մը, տպագրուած Ս. Էջմիածնի Կաթողիկոսարանին կողմէ մէկուկէս դար առաջ համաժողովեցեալ եւ շարադրեցեալ ի Սիմէոնէ ցաւատէր եւ վշտակոծ կաթողիկոսէ Երեւանցի:

Ժամանակ չունեցանք նիւթին ծանօթանալու, բայց յայտնի է որ արժէքաւոր գիրք մըն էր ան, թերեւս անգտանելի օրինակ մը իր տեսակին մէջ:

Կողքին ներքին մասին մէջ խոշոր կնիք մը կար.

«ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՂԱԼԱԹԻԱ»:

Նոյնպէս այդ գրքին գրեթէ բոլոր էջերուն վրայ, զանազան անկիւններ կնքըւած էին նոյն ձեւով ու նաեւ Ներսէս Վարժապետեանի անունով ուրիշ կնիքով մը:

Յայտնի է թէ այդ գիրքը ատեն մը Կեդրոնական Վարժարանի գրադարանին մէջ իր արժանի անկիւնը ունէր եւ այդքան բծախնդրօրէն կնքուած էր, որպէսզի ան չկորսուի:

Այո՛, դեռ չէ կորսուած ան, բայց փողոց իյնած է, Սահաֆլար Չարշըսըի մայթերուն վրայ, ուրկէ բարեբախտաբար հայ աչք մը տեսած է զայն ու վեր վերցուցած:

Ոչ մէկը կ'ուզենք ամբաստանել բայց կ'արժէ քիչ մը խորհիլ ու կենալ նման հարցերու վրայ որպէսզի չկրկնուին այսպիսի երեւոյթներ:

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ

«Մարմարա»

ԴԱՒԻԹ ԵՊՍ. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ. – Կիրակի, Փետրուար 8, Սէն Թ'էթիէնի նորակառոյց հայկական մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Հարաւային Ամերիկայի կաթողիկոսական պատուիրակ Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեան: Քարոզին բնաբանն էր՝ Եղիշէի մէկ խօսքը՝ Մահ ոչ իմացեալ մահ է, մահ իմացեալ՝ անմահութիւն: Դաւիթ Եպիսկ. անդրադարձաւ Վարդանանց հաւատամարտին յիշելէ ետք անոր նախընթաց ազգային երկու կարեւոր դէպքերը՝ քրիստոնէութեան պետական կըրօնք հռչակուիլը եւ հայկական տառերու գիւտը, որոնք Հայուն ինքնութիւնը զօրացուցին եւ հոգեկան անկախութիւնը կերտեցին: Վարդանանք այս հաւատքով զինուած, 451–ին, Աւարայրի դաշտին վրայ իմացեալ մահով ապահովեցին հայ ժողովուրդին անմահութիւնը: Պատարագիչ Եպիսկոպոսը իր քարոզի աւարտին յորդորեց հաւատացեալները հաւատարիմ ժառանգորդները մնալ Վարդանանց ոգիին, քրիստոնէական հաւատքին եւ պահպանել ու գուրգուրալ հայ մշակոյթին ու ազգային աւանդութիւններուն վրայ:

Յաւարտ պատարագի, ի պատիւ Դաւիթ Եպիսկ.ին ճաշ մը տրուեցաւ Ազգ. Տան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 200 հոգիի: Եղան ճառեր, խմբերգներ, արտասանութիւններ: Փակման իր խօսքին մէջ կաթողիկոսական պատուիրակը հետաքրքրական տեղեկութիւններ փոխանցեց Հարաւային Ամերիկայի Հայոց կեանքէն, մաղթելով որ ամենուրեք կառուցուին հայկական վարժարաններ՝ հայ մանուկներուն շրթներուն վրայ վառ պահելու համար մեր ոսկեղինիկ մայրենի լեզուն: Այս առթիւ Դաւիթ Եպիսկ. յանձնեց 25 հազար ֆրանքի նուէր մը զոր Պուէնոս Այրէսէն բարերարուհի Տիկին Մարթա Տիրապէքիրեան կատարած էր Սէն Թ'էթիէնի հայկական նորակառոյց շէնքին ի նպաստ: Իր կարգին, Դաւիթ Եպիսկ. հազար ֆրանք նուիրեց, որուն հետեւեցան ներկաներէն շատեր:

Փետրուար 8–ը յիշատակելի օր մը եղաւ Սէն Թ'էթիէնի Հայերուն համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ԷՄԻԼ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով առողջապահութեան նախարար Էմիլ Սամսոնի Գաբրիէլեան պարգեւատրուած է Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի պատուոյ գիրով, ի գնահատութիւն բազմամեայ իր ծառայութեանց, իր ծննդեան 50–ամեակին առթիւ:

×

ՍԱՀԱԿ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՉՄՇԿՈՒՄԻ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆ

Զապորոժիէ (Ուկրանիա) տեղի ունեցած գեղարուեստական չմշկումի Խորհ. Միութեան պատանեկան ախոյենութեան մրցաշարքին Երեւանէն Սահակ Մխիթարեան (15 տարեկան) նուաճած է ախոյեանի ոսկէ մետալը: Տասը լաւագոյններու շարքին է Հայաստանէն ուրիշ մարզիկ մը՝ Սամուէլ Հայրապետեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Գիւղացիները ի զուր կը խրատեն, որ վերջ տայ էս բաներուն: Պօղոս կը սպառնայ, որ եթէ ուզէ՝ կրնայ բոլոր գիւղացիները բանտ լեցնել: Իրաւ ալ, ան կը դառնայ գիւղի պատուհասը եւ իրարու ետեւէ բանտ լեցնել կուտայ գիւղի բանիմացներն ու ճահիլները՝ ամբաստանելով զանոնք, որ տուներուն մէջ զէնք կը պահեն ու ֆէտայիներուն հետ կը տեսնուին: Գիւղացիները կը խուսափին Պօղոսէն այնպէս, ինչպէս անտանելի վէրք ունեցողէ մը եւ կամ շողինքը բերանին կապուած շունէ մը: Անոնք այլեւս իրենց արտերուն մէջ չէին աշխատցներ զինք ու Պօղոս գեղին մէջ առանձնացած էր կապըւած շան մը պէս:

Այդ օրերուն Պօղոս կ'իմանայ որ գիւղին մէջ երկու ֆէտայիներ մտած են ու թաքնուած Մանասէլ Սերոբի տան մէջ: Այս որ կը լսէ Պօղոս՝ երկու օրէ ի վեր սպիտակ ձիաւորին համար գիւղ իջած ժանտարմներուն կը մատնէ թաքնուած Մաթօն ու Մուսեղը, ընկերները այդ գիշեր խակ մտադրած էին հեռանալ գիւղէն ու Հացեկի, Գարափունարի կողմերը անցնիլ, Մարտիկին միանալու համար:

Ժանտարմները կը պաշարեն Մանասէլ Սերոբի տունը ու կը սկսի հրացանաձըգութիւն: Կռուին կը միանան գիւղի ճահիլները:

Ջէրչի Կիրոս իր նամակին մէջ կը պատմէր կռուին մանրամասնութիւնները, Չեչոտ Պօղոսին կախուիլը ու սպիտակ ձիաւորին յաղթանակը:

×

Ջէրչի Կիրոս սնտուկը կռնակին՝ Մարտիկին հետքը գտնելու համար Վարդաձորէն բաժնուելէն յետոյ կ'անցնի Իգօլի դաշտերէն, կը մտնէ Սարը Քէօյ, այնտեղէն ալ՝ Դատուան: Դատուանի մէջ կ'իմանայ Պէքիրի կնոջ՝ Զարէի գլխին եկածները: Եւ սակայն, Մարտիկին որտեղ ըլլալը յայտնի չէր: Նոյնպէս Դատուանի մէջ կ'իմանայ, որ գիշերով անցեր էին Մուսեղն ու Մաթօն:

Ջէրչի Կիրոս, սնտուկը կռնակին, Դատուանէն կը մտնէ Խուրշիտի հողը:

Կէսօրը անց էր, երբ Խուրշիտի գիւղը մտած՝ կը սկսի զնկլտան չաւաներու զովքը պոռալ: Կը տեսնէ յանկարծ, որ գիւղի քիւրտ լաճերը փողոցէն վար կը վազեն: Դէպի Խուրշիտի խոնախին կողմը կ'երթային քիւրտ ծերերն ու կիները:

Գեղին մէջ այդ օր կ'ըսես հանդիսաւոր բան մը կար: Ինքն ալ՝ սնտուկը կռնակին՝ փողոցէն վար կ'իջնէ: Երբ կը հասնի խոնախի հրապարակը, կը տեսնէ բազմութիւն մը տինկին քարին շուրջ հաւաքուած: Կիրոս երեք տարի յետոյ առաջին անգամն էր, որ կը հանդիպէր Խուրշիտին կակուղ ու նենգ արտայայտութեան: Ծաղկոտ դէմք մը, տապարաձեւ մօրուսին ու մազերուն մէջ սպիտակ ինկած:

Խուրշիտ, խոնախին քովի աղբիւրին գլուխը փռուած գորգի մը վրայ ընկողմանած, նարկիլէ կը քաշէր, մինչ բազմութիւնը տինկին շուրջ հաւաքուած, կը հրհռար ուրախութենէն: Ջէրչի Կիրոս կը մօտենայ տինկին քարին շուրջ հաւաքուած բազմութեան եւ ի՞նչ տեսնէ. երկու Հայեր, մէկը ճահիլ, իսկ միւսը տարեց, տինկին լծուած՝ ծանր քարը կը դարձնեն:

Կիրոս քովի տարեց քիւրտի մը կը հարցնէ, թէ ի՞նչ յանցանք գործած են էդ երկու Հայերը: Քիւրտը կը պատասխանէ, որ հայր ու որդի են, Գոմ գիւղէն, ու երկու տարի տուրք վճարած չեն պէկին: Խուրշիտ, եզան տեղ լուծին, տինկին քարին ու բեռցուած սայլին կը լծէ այն Հայերը, որոնք չեն կրցած տուրք տալ ու մերժած են լաւագոյն պատիւներով հիւրասիրել իր զոլամները, երբ ձիերով անոնց դուռը իջած են:

(Շար. 259)

Տիկին Սեդա Կիւլպոլեան, Մինաս եւ Սրբուհի Պաղտասար ցաւով կը ծանու- ցանեն իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԿԻՒԼՊՈԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Մեսրոպեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 12-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Փետր. 18ին ժամը 8·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա-Սիոթայի գերեզմանատունը ամփոփ-ուելու համար ընտանեկան դամբարա-նը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պետրոսեան եւ Քրնեագեան ընտանիքը իրենց սիրելի բարեկամուհիին, Տ. Արաքսի Ակոնայեանի ցաւալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին, Պ. Զաւէն Յովհաննէսեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Այրի Տիկին Մըսըրլը իր ամուսնոյն՝ Գեղամ Մըսըրլըի յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին, 100 Ֆ. «Դպրոցասէր»ին (ստա-նալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

DONNE COURS DE
GUITARE et de TAR
Musique Occidentale et Arménienne
VASKEN SOLAKIAN
Tél.: 736. 99. 25

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի Վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ՝ բոլոր ըն-կերուհիները, Թէյասեղանի մը շուրջ, Փետրուար 16, ժամը 8·30-ին, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Կը խնդրուի ընկե-րուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux
A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:
Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:
Մուտք՝ 25 Ֆ.

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

5 ՅՈՒՆԻՍ — 15 ՅՈՒՆԻՍ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
Փետրուար 22, Կիրակի, ժամը 16-ին
Հայ Մշակութային «Օշական» սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine — NICE
Կը դասախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Նիւթ՝
«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԵՒՈՐՈՂ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Notre Cine - Club présente
"LE TRIANGLE"
Film arménien d'Henrik MALIAN
Version originale
Sous-titré en français
Le JEUDI, 19 FEVRIER, à 20h.15
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Ընդունելութիւն

Ի ՊԱՏԻՒ
Ընկերուհի ԱՍՏՂԻԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Փարիզի մաս-նաճիւղը, հաճոյքը ունի պատուելու, իր վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝ ԱՍՏՂԻԿ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆը, (Արժանթէյէն), Եւրո-պա իր հրաժեշտի առիթով:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, համակիրները եւ բարեկամները:

Կիրակի 22 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 16-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:
17, Rue Bleue, Paris 9e

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչու-թիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Աղաւնի Օսգանեանին և ընտանե-կան բոլոր պարագաներուն իր մօր մահ-ուան առթիւ: Ցաւակցութիւններ նաեւ Տէր եւ Տիկին Սէրժ Սիմոնեանի եւ ըն-տանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց մօր Այրի Տիկին՝ Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ:

YAN'S CLUB
5, Ave. Reille, 75014 - Paris

CONCERT
A la mémoire de son Président
HAIG ESSABALIAN
Mercredi, 18 Fév. à 20h.45, au Club

Avec la collaboration de:
HOVANES ANASTASSIAN
Quatuor à Cordes SEVAN
Emmanuel Kouyoumdjian, Françoise Queguiner, Hovanès Anastassian, Paul Frithof.

Avec la participation de:
ANNA KARAKAIA
EUGENIE ALECIAN

Programme: AIVAZIAN, MIRZOYAN, KOHARIG GHAZAROSSIAN, KOMITAS.

Possibilités de diner après le concert
Réservations au Club: 589.20.48

ATTENTION
CHANGEMENT DE DATE

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente
«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN
1er MARS, DIMANCHE
à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.
Les billets sont en vente chez:
— Ets. K. BAKERDJIAN:
35, Rue de Trévise, Paris 9e
— Librairie PALOUYAN:
9, Rue de Trévise, Paris 9e
— Restaurannt EREVAN:
29, Rue Bergère, Paris 9e
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53
— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29-ին:

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h.
Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

—×—

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:
— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON
Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 couchettes), 6310 F. (2 couchettes) etc.
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

—×—

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.
De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Août
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Անդրանիկ խաչատուրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Լիւսի Զապունեան կը նուիրէ 50 Ֆ. Ալֆորվիլի Կապոյտ Խա-չին:

MARSEILLE

La Section Culturelle de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
organise
Le Vendredi, 20 Février, à 21 h.
A son siège — 33, Cours Pierre Puget
Une Conférence
par M. GERARD DEDEYAN
(Professeur à l'Université de Montpellier)
Thème de la Conférence:
3000 ANS D'HISTOIRE ARMENIENNE

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ խումբի գնդակահարեալ-ներու գերեզմաններուն աւանդական այ-ցելութիւնը 22 Փետրուար, Կիրակի ա-ռաւօտ:

Ժամադրավայր, Փորթ-տը-Շուազի մէթրոյի սրճարանի առջեւ ժամը 10-էն սկսեալ: Թափօրը առաջնորդուած ծաղ-կեփունջերով, դրօշակիրներով ու մի-ջազգային դիւանագիտական ու ֆրան-սական իշխանութեանց ներկայացուցիչ-ներով դէպի Իվրիի գերեզմանատուն ճամբայ կ'ելլէ ժամը 10·30-ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ազատութեան, Ֆրանսայի ազատագրման ու հակաֆա-շիստ պայքարի հերոսներու — հայ եւ բոլոր ազգերու պատկանող — յիշատակը յարգողները:

×

Նոյն օրը, Կիրակի 22 Փետրուար ժամը 11-ին, Պուշ-տիւ-Ռոնի Օպանյը քա-ղաքին մէջ — Մարսէյլի արուարձան-բացումը կը կատարուի ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ պողոտային, մասնակցութեամբ քաղա-քին երեսփոխան — քաղաքապետ Պ. Լու-մոն ԳԱՐՄԷՆԻ ու քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներուն, ինչպէս նաեւ ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց: Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի, Լիոնի, Կրը-նոպլի, Նիսի եւ այլ քաղաքներու հայ նախկին Ռազմիկներ ու Դիմադրական-ներ: Փարիզէն նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Պ. Գ. ՊԱԳԸՐՃԵԱ-Նի կը մասնակցի արարողութեան:

Օպանյի ինչպէս նաեւ Մարսէյլի եւ շրջանի մեր ազգակիցները կը հրաւիր-ուին իրենց ներկայութեամբ բարձրացը-նել հայութեան համար պատուաբեր այս արարողութեան հմայքն ու արտայայտել իրենց համակրանքը Օպանյի քաղաքա-պետական խորհուրդին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ
ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18
MERCREDI
18 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 160 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 350 Ֆ. - Հատը՝ 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.845 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.845

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

(ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ 60-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Փաւառէն Երեւան, Փետրուար 16էն 18, Հայաստանի ժողովուրդն է, որ կը ցցուի կարմիր նորակարգ բռնատիրութեան դէմ: Հանրապետութեան խորհրդայնա-ցումէն՝ 1920 Դեկտ. 2, հազիւ երեք ամիս ետք: Ազգային եւ ընկերային իր արժանաւորութեանը տէր Հայաստանի գիւղացիութիւնն եւ աշխատաւորութիւնն է, որ կարճ ժամանակի ընթացքին կը հաստատէ «ռազմական կոմունիզմ»ին բնոյթը:

Բռնագրաւումներ՝ սանձարձակ եւ անհաշիւ տարողութեամբ: Զերբակալութիւններ մտաւորականներու, պետական, կուսակցական դէմքերու: Հայ բանակի անճիտում՝ սպաներու աքսորով: Անոնց շարքին՝ Սարտարապատի կերտիչներէն զօրավարներ Նազարբէկեան եւ Սիլիկեան: Եւ, վերջապէս, կացինահարումներ, գնդակահարումներ Երեւանի բանտին մէջ:

Այսպէս, ո՛չ միայն ահ ու սարսափի մթնոլորտ, այլեւ սեւով ճերմակի վրայ արձանագրուած համաձայնագիրի մը ութ յօդուածներուն ոտնահարումը: 1920 Դեկտ. 2-ին «Ռ. Ս. Ֆ. Ս. Հ. լիազօր ներկայացուցչութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան միջեւ» կնքուած համաձայնագիրին կատարեալ անտեսումը, բռնաբարումը:

Միւս կողմէ կը դրժուին ազգային-քաղաքական գետնի վրայ դրուած հրապարակային խոստումները: Դեռ Դեկտեմբեր 1-ին, Հայաստանի խորհրդայնացումէն մէկ օր առաջ, Բագուի Սովետներու հանդիսաւոր նիստին, Ադրբեջանի Յեղկոմի նախագահը՝ Նարիման Նարիմանով, կը կարդայ իր գլխաւորած մարմնին Դեկլարացիան… խորհ. Ադրբեջանը զիջում է եղբայրական Հայաստանին Լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրը եւ Նախիջեւանը…: 11-րդ բանակի ռազմակոմիսար Օրջոնիկիձէն՝ Յայտարարութիւնը կ'որակէ «պատմական մի ակտ», եւ այն ալ՝ մեծագոյն կարեւորութիւն ներկայացնող:

Դիւանագիտական յայտարարութիւն մը՝ Հայութիւնը սին յոյսերով օրօրելու համար: Որպէսզի շուտով կնքուի խորհրդայնացման համաձայնագիրը:

Զանգեզուրը կ'ազատի՝ շնորհիւ իր ընդդիմութեան խորհրդային բանակին դէմ: Լեռնային Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը ցայսօր կը մնան Բագուի սահմաններուն մէջ: Ոտնահարելով տարրրական իրաւունքները Հայ ժողովուրդին:

Թիֆլիսէն Երեւան ժամանած ամենայն հայոց բանաստեղծը՝ Յովհ. Թումանեան, Մարտ 24ին, կը հեռագրէ Օրճոնիկիձէին: Ականատես ըլլալէ ետք իրադարձութեանց: «… Ռազմանակատում ընկեր կոմունիստները որոշ կերպով ասում էին, որ ամբողջ յեղափոխութեան ընթացքին կարմիր բանակը աւելի անմիտ կռիւ չի վարել…»: Որովհետեւ, իրաւ դէմ ելած են մէկ կողմէ Հայաստանի բանուորներն եւ աշխատաւոր գիւղացիները, միւս կողմէ Համայնավարներու զինուած խումբերը: Թումանեանի հաստատումն է այս:

Անմիտ եւ անիմաստ, արդարեւ, որովհետեւ իշխանութեան գլուխն անցած Ռեւկոմը, հակառակ Կասեանններու եւ Մռաւեաններու նման լրջախոհ Համայնավարներու, փորձեց գործադրութեան դնել «Ռուսիոյ օրինակը»: Անտեսեց Հայաստանի իւրայատուկ պայմաններն ու Հայ ժողովուրդին ակնկալութիւնները, յոյսերը: Կասեան, Մռաւեան հրաժարեցան Ռեւկոմէն՝ տարակարծիք գտնուելով իրենց ընկերներուն գործադրած իբր թէ յեղափոխութեան քաղաքականութեան հետ:

Լենին, համաժողովրդական ըմբոստութեան սանձումէն քիչ ետք, Ապրիլ 11ին, Ալ. Միասնիկեանի միջոցաւ գրաւոր կը յիշեցնէ Անդրկովկասի Կարմիր իշխանաւորներուն, թէ պէտք չէ հետեւին Ռուսիոյ օրինակին: Դառնան կոյր կամակատարները հոն «ժամանակաւոր» կերպով գործադրուած «Ռազմական կոմունիզմի» քաղաքականութեան:

Զգաստութեան հրաւէր՝ ուղղուած անոպաններուն, բռնութիւնը իբրեւ ընկերվարութեան ճամբայ նկատող մարդոց հասցէին:

Այս տարրական ճշմարտութիւնը չըմբռնեցին պատմութեան մէկ վայրկեանին իշխանութիւնը իրենց ձեռքը անցուցած օրուան Համայնավար իշխանաւորները:

Անխուսափելին արձանագրեց նոյն պատմութիւնը:

Համաժողովրդական ապստամբութիւն: Ցանուն ազատութեան, անկախութեան, քաղաքական եւ ընկերային տարրական իրաւունքներու յարգումին:

Փետրուար 18-ը ժողովուրդի մը արդար խոյանքն է՝ ընդդէմ բռնատիրութեան:

Հայոց դարաւոր պատմութեան մէկ նոր էջին վկայութիւնն է այս:

Ժ. Մ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Փետր. 16 թուակիր Միլլիյէթ-ը, Տօյլ Մաք Մանըսի ստորագրութեամբ քանատական օրաթերթ՝ «Թորոնթօ Սթար»ի մէջ (ի դէպ նոյն յօդուածագիրը այս նիւթին շուրջ գրած էր Հերըլտի Յունուար 24/25 թիւին մէջ - «Յառաջ» Յունուար 27 - եւ հաւանաբար նոյն յօդուածն է) լոյս տեսած յօդուածի մը ակնարկելով, ի մէջ այլոց7 հետեւեալ յայտնութիւնները կ'ընէ: Ինչպէս պիտի տեսնուի, Թուրքերը բաւական «լաւատեղեակ» են եւ ծանօթ նոյնիսկ ներքին «տարակարծութիւններու»…

×

Վերջերս, Թուրք դիւանագէտներն ու անոնց ընտանիքի անդամները թիրախ առնող Հայկ. ահաբեկչական նոր շարժում մը՝ անշեղ կարգապահութեամբ իր գործունէութիւնը կը շարունակէ: 15 Թուրք դիւանագէտներ սպաննելով հանդերձ ցարդ ոչ մէկ անդամը ձերբակալուած հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութեանց ամէնէն կարեւորը՝ մարքսիստ հակումով Հայկ. Ազատագրական Գաղտնի Բանակն է: Ներկայիս, Միացեալ-Նահանգներն ալ ներառեալ՝ 6 երկիրներու մէջ կազմակերպուած մարքսիստ հակումով այս ահաբեկիչները՝ մոլեռանդ ձախակողմեաններու կողմէ կը ղեկավարուին: Լիբանան, Ֆրանսա եւ Միացեալ-Նահանգներու մէջ ապրող ունեւոր ընտանիքներու զաւակներէն բաղկացած ահաբեկչական այս խումբը՝ Արեւելեան Անատոլուի կարեւոր մէկ հողամասին Հայերու վերադարձումը կը պահանջէ:

Իսկ ներկայիս, աշխարհի զանազան երկիրներուն մէջ ապրող 6 միլիոն Հայեր, յիշեալ ահաբեկիչները քաջալերելու կամ չքաջալերելու հարցին շուրջ տարակարծիք են: Միւս կողմէն, Պէյրութէն ղեկավարուող եւ Դաշնակ անունով պատմական հայ ահաբեկչական կազմակերպութեան մաս կազմող եւ աջակողմեան հակումով երկրորդ խումբ մը՝ «Հայկ. Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկներ»ը ալ՝ «Հայկ. Ազատագրական Գաղտնի Բանակ»ին հետ տարակարծիք են: Այս վերջինները, Թուրքիայէն վերադարձուելի հողերուն՝ ներկայի Խորհ. Հայաստանին կցումը կը նախատեսէ: Մարքսիստ գաղափարապաշտութենէ խրտչող Լոս-Անճըլըսի մէջ բնակող բազմաթիւ հայ նշանաւոր գործատէրեր եւ փրօֆէսէօրներ ալ, Հ. Ա. Գ. Բ.-էն՝ ծօրճ Հապաշի գլխաւորած պաղեստինեան ազատական շարժումին կողմէ ղեկավարուած ըլլալը կը հաստատեն: Ահաբեկիչներու մեծամասնութիւնը, ներկայիս՝ Պէյրութի մէջ համախմբուած ըլլալով հանդերձ, ոչ անոնց կեդրոնատեղին եւ ոչ ալ՝ հետքերը գտնել կարելի է:

×

Նորէն հայկ. ահաբեկչական կազմակերպութեան մը կողմէ ամերիկեան մամուլին ղրկուած հաղորդագրութեամբ մը, Խորհ. Միութեան՝ հայկ. ահաբեկչութիւնը գործնապէս քաջալերած ըլլալու վարկածը հերքուած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՇԻԻ մէջ, Պալին ժամանումէն հազիւ 15 վայրկեան առաջ, ձեռնառումբ մը պայթած է, սպաննելով այն ահաբեկիչն իսկ, որու ձեռքն էր: Երկու հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են: Երեքշաբթի օր Յովհ. Պօղոս Բ. Մանիլ կը հասնէր, ուր 50 հազար զինուոր պաշտպանման վիճակի մէջ գտնուող քաղաքի մը պատկերը կուտային մայրաքաղաքին: Հոս ալ, հակառակ ձեռք առնուած բոլոր միջոցներուն, ահաբեկիչ մը բռնուած է, որպէս քահանայ ծպտուած:

ՏՈԼԱՐԸ նոր մրցանիշ մը կոտրեց առջի օր (Երկուշաբթի) 5 Ֆ. 20-ի հասնելով Փարիզի սակարանը: Մառքը, սակայն, կը ջանայ ինքզինքը գտնել:

ՊԱՍՔ ԳԱՒԱՌԸ ամբողջ մեռած երկրի մը պատկերը կը պարզէր Փետր. 16-ին, չարչարանքի տակ մեռած պասք մարտիրոսին յուղարկաւորութեան առթիւ: Ութ օրուան ընթացքին, նոյն շրջանը երկրորդ զանգուածային գործադուլն է, որ կը կազմակերպէր բայց այս անգամուան պարզուած պատկերը նախընթաց չունէր:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԻ եւ ՍԷ-ԺԷ-ԹԷի անդամներէ կազմուած քոմանտօ մը ըստիպեցին Երկուշաբթի իրիկուն, որ հեռատեսիլի Անթէն 2 կայանը դադրեցնէ ուղղակի սփռած իր յայտագիրը, նուիրուած երիտասարդութեան: Վիճաբանական հանդիպումը, զոր Անթէն 2 կազմակերպած էր Եւրոպա Մէկ կայանին հետ, իբրեւ նիւթ ունէր «20 տարեկան, ի՞նչ բանի համար»: Հրաւիրուած էին 17-էն 25 տարեկան 33 երիտասարդներ, Փալաս, եւ հարցումներ պիտի ընէին եօթը անձնաւորութեանց: Հաւաքոյթը նոր սկսած էր երբ նախ Թռուցիկներ սկսան «Թռչիլ» սրահին մէջ, ապա աղմուկը կը մեծնար, ցոյցի բնոյթ կ'առնէր եւ յայտագրին պատասխանատուն՝ Ժ. Փ. Էլքապաշ վերջ կուտար յայտագրին, յայտնելէ ետք համայնավարներուն. «Եթէ այս է, լրատուութեան ազատութեան ձեր ըմբռնումը, շատ լա՛ւ»: Կը պարզուէր նաեւ թէ կեղծ հրաւիրատոմսներ տպուած էին եւ այդ ձեւով է որ «կազմակերպուած ցուցարարներ» կրցած էին ներս մտնել: Անշուշտ բոլորովին տարբեր բացատրութիւն կուտայ Իւմանիթէ, որու համար ազատութիւն չկայ, միայն պեղծարարութիւն եւ գրաքննութիւն կը տիրեն…:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ապահովութեան ազգային խորհուրդը մէկ ամիս պայմանաժամ կուտայ «բոլոր Թուրք քաղաքացիներուն, արտասահման ապաստանած եւ ընդդիմադիր վարչակարգին» որ Թուրքիա վերադառնան եւ իշխանութեանց ներկայանան հակառակ պարագային պիտի զրկուին իրենց քաղաքացիութենէն»: Թրքական հպատակութեան օրէնքը բարեփոխող հրովարտակ - օրէնքը կ'ըսէ. - «Ոեւէ անձ, որ գործած է կամ կը գործէ Թուրքիոյ դէմ երբ արտասահման կը գտնուի, այս օրէնքի հրատարակութենէն սկսեալ, երեք ամսուան պայմանաժամ մը կը վայելէ - մէկ ամսուի իջած երբ պատերազմական վիճակ հռչակուած է - երկիր վերադառնալու եւ իշխանութեանց ներկայանալու համար: Միւս կողմէ, Թուրք բանուորական կուսակցութեան նախագահուհիին՝ Տիկին Պեհիճէ Պօռան, 71 տարեկան, որ ներկայիս Պելժիա ապաստանած է, ի բացակայութեան դատապարտուեցաւ 8 տարի եւ 9 ամիս բանտարկութեան եւ 11 ամիս հսկողութեան տակ բնակութեան:

ՕՏԱՐ, ԳԱՂԹԱԾ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ հարցը կը շարունակէ լայն տեղ գրաւել մամուլին մէջ, համայնավարներու «հակագաղթող» արշաւանքին առթիւ: Այս առթիւ կը յիշուի թէ 1980ի սկիզբը, Ֆրանսայի մէջ 4 միլիոն 124.317 օտար աշխատող կար: Ազգերու գետնի վրայ, բաժանումը հետեւեալն է. - Փորթուկալցի՝ 866.610, Ալժերացի՝ 782.111, Սպանացի՝ 445.368, Մարոքցի՝ 399.952, Թունուզցի 183.782, անհայրենիք ապաստանեալ (ափաթրիտ) 108.566, ֆրանսախօս Ափրիկեցի 106.102, Թուրք՝ 92.772, Եուկոսլաւ 70.550, զանազան 414.530: Կան նաեւ 782 հազար Եւրոպայի հասարակապետութեան երկիրներէն: Գլխաւոր կեդրոններն են՝ Փարիզեան շրջան, Ռոն-Ալփ, Փրովանս-Քոթ տ'Ազիւր, Հիւսիս եւ Լոռէն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ քիչ մըն ալ աւելցաւ Ֆրանսայի մէջ, Յունուարի ընթացքին: Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն Դեկտեմբերէն Յունուար գործազուրկներու թիւը մէկ միլիոն 632 հազարէն անցած է մէկ միլիոն 680 հազար 300-ի (աւելի 3%): Իւմանիթէ սակայն անգործներու բուն թիւը երկու միլիոնէն աւելի կը գտնէ:

ԶՈՐՍ ՍԱՌՈՒՑՕՅՆԵՐ, որոնք ամբաստանուած էին, որ երախայ ծեծած ու բռնաբարած են գլխատուեցան Ռիատ եւ Թապուք, Ուրբաթ իրիկուան աղօթքներէն ետք:

ՓԱՐԻԶԻ մէջ եղեռնափորձ մը եւս գործուեցաւ, Երկուշաբթիէն Երեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, այս անգամ քարուքանդ ընելով կրթական նախարարութեան առաջին յարկը: Արարքին տէր եղաւ քորսիքական խումբը:

«ՊՐԱՒՏԱ» որ ճշմարտութիւն կը նշանակէ եւ Խորհ. համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթն է (այսինքն՝ երդիծաթերթ չէ) կը մեկնաբանէ Ֆրանսայի մէջ, այլեւս ի գործ դրուած «ապահովութիւն եւ ազատութիւն» օրէնքը, ու կը գրէ «Ֆրանսական իշխանութիւնները կրնան այլեւս արգիլել որեւէ ցոյց կամ տողանցք» ու կ'աւելցնէ. - «Աշխատաւոր Ֆրանսան վրդովումով դիմաւորեց իշխանութեանց այս նոր յարձակումը ժողովրդավար նուաճումներուն դէմ»…: Երբ ամէն ոք գիտէ, որ Խորհրդային Միութիւնը օրէնք մը հանած է ըստ որում չեն արգիլուած միայն այն ցոյցերն ու տողանցքները զորս իշխանութիւնները կը կազմակերպեն, Պրաւտաի այս եռանդը Ֆրանսայի ժողովրդավար սկզբունքները պաշտպանելու աւելի համով կը դառնայ անշուշտ:

ՆՈՐ ԷՋԵՐ
ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ
ԿԵԱՆՔԷՆ

130 տարուան պատմութիւն ունի սայաթնովագիտութիւնը: Այդ շրջանին յայտնաբերուած են մեծ երգիչին պատկանող միայն երկու ինքնագիր մատեան. առաջինը անոր խաղերու ծանօթ տետրակն է՝ Դաւթարը, որուն հիման վրայ Գ. Ախվերդեան 1852–ին առաջին անգամ հրապարակած է Սայաթ Նովայի հայերէն երգերը, երկրորդը՝ 1766–ին Ջաւախքեթալայի շրջանի Կախօ իջեւանատան մէջ անոր ընդօրինակած գրչագիրն է, զոր 1906–ին Թաւրիզի մէջ տեսած ու նկարագրած է Փրոֆ. Հրաչեայ Աճառեան եւ ներկայիս կը գտնուի Մաշտոց Մատենադարանը, 4270 թիւին տակ:

Սայաթ Նովայի ընդօրինակած երրորդ մատեանը օրերս բերուած է Մատենադարան: Այս ձեռագիրը գիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ, որովհետեւ նոր լոյս կը սփռէ երգիչին կեանքի մէկ ժամանակաշրջանին վրայ, որ բանասէրներու կարծիքով անոր կենսագրութեան «ամէնէն մութ էջեր»ը կը կազմէ: Ախկա այն ժամանակաշրջանն է, երբ Սայաթ Նովա կը վտարուի պալատէն եւ հոգեւորական կը ձեռնադրուի: Տակաւին 1852–ին Գ. Ախվերդեան գրած է. «Սայաթ Նովու կրօնաւորելու տարին ոչ ով չէ իմանում: Դժուար թէ նա մտած ըլի վանքն իր կնոջ մահից (իմա՝ 1768 թ. – Բ. Զ.) առաջ, միայն շատ կարելի է, որ մէ քանի տարի իր կնոջ մահիցն էլ առաջ հրաժարած ըլի խաղ ասելուցն, ինչուր որ Դաւթարում չէ պատահում 1759–ից յետոյ հանած խաղ»:

Ցետագային անուանի շատ բանասէրներ զբաղեցան Սայաթ Նովայի կեանքի ու ստեղծագործութեան ուսումնասիրութեամբ եւ անոր աշուղական ու կրօնական գործունէութեան վերաբերեալ շրջանաւութեան մէջ դրին նոր փաստեր, սակայն, ինչպէս կը գրէ Մ. Հասրաթեան, անոր կենսագրութեան չլուսաբանուած կարեւորագոյն էջերը մնացին 1759ի վերջերէն մինչեւ 1762 – 63 թուականները:

Նոր յայտնուած ձեռագիրը, որուն բովանդակութիւնը Գրիգոր Նարեկացիի «Ողբերգութեան Մատեան»ն է, ընդօրինակուած է Հայոց ՌՄԺ թուականին (1760 Սեպտ. – 1761 Սեպտ.) իր իսկ՝ Սայաթ Նովայի ձեռքով, Պարսկաստանի Գիլան նահանգի Ենզելի (Անզալի) նաւահանգիստի հայկական եկեղեցւոյ մէջ:

Բնագրի առանձին էջերու վրայ կան փոքր յիշատակութիւններ, իսկ, վերջաւորութեան պահպանուած է Սայաթ Նովայի ձգած հետեւեալ յիշատակարանը.

Գրեցաւ ի Գիլան Անզալի եկեղեցին, թվին ՌՄԺ (1210+551=1761): Ով ընթերցող, յիշեա գծող Ստեփանոս վարդապետս, որ Սայեաթ Նովայ ասին, եւ հայր իմ մա(հ)տիսի Կարապետ եւ դուք յիշեալ լինիք: Առաջնորդութեան Հախպտոյ Զաքարիա վք Թիֆլիզցի:

Ստորեւ տալով նոր տուեալներէն բխող մեր առաջին եզրակացութիւնները, համոզուած ենք, որ յետագային մեր բանասէրները, հիմնուելով նոր յայտնուած ձեռագրի հաւաստի հաղորդումներուն վրայ, կը վերանային ու կը ճշդեն Սայաթ Նովայի կենսագրութեան յաճախ միայն կռահումներու վրայ կառուցուած ու «մշուշի մէջ» մնացած յատուկ ժամանակաշրջանները:

1.– Սայաթ Նովա իր ընդօրինակած ձեռագրի կարգ մը էջերուն մէջ ինքզինք կը կոչէ Տէր Ստեփանոս քահանայ, իսկ ձեռագիրը աւարտելուն՝ վարդապետ: Կը նշանակէ որ 1761–էն մէկ երկու տարի առաջ ան քահանայ ձեռնադրուած է եւ իր բանաստեղծական շնորհքի, գըրչութեան արուեստով զբաղելուն, թերեւս նաեւ լաւ քարոզիչ ըլլալուն համար, վարդապետ կոչուած:

Հոս վարդապետ կոչումին տակ պէտք չէ նկատի ունենալ ամուրի ու վարդապետական գաւազան կրող հոգեւորականը, որովհետեւ, ինչպէս կը հաստատէ Բաբգէն Կաթողիկոս Կիւլէսէրեան, միջնադարուն ընդունուած էր կանամբի (ամուսնացած) արժանաւոր եկեղեցականները եւս վարդապետ կոչել: Հաւանաբար Սայաթ Նովայի ժամանակ ալ այդ կարգը գոյութիւն ունեցած է, որովհետեւ նոյնիսկ շատ աւելի ուշ ժամանակներ, մինչեւ Ի. դարու սկիզբները վարդապետ բառը կը գործածուէր նաեւ «աբեղայ կամ վանական բառերու նշանակութեամբ» (Վ. Բաստամեանց):

Իր հոգեւորական ըլլալու մասին Սայաթ Նովա ակնարկած է վրացերէն խաղերէն մէկուն մէջ՝ «Իմ խիղճ գլուխ, քիզիդ ես ինչ պատահից» (1963–ին հըրատ., Վ – 32): Հաւանաբար հոգեւորականի իր նոր վիճակէն դժգոհ ըլլալու հանգամանքը թելադրած է իրեն յօրինելու այդ խաղը, ուր ան կ'ըսէ.

Աշխարհական էի՝ քահանայ դառնալն ինչիս էր:

Մ. Հասրաթեան 1959–ին այս խաղի յօրինումը թուագրած է 1761 – 63 թուականները, իսկ 1963–ին, երբ Սայաթ Նովայի վարդապետ դառնալու ժամանակը փոխադրուած է աւելի ուշ, երգի յօրինումը դրած է 1775 – 77 թուականներուն:

Ցիշեալ խաղի ոգիէն եւ տրամադրութենէն կը զգացուի, որ երգիչը զայն պէտք է ստեղծած ըլլայ հոգեկան ծանր ապրումներու ժամանակ, երբ «թագաւորի կամքով» մէջլիս կանչուող «գոված – անուանի» աշուղը կաչկանդուած է «սեւ քուրձով»: Իսկ նման տրամադրութեան մէջ Սայաթ Նովա կրնար ըլլալ հոգեւորական դառնալու սկզբնական շրջանին եւ ոչ թէ անկէ 10 – 15 տարի ետք, երբ ան արդէն շատոնց պէտք է հաշտուած ըլլար իր վիճակին հետ: Կը կարծենք, որ խնդրոյ առարկայ խաղը պէտք է գըրուած ըլլայ 1759 – 61 թուականներու ընթացքին:

2.– 1963–ին հրատարակուած Սայաթ Նովայի «Հայերէն, վրացերէն, ադրբեջաներէն խաղերի ժողովածու»ի յառաջաբանին մէջ Մ. Հասրաթեան երգիչին այս շրջանի կենսագրութեան վերաբերեալ քանի մը հարցեր կը դնէ: Եթէ Սայաթ Նովա «մինչեւ 1762 – 65 թուականները մնացել է պալատում, ո՞ւր է նրա կեանքի բանաստեղծական վկայութիւնը, ո՞ւր են այդ տարիներին գրած խաղերը... Եթէ վտարուել է պալատից 1759 թ. կէսերին (որին համամիտ ենք), մնացե՞լ է մայրաքաղաքում 3 – 4 տարի, թէ հեռացել կամ հեռացուել, եւ ինչո՞վ է զբաղուել»: «Առայժմ, – կը շարունակէ Մ. Հասրաթեան, – ամենահաւանականն այն է, որ պալատից վտարուել է աւելի վաղ, քան 1762 – 64 թթ. .., այդ տարիներին մնացել է Թիֆլիսում հալածական վիճակում»:

Նոր յայտնուած վկայութիւնները կը հաստատեն Մ. Հասրաթեանի կռահումը, որ Սայաթ Նովա 1762 – 64 թուականներէն առաջ պալատէն հեռացուած է, որովհետեւ, ըստ վերոյիշեալ յիշատակարանի, 1761–ին ան արդէն հոգեւորական է ու կ'ապրի Պարսկաստան:

Մեկնելով այս փաստերէն պէտք է արբագրել այն տեսակէտը, թէ Սայաթ Նովա այդ տարիները ապրած է Թիֆլիս կամ Կախօ աւան: Սայաթ Նովա կրնար Վրաստանի որեւէ վայրին մէջ (այդ կարգին նաեւ Կախօ աւանը) ապրած ըլլալ 1762 – 1766 թուականներուն եւ ոչ անկէ առաջ, որովհետեւ 1761–ին ան Պարսկաստան էր:

3.– Մինչեւ այժմ ենթադրութիւններ եղած են, թէ Սայաթ Նովա երիտասարդական տարիները ճամբորդութեամբ գտնուած է Պարսկաստան, Հնդկաստան եւ այլուր: Այս նոր մատեանէն յստակօրէն կը տեղեկանանք, որ 1760/61 թուականներուն գտնուած է Կասպից ծովու Ենզէլի նաւահանգիստը: Բայց թէ ի՛նչ հանգամանքներու մէջ ան այս քաղաքը ինկած է, առայժմ ծանօթ չէ: Պարզ է, որ հայրենի երկրէ հեռու, այդ օտար միջավայրի մէջ երգիչը ինքզինք մինակ պիտի զգար, հոգեկան ծանր վիճակի մէջ պէտք է ըլլար, «աքվուր» պէտք է ըլլար, ինչպէս կ'ակնարկէ հաւանաբար այդ ժամանակ իսկ Հերակլ թագաւորին ուղղած իր ոտանաւոր – աղերսագրին մէջ (Վ – 31).

> Ե՛կ, մի՛ վիթի իմ արունս թասերով.
> Թանգ առած իմ քու ահագին
> ծախսերով,
> Մօդըտ գու քամ իրանական
> ծէսերով,
> Դուն ինձ պահիր ասլասով ու
> խասերով,
> Սիւ կաքայում սըքվուրութին չիմ
> ուզում:

Արդեօ՞ք «իրանական ծէսեր» արտայայտութիւնը չի նշանակեր, որ խաղը գրելու ժամանակ ան Պարսկաստան կը գտնուէր:

Կը թուի, թէ այս եւ այլ ոտանաւոր-աղերսագիրներուն ընդառաջած է Հերակլը եւ Սայաթ Նովային թոյլ տուած է վերադառնալ Վրաստան եւ հաստատուիլ մայրաքաղաքէն հեռու՝ թերեւս Ջաւախքեթալայի շրջանի Կախօ աւանը, ուր եւ 1766–ին ընդօրինակած է ներկայիս Մատենադարան գտնուող թիւ 4270 ձեռագիրը:

Հոսկէ ալ կը ճշդուի նաեւ այս երկու խաղերու (Վ – 30, Վ – 31) գրելու մօտաւոր ժամանակը՝ 1759 – 61 թուականներուն:

4.– Ցարդ բանասիրութեան ծանօթ էր 1766–ին Կախօ իջեւանատան մէջ Սայաթ Նովայի ընդօրինակած ձեռագիրը: Նոր յայտնուած մատեանը յստակ կռուաններ կուտայ պնդելու, որ աշուղութիւնը ձըգելէ եւ կրօնաւորի սքեմ հագուելէ ետք երգիչը նուիրուած է գրչութեան:

Այն իրողութիւնը, որ Սայաթ Նովա կրօնական դառնալէ անմիջապէս ետք կը սկսի ընդօրինակել Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան»ը, ցոյց կուտայ, թէ երգիչը իր հոգեկան խռովքը աշխատած է մեղմել նորէն բանաստեղծութեան մէջ:

5.– Գրականութեան մէջ կասկածներ կան, որ Սայաթ Նովա կրկնակ ամուսնութիւն ունեցած է. առաջինը՝ իբրեւ թէ 1747 – 48 թուականներուն, իսկ երկրորդը՝ 1760–ական թուականներուն: Երկրորդ կնոջ անունը իբրեւ թէ Մարմար եղած է, որ մեռած է 1768–ին:

Սայաթ Նովայի առաջին ամուսնութեան վարկածը որոշ չափով ընդունելի էր մինչեւ այն ժամանակ, երբ անոր ծնունդը կը դրուէր 1712, 1713 կամ 1717 թուականներուն, սակայն, երբ հաստատուեցաւ անոր ծննդեան ճշգրիտ թուականը (1722) եւ ըստ նոր ձեռագրի ան 60–ական թուականներուն արդէն քահանայ էր, հաւանական կը դառնայ ենթադրել, որ Սայաթ Նովա մինչ այդ ամուրի եղած է եւ ամուսնացած է կամ այդ թուականի վերջերը եւ կամ 1761-ի սկիզբները՝ 38 – 39 տարեկանին:

Մինչեւ 1760–ական թուականները Սայաթ Նովայի ամուրի ըլլալու մասին յըստակ ակնարկ է նաեւ վրացերէն «Արթուր դատէ, չէ՞ որ թաքավուր իս դուն» (Վ – 30) ոտանաւորի հետեւեալ տողը. «Ոչ կողակից ունեմ, ոչ էլ խնամի»: Այդ ո-

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Մաքսիմ մէկէն ցուեցաւ ջղայնացած:

– Բան մը չհասկցար:

– Ինչպէս թէ չհասկցայ:

– Ի՞նչ հասկցար:

– Նորէն պատմէ, ըսի:

– Տեսա՞ր, բան չես հասկցած:

– Սիրելիս, ըսի, խելքս ուրիշ տեղ է: Ձես հասկցած կարծեմ թէ ո՞ւր է իմ վիճակս: Միտքս Մարսիլիա է, մարմինս հոս, հոգերուս եւ պարտքերուս թակարդին մէջ:

Նորէն պատմեց ամէնուն գիտցած պատմութիւններէն:

Կին մը եւ մարդ մը չոգեկառքի մասնաբաժինի մը մէջ էին: Շոգեկառքը կ'անցնէր ձիւնոտ բնանկարի մը մէջէն: Ձմեռ էր: Ձիւնին վրայ թռչուններ կային կկզած: Ցանկարծ կինը մեղքնալով թռչուններուն վրայ, կը բացագանչէ, խեղճ թռչուններ, տի արմըն ֆէօկըլն – եա, կը պատասխանէ պարոնը, Տի Արմըն Ֆէօկըլն, Տի Բայխըն Ֆէօկըլն:

Ես խնդալէն մարեցայ:

– Ի՞նչ հասկցար, ըրաւ Մաքսիմ:

– Բառախաղ է, ըսի: Բայց դեռ չէի ըմբռնած, երբ յանկարծ միտքս արթընցաւ, աղքատներն ալ կը քունեն, հարուստներն ալ կը քունեն:

– Ես քեզի բան մը ըսե՞մ, աւելցուց Մաքսիմ, բայց չնեղանաս, դուն գերմաններէնդ մոռցեր ես, նոյնիսկ ֆրանսերէնն ալ: Ինչ աղուոր կը խօսէիր, կը գըրէիր առաջ: Ես Արակոնին տարի գիրքդ տպելու համար:

– Նեղանալու պէտք չկայ, ինքս ալ գիտեմ եւ շատոնց, որ գերմաներէնն ալ, ֆրանսերէնն ալ եւ դեռ աւելին՝ հայերէնս ալ մոռցած եմ: Երկու տարուան քաշածներս այնքան ապուշցուցին գիս: Գիտե՞ս, քեզի հետ խօսած ատենս միտքիս ծայրէն ալ կը մտածեմ ըրած բառախաղիդ վրայ: Անշուշտ որ ինծի անծանօթ չեն ալզասեան կատակաբանութիւնները, անոնք տունն են, գիրքով թէ նկարազարդ հանդէսներու մէջ, բոլորն ալ գերմանացի պուրժուաներուն դէմ: Եւ առանց գիտնալու խնդալէն մարիլ կ'ուզեմ: Բառախաղը իրապէս կ'արժէ որ յիշեմ այս օրուան օրագրիս մէջ: Բառախաղդ մէկ բառով երկու երես կ'ունենայ, այս ի՞նչ է եղեր լեզու ըսուած բանը: Արմըն Ֆէօկըլն, Բայխըն Ֆէօկըլն: Կրնաս հասկընալ ուզածիդ պէս, երկուքն ալ բացարձակապէս ճիշդ են, մէկ պարագային ձեռքերդ կուրծքիդ վրայ դրած սուրբ Մեսրոպին պէս աչքերդ դէպի երկինք ուղղած Արմըն Ֆէօկըլն կ'ըսես լալահառաչ ձայնով մը, այսինքն՝ խեղճ թռչուններ, բայց միւս պարագային, կը խնդաս մանաւանդ կարծելով զայն տեսնել քիչ վերջը իմ տետրակիս մէջ, Արմըն եւ Բայխըն Ֆէօկըլններ, այսինքն՝ աղքատ եւ հարուստ թռչուններ, բայց երկուքն ալ կը քունեն (Ֆէօկըլն) որ միեւնոյն ժամանակ թռչուններ են: (Ֆէօկըլն):

Նոյն օրը կէսօրէն վերջն էր, ծովալողանքէ վերադարձի ճամբուն կրկին խօսքը կ'ըլլար ըրած յայտարարութիւններուս եւ իբրեւ ամուսին ունեցած պարտականութիւններուս վրայ եւ հարստանալու որոշումիս, որուն մէջ աշխատութիւնս խեղդուած էր:

– Նախ, ըսաւ Մաքսիմ, միտքէդ հանէ գրականութենէ հրաժարիլը: Դուն ուզով եւ ծուծով գրագէտ ես, հարստութիւնը պայման մը չէ: Միջին ճամբայ չկայ, միջին ճամբան միջակութիւնն է: Պէտք է կամ Ռոչիլտ ըլլաս կամ Ֆրանսուա տ'Ասիզ: Առաջին պարագային համար դուն ունիս հիմնական դիրք մը, շատ բարձր ես, չափազանցուած ազնուութիւն մը ունիս: Երկրորդ պարագան քեզի աւելի մօտ է, եթէ կարենաս քիչ մը թօթափել աս փաշայութիւնդ:

Վերջերս կինս ալ կ'ըսէր.

– Իմ դժբախտութիւնս քու անսահման բարութիւնդ է:

Լէ Կուտ, 1 Օգոստոս. – (Մարսէյլէն մօտ, ծովախորշ) Ցունիսի վերջը մէկէն որոշեցի ձգել առեւտրական ներկայացուցչութիւնը: Անկարելի էր այլեւս շարունակել պարտքերու տակ խեղդուած: Երկու տարուան առեւտրական գործունէութիւնս փակուեցաւ 300.000 Ֆր. պարտքով: Ցուլիս երկուքէն ի վեր կ'աշխատիմ հոս, Լէ Ռօշ Պլանշ ճաշարանին մէջ: Օրական 2 – 3.000 փրանքի կը հասնի շահս: Ցուլիս երկուքէն մինչեւ ամսեզլուխ շինեցի 70.000–ի գումար մը, որ ամբողջութեամբ պարտքի գնաց:

Կինս հոս է, լերան ժայռերուն մէջի մեր տունը, ուր ամբողջ օրը արեւի լոգանք կ'առնէ:

(Շար. – 10)

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ՀԻՒԱՆԴԱՊԱՀՈՒՀԻ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ԻՐԱՔԵԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ՄԸ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ

Ահուազի հայկական բժշկական օգնութեան կայանի անդամուհիներէն Անահիտ Մինասեան, Թեհրանէն Ահուազ հանրակառքով աշխատանքի վայրը գացած ատեն, վիրաւորուած է հանրակառքի կողքին իրաքեան ռումբի մը պայթումի հետեւանքով: Վիրաւորուած են նաեւ ճամբորդներու մեծ մասը: Դէպքին անմիջապէս յետոյ վիրաւորները փոխադրուած են Տէզֆուլի Աֆշար հիւանդանոցը, ուր նախնական խնամքի ենթարկուելէ ետք զինուորական օդանաւով մը փոխադրուած են Թեհրան:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի թղթակիցը, այցելելէ ետք Անահիտ Մինասեանին (Թեհրանի հիւանդանոցին մէջ), թերթին Յունուար 31-ի թիւին մէջ հետեւեալը կը գրէ դէպքին մասին, վիրաւորին իսկ բերնով. «Յունուար 24-ին, Շաբաթ օր, կէսօրից յետոյ ժամը 4ին, հանրակառքով Թեհրանից ճանապարհուեցի դէպի Ահուազ: Բաւական ճանապարհ էինք կտրել: Քնել էի: Երբ աչքս բացեցի, արդէն լոյսը բացուել էր, կողքիս ճամբորդից ժամը հարցրի, նա ասաց թէ՝ ութեւկէսի մօտ է: Հանրակառքի վարագոյրը բացեցի, տեսայ արդէն Տէզֆուլի մօտերում ենք գտնւում եւ այլեւս ոչինչ չիմացայ ... միայն յետոյ զգացի, որ ճակատիս վրայի վէրքը կարում են»:

տանուորը յօրինուած պէտք է ըլլայ 1759 – 61 թուականներուն:

Բերուած փաստերը, այսպէսով, հնարաւորութիւն կուտան վերականգնելու մեծ երգիչին կեանքի 1759 – 61 թուականներու՝ «ամենամութ էջեր»ու, հետեւեալ տարեգրութիւնը.

1759 – 61 թուականներուն Սայաթ Նովա քահանայ կը ձեռնադրուի:

1761–ին ան Պարսկաստանի Գիլան նահանգի Էնզելի նաւահանգիստի Հայոց եկեղեցին կը գտնուի:

1761–ին Էնզելիի մէջ կ'ընդօրինակէ Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան»ը:

1759 – 61 թուականներուն Սայաթ Նովա վրացերէն երեք ուտանաւոր – աղերսագիր (Վ – 30, 31, 32) կը գրէ վրաց Հերակլ թագաւորին:

1759 – 61 թուականներուն ան կ'ամուսնանայ լոռեցի Մարմարի հետ:

1759 – 61 թուականներուն Սայաթ Նովա կը զբաղի նաեւ գրչութեամբ:

Սայաթ Նովայի ընդօրինակած Նորայայտ ձեռագիրը Մատենադարանին մէջ արձանագրուած է 10838 թիւին տակ:

ԲԱԲԳԷՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ

ՋԵԿՈՅՑ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

1981 – 82 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1.– Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1981 – 82 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2.– Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումնական հաստատութեան մը մէջ կը փափաքին կանոնաւորաբար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ – ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3.– Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ իրենց բնակավայրէն դուրս գտնուող համալսարաններու մէջ:

4.– Թեկնածուներ պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5.– Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դատողութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն: Միեւնոյն ընտանիքէն պատկանող երկու անդամներ միաժամանակ չեն կրնար օգտուիլ Հիմնարկութեան ներկայ ծրագրէն: Նախընտրութիւնը կը տրուի արժանաւոր այն ուսանողներուն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներուն մէջ օգտուող չէ եղած անցեալին Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

6.– Բոլոր թեկնածուները, ուր ալ բնակին անոնք, իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէին ամէնէն ուշ մինչեւ 31 Մայիս, 1981, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 15 Դեկտեմբեր, 1981):

Calouste Gulbenkian Foundation
Departement of Armenian Affaires
Avenida de Berna 45 - A
1093 - *Lison Codex / PORTUGAL*

Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններն ու հարցաթերթիկները:

7.– Այն ուսումներու պարագային որոնց շրջանը կ'ընդգրկէ հինգէն աւելի տարիներ, ուսանող մը Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն կրնայ օգտուիլ առաւելագոյն հինգ տարի միայն:

8.– Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենթակային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9.– Հիմնարկութիւնը չատ սահմանափակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնակած երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիշեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն արդէն նպաստաւորուած են երկու կամ աւելի ուսումնական տարիներ: Հետախուզական աշխատանքներու (ռիսըրչ) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10.– Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս ամսուան ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11.– Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ իրենց կրթաթոշակները 1981 – 82 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ Մարտ 1–էն մինչեւ Մայիս 31, 1981 (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ Սեպտեմբեր 15–էն մինչեւ 15 Դեկտեմբեր, 1981) ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չյարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն, 10 Փետրուար, 1981

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

ԳԻՐՔ ՎԵՐՑՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒ ԱՆՈՆՑ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

«Սեբաստացի» գրչեղբայրս անցեալ օր այս սիւնակին մէջ կը գանգատէր Սահաֆներու շուկան ինկած հին թանկարժէք գիրքի մը ճակատագրէն, որուն վրայ Կեդրոնականի Գրադարանի կնիքը կայ եղեր...:

Կարճ խօսքով, մէկը ատենին վերցուցեր է այդ գիրքը, (վերցուցեր է կ'ըսեմ, որովհետեւ գիրքի մը պարագային լեզուս առաջ չերթար գողցեր է ըսելու) վերցուցեր է եւ ետքն ալ ծախեր է հնավաճառին, կամ ով գիտէ որու:

Էհ, ճիշդն ըսելու համար, իմ կարծիքով, գայթակղեցուցիչը այս հարցին մէջ, գիրքին Կեդրոնականի գրադարանէն վերցուիլը չէ, այլ գիրքին ծախուիլն է:

Գողութիւններուն ամէնէն ... օրինականը, գիրքի գողութիւնն է: Չեմ գիտեր ինչու, հինէն ի վեր ներողամիտ աչքով դիտած եմ գիրքի գողերը: Նշանաւոր խօսք է արդէն, թէ լաւագոյն գրադարանները կազմուած կ'ըլլան ուրիշներէ վերցուած գիրքերով: Չէ՞ որ գիրք վերցնողը փաստած կ'ըլլայ գիրքի հանդէպ իր սէրն ու ակարութիւնը: Ո՞վ կրնայ մեղադրել գիրք սիրողը, գիրքի համար հոգի տուողը:

Բայց գիրքը վերցնել եւ յետոյ ... զայն ծախել հնավաճառին, հոս ահա ամէն ինչ կանգ կ'առնէ: Պիտի ըսէք որ վերցնողը ուրիշ է, յետոյ թերեւս ծախողը ուրիշ: Գիրքի սիրահարները կը մեռնին, իրենց գրադարաններն ալ իրենց ժառանգորդներուն կողմէ փողոց կը նետուին: Գիրքի գողը ի՞նչ յանցանք ունի ասոր մէջ:

Այո, պէտք է ափսոսալ ուրեմն ո՛չ թէ վերցուած գիրքերուն, այլ ժառանգուած գիրքերուն հաշւոյն: Քանի՞ հոգիի համար գիրքը ոսկի է, թղթադրամ, անստգիւտ կարասի, թանկարժէք մետալ, գոհարեղէն, որպէսզի ժառանգորդները, ողբացեալի մը ձգած ժառանգութեան մէջէն փնտռեն զայն եւ սեղմեն իրենց կուրծքին: Քանի՞ հոգիի համար: Մանաւանդ հայերէն գիրքը: Մանաւանդ 1800–ական թուականներուն, 1700–ական թուականներուն տպուած գիրքը:

Սեբաստացի եղբայր, եկուր միասին ողբանք ոչ թէ Կեդրոնականի գրադարանէն այդ գիրքը վերցնողին, այլ անոր անշնորհ ժառանգորդներուն վրայ:

ՌԱԶՄԻԿ

«Մարմարա»

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Կիրոս, տինկին քարը դարձնող երկու Հայերու տանջանքը հոգիին մէջ, անոնց քրտնած ու խղոտ կռնակներու պատկերը աչքերուն ու տինկին ճչացող քարին ձայնը ականջին, կը ձգէ Խուրշիտի գիւղը ու կը մտնէ հայաբնակ Գոմ գիւղի դաշտերը: Հոն կը տեսնէ կարճ հասակներով, գրեթէ քուրջերու մէջ ծերեր ու ճահիլներ, դաշտի աշխատանքին լծուած: Մանաւանդ ծերունի մը, որ բահը ուսին, բոպիկ ոտքերով, մաշած ապայ մը կռնակին, խղոտ քէչէ մը գլխին՝ սուրբի քարի մը պէս կեցած՝ իր անցնիլը կը դիտէր:

– Բարեւ, ապրար:

– Աստուած օրհնէ, զաւակս, – ձայն կուտայ ծերուկը:

Ջէրչի Կիրոսը այդ պահուն միայն կը հասկնայ, որ Գոմ գիւղի քահանան է, որ դաշտի աշխատանքի ելած է եւ կարծես քառասուն տարիով զնտանի մէջ ապրած, առաջին անգամն է, որ լոյս աշխարհ կը տեսնէ: Ցետոյ վար ընողներ, սերմ նետողներ, ագը ցանողներ, բոլորն ալ հողի գոյն դէմքերով ու բոլորն ալ բուրգերու աշխատանքներուն մէջ տանջուող Իսրայէլացիներուն պէս, աղապատանքով մը, Աստուծմէ ղրկուած Մովսէսի մը կը սպասեն կարծես:

Ջէրչի Կիրոս, Գոմի մէջ կը ծանօթանայ Նաճար Արութին, նիհար ու ջղային մէկը, լուռ եւ սակայն իր մէջ խոշոր փոթորիկ մը բռնող: Կը պատմեն, որ Նաճար Արութ իր բակին մէջ դրած է փայտէ խոշոր կոճղ մը: Ամէն անգամ, որ իր մէջ փոթորիկին շարժիլը կը ըզգայ, ձեռքի ուրագին ուժեղ թափով կը սկսի այդ խոշոր կոճղը տաշել: Օր մըն ալ Նաճար Արութ փողոցին մէջ վար կը ձգէ իր էշը եւ ուրագով անոր չորս ոտքերը կը կտրէ, որովհետեւ Խուրշիտի մարդերը միշտ իր էշը կը տանին եղեր գիւղին հարկերը կրելու համար: Նաճար Արութ, երբ կը խօսի, կարծես բառերը նեղը ինկած կատուի մը պէս ճանկռտուելով կոկորդէն դուրս կուգան: Ակռաները գրեթէ իրար քսելով մաշեցուցած էր: Ժանտարմները, Խուրշիտի զուլումները, ժողովուրդի տանջանքները պինքը այդ վիճակին հասցուցած էին:

Գոմը 60 տնուոր գիւղ մըն էր՝ հողէ խարխուլ տներով ու գետնափոր: Տուներուն դռները փոքր շինած էին: Փոքր շինուած էր նաեւ եկեղեցիին դուռը, որ ժանտարմներ կամ զուլումներ չկարենային իրենց ձիերը ներս քաշել:

Ջէրչի Կիրոս այդ ցորեկին կը մտնէ թոնրատուն մը, ուր մէկ կողմ կապուած էին երկու եզ եւ էշ մը: Միւս կողմը հաւերուն թառնոցն էր: Տանտէրը, միջին տարիքով այր ու կին, ունէին, տասնեւհինգ տարեկան երախայ մը խոշոր գլուխով ու փոքր աչքերով: Երախան ծնած էր նոյն թոնրատան մէջ ու այդպէս ալ անցած էին տասնեւհինգ տարիներ: Ոտքերը այնքան բարակ էին, որ գլխի ծանրութիւնը չէին կրնար տանիլ. միշտ նըստած կը մնար, տակաւին չէր կրնար խօսիլ: Խոշոր լեզուն դուրս ձգած, միշտ ճրագի լոյսին նայած էր: Միակ ողջ բան մը, որ ծնողքը տեսած էին անոր մէջ: Հայր եւ մայր կը հաւատային, որ իրենք դաշտի աշխատանքի գացած պահուն, ալքերը եկած ու փոխած էին իրենց լոյսի պէս երախան:

Նաճար Արութ, Կիրոսին պատմած էր գործիչ Վահանի մասին, որ վերջին անգամ Գոմ գիւղին մէջ եղած էր ու կ'աշխատէր գիւղացիները գործի լծել՝ Անգեղաց Տան ջուրը բանալու համար:

Անգեղաց Տունը Գոմ գիւղի մօտ տաշուած քարերով աւերակ մըն էր: Այն կարծիքը կար, որ այդ մեծ աւերակը հին Անգեղաց Տան իշխաններու ամարանոցը եղած է: Ապարանքին բաժանմունքները տակաւին կը մնային իրենց յատակներով ու կար նաեւ վաղուց ցամքած աղբիւր մը: Գեղի տարեցները կը յիշէին այդ աղբիւրի գոմշի մէջքով պռաթկալը: Նաճար Արութ կը հաւատար, որ եթէ այդ աղբիւրը հանուի, գիւղը ինքզինք կը գտնէ չափով մը: Ան ակռաներու արանքէն հանած բառերով կ'աւելցնէր, որ գեղի բնակիչներուն վատառողջ վիճակին պատճառը գեղի առուն է, ուրկէ կը խըմէին նաեւ գիւղացիները:

(Շար. 260)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակը Տիգրան Ճիպօղլեան, Մահաքեան, Սամլամէ, Քէօսէեան եւ Տէր Մովսէսեան ընտանիքներ շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութիւններով մասնակից եղան տարաբախտ

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան աւիթով ստեղծուած սուգին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Աբրահամեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր Ահարոն Աբրահամեանի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ.— Պ. Սարգիս Փիլիկեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, իր եղբօր՝ Յակոբ Փիլիկեանի մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Մարիամ Կէօզիւմեան իր ամուսնոյն՝ Յարութիւն Կէօզիւմեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, փոխան հոգեհանգիստի 500 Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին (բաժանել «Յառաջ»էն):

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Կը խնդրուի Պ. Տէրտէրեանէն, որ 350 Ֆ.ի բաժնեգին մը ղրկած է ուղղակի «Յառաջ»ի փոստի հաշիւին (ՍԷ-ՍԷ-ՓԷ) իր լրիւ հասցէն ղրկել վարչութեան:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Notre Cine - Club présente

"LE TRIANGLE"

Film arménien d'Henrik MALIAN
Version originale
Sous-titré en français

Le JEUDI, 19 FEVRIER, à 20h.15
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
փետրուար 22, կիրակի, ժամը 16-ին
Հայ Մշակութային «Օճական» սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine — NICE
կը դասախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ն ի ւ թ՝
«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԵՒՈՐՈՂ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է:

RECITAL UNIQUE
DE

HAROUT

ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.

A L'OLYMPIA

22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

—×—

Location ouverte:—

- *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
- *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
- *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
- *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Réservation: ANTREASSIAN Garbis: 528. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19

MARSEILLE

La Section Culturelle de
L'UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE
organise
Le Vendredi, 20 Février, à 21 h.
A son siège — 33, Cours Pierre Puget
Une Conférence
par M. GERARD DEDEYAN
(Professeur à l'Université de Montpellier)
Thème de la Conférence:
3000 *ANS D'HISTOIRE ARMENIENNE*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Փետրուար 22, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ի ժամ Պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու եւ հոգեւորականներուն համար:

Փարիզի և շրջաններուն մէջ ծառայած առաջնորդներն ու հոգեւորականները եղած են.—

Վռամշապուհ Արք. Քիպարեան, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեան, Գէորգ Արք. Իւթիւճեան, Գրիգորիս Եպս. Պալաքեան, Կոմիտաս Վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս Վրդ. Պարոնեան, Յովհաննէս Քհնյ. Հինքերպէյէնտեան, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս Քհնյ. Խնտամեան, Արիստոմ Քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան Քհնյ. Խոյեան, Բարթող Քհնյ. Թագըմճեան, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեան, Մըկրտիչ Քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս Քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեան, Վարդան Քհնյ. Պաղտատլըեան, Յարութիւն Քհնյ. Ծօրթույեան, Ադդէ Քհնյ. Փայլակեան, Եսայի Քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս Քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց Քհնյ. Թիւֆէնկճեան:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու բազում տարիներ իր Եկեղեցւոյն ծառայած հոգեւորականներուն համար, ինչպէս նաեւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ բարգաւաճման համար:

Imprimé Sur Les Presses
Du Journal «HARATCH»
83, Rue D'Hauteville — 75010 - Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ARMÉNIE 81

ԶԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

PAQUES A ETCHMIADZINE

DU 15 AU 30 AVRIL 1981

Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN

—×—

CIRCUIT CULTUREL

MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981

Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL DE 12 JOURS

SUR VOL SPECIAL

DU 02 AU 13 AOUT 1981

— Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août —

Départ de Lyon: 3700 F.

Départ de Paris: 3500 F.

Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel «Arménia», la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Ընդունելութիւն

Ի ՊԱՏԻՒ
ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հաճոյքը ունի պատուելու, իր վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆը, (Արժանթինէն), Եւրոպա իր շրջապտոյտի առիթով:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, համակիրները եւ բարեկամները:

Կիրակի 22 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 16-ին, Մշակոյթի Տան մէջ:
17, *Rue Bleue, Paris* 9e

L'EPHORIE
DE L'EGLISE ARMENIENNE
D'ISSY - LES - MOULINEAUX
présente
A U
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain

FEVRIER:
— Jeudi, 26 Février:
Diapositives sur l'Arménie occidentale

MARS:
— Jeudi 5 au Samedi 14 Mars:
Exposition de peinture de P. Tchakmakian. Vernissage le 5 Mars à 19h.
— Jeudi, 19 Mars:
Diapositives sur la RSS d'Arménie.
— Jeudi, 26 Mars:
Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.
par le Père Murone Kevikian

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ. Առաքել. Եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.– Այրի Տիկին Գոհարիկ Գէորգեանէ 17.000 Ֆ., մի Ուխտ 5.000, Պ. Պուլիքեան 2.500, Պ. Կարպիս Ճընկտըեան, Արման Մկրտիչեան, «Լիոնի Հայ Տիկնանց Միութիւն» 1000-ական, Լիոնաբնակ Պարսկահայեր 1200, Պահատուրեան, եւ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ 500-ական, Պ. Արման Ուզունեան 300 Ֆ., Տիկին Գըլըճեան 200 Ֆ.: Եղիսաբէթ Վարդանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի էժտահարեան ընտանիք 150, Այրի Տիկին Արմենուհի Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Սանթիքեան, Փօլ Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Գոփէր Սանթիքեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Վարդանեան 100-ական, խումբ մը Տիկիններ 100, Տիկին Տաթլեան 100, Տէր եւ Տիկին Զէքեան 50, Պ. Շահէն Էքմէքճեան 50, Խումբ մը Տիկիններ Հայկազեան Վարժարանին 110 Ֆրանք:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19
JEUDI
19 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Tél. : 770-86-60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.846 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.846

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ՎԱՏԹԱՐԱՑՈՒՄ ԵՒ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաւական ատենէ Լիբանան խօսիլ չէր տար իր մասին, բայց երբեմն – երբեմն իսրայէլեան ռմբակոծումներէն հարաւ – Լիբանանի վրայ: Մնացեալը՝ անբնական կեանքը այլեւս բնական բնոյթ առած էր եւ ամէն մարդ յարմարած էր անյարմար կացութեան: Բայց յանկարծ մտահոգութիւնները կրկին մէջտեղ կ'ելլեն եւ յոռատես նախատեսութիւններն ալ չեն պակսիր: Լիւսիէն Ժորժ, Մոնտի մէջ այդ առընչութեամբ վերլուծում մը կ'ընէ, որ ցոյց կուտայ թէ որքան խախուտ է կացութիւնը: Լրագրողը կը ճշդէ սակայն թէ «խռովութիւնները այն աստիճանին չեն հասած որ Լիբանան այժմէականութեան առաջին կարգն անցնի – չատ մնաց պէտք է, Պէյրութի այդ տխուր նախապատուութիւնը տալու համար – միջադէպերը հարկ եղածէն չափ նշանակալից են, որպէսզի Լիբանանցիները մըտահոգ ըլլան»:

Ի՞նչ նոր բան պատահած է, ուրեմն, այս մտահոգութեանց դուռ բանալու համար: Նախ կայ յորդանանցի դիւանագէտին հարցը: Առեւանգուած է շուրջ 10 օր առաջ եւ միշտ անգտանելի է եւ ծանրագոյն կէտը կը նկատուի քանի լուրա – նմանեան կառավարութիւնը սուրիական պատասխանատուներու թերախ է: Լիբանանի Պասս կուսակցութեան սուրիամէտ ճիւղը բուռն ամբաստանագիր մը հրապարակած է Պէյրութի իշխանութեանց դէմ, կեդրոնացած Արտաքին նախարար Ֆուատ Պուտրոսի վրայ: Գլխաւոր մեղադրանքն այն է, որ Պէյրութի իշխանութիւնները կը թուին բաժնել այն տեսակէտը, որ Դամասկոս մատ ունի այդ առեւանգումին մէջ: Սուրիամէտ Պասսը կ'ըսէ սխեմն նախարարապետին, «կամ ազդ. հաւանքին հետեւիլ եւ կամ հրաժարիլ»:

Միւս ճակատը՝ քրիստոնեայ, որոշ գոհունակութիւն կը տիրէ, գլխաւորաբար Պէշիր Ճէմայէլի եւ Հանրապետութեան նախագահին՝ Սարգիսի չորս յաջորդական տեսակցութեանց պատճառով: Միւս կողմէ դակայն, աւելի պատճառ է, որ «կողմնակալութեան» մեղադրանքին տակ ըլլայ, մանաւանդ որ Թայէֆի խալամական վեհաժողովին ալ չէր խնայած ոչ ոքի եւ չէշտած այն հարցերը զորս Լիբանանի առջեւ կը դնէ պաղեստինեան ներկայութիւնը: Սուրիա լուռ հաւանութիւն մը տուած էր, ինք ալ շատ տաք ըլլալով ՊԱԿ–ի հետ այս շրջանին:

×

Տեղւոյն վրայ սակայն լարուածութեան գլխաւոր պատճառը այլ է: Երկու անցքերէն, որոնք կան քաղաքին մէկ շրջանէն միւսը անցնելու համար, մէկը՝ Սոտեքօ փակ է Փետրուարի սկիզբէն ի վեր: Ոչ ոք արդէն կը համարձակի այդ անցքին դիմել արեւելեան կամ արեւմըտեան գօտիէն միւս գօտին անցնելու համար, այնքան բազմացած են հրացանաձգութիւնները, «առանձին» կրակ բացողներու կողմէ:

Ուրիշ վտանգ մըն ալ, Պէշիր Ճէմայէլ վճռորական մարզում հաստատած է քրիստոնեայ գօտիին դպրոցներուն մէջ, 17 հազար երիտասարդ պահեստաւորներ պատրաստելու համար:

Լիւսիէն Ժորժ յոռետեսութիւնը կը տանի հոն, ուր կ'եզրակացնէ. – «Նախագահական պաշտօնաշրջանը վերջ կը գտնէ 1982 Սեպտ. 23–ին, եւ հարցը այն չէ թէ ո՞վ պիտի յաջորդէ նախագահ Սարգիսի, այլ՝ մէկը պիտի յաջորդէ՞: Եւ թէ հակառակ պարագային եթէ Լիբանան պայթի, ինչ բանութիւններ պիտի կանխեն կամ հետեւին այդ պայթումին»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ծոցը տագնապ մը ծնած է չարչարանքի տակ մեռած պասք քաղաքական բանտարկեալին պատճառով: 7 բարձրաստիճան պաշտօնեաներ հրաժարած են արդէն:

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ «Կարմիր Զօրամասերը» տեղ եղան ահաբեկումի մը, որուն զոհ գնաց քաղաքին հիւանդանոցին տնօրէն բժիշկը՝ Լուիճի Մառանկոնի:

ԱՆԹԷՆ 2 հեռատեսիլի կայանին վիժած բանակավէճ – հանդիպումէն ետք, ամէն կողմէ յարձակումները կը շատնան համայնավար կուսակցութեան վրայ: Մնաց որ Սեկիի բերած վաւերացումը այդ բիրտ միջամտութեան վինքը կը նետէ ամբոխավար ընտրապայքարի մը մէջ: Արդէն ամէն ինչ՝ գաղթող, տուրք, երիտասարդ կը շահագործուին ասոր – անոր եւ մանաւանդ համայնավար ընտրապայքարին համար:

ԼԵՀ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ դադրեցուցին իրենց գործադուլը, իշխանութիւնները արտօնած ըլլալով որ անկախ սենտիքա մը կազմեն:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿԱՐԾԻՔԻ քննութիւնները կը տեղան ամէն օր, ամէն կողմ, ընտրապայքարի այս շրջանին: Քոքիտիէն տը Փարի փորձեր է Ֆրանսացիներուն կարծիքն առնել քաղաքական դէմքերու վրայ եւ հաստատուեր է որ ամէնէն սնոպն է՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, ամէնէն ձանձրացուցիչը՝ Պառ, ամէնէն աննշանը՝ Տըպրէ:

ՇԻՐԱՔ բացատրեց Երեքշաբթի երեկուն, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, որ իմաստութեան ճամբան է, փրկելու համար Ֆրանսան: Ինչպէս բոլոր թեկնածուները, ինք ալ գիտէ թէ ի՛նչ պէտք է ընել վերջ տալու համար դրամահոսութեան, անգործութեան, բարձրացնելու համար Ֆրանսայի վարկը եւլն. եւլն.: Հարցը այն է սակայն, որ երբ թեկնածու մը ընտրուի, կը պարզուի թէ այլեւս բնաւ չի գիտեր թէ ի՞նչ պէտք է ընել...:

1981 ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ 1853 ձեռնարկ. սընանկացած են ինչ որ 42%ի յաւելում մը կը նշանակէ մէկ տարուան ընթացքին:

ԻՐԱՆՑԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ կոչ մը ըրած են Իրանցիներուն, ուր կ ը դատապարտեն ղեկավարները, որոնք «քանիցս բռնաբարած են ժողովուրդին ընկերային եւ անհատական իրաւունքները եւ կեցուցած են ժողովրդական յեղափոխական շարժումին ընթացքը»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԱ՛Մ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԿԱՄ՝ ԳԵՐԵԶՄԱՆ»...

Փետր. 17–էն «Թէրճիւման» օրաթերթը սկսած է հրատարակել նոր «թերթօն» մը հանդստեան կոչուած գնդապետի մը՝ Հասան Ֆեհմի Լոհանլըի ստորագրութեամբ եւ «Հայկ. ահաբեկչութեան ծընունդ տուող աղբիւրներ» խորագրով: Յօդուածաշարքը կը «խոստանայ» հետաքրքրական ըլլալ եւ նոր «լոյս» սփռել 1453–էն (Կ. Պոլսոյ գրաւումը) ցայսօր ապրուած ժամանակաշրջանը ընդգրկող «Հայոց Պատմութիւն» մը գրելով, անշուշտ թրքական ակնոցով դիտուած:

Ցաջորդով կը սկսինք տալ գլխաւոր հատուածները: Առաջին յօդուածը, ունի արդէն այսպէս «շահեկան» երկրորդ խորագիր մը՝ «Կամ Հայաստան, կամ գերեզման»...:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս Փետր. 10 – 12)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐԸ

Հրազդան գետի վրայ կառուցուող Մասիս – Նուռնուս երկաթուղիի երկյարկանի կամուրջին շինարարութիւնը վերջ գտած է: Հայաստան հին ու հազուագիւտ կամուրջներու երկիր է, ուր պահպանուած է մօտ 40 միջնադարեան կամուրջ: Աշխարհի հնագոյն կառոյցներէն է Սանահինի կամուրջը Դեբեդ գետի վրայ: Ճարտարապետական հոյակապ կոթողը կառուցանել տուած է Իվանէ եւ Զաքարէ Զաքարեանի քոյրը՝ Վանենի Թագուհի, ԺԲ. դարու վերջաւորութեան: 1725–ին Աղա Մահմեդ խանի հրոսակները ոչնչացուցած են կամուրջի արձանագրուած խաչքարի այն մասը, որուն վրայ գրուած էր կառուցման թուականը: Շուրջ 800 տարի է, որ անոր վրայ երթեւեկը չի դադրիր: Պազալտէ շինուած, 18 մեթր թռիչք եւ 60 մեթր երկայնք ունեցող կառոյցը, դիմացած է դարերու փոթորիկներուն եւ հասած մինչեւ մեր օրերը: Այդ կամուրջին վրայէն անցած են Սայաթ Նովա եւ Յովհաննէս Թումանեան: Հուչակաւոր է ծիրանագոյն տուֆէ կերտուած Աշտարակի եռաթռիչք կամուրջը Քասախ գետի վրայ, որ շինուած է 1664–ին եւ որուն երկայնքը 76,2 մեթր է: Ժողովուրդը աւանդութեամբ պահպանած է զայն կառուցանողին՝ քանաքեռցի Խոջա Փչաւի անունը: Կամուրջին դիմաց կը բարձրանայ Փոկարերդ կոչուող ժայռը: 325 տարի է, որ ժայռերու պէս կանգուն այս կամուրջը կը ծառայէ մարդոց: Հնագոյն կառոյցներէն են Երեւանի կամուրջը Հրազդան գետի վրայ (1679), զոր «Վէրք Հայաստանի» վէպին մէջ նկարագրած է Խաչատուր Աբովեան, Օշականի կամուրջը Քասախ գետի վրայ, կառուցուած 1706–ին, Գառնիի կամուրջը Ազատ գետի վրայ (ԺԶ. – ԺԷ. դարեր): Շարունակելով կամրջաշինութեան դարաւոր աւանդութիւնները, Հայաստանի ճարտարապետներն ու ճարտարագէտները ստեղծած են նոր ու ինքնատիպ կամուրջներ: Լաւագոյն կոթողներէն են 1945–ին կառուցուած «Յաղթանակ» կամուրջը Հրազդան գետի վրայ, 1956–ին կառուցուած Հրազդանի մեծ կամուրջը, որ վերջերս նորոգուած ու դարձած է աւելի գեղեցիկ ու դիմացկուն:

ԿՍՄԻԹ

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԹԷ ԾԱՂՐԱՔԱՂ

Ահա ես իմ՝ խելօք Զալօն: Ու կը բերեմ ձեզի փունջ մը ծաղիկ՝ քաղուած սփիւռքահայ մամուլէն: Ես ըսեմ՝ ծաղկաքաղ, դուք ըսէք՝ ծաղրաքաղ: Ծաղիկները՝ մամուլէն, կամիքն ալ ինծմէ:

×

«Հայրենիք» օրաթերթի մէջ հրատարակուած է հետեւեալ ծանուցումը (2 Հոկտ. 1980). «Տիթրոյիթի Հայ Կեդրոնը կը կազմակերպէ ճաշկերոյթ – պարահանդէս մը «ՄԵՐ ԱՊԱԳԱՆ» նշանաբանով:

– Արդիւնքը միայն փայլուն կրնայ ըլլալ...

×

«Ազդակ» օրաթերթի 8 Յունուար 1981ի թիւէն սա խորագիրը. «Մի՛շտ աղքատ եւ մի՛շտ խնդրարկու Թուրքիան»...

– Ոը յարատեւութեան փաստ է...

Նոյն օրաթերը 9 Յունուարին. «Զօրավարները կը կրծեն թրքական մամուլի ազատութիւնը» կը խորագրէ...

– Յարատեւ աղքատութեան կը յաջորդէ՝ անօթութիւն:

×

«Արեւ» օրաթերթի 11 Դեկտեմբեր 1980–ի համարէն սա առածը. «Երջանկութեանդ բուն դրամագլուխը քու մէջդ փնտռէ»:

– Ասոր կ'ըսեն ներդրում...

Որուն կը յաջորդէ (12 Դեկտեմբեր) սա խորագիրը. «Տարաժամ վրիպապատում»...

– Կամ վրիպատար ժամավաճառում:

×

Դարձեալ «Ազդակ» 14 Յունուար 1981ին կը խորագրէ. «կարեւորը օրօրուելն է» ... ու քիչ մը անդին. «մեր ուղին»...

– (Առանց մեկնաբանութեան)...

×

Յ. Քիւրքճեանի քիչ մը ամէն տեղ հրատարակուող «Լեզուական հարցեր»էն սա մէջբերումը. «Դոնէ արեւմտահայ ականջներու՝ աղբահաւաքման դրութիւն ձեւը բաւական հաշտ կը հնչէ»...:

– Հոս ալ կարեւորը բոյրն է:

×

Եգիպտահայ ««Արեւ»ին մէջ կը կարդանք. «Կոկանեան սրահի փինկ – փոնկի խումբը խլեց «Սուիթի Բրուտեան» չալենճ բաժակը»...

– Սուիթի–ն առեւանգուած...

Մինչ Ամերիկայի «Պայքար» օրաթերթը կը ծանուցանէ.–
« Mardirossian Funeral Home ».
— *Home, sweet home...*

Նոյն «Պայքար»էն, 16 Յունուար 1981–ին, սա յօդուածը. «Մի՛շտ մտածեցէ՛ք քաղցկեղի մասին....

– Ուրիշ բան բրած չունինք:

ԽԵԼՕՔ ԶԱԼՕ

ՏԱՃԱՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

ՏՔՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԻԳ

«Յառաջ» մեր վեթերան ընկերոջ՝ Տաճատ Պօղոսեանի մահուան գոյժը հաղորդելով, իրաւամբ կը հաստատէր, թէ «Տաճատ Պօղոսեանի մահով, հին սերունդի ականաւոր դէմքերէն մէկը եւս կ'անհետի, դէմքեր, որոնց կատարած դերը մեր գաղութներու ազգ. կեանքին մէջ ճակատագրական եղած է»: (*)

×

Պարզ, այլ յստակ պարբերութիւն մը, քանի հանրային ծառայութեան, նուիրումի լման տարողութիւնը կը ցուցադրէ: Աշխատանքի, տքնութեան եւ ճիգի ամբողջական տենդին պատկերացումը կը կատարէ: Եւ, անկասկած, սփիւռքեան մեր «պատմութեան» մէջ, մեր ողբացեալ ընկերոջ եւ իր նմաններուն դերը կը մնայ կարեւոր, եթէ ոչ հիմնական:

Արդարեւ, կը բաւէ միայն յիշել, թէ ան չորս տասնամեակներ շարունակ, իր իսկ ջանքերով լոյս ընծայեց Րաֆֆի օրացոյցը, որ բծախնդիր աշխատանքի մը արդասիքը հանդիսացաւ, տարէկ տարի երկարող օղակներով: Օրացոյցեր, որոնց «հաւաքածոն» իրենց թուականներու մատնանշումներով, յիշատակելի դէմքերու կենսագրականներով, գրական-պատմագրական արձանագրութիւններով, սահմանուած են մնալու այլապէս շահեկան, իբրեւ առաջադրութիւն եւ գործ: Այսինքն՝ ճիգ եւ վաստակ:

Տաճատ Պօղոսեան, որ ժամանակ մը վարեց Ալիք օրաթերթին, — նաեւ այլ թերթերու, — խմբագրի պատասխանատու պաշտօնը, սկիզբէն իսկ ի յայտ բերաւ նախաձեռնարկ ոգի: Եւ անոր հետաքրքրութեանց սահմանը տարածուեցաւ զանազան երեսներու վրայ: Հիմը դրաւ Արաքս մանկա-պատանեկան մատենաշարին, Թեհրան: Տասնեակի հասնող գրքոյկներ՝ սահմանուած մանուկներու, իրենց գունաւոր եւ պատկերազարդ երեսներով եւ հայ մանկագիրներու ստեղծագործութիւններով, ընթերցասիրութեան եւ գրասիրութեան աւիշը ներարկեցին նորածիլներուն մօտ:

Յատկապէս կ'ուզենք ընդգծել տարեգիրքերու հրատարակութեանց մէջ անոր թէեւ կարճ, — երկու թիւ, — բայց յատկանշական աշխատանքը:

Թիւով եւ որակով նկատելի եղան հայերէն տարեգիրքերու եւ տարեցոյցներու հրատարակութիւնը մեր իրականութեան մէջ: Մասնաւորաբար, արեւմտահայ հատուածին մօտ: Պոլիս անցեալին իր քայլը նետեց: Շարժումը շարունակուեցաւ յետագային նաեւ արտասահման: Դեռ ուսումնասիրելի էջ մը կը մնայ այս բնագաւառը: Այսուհանդերձ, կարգ մը խորհրդութիւններ [?] եւ հաստատումներ կարելի կը թուին ներկայիս: Այսպէս, իրենց ինքնատիպ եւ այլապէս հարուստ բովանդակութեամբ աչքառու կը մնան, բնականաբար, Թէոդիկի «Ամէնուն Տարեցոյց»ները, 1907-էն մինչեւ 1928: Թէոդիկ, Պոլսոյ մէջ այս ուղղութեամբ նոր ճամբայ մը բացաւ, կարելի է անվարան ըսել՝ նոր դպրոց մը հիմնեց, որմէ ներշնչուեցան յետնորդները: Մասնաւորաբար, երբ նկատի ունենանք, թէ Թէոդիկ իր գործը շարունակեց արտասահման, Փարիզ: Ուրեմն՝ շարժումը ծաւալեցաւ նաեւ դուրսը, հոս թէ այլուր:

Տարեգիրքերու յատկանշական նուաճումներէն մէկը պէտք է նկատել անկասկած, Յ. Ճ. Սիրունիի եւ Դանիէլ Վարուժանի միացեալ խմբագրութեամբ 1914-ին հրատարակուած «Նաւասարդ» գրական եւ գեղարուեստական տարեգիրքը, շուրջ 350 էջ, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցին «Ընդարձակ տարեցոյց»ը, իր հին (Ա. հատորը 1900-ին) եւ նոր (Ա. թիւը 1925) շրջաններով: Սուրէն Պարթեւեանի «Եգիպտահայ տարեցոյց»ը, Ա. տարի, 1914, Ս. Վրացեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած «Հայրենիք տարեգիրք, — տօնացոյցերը», Պոսթըն Ա. տարի, 1943, «Համազգային»ի տարեգիրքերը, խմբագրութեամբ Գ. Իփէկեանի, Պէյրութ Ա. տարի, 1936, Կարօ Գէորգեանի այնքան շահեկան «Ամէնուն տարեգիրքը», որ 1954-էն մինչեւ 1967 — 68 միացեալ թիւը, Թէոդիկի դպրոցին ժամանակակից դիմագիծը ստացաւ իր այլազան երեսներովը:

Այս շարժումին մէջ, — շարքը պարզ է, թէ ամբողջական չէ, — իր առանձնայատուկ տեղը գրաւեց Տաճատ Պօղոսեանի աշխատասիրած Րաֆֆի տարեգիրքը, դժբախտաբար, երկու տարի միայն:

Աշխատասիրողը, հետեւելով տարեգիրքերու աւանդական ուղղութեան, նպատակ ունեցաւ հատորի մը էջերուն մէջ զետեղել ոչ միայն գաղութի մը տարեշրջանի կեանքը, իր մանրամասնութիւններով, այլեւ Սփիւռքինն ու Հայաստանինը: Մասնաւորաբար հարուստ եղան պատմա-բանասիրական բաժինները, գլխաւորաբար կեդրոնացած իրանահայ անցեալին վրայ, այնքան ճոխ իր էջերով: Հարկ է ընդգծել այս կէտը, որովհետեւ ուսումնասիրութիւնները եղան այլապէս շահեկան, բովանդակալից, աշխատակցութեամբը հարցերուն մասնագէտ գրիչներուն:

Գրական երկերու վրայ կատարուած սեւեռումները՝ առանց հրատարակութեամբ, հայ թէ պարսիկ, աստիճան մը աւելի բովանդակալից դարձուցին տարեցոյց-տարեգիրքին գոյգ հատորները:

Այն, ինչ որ կրնայ նկատուիլ կրկնակ յատկանշական, Տաճատ Պօղոսեանի պրպտումի, մէկտեղումի, ներկայացումի ակներեւ ճիգն է: Արդիւնք տքնաջան աշխատանքի: Մանաւանդ՝ իր առանձնած պարտաւորութեան հանդէպ անոր ունեցած գիտակցութիւնը:

Անդուլ ճգնող, նուիրումով եւ զոհաբերութեան ոգիով: Նկարագիրի կէտեր որոնք յիշատակելի կը մնան մեր վեթերան ընկերոջ անունին կողքին:

Եւ այս ճամբով նաեւ ուսանելի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Յունուար 23

ՍԻՐԵԼԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՍ՝ ՏԱՃԱՏ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Բ. Աշխարհամարտի վերջին տարիներուն կ'ուսանէի Թեհրանի Հայոց Ազգային Դաւթեան վարժարանը: Նախակրթարանի վերջին դասարանն էի, կարծեմ: Մեր տեսուչն էր Ալեքսան Տէր-Վարդանեան, խիստ, պատկառանք պահանջող, տարեց անձնաւորութիւն մը: Հնչակեան կուսակցական մը, որ այդ տարիները ուրիշ կուսակցական ուսուցիչներու հետ, զանազան նահանգներէ ու գաւառներէ եկած ընտանիքներու զաւակներէն սերունդ մը կը դաստիարակէր: Հայերէնի, Հայոց պատմութեան, հայ երաժշտութեան կողքին կը դասաւանդուէին պարսկերէն զանազան առարկաներ, մեծ մասամբ պարսիկ ուսուցիչներու կողմէ:

Մեր դասարանի հայերէնի ուսուցիչն էր Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանէն Տաճատ Պօղոսեան, խիստ բայց պատկառազդու, հայրենասիրական ոգի ներշնչող, բարեսիրտ բայց ի հարկին կարգապահութեան հանդէպ ծայրայեղօրէն խստապահանջ: Մենք՝ պատանիներս, աւելի իրմէ կը քաշուէինք, քան տեսուչէն եւ զինք աւելի կը սիրէինք: Իր խստութեան մէջ իսկ, մեր ուսուցիչը երբեմն — երբեմն հայրենասիրական դրուագներ պատմելով, դասերուն զուգընթաց հայրենասիրական մէկ-երկու երգեր սորվեցնելով հաճելի պահեր կը ստեղծէր մեզի համար: Ինք ալ կ'երգէր մեզի հետ:

Օր մը, դասամիջոցէն ետք, զանգը հնչելուն պէս դասարան կը մտնենք ու ոտքի կը սպասենք մեր ուսուցիչին, որուն մուտքով քար լռութիւն մը կը տիրէ: Տաճատ Պօղոսեան պահ մը կը դառնայ դէպի գրատախտակ ու կը նկատէ անոր վրայ գրութիւն մը՝ «էշ Վրացի»: Անմիջապէս կ'առաջարկէ մեզի թուղթ մը առնել ու գրել, իբրեւ ուղղագրութիւն, հետեւեալը.

«Անդրկովկասի Հանրապետութիւններ,

Աշխարհագրութեամբ ինկած է Սեւ եւ Կասպից ծովերու միջեւ, Արեւմուտքէն ու Արեւելքէն: Դէպի հարաւ՝ սահմանակից է Պարսկաստանի, հարաւ-արեւմուտքէն՝ Թուրքիոյ, իսկ հիւսիսէն՝ Եւրոպական Ռուսիոյ հարաւային մասին: Տարուան չորս եղանակները՝ ձմեռը եւ ամառը խիստ, իսկ գարունը եւ աշունը բարեխառն, թէպէտ եւ կարճ: Երեք երկիրներ մաս կը կազմեն Անդրկովկասեան Հանրապետութեանց: Ատրպատական՝ որուն մայրաքաղաքն է Պաքու, Հայաստան՝ որուն մայրաքաղաքն է Երեւան եւ Վրաստան՝ որուն մայրաքաղաքն է Թիֆլիս: Հերթականօրէն անոնց մէջ խօսուած լեզուներն են՝ Ազերի, Հայերէն եւ Վրացերէն»: Ու այդպէս՝ քանի մը այլ բնորոշիչ մանրամասնութիւններ:

Յանկարծ կը դադրեցնէ ուղղագրութիւնը ու անձամբ կը հաւաքէ թուղթերը, զորս կը սկսի աչքէ անցընել: Կանգ կ'առնէ մէկ հատին վրայ: Կուկունեանին ձեռագիրն էր: Կը կանչէ զինք: Կուկունեան դանդաղ, բայց համարձակ կը մօտենայ ուսուցիչին, որ տեղէն ելլելով ապտակներու տարափ մը կը տեղացնէ աշակերտին, երեսին մերթ ընդ մերթ ընդհատելով հարուածները եւ սաստելով՝ «Վրաստանը գլխագիրով կը գրուի, Վրացերէնը նոյնպէս գլխագիր, իսկ այս ածականիդ համար (գրատախտակը ցուցնելով) ա՛ռ այս մէկն ալ: Մեր մէջ գտնուող միակ վրացի դասընկերոջդ ազգութիւնը վիրաւորելուդ համար ա՛յս մէկն ալ առ հաշիւ, իսկ պատիժդ կը շարունակուի մէկ շաբաթ ոտքի կեցած դասընթացքի հետեւելով»: Քիչ ետք, հազիւ հանդարտած, ուսուցիչը բարոյախօսութիւն կ'ընէ նշելով, որ սեւէ ազգ պէտք է յարգանքով վերաբերի ուրիշ ազգի մը, մանաւանդ դրացի ազգի հանդէպ, յարգանք տածելով դրացի ժողովուրդին նկատմամբ, փոխադարձաբար կը յարգուի ինք:

Տաճատ Պօղոսեան տարիներ դասաւանդեց ազգային վարժարաններու մէջ, հայրենասիրական ոգի ներշնչելով մատաղ սերունդի մը, որ տարիներ չէր յաճախած հայկական դպրոց (Ռըզա Շահ, 1936ին, Թուրքիայէն վերադարձին արգիլած եւ փակած էր հայկական վարժարանները): Տարիներ անձնուիրութեամբ վարեց «Ալիք» օրաթերթի խմբագրութիւնը եւ 40 տարի հրատարակեց «Րաֆֆի» պատի և գրպանի օրացոյցները, որոնք փնտռուած էին ամէնուն կողմէ:

Իր զաւակէն կ'իմանայի, որ մեր ուսուցիչը երբեմն կարճ ժամանակով կը բացակայէր երկրէն մասնակցելու համար կարեւոր ժողովներու՝ Լիբանան, Եգիպտոս եւ այլուր:

Տաճատ Պօղոսեան էր նաեւ փնտռուած հռետոր մը, որ իր կուռ ու բովանդակալից ճառերով հայրենասիրական ջերմ շունչով կը վարարէր ունկնդիրներու հոգիները:

Յարգանք մեծ հայրենասէրի, նուիրեալ դաստիարակի եւ ազգային անբասիր գործիչի յիշատակին:

ԿԱՅԾԱԿ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ

Պարչելոնա

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Փարիզ, Կիրակի, 20 Մարտ, 1955. — Տիկին Միւրէն, Լիլին ու ես խոզի ճաշի խորոված ուտելու գացինք Օտէօնի քովի ծանօթ ճաշարանը, որուն մասնագիտութիւնն է: Քուն չունիմ, կէս օրէ ետք երեք ժամ քնանալս արգելք կը հանդիսանայ, բայց այն միտքը թէ ժամը վեցին պիտի ելլեմ, զիս կը մղէ ի գին ամէն բանի քնանալու ու այդ ճիգն իսկ ամէն բան կը խանգարէ:

Կէս օրէն վերջ Զարոյենց գացինք: Այս այցելութիւնը տարիներ վերջ Հրանոյշին հիւանդութիւնը մարդոց հոգիներուն մէջ բացած մէկուսացումը, միտքս կը տանի խորհրդածութիւններու եւ քունս աւելի կը փախչի: Թերեւս գրելու այս ճիգս յոգնութիւն բերէ վրաս ու զիս քնացնէ: Հրանոյշն է այս տողերուն պատճառը: Դժգոհ էին «Անի»ի մէջ երեւցած օրագրի էջերէս: Զարմանալի է որ մարդիկ չեն հասկնար գրածիդ ճիշդ դրդապատճառը եւ ուրախանալու տեղ կը դժգոհին: Խոհանոցը ուզած էի նստիլ, ուր Պետրոս իր թերթին թղթակցութիւնը կ'ընէր: Պատուհանը բացաւ խոհանոցին հոտերը ցրուելու համար:

— Ետքը կ'ելլէ այս բաներն ալ կը գրէ:

Այո, ինչո՞ւ համար կը գրէ հիմա: Որպէսզի Հրանոյշը գոհ ըլլայ, Պետրոսը չկարողացաւ ապրիլեան մասնաւոր թիւին համար բան մը գրել տալու: Հմայիչ է կեանքը Հրանոյշին մէջ, որ մահը երկու տարի թափառեցաւ մարմինը կոտրատելով, վտանգը վտարելով ու ամէնէն յուսահատականն անգամ ի տես անոր պիտի ուզէր սիրել կեանքը:

27 Մարտ, Կիրակի. — Ճաշարանը Տիկին Միւրէն խօսք բացաւ Տիրուհի Զարափեանին իրեն տուած այցելութեան վրայ: Միշտ արտունջ, միշտ դժգոհութիւն Անտրէ Մարսէլէն, որ զինքը լքած է:

— Ձեմ հասկնար, կ'ըսէ Տիկին Միւրէ, որ Անտրէ իր երիտասարդ կինը եւ երկու զաւակները ձգէ իրեն համար, մանաւանդ որ ֆիզիքական առաւելութիւն ալ չունի:

— Բայց այդ տգեղ, ձանձրալի եւ խենթուկ աղջիկը աւելի տուաւ Անտրէին քան միւս երիտասարդը իր երկու զաւակներով: Տիրուհին անոր տուաւ Նարեկի անհունութիւնը, հայ երաժշտութեան մասնակցութիւնը, որ նոր ներարկում մը տուաւ բանաստեղծ եւ երաժիշտ Անտրէ Մարսէլին, միայն թէ անկէ առնելիքը առաւ, ալ առնելիք չունի, կը նշանակէ թէ ալ լմնցած է հէքեաթը: Տիրուհին կը մնայ համակերպիլ խորհելով որ ծեր ու տաղանդաւոր աղջիկ՝ Անտրէին միջոցով Ֆրանսային ճանչցուց հսկայ մը որ Նարեկացին է: Այդ է իր ամբողջ կեանքին հպարտութիւնը, որ իրականին մէջ, ինչպէս շատ մը բաներու մէջ, պատահականութեան կը պարտի մարդ: Եթէ այսպէս եղած չըլլար եւ կամ եթէ այսպէս եղած պիտի չըլլար եւ կամ այսպէս պիտի ըլլար: Անտրէն է որ անցաւ Զարափեանին կեանքին մէջէն եւ իմաստ մը, տեւողութիւն մը տուաւ անոր:

22 Օգոս. 1959, Սէնդ Մառի սիւռ Մէռ (Գիւչէր) Իրիկունը վարպետը դասախօսութիւնը ինծի յանձնեց: Երկու օր է կը դասախօսեմ, բայց այս իրիկուն կարգը իրն է, տուաւ ինծի բացակայելու պատրուակ մը: Այսպէսով փախուստ տուինք (ճամբարէն) դէպի Բոռնիք միասին անցընելու համար իրիկուն մը ճաշարանի մը մէջ ձկնեղէն ճաշակելով:

Արդարեւ ձկնորսներու այս ծովախորշին մէջ ձուկերը ուղղակի գգլխիչ [?] են:

22 Օգոս. Սէնթ մառի. — (Խարբերդ) Սահակեանին հետ միասին այս տարուայ հաշիւներուս ընդհանուր գումարը 350.000 ֆրանքի կը հասնի: Այս վերջինը դուռն է, ալ ազատած եմ զգայնականութիւններէ: Եթէ մէկը աչքերուս առջեւ մեռնի օգնութեան ձեռք չեմ երկարեր այլեւս ոչ մէկ կերպով եւ այս ոչ թէ մերժելու համար, այլ՝ ուղղելու համար ինքզինքս: Ես ամէն բանէ առաջ ինքզինքս պիտի շինեմ, բոլորովին նոր մարդ մը, մարդը:

(Շար. 11)

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունուար 15-ին, տեղի ունեցած է թէյասեղան, ի պատիւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Աբգարեանի, Ս. Յովհաննու Կարապետ եկեղեցւոյ եւ «Ռոզ եւ Ալէք փիլիպոս» ազգային վարժարանի հոգաբարձութեան կողմէ: Խօսք առած են Վահէ Կարապետեան յանուն հոգաբարձութեան, Յակոբ Տաքէսեան, Վաչէ Ա. քհնյ. Նազգաշեան եւ վարժարանին տնօրէնը՝ Յակոբ Յակոբեան, վեր առնելով բարերարին համեստութիւնն ու անսակարկ նուիրումը: Պարսկահայ բարերարը՝ Յովհաննէս Աբգարեան, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն հանդէպ եղած արտայայտութիւններուն համար, աւելցուցած է. «Ես բարերար չեմ, իմ արածը բարիք չէ, ես պարզապէս իմ մասնակցութիւնն եմ բերել այն մեծ գործին, զոր գիշերը ցերեկին խառնած մէջտեղ էք բերել դուք եւ ձեր գործակիցները: Նիւթական յատկացումը ամէնից հեշտ մասն է»: Փակման իր խօսքին մէջ թեմին առաջնորդը՝ Եփրեմ Եպիսկ. Թապագեան, դիտել տուած է, թէ «արդար ու անսխալ անդրանիկ պատճառով Լոս Անճըլըսի ազգային մարմինները կարիք ունէին անսակարկ ու միայն օգտակար ըլլալու ձգտումէն մղուած բարի Սամարացիներու: Անոնցմէ մէկն է Յ. Աբգարեան, որ իր նմաններուն հետ, իրենց մեծագործութեամբ նոր աւիշ եւ նոր կենսունակութիւն ներարկեցին տեղւոյն ազգային կեանքին»:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Մշակութային «Արարատ» կազմակերպութեան սրահին մէջ, Յունուար 30-ին, բեմադրուած է «Զարի վերջը» օփերէթը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 400 երախաներ՝ զանազան դըպրոցներէ: Բեմադրիչն է Արամայիս Աղամալեան, մասնակցած է Կազմակերպութեան «Անի» երգչախումբը:

×

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄՈՒՏԻ Ս. Քառասնից Մանկանց Վարժարանի սրահին մէջ, Փետր. 4-ին, տեղի ունեցած է Լիբանանի Թեմի Թաղականութեանց համագումարը, հրաւէրով եւ նախագահութեամբ առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեանի: Ներկայ եղած են նաեւ Ազգ. Իշխանութեան Տնտեսական Խորհուրդը եւ Կալուածոց Տեսչութիւնը: Առաջնորդը իր զեկուցումին մէջ Թաղականութիւն – Ժողովուրդ եւ Թաղականութիւն – Առաջնորդարան յարաբերութեանց շրջագիծէն ներս կատարած է կարգ մը ընդգծումներ, ի խնդիր աւելի առողջ եւ արդիւնաւէտ գործունէութեանց: Արամ Եպիսկ. ծանրացած է Ազգային Տուրքի վերակազմակերպումի ու ապակեդրոնացեալ դրութեամբ յառաջ տանելու աշխատանքին վրայ: Արծարծուած հարցերու շուրջ տեղի ունեցած է կարծիքներու փոխանակութիւն: Թաղական խորհուրդները յանձն առած են կատարել Ազգային Տուրքի գանձումը, նոր սակերու հիման վրայ:

×

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Փետր. 5-ին եւ 6-ին, միջ – եկեղեցական բնոյթ կրող երկու հանդիպումներ ունեցած է: Առաջինը տեղի ունեցած է Միացեալ Նահանգներու լուտերական եկեղեցւոյ Ասիոյ եւ Միջին Արեւելքի հարցերու բաժանմունքներու գործադիր քարտուղարներուն հետ, Միջին Արեւելքի եկեղեցիներու կեանքը յուզող հարցերու շուրջ, իսկ երկրորդը՝ դէպի Ծայրագոյն Արեւելք իր ճամբուն վրայ Լիբանան գտնուող Տոքթ. Ուիլեըմ Լազարէթի հետ, որ տնօրէնն է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի «Հաւատք և կարգ» Բաժանմունքի, որուն յանձնախումբին անդամ է Արամ Եպիսկ.: Խօսակցութիւնները ընդգրկած են Խորհուրդի եւ հայ եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները ընդհանրապէս, եւ վերոյիշեալ բաժանմունքի Լիմայի մէջ (Փերու) գումարուելիք ժողովին օրակարգի հարցերը մանաւորաբար:

×

ԱՂԵՔՍԱՆՏՐՈՒՊՈԼՍՈՅ (Յունաստան) Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ տօնը նշուած է Յունուար 18-ին: Պատարագած եւ քարոզած է Կոմիտաս Վրդ. Օհանեան պանծացնելով հայկական տառերու գիւտը, Աւարայրի դաշտին վրայ Վարդանանց փառքը, որ անկիւնադարձ մը եղաւ հայ ժողովուրդի գոյատեւման համար: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է յիշատակին մշեցի այն հայրենակիցներուն, մեծամասնութեամբ բեռնակիր տարրեր, որոնք 1875-ին իրենց պարկեշտ աշխատանքով կառուցանած են տեղւոյն եկեղեցին, քարերը իրե՛նք կրելով եւ զայն կոչած են Ս. Կարապետ: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք ծովեզերեայ ճաշարանի մը մէջ տեղի ունեցած է ճաշ, ուր եղած են ճառեր, երգեր եւ ստեղծուած է ընկերական տաք մթնոլորտ մը:

×

ՖԻՔՍԻ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Փետր. 1-ին, տեղի ունեցած է Սկաուտական Ամանորի հաւաքոյթը, ուր ներկայ եղած են ծնողքներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Վարչութեան անդամներ եւ բազմաթիւ հրաւիրեալներ: Հաւաքոյթը վարած է ըսկաուտ խմբապետ եղբ. Պերճ Գրիգորեան, որ խօսած է նաեւ սկաուտներու, արենոյշներու, գայլիկներու եւ արծուիկներու գործունէութեան մասին: Երգերէ եւ արտասանութիւններէ ետք խօսք առած են Գեղարդ քհնյ., եղբ. Լեւոն Գայեան եւ Շրջ. Վարչութեան ներկայացուցիչը անդրադառնալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գաղափարաբանութեան եւ դերին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱԿԱԴ. ՍՈՒՐԷՆ ԵՐԵՄԵԱՆԻ «ՄԵԾ ՀԱՅՔԻ ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ 4-ՐԴ ԴԱՐՈՒՄ» ՔԱՐՏԷԶԸ

Հրապարակի վրայ է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Սուրէն Երեմեանի «Մեծ Հայքի Թագաւորութիւնը 4-րդ դարում» պատմական քարտէզը, որ տպագրուած է Երեւանի Պետական Համալսարանի հայ ժողովուրդի պատմութեան ամպիոնի նախաձեռնութեամբ հաստատութեան հրատարակչականին կողմէ: Հեղինակը տարիներ աշխատած է քարտէզին վրայ, զոր ստեղծելու համար կատարած է յամառ պըրպըտումներ, հայ եւ օտար մատենագիրներու հաղորդած տեղեկութիւններու համադրում – ճշգրտումներ, որոնց շնորհիւ կարելի եղած է տալ, աւելի քան 1600 տարուան հնութիւն ունեցող Հայ Արշակունիներու պետութեան դիտական պատկերը: Առաջին անգամ ըլլալով, այս քարտէզը ամբողջական գաղափար կու տայ պատմական Հայաստանի վարչատնտեսական կուռ կառուցուածքի մասին: Յատուկ պայմանական նշաններու շնորհիւ քարտէզին հեղինակը հաւաստի տեղեկութիւններ կու տայ մայրաքաղաքներու, արքունի վայրերու, զօրակայաններու ճշգրիտ տեղի, ինչպէս նաեւ հայ Արշակունիներու տոհմական գանձարաններու եւ դամբարաններու, բերդերու, ամրոցներու եւ ամրութիւններու, հեթանոսական մեհեաններու, քրիստոնէական հնագոյն կեդրոններու մասին:

Մեծ Հայքի տնտեսութեան եւ առեւտուրի մասին յստակ պատկերացում կու տան առանձին պայմանական նշաններ կրող արտադրական կեդրոնները՝ «Որդան կարմիր»ի, խաղողի վազի մշակման եւ գինեգործութեան, անտառի նիւթի մըշակման («Ազատ մայրի անտառներ»), բրուտագործական կեդրոնները, ինչպէս նաեւ թագաւորական ձկնորսարանները («Ձկնատեանք արքունի»), ներկարաններ, արեւելքի ու արեւմուտքի առեւտրականներու միջեւ միջազգային ապրանքի փոխանակութեան կեդրոնները: Քարտէզը կը տեղեկացնէ, նաեւ որ 16 դար առաջ Հայաստանի մէջ կ'արտադրուէր ոսկի, արծաթ, պղինձ, երկաթ, կապար, կերակուրի աղ. հանքային ջուրերու աղբիւրներու մօտ կը բանէին բուժարաններ: Նշուած են նաեւ յունական եւ ասորական ուսուցման ու գրչութեան կեդրոնները, դպրատուները, հնադարեան թատրոնի, կոթողներու եւ արձաններու վայրերը: Քարտէզը հրատարակուած է 20 հազար տպաքանակով:

×

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

× Կենցաղի սպասարկութեան արդիւնաբերութեան արտադրութիւններուն տեսակը 750-ի հասած է. – Հագուստ, կօշիկ, կահ կարասի եւայլն: Նորոգութեանց նոր խանութներ շինուած կամ բացուած են: Նախատեսուած է սպասարկութեան ցանցը ընդլայնել:

× Խորհ. Միութեան օդանաւային ըսպասարկութեան Հայաստանի ճիւղին գործունէութիւնը գնահատուած է: Վերջին հինգ տարիներուն 4·900·000 ճամբորդ եւ 62·000 թոն բեռ փոխադրած է: Օգտագործուած օդանաւերն են.– Տու – 134 եւ 154, Եակ – 40 եւայլն: Կարգ մը քաղաքներու եւ շրջանային կեդրոններու մէջ հաստատուած են ժամանակին պահանջները բաւարարող օդակայաններ:

× Տիգրան Պետրոսեանի նախաձեռնութեամբ եւ անոր ղեկավարութեամբ երեք տարիէ ի վեր ճատրակի դպրոց մը իր դուռները կը բանայ պատանիներուն առջեւ: Ընտրութիւնը կը կատարուի շատ բծախնդիր կերպով, որով հետեւողներուն թիւը 20-էն 30-ի մէջ կը տատանի:

–Ես կը ձգտիմ պատանիներուն սորվեցնել ոչ միայն ճատրակ խաղալ, այլեւ մտածել, կ'ըսէ աշխարհի նախկին ախոյեանը:

× Լիբանահայ երգչուհի Ժանէթ Գույումճեանի երգահանդէսը, Երեւան, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է: Յայտագիրին առաջին բաժինը ներկայացուցած է օտար դասականներ՝ Պախ, Մարչելլօ, Պեթհովէն, Վիվալտի, Ճորտանօ եւ ուրիշներ: Երկրորդ բաժինը կազմուած է հայ դասական եւ ժամանակակից երգահաններու ստեղծագործութիւններէն. – Կոմիտաս, Համբարձում Պէրպէրեան, Բարսեղ Կանաչեան, Աշոտ Պատմագըրեան, Ալ. Դուլուխանեան, Էդ. Միրզոյեան, Վաղարշակ Կոտոյեան: Երգչուհիին դաշնակով ընկերակցած է Մարիաննա Յարութիւնեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Այն օրերուն Անգեղայ Տան աղբիւրը հանելու աշխատանքին համար էր, որ Վահան՝ Խուրշիտի կասկածը արթնցուցած էր ու վերջ ի վերջոյ Խուրշիտ կըտրել տուած էր անոր գլուխը ու քաղաք ղրկած:

Ջէրչի Կիրոս կը հետաքրքրուի ու կը գտնէ, որ Գոմ գիւղացին սերմցու ցորեն չի կրնար գտնել: Բէնճպէր Մամասի դիակը երեք օր դաշտին մէջ մնացած էր: Գիւղացին ծառ չի տնկեր, առու չի բանար, կը մորթէ ժմնած հորթը, Խուրշիտին մալ չդարձնելու համար: Աղջիկները, երբ 12 տարեկան կ'ըլլան, կ'ամուսնացնեն ազատելու համար քիւրտ ղոլամներէն:

Ջէրչի Կիրոսը սնտուկը կռնակին՝ Գոմէն կ'անցնի Շինաւան գիւղը, ուր գիւղէն քիչ հեռու, դաշտին մէջ կայ ու կը մնայ հին պատմական եկեղեցի մը: Խուրշիտ այդ եկեղեցին մարագ դարձուցած էր: Եկեղեցիի այդ վիճակը գիւղի բնակիչներու անհանդիստ երազն էր: Անոր կը վերագրէին զանազան հրաշքներ: Նոյնիսկ մէկ տարի առաջ Խուրշիտի ձիէն վար իյնալու պարագան՝ գիւղացին այդ եկեղեցիին մէկ հրաշքին կը վերագրէր:

Կիրոս Շինաւանին մէջ մտիկ կ'ընէ ժողովուրդին, որ արեւելքի կողմէն երեւան եկած է սպիտակ ձիաւոր մը, ձեռքին հալոնի կեծեկէ թուրը բռնած: Ձիւորը թուրը մէկ փարտելով գլուխներ վար կը թափէ:

Կիրոս, սնտուկը կռնակին, արեւելքի կողմը բռնելու համար կը մտնէ Շէյխ Ճէլալի հողը: Երբ Շէյխ Ճէլալի գիւղին կը մօտենայ, կը տեսնէ որ մօտ երկու հարիւր հայ գիւղացի բանուորներ, իրենց դաշտի աշխատանքը ձգած, Շէյխին ապարանք կը շինեն, հող կը մաղեն, աղիւս կը թափեն, դետին կը փորեն, փայտ կը տաշեն:

Հոն բանուոր գիւղացի մը փսփսուքի մը պէս կը խօսի Կիրոսին.

– Շատ չէ՝ մի քանի օրէն էս կողմերն ալ կը հասնի...

Խօսքը սպիտակ ձիաւորի մասին էր:

Կիրոս այդտեղ կ'իմանայ, որ Մարտիկը Գարափունարի կողմերն է:

Բատուր հայ գիւղացին այդ բոլորը կը պատմէր այնքա՜ն իրական ու կէծ առած աչքերով:

×

Մէկ օր յետոյ Ջէրչի Կիրոս սնտուկը կռնակին՝ կը հասնի Գարափունար, ուր ամէն տեղ սպիտակ ձիաւորի՝ Մարտիկի ստուերը կայ, սակայն ինքը չկայ: Կ'իմանայ, որ Հաճի Մուսայի գիւղին մէջ երեւցած է. որ երէկ գիշեր Գարափունարի պաղչաներէն անցած է: Կիրոս նոյնիսկ կը տեսնէ Հաճի Մուսան, որ իր աչիրէթներով Գարափունարի պազարի հրապարակը իջած, խանութի մը առջեւ նարկիլէ կը ծխէր:

Այնտեղ պազարին մէջ Կիրոս, իր սընտուկը բացած, առեւտուրի կը կենայ, միեւնոյն ատեն մտիկ կ'ընէ երկու քիւրտ համալներու, որոնք կապերը մէջքերնուն փաթթած ու կռնակին արեւոտ պատին կռթնցուցած, սպիտակ ձիաւորի ու Ջէրնապի մասին կը խօսէին, որպէս թէ ըսպիտակ ձին հեռուէն թշնամիի հոտը կ'առնէ ու լուր կու տայ իր տիրոջ եւ Ջէյնապ ամէ գիշեր Մարտիկի ձիու խըրխինջէն կ'արթննայ:

Կիրոս երկու գիշեր Գարափունարի պազարը կը գիշերէ: Համալներէն կ'իմանայ Այնալուի դէպքին մանրամասնութիւնները: Նաեւ բարեկամ կը դառնայ պազարի մուրացիկ տէրվիշի մը հետ: Ուսերուն վրայ հորթի փոստ մը, գլուխը բաց, ոտքերը բոպիկ տէրվիշ մը, որուն լռութիւնը պայխուշի աբիինով գրուած գրքի մը իմաստութիւն ունէր: Գիշերները միս – մինակ բարեկամ շուներու հետ կը քնանար՝ հաշիշի երեւակայութիւնով վերացած: Տէրվիշը ցորեկները խլամներու խանութներն ու տուները աղօթք կը պտըտցնէր, վաստկած դրամով փուէն հաց կ'առնէր եւ շուներուն կը բաժնէր:

(Շար. 261)

Տէր եւ Տիկին Ղազար Տէր – Գրիգորեան եւ զաւակները՝ Ժորժ, Անոյշ եւ Մարիամ ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին եւ եղբօր՝

ԼԷՈՆ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 16–ին, 50 տարեկանին, Քոլոմպ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 19, ժամը 13.45–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա – Քոլոմպի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սուրէն Մուրատեան եւ զաւակը՝ Տիգրան, Ճիպօղլեան, Մահաքեան, Քէօսէեան, Սալամէ եւ Տէր – Մովսէսեան ընտանիքները իրենց սիրելի կնոջ, մօր, զաւկին եւ քրոջ, տարաբախտ

ՊԵՐՃՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան Կիրակի, 22 Փետրուար, յաւարտ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

———×———

Այրի Տիկին Մարի – Ժաննի Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Խորէն Կիրակոսեան եւ զաւակը՝ Վահէ, Օր. Անի Խաչատուրեան, Օր. Մերիկ Խաչատուրեան, Պ. Ժան – Փիէռ Սէֆէրեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արթինեան կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Փետրուար 22, ժամը 11–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ – հօր, զաւկին եւ փեսային՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Թաղին եւ եկեղեցւոյս սիրեցեալ հոգեւոր հովիւ Նշան քհնյ.ի եւ երիցկին Գույումճեանի եւ զաւակներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Տիրամայր Լուսիա Գույումճեանի մահուան առթիւ: Շնորհակալութեամբ ստացած նոյն առթիւ.– Այրի Տիկին Պէրպէրեան, – Տէր եւ Տիկին Տիգրան Ղազարեան 100–ական Ֆ. երեցկին Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Սարօղլանեան, Այրի Տիկին Կիլիզար Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Սիվաճեան, Տէր եւ Տիկին Գազազեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50–ական Ֆ. Այրի Տիկին Ա. Յօզոսեան, Այրի Տիկին Անթառամ Ժամկոչեան 30–ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սահակ Յարութիւնեան, Օր. Խօզիկեան, Տէր եւ Տիկին Գալանտար, Տէր եւ Տիկին Մարկոսեան Գառնիկ, Տէր եւ Տիկին Սարաճեան 20–ական Ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ընկ. Կարապետ Յովսէփեանի մահուան առթիւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հանգուցեալ ընկերոջ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի՝ իր շատ սիրած «Յառաջ»–ին կը նուիրեն 470 Ֆ., հետեւեալ ընկերները.– Յակոբ Պէրպէրեան, Շաւարշ Խաչատուրեան, Տիգրան Չէքիճեան, Միսաք Միրզէ, Յովհաննէս Հարէլեան, Մամբրէ Տէր – Պետրոսեան, Նշան Պետրոսեան, Կարապետ Փափազեան, Կարապետ Յովակիմեան:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Գազանճեան 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, Համբարձում Վէլէտեանի մահուան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Փետրուար 22, Ղեւոնդեանց Քահանայից յառաջիկայ տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10–ին կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն Պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Ի ժամ Պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Հոգեհանգիստ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ առաջնորդներու եւ հոգեւորականներուն համար:

LYNE DOURIAN
DE L'OPERA
Chantera des œuvres de
REYNALDO HAHN
et des
Mélodies
Arméniennes
au Tryptique
Le Mercredi, 25 Février, à 20h.45
SALLE ROSSINI
6, Rue Drouot
Invitations sans taxe à l'entrée de la salle.

○ Pour la première fois à l'occasion de la 6ème semaine mondiale du Tourisme qui a lieu au Palais des Congrès (Porte Maillot)

DU 14 AU 22 FEVRIER 1981

OPTIMA TOURS

Tient son Stand «ARMENIE»

Venez nombreux au:
« Stand OPTIMA — n° 38, niveau n° 1, hall T».

Pour chaque inscription pendant cette période, au stand une réduction exceptionelle sera accordée.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ի ՊԱՏԻՒ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հաճոյքը ունի պատուելու, իր վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԸ, (Արժանթինէն), Եւրոպա իր շրջապտոյտի առիթով:

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, համակիրները եւ բարեկամները:

Կիրակի 22 Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը 16–ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ խումբի գնդակահարեալներու գերեզմաններուն աւանդական այցելութիւնը 22 Փետրուար, Կիրակի առաւօտ:

Ժամադրավայր, Փորթ – տը Շուազի մեթրոյի սրճարանի առջեւ ժամը 10–էն սկսեալ: Թափօրը առաջնորդուած ծաղկեփունջերով, դրօշակիրներով ու միջազգային դիւանագիտական ու ֆրանսական իշխանութեանց ներկայացուցիչներով դէպի Իվրիի գերեզմանատան ճամբայ կ'ելլէ ժամը 10.30–ին:

Սիրով կը հրաւիրուին ազատութեան, Ֆրանսայի ազատագրման ու հակաֆաշիստ պայքարի հերոսներու – հայ եւ բոլոր ազգերու պատկանող – յիշատակը յարգողները:

ԱՅՅ

Նոյն օրը, Կիրակի 22 Փետրուար ժամը 11–ին, Պուշ – տիւ – Ռոնի Օպանյը քաղաքին մէջ – Մարսէյլի արուարձան – բացումը կը կատարուի ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ պողոտային, մասնակցութեամբ քաղաքին երեսփոխան – քաղաքապետ Պ. Խումոն ԳԱՐՍԷՆԻ ու քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի եւ հայ անձնաւորութեանց: Ներկայ կ'ըլլան Մարսէյլի, Լիոնի, Կրընոպլի, Նիսի եւ այլ քաղաքներու հայ նախկին Ռազմիկներ ու Դիմադրականներ: Փարիզէն նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Պ. Գ. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆի կը մասնակցի արարողութեան:

Օպանյի ինչպէս նաեւ Մարսէյլի եւ շրջանի մեր ազգակիցները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ բարձրացնել հայութեան համար պատուաբեր այս արարողութեան հմայքն ու արտայայտել իրենց համակրանքը Օպանյի քաղաքապետական խորհուրդին:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ
ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

———○———

կազմակերպութեամբ՝
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱԿՈՒՄԲԻ
փետրուար 22, կիրակի, ժամը 16–ին
Հայ Մշակութային «Օջական» սրահը
183 bis, Bd. de la Madeleine — NICE
Կը դասախօսէ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Ն ի ւ թ՝
«ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԵՒՈՐՈՂ ԱԶԴԱԿՆԵՐԸ»
Մուտքը ազատ է:

ՏՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները, Ֆիլիփ Օհաննէսեանի մահուան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Վերթանէս Թադէոսեան եւ. եւ զաւակներուն համար 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Այանեան եւ. համար 100, Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կօշկարեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Պարոնեան, մի Ոմն 50–ական, Տիկին Հռիփսիմէ Նազարեան 20 Ֆ.:

ԿՈՉ

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Իսի – լէ – Մուլինոյի «ԱՆԻ» Երգչախումբը, սիրով կ'ընդունի նոր անդամներ եւ անդամուհիներ: Երգի փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 20.30–ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահը՝

6, Av. Bourgain - Métro: Mairie d'Issy

RESTAURANT ARMENIEN

CHEZ HAGOP

———×———

9, RUE DU NIL, 75002 — PARIS

TEL. 296.37.41

———×———

SPECIALITES ARMENIENNES

DINER MUSICAL

★ COMMUNIONS ★ MARIAGES ★ BANQUETS ★

———×———

FERME Le DIMANCHE et LUNDI SOIR

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN

Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.

Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....

PRIX : 3990 F.

(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20
VENDREDI
20 FÉVRIER
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.847 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.847

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ

Ճիշդ երէկ կ'անդրադառնայինք Պէյ-րութի կացութեան վատթարացման եւ Սոտեքոյի անցքին փակման, արձակազէններու նոր «գործունէութեան» հետեւանքով: Փետր. 12-ի «Ազդակ»էն կ'իմանանք թէ այդ վատթարացման ատեն, «կորսուած» գնդակի մը զոհ գացած է Յակոբ Տէմիրճեան, 54 տարեկան: Ստորեւ Պէյրութի մեր պաշտօնակցին տուած մանրամասնութիւնները այդ միջադէպին առթիւ. —

«Պշարա Խուրի հրապարակ – Սոտեքօ գիծին վրայ, ապահովութեան կացութիւնը երէկ (Փետր. 11) երեկոյեան ժամը 5-ին անգամ մը եւս վատթարացաւ անակնկալօրէն: Մայրաքաղաքի երկու շրջանները իրարու կապող «բազկերակ»ին երկու կողմերուն միջեւ ծայր տուած արձակազինութիւն մը ու անոր ընկերացող կիսածանր զէնքերով հրացանաձգութիւնը շարունակուեցաւ աւելի քան մէկ ժամ, որուն ընթացքին սպաննուեցաւ «արեւմտեան շրջան»էն դէպի «արեւելք» ուղղուող անձ մը՝ Յակոբ Տէմիրճեան, եւ վիրաւորուեցան երկու կիներ:

«Աւելի ուշ, ինքնաշարժներու երթեւեկը վերսկսաւ նոյն գիծին վրայ, սակայն ժամը 8-ին, քանի մը ռումբեր ինկան Սոտեքոյի շրջանին վրայ: Ծանրօրէն վիրաւորուեցան 2 անձեր, որոնք փոխադրուեցան հիւանդանոց:

«Անցեալ շաբաթավերջէն ի վեր, գրեթէ առօրեայ յաճախակիութեամբ յիշեալ շրջանին մէջ յետմիջօրէին տեղի ունեցած արձակազինութիւնը, շաբաթաւկիզբէն ի վեր արդէն իսկ խլած էր քանի մը վիրաւորներ:

«Սոտեքոյի այս միջադէպը կը զուգադիպէր երկրի զանազան շրջաններուն մէջ ապահովութեան կացութիւնը մտահոգիչ կերպով խախտող այլ դէպքերու: Արդարեւ, Թրիփոլիի մէջ, առաւօտուն զինեալ ընդհարում մը տեղի ունեցած էր Ա. Զ. ուժերու եւ կարգ մը զինեալ տարրերու միջեւ, խլելով քանի մը սպանեալ, իսկ գիշերուան ընթացքին, Հարաւային Լիբանանի կարգ կարգ մը շրջանները թիրախ դարձած էին իսրայէլեան յարձակումներու:

×

«Ազդակ»ի Փետր. 14-ի թիւէն ալ կ'իմանանք թէ արձակազէնի մը փամփուշտով վիրաւորուելէ ետք, Փետր. 11-ին, մեռած է Տիկին Նորա Կուրտիկեան (ծնեալ Եաղճեան):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 140 միլիոններ ձեռք առաւ դիւրացնելու համար վարչական ձեւակերպութիւնները: Անոնք կը վերաբերին առաւելաբար ընկերային ապահովութեան, ընտանեկան նպաստներու, տարեց անձերու դիմումներուն, գործատէրերու յայտարարութեանց:

ՖՐԱՆՍԱ 8 միլիառ 400 միլիոն բաց արձանագրած է Ցունուարին, արտաքին առեւտուրի մէջ ինչ որ մրցանիշ մըն է: Արդարեւ 1973-էն ի վեր այս գումարին չէր հասած բացը: Ցանցաւորը, անշուշտ, կրկին քարիւղն է:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախարարապետը Փարիզ

ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ստեփան Պուտոյեան Հայկ. հողերու վրայ...

Փետր. 15-ի Լիպնի Փռոկրէն գունաւոր նկարներով ճոխացած (նկարները՝ Ս. Պուտոյեան) թղթակցութիւն մը հրատարակած է, այլպէս շահեկան: Վիլճօրպանէն 38 տարեկան հայ մը՝ Ստեփան Պուտոյեան յաջողած է ամէն տարի, քանի մը ամիս – եւ 15 տարիէ ի վեր – այցել արեւելեան Թուրքիոյ քրտական շրջանները: Կը պատմէ. – «Անոնցմէ եմ, որոնք կը հաւատան թէ կարելի է բան մը ընել Քիւրտերուն հետ հայ դատին համար»: Անցեալ Օգոստոսին, քրտական լեռներուն մէջ, հայկ. գիւղ մը գտած է որ, կ'ըսէ միակը պէտք չէ ըլլայ: Թերթին թղթակիցները կ'ըսեն թէ ժողովուրդի մը պոռթկումները, երբեմն բուռն են, ողբերգական: Ահաբեկումները կը բազմանան, մանաւանդ, Եւրոպա: Պուտոյեան կը բացատրէ. – «Հայերը, միջոցներ կը գործածեն ճանչցնել տալու համար իրենց պահանջները, զորս մեծամասնութիւնը կը դատապարտէ, բայց այսօր, չեն կրնար ուրիշ բան ընել: 60 տարի զարկին դուռի մը, որ երբեք չբացուեցաւ, հիմա՝ կը կտրեն զայն իրենք զիրենք լսել տալու համար»: Ստեփան որոշած է այլ ձեւով գործել, տեղւոյն վրայ: Սասունի շրջանի այս գիւղը, Վանայ լճին հարաւը եւ որուն անունը կ'ուզէ գաղտնի պահել: Այն քիւրտ ղեկավարներու մասին որոնց հանդիպած է կ'ըսէ «համաձայն են իրարու հետ մարքսիզմի շուրջ բայց առնուազն 15 հատուածի կը բաժնուին ազգայնականութեան հարցերու շուրջ» որմէ կ'եզրակացնէ թէ «պատրաստ չեն ապակայունացնելու Թուրք Պետութիւնը: Գալով Հայերուն, Պուտոյեան կ'ըսէ.– «Իրենց համար ժամանակը կ'անցնի, հարկ է աճապարել...: Ինծի համար վաղն է, որ Հայերը իրենց հողերը պիտի վերադառնեն եւ խաղաղ ապրին Քիւրտերուն հետ: Գիտեմ թէ ուշ կամ կանուխ պիտի վերադառնամ...»:

հասաւ, ուր երեք օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ: Այս առթիւ երկու երկիրներու կառավարութիւնները կ'ուզեն նոր տարողութիւն մը տալ իրենց գործակցութեան:

ՓԻԼԻՓՓԻՆՆԵՐՈՒ մէջ Պապը սրբացման արարողութիւն մըն ալ կատարեց ինչ որ առաջինն է՝ Հռոմէն դուրս: Սրբացումը կը վերաբերէր Դոմինիկեան առաքելութեան մը 16 մարտիրոսներու, որոնք անէացան 1633-ին Նակազաքի (Ճափոն) – 9 Ճափոն, 4 Սպանացի, մէկ Իտալացի, մէկ Ֆրանսացի մէկ Փիլիփպեցի: Յովհ. Պօղոս Բ. ճառերուն մէկուն մէջ, զգուշացուցած է աղքատները փորձութենէն գաղափարականներու, որոնք «միայն նիւթական արժէքներ կ'առաջարկեն»:

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նորընտիր նախագահը տնտեսական վերականգնումի ծրագիր մը ներկայացուց, ուր բոլոր ծախքերը կը պակսին բացի՝ պաշտպանութեան պիւտճէի ծախքերէն: Ուկըն ջնջեց նաեւ 35 հազար բարձրաստիճան պաշտօնեաններու աշխատավարձքի նախատեսուած յաւելումը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ուսանողներու անկախ Միութիւնը պաշտօնապէս արձանագրուեցաւ: Այս կարգադրութիւնն ալ կը ձգտի հանդարտեցնելու մթնոլորտը: Ասիկա կ'ամրապնդէ նաեւ կուսակցապետ Կանիայի դիրքը իր «զինակիցներուն» նկատմամբ:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԱ՛Մ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԿԱՄ՝ ԳԵՐԵԶՄԱՆ»...

ԽՄԲ. – Ինչպէս գրած էինք երէկ, Փետր. 17-ին, «Թէրճիման» սկսած է հրատարակել յօդուածաշարք մը «Հայկ. ահաբեկչութեան ծնունդ տուող աղբիւրներ» ընդհանուր խորագրին տակ: Առաջին յօդուածը, որուն գլխաւոր մասերը կուտանք այսօր եւ վաղը կը կրէ «կա՛մ Հայաստան, կա՛մ գերեզման» ենթախորագիրը: «Խոստմնալից» յօդուածաշարք մը, որ կը սկսի Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտէն...: Կը թուի թէ Հասան Ֆէհմի Լոհանըը հիմուրէ ալ գերծ չէ քանի կը խօսի Թուրքիոյ մէջ Հայերու գերեզմաններուն մասին...: Ճիշդ է որ որեւէ տեղ Հայը այդքան գերեզման չէ ունեցած...: Բայց բուն հարցը այլ է: Նման յօդուածներ կրնան իրենց բովանդակութեամբ նորութիւն չբերել բայց կը պարզեն երեւոյթ մը՝ այսքան զբաղելով Հայերով, Թուրք օքերը, խոստովանած կ'ըլլան որ հայկ. հարց մը կայ, ուզեն կամ չուզեն...:

×

«Հայկ. Վրէժխնդրութեան Մարտիկներ»... Այսպէս է որ կը կոչեն իրենք զիրենք: Մինչդեռ, մարտիկը՝ քաջ է, դէմ – դիմաց կը կռուի. կռնակէն չի զարներ: Քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ իրենց ըրածներէն ամօթ չզգացողները, Թուրք Պետութեան արտասահմանի ներկայացուցիչները զարնելու պահուն՝ արդեօ՞ք իրենց անցեալին բնաւ չեն մտածեր:

«Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտի 1453 թ. Կ. Պոլիսը գրաւած օրէն, մինչեւ 1980 թուականի վերջը անցած – դարձած իրողութիւնները հոս պիտի յուցաբերեմ: Դառն իրողութիւններ...

×

«Ֆաթիհ Սուլթան Մէհմէտ, Կ. Պոլիսը գրաւելէն ետք, իր յօժար կամքով՝ Յունաց Պատրիարքարանը ազատ ձգած եւ յատուկ իրաւասութիւններ շնորհած է: Փոքր Ասիոյ (Անատոլու) մահմետական տարրերուն միջեւ իբրեւ փոքրամասնութիւն ապրող Հայերու իրաւանց եւ շահերուն պահպանման համար ալ՝ Կ. Պոլսոյ մէջ Հայոց Պատրիարքարանը հիմնեց: Յոյներու բաշխուած իրաւասութիւնները՝ Հայերուն ալ շնորհուեցաւ: Անատոլուի մէջ ապրող Թուրքերու եւ Հայերու անձնական յարաբերութիւնները այնքան լաւ էին, որ գիւղը բնակող Թուրք մը երբ իր առեւտրական գործերուն համար քաղաք կ'երթար՝ իր ընտանիքին իրաւունքին ու պատուին պաշտպանութիւնը Հայ դրացիին կը վստահէր: Եւ նմանապէս, Հայերն ալ նոյն վստահութիւնը իրենց Թուրք դրացիներուն հանդէպ ցոյց կուտային: Անատոլուի, Ռումէլիի եւ Կ. Պոլսոյ մէջ հայերէն խօսող ոչ մէկ Հայ կար: Բոլոր դպրոցներու մէջ հայկ. տառերով թրքերէն կ'ուսուցանուէր. եկեղեցական արարողութիւններն ալ թրքերէնով կը կատարուէին: Ամէնէն բարձր մակարդակի պաշտօններու մէջ իսկ, Հայերը՝ Օսմանեան կայսրութեան ամէնէն հաւատարիմ հպատակներն էին: Եւ եթէ, ցայսօր, Հայերը յաջողած են իրենց հաւատքը պահել ապա այդ՝ Օսմանեան Փատիշահներու կողմէ իրենց տրուած իրաւասութիւններու շնորհիւ է:

Իրարու այսքան մօտ երկու ժողովուրդներ, նոյն կայսրութեան մէջ ապրելով

ԹՐՔԱՀԱՅԱՍՏՈՒՄ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՋՆՋԵՆ ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՀԻՄՆԱՐԿԸ

Պոլսոյ թերթերը (Փետր. 13) հետեւեալ լուրը կը հաղորդեն, որ անգամ մը եւս ցոյց կուտայ թրք. իշխանութեանց սեղմումները հայ փոքրամասնութեան նկատմամբ. –

×

ՈՒՍՈՒՑՉԱՑ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ԴԷՄ ԴԱՏ

ՎԱԳԸՖՆԵՐՈՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ցաւով կը տեղեկանանք թէ Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը դատ բացած է Ուսուցչաց Հիմնարկի դէմ, պնդելով որ յիշեալ Հիմնարկին գոյութիւնը դէմ է 903 թիւ օրէնքին եւ այդ պատճառաւ ալ պէտք է ջնջուի այդ հաստատութիւնը:

Այս դատին առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Փետր. 12-ին 6-րդ Հիմնական Ատեանին առջեւ: Մեր քաղած տեղեկութիւններուն համաձայն, Հիմնարկի փաստաբանները իրենց բողոքն ու պաշտպանութիւնը ներկայացուցին դատարան եւ նիստը յետաձգուեցաւ 30 Մարտին:

Վագըֆներու Տնօրէնութեան կողմէ բացուած դատը անհասկնալի է. Ուսուցչաց Հիմնարկը 1965-ին ընդունուած էր դատարանի որոշումով: Թէեւ 1967-ին ելած 903 թիւ օրէնքով քննուած էր անոր ալ կացութիւնը, սակայն Վագըֆներու Տնօրէնութիւնը առարկութիւն չէր ըրած եւ 1973-ին նոյն Տնօրէնութիւնը Պաշտօնաթերթի մէջ վաւերացուցած էր անոր գոյութիւնը: Աւելի ըլլալով, այդ թուականներուն հինգ այլ շէնքի պէտքերը վաւերացուցած էին Հիմնարկին ի նպաստ կտակներու հետեւանքով:

Հակառակ այս բոլորին, այսօր նոյն Վագըֆներու Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը պնդէ թէ Հիմնարկին գոյութիւնը դէմ է 903 թիւ օրէնքին: 903 թիւ օրէնքին յիշեալ յօդուածը հետեւեալը կը հրահանգէ. –

«Կարելի չէ վաւերացնել այն Վագըֆները, որոնք հիմնուած են օրէնքներու, բարոյականութեան եւ բարքերու, ինչպէս նաեւ ազգային շահերու դէմ, կամ քաղաքական որոշ նպատակով մը եւ կամ որոշ ցեղի մը կամ համայնքի մը անդամներուն զօրավիգ կանգնելու նպատակներով»:

903 թիւ օրէնքին վերոյիշեալ յօդուածէն վերջ է որ Ուսուցչաց Հիմնարկի գոյութիւնը ապօրէն չէր նկատուած եւ պաշտօնաթերթին մէջ ալ հրատարակուած էր իր վաւերացումը:

հանդերձ, ինչո՞ւ այս վիճակին հասած են: Հայ ժողովուրդը երբեք խոհեմ չէ եղած եւ սաստ կամ անոր գրգռութեանց հետեւանքով՝ իր անդորրութիւնն ալ կորսնցուցած է: Բան մը կայ, զոր Հայերը երբեք չեն դադրած կրկնելէ. – «Կա՛մ Հայաստան, կամ՝ Գերեզման»: Ահաւասիկ, 500 տարիներու իրենց այս անմիտ յամառութեան հետեւանքով՝ ո՛չ Հայաստան մը հիմնուած է, եւ ոչ ալ՝ իրենց գերեզմանները յայտնի են: Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը, եթէ այսօր գերեզմանոց մը ունին, այդ ալ՝ իրենց խոհեմութեան շնորհիւ է:

«Պատմութեան էջերը եթէ քրքրելու ըլլանք, Հայերու որո՞նց կողմէ գրգռուած ըլլալը բացայայտ կը դառնայ»:

(Շար. 1)

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԽՄԲ.— Ինչպէս գրած էինք (Փետր. 12 եւ Փետր. 17), Փետր. 9–ին տեղի ունեցած իր դատավարութեան ընթացքին, Արա – Ալէք Ենիգոմշեան ձայներիզի վըրայ արձանագրած էր յայտարարութիւն մը – ֆրանսերէն – որ ունկնդրուեցաւ նիստին ընթացքին: Հոն, Արա կը բացատրէ ամփոփ գիծերու մէջ Հայկ. Հարցը եւ այն պատճառները, որոնք զինք մղած են զինեալ պայքարի ուղին ընտրելու: Յաջորդական երկու թիւով կու տանք գլխաւոր հատուածները.–

×

Անունս է՝ Արա – Ալեքսանդր Ենիգոմշեան:

Զերբակալուեցայ ժընեւ, 1980, Հոկտ. 3ի գիշերը, զուիցերական պատժական Օրինագիրքին Թիւ 226–րդ օրէնքին դէմ մեղանչումի համար:

Արդարեւ, պատրաստելու վրայ էի երեք Թեթեւ պայթուցիկներ, զորս պէտք է զետեղէի, աւելի ուշ ինծի նշուելիք վայր մը:

Ընդունած էի կատարել այս յանձնառութիւնը, քանի որ կը համապատասխանէր հայկ. հարցը լուծելու պայքարի իմ ըմբռնումին: Արդարեւ, կը խորհիմ թէ զինեալ պայքարը գլխաւոր միջոցն է լուծելու համար այս հարցը: Բայց, ի դէպ, ի՞նչ է արդեօք հայկ. հարցը՝ այսօր:

Երբ կ՚ըսուի հայկ. հարց, կը յիշուի երբեմն, որ 19–րդ դարուն վերջը եւ մանաւանդ՝ 20–րդ դարուն սկիզբը ջարդեր եղան, որոնց զոհ գացին Հայերը:

Առանց մերժուելու հարցին պատմական եւ հայկ. ջարդերու խորքին մէջ, պէտք է շեշտեմ, հոս, որ հայ ժողովուրդը զոհն եղաւ 20–րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան: Արդարեւ, Ա. Աշխարհամարտի ընթացքին, եւ ի մասնաւորի՝ 1915–էն սկսեալ, Օսմանեան իշխանութիւնները կազմակերպեցին եւ գործադրեցին հայ ժողովուրդի բնաջնջման ծրագիրը: Մօտ երկու միլիոն Հայեր ստիպուեցան լքել իրենց տուները, լքել քաղաքներն ու գիւղերը, ուր միշտ ապրած էին, ուր հայ ժողովուրդը կ՚ապրէր հազարամեակներէ ի վեր: Այս պարտադիր տեղահանութեան ընթացքին, մասնաւոր պատրաստուած զինեալ հրոսակներ կը յարձակէին կարաւաններուն վըրայ, կողոպտելու եւ ջարդելու համար աքսորականները: Այսպէս ոչնչացան հարիւր հազարաւոր Հայեր:

Ուրիշ հարիւր հազարաւորներ կոտորուեցան այդ երկար երթին ընթացքին, յոգնութենէ, անօթի ու ջուրի պակասէն, որ յաճախ մերժուած էր իրենց:

Եւ վերջապէս, հարիւր հազարաւոր Հայեր, որոնք վերապրած էին այս հըրէշային տեղահանութենէն եւ զինեալ հրոսակներու յարձակումներէն ջարդուեցան օսմանեան բանակի զինուորներուն կողմէ, երբ կը հասնէին սուրիական անապատը:

Bեմադրութեան վերջ կը տրուէր քանի մը տարի եաք, ներկայ Թուրքիոյ հայր՝ Քէմալ Աթաթիւրքի ուժերուն կողմէ: Ամբողջութեան մէջ, աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր ջարդուեցան կամ դէպի մահ տարուեցան այս քանի մը «տարիներու» ընթացքին:

Արեւմտեան Հայաստանը, այսինքն՝ Օսմանեաններու գրաւած Հայաստանը պարպուեցաւ իր բնիկներէն եւ միայն քանի մը հարիւր հազար Հայեր կրցան փախիլ ջարդերէն: Անոնց մէկ մասը ապաստան գտաւ Արեւելեան Հայաստան, այսինքն՝ ցարերու կայսրութեան գրաւած Հայաստանը, ներկայիս Խորհ. Հայաստան եւ ուրիշ մաս մը ցրուեցաւ քիչ մը ամէն տեղ աշխարհի մէջ, կազմելով ինչ որ, այսօր, կը կոչուի՝ «հայկ. Սփիւռքը»:

20–րդ դարու այս առաջին ցեղասպանութիւնը, որու զոհ գնաց հայ ժողովուրդը, երբեք չճանչցուեցաւ Թուրքիոյ եւ միջազգային ատեաններու կողմէ: Աշխարհ կը շարունակէ լուռ մնալ այս հարցին նկատմամբ: Ոճրագործները երբեք չպատժուեցան եւ զոհերը երբեք հատուցում չստացան:

Ահաւասիկ, ուրեմն, հայկ. հարցի երեսներէն մէկը:

Բայց հայկ. հարցը միայն ցեղասպանութեան ճանաչման եւ հատուցման հարցը չէ:

Գլխաւորաբար, հողային իրաւունքներու հարց մըն է, այսինքն հայ ժողովուրդի իրաւունքը Հայաստան (Թուրքիոյ կողմէ գրաւուած Հայաստան) վերադառնալու, ինչպէս նաեւ ինքնորոշման իր իրաւունքը, ինչ որ կրնայ առաջնորդել մինչեւ հայկ. անկախ պետութեան մը հիմնարկութիւնը:

Հողային այս իրաւունքները պատմական իրաւունքներ են հայ ժողովուրդին համար, տրուած ըլլալով որ հայ ժողովուրդը միշտ այդ հողերուն վրայ ապրած է, որ իբրեւ ժողովուրդ, իբրեւ ազգ, այդ հողերուն վրայ կազմաւորուած է, շուրջ 3 հազար տարի առաջ: Իր պատմութիւնը կերտած է այդ հողերուն վրայ: Իր յաղթանակներն ու պարտութիւններն ա՛յդ հողերու վրայ ունեցած է: Հայկ. հարուստ մշակոյթը, իր բոլոր երեւոյթներով եւ որու արժէքը մեծապէս կը գնահատեն ուսանողները, այդ հողերուն վրայ զարգացած է:

Կարճ՝ աշխարհի այդ շրջանը, այսօր գրաւուած է Թուրքիոյ կողմէ, եւ որ, աշխարհագրականօրէն միշտ ճանչցուած է իբրեւ Հայկ. Բարձրավանդակ, բնական հայրենիքն է ամբողջ հայ ժողովուրդին մէջ, ինչպէս նաեւ Խորհ. Հայաստանի ժողովուրդին եւ մանաւանդ այս հողամասերու շառաւիղներուն, այսինքն մօտ երկու միլիոն Հայերու, որոնք կը կազմեն «հայկ. Սփիւռքը», ցրուած ամէն կողմ, յատկապէս այն Հայերուն՝ որոնց ծագումը՝ Արեւմտեան Հայաստանէն է:

(Մնացեալը Յաջորդով)

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սրահին մէջ, Յունուար 25–ին, նշուած է Մանուէլ Մարութեանի թատերական եւ մշակութային գործունէութեան 60–ամեայ յոբելեանը, կազմակերպութեամբ Լոս Անճըլըսի եւ Կլէնտէյլի Համազգայիններու, Իրանահայ, Թէքէեան, եւ Նոր Սեբաստիոյ Մշակութային Միութեանց, Մխիթարեան Ակումբի եւ Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեանց: Բացումը կատարած է Կիւրեղ Մանկրեան: Յայտագրի առաջին բաժնին մասնակցած է Իրանահայ Միութեան Երգչախումբը, որ Ալֆրէտ Մարտոյեանի ղեկավարութեամբ մեկնաբանած է «Արփա – Սեւան» եւ «Երեւան – Էրեբունի երգերը: Բանախօսած է Արմէն Տօնոյեան ըննութագրելով դերասանը, բեմադիրը, թատերագիրը եւ մտաւորականը: Մանուէլ Մարութեան մարմնաւորած է 152 տարբեր տիպարներ. բեմ բարձրացած է Ադամեանի, Փափազեանի, Սիրանոյշի, Զարիֆեանի, Շահխաթունի, Սեւումեանի, Աճէմեանի, Ջանիբէկեանի հետ: Բացի իր թատերախաղերէն՝ «Դերասանի ցնորքը», «Կոմիտաս», «Խաւարի մէջէն», ան բեմադրած է «Բոռը», Րաֆֆիի «Խաչագողի յիշատակարանը եւ «Դաւիթ Բէկ»ը, նաեւ «Շերլոք Հոլմս»ը: Մարութեանի չհրատարակուած թատերախաղերն են՝ «Նոյեան տապան Ալաննտեանի ջըրերի վրայ», «Հոգի՞ն թէ մարմին», «Ներանք երգելով մեռան», «Մօր սիրտը» եւ «Կարմիր Սուլթանը»: Ունի նաեւ բանաստեղծական անտիպ երկու հատորներ՝ «Սպիտակ ծաղիկներ» եւ «Կեանքի ու մահուան երգեր»: Յայտագրի երկրորդ բաժնին Համազգայինի Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Մանաշի մեկնաբանած է «Նոր Տարուան երգ» եւ «Ազգ իմ փառապանծ» երգը, ապա լուսապատկերներով ներկայացուած են Մարութեանի կեանքին զանազան շրջանները: Երկրորդ բանախօսը՝ Բիւզանդ Կօռնեան, անդրադարձած է Մարութեանի արուեստի զանազան հանգրուաններուն եւ անոր նուաճումներուն: Խօսք առնելով յոբելեարը, շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն հանդէպ ցոյց տրուած պատիւին համար, ըսած է. «Եղած եմ 24 երկիրներ, 127 քաղաքներու մէջ: Յաճախ չեմ ունեցած ոչ մէկ ծանօթ եւ ստիպուած սափրիչ, կօշկակար, դերձակ, սատաղձագործ թէ ուսուցիչ տարբերէ թատերախումբ կազմած եւ բեմ բարձրացած եմ: Եղած եմ 152 տիպար՝ ոճրագործ, արիւնռուշտ թուրք սուլթան, ռուս մուժիկ, ֆրանսացի կոմս, Համլէթ, Արքայ Լիր, Օթէլլօ, բայց երբեք չեմ եղած Մարութեան»:

×

Յունուար 26–ին, Իրանահայ Միութեան Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը ի պատիւ Մանուէլ Մարութեանի: Բացումը կատարած է Միութեան փոխ – ատենապետ՝ Ժորա Մանուչարեան: Խօսք առած են Նորիկ Ստեփանեան (Նիւ – Եորքէն) եւ Լուսիկ Մելիքեան: Բանախօսած է Իրանահայ Միութեան Տիկնանց Օժանդակ Մարմնի նախագահուհին՝ Մանուշ Գէորգեան, անդրադառնալով Մանուէլ Մարութեանի դերին հայ նոր սերունդի ազգային նկարագրով դաստիարակութեան մէջ: Յոբելեարի շնորհակալութեան խօսքերէն ետք ընդունելութիւնը վերջ գտած է Լեւոն Գաթրճեանի կողմէ մեկնաբանուած պարսկահայ երգահան Նիկոլ Գալանտէրեանի երգերով:

×

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Յունուար 27–ին, Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութիւնն է, որ յարգանքի երեկոյթ մը կազմակերպած է, իր հայրենակից Մանուէլ Մարութեանի յոբելեանին առթիւ: Բացումը կատարած է Միութեան նախագահ Յարութիւն Ղազարեան: Խօսք առած է Գուրգէն Խանճեան եւ անդրադարձած Մանուէլ Մարութեանի դերասանական եւ մտաւորական շնորհներուն: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութեան աւարտին յոբելեարը շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Վասպուրականի բարբառով պատմած է Խուրիկ եւ Արմաղան խաթուններու խօսակցութիւնը:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ Քալիֆորնիոյ Համալսարանի Արեւելագիտութեան կեդրոնի հրաւէրով, Հայաստանի Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկի տնօրէն Փրոֆ. Բարգէն Առաքելեան Լոս Անճըլըս գացած է իբրեւ այցելու դասախօս: Համալսարանի Հայագիտական Ամպիոնի ծրագրին մէջ փրոֆէսէօրը երեք ամիս կը դասախօսէ «Հնագիտութիւնը Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ» նիւթի շուրջ:

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

23 Օգոս. Սէնդ Մառի սիւռ մէռ. – *Նորէն Խաչիկը միտքս կուգայ: Էդըրդա ինծի տուած այցելութենէն ի վեր (1927 – ին) այս զարմանալի տղուն ճակատագիրը միտքէս չի հեռանար: 1927ին Փարի – Փլաժ էի, ամառը: Այս անգամ Խաչիկը եկաւ, բայց ոչ հետս աշխատելու: 10 – 15 օր մնաց: Նոյն աշխահար մարդն էր, ինչ որ էր Սկիւտար Պէրպէրեան վարժարանը պզտիկներուն դասարանին ուսուցիչը: Ընկերս Գառնիին հետ վերջին ծայր «մօտէն» կեանք մը կ՚ապրէինք կիներու վոհմակի մը մէջ: Բոլորն ալ ազնուական կիներ էին, ֆրանսացի եւ անգլիացի: Երբ Խաչիկը եկաւ կեանքս քիչ մը կանոնաւորուեցաւ: Բայց Խաչիկ կ՚ուզէր տեսնել թէ ի՞նչպէս, ի՞նչ արուեստով կը մօտենայի կիներուն: Այս ցուցադրութեան ընթացքին էր որ ծուղակը ինկայ եւ որ տարիներ տեւած էր սուտի խաբէութեան ամբողջ ոստայնի մը մէջ ինքնութիւն պահելու ճիգս պարզապէս, երբ պարզ կարսոններ էինք այդ կիներուն ապրած բալաններուն մէջ: Ամբողջ Փարի – Փլաժի մէջ ոչ ոք գիտէր թէ բալասի մէջ ծառայող էինք, ես ու Գառնին, որ փախած էր Իտալիայէն Մուսոլինիի րէժիմին սպառնալիքներէն որ նուրբ երաժիշտ մըն էր ամբողջութեամբ երաժիշտ ընտանիքի մը մէջ: Ան ինք – զինքը «պանքիէի» զաւակի տեղ անցուցած էր, իսկ ես իր բարեկամը՝ ռուս բանաստեղծ: Կատարեալ աւեր կը գործէինք, մանաւանդ անգլիացի կոմսուհիներու մօտ: Գառնի մինակը սաստիկ տխուր էր, առանց բան մը կորսնցնելու իր վայելչութենէն, ընդհակառակն, բան մը կ՚աւելցնէր իր հեգնական կեցուածքին վրայ: Սկսանք մեր կեանքի նախկին ընթացքը: Այդ շրջանին Խաչիկը ճանչցաւ աղջիկ մը, որ յետագային մայրը եղաւ իր երկու մանչերուն, Կարօին եւ Հայկակին:*

Փարի – Փլաժի այդ ամառը Նիկողոսը իր կնոջը եւ կնոջը աղջկանը հետ եկաւ: Բայց ինքզինքը չցուցուց, մինչդեռ Տիկին Զապել Եսայեանը մասնաւորապէս ինծի համար եկած էր ու անմոռանալի օրեր անցուցինք միասին ծովեզերքի աւազին մէջ խրած կիտովին: Զապել Եսայեանը իմ ճշմարիտ ջերմաչափս եղաւ, անով ես զգացի որ իմ գրական փորձերս իմաստ մը ունէին եւ ինծմէ բան մը կը սպասուէր:

Կը խորհիմ թէ Փարի – Փլաժի այդ «մօնտէն» շրջանակին մէջէն առաւ Նիկողոս իր վիպակին նիւթը:

Գալով Խաչիկին, անդադար կը գրէր ան: Գրեթէ ամէն իրիկուն մէկ երկու քերթուած ունէր ինծի կարդալիք: Եւ քերթուածներուն մեծ մասին աղբիւրը ինծի ծանօթ էր: «Բալէ, կառապան», որ Փարի – Փլաժն է: Խաչիկ բնաւ չէր կարդար, ես անյագ կարդացող էի: Ան միշտ կը նեղանար ինծի, կը գտնէր որ ապուշ բան է ուրիշին գրածները կարդալ, երբ գրող ենք: Աւելորդ ժամանակի կորուստ կը նկատէր ընթերցանութիւնը: Ի հարկէ, կարդալը ինծի ժամանակ չէր ձգեր գրելու: Ամբողջ երեսուն տարի Խաչիկ Զուլֆաեանը լուռ ու մունջ ամէն օր գրելը լմնցուց անյատակ ծարաւ մը ունեցաւ կարդալու:

(Շար.– 12)

LIVRES RECUS:

Collection LETTRES FRANCAISES

POESIES DE VERLAINE

(1866 -- 1880)

Notes et appareil critique de Michel DECAUDIN, président du Syndicat des Critiques littéraires.

Illustré de 8 gouaches de Marguerite LEUWERS (née Haladjian), et de 8 reproductions. Composé à la main en Luce. Volume 16 x 22, relié cuir rouge, 380 p.

Exemplaire numéroté de 1 à 5000.

En vente:

Par correspondance:
IMPRIMERIE NATIONALE — SEVPO
39, Rue de la Convention
75732 Paris - Cedex 15
Vente directe au public:
A l'Imprimerie Nationale, dans ses librairies.-
— 2, Rue Paul Hervieu - 75015 PARIS
— 20, Rue de la Boétie - 75008 PARIS
— 182, Rue St. Honoré - 75001 PARIS
Par agents de diffusion exclusifs.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») .– Որպէս շարունակութիւնը մեր առաջին թղթակցութեան, «Յառաջ» Փետրուար 5, նախ պէտի անդրադառնանք ցուցահանդէսի առիթով կազմակերպուած երկու դասախօսութիւններուն վրայ, որոնք տեղի ունեցան Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Յունուար 21-ին, Ա. Ալփակօ Նովելլօ, շուրջ երկու հարիւր հոգիի առջեւ, մեծամասնութեամբ ոչ-Հայեր, խօսեցաւ հայկ. ճարտարապետութեան մասին, ընդհանրապէս: Առաջին բաժինի մը մէջ ներկայացուց ճարտարապետութիւնը հողամասին վրայ, բնական դիրքին մէջ եւ խօսեցաւ ցցուած քարի յղացքին վրայ օրինակ առնելով բնական լեռը (Արարատը որպէս խորհրդանիշ), արուեստական լեռը (կառուցուած եկեղեցին), խաչքարը: Ընդգծեց հայկ. ճարտարապետութեան յատկանիշները՝ եկեղեցին փորուած քարին մէջ (քոնսէփթ տը ռիւփէսթրիւթէ), բիւրեղային կառոյցը (համաչափութիւն, համեմատութիւն, առանցք, պարզութիւն, երկրաչափութիւն), ճարտարապետական աշխատանքի կազմակերպութիւնը (քարին, տուֆին աշխատութիւնը): Դասախօսը բացատրութիւններուն հետ բերաւ օրինակներ լուսարձակելով համապատասխան օրինակները: Երկրորդ բաժնին մէջ, միշտ լուսարձակումներով ներկայացուց հայկ. ճարտարապետութիւնը կարգ մը հիմնական բաղդատութիւններ ընելով յատկապէս բիւզանդական, պարսկական եւ արեւմտեան ճարտարապետութիւններու, մշակոյթներու հետ: Նմանութիւններով հանդերձ, Ալփակօ Նովելլօ վեր առաւ հայկ. ճարտարապետութեան ինքնատիպութիւնը: Այս դասախօսութեան առիթով, Հրանդ Բամպակեան՝ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան նախագահը համառօտ տեղեկութիւններ տուաւ «Ձենթրօ Սթուտի է Տոքումէնթացիոնէ Տէլլա Քուլթուրա Արմենա»ի գործունէութեան վրայ, ծրագիրներու մասին եւ կոչ ըրաւ հասարակութեան ըսելով՝ «այս գործը պէտք չէ մնայ միայն մեր մենաշնորհը, այլ ըլլայ համահայկական ձեռնարկ մը, մասնակցութիւն մը»:

Յունուար 31-ին, Միհրան Անթապլեան՝ Լիոնի Հայերու եւ Հայերու բարեկամներու Ինէսքօ Ակումբին նախագահը ներկայացուց երկու հարիւր տիափոզիթիվներու հաւաքածոյ մը նուիրուած Արեւելեան Թուրքիոյ (Պատմական Հայաստան) հողերուն վրայ գտնուող հայկ. կոթողներուն: Զուգահեռ լուսարձակումով մը, քով քովի, տուաւ պատմական բացատրութիւններով նոյն եկեղեցին, վանքը, պալատը կամ բերդը 19-րդ կամ 20-րդ դարուն սկիզբը եւ այսօր: Այսպէս տեսանք մեր երէկուան հրաշալիքները քարուքանդ վիճակի մէջ, վերածուած ախոռի, ձեղնայարկի, ամբարանոցի (Զէնկէլի գիւղին եկեղեցին, Ախթամար, պարսկական սահմանագլուխին՝ Սորատիրը, Վարագայ վանքը, Արժըլամը եւ Ոսկոնքը): Այս ակումբը հիմնուեցաւ 1980-ին, Լիոնի մէջ, 1901-ի օրէնքի հիման վրայ: Ոչ մէկ իշխանութիւն ունի Ինէսքօ Միջազգային Կազմակերպութեան մէջ: Իր գլխաւոր նպատակն է ի յայտ բերել հանրային կարծիքին առջեւ հայկ. կոթողներու խաթարում, քանդումը պատմական Հայաստանի մէջ (Թուրքիա, Պարսկաստան) եւ աշխատիլ անոնց վերականգնումին: Մէկ տարուան ընթացքին կատարած է հետաքրքրական աշխատանք: Հրատարակութիւն գրքոյկի մը հայկ. վանքերու, եկեղեցիներու, պալատներու վերականգնումին նուիրուած: Տիափոզիթիվներու լուսարձակում Ինէսքօ Ակումբներու (Ֆրանսայի մէջ կան 150 ակումբներ) ընդհանուր համաժողովին, Մոնթելիմարի մէջ, Ապրիլ 1980-ին: Ճամբորդութիւն Արեւելեան Թուրքիա, փաստաթուղթերու եւ վկայութիւններու համար: Հայկ. ճարտարապետութեան ցուցահանդէս, Լիոնի մէջ, եւ նաեւ սթած Հայկ. Մշակոյթին նուիրուած: Յարաբերութիւններու մշակում Փարիզի Ինէսքոյի եւ Յուշարձաններու Միջազգային Խորհուրդին հետ: Այս շրջանակներէն ներս, պատասխանատու անդամները չեն անգիտանար. քաջ գիտեն թէ ամբողջ մշակոյթ մը անէացման ենթարկուած է Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, սակայն անզօր են: Ինէսքոյի օրէնքներու համաձայն չհապրգուած երկիրն է որ պէտք է ներկայացնէ, պահանջը եւ այս պարագային անշուշտ Թուրքիան: Ամենամեծ դժուարութիւնը հոս է: Ասոր համար հարկ է ծրագրուած անխոնջ եւ համբերատար աշխատանք հանրային կարծիքի մը պատրաստութեան համար եւ ... Թուրքիոյ համաձայնութեան համար: Այս դասախօսութիւնը որուն հետեւեցան շուրջ հարիւր քսան հոգի եւ մեծ մասամբ Ֆրանսացիներ ու երիտասարդներ տեղեկատուութեան եւ քարոզչութեան դրական ձեռնարկ մը եղաւ:

×

Ցուցահանդէսը վերջացաւ Փետրուար 9-ին: Երկու վերջին օրերուն բազմութիւնը, ինը հարիւր յիսուն հոգի, բացայայտօրէն կ'ապացուցանէ անոր գտած յաջողութիւնը: Այցելուներու ընդհանուր թիւը, թանգարանի քարտուղարութեան համաձայն, կը հասնի վեց հազար երկու հարիւրի: Ինչպէս ըսած էինք շուրջ հարիւրէն վաթսունը ոչ Հայեր են որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ քաղաքակրթութիւն մը, մշակոյթ մը տեսան. տեսան ու զարմացան, տեսան ու հիացան, տեսան ու գնահատեցին եւ ուզեցին աւելին գիտնալ, աւելի սերտել գնելով Հայոց պատմութիւնը եւ մշակոյթը ներկայացնող հատորներ, ուղղելով բազմաթիւ հարցումներ: Մարսէյլի լիճներէն, դըպրոցական հաստատութիւններէն եղան խմբական այցելութիւններ: Այս բոլորին մէջ ընթերցողը պիտի ըսէ, իսկ Հայե՞րը: Հայերը, այո, Մարսէյլէն եւ շրջակայ քաղաքներէն եկան ու այցելեցին: Երբեմն տեսանք «նոր» դէմքեր: Այցելուներէն շատ շատեր հպարտութեամբ լեցուեցան, գնահատեցին եւ շնորհաւորեցին նման բարձրորակ ձեռնարկ մը որ պատիւ կը բերէ հայութեան: Հայկական դպրոցներ տուին խմբական այցելութիւններ՝ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու դպրոցը, շաբաթօրեայ դպրոցներ՝ Դիվոլի, Փրատոյի Սահակ-Մեսրոպ մշակութային կեդրոն, Հայ Մշակոյթի Տուն: Այսուհանդերձ համեմատելով գաղութի կարեւոր թիւին, կը կարծենք որ Հայերը այնքան ալ չփութացին: Նորութիւն մը չէ: Ընդհանրապէս Հայը չի գիտեր գնահատել իր ազգ. արժէքները. արդեօ՞ք կը ճանչնայ զանոնք: Այնքան ալ համոզուած չենք: Շատ դիւրաւ կ'ըսէ թէ ինքնատիպ ճարտարապետութիւն մը ունինք որ եղաւ աղբիւրը, մէկնակէտը արեւմտեան միջնադարեան ճարտարապետութեան, բայց ի՞նչ չափով ծանօթ է այդ կոթողներուն: Հաղբատ, Սանահին, Ամբերդ, Գեղարդ, Զուարթնոց, Գօշավանք կամ Երերուք ո՞րքան խօսուն արժէքներ են: Տրդատ, Մինաս, Մանուէլ ճարտարապետները ի՞նչ չափով կենդանի դէմքեր են. ե՛ւ Գրիգոր Մագիստրոսը: Ամէնէն կարեւորը անշուշտ ճանչնալ է մեր մշակութային գանձերը, մեր ազգ. արժէքները, մեր քաղաքակրթութիւնը մեր դատը օտարներուն: Այս կէտին մէջ ցուցահանդէսը հասաւ իր նպատակին: Անհատական վկայութիւններ առնուած ոսկէ մատեանէն.

«Մաղթանքներ կ'ընենք որ այս հայկ. քաղաքակրթութիւնը կարենայ շարունակել իր առաքելութիւնը ու վերստանայ իր քաղաքական իրաւունքները» *Փրոֆ. Ժ. Պոնելլի*:

«Շնորհաւորութիւն այս բացառիկ եւ յուզիչ ցուցադրութեան համար: Կը տըխրինք այնքան աւերակներու եւ այնքան վայրերու վրայ, ստեղծուած աստուածային պաշտամունքի համար, եւ ուր դադրած է հիչել եկեղեցական պաշտամունքը. սակայն կը հրճուինք այնքան գեղեցկութեան առջեւ որ կ'ոգեկոչէ Աստուծոյ փառքը: Մաղթանքս է որ այս ցուցահանդէսը ներկայացուի նաեւ Թուլուզ», *Հայր Ալէն Բիլլիսի, տոմինիկեան կրօնական*:

«Մարսէյլի Հայ գաղութը իր խրայատուկ մշակոյթով (վկայ այս ցուցահանդէսը), իր ինքնատիպութեամբ, իր ազնուութեամբ անգնահատելի նպաստ մըն է Մարսէյլ քաղաքին», *Ժիլպէռ Փոմիէ, քաղաքապետական խորհուրդի անդամ*:

«Շնորհաւորութիւններ այս հրաշալի աշխատանքին համար. եղբայրական համակրութիւններս հայկական գաղութին», *Լէօ Պուրելլի, քաղաքապետական խորհուրդի անդամ*:

«Շնորհաւորութիւններ բոլոր անոնց որոնք կը սիրեն եւ կ'աշխատին ճանչցնել տալ Հայոց պատմութիւնը, իր արուեստը, իր ճարտարապետութիւնը եւ իր վերածնունդը: Իմ ողբացեալ բարեկամ Ե. Իւթիւճեանի հետ ձեռնարկած էինք ծանօթացնել մեր պաշտօնակից ճարտարապետներուն հայկ. ճրտարապետութեան գեղեցկութիւնները: Ուրախութեամբ կ'ողջունեմ Միլանոյի խմբակի հսկայ աշխատանքը», *Անտրէ Փ. Հարտի, անդամ եւ նախկին տնօրէն Մարսէյլի Ակադեմիին*:

«Ցուցահանդէս մը որ յայտնութիւն մըն է ինծի համար», *Ժ. Հանրի՝ ճարտարապետ (Ավինիոն)*:

×

Քանի մը խօսք նաեւ տեղական մամուլի մասին: Երեք օրաթերթերը արձագանգ եղան, սակայն ոչ համապատասխան ձեռնարկի արժէքին եւ տարողութեան: Բացման օրը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կազմակերպած էր մամլոյ ասուլիս մասնակցութեամբ հայկ. ճարտարապետութեան մասնագէտ՝ Ալփակօ Նովելլոյի որ տուաւ լայն բացատրութիւններ թերթերու թղթակիցներուն: Սակայն, շատ հարեւանցի թղթակիցները նիւթը տուին, այն ալ շփոթութիւններով եւ սխալներով: Տեղական հեռատեսիլը Էֆ. Էռ. 3. Մարսէյլ, երեկոյեան լուրերու բաժնին մէջ, յատկացուց մի քանի վայրկեան:

×

Միլանոյի «Ձենթրօ Սթուտի Տոքումենթացիոնէ Տէլլա Քուլթուրա Արմենա» միութիւնը արժանի է ամէն գնահատանքի: Շնորհիւ իր հրաշալի իրագործումին Հայ Մշակոյթը, հայ ստեղծագործ միտքը եւ հայ հանճարն է որ կը յաղթանակէն: Հայ Դատն է որ կը հարստանայ բացառիկ փաստաթուղթով մը:

Շնորհաւորելի են ջանքերն ու զոհողութիւնները Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան որ երեք շաբաթ, քաղաքին կեդրոնը, ներկայացուց հայկական ճարտարապետութեան նուիրուած այս ցուցահանդէսը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՑ

Կիրօս կը սիրէր խօսեցնել տէրվիշը, մանաւանդ որ քրիստոնեայի մը չափ հըմուտ էր Հին ու Նոր Կտակարանին: Անտարակոյս, Ղուրանի խօսքեր չէին, երբ տէրվիշը կը խօսէր, որ մարդիկ, ըլլան իսլամ, ըլլան քրիստոնեայ, ջէննէթի եւ կամ դըրախտին չեն կրնար արժանանալ, մինչեւ որ չուներու բարութիւն ու հաւատարմութիւնը չունենան...

Գարափունարը ձգելէ առաջ, Կիրօս առանձինն տեղեկութիւններ կը քաղէ տէրվիշէ Հասան Ալիի շարժումներուն մասին: Մանաւանդ այն օրերուն Հասան Ալի մըզկիթին մէջ գրգռիչ քարոզներ կուտար ու Վարդաձորի կռուին երթալու համար պաշըրպօզուքներ կը հաւաքէր:

Կիրօս կ'իմանայ Գարափունարի ժանտարմներու պետին անունը, ո՛ր տեղացի ըլլալը. նաեւ կ'իմանայ շարք մը մանրամասնութիւններ դատի Հիւսէյն Էֆէնտիի մասին:

Մնտուկը կռնակին, երբ կը պատրաստուի Գարափունարէն դուրս ելլել, բաղնիքին հրապարակը կը տեսնէ, որ Հասան Ալի տապար մը մէջքին, խոշոր մզրախ մը ձեռքին, վարտիկը մինչեւ մէջքին կապած, բազմութեան ու դհոլին առջեւ ինկած՝ պաշըրպօզուքներ կը հաւաքէ: Այդ օր այն լուրը կար, որ Մարտիկ Վարդաձորի լեռը ելած է:

Պազարը ցրեն բերող Հայերը, Հասան Ալիի այդ ֆանաթիկ կերպարանքէն վախցած, հրապարակէն հեռացած էին: Կիրօս նեղ փողոցէ մը անցած էր դատարանին կողմը ու հեռացած Գարափունարէն:

Ճամբաներու ժանտարմներէն խուսափելու համար, Կիրօս աւելի լաւ սեպած էր Գարատաղի փէշերուն վրայ ցրուած հայ գիւղերու մէջէն անցնիլ:

Մնտուկը կռնակին՝ կ'անցնի գիւղէ գիւղ, կը հանդիպի ծանօթներու, կը հետաքըրքրուի գիւղացիներու աշխատանքով, դըպրոցներու վիճակով ու կը լսէ ժողովուրդի ուժեղ երեւակայութիւններով նախշուած զանազան գոյնի հէքեաթներ Մարտիկի մասին. որպէս թէ Մարտիկ եթիմ տղայ է եղեր, չոպանութիւն է ըրեր, Բերդակի մէջ էժդահարի պէս հօրաքոյր մը ունի: Մարտիկը ծնած ժամանակ երկընքէն աստղ մըն է ճեղքուեր ու անոնց տանիքին վրայ ինկեր:

Երկու օր Կիրօս Շէփիկ գիւղի մէջ կը մնայ, որովհետեւ լծկան եզներուն մէջ հիւանդութիւն ինկած էր, եւ գիւղացիները գիւղէն դուրս արտերուն մէջ կը քաշէին փուռը քերթուած սատկած եզներ: Հիւանդութեան առաջքը առնելու համար, Կիրօս ախոռներուն մէջ կուպր ծխել կուտայ: Երկրորդ օրը, Շէփիկի մէջ կ'իմանայ որ Գարափունարէն եկող պաշըրպօզուքներ Հացեկի հնձաններէն անցեր են, ու Մարտիկ Հացեկի կողմերն է:

Շէփիկէն յետոյ, Կիրօս կարաւանի ճամբով կը մօտենայ Հացեկի պարտէզներուն: Այնտեղ ուշ ատեն ծառերուն մէջ կը տեսնէ ծերունի մը, որ միս-մինակ նոր տնկած պտուղի ծառերը կը պատուաստէ դողդղան ձեռքերով: Ծերունին պաշըրպօզուքներու անցքին մասին մանրամասնութիւններ կուտայ. մանաւանդ մեծ վշտով կը պատմէ որ պաշըրպօզուքները կոտրտած են իր ձեռքով պատուաստած նոր տնկած պտուղի ծառերը, տարած են գիւղացիներու էշերն ու ծառերուն կապուած ձիերը:

Ծեծի տակ մեռած էր հաճի Պետրոսը: Ծերունին աչքերուն մէջ կենդանութիւն դնելով խօսած էր, որ երէկ գիշեր սպիտակ ձիաւորը Օհանի հնձանին դուռն էր բախեր ու ներս էր մտեր: Նաեւ գիւղին մէջ տասնեւհինգ ժանտարմներ իջած էին Մարտիկը հետապնդելու համար:

Ծերունին, իր օրուան գործը լրացնելէ յետոյ, Կիրօսի հետ միասին հնձաններու ճամբան կը բռնէ: Կը խօսին տօրոնի մըշակութեան մասին: Մութին՝ Կիրօս կը թակէ քեռի Օհանի հնձանը. կը զգար որ մօտեցած էր Մարտիկին:

(Շար. 262)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

—0—

Առաւօտուն՝ Պատարագ

երեկոյեան՝ Բանախօսութիւն

Եկեղեցւոյ օծման 50–ամեայ յոբելինական հանդիսութիւններու շարքին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեծ շուքով կը տօնախմբուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ*–ը, Հինգշաբթի,* 26 *Փետրուարին: Հանդիսաւոր Պատարագը կը մատուցանէ՝* ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ, *կը քարոզէ՝* ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՑ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, *նախագահութեամբ՝* ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ–ի:

Արարողութիւններն ու Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուին Մարսէյլի Հայց. Առաքելական Եկեղեցիներու բոլոր քահանայ հայրերու եւ աւագ սարկաւագներու մասնակցութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8·30 – Պատարագ՝ 10·00

Նոյն օրը, երեկոյեան, եկեղեցւոյ «Ս. Զօրաւորեան» սրահին մէջ ժամը 21–ին կը բանախօսէ Պատուելի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, *նիւթ ունենալով՝ «*ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ*»ը, եւ ապա տեղի կ'ունենայ բանաձեւ, ներկաներու մասնակցութեամբ:*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ալիս Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Արման Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Պէանար Մանուկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լիւսիէն Ֆէրի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Աշնամեան եւ զաւակը, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, այս Կիրակի, Փետրուար 22, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին, իրենց մօրաքրոջ, մեծ–մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

Տիկին ՇՈՒՇԱՆ ՍԱՄՊԱԹԵԱՆԻ *մահուան քառասունքին առթիւ:*

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆ.– Նշան Այտապիրեան կը շնորհաւորէ «Յառաջ»ը, որ «օրը օրին մանրամասն տեղեկութիւններ տուաւ Զուիցերիոյ երկու անվախ հայրենասէրներու՝ Արա Ենիգոմշեանի *եւ* Սուզի Մահսէրէճեանի *դատավարութեան ընթացքին» եւ այդ առթիւ* 100 Ֆ. *կը նուիրէ «Յառաջ»ին:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արա Գորգիկեան 300 Ֆ. *կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար,* Տիկին Արաքսի Ակոճայեանի *մահուան առթիւ:*

○ *Pour la première fois à l'occasion de la 6ème semaine mondiale du Tourisme qui a lieu au Palais des Congrès (Porte Maillot)*

DU 14 AU 22 FEVRIER 1981

OPTIMA TOURS

Tient son Stand «ARMENIE»

Venez nombreux au:

« Stand OPTIMA — n° 38, niveau n° 1, hall T».

Pour chaque inscription pendant cette période, au stand une réduction exceptionelle sera accordée.

L'OPTIQUE

RAYMOND STEPANIAN

Opticien diplômé d'Etat

30, Rue Paradis — 13001 Marseille

Tél. (91) 33. 82. 51

— Technique. Service. Accueil.

— Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.

— Verres ultra minces pour myopes.

— Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.

20% de remise à tous les mutualistes.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան Աւանդական ճաշը *«Հարենց» գրական մրցանակ Կիրակի, Մարտ* 15*–ին:*

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30–ին:

Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique

Paris 7e — (Métro: Invalides)

Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց

Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր

Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:

Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:

Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:

Մուտք՝ 25 Ֆ.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid — Alfortville

M. C. A. — MUSIQUE

«La musique: langue universelle et patrimoine des peuples».

En prelude au Festival de musique d'Alfortville (15 au 26 Mai) *organisé par la Municipalité et les associations culturelles de la Ville, sous la direction artistique d'IVRY GITLIS, et dans le cadre de la création d'une Ecole arménienne de musique, la M.C.A. vous propose:*

Le Jeudi, 26 Février, à 20h.45 précises

un Concert Exceptionnel

Sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN de l'Ensemble Instrumental de Romans

Au programme: ALMASSIAN, HAYDN, HAROUTOUNIAN, KOMITAS, VIVALDI

En l'Eglise Notre-Dame d'Alfortville - 3, Rue Jules Cuillerier (près de a Mairie).

BILLETS A LA M. C. A.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Ժէրոմի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Շաքէ Պէյլէրեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Աբրահամ Պէյլէրեանի *մահուան առթիւ:*

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները. – Այրի Տիկին Շաքէ Պէյլէրեանէ 100 Ֆ.*, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեանէ* 100 Ֆ.*, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլուքեանէ* 50 Ֆ.*, ինչպէս նաեւ* 100 Ֆ. *Տիկին Շ. Պէյլէրեանէ իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ:*

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Ս. Ժէրոմի մասնաճիւղը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Նուպար Տէր – Մինասեանի, զաւակներուն ու թոռներուն ողբացեալ՝ Մարի Տէր – Մինասեանի *մահուան առթիւ:*

Շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները. – Պ. Նուպար Տէր – Մինասեան 200 Ֆ. *Տէր Մինասեան զաւակները* 200 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան* 50*, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Պուլուքեան, Այրի Տիկին Պէյլէրեան* 50*–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հօթօթեան* 40*, Այրի Տիկին Մարի Էքմէքճեան* 50 *Ֆր., Տէր եւ Տիկին Շարլ Դաւիթեան* 100 *Ֆր: Ինչպէս նաեւ* 20 Ֆ. *Տէր եւ Տիկին Պուլկուրեանէ ողբացեալ* Մարի Ժամկոչեանի *մահուան առթիւ:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

"GRANDE SOIRÉE COSTUMÉE,,

Samedi, 28 Février, de 22 h. à l'aube

Concours de Costumes.

Réservation:

Maison de la Culture Arménienne

Tél.: (91) 50. 15. 09

Ընդունելութիւն

Ի ՊԱՏԻՒ

ԸՆԿԵՐՈՒՀԻ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, հաճոյքը ունի պատուելու, իր վաստակաւոր ընկերուհիներէն՝ ԱՏՐԻՆԷ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆը, *(Արժանթինէն), Եւրոպա իր շրջապտոյտի առիթով:*

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերուհիները, համակիրները եւ բարեկամները:

Կիրակի 22 *Փետրուար կէսօրէ վերջ ժամը* 16*–ին, Մշակոյթի Տան մէջ:*

17, *Rue Bleue, Paris* 9e

ATTENTION

CHANGEMENT DE DATE

DANS LE CADRE DES FESTIVITES DU 60e ANNIVERSAIRE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

d'après le célèbre roman historique de SERO KHANZADIAN

1er MARS, DIMANCHE

à 20 h. 30 précises

CINEMA COSMOS

76, Rue de Rennes, 75006 - Paris

Métro: Saint Sulpice

Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:

— Ets. K. BAKERDJIAN:

35, Rue de Trévise, Paris 9°

— Librairie PALOUYAN:

9, Rue de Trévise, Paris 9°

— Restaurannt EREVAN:

29, Rue Bergère, Paris 9°

Réservation par téléphone:

— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53

— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տիկին Վարդանոյշ Նալպանտեան, կը նուիրէ 100 Ֆ.*, ի նպաստ՝ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին* Հռիփսիմէ Պէրպէրեանի *մահուան տխուր առիթով:*

×

Տիկին Վեհանոյշ Գաբրիէլեան (Մարսէյլ) 150 Ֆ. *կը նուիրէ նոյն նպատակին, փոխան ծաղկեպսակի,* Անգինէ Մարգարեանի *մահուան տխուր առիթով:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակութային Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ողբացեալ Անդրանիկ Խաչատուրեանի *մահուան առթիւ: Պօղոս Արվէնեան, Տէր եւ Տիկին Արթօ Գույումճեան* 100*–ական, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան* 200*, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Փափազեան* 50*, Տէր եւ Տիկին Հաքիմեան* 500 Ֆ.*:*

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS	2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 15 au 26 Avril 81 — 3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81 — 4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81 — 3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.	du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :

....

Rayer les mentions inutiles

— COMMUNIQUE —

Nous signalons:

— Aux Organisatione et Associations: (France et Etranger).

Que le film «GENOCIDE ARMENIEN» peut être projeté lors de leurs réunions sur simple demande.

— Aux Particuliers:

Que des cassettes vidéo du film sont en vente au prix de 250 F. TTC+20 F. de frais d'expédition.

Paiement par cheque bancaire, CCP, mandat, ou contre remboursement.

Pour toute demande s'adresser à:

MAGDA PRODUCTION

5, *Rue des Pruniers*, 75020 - *Paris*

Tél.: 797. 13. 52

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.848 Fondateur: SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.848

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ՏՈՒՈՂ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ»

«ԿԱ՛Մ ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԿԱՄ՝ ԳԵՐԵԶՄԱՆ»...

—O—

Բ.

«Սուլթան Մէճիտի օրով, Հայերը՝ բացառիկ մենաշնորհներ ձեռքձգեցին: Եւ նոյնիսկ, 1863 Թ. Հայերը Սահմանադրական Ժողովի մըն ալ տիրացան, եւ այս Սահմանադրական Ժողովի կանոնագրին համաձայն՝ Պոլսոյ Պատրիարքարանին մէջ 140 անդամներէ բաղկացած Ազգային Ժողով մը հիմնեցին: Մինչ այսքան բարեացակամութեան դէմ, 1853 Թ. Օսմանեան կայսրութեան եւ ցարական Ռուսիոյ միջեւ տեղի ունեցած պատերազմի ընթացքին, Հայերը՝ Ռուսերուն օգնած էին: Արտաքին գրգռութեանց եւ սին խոստումներու հաւատք ընծայելով, իրենց շնորհուած Սահմանադրական Ժողովի իրաւասութենէն չորս տարի իսկ չանցած, 1867-ին, Զէյթունի մէջ հայկ. առաջին ապստամբութիւնը ծագեցաւ: Այս անակնկալ արարքը՝ շատ աբինահեղութեանց պատճառ եղաւ: Օրուան Հայոց Պատրիարքը՝ Ներսէս Էֆէնտիի, Հայոց անկախութեան ի խնդիր Ռուսերէն օգնութիւն պահանջելը՝ տմարդի արկածախնդրութեան լաւագոյն օրինակն է: Օսմանեան կայսրութեան ամենամեծ քաղաքէն՝ մինչեւ ամենափոքրը, ամէնուր՝ հայ քոմիթաճիներու կողմէ գաղտնի կոմիտէներ հիմնուեցան: «Կա՛մ Հայաստան, կամ՝ Գերեզման» գաղափարաբանութեամբ եւ իրագործումը անկարելի՝ Արեւելեան Անատոլուի 6 նահանգներուն ազատագրումով, Հայկական Պետութիւն մը հիմնելու երազոմը կ'ապրէին: Օսմանեան Պետութիւնը այս նենգամտութեանց տեղեակ էր: Այսուհանդերձ, այս աննշան հայ փոքրամասնութիւնը Թուրքերը իր տիրակալութեան տակ առնել կ'ուզէր, եւ այդ նպատակին համար ամէն ինչ կը փորձէր: Իրենց մեծագոյն բարեկամն ալ՝ ցարական Ռուսիան էր: Նորէն, Ռուսիոյ ճնշումներուն հետեւանքով, 1880 Թ. եւրոպական Պետութիւնները, Հայոց ի նպաստ բարեկարգութիւններ նախատեսող յուշագիր մը Օսմանեան կայսրութեան յանձնեցին: Թուրք կառավարութիւնը արտաքին եւ ներքին հարցերով զբաղած պահուն, այս ժողովուրդը միշտ խնդիր մը կը յարուցանէ եւ իշխանձի նման իր բոլորտիքը կը խռովէ:

«Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Բ., բարենորոգումներու հարցը կարգ մը խոստումներով հանդարտեցուց: Սակայն, 1894 – 1896 Թուականներու միջեւ հայ յեղափոխականներու առարկայական գործունէութիւն ունեցած ըլլալը՝ դառն իրողութիւն մըն էր, որուն հետեւանքով, բնականաբար, Օսմանցի Թուրքերն ալ ինքնապաշտպանութեան դիմեցին: Ահաւասիկ, ա՛յս պատճառով է որ Անատոլուի եւ Պոլսոյ մէջ արիւն թափած է:

«1818 Թ. Գումգափուի մէջ պատահած հրդեհի մը ընթացքին՝ Հայոց եկեղեցին ալ հրոյճարակ եղած էր: Ապա, եկեղեցւոյ վերանորոգութեան շրջանին, կարգ մը անգիտակից օսմանցի Թուրքեր՝ եկեղեցւոյ հոգաբարձութենէն կաշառք պահանջած էին, եւ որուն հետեւանքով ընդհարումներ տեղի ունեցած էին: Օրուան կառավարութիւնը առաջին նախազգուշութիւն ըլլալով փոխ – նախարարապետն ու Ենիչէրիներու պետը աքսորի ենթարկեց: Այսքան փոքր մի – Ջաղէպի մը համար իր նախարարապետն իսկ զոհող Օսմանեան կայսրութիւնը, իր հպատակներուն հանդէպ ունեցած բարեացակամութիւնը՝ արդեօ՞ք այս արարքով ցոյց չէ տուած:

«Այս դէպքէն քիչ ժամանակ վերջ, լուսաւորչական եւ կաթողիկէ Հայերու խնդիրը դարձեալ հրապարակ ելաւ: Հայոց Պատրիարքը երկու համայնքները միացնելու ջանալով հանդերձ, միւս կողմէն, կաթողիկէ հոգեւորականներու խըրատներուն հետեւելով՝ կաթողիկէութեան սկզբունքները կը քարոզէր: Ասոր հետեւանքով, Կիրակի օր մը, Հայերը ապստամբեցան եւ Պատրիարքին վրայ յարձակեցան: Պատրիարքը կրցաւ խոյս տալ, սակայն, ապստամբութիւնը զըսպելու համար տեղւոյն վրայ եկող ապահովութեան պաշտօնեաները յարձակումի ենթարկուելով վիրաւորուեցան: Եւ բնականաբար ապստամբութենէն վերջ, Պետութեան պաշտօնեաները վիրաւորող չարագործները պատժուեցան. չորս հոգի կախաղան հանուեցան, եւ վեց հոգի աքսորուեցան:

(Շար. 2)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 13 – 16)

ՇԷՅՔՍՓԻՐԻ ԵՐԿԵՐՈՒ ՀԱՅԵՐԷՆ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանի Ակադեմիայի Արուեստի Հիմնարկի գիտնականները աւարտած են Շէյքսփիրի երկերու հայերէն ակադեմական հաւաքածոն տպագրութեան պատրաստելու աշխատանքը, որ տեւած է 20 տարի: Տասը հատորնոց աշխատութեան մէջ տեղ կը գտնեն 100 տարուան ընթացքին կատարուած լաւագոյն թարգմանութիւնները: Առաջին գիրքը լոյս կը տեսնէ այս տարի: Խորհրդային շէյքսփիրագէտները Հայաստանի մասնագէտներու այս ձեռնարկը նկատած են «կարեւոր ներդրում Սովետական Միութիւնում դասական գրողի ժառանգութեան պրոպագանդման եւ ուսումնասիրական գործում»: Երեւանի «Շէյքսփիրագիտական կենտրոն»ը հին կապեր ունի բազմաթիւ երկիրներու նոյնանման կազմակերպութիւններու հետ: Կեդրոնի հրատարակած «Շէյքսփիրական» տարեգիրքը կը ծանօթացնէ Հայաստան եւ արտասահման եղած նոր աշխատանքները: Անոր գրադարանը ունի թատերագրի գործերն ու անոր մասին գրուած գիրքերը, տասնեակ լեզուներով: Հայաստանի մէջ յատկապէս ուժեղ է անգլերէնէ բանաստեղծութեան թարգմանութեան դպրոցը, զոր հիմնած է Շէյքսփիրի մեկնաբան ու թարգմանիչ Խաչիկ Դաշտենց:

×

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԸ 60 ՏԱՐՈՒՄ» ԳԻՐՔԸ

Հայաստանի Ակադեմիայի հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Սովետական Հայաստանի արուեստը 60 տարում» գիրքը, ուր ներկայացուած են թատերական արուեստի անուանի դէմքեր՝ Վահրամ Փափազեան, Հրաչեայ Ներսիսեան, Յովհաննէս Աբելեան, Լեւոն Քալանթար, Համօ Բեկնազարեան, ինչպէս նաեւ շարժարուեստի, երաժշտութեան, կերպարուեստի ու ճարտարապետութեան զարգացումը Հայաստանի մէջ:

×

ԼԱՒԱՅԻ ԳԵՏԵՐՈՒ ՍՏԱՑԱԾ ՋԱՆԱԶԱՆ ՁԵՒԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հազարամեակներ շարունակ հրաբուխները, որոնց թիւը Հայաստանի մէջ կը հասնի 600-ի, ժայթքած են լաւա, պղնձացնելով երկրի մակերեւոյթի քարէ զըրահը: Փոխուած է հայկական լեռնաշխարհի դէմքը, անոր հետ նաեւ կլիման, բուսական ու կենդանական աշխարհը: «Հրաշունչ լեռներ»էն սկիզբ առնող լաւայի գետերը, անցած են տասնեակ քիլոմեթրներ: Անոնք սառելով ստացած են բազմաթիւ ձեւեր: Յաճախ կը հանդիպինք զարմանալի կերպով հաւասար սիւնաձեւերու: Հիանալով անոնցմով, որոնց թիւը շատ է նաեւ Երեւանի սահմանագիծին վրայ, Հրազդան գետի ձորին մէջ, ակամայ հարց կը տրուի, թէ արդեօք անոնք քարտաշներու ձեռքի գործը չե՞ն: Այդ հարցը շատոնց կը հետաքրքրէ գիտնականները: ԺԸ. դարէն սկսեալ յառաջ եկած են կարգ մը վարկածներ: Աւելի պաշտպանուած է այն բացատրութիւնը, որ սառող լաւայի հոսանքի վերածումը սիւներու տեղի կ'ունենայ հրահեղուկ զանգուածի ծաւալի կրճատման հետեւանքով: Սակայն ի՞նչպէս կը գոյանան հաւասար սիւները: Հայ երկրաբաններու կարծիքով, սառեցման հետեւանքով ուժեղ հոսանքներու շուրջ գոյացած է քանի մը մեթր հաստութեամբ քարէ թաղանթ, որուն մէջ պահպանուած է հեղուկ լաւան, որ ինչպէս տաք հեղուկը թերմոսի մէջ, դանդաղ սառած է, երբեմն տասնեակ տարիներու ընթացքին: Ջերմաստիճանի հետզհետէ նուազումը ապահոված է ջերմութեան հաւասար չափով բաշխումը գոյացման ամբողջ ընթացքին: Անոր հետ նոյն ատեն կարծրացած է հոսանքը, որ կտրած է ապարը հեղուկ վիճակէն կարծր վիճակի անցնելու պահուն:

×

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Լոյս տեսած է Լեւոն Միրիջանեանի «Հայ պոէզիայի ակունքները» գիրքը, ուր հեղինակը մանրամասն պատմական ու գեղարուեստական վերլուծումի ենթարկած է Հայկի մասին հին աւանդապատումները, Վահագնի առասպելը եւ հայկական բանահիւսութեան այլ յուշարձաններ:

×

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴՈՆԻ ՌՈՍՏՈՎԻ ՄԷՋ

Դոնի Ռոստով տեղի ունեցած դասական ըմբշամարտի Խորհ. Միութեան 50-րդ ախոյենութեան մցաշարքը վերջ գտած է: Հայաստանէն չորս մարզիկներ՝ Սամուէլ Կարապետեան, Մանուէլ Ապիկեան, Բենուր Փաշայեան եւ Հայրապետ Մինասեան, իրենց ծանրութեան դասակարգերուն մէջ, արծաթէ մետալներ շահած են:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀԵԼՍԻՆՔԻԻ ՄԷՋ

Հելսինքիի մէջ բացուած է Հայաստանի երիտասարդ նկարիչներու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուցուած են Հայաստանի կեանքը, ժողովուրդը եւ անոր ազգային մշակոյթը պատկերացնող 40-է աւելի կտաւներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ՝ ՅՈՅՆ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԴԷՄ ՈՐ ՄԻԱՅՆ ԹԵԹԵՒՕՐԷՆ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ Է

—O—

Յոյն – Կաթողիկէ եկեղեցւոյ պատրիարքը՝ Մաքսիմոս Ե. մահափորձէ մը ազատած է առջի օր, երբ կառքով դէպի Զահլէ կ'երթար:

Ահաբեկչական արարքը կատարուած է երբ պատրիարքին կառքը Ճիթայի մօտ քառուղի մը կ'անցնէր Պէյրութ – Դամասկոս ճամբուն վրայ: Կառքէ մը սկըսած են կրակել Մաքսիմոս Ե.ի կառքին վրայ: Թեթեւօրէն վիրաւորուած դէմքէն, յոյն պատրիարքը Պէյրութի մէկ հիւանդանոցը փոխադրուած է «Արաբական Տարհամոզման Ուժեր»ուն կողմէ:

Ահաբեկումի կատարուած վայրը բերդերէն կը նկատուի պաղեստինեան եւ լիբանանեան ձախ ուժերուն: Կառքին վարորդը անմիջապէս տեղեկացուցած է Սուրիացիներուն, որոնք նաեւ բաւական ուժ կը պահեն շրջանը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն մահափորձ մը կատարուած կ'ըլլայ քանի մը շաբաթ առաջ Մոսկուայի կեդրոնը պաշտօնական կառքի մը վըրայ: Ականատեսներ պատմած կ'ըլլան, որ կառքի մը պայթումը տեսած են կիրով փողոցը եւ թէ երկու անձեր, մէջը գտնուող, մեռած են: Իտալական կարգ մը օրաթերթեր, ինչպէս Քորիէրէ տէլլա Սերա եւ Սթամփա կ'ըսեն նոյնիսկ թէ այդ երկու անձերէն մէկը Ք – Կ – Պ.ի գնդապետ մըն էր: Կարգ մը վկայութեանց համաձայն, մէկը կառքին մօտեցած է երբ ան դեռ ճամբայ չէր ելած եւ ծրար մը տուած գնդապետին: Երբ կը բանար ծրարը, քիչ անդին, պայթումը տեղի ունեցած է: Իտալական օրաթերթերը կը խորհին թէ ուկրայնացի ազգայնականներու, մահմետական ծայրայեղներու կամ անիշխանականներու գործ է:

ՄՈՆԹԻՆԵԼԻ Թմրեցուցիչի հարցը, զոր երեւան հանած էր տեղւոյն համայնավար քաղաքապետը, աւժերացի ընտանիքի մը մատնութեան վրայ մարոքցի ընտանիքի մը դէմ, նոր ձեւ առաւ առջի օր: Գողութեան մը հետեւանքով հացագործի մը խանութը, կը ձերբակալուէր ամբաստանող ընտանիքին տղան եւ բնակարանը խուզարկութեան մը ընթացքին 100 կրամ հաշիշ եւ 2 կրամ ափիոն գտնուած է...: Այս ընտանիքին փաստաբանին տուած բացատրութիւնն այն է, որ եղածը կը հաստատէ ընտանիքին մատնութիւնը, այսինքն եթէ իրենց տունը թմրեցուցիչ գտնուած է կը նշանակէ որ մարոքցի ընտանիքը հայթայթած է: Ամէն պարագայի մէջ, համայնավարները բաւական բարդ կացութեան մատնուած է և միշտ կը պնդեն որ քաղաքապետը իրաւունք ունէր...:

ԵԿԱՄՈՒՏԻ յայտարարութիւններու պայմանաժամը, որ Փետր. 28 է, բացառաբար երկարաձգուած է Մարտ 2-ին:

ԱՐԱ ԵՆԻԳՈՄՇԵԱՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

(Բ. եւ վերջ)

Նախաբանէն ետք, զոր հրատարակեցինք երէկ, Արա Ենիգոմշեան կը պարզէ հայ գաղութներու վիճակը Սփիւռքի մէջ եւ տարուած աշխատանքները 1965-ի յիսնամեակին առթիւ, 75-ին՝ վաթսունամեակին ու կը թուէ այն բոլոր ճիգերը որ թափուեցան, ապարդիւն: Կը հասնի, յետոյ, կենսական բաժնին, ուր կը բացատրէ իր յանձնառութեան դրդապատճառները եւ իր ըմբռնումը՝ Հայկ. Հարցի լուծման համար:

×

Այսօր մեզ կ'ամբաստանեն, թէ ահաբեկիչներ ենք. բայց ի՞նչ կը նշանակէ ահաբեկչութիւն բառը: Ինծի համար ահաբեկիչը այն անձն է, որ իր գործունէութեամբ կ'ուզէ ահ ու սարսափ տարածել ամէն տեղ: Մեր նպատակը այդ չէ: Մենք ահաբեկիչներ չենք: Ջաչականներ չենք մենք: Այլ կը պայքարինք մեր դատին եւ մեր իրաւունքներուն համար: Գիտենք թէ ով է մեր թշնամին ու մեր պայքարը ուղղուած է այդ թշնամիին դէմ: Մեր թշնամին Թուրք Պետութիւնն է: Պետութիւն մը, որ Հայոց արդար իրաւունքները ոտնակոխեց, որ ոտնակոխեց եւ կը շարունակէ ոտնակոխել Թուրք ժողովուրդին իրաւունքները, յոյն ժողովուրդին իրաւունքները, կիպրացի ժողովուրդին իրաւունքները, իրաւունքները բոլոր այն փոքրամասնութիւններուն, որոնք կ'ապրին Թուրքիոյ մէջ: Պետութիւն մը, որ ի՛ր իսկ ժողովուրդին իրաւունքները կ'անտեսէ:

12 Սեպտեմբեր 1980-ի զինուորական-պետական հարուածէն ետք, Թուրքիոյ մէջ, երեսուներկու հազար մարդ ձերբակալուած ու բանտարկուած է, ու այս վիճակագրութիւնը զինուորական իշխանութիւնը ինքն է որ կը յայտնէ: Բանտարկեալները ամէն տեսակի չարչարանքներու ենթարկուած են: Ոմանք բանտին մէջ մահացան այս չարչարանքներուն հետեւանքով: Մարդիկ տասնեակներով սպաննուեցան: Ժողովրդավարական բոլոր ազատութիւնները անտեսուած են: Աշխատաւորական ընկերակցութիւններ եւ քաղաքական կուսակցութիւններ լուծուեցան: Մամուլը կաշկանդուած է ու բերանակապ: Խմբագրութիւնները արգիլուած են: Ահա ա՛յս է ահաբեկչութիւնը:

Այս Պետութիւնը ահաբեկչութեան մարմնացումն է ու ցաւալի է հաստատել, որ իրենք զիրենք ժողովրդավար նկատող երկիրներ, երկիրներ որոնք կը յաւակնին մարդկային իրաւանց պաշտպանները ըլլալ, հազիւ զսպուած գոհունակութեամբ ողջունեցին 12 Սեպտեմբեր 1980ի պետական հարուածը: Ցաւալի է տեսնել, թէ նոյն այս երկիրները միլիառաւոր տոլարներու զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն կը տրամադրեն Թուրքիոյ:

Միշտ պետական շահերն են, որ կը գերադասուին այլ նկատառումներէ վեր: Եւ յետոյ մեզ ահաբեկիչ կը կոչեն: Մեզ կ'ամբաստանեն նաեւ թէ բռնութեան կը դիմենք: Այս ամբաստանութիւնը հպարտութեամբ կ'ընդունիմ, բայց անմիջապէս կ'աւելցնեմ, որ երկու տեսակի բռնութիւն կայ. կա՛յ ճնշողներու բռնութիւնը, կա՛յ նաեւ ճնշուածներունը: Բռնութիւնը որ մենք ի գործ կը դնենք՝ ճնշուածներուն բռնութիւնն է:

Եթէ շարունակենք գլուխ ծռել ճնշումին եւ նուաստացումներուն առջեւ, ապրելու իրաւունք չունեցող ժողովուրդի մը կը վերածուինք: Արդ, մենք կ'ուզենք ապրիլ եւ ոեւէ մէկը չի կրնար ժխտել մեր իրաւունքը բռնութիւն գործածելու, տրուած ըլլալով որ բոլոր ուղիները մեր հարցին խաղաղ լուծում մը գտնելու՝ անելի յանգեցան: Աւելի՛ն: Եթէ բռնութեան գործածութիւնը առհասարակ յանցանք նկատուած է զանազան երկիրներու օրէնքներուն կողմէ, նոյնն է պարագան բռնութեան գրգռութեան: Արդ՝ մեր հարցին խաղաղ լուծման արգելք հանդիսանալով, մեզ ուղղակի գրգռեցին եւ մղեցին բռնութիւն կիրարկելու: Եթէ հարցը մեզ դատապարտելու մէջ կը կայանայ մեր բռնութեան համար, այդ պարագային պէտք է դատապարտել նաեւ անոնք, որ մեզ մղեցին այդ բռնութեան՝ այսինքն Թուրքիան եւ մնացեալը:

Կ'ուզեմ երկու բառով ամփոփել ըսածներս.—

Հայկ. Հարցը գոյութիւն ունի եւ պէտք է լուծում մը գտնել անոր:

Այդ հարցի լուծման տանող բոլոր ուղիները փակուեցան մեր առջեւ, ի բաց առեալ զինեալ պայքարի ուղիէն, որովհետեւ անկարելի է զինեալ պայքարի ուղին փակել: Եթէ կ'ուզուի այդ ուղին ալ փակել, այդ պարագային պէտք է հայ ժողովուրդը ջնջել աշխարհի քարտէսէն:

Ահա թէ ինչու հայ ժողովուրդը զինեալ պայքարի ուղին ընտրեց:

Ահա թէ ինչու Հայկ. մարտնչող կազմակերպութիւնները ծնունդ առին:

Ահա թէ ինչու այս առաքելութիւնը ստանձնեցի:

Ահա թէ ինչու, ես՝ Արա Ալեքսանդր Ենիգոմշեան, 3 Հոկտ. 1980-ի գիշերը, պայթուցիկ երեք գործիքներ կը պատրաստէի:

Դիպուածը, կամ աւելի ճիշդ իմ անխոհեմութիւնս պատճառ եղաւ, որ չկարենամ այս առաքելութիւնը գլուխ հանել: Գործիքներէն մէկուն պայթումին հետեւանքով ձեռքերուս մէջ՝ տեսողութիւնս կորսնցուցի, ձախ ձեռքս կորսնցուցի եւ լսողութեան դժուարութիւններ ունիմ, քալելու ատեն հաւասարակշռութիւնս պահելու դժուարութիւն ունիմ, այսինքն, մէկ խօսքով, ծանրօրէն վիրաւորուած եմ: Թերեւս պէտք է յուսալքուած ըլլայի, զղջայի այս առաքելութիւնը յանձն առած ըլլալուս համար կամ զինեալ պայքարի նետուած ըլլալուս համար: Արդ, բարոյականս շատ բարձր է, եւ բնաւ չեմ զղջար որ այս ուղին ընտրած եմ, որովհետեւ գիտեմ թէ ինչո՛ւ համար կը պայքարիմ: Խոր հաւատք ունիմ դատիս հանդէպ եւ դատիս արդարութեան հանդէպ: Միշտ համոզուած կը մնամ, որ զինեալ պայքարը գլխաւոր միջոցն է մեր իրաւունքները վերադառնելու: Գիտեմ թէ ով է թշնամիս եւ միայն անոր դէմ զէնք կը բարձրացնեմ: Գիտեմ թէ ինչու համար այդքան բաներ զոհեցի: Պարտականութիւնս էր՝ կատարեցի: Հայ ժողովուրդը միլիոնաւոր նահատակներ տուած է իր պատմութեան ընթացքին: Ես ո՛չ առաջինն եմ, ո՛չ ալ վերջինը: Մեր պայքարը տակաւին երկար է:

Վերջացնելէ առաջ, պիտի ուզէի արտայայտուիլ այն գործողութիւններու մասին, որոնք կատարուեցան 3 Հոկտ. 1980-էն ի վեր, զուիցերական հաստատութիւններ թիրախ ունենալով եւ որոնց ընթացքին անունս յիշուեցաւ:

Նախ կ'ուզեմ ընդգծել, որ այն առաքելութիւնը որ ինծի վստահուեցաւ, ոչ մէկ պարագայի չէր կրնար ուղղուած ըլլալ զուիցերական հաստատութիւններու դէմ: Անարդար պիտի ըլլար զիս գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար դատապարտել այն գործողութիւններուն համար, որոնք տեղի ունեցան 3 Հոկտ.էն ետք:

Երկրորդ, պէտք է ըսեմ որ համաձայն չեմ գործողութիւններուն: Իսկապէս կը ցաւիմ անմեղ վիրաւորներուն համար եւ կը ցաւիմ նաեւ որ Զուիցերիոյ եւ Հայերու յարաբերութիւնները այս մակարդակի հասած են: Այս չեմ ըսեր ինքզինքս ազատելու համար: Եթէ այդ ըլլար իմ նպատակս, պիտի չհաստատէի թէ կամաւոր կերպով յանձն առի ժխտել առաքելութիւնս: Եւ մանաւանդ՝ պիտի չհաստատէի, որ համոզուած կը մնամ, որ զինեալ պայքարը գլխաւոր միջոցը կը մնայ մեր իրաւունքներուն վերստին տիրանալու համար:

Ուրեմն կը կրկնեմ՝ համաձայն չեմ, բայց կը հասկնամ եւ լաւ կը հասկնամ: Կը հասկնամ՝ որովհետեւ երբ մէկ կողմէն բովանդակ ժողովուրդի մը իրաւունքները անտեսուած են ու աշխարհ բացարձակ լռութիւն մը կը պահէ այդ հարցի մասին, եւ երբ միւս կողմէն անհատ մը իր կեանքը խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ եւ իր տեսողութիւնն ու երիտասարդութիւնը կը զոհէ իր դատին պաշտպանութեան համար ու կը ձերբակալուի, բնական է, որ մարդիկ ըմբոստանան: Ոչ ոք թող չյանդգնի ըսել, որ քաղաքական հարց մը դատական հարցի մը կը փոխուի հոս, որովհետեւ հայ ժողովուրդը այլեւս չի կրնար հանդուրժել: Ալ չի կրնար հանդուրժել նուաստացում[...]

Հայ ժողովուրդը դէպի բռնութիւն մղուեցաւ: Թող զինք չմղեն դէպի ոչ[...]չականութիւն:

Շնորհակալ եմ:

ՏՐԴԱՏ ԱՆԵՑԻ

Ճարտարապետը

Տրդատ Անեցի Ժ. դարու հայկական ճարտարապետութեան ծանօթ երախտաւորն է: Ըստ պատմիչ Ստեփանոս Ասողիկի յիշատակութեան Տրդատ Անեցիի առաջին կառուցումները եղած են Արգինայի եկեղեցիները եւ կաթողիկոսարանը: Խաչիկ Արշարունի կաթողիկոսի գահակալութեան (973–991) առաջին տարիները Տրդատ Անեցի վերակառուցանած է կաթողիկոսարանը, այնուհետեւ կառուցանած գլխաւոր եկեղեցին՝ երեք այլ փոքր եկեղեցիներով: Իր միւս եւ աւելի նշանակալից կառոյցները Տրդատ իրագործած է Անիի մէջ: Սմբատ Բ. Բագրատունի թագաւորի օրով (977 – 989) Տրդատ ճարտարապետ ձեռնարկած է Անիի Մայր Տաճարի կառուցման, բայց չէ կրցած աւարտել թագաւորին մահուան պատճառով:

Կ. Պոլսոյ Զ. դարուն Աթեմիուս եւ Իզիտոր ճարտարապետներու կառուցանած Ս. Սոֆիա տաճարի գմբէթին վերակառուցումը նոյնպէս Տրդատ Անեցիի հանճարի արդասիքն է: 989-ին, երբ Բիւզանդիոնի կայսերական գահը նստած էր հայազգի Վասիլ Բ., Կ. Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցած է զօրաւոր երկրաշարժ մը, որ մեծ վնաս հասցուցած է տաճարի գմբէթին: Շուրջ 35 մեթր տրամագիծ ունեցող այդ հսկայ գմբէթին վերակառուցումը յանձնուած է Տրդատի, որուն աշխատանքին շնորհիւ մինչեւ հիմա գմբէթը կանգուն է ու անսասան: Գմբէթի վերակառուցումը աւարտելէ ետք Տրդատ վերադարձած է Հայաստան եւ Գագիկ Ա. թագաւորի կնոջ՝ Կատրամիդէ թագուհիին յանձնարարութեամբ շարունակած է Անիի Մայր Տաճարի կառուցումը, որ աւարտած է 1001-ին: Տրդատ Անեցի, ծանօթ ըլլալով մինչեւ իր ժամանակը գոյութիւն ունեցած հայկական ճարտարապետական լաւագոյն կոթողներու կառուցողական արուեստին, անոնցմէ առած է այն, ինչ որ յարմար նկատած է իր նոր ստեղծագործութեան շարադրանքին համար: Աւելին, մշակած, նրբացուցած է այդ փոխառութիւնները իր չ[...]

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Ամէն օր նոր բան մը եղածի պէս կարդացածները կը պատմէր ինծի, «նոր «գիւտ» մը կ'ընէր, զարմացած, ապշած: Մխրճուած էր հինցած Նիցշէին մէջ եւ օր մըն ալ սկսաւ իրարու վրայ հինգ հատորներու քերթուածներ հրատարակել: Կը պատրաստուէր մինակը Հայաստան մեկնիլ: Մայրը մեռաւ: Յետոյ մօրաքոյրը, կարծես անոր արտօնութիւն տալու համար որ Հայաստան երթայ: Օր մըն ալ մտաւ ժամագործի իր կրպակը, ձեռքերը վեր, փամփուշտ մը եւ ահա մեր Խաչիկը կը վերջացնէր իր կեանքի շրջանակը: Հինգ հատորներ: Ալեւս իր կեանքը իմաստ մը չունէր ու գնաց:

Բայց ո՞վ կը խորհի հինգ հատորներուն մէջ գտնուած քանի մը գեղեցիկ կտորներուն:

Փարիզ, 29 Օգոստոս. – «Բնանալով կը յաղթենք հիւանդութեան եւ ծերութեան» վերնագրի տակ կը կարդամ «Յառաջ»ի մէջ առնուած Պոլսոյ «Սուրբ Փրկիչ» բժշկական հանդէսէն: Այս խրատները չեն պատճառաբանուած, որպէսզի կարելի ըլլայ ընդունիլ, եւ ամէն բան կըլլել դեղահատներու պէս: Օրինակ մը՝ շնչառութիւնը դեր ունի: Շատ կարեւոր է լաւ շնչել, որպէսզի մարմինը առատ թթուածին ստանայ»: Ի՞նչ գիտութիւն, բժիշկը չի գիտեր որ առատ թթուածինը կրնայ վնասակար ըլլալ անձի մը, որուն արիւնը պէտք եղած քանակութեամբ ազ չի պարունակեր: Քունի մասին խօսելէ առաջ պէտք է բացատրել թէ ի՞նչ է քունը: Անկարելի է առանց ատոր ճըշգրիտ պատասխան տալ: Թերթը կ'ըսէ «առաջին ժամերն են քնանալու լաւագոյն ժամերը, բայց հակառակ տիրող կարծիքին, կէս գիշերէն առաջուան քունը աւելի լաւորակ չէ քան կէս գիշերէն վերջինը»:

Ամէնէն լաւորակ քունը ժամը տասէն առտուան ժամը երկուքն է: Եւ ասոր պատճառները կան զորս բժիշկը չի գիտեր: Շատ քնացողը արդէն կէս մը հիւանդ է, այսինքն երկար քնանալը առողջութեան նշան չէ: Ընդհակառակն: Ի՞նչ է անքնութիւնը «շատ անգամ քնանալու վախն է, քան բուն իսկ անքնութիւնը»: Կատարեալ անհեթեթութիւն մը: Հապա ի՞նչ է վախը: Ինչպէս կը խնամեն վախը, որպէսզի մարդը քնանայ: Չի բացատրեր «վախը» քան թէ անքնութիւնը ըսելը: Ապուշ բան մը դուրս կուգայ: Չշարունակենք, որովհետեւ խենթենալիք տգիտութեան մը մէջ պիտի իյնանք:

Էգըրգա, 14 Յուլիս, 59. – Զարմանալի բան անցեալի այս յանկարծական յաճախանքը: Կարծես մէկէն շրջապատուած ըլլայի ուրուականներով: Այս տետրակը հետս բերած էի օգտուելով երեք օրեայ արձակուրդէն գրելու համար պատմուածք մը, զոր խոստացած եմ: Բայց, ահա, անկարելի է, անցեալը բռնած է կոկորդէս ու կ'ուզէ պարպուիլ մէջէս:

Հակիլ անցեալին վրայ, որ այսպէս խառնիճաղանճ կը յայտնուի: Մարդ չի գիտեր թէ ուրկէ կը սկսի, որո՞ւն տայ առաջին տեղը: Ամէնէն աւելի Խաչիկին դէմքն է, որ տեղ կը գրաւէ, կը կլանէ զիս: Խեղճ Խաչիկ, որ պատերազմէն վերջ օր մը ստահակի մը մէկ փամփուշտին զոհ գնաց իր ժամագործի կրպակին մէջ: Իր կրպակը, ինծի համար, ամբողջ հէքեաթ մըն է, որ անգիր վէպերուս մէջ յանկարծ կը փռուի ու չեմ գիտեր թէ ո՞ւր կը տանի զիս: Այնքան մեծ է անոր խեղճութեան բանաստեղծականութիւնը: Օր մը ես պէտք է ամբողջութեամբ պարպուիմ այդ յիշատակներէն: Ահա հոս է բանաստեղծութեան հրաշքը, պարպուիլ, թեթեւնալ, նիհարնալ, ու երջանկանալ:

1924-ին Փարիզ եկայ Մարսէյլէն: Պատահաբար հանդիպեցայ Իզմիրցի կաղ հայրենակիցի մը, որ զիս տարաւ իր աշխատած պանդոկը: Ինքը աման լուացող էր, ես եղայ սրճեփ պարոն Պէրնարի պանդոկը, Ֆօպուրկ Մօնմարդրի ճիշդ [...]ջին վրայ բացուող նեղ փողոցը: Ահա նոր յիշատակներ կը յաճախեն ինծի: Քարտուղարուհին օրիորդ Մարս, բանաստեղծուհի, Տիկին Շարլիւ, տնօրէնուհի, «սեւ մազեր»ուն տէր Նիք Նիքը, զարմանալի Իզմիրցի կաղ հայորդին, որուն անունը միտքս չկայ:

(Շար. 13)

ծաւալին համեմատ եւ իր կողմէ ներմուծած նորութիւններու հետ միաձուլելով, ստեղծած է գլուխ-գործոց մը: Տրդատի կերտած այս կոթողի գմբէթակիր չորս մոյթերը իրենց բազմանկիւնի ձեւով կը յիշեցնեն Մրենի եկեղեցւոյ մոյթերը եւ իրենց բարձրութեամբ ու վերջաւորութեամբ՝ Արուճի օրինակները, բայց հոս աւելի նրբացած են եւ բոլորովին խոյակներ չունին: Առաւել ուշադրութեան արժանի են սիւներու վրայ բարձրացող կամարները իրենց սլաքաձեւ կամ, աւելի ճիշդ, հակիթաձեւ կազմութեամբ, զոր չեն ունեցած Հայաստանի մէջ նախորդ կառոյցները: Ուրեմն, Անիի Մայր Տաճարի շինարարական արուեստին մէջ, շնորհիւ Տրդատի, առաջին անգամ երեւան ելած են գոթական կոչուած ճարտարապետական տարրերը: Այս հանգամանքը ուշադրութիւնը գրաւած է եւրոպացի մասնագէտներու՝ Թէքսիէ, Շուազի, Լինչ, Ստրժիգովսկի եւ ուրիշներ, որոնք իրենց աշխատութիւններուն մէջ յիշատակած են այս մասին: Թէքսիէ կը գրէ, որ այն ժամանակները երբ կառուցուած է Անիի Մայր եկեղեցին, Եւրոպայի մէջ կը տիրապետէր ռոման ոճը, բայց այդ շէնքին մէջ մենք կը տեսնենք տիպական գիծերը այն ոճի, զոր կարելի է կոչել Հարաւային Եւրոպա՝ ԺԸ. դարուն, այսինքն սրածայր կամարներ եւ սիւներու երկու տակով զուգակցում: Ստրժիգովսկի իր «Հայերու ճարտարապետութիւնը եւ Եւրոպան» աշխատութեան Ա. հատորին մէջ կը գրէ. «Անիի Կաթողիկէն կանգնած է հայկական եւ ռոման-գոթական ճարտարապետութեան սահմանագլուխը»: Անիի Կաթողիկէ կամ Մայր եկեղեցւոյ հոյակապ կառոյցը դարեր շարունակ գիտական աշխարհի կողմէ ճանչցուած է իբրեւ երբեմնի մայրաքաղաքի հռչակաւոր շէնքերէն մէկը: Անիի Մայր եկեղեցւոյ մէջ իրականացուած ճարտարապետական սկզբունքները իրենց արտայայտութիւնը գտած են նաեւ Տրդատի յաջորդ կառոյցին մէջ, որուն ձեռնարկած է ան Գագիկ Թագաւորի յանձնարարութեամբ: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին է ան, որուն կառուցումով ճարտարապետը ուզած է Անի փոխադրել աւանդութիւններով ու ժամանակով սրբագործուած Զուարթնոցի փառքը եւ զայն դարձնել Անիի զարդը: Անկասկած, նախ քան շինութիւնը սկսիլը, Տրդատ Անեցի ուսումնասիրած է Զուարթնոցի կառուցողական բոլոր յատկանիշները: Այսուհանդերձ, ան հաւատարիմ մնացած է իր ժամանակի ոգիին. զգալի կերպով մեծցուցած է կեդրոնական գմբէթակիր տարածութիւնը, թէ՛ ծանր, թէ՛ հաստահեղյուս սիւները փոխարինած է նուրբ համաչափութիւններ ունեցող վերասլաց սիւներով: Ըստ Թորոս Թորամանեանի, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին կերտողը սկզբունքի բոլոր հարցերու մէջ ամբողջութեամբ հետեւած է Զուարթնոցին եւ այդ երկու տաճարներն ալ, ըստ էութեան, ունեցած են միեւնոյն ծաւալի մշակումը, նոյն շարադրանքը, թէեւ զգալի կերպով տարբեր եղած են անոնց չափերը եւ զարդի մոթիֆները: Տրդատի շինած Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին կառուցուած է 1001-1010 թուականներուն: Տրդատ Անեցի հայկական ճարտարապետական արուեստին մէջ ունեցաւ այն դերը, զոր ունեցաւ Գրիգոր Նարեկացի բանաստեղծութեան արուեստին մէջ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՍՈՒՐԽԵԱՆ

ՀՌՈՄ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՊԱՊԻՆ ԽՕՍՔԸ՝ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

—O—

Փետր 12-էն 15 «Հայ մշակոյթի եւ աւանդութեանց ազգ. Օֆիս»ը, որու քարտուղարն է Ժերար Սթեփանեանցը, Հռոմ այցելութիւն մը կազմակերպած էր Վարդանանցի առթիւ: Խումբը գլխաւորած է Ազգ. Ժողովի փոխ-նախագահ եւ մարդկային Իրաւանց խորհրդարանական մէջ-խումբի նախագահ՝ Պերնար Սթազի: Շուրջ երեք տասնեակ անձերէ բաղկացած այս խումբին մաս կազմած են վեբոյիշեալ Մառնի երեսփոխանէն զատ, չորս ուրիշ երեսփոխաններ, լիազօր դիւանագէտ մը, 26 Հայեր (Փարիզէն, Լիոնէն, Մարսէյլէն Մոնաքոյէն, Ռոմանէն եւլն):

Յովհաննէս-Պօղոս Բ. շուրջ 35 վայրկեան տեւող ունկնդրութիւն մը շնորհած է Ուրբաթ, Փետր. 13-ին եւ այդ առթիւ, նախ յանուն խումբին, քանի մը խօսք արտասանած է Պ. Պերնար Սթազի: Յիշած է, որ Հայերը, օրինակելի հաւատքի ժողովուրդ, Փետրուարի կիսուն, 15 դարէ ի վեր կ'ոգեկոչեն Ս. Վարդանը, քրիստոնեայ Հայաստանի հերոս եւ մարտիրոս: Ֆրանսան, ըսած է երեսփոխանը, որ 300 հազար հայ ընդունած է, միշտ հիացում եւ բարեկամութիւն ունեցած է այս ժողովուրդին նկատմամբ:

Պապին ֆրանսերէն արտասանած խօսքը, ամբողջութեամբ լոյս տեսած է Շաբաթ, Փետր. 14-ի, Օսէռվաթոռէ Ռոմանօ-ի մէջ (Վատիկանի կիսապաշտօնական օրգան): Պապը ըսած է գլխաւորաբար.- «...Ընդունելով ձեր պատուիրակութիւնը, նայուածքս եւ սիրտս բնականօրէն կը դառնան եւ յուզումով դէպի վեց միլիոն Հայերը՝ ձեր եղբայրները, որոնք մնացած են արեւելքի երկիրներուն մէջ կամ կ'ապրին Սփիւռքի մէջ արեւմտեան շրջանները: Ամբողջ միասին, այն յատուկ ժողովուրդն էք որու գոյութիւնն եւ ինքնուրոյն պատմութիւնը 25 դար ետ կ'երթայ, խռովայոյզ եւ ողբերգական ճակատագրով ժողովուրդ որ կը վերապրի շնորհիւ իր համայնական ոգիին եւ իր հաւատքին: Հայերու սիրտը վշտալից է: Կ'ուզեմ որ բոլորը եւ իրենցմէ իւրաքանչիւրը գիտնան թէ խորապէս համախոհ եմ իրենց տառապանքին:

«...Հակառակ հալածանքներուն եւ ամէն տեսակի վերիվայրումներուն ձեր նախնեաց ապրած հաւատքը - հովիւ թէ հաւատացեալ - հասած է մինչեւ ձեզի: Բայց ձեզի ինկած է զայն ապրիլ Սփիւռքի մէջ, յառաջացած թեքնիքի և տնտեսութեան երկիրներու մէջ, որոնք կարեւոր մշակութային յեղաշրջումներ կը ճանչնան: Կը զգաք, յաճախ շատ խորապէս, որ մտաւոր արժէքները, ժառանգուած կրօնքէն ինչպէս բնական բարոյականէն, փորձառութեան կ'ենթարկուին աշխարհականացման, գործնական նիւթապաշտութեան եւ գիտական յեղափոխութեան մը մթնոլորտին մէջ: Այդ իսկ պատճառով կը մաղթեմ որ, ձեր իւրաքանչիւր տեղը, յաճախ կարեւոր եւ ազդեցիկ եւ հաղորդակցութեամբ ձեր պատասխանատուներուն հետ, կարենայիք օժանդակել ոգեկան նոր շունչի մը գալստեան ձեր պատկանած հայկ. սիրելի համայնքներուն ընդմէջէն: Հաւատքը, այսօր ինչպէս երէկ, համոզուած էք, ոչ փախուստ մըն է կեանքէն, ոչ ալ հաստատում մը կեանքի ձախողութեանց կամ զրկումներուն: Ամէն բանէ առաջ Աստուծմէ ստացուած լոյս է, որ լոյս կ'ըլլայ մարդուն վրայ եւ մարդկային պատմութեան խոր եւ գերագոյն իմաստին: ... Կը յորդորեմ նաեւ ձեզ պահպանելու եւ խորացնելու ձեր հայ մշակոյթին հարստութիւնները, վստահաբար ինքնատիպ եւ որուն, չեշտեցի մեր տեսակցութեան սկիզբը, ձեր Եկեղեցին ծնունդ եւ աճում տուաւ»:

Յովհ. Պօղոս Բ. յիշեց ետք, ապա, այբուբենի հնարիչը, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը, Խորենացին, Նարեկացին, Ներսէս Շնորհալին, կ'եզրակացնէ. - «Կը յիշէք, անշուշտ, որ անցեալ Յունիսին ԻՒՆԷՍՔՕ-ի բեմէն, առիթը տրուեցաւ ինծի խօսելու իբրեւ վկան եւ որդին ազգի մը՝ քանիցս անհետանալու դատապարտուած իր դրացիներուն կողմէ եւ որ վերապրեցաւ - ոչ թէ կռթնելով իր ֆիզիքական ուժին հարստութեանց վրայ, այլ միայն կռթնելով իր հարազատ մշակոյթին անդադար ոգեւորուած աւետարանէն առնուած լայն շունչի մը: Սփիւռքի զանազան շրջաններուն մէջ լաւագոյնս մաս կազմելով հանդերձ, դուք՝ ձեզ մնացէք: Ուժեղ մնացէք ձեր հայ մշակոյթի հողին վրայ, ձեր ժողովուրդը յատկանշող յարատեւութեամբ, իմացականութեամբ և հաւատքով, բայց ուշադիր եղէք ետ մղելու եւ դատապարտելու բռնութեան և ահաբեկչութեան ապաւինումը: Ձեր յաջորդները, կը քաղեն, պատմութեան ճշդած ժամանակին, ձեր հաւատարմութեան, ձեր ջերմութեան եւ ձեր համբերութեան պտուղները: Կը հայցեմ Աստուծմէ, ամենակարող եւ ողորմած, որ տայ ձեզի եւ ձեր հայ բոլոր եղբայրներուն ներելու քաջութիւնը եւ շարունակելու գրել ձեր խորհրդաւոր պատմութիւնը յոյսին մէջ»:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍՕՍՆՁՈՒՄԻ ՎԱՐՊԵՏԸ

Մոսկուայի մէջ կազմակերպուած ինքնատիպ մէկ ցուցահանդէսին ուշադրութիւն գրաւած են հին հայկական մանրանկարները, Արեւելքի ստեղծագործութիւններու զանազան նրբերանգները: Ներկայացուած են բազմաչերտ օրմաթուղթի գործեր, որոնց հեղինակն է Լենինգրադցի նկարիչ Ալեքսանդր Աղարէկով: Քառորդ դարէ ի վեր ան ստեղծած է զունաւոր վիմատիպ նկարներ, մասնակցած է նկարչական բազմաթիւ ցուցահանդէսներու: Անոր արուեստը այցելուներու առջեւ բացած է արուարձաններու աշխարհը, քաղաքներու բակերու ապրելակերպը եւ Հայաստանի գրաւիչ գեղեցկութիւնը: Զարդարուեստի թէքնիքին մէջ նոր ուղիներ փնտռելով արուեստագէտը գտած է, որ ապակիի վրայ սօսնձուած թուղթը այլ գոյներ կ'ունենայ, քան ապակիին տակ փակցուածը:

×

ՎԱՀԱՆ ԴԱՔԵՍԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած բանաստեղծ, արձակագիր եւ հրապարակագիր Վահան Դաքեսեանի ծննդեան 75-ամեակին եւ գրական գործունէութեան 50-ամեակին: Յոբելեարին կեանքն ու գործը ներկայացուցած է Գրիգոր Գույումճեան: Վահան Դաքեսեան ծնած է 1905-ին՝ Կիլիկիոյ Ատանա քաղաքը: 1921-ին անցած է Յունաստան, իսկ Բ. Աշխարհամարտէն ետք ներգաղթած Հայաստան: Տարիներ աշխատելով «Հայաստան» հրատարակչութեան մէջ իբրեւ աւագ խմբագիր եւ գեղարուեստական գրականութեան բաժանմունքի վարիչի տեղակալ, ան գործօն մասնակցութիւն ունեցած է հայ գրողներու երկերու հրատարակութեան աշխատանքին: Վ. Դաքեսեան կազմած, ծանօթագրած է ըՍփիւռքի հայ գրողներ Զարեհ Որբունիի, Բիւզանդ Թօփալեանի, Բենիամին Նուրիկեանի, Արամայիս Սրապեանի, Հրանդ Գույումճեանի, Մառի Աթմաճեանի, Երուանդ Պարսումեանի չափածոյ եւ արձակ երկերու հաւաքածոները: Ան հեղինակն է «Հանդիպումներ», «Հայրենի հողին վրայ», «Արեւոտ ուղիներում», «Միջօրէից յետոյ» հաւաքածոներու: Նախ քան Հայաստան ներգաղթելը ան Աթէնքի մէջ խմբագրած ու հրատարակած է «Նայիրի» ամսաթերթը, եղած է «Վերածնունդ» թերթի պատասխանատու քարտուղարը, «Երեւան» երկօրեայ եւ «Նոր Կեանք» օրաթերթի խմբագրապետը: Յոբելեարի մասին ողջոյնի խօսք արտասանած են Գեղամ Սեւան, Յակոբ Նորունի եւ Համբարձում Ղազարոսեան: Վահան Դաքեսեանի շնորհակալութեան խօսքերով վերջ գտած է յոբելենական երեկոյթը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Ծերունի Օհան, աւետարանը ծունկերուն վրայ բացած, այս անգամ Յոբի գլուխէն կը կարդար: Երբ ան իր պատկառելի գլուխը վեր վերցուց, Կիրօս նկատեց, որ անոր դէմքը նման էր այն հաւատաւոր աղօթողին, որ յանկարծ խաչափայտէն Քրիստոսի վար իջնելը տեսած է:

Նախորդ գիշեր ծերունին, ճրագը ձեռքին, օտարական այցելուն մինչեւ հնձանի դուռը ճամբու դրած էր: Այդ պահուն միայն տեսած էր, որ օտարականը դուրսը, մութին մէջ ինքզինքը նետած էր ծառին կապուած սպիտակ ձիուն վրայ եւ լեռներուն կողմը կորսուած: Օհան այդ ատեն միայն խելքի եկած է, որ իրենց տան օտարական այցելուն սպիտակ ձիաւորն է եղած:

– Որ ականջէն կապոյտ յուլունքը տեսայ, ըսի որ սպիտակ ձիաւորն է:

Կիրօսին խօսողը Օհանին տղան՝ Մինասն էր, որ շտկուած էր անկողնին մէջ ու Վարդաձորի կռուի մասին հարցումներ կ'ընէր Կիրօսին:

Ձէրչի Կիրօս այդ գիշեր Օհանի հընձանին մէջ լուսցուց: Հետեւեալ օրը գիւղ պիտի իջնէր հանդիպելու Նախկին Փէտայի Ջատուրին: Չորս տարի առաջ Ջատուր իր ֆէտայիի գաղտնիքներուն հետ սպաննելու համար ինքզինքը վար նետած էր բանտի պատուհանէն ու կորսնցուցած էր իր ոտքերը միայն: Կիրօս այն օրէն ի վեր տեսած չէր զայն:

Յաջորդ առաւօտ երբ արթնցաւ, ծերունի Օհան շատ կանուխ բանջարանոց իջած՝ կ'աշխատէր ու մամիկը օճախին կրակը կը վառէր: Արեւը դեռ ցաթած չէր ու միջոցին մէջ կար բանջարներուն վրայ իջած ցօղերու թարմութենով կապտութիւն մը: Բանջարանոցներէն մարդիկ իրարու ձայն կուտային: Ձայները հետըզհետէ շատցան: Միջոցի կապտութիւնը այնքան յստակ էր, որ ձայները կուգային մինչեւ գեղէն, ջրաղացներու ճամբէն: Ձայները իրարու մէջ արձագանգելով հասան մինչեւ Օհանի բանջարանոցը, ուր Կիրօս, սնտուկը կռնակին, ծերունի Օհանին հետ կը խօսէր վարունգի ածուին մօտ ու կը պատրաստուէր ցանկապատէն դուրս ելլել:

Դրացի բանջարանոցէն ձայն եկաւ, որ գիշերով գեղին ժանտարմները Կարմրէկ իջած են: Կարմրէկը կռուի բռնուած է: Ֆէտային Ջատուր դեղի ճահիլներուն լուր ղրկած է Կարմրէկի կռուին օգնութիւն հասցնելու համար:

Կիրօս՝ այս որ կը լսէ, ջրաղացներու ճամբով գիւղ կ'իջնէ՝ Ջատուրէն մանրամասնութիւններ իմանալու համար:

Գիւղի հրապարակի սանտ քարին մօտ, փլած կռնակը երկու անթացուպներուն վրայ ծռած, հասակը, նիհար՝ Ջատուրն էր: Դէմքը ոսկրացած, գլուխը ճաղատցած, կ'ըսես լայն ճակատով դանկ մը էր դարձած: Բա, ինչքա՛ն փոխուած էր...

Այն գիշեր Մարտիկ մտած էր Թորթան գիւղի լեռներուն մէջ, անցած էր հովիւի վրաններուն մօտէն՝ խռովելով շուներու հանդիստը, յետոյ բարձրացած էր Կաքաւի լեռը, որուն լայն կռնակին վրայ կը վառէին Թորթանի ցրուած տուներուն ճրագները: Հով կար:

Թորթան լեռներուն մէջ ինկած հայաբնակ գիւղ մըն էր, մի քիչ Բերդակը յիշեցնող: Բնակիչները կը զբաղէին շերամաբուծութեամբ, կը մշակէին ծխախոտ ու յաճախ խուլճիներուն հետ կռիւ կ'ունենային: Կը պահէին ձիեր, լեռներու մէջ այծերու երամակներ ունէին: Տիգրանակերտի ճամբուն վրայ հանդիպող ջորեպանները առհասարակ Թորթանցի էին: Ունէին ընկուզենիի խոշոր ծառեր ու լեռներէն վար թափած պաղ աղբիւրներ: Կը շինէին կաշի, դդալ: Կիները կը գործէին կապերտ ու գորգ: Գորգերու վրայ կը նախշէին հին քարերու վրայ քանդակուած նկարներ, կը նախշէին նուռ, երկչոտ եղնիկներ ու կաքաւ: Բնակիչները բարձրահասակ էին, աղջիկները գեղեցիկ:

Թորթանը քիւրտ գիւղերու հետ մի քանի անգամ կռիւներ ունեցած էր ու շնորհիւ իր կռուելու ընդունակութեան՝ իր ճակատն ու հասակը կրցած էր պահել:

(Շար. 263)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

Առաւօտուն՝ Պատարագ
երեկոյեան՝ Բանախօսութիւն

Եկեղեցւոյ օծման 50-ամեայ յոբելինական հանդիսութիւններու շարքին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեծ շուքով կը տօնախմբուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ-ը, Հինգշաբթի, 26 Փետրուարին։ Հանդիսաւոր Պատարագը կը մատուցանէ՝ ՎԱՁԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ՝ ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի։

Արարողութիւններն ու Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուին Մարսէյլի Հայց. Առաքելական Եկեղեցիներու բոլոր քահանայ հայրերու եւ աւագ սարկաւագներու մասնակցութեամբ։

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8.30 – Պատարագ՝ 10.00

Նոյն օրը, իրիկունը, եկեղեցւոյ «Ա. Զրբաշեան» սրահին մէջ ժամը 21-ին կը բանախօսէ Պատուելի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»ը, եւ ապա տեղի կ'ունենայ բանավէճ, ներկաներու մասնակցութեամբ։

Studio Brady

TEL. 208. 91. 01
42, Rue du Fbg. Saint-Martin
PARIS 10ème
Mº STRASBOURG ST. DENIS

Spécialiste des Photos de Mariage et Tous Reportages

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը, շնորհակալութեամբ ստացած է Վասպուրականի Հայր. Միութենէն 100 Ֆ., Աբրահամ Թէյլարեանի մահուան առթիւ։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, 26 Փետրուար.–

Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց՝ Հազար Երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին (451 թ.)։

Նոյն օրը, տօնն է նաեւ անուանակոչութեանն ՎԱԶԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի։

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու Պատարագին, եւ ներշնչուելու Վարդանանց հաւատքով։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ուսանողներու Օգն. Միութեան, ծորժ Մարտիկեանի յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքիճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էքինճիեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ղուկասեան եւ զաւակները, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները, իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր՝ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՇԱՏԱՐԵՒԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առիթով։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Բլօտ Գարամանճեան, իրենց կնքահօր՝ Խաչիկ Աւագեանի մահուան առթիւ՝ 200 Ֆ. կը նուիրեն Համազգայեան Տան (ստանալ «Յառաջ»էն)։

AUTO-ECOLE
MIHRAN

FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT

266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS

TEL. 628. 49. 57

Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

LYNE DOURIAN
DE L'OPERA

Chantera des œuvres de
REYNALDO HAHN
et des

Mélodies Arméniennes

au Tryptique
Le Mercredi, 25 Février, à 20h.45
SALLE ROSSINI
6, Rue Drouot

Invitations sans taxe à l'entrée de la salle.

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de
CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Réservation: ANTREASSIAN Garbis: 528. 64.67 — GASPARIAN: 236.48.19

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 1000 Ֆ. Օր. Վիքթորիա Կարապետեանէ (Լա Սէյն), սրահի շինութեան նպատակին, իր ծնողաց եւ եղբայրներուն ի յիշատակ։

Le Restaurant
EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél. 770.85.81
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Samedi, 28 Février, de 21h.30 à l'aube
GRAND BAL DU MARDI GRAS
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Concours de déguisements
Ambiance de Carnaval
Musique et Lumières
Réservez dès maintenant vos tables en téléphonant à l'UGAB: 520.03.18

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville
M. C. A. — MUSIQUE

«La musique: langue universelle et patrimoine des peuples».

En prelude au Festival de musique d'Alfortville (15 au 26 Mai) *organisé par la Municipalité et les associations culturelles de la Ville, sous la direction artistique d'IVRY GITLIS, et dans le cadre de la création d'une Ecole arménienne de musique, la M.C.A. vous propose:*

Le Jeudi, 26 Février, à 20h.45 précises

un Concert Exceptionnel

Sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN
de l'Ensemble Instrumental de Romans
Au programme: ALMASSIAN, HAYDN, HAROUTOUNIAN, KOMITAS, VIVALDI
En l'Eglise Notre-Dame d'Alfortville - 3, Rue Jules Cuillerier (près de a Mairie).
BILLETS A LA M. C. A.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

"GRANDE SOIRÉE COSTUMÉE"

Samedi, 28 Février, de 22 h. à l'aube
Concours de Costumes.

Réservation:
Maison de la Culture Arménienne
Tél.: (91) 50. 15. 09

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
24
MARDI
24 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.849

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.849

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ՏՈՒՈՂ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ»

«ՑԱՐԱԿԱՆ ՌՈՒՍԻԱՆ՝ ՀԱՅԿ. ԿՈՄԻՏԷՆԵՐՈՒ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ Կ'ԸՆԵՐ»

Գ.

«Աշխարհի վրայ, ո՛ւր որ ալ ըլլայ՝ Պետութեան ուժերը կարգն ու կանոնը ապահովելու պարտականութիւնն ունին: Մէնտէլշթամի նման, նշանաւոր Թրքատեաց գրող մ'իսկ՝ «պատահած դէպքերուն ընթացքին, Թուրքերու կողմէ Հայոց դէմ կիրարկուած թշնամութիւնը աննշան էր» կ'ըսէ: Աւելի՛ն. Պոլսոյ մէջ, բազմաթիւ Թուրք ընտանիքներ, հայ դրացիները իրենց տուներուն մէջ պահելով սոսկ մահէ փրկած են: Ֆուատ Փաշայի՝ Գատըգիւղի Հայերը փրկելու համար ձեռք առած միջոցները բոլորին յայտնի են: Մէնտէլշթամ ալ, իր գրքին մէջ, Ֆուատ Փաշայի ողբերգական վախճանը՝ անոր Հայերը Պաշտպանած ըլլալուն կը վերագրէ:

«Ապտիւլ Համիտ, իր բռնակալութիւնը շարունակելու համար ոչինչ չէր խընայեր. եւ այս քաղաքական սխալին հետեւանքով, այդ օրերուն Եւրոպա գտնուող՝ Ալի Ռըզա Պէյ եւ իր ընկերները, հայ յեղափոխականներուն մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուին: Ապտիւլ Համիտը ամբաստանելու իսկ չվարանեցան: Արդեօ՞ք այս բոլորը փաստ չէ, որ Հայերը՝ Թուրքերու պաշտպանութիւնը կը վայելէին:

«Կէտ մը կայ, զոր Հայերը պէտք է լաւ գիտնան: Ապտիւլ Համիտի բռնատիրութենէն ազատելու եւ Օսմանեան կայսրութեան ներքեւ ապրող ժողովուրդներու բարեկարգութիւնն ապահովելու համար, Թուրք յեղափոխական կոմիտէները, այդ օրերու հայկ. կազմակերպութիւններու ամէնէն պատուաւորն ու ամէնէն խիզախն եղող՝ Դաշնակցական կուսակցութեան հետ գործակցած էին. Նորէն 1907 թ. Փարիզի մէջ տեղի ունեցած Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան ժողովին՝ Դաշնակցական կուսակցութիւնն ալ մասնակցած էր: Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան ղեկավարներէն՝ մօրուաւոր Ճէմալ Փաշա, իր յուշերուն մէջ, Դաշնակցական կուսակցութեան ղեկավարներէն՝ Ակնունի Մալումեան էֆէնտիի, իրեն՝ «Հայերը Ռուսիոյ մշտական սպառնալիքին տակ կը գտնուին» ըսած ըլլալը կը գրէ:

«Միւս կողմէն, յեղափոխական կոմիտէներու կարգին դասուող Հնչակեաններն ու Վերակազմեալ Հնչակեանները, Թրքական կոմիտէներու բնաւ չէին մերձենար, եւ ցարական Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ Հայաստան մը հիմնելու գաղափարը կը պաշտպանէին: 1908ի յեղափոխութիւնը, հայ ու Թուրք յեղափոխականները՝ ահա ա՛յս վիճակի մէջ գտաւ: Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն, Օսմանեան կայսրութեան մէջ գտնուող քաղաքական զանազան յեղափոխական կազմակերպութիւնները համախմբելու փափաք յայտնեց:

«1907 թ. Օգոստոս ամսուն, Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի կեդր. Կոմիտէն առժամապէս Պոլիս փոխադրուած էր: Իշխան Սապահթթին եւ հայկ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները մէկտեղ գալով՝ գաղափարներու համաձայնութիւն մը գոյացնել ջանացին: Այս ժողովին, Ճէմալ Փաշա, Թալաթ Փաշա, Պէհաէտտին Շաքիր Պէյ և Տոքթ. Ռէշատ կը մասնակցէին: Հայերն ալ՝ Մալումեանի և Շահրիկեանի կողմէ կը ներկայացուէին: Իշխան Սապահաթթին եւ Դաշնակցական կուսակցութիւնը կէտի մը շուրջ համաձայնած էին, իսկ, Նիհաթ Ռէշատ՝ հայ յեղափոխական կոմիտէներու պահանջածներէն շատ աւելին շնորհելու յօժարած էր: Երկար բանավէճերէ ետք, Հայոց ներկայացուցիչը՝ Մալումեան էֆէնտի, յանուն Դաշնակցական կուսակցութեան՝ հետեւեալ առաջարկը ըրաւ. – «Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութիւնն ու Դաշնակցական կուսակցութիւնը, Օսմանեան կայսրութեան Սահմանադրութեան վտանգի ենթարկուելու պարագային՝ իրենց գործունէութիւնները կը միացնեն այլապէս, իրենց ծրագիրներու կիրարկումին մէջ՝ երկու կուսակցութիւններն ալ ազատ են»:

Այս առաջարկին համաձայն: – ա) Դաշնակցական կուսակցութիւնը, Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ իր գործունէութիւնը կրնար շարունակել. բ) Ցետ այնորիկ, Դաշնակցական կուսակցութիւնը, գաղտնի գործունէութիւն ունենալու հարկէն ձերբազատելով, ազատ գործունէութիւն կրնար ունենալ եւ քաղաքական կուսակցութեան հանգամանք ստանալով, իր անդամներն ալ կրնային ազատօրէն գործել: Տուեալ պայմաններու տակ, Իթթիհատ եւ Թէրաքքի կուսակցութեան ներկայացուցիչները, այս առաջարկներուն հարկադրաբար կը համակերպին: Հոս նշմարելին սա է. – Հայերը, ապագայի համար բազմաթիւ ծրագիրներ կազմած էին: Վասնզի, ցարական Ռուսիան, իր հիւպատոսարանին միջոցաւ՝ հայկ. կոմիտէներու դրամական յարատեւ օժանդակութիւն կ'ընէր: Դաշնակցական կուսակցութիւնն ալ, Ռուսիոյ տիրապետութեան տակ մնացած երկիրներով հանդերձ, գործունէութիւնը շարունակելով, իր քաղաքական իղձերը իրագործելու կը ջանար: Իսկ, Հնչակեանները՝ Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի հետ բանակցութեան չէին մերձենար եւ Ռուսիոյ հիւպատոսին հետ իրենց յարաբերութիւնը կը շարունակէին:

(Շար. 3)

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՁԻՐ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 13 – 16)

ԵՐԵՒԱՆԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻՆ 50–ԱՄԵԱԿԸ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով Երեւանի Պետական Բժշկական Հիմնարկը պարգեւատրուած է «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանով, ի գնահատութիւն ժողովրդական առողջապահութեան համար որակեալ մասնագէտներու պատրաստութեան եւ բժշկագիտութեան զարգացման ընծայած ծառայութիւններուն: Հիմնարկը ծնունդ առած է 1922–ին եւ 1927–ին տուած է իր անդրանիկ շրջանաւարտները՝ 27 բժիշկ: 1930–ին կազմաւորուած է Երեւանի Պետական Բժշկական Հիմնարկը, որ 50 տարուան ընթացքին դարձած է բարձրագոյն ուսումնական առաջնակարգ հաստատութիւն մը, տալով 12 հազար մասնագէտ: Ներկայիս Հիմնարկին 5 ճիւղերուն մէջ մասնագիտութիւն կը ստանան 3 հազար ուսանողներ: Քսան տարիէ ի վեր Հիմնարկը իր դռները բացած է նաեւ Սփիւռքի հայ ուսանողներու առջեւ: Հիմնարկին մէջ ներկայիս գիտա – հետազօտական աշխատանք կը տանին գիտութիւններու 73 տոքթէօրներ եւ 276 թեկնածուներ: Հոնկէ ծնունդ առած են Երեւանի բժիշկներու կատարելագործման եւ բժշկական բազմաթիւ հետազօտական հիմնարկներն ու տարրալուծարանները: Հայաստանի մէջ առողջապահութեան զարգացման, բժշկական վարիչներու պատրաստութեան մէջ մեծ երախտիք ունին բժիշկ գիտնականներ Լեւոն Յովհաննիսեան, Արտօ Ալէքսանեան, Ռուբէն Եոլեան, Քրիստափոր Պետրոսեան, Բարդուղիմէոս Ֆանարճեան, Լեւոն Յարութիւնեան, Արտաշէս Մելիք – Ադամեան, Յովնան Գաբրիէլեան եւ ուրիշներ, որոնց անուններով կը կոչուին գիտա – հետազօտական հիմնարկներ ու հիւանդանոցներ:

×

Երեւանի Բժշկական Հիմնարկի 50–ամեակին առթիւ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Գ. Սունդուկեան Թատրոնին մէջ, ուր ներկայ եղած են Կուսակցութեան Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ պետական այլ դէմքեր եւ Երեւան ժամանած հիւրեր: Կարէն Դեմիրճեան շքանշանը յանձնած է Հիմնարկին, որուն 50–ամեայ գործունէութիւնը ներկայացուցած է տեսուչը՝ Փրոֆ. Վիլէն Աստուածատրեան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ապահովութեան ուժերը 55 ձախակողմեան ձերբակալած են, որոնք մարքս – լենինեան ահաբեկչական գաղտնի կազմակերպութեան մը կը պատկանէին: Ըստ իշխանութեանց, այս խմբակը կը գլխաւորէր Հալքեան մը՝ Մուսթաֆա Էքէր, որ Էճէվիտի կուսակցութեան մէկ Թաղային պարագլուխն էր: 55–երու խմբակին դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է թէ պատասխանատու է 3 մարդասպանութեան, 16 եղեռնափորձի, 5 կառքի հրկիզումի եւ ապօրինի ցոյցերու:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս Ամերիկացիներ, որոնք ութ տարի է Թըրքական բանտերն էին թմրեցուցիչի առեւտուրի համար, արտօնութիւն ստացան Ամերիկա վերադառնալու. իբրեւ հետեւանք երկու երկիրներու միջեւ բանտարկեալներու փոխանակութեան վերաբերեալ համաձայնագրի մը: Ասոնք 24 տարի արգելափակման դատապարտուած էին եւ կը կարծուի որ իրենցմէ մէկը՝ Մայքըլ Հարվէ Ռէյն է որ իբրեւ տիպար ծառայած է «Կէս գիշերուան ճեպընթաց»ին (Միտնայթ Էքսփրէս): Ըստ Թուրքերուն Ամերիկացիք «օրինակելի բանտարկեալներ» եղած են: Ուրիշ բանտարկեալ մը՝ Ֆրանսացի այս մէկը, դեռ կը մնայ բանտը:

«ԼԻՊԵՐԻԱՍԻՈՆ» օրաթերթը սուղ – ուեցաւ առ այժմ դադրեցնել իր հրատարակութիւնը խմբագրական կազմին ներքին տարակարծութեանց հետեւանքով: Անկասկած այս օրաթերթը բացառութիւն մըն էր փարիզեան օրաթերթերուն մէջ իր ըմբռնումին իսկ պատճառով: Ծնած 68–էն ետք, 1973–ին Ժ. Փ. Սարթրի եւ երիտասարդ լրագրողի մը՝ Ֆիլիփ Կավիի ղեկավարութեամբ, թերթը անկախութիւն եւ անկեղծութիւն մը կը բերէր եւ մանաւանդ՝ ոչ – քոնֆորմիսթ ոգի մը: Հարցը այն չէ թէ Լիպերասիոնի ամէն մարդ կը հաւնի կամ ոչ, հարցն այն է թէ իր տեսակին մէջ եզակի թերթ մըն է, գուցէ զոհ ճիշդ այդ իւրայատուկ բընոյթին: Թերթին մէջ բոլոր աշխատողները՝ աւելածուէն տնօրէն նոյն աշխատավարձը կ'առնէին՝ 3500 Ֆր. ամիսը, թերթը վճարովի ծանուցում չունէր եւ տարեկան 20 միլիոնի գործառնութիւն: Երկուշաբթի կը հրատարակէր վերջին թիւ մը, ուր կը պարզուի ամբողջ տագնապը եւ կը յայտնուի թէ 11 ժամ տեւող ժողովէ մը ետք եւ առաջարկուած 3 բանաձեւերէն, քուէարկուած է ժիւլիի առաջարկը, որ կը նախատեսէ թերթին դադրեցումը եւ իշխանութիւն իրեն ոտքի դնելու՝ կազմ մը Լիպերասիոնի շուրջ (որ կրնայ վերհրատարակուիլ աշնան): Վերհրատարակութեան պարագային թերթը կրկին աշխատանքի պիտի առնէ ներկայ պաշտօնէութեան միայն 60 առ հարիւրը:

ՄԻՒՆԻԽԻ «Ռատիօ – Ֆրի – Եուրոփ»ի (Ազատ Եւրոպայի Ձայնասփիւռ) շէնքը եղեռնափորձի ենթարկուած է Շաբաթ գիշեր: Ռումբը պայթած է լրատուութեան գրասենեակին մօտ Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի եւ Խորհ. Միութեան բաժիններուն: Ութ վիրաւոր կայ, 3–ը՝ ծանր բայց նիւթական վնասները մեծ են: Ոչ ոք տէր եղած է ահաբեկչական արարքին, բայց կը կարծուի որ խորհրդային գաղտնի սպասարկութեանց գործն է, քանի արեւելեան Եւրոպայի երկիրները կ'ամբաստանեն այս ձայնասփիւռը որ չլամարտը կը զարգացնէ: Այս կայանին նիւթականը մինչեւ վերջերս ապահովուած էր Սէ – Ի – Ա.ի կողմէ, ապա՝ ամերիկեան կառավարութիւնը տէր եղաւ: 1400 հոգի կ'աշխատի մեծ մասը՝ Խորհ. Միութենէն կամ արեւելեան Եւրոպայէն փախած:

ԷԹԱ–ի քաղաքազինուորական ճիւղը երեք հիւպատոս առեւանգեց առջի օր, Պիլպաօ եւ Փանփլիւն: Աւստրիոյ, Ուռուկուէյի եւ Սալվատորի հիւպատոսներուն կեանքը վտանգուած չէ, կ'ըսէ էթա.ի այս ճիւղը, որ Երկուշաբթի օր յայտնած էր սպանական օրաթերթի մը, որ նոյն օրը պիտի յայտնէր այն պահանջները զորս կը դնէ ազատ արձակելու համար պատանդ հիւպատոսները: Էթա–ի այս կարծր ճիւղին արարքը կը ծանրացնէ թէ մթնոլորտը եւ թէ քաղաքական տագնապը թէեւ Քալվօ Սոթելօ, նշանակուած նոր նախարարապետը, Խորհրդարանի վաւերացումը ստացաւ: Մատրիտի Եա օրաթերթը կը յայտնէր թէ բազմաթիւ հիւպատոսներ եւ դիւանագէտներ մեկնած են Սպանիայէն: Էթա–ի այս ճիւղը, անշատողական շարժում մըն է, որ դէմ է բանակցութիւններու մինչ պասք ժողովուրդը աւելի կողմնակից է կեդրոնի առաջարկած ինքնավարութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը Ուաշինկթըն գնաց, ուր առաջին հանդիպում մը կ'ունենար Միացեալ – Նահանգներու նոր կառավարութեան հետ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ վարչապետը մերժեց նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի առաջարկը՝ վեհաժողով մը աֆղան հարցին շուրջ: Քարմալ կ'ըսէ թէ դէմ է հարցին միջազգայնացման:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, Երկուշաբթի օր բացուեցաւ խորհրդային համայնավար կուսակցութեան 26–րդ համագումարը, մասնակցութեամբ շուրջ 5000 պատգամաւորներու: Կը բացակային Եւրոպայի արեւմտեան կուսակցութեանց երեք պարագլուխներ՝ Էնրիքօ Պէռլինկուէր, Սանթիակօ Քարիյօ եւ Ժորժ Մառշէ: Կը բացակային Չինացիները (1961–ին 22–րդ համագումարին մասնակցած էին վերջին անգամ):

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Հ. Մ. Ը. Մ. – Արծիւը իր դաշտին վրայ 1–ի դէմ 2 կէտով յաղթեց Քիւլմանի (ախոյենութիւն), Կիրակի, Փետր. 22–ին:

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 80–ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Աղասի Խանջեան, որուն ծննդեան 80ամեակն է այս տարի, 1936էն ցայսօր, մեր ժողովուրդին սրտին մէջ քանդակուած կը մնայ, գործած ըլլալու համար ընթացիկ բացատրութիւնը, իբրեւ դէմք մը, որ տուեալ ժամանակաշրջանի մը իր ժողովուրդին իրաւունքները պաշտպանելով կը զոհուի:

Ծնած Վան, 1901–ին, Ապրիլեան գաղթի օրերուն, իր ծնողքին հետ կը հաստատուի նախ Էջմիածին՝ յաճախելով Գէորգեան ճեմարանը: Ապա կը տեղափոխուի Երեւան: Գէորգեան ճեմարանին մէջ է, որ ան կը յարի տեղւոյն համայնավար խմբակին: Յետագային, 1917ին, Ղուկաս Ղուկասեանի, Ալ. Խաչակեանի, Լիբարիտ Աթարբէկեանի եւ ուրիշներու հետ կը նախաձեռնէ երիտասարդական մարքսեան – միջազգայնականներու միութեան կազմութեանը: Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան ժամանակաշրջանին, 1919–ին, իր ընկերներուն հետ կը հիմնէ երիտասարդ համայնավարներու Սպարտակ միութիւնը: Նոյն տարուան Մայիսին լոյս կ'ընծայէ համանուն պաշտօնաթերթը:

Կեանքին մէկ կարեւոր անկիւնադարձը կը կազմէ, երբ 1921 Յուլիսին կ'ուղարկուի Ռուսիա՝ ուսանելու Սվերդլովի Համալսարանը, բնոյթով կուսակցական դպրոց մը:

Ա. Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան այլապէս կարեւոր շրջանը կը սկսի 1922–ին, այս անգամ Լենինգրադի մէջ, եւ կը տեւէ մինչեւ 1928:

Այդ ժամանակաշրջանը կը յատկանշուի ներքին խլրտումներով, տարակարծութիւններով: Լենինգրադ մեկնելով՝ Խանջեան կը դառնայ տեղւոյն կազմակերպութեան Վիբորգի ռայկոմի (շրջանային Կոմիտէ) ագիտրոպ (ագիտացիա եւ պրոպագանդա) բաժնին վարիչը: Այդ օրերուն, յատկապէս 1923 – 34–էն ետք, կուսակցական շարքերուն մէջ ծայր կու տայ նոր ընդդիմութիւն մը, գլխաւորութեամբ Զինովիեւի եւ Կամենեւի: Լենինգրադ Զինովիեւի առաջնորդութեամբ կը դառնայ նոր ընդդիմութեան կեդրոնը: Շրջանի կուսակցական կազմը, ընդհանուր ձեւով կը յարի Զինովիեւի: Միայն հատ ու կենտ համայնավարներ հաւատարիմ կը մնան Ստալինի: Ասոնց շարքին՝ նաեւ Ա. Խանջեան:

Ներքին պայքարը՝ սուր իր բնոյթով, վերջ կը գտնէ ստալինական խմբակին յաղթանակով:

Զինովիեւ, Կամենեւ եւ ասոնց հետ գործակցութիւն հաստատած Տրոցկի կ'արտաքսուին Կեդր. Կոմիտէի շարքերէն եւ յետագային կ'աքսորուին: Լենինգրադի մաքրագործումները նախաձեռնելու մտօք Ստալին Կովկասէն հոն կ'առաջնորդէ իր գործակիցներէն մէկը՝ Ս. Կիրով, որուն կը յանձնէ շրջանին ղեկավարութիւնը: Այս վերջինոյն կը գործակցի նաեւ Խանջեան, որ, ի դէպ, ամուսնացած էր Կիրովի կնոջ քրոջ հետ: Աւելցնենք, որ Կիրովի սպանութենէն ետք, 1934 Դեկտ. մէկին, Ստալին ահաբեկչական արարքին պատասխանատուութիւնը կը բարդէ Զինովիեւ, Կամենեւ խմբակին «մեղքերուն» վրայ, եւ չնդալից դատավարութեամբ մը, 1936 Օգոստոսին, գնդակահարել կու տայ «դաւադիրներու» խմբակին անդամները:

Ա. Խանջեան մինչեւ 1928 կը մնայ Լենինգրադ, ուր իբրեւ կազմակերպչական հարցերու վարիչ մաս կը կազմէ Մոսկովրաքօ – Նարվսկիյ Թաղամասի Կոմիտէին:

Աղասի Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երրորդ շրջանը կը սկսի 1928–ին, Հայաստան: Ստալինի կարգադրութեամբ կը ժամանէ Երեւան, որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն, հայ Համայնավարներու ձախակողմեան խմբակ մը, գործօն աջակցութեամբը Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէին (Թիֆլիս) անդամներուն, կը փորձէր ներքին յեղաշրջում մը սարքել Կեդր. Կոմիտէի կազմին մէջ: Այս պատճառով է, որ 1928, Ապրիլ 5–ին կը գումարուի Կեդր. Կոմիտէին Գ. լիագումար նիստը, որու ընթացքին խստիւ կը քննադատուին Աշոտ Յովհաննիսեանն ու իր ընկերները, իբրեւ «աջ – նացիոնալիստ»: Այս ժողովին է, որ կ'ընտրուին Կեդր. Կոմիտէի Ա. եւ Բ. նոր քարտուղարները՝ Հայկազ Կոստանեան եւ Աղասի Խանջեան:

Հետապնդուած նպատակը պարզ էր: Մաքրագործել այն տարրերը, որոնք մրցակից կրնային դառնալ Ստալինի եւ Բերիայի առաւելաբար Վրացիներէ կազմած Թիֆլիսի կուսակցական կեդրոնին (Անդրերկոմ) եւ Անդրկովկասի կառավարութեան:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 6–րդ համագումարին բացումը կը կատարուի 1929, Յունուար 20ին: Ասիկա ծանօթ է իբրեւ «դասակարգային անհաշտ պայքարի ծաւալման, կուսակցական կազմակերպութիւնների բոլշեւիզացիայի, նախկին ղեկավարութեան աջ օպորտունիստական եւ նացիոնալ – ուկլոնիստական (*) սխալների ուղղման, տրոցկիստական օպոզիցիային ջախջախիչ հարուած տուող նշանակալից համագումար»: Ստալինեան այդ շարժումին ջերմ պաշտպաններէն կը դառնայ Խանջեան:

Այդ թուականներու համատարած համայնականացման շարժումին ձախողութենէն ետք, երբ գիւղացիք բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կու տան, Ստալին կը հարկադրուի յետքայլ ընել՝ ձախողութեան «մեղքը» բարդելով տեղացի կուսակցականներուն վրայ: Պաշտօնի փոփոխումներ կը կատարուին: Այսպէս, 1930ի վերջերը, Խրիմ կը «տեղափոխուի» Հ. Կոստանեան եւ Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար կը դառնայ Ա. Խանջեան:

Ա. Խանջեան, 1930–էն մինչեւ 1936 խիստ պայքար կը տանի «աջ օպորտունիստների» և «ձախ տրոցկիստների» դէմ: Կը բաւէ արձանագրել, թէ իր վարած Ա. քարտուղարի վեց տարուան պաշտօնին ընթացքին, բազմաթիւ Բ. քարտուղարներ ազատ կ'արձակէ իրենց պաշտօններէն: Նոյնիսկ Սահակ Տէր–Գաբրիէլեան, որ 1928 – 1935 Հայաստանի վարչապետ եւ Անդրկովկասի Դաշնակցութեան (Անդրֆեդերացիա) Ժողկոմսովետի փոխնախագահն էր, նշաւակ կ'ըլլայ Ա. քարտուղարին քննադատութիւններուն:

Ա. Խանջեանի կուսակցական – պետական գործունէութեան մեծ շրջադարձը կ'արձանագրուի 1936–ի կէսերուն, երբ Համամիութենական Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, Յունիս 1 – 4, լիակատար ժողովի մը ընթացքին կը մշակէ նախագիծը նոր Սահմանադրութեան: Համաձայն նոր Սահմանադրութեան թիւ 13 յօդուածին՝ կը ջնջուէր Անդրկովկասի Դաշնակցութիւնը եւ Վրաստան, Ազրբէջան ու Հայաստան կը դառնային առանձին Հանրապետութիւններ՝ հաւասար իրաւունքներով մաս կազմելով Խորհ. Միութեան, որ այս ձամբով 7–ի փոխարէն կ'ունենար 11 Հանրապետութիւններ իր կազմին մէջ:

Այս փոփոխութիւնը նպաստաւոր էր Հայաստանի համար, քանի ան ուղղակի կապուելով Մոսկուայի, կ'ազատէր Թիֆլիս նստած վրացի Բերիայի եւ ազրբէջանցի Մուսաբէկի կաշկանդումներէն: Նոյն Սահմանադրութիւնը, սակայն, կը նուիրագործէր հողային անիրաւութիւնները Հայաստանի նկատմամբ:

Այսպէս, յօդուած 24–ով «Ադրբեջանական խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութեան մէջ մտնում են Նախիջեւանի ավտոնոմ խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ավտոնոմ մարզը»: Իսկ յօդուած 25–ով կ'օրինականացուէր Հայկ. Ախալքալաքի խլրացումը Վրաստանի կողմէ:

Ա. Խանջեան կ'ընդվզի այս անարդարութեան դէմ, սուրկէ նաեւ անոր ողբերգական վախճանը:

Անդրերկոմն ու Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն, 1936, Յուլիս 11–ին, «Խորհ. Հայաստան» օրաթերթին ձամբով երկու պաշտօնական զեկոյցներ կը հրապարակեն Խանջեանի «անձնասպանութիւն»ը հաղորդող: «Հայաստանի Կ. (Բ.) Կենտկոմը յայտնում է Հայաստանի Կ. (Բ.) Կենտկոմի քարտուղար ընկեր Խանջեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ 1936 թուականի Յուլիսի 9–ին, ինքնասպանութեան ակտի հետեւանքով: Ինքնասպանութեան ակտով ընկեր Խանջեանը հանդէս բերեց, մանաւանդ կուսակցական կազմակերպութեան ղեկավարի համար անվայել փոքրհոգութիւն...»:

Ա. Խանջեանի իբր թէ անձնասպանութեան օրէն երեք օր ետք հրապարակուած պաշտօնական զեկոյցին կը յաջորդեն հրապարակային հանրաժողովները: Անլուր լուտանքներ կ'արձակուին անոր հասցէին, նոյնիսկ «անձնասպանութիւն»ը «...դաւաճանական պրովոկացիոն» կը նկատուի Կեդր. Կոմիտէի ժողովներուն մէջ:

Խրուշչեւի ապաստալինացման ձգտումը, վերջապէս, իրականութիւնը կը հաստատէ: Հրաչեայ Յովհաննիսեան կը յայտարարէ 1961 Նոյեմբերին, թէ «սրիկայ եւ նիւաղ, այժմ արդէն հողմացրիւ արուած Բերիան իր առանձնասենեակում բարբարոսի պէս սպաննել է կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ զինուոր ընկեր Խանջեանին»:

Վանէն Էջմիածին եւ Երեւան, հոնկէ Սվերդլով եւ Լենինգրադ, ապա կրկին Երեւան, Հայաստան, Աղասի Խանջեան տասնամեակներ շարունակ հաւատարիմ համայնավար մը կը մնայ: Կը դառնայ Ստալինի կամակատարը եւ, սակայն, ի վերջոյ կ'ըմբռնէ տարբերութիւնը արծարծուած սկզբունքներուն, արձակուած նշանախօսքերուն եւ չոր իրականութեան միջեւ:

Արի կեցուածքով կը փորձէ պաշտպանել իր ժողովուրդին իրաւունքները եւ այդ ձամբուն վրայ ալ կը զգետնուի բռնատէրին կողմէ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Ուկլոնիստ կ'անուանուէին վրացի համայնավար ազգայնականները. կը ձգտէին ապահովել Վրաստանի անկախութիւնը:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Փետր. 1–ին, տեղի ունեցած է յուշի ցերեկոյթ մը, նուիրուած հրապարակագիր Անդրէ Ամուրեանի, կազմակերպութեամբ «Հայրենիք»ի հրատարակութեանց եւ Պոսթընի Իրանահայ Միութեան: Բացումը կատարած է Ժիրայր Ղարիպեան: Առաջին բանախօսը՝ Նորայր Պահլաւունի, ներկայացուցած է ողբացեալին կեանքն ու գործը, երկրորդ բանախօսը՝ Գէորգ Տօնապետեան, դաշնակցականը, ուսուցիչը և հրապարակագիրը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Բայց վերադառնանք էջըրդա, որուն գաղինոյին առաջին սրճեփն էր: Խաչիկը գլս հայութեան կապող կապն էր: Կանչեցի գինքը: Եկաւ, իբրեւ գաղինոյին աւելածուն: Երբ կապոյտ կրծքակալը վզին անցուց զարմանալի տակնուվրայութիւն եկաւ վրան: Յուզուած էր, սորադասման զգացում մը, զոր ինքը մէկէն վերածեց հպարտութեան, եւ ճառեր խօսեցաւ ինծի պրոլետարական առաքինութեան վրայ: Այնքան կապուեցաւ այդ հպարտութեան, որ մասնաւոր կերպով, նոյնիսկ փողոցները վրան կը պահէր իր կապոյտ կրծքակալը, մինչդեռ ես, գործս լմնցուցած, ճէնդլմէնի կը վերածուէի քաշելով այսպէսով Խաչիկին հեգնանքները, որ քանի մը օրուան պրոլետար էր, մինչդեռ ես մէկուկէս տարուան աւագութիւն ունէի այդ ուղղութեան մէջ եւ պրոլետարական պայքարին:

Այդ թուականէն քանըերկու տարի վերջ Խաչիկը մնաց նոյն տղան, նոյն երեխան պիտի ըսէի քիչ մնաց: Կարծես աշխարհը նոր բան մը եղած ըլլար, ինչ բանի վրայ որ իյնար նայուածքը զարմանք կը պատճառէր իրեն: Ամէն ինչ նոր էր, ամէն ինչ դէպք մըն էր ու իր տղայական հարցումներուն յաճախ ջղայնանալով կը պատասխանէի:

Ու հիմա սիրտս ցաւ մը կը զգայ: Ինչո՞ւ մայրական համբերութիւն չունէի: Հարցումները չէին միայն զիս ջղայնացընողը, այլ մանաւանդ իր խոշոր բացուած ու զարմանքով լեցուն աչքերը: «Վունատրպար», հիմա գիտեմ որ հոդ էր անոր բանաստեղծութեան աղբիւրը:

Ահա գաղինոն, որ արդիականացած է: Այն ատեն տախտակաշէն էր, խարխուլ, բայց պէպխոն եւ Հայ Լայֆ գրօսաշրջիկներով լեցուն: Հիմա աւելի ժողովրդականացած ու նուազ նորոյթ կը թուի: Սրճարանին տեղն ալ փոխուած է, պատուհանէն որ փողոցին վրայ կը բացուէր, կը դիտէի մերկասրունք գեղեցիկ աղջիկներուն. մերթ Խաչիկին սիլուէթը կ'անյնէր ամպերուն մէջէն, աչքերը բացած իր խոշորացոյց ակնոցներուն ետեւէն: Աշխատաւորներուն սրահն ալ տեղը փոխեր է: Հոն է որ օր մը ձախողեցայ կազմակերպած բողոքս: Աշխատաւորները դժգոհ էին կերակուրներէն: Անոնց գլուխը անցայ, ձեւ տուի բողոքին եւ ներկայացուցի տնօրէնին: Բայց երբ տնօրէնը վար իջաւ ու ճաշակեց կերակուրները եւ հարց տուաւ: Ոչ ոք բերանը բացաւ: Այն ատեն տնօրէնը ինծի դարձաւ եւ զիս անարգեց տնօրէնի մը անվայել ձեւով:

– Ահ, ի՞նչ հասարակ էք, պոռացի երեսին եւ հետեւեալ օրը մեկնեցայ Փարիզ:

×

«ՋՐՀԵՂԵՂԷՆ ԱՌԱՋ (հատուած մը վէպէն) Զ. Մ. Որբունի: Թէյի ափսէյի նըման հարթ ու տափարակ է մեր քաղաքը՝ սեղմուած երկու հրուանդաններու մէջտեղ: Հեռուն երկնակամարին տակ երազի պէս կը խոկան բլուրները: Արեւը դեռ հորիզոնէն դուրս չելած բիւր բիւր ճառագայթ կ'արձակէ այդ գորգին վրայ ու թելերու փոխուած ճառագայթները քաղաքին վերեւ կը հիւսեն հսկայական ոստայն մը, որ քիչ քիչ կը ցնդի երազի մը պէս, երբ արեւը կը յայտնուի արեւելքի հրուանդանին ետեւէն ու կը հսկէ քաղաքին վրայ անդիկի նման, եւ ժպիտ դարձած կը դրկէ քաղաքը իր անոյշ քաղցրութեանը մէջ: Երկար պողոտայ մը կը մեկնի արեւելքի գետէն ու բութ անկիւն մը կազմելով քաղաքին մէջտեղը, կը կտրուի, յետոյ ճամբան կը շարունակէ, քաղաքը կը ճեղքէ եւ ուղիղ գիծով կը դիմէ արեւմուտքի գետը: Այդ երկու գետերը մեր քաղաքին հսկիչ պահակներն են, հեռուէն առանց որ քաղաքը անոնց ափերուն հասնի: Արեւոտ օր մըն է: Չեմ գիտեր օրուան ո՞ր պահն է, բայց արեւը այնքան զօրաւոր է, որ փողոցներուն սալարկն ու քարէ տուները կարծես երկինքէն թափող արեւին մէջ հանգչած կը ննջէ: Երկար պողոտային բութ անկիւնը հիմա անհունութիւն մըն է երեխան դրեթէ սարսափեցնող, որ կանգնած է հոն, թեւերը տարածած, պողոտային անիրականութիւն օժտող արեւին մէջ: Երեխան խուճապահար է ամէն ինչ իր մէջ ձուլող, հաւասարեցնող լոյսի անապատին մէջ ու ալիքողորմ ձայնով մը կը պոռայ «մամա՛, մամա՛» կուրծքը ուռեցուցած պայթելու աստիճան: Ու խոշոր աչքերուն արցունքը գետի պէս կը հոսի: Ինչո՞ւ, չեմ գիտեր, մարդ մարդասանք չկայ փողոցին մէջ, մինակութեան զգացումը կը չարչարէ տղան որ օդին մէջ անդադար կ'արձակէ իր սրտակեղէք կանչը «մամա՛, մամա՛»:

(Շար. 14)

ՀԻՆ ՅՈՒՇԵՐ

1919, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28

Փարիզ հրատարակուող մեծ օրաթերթի՝ «Ֆիկառօ»ի Յունուար 14-ի թիւի 10-րդ էջին վրայ դրուած էր մեծ նկար մը, որ կը ներկայացնէր 1919 Փետր. 28-ին կատարուած Հալէպի Հայերու ջարդը՝ «Հայերը չեն մոռցած» խորագրով: Նկարը թարմացուց ուղեղիս մէջ դրոշմուած այդ դէպքը:

1916-ի Տէր Զօրի ջարդէն հազիւ ազատած, երբ մթնոլորտը սկսած էր քիչ մը մեղմանալ, բազմաթիւ հայ գաղթականներու հետ գաղտնի կը մեկնինք դէպի Ուրֆա (Եդեսիա), ուրկէ մինչեւ Հալէպ կը տեւէ երկու տարիէն աւելի: 1918-ի սկիզբը կը հանիմ Պումպուճ գիւղաքաղաքը, ուր կ՚ապրէին արհեստաւոր դասակարգի պատկանող Հայեր: Պումպուճէն ճամբայ կ՚ելլեմ դէպի Հալէպ: Ճամբայ նորոգող Արաբներ գլխ կը կեցնեն. անոնց մեծաւորը ինծի կ՚առաջարկէ տանիլ իր տունը: Ես կը կաղայի. երբ պատճառը հարցուց բացատրեցի, որ գիւղէ մը անցնելու ատեն շուներու վոհմակ մը վրաս յարձակելով զիստս խածաւ եւ երեք շաբաթէ ի վեր ցաւի մէջ եմ: Զիս տարաւ իր տունը եւ ամիս մը խնամեց: 11 ամիս աշխատեցայ իրենց քով. սկիզբը իրենց հօտը կ՚արածէի, ապա սկսայ հերկել իրենց հողը, արօրով:

1918-ի վերջաւորութեան սկսան թընդանօթի ձայներ լսուիլ: Հալէպը գրաւուած էր Անգլիացիներու կողմէ: Գիւղացիներու խօսակցութենէն կը պարզուէր, որ աշխարհի վրայ նոր փոփոխութիւններ տեղի կ՚ունենային: Շրջակայ արաբ գիւղերը վախի մէջ էին, որովհետեւ աւազակախումբեր կը յարձակէին ու կը յափշտակէին տեղացիներու ինչքերը: Եղած գիւղս գտնուող ինծի տարեկից քէօսացի հայ տղու մը հետ կը փախինք դէպի Հալէպ, ուր գաղթականաց կայանը խումբ մը Հայեր մեզ կը հրջապատեն ու հարցումներու տարափ մը կը տեղացնեն: Իւրաքանչիւրը կորսուած հարազատ մը կը փնտռէր: Կը գտնեմ քոյրս՝ որ ամուսնացած էր սասունցի Հայու մը հետ եւ զաւակ մը ունէր: Քեռայրս՝ Յ. Յակոբեան, Սասունի Հայր. Միութեան նախագահ ընտրուած էր: Հետաքրքրական էր նկատել, որ Սուրիոյ շատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ գտնուող ջաղացքներն ու հացագործի խանութները Սասունցիներու ձեռքն էին: Քանի մը շաբաթ աշխատեցայ քեռայրիս մօտ, ապա մտայ Հայկական որբանոցը դրել-կարդալ սորվելու համար: Մեր տնօրէնը Ահարոն պատուելին էր: Հոն ինքզինքս գտայ հարիւրաւոր որբերու հետ, որոնցմէ բախտաւորներ գտան իրենց ընտանիքի անդամներէն կամ հարազատներէն մէկը: Օրական տասնեակներ կուգային ու նոյնքան ալ կը մեկնէին Կիլիկիա:

1919 Փետր. 28-ի առաւօտեան, երբ պիտի սկսէին դասաւանդութիւնները, հազիւ նախաճաշը վերջացուցած, յանկարծ դասարանին ապակիները սկսան ջարդուփշուր ըլլալ զէնքերու կապարներու հարուածներուն տակ: Ժողովուրդը խուճապի մատնուած սկսաւ փախիլ: Մեր դռնապանը, կռահելով վտանգը, անմիջապէս գոցեց դուռը: Մեր դպրոցը պաշարուած էր խուժանի մը կողմէ, որ չկարենալով ներս մտնել, թափանցեց դետնայարկ առեւտրական դրասենեակներու բակէն եւ յաջողեցաւ մեր տեղը գտնել: Ատրճանակներով յարձակեցան մեր վրայ. առաջին զոհը եղաւ մեր ծեր մայրիկը, որ երբ ձեռքերը բարձրացուցած Աստուծոյ կը պաղատէր, սուինաւոր վայրենի մը սուրը մխրճեց անոր սրտին մէջ:

Տեսնելով այս սրտաճմլիկ տեսարանը անմիջապէս խռնուեցանք սենեակներու մէջ ու դրան ետեւ աթոռներ ու զանազան առարկաներ դրինք զայն ամուր գոցելու նպատակով: Քանի մը վայրկեան ետք սկսան ծեծել մեր դուռը գոչելով՝ մենք անգլիական բանակէն ենք, եկած ենք ձեզ պաշտպանելու: Բացինք դուռը, սակայն խաբուած էինք: Աւազակները սկսան սենեակներէն թանկագին առարկաներ փնտռել, կողոպտելիք բան չկար, բացի մեր հսկիչ մայրիկին սնտուկէն: Նոյնը ըրած էին միւս սենեակներուն մէջ: Տղաքը մեր հսկիչը՝ Կ. Գըվըրեան (Ուրֆացի), անկողինին տակ պահած էին եւ այդպէսով զինք ազատած. իսկ Պ. Արովեան, Մարաշցի, նոյնպէս հսկիչ-ուսուցիչ, բռնուեցաւ ու տարուեցաւ: Անյայտ եղաւ: Յետագային լըսեցինք որ սուինահար ընելով հոր մը նետած էին: Երեկոյեան ժամը 5-ի ատենները իսկական անգլիական զինուորական ջոկատ մը եկաւ պաշարեց այս աւազակները, զորս բանտ առաջնորդեց եւ անոնցմէ քանի մը հոգի կախեց: Մեր դրան իբրեւ պահակ դրուեցաւ հնդիկ սուինաւոր զինուոր մը: Քաղաքին մէջ ապրող 5000 Հայեր զոհ գացին մահմետական խուժանի վայրագութեանց: Կառավարութիւնը ընդարձակ զօրանոց մը յատկացուց հայ գաղթականներուն իբրեւ առժամեայ պատսպարան, ուր հաւաքուած աւելի քան 50 հազար Հայեր կը սպասէին իրենց կարգին՝ Կիլիկիա մեկնելու համար:

Այդ ժամանակ Անգլիացիները թէեւ գրաւած էին Սուրիան, սակայն տակաւին թուրք պաշտօնեաներ կառավարական գործի գլուխը կը գտնուէին. անոնք են որ կազմակերպեցին այդ ջարդը: Զհասկըցուեցաւ թէ ինչու համաձայնական պետութեան մը ներկայութեամբ անոնք թոյլտուութիւն ունեցան այդ ոճիրը գործելու: Անգլիացիներէն ետք՝ 1919ի վերջաւորութեան, արաբ Ֆէյսալ թագաւորը եկաւ եւ տարի մը խաղաղ կերպով կառավարեց: Հայու մը քիթը չարիւնեցաւ: Ի վերջոյ, 1920-ին, Սուրիան անցաւ ֆրանսական մանտայի ներքեւ: Հայերը ապրեցան քանի մը տարի ապահով եւ խաղաղ պայմաններու մէջ:

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՐԱՃԵԱՆ

ՀՈՂԱՐՏՈՒՔ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Շաբաթ, Փետր. 14, առաւօտեան հոգին յանձնեցինք մեր շրջանի հին ընկերներէն մէկն ալ, յանձին ընկ. Կարապետ Յովսէփեանի:

Ծոփաց աշխարհի զաւակ, ծնած մօտ 75 տարի առաջ՝ Զարսանճագ, իրեն նըման հազարաւոր բախտակիցներու հետ ինք ալ տեղահան ըլլալով իր հայրենի օճախէն, կը ճաշակէ դառնութեան բաժակը:

1922-ին Մնացորդացին հետ ինքզինք կը գտնէ Հալէպ եւ ապա այս ափերը: Սեւ եւ տաժանակի աշխատանքով կը կազմէ իր ընտանեկան բոյնը: Կ՚անդամակցի Հ. Յ. Դ. տեղական կազմին, հաւատքով եւ նուիրումով կը ծառայէ կուսակցութեան: Կը դառնայ Մարմնի անդամ: Անվիճող էր իր համոզումներուն մէջ: Վերջին տարիները քայքայուած էր իր առողջութիւնը. առօրեայի միակ մխիթարութիւնն ու սփոփանքը իր այնքան սիրած «Յառաջ»ն էր, որուն կը սպասէր անձկութեամբ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարեց Լիոնի եւ շրջակայից հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան վրդ. Զաքարեան: Դագաղը ծածկուած էր իր պաշտած եռագոյն դրօշակով: Յանուն Հ. Յ. Դ. Լիոնի կազմին դամբանական մը կարդաց ընկ. Գ. Կանանեան, վեր առնելով ողբացեալ ընկերոջ մաքուր եւ գաղափարական ոգին եւ յիշելով այն սերունդը, որ թէեւ մանկութիւն չունեցաւ, բայց միշտ մնաց պատնէշի վրայ ի խնդիր ազգային սրբութիւններու անաղարտ պահպանման:

Սիրելի ընկեր Կարօ, ընդունէ այս տողերը իբրեւ փունջ մը ծաղիկ Ծոփաց աշխարհէն՝ քու թարմ հողակոյտիդ վըրայ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

———×———

ՏԵՐԵՒԱԹԱՓ

Փետրուարի երկրորդ շաբթուն՝ յետ երկարատեւ հիւանդութեան, իր մահկանացուն կնքեց Բալահովտի Խօշմաթ գիւղէն Տէփօենց Պաղտասարը 77 տարեկանին, սուգի մատնելով զաւակներն ու թոռները ու թոռնորդիք:

Փրատօյի եկեղեցւոյ մէջ կոկիկ րաղմութիւն մը կը մասնակցէր յուղարկաւորութեան:

Հանգուցեալը կը պատկանէր 1915-ի «Մնացորդաց»ին, երկար տարիներ թուրք կամ քիւրտի քով աշխատելէ յետոյ կը յաջողի հեռանալ, կը հասնի Սուրիա ու Լիբանան: Շատ չանցած կը փորձէ գալ Ֆրանսա ուր կը մնայ մինչեւ իր մահը: Իր եղբայրը Խաչիկ եւ հօրեղբայրը Սարգիս Ամուլն հետ կը փորձեն նոր կեանք մը ունենալ: Ջարքաշ աշխատող մըն էր: Քառասուն տարի աշխատած է որպէս որմնաշար:

Սիրելի Պաղտասար մահուան մանգաղը քեզ ալ հնձեց: Հանգիստ յոգնատանջ մարմնիդ յաւիտենական կեանքի մէջ:

Հողակոյտդ թեթեւ:

Մ. Թ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Ինչպէս գրած էինք «Յառաջ» Փետր. 7 – 8-ի թիւով, Փետր. 17-ին կը սկսէին ոտնագնդակի Խորհրդային Միութեան բաժակի մրցումները: Այդ մրցաշարքին պատրաստուելու համար «Արարատ»ի տղաքը Ջօրսղբիւրի մէջ մարզանքի հետեւած են եւ զանազան վարժութիւններ կատարած: Այնուհետեւ գացած են Սեւ ծովու ափը՝ Սոչի, ուր դաշտի վրայ փորձերու աւընթեր բարեկամական հանդիպումներ ունեցած են երեք տարբեր խումբերու հետ: Կիեւի «Դինամօ»էն պարտուած են 0-ի դէմ 1 կէտով, իսկ Օդեսայի «Չերնոմորեց»էն 1-ի դէմ 4 կէտով: Դոնի Ռոստովի ԲՍՍ.-ի հետ հաւասար արդիւնք ձեռք ձգած են (1 – 1):

Այս տարի «Արարատ»ի կազմին մէջ կան կարգ մը փոփոխութիւններ: Մարզիչներէն Հ. Մանթարլեան նշանակուած է Լենինականի «Շիրակ» խումբի աւագ մարզիչ եւ անոր փոխարէն կրկին «Արարատ» վերադարձած է Հ. Խաչմանուկեան: Խաղացողներէն Ա. Սարգսեան հրաժեշտ տուած է ֆութպոլին, իսկ Ս. Զաքարեան մաս կազմած է «Շիրակ»ի: Երեւանի «Արաբկիր» խումբէն «Արարատ» անցած են Ռ. Քոչարեան եւ Հ. Վարդանեան, իսկ Աբովեան քաղաքի «Կոտայք»էն՝ Հ. Յարութիւնեան:

Բաժակի առաջին հանգրուանի խաղերէն ետք «Արարատ» դարձեալ Սեւ ծովու ափին» Գագրայի մէջ, կը պատրաստուի խորհրդային ախոյենութեան համար: Անցեալ տարուան պէս, Խորհ. Միութեան Բ. դասակարգի ախոյենութեան Հայաստանէն երեք խումբեր կը մասնակցին՝ Աբովեանի «Կոտայք»ը, Լենինականի «Շիրակ»ը եւ Երեւանի «Արաբկիր»ը: «Կոտայք» խումբին մէջ մարզուելու հրաւիրուած են Երեւանի Մարմնամարզի Հիմնարկէն խումբ մը ուսանողներ եւ ֆութպոլի դպրոցներու աշակերտներ: «Շիրակ»ի ղեկավարութիւնը դարձեալ ստանձնած է Ս. Մխիթարեան: Խումբին մէջ առնուած են տեղացի խաղացողներ եւ Երեւանի ֆութպոլի դըպրոցի շրջանաւարտներէն քանի մը հոգի: Երեւանի «Արաբկիր»ը ընդունած է երիտասարդ խաղացողներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Մարտիկ լեռնէն վար իջաւ, մտաւ ընկուզենիի խոշոր ծառերուն մէջ, ուր առանձինն դրուած էր տուն մը փոքրիկ պատուհանի ճրագով:

Մարտիկ ձին կապեց պատուհանին մօտի ծառին ու դուռը թակեց: Դուռը բացողը ծերունի մըն էր: Ճրագին լոյսը անոր դէմքին կայտառ գոյն տուած էր, իսկ մէջքին կապուած էր արհեստաւորի գոգնոցը:

– Բարեւ, պապուկ, – ձայն տուաւ Մարտիկ:

Պապուկը իր ծանր կոպերով աչքերը բացաւ ու տեսաւ չարք փամփուշտներով, զէնքը ձեռքին, բարձրահասակ ու թիկնեղ երիտասարդ մը:

Պապուկը անծանօթ չէր դիշեր ուշ ժամանակ իր դուռը բախող ֆէտայիներուն, որոնք աւելի ազատ մուտք ունէին Թորթանի մէջ, ուր իրենք զիրենք ապահով կը զգային: Երկու անգամ Թորթան իջած էր Տօքթ. Նայիրեանը: Մէկ տարի առաջ Ջէրչի Կիրօսը երկար ատեն Թորթան մնացած էր՝ Թորթանցի արհեստաւորներով գաղտնի զինագործարան մը կազմակերպելու համար: Մի քանի անգամ Խէչոյի հետ Թորթան իջած էր նաեւ Վարդանը:

Անտարակոյս, լեռներու վերեւէն անցնող ֆէտայիներէն մէկն է այդ դիշեր իր դուռը բախողը, – մտածեց ծերուկը եւ ներս հրաւիրեց օտարականը:

Մարտիկ կրակտունի չափ ընդարձակ սենեակ մը մտաւ ու տեսաւ, որ կարծես նոր ամուսնացած ճահիլ տղամարդ մը ու հարս մը յատակին վրայ փռուած՝ խոշոր վարագոյրի մը վրայ կ՚աշխատէին ճըրագի լոյսով: Հարսը ասեղի մանր կուտեր կը զարնէր, իսկ տղան վարագոյրին մէջտեղ բանուած խոշոր խաչին սանդխամատներու ուրուագիծը կը գծէր:

Մարտիկ՝ հարսին հրամցուցած խսկէմպիին մօտ ոտքի կեցած՝ ըսաւ, որ շարունակեն իրենց աշխատանքը ու դիտեց արդէն կիսով բացուած խոշոր վարագոյրը: Այնպէս կարծես, որ հէքեաթի մարդոց տան մէջ մտած էր: Փոքր եղած ժամանակ շատ դիտած էր իրենց եկեղեցիի խոշոր վարագոյրը: Անոր համար եկեղեցիին վարագոյրը յաւիտենականութեան գեղեցիկ մէկ մասը կազմած էր, ինչպէս բերդն էր, ջրաղացներն էին, եւ կամ կամուրջը. մանաւանդ միշտ իր աչքին առջեւն էր վարշամակով դերեզմանէն դուրս ելած Ղազարոսի նկարը վարագոյրին վրայ:

Մարտիկ զարմացաւ. չէր կրնար երեւակայել, որ եկեղեցիի վարագոյրները մարդերու ձեռագործն էին, թէեւ իր երանելի խալֆան ձեռագործ վարագոյրներուն մասին շատ բաներ խօսած էր: Փոքր եղած ատեն միշտ ալ հաւատքն ունէր, որ իրենց գեղի եկեղեցիին վարագոյրը, Աստուծոյ ձեռքով կախուած էր: Իր կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ Մարտիկ կը տեսնէր վարագոյր շինող արհեստաւորներ:

– Եւ տեսնեմ, ա՛յ էգպէս, արթնցի՛ր, արթնցի՛ր, տե՛ս՝ թէ ո՞վ եկած է:

Ծերունի պապուկը բարձերուն քով քնացած իր թոռնիկը կ՚արթնցնէր: Ան կ՚ուզէր որ արթննար թոռնիկը ու իր աչքով տեսնէր Հայոց լեռներու հերոսներէն մէկը, որ այդ գիշեր իրենց դուռը թակած էր: Այո, այո, անոնք կը տեսնէին օտարականին կապոյտ յուլունքը, սակայն չէին կրնար իրենց մտքէն անցընել, որ սպիտակ ձիաւորը իրենց տան մէջն է այդ պահուն: Մարտիկի ականջին կապոյտ յուլունքը չէր մոռնար պապուկը երբ սպիտակ ձիաւորի հէքեաթը կը պատմէր իր թոռան:

– Եւ տեսնեմ, ա՛յ էգպէս, տես՝ թէ եկած է – կ՚ըսէր պապուկը, մինչ Մարտիկ՝ ոտքի կեցած՝ հիացումով կը դիտէր վարագոյրին նկարները:

(Շար. 264)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՕԾՄԱՆ 50-ԱՄԵԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԸ

———o———

Առաւօտուն՝ Պատարագ
երեկոյեան՝ Բանախօսութիւն

Եկեղեցւոյ օծման 50-ամեայ յոբելինական հանդիսութիւններու շարքին, Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մեծ շուքով կը տօնախմբուի ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ-ը, Հինգշաբթի, 26 Փետրուարին: Հանդիսաւոր Պատարագը կը մատուցանէ՝ ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ, կը քարոզէ՝ ԵՂԻՇԷ Ա. ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ, նախագահութեամբ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ-ի:

Արարողութիւններն ու Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարուին Մարսէյլի Հայց. Առաքելական Եկեղեցիներու բոլոր քահանայ հայրերու եւ սարկաւագներու մասնակցութեամբ:

Սկիզբ ժամերգութեան՝ 8·30 – Պատարագ՝ 10·00

Նոյն օրը, իրիկունը, եկեղեցւոյ «Ա. Զըրաշեան» սրահին մէջ ժամը 21-ին կը բանախօսէ Պատուելի ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ, նիւթ ունենալով՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ»ը, եւ ապա տեղի կ'ունենայ բանակէճ, ներկաներու մասնակցութեամբ:

J. PIERRE et SONI YAPOUDJIAN

Agents Généraux

A. G. F.

TOUTES ASSURANCES:
Commerçants - Artisans - Auto
Vie - Habitation - Industrie
46, Bd. GENERAL LECLERC
92110 - CLICHY
Tél.: 737. 15. 12

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

"GRANDE SOIRÉE COSTUMÉE"

Samedi, 28 Février, de 22 h. à l'aube
Concours de Costumes.

Réservation:
Maison de la Culture Arménienne
Tél.: (91) 50. 15. 09

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, 26 Փետրուար.—

Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց՝ Հազար Երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին (451 թ.):

Նոյն օրը, տօնն է նաեւ անուանակոչութեանն ՎԱԶԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու Պատարագին, եւ ներշնչուելու Վարդանանց *հաւատքով:*

UGAB - JEUNES OUVERTURES

Samedi, 28 Février, de 21h.30 à l'aube

GRAND BAL DU MARDI GRAS

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Concours de déguisements
Ambiance de Carnaval
Musique et Lumières
Réservez dès maintenant vos tables en téléphonant à l'UGAB: 520.03.18

L'EPHORIE DE L'EGLISE ARMENIENNE D'ISSY - LES - MOULINEAUX

présente

A U
CENTRE CULTUREL FRINGHIAN
6, Avenue Bourgain

FEVRIER:
— *Jeudi, 26 Février, à 20h.30*
Diapositives sur l'Arménie occidentale

MARS:
— *Jeudi 5 au Samedi 14 Mars:*
Exposition de peinture de P. Tchakmakian. Vernissage le 5 Mars à 19h.
— *Jeudi, 19 Mars, à 20h.30*
Diapositives sur la RSS d'Arménie.
— *Jeudi, 26 Mars, à 20h.30*
Conférence sur l'Eglise Arménienne dans le monde.
par le Père Murone Kevikian

ԿՈՉ

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Իսի - լէ - Մուլինոյի «ԱՆԻ» Երգչախումբը, սիրով կ'ընդունի նոր անդամներ եւ անդամուհիներ: Երգի փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 20·30-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահը՝
6, Av. Bourgain - Métro: Mairie d'Issy

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14·30-ին:
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն:
Զաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր:
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում:
Մուտք՝ 25 Ֆ.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid — Alfortville
M. C. A. — MUSIQUE

«La musique: langue universelle et patrimoine des peuples».

En prelude au Festival de musique d'Alfortville (15 au 26 Mai) *organisé par la Municipalité et les associations culturelles de la Ville, sous la direction artistique d'IVRY GITLIS, et dans le cadre de la création d'une Ecole arménienne de musique, la M.C.A. vous propose:*

Le Jeudi, 26 Février, à 20h.45 précises

un Concert Exceptionnel

Sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN
de l'Ensemble Instrumental de Romans
Au programme: ALMASSIAN, HAYDN, HAROUTOUNIAN, KOMITAS, VIVALDI
En l'Eglise Notre-Dame d'Alfortville - 3, Rue Jules Cuillerier (près de a Mairie).
BILLETS A LA M. C. A.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, 28 Փետրուար, ժամը 21-ին՝ եկեղեցւոյ սրահը:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութեան
ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Մայիս 9ին:

TRANSTOURS

ORGANISE

UNE GRANDE CROISIERE EN MER NOIRE

20 JOURS, DONT 7 JOURS A EREVAN

— 21 Avril, TOULON: embarquement à partir de 14 h. Départ à 16 h.
Soirée «Faisons connaissance».
— 22 et 23 Avril: En mer, Election de la «Reine de la croisière».
— 24 Avril: Le PIREE — ATHENES
— 25 Avril: KOUSSADASI (Turquie)
— 26 Avril: en mer. 27 Avril: SOTCHI

———x———

l'Itinéraire peut-être modifie comme suit:
— Lundi, 27 Avril: SOTCHI - EREVAN. Par avion sans changement de prix.
— 28 Avril: TBILISSI, d'où départ pour EREVAN par autocar.

28 Avril au 3 MAI; EREVAN

— 4 Mai: par avion ODESSA. — 5 et 6 Mai: ISTANBUL.
— 7 et 8 Mai: en mer; détente et plaisir de la vie à bord.
— 9 Mai: NAPLES — 10 Mai: TOULON
Prix par personne, depuis: 4580 F. (4 couchettes), 6310 F. (2 couchettes) etc.
Supplément taxes de port, visa et frais d'obtention 200 F.

———x———

TRANSTOURS

Organise aussi plusieurs voyages pour l'Année 1981.
Avec les meilleures conditions et des prix imbattables.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

24 AVRIL et 1er MAI à EREVAN

De PARIS:
— 1e Voyage: du 17 Avril au 2 Mai
— 2e Voyage: du 5 Août au 20 Août — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.
— 4e Voyage: du 7 au 21 Septembre.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 3 Août au 17 Août
— 2e Voyage: du 7 au 21 Septembre. — 3e Voyage: du 5 au 19 Octobre.

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ARMÉNIE 81

Vu les difficultés d'organisation des voyages en Arménie, trois spécialistes Levon BAGHDASSARIAN, Varoujan SARKISSIAN et Jacques CHELELEKIAN mettent en commun leurs connaissances et leurs expériences dans le souci d'offrir un meilleur service à leur clientèle tout en garantissant chaque départ avec des accompagnateurs qualifiés.

DEPARTS DE PARIS, MARSEILLE ET LYON

DEPARTS	RETOURS	PRIX(*)
12 Avril	27 Avril	3980.-
15 Avril	30 Avril	3880.-
09 Mai	22 Mai	4280.-
27 Juin	10 Juillet	4280.-
18 Juillet	31 Juillet	4280.-
03 Août	14 Août	3500.-
15 Août	28 Août	4280.-
05 Septembre	18 Septembre	4280.-
21 Septembre	05 Octobre	4280.-
03 Octobre	16 Octobre	3480.-
21 Novembre	04 Décembre	3480.-
26 Décembre	08 Janvier	3580.-

(*) Préacheminement Lyon + 200 F.; Marseille + 300 F.
Prix étudiés en Décembre 1980, et comprennent: Avion, Hôtels 1ère catégorie, Pension complète, Visites et Excursions.

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Licence Org.: A 1037

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
MERCREDI
25 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.850

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.850

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔԸ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԷ ՊԱՊԻՆ...

Պապին արտասանած ճառի մը խօսքերը խումբ մը Հայերու (տես «Յառաջ» փետր. 21/22, Գ. էջ) շատ ոգեւորեն են Թուրքերը: Այն աստիճանի, որ «Սոն Հաւատիս» խմբագրական մը նուիրեր է, զայն խորագրելով «ՊԱՊԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ», որու կ'արձագանգէր *Հիւրրիյէթ* փետր. 23-ի իր թիւով: Աւելորդ է անշուշտ ճշդել թէ Պապը կոչ մը չէր ըրած հայ ժողովուրդին, այլ ճառի մը խօսքեր արտասանած իր ընդունած խումբ մը Հայերուն, որոնք որեւէ ներկայացուցչական հանգամանք ալ չունէին: Մնաց որ Պապը ուրիշ բաներ ալ ըսած էր հայ ժողովուրդի «եղերական» պատմութեան եւ կրած «հալածանքներուն» մասին բայց կը թուի թէ թուրք լրագրողը միայն իր գործին եկած մէկ տողը կարդացեր է...:

×

«Նոր շնորհակալութիւններ՝ Յովհաննէս - Պօղոս Բ. Պապին, որ վրէժխնդրութեան ի խնդիր կրօնքէ եւ հաւատքէ դուրս եկող կարգ մը Հայերը դատապարտեց, եւ անոնց ահաբեկչական ընթացքին Քրիստոնէութեան վնասելը տեսնելով, մարդասպանութենէ հրաժարելու խորհուրդ տուաւ անոնց: Կը մաղթենք որ, Պապին խրատները մտիկ ընեն...

«Մեզի այնպէս կը թուի թէ, ասոնք՝ խօսք հասկցող, քրիստոնէական սկզբունքներէն իմաստ քաղող մարդիկ չեն: Մնաց որ, այս անխիղճները, Պապին ըրածին հակառակ, ուրիշ կարգ մը անխիղճներու կողմէ կը քաջալերուին: Պապին ազդեցութիւնը կը գնահատենք, եւ Լեհաստան կատարած իր այցելութեան ընթացքին սերմանած հունտերուն արդիւնքին գոհունակութիւն կը զգանք:

«Սակայն, գիտենք նաեւ թէ, ինչպէս որ Պապին շուքը Կրեմլինի պատերուն վրայ չարտացոլուիր, այնպէս ալ՝ կարգ մը շրջանակներու խմաճիկը դարձած Հայերու խօսք հասկցնելը՝ դժուար է:

«Ոմանք կ'ըսեն թէ՝ Գաղթականութեան շրջանին, Թուրքերը՝ Հայեր սպաննած են: Ճի՛շդ է...: Պատերազմի ընթացքին զիրենք կռնակէն զարնող եւ ներկայի ոճիրները գործող Հայերու դէմ՝ Թուրքերը ինքնապաշտպանութեան դիմելու ստիպուած էին. եւ անոր ալմուկն է, որ ցայսօր հասած է: Տարիներէ ի վեր գործուող մարդասպանութիւններէն պժգանք զգալով, այսօր, Թուրք մը, կամ համակիր մը, Մարսէյլի կամ Ամերիկայի մէջ հարուստ Հայ մը եթէ սպաննէ, զանոնք պաշտպանող Ֆրանսական թերթերը, համայնավար միլիթաններն ու ընկերվարական մարդկային իրաւանց պաշտպանները ի՞նչ պիտի ընեն: Նորէն, Թուրքե՞րն է, որ պիտի մեղադրեն... Փարիզի մէջ գործուած բազմաթիւ մարդասպանութիւններու դէմ, Ֆրրանսական մամուլը ինչո՞ւ Պապին ցոյց տուած հակազդեցութեան մէկ տասներորդն իսկ ցոյց չէ տուած: Էթնիկ խըմբակ մըն ալ, Ֆրանսացի դեսպաններու եւ պաշտօնեաներու դէմ եթէ միեւնոյն միջոցներուն դիմէ, Սեւ Ափրիկէի ազատութեան համար, այդ երկիրներու մէջ զինուորական ուժ պահող Ֆրանսան ի՞նչ պիտի ընէ»:

×

Նիւթերու առատութեան հետեւանքով, «Թէրճիման»ի յօդուածաշարքին «Հայկ. ահաբեկչութեան ծնունդ տուող աղբիւրները» շարունակութիւնը կը հրատարակենք Ուրբաթի թիւէն, ներսի էջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՊԱՆԻԱ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԸ ԿԸ ՁԱԽՈՂԻ

Թագաւորը տէրն էր կացութեան «Խորհրդարան»ի գրաւումէն ետք, բայց...

Ինչ որ ըլլայ վախճանը Մատրիտի պետական հարուածին, ոչինչ կրնայ նոյնը ըլլալ բայց եւ այնպէս անկարելի չէ, որ այս զինուորական պետական հարուածը, նախատեսուածէն բոլորովին տարբեր հետեւանք մը ունենայ, այսինքն՝ փրկէ ժողովրդավարութիւնը:

Ի՞նչ էր պատահածը: Երկուշաբթի ժամը 18.25-ին է, որ մինչ Քորթէս (Խորհրդարան) հաւաքուած էին 350 երեսփոխաններ վաւերացնելու համար նոր Նախարարապետին նշանակումը, 150 ջաղաքային պահակներու խումբ մը, գլխաւորութեամբ գնդ. Անթոնիօ Թեխերօ Մոլինայի ներս կը խուժէր, զէնքի սպառնալիքի տակ եւ նոյնիսկ քանի մը հոգի կը վիրաւորէին: Բոլոր երեսփոխանները գետին կը պառկէին մինչ Թեխերօ իր պայմանները կը դնէր: Անկէ ետք, ամբողջ գիշերը եւ Երեքշաբթի առտու, լուրերը իրարու կը յաջորդէին, առանց յստակ պատկեր մը տալու կացութեան: Յստակը այն էր սակայն թէ Ֆրանքիզմի կարօտէն տառապողներու այս խմբակին ապստամբութիւնը ձախողած էր եթէ նոյնիսկ Երեքշաբթի առտու միշտ պատանդ կը պահէին Քորթէսի երեսփոխանները: Առիթ մը տրուած էր, որ Թագաւորը ցոյց տայ իր հեղինակութիւնը եւ ձեռք առնէ կացութիւնը: Ահաւասիկ արքայ մը, որ ոչ միայն սահմանադրական մեծ իրաւասութիւններ չունի այլեւ շատ բարդ առաքելութիւն մը՝ անցնիլ Ֆրանքիստ մենատիրութենէն ժողովրդավար վարչակարգի մը, կարգադրել պասք հարցը, վերջապէս խաղաղութիւն վերահաստատել երկրին մէջ ու հարկ է նկատել որ շատ «օգնող» չունի: Եւ գուցէ իրեն օգնեցին այս ապստամբները, առանց ուզելու, քանի ամբողջ ժողովուրդ մը, աջ թէ ձախ, բանակ եւ ոստիկանութիւն զօրավիգ եղան Թագաւորին: Կէս գիշերը անց էր, երբ Խուան - Գարլոս խօսեցաւ ժողովուրդին եւ բանակին, հաստատեց թէ բանակը կ'ապահովէ երկրին կարգն ու կանոնը եւ թէ պիտի պահպանուի սահմանադրական կարգը: Միակ ըմբոստ զօրանոցը՝ Վալանս, անմիջապէս տեղի կուտար եւ վար կը դնէր զէնքը:

Երեքշաբթի առտու ժամը 10-ին կացութիւնը ուրեմն հետեւեալն էր. - Խուան - Գարլոս տէրն էր կացութեան, ամբողջ Սպանիան համախմբուած էր իր Թագաւորին շուրջ: Քորթէսը կը մնար նոյն վիճակին մէջ, այսինքն խորհրդարանականները եւ նոր նախարարապետը՝ Գալվօ Սոթելօ միշտ պատանդներն էին Թեխերոյի:

Գնդ. Անթոնիօ Թեխերօ Մոլինա ծանօթ աքթիվիսթ մըն է: Ինք է որ զինուորական ուրիշ դաւադրութեան մը գլուխն էր 1978 Նոյ. 11-ին կառավարութեան կեդրոնատեղիին դէմ: 1980 Մայիսին 7 ամիս բանտարկութեան դատապարտուած էր Պատերազմական Խորհուրդին կողմէ: Երեքշաբթի առտու բանակցութիւններ կ'ըլլային իր եւ իշխանութեանց միջեւ: Իր պայմաններն էին որ Խորհրդարանը լուծուի եւ իշխանութիւնը յանձնուի զինուորական ճունթա-ի մը, որոշ ժամանակ, որպէսզի ճզմէ ահաբեկչութիւնը: Պարզ է որ նման առաջարկներու ընդառաջ գացող չկայ, Խուան - Գարլոս վճռական էր, չի հանդուրժեր որեւէ փորձի, որ կոչուած է վերջ տալու ժողովրդավարութեան:

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երեքշաբթի առտու ժամը 11-ին հասած լուրերու համաձայն, ժամ մը առաջ անձնատուր եղած էին 30 քաղաքային պահակներ: Քիչ ետք Թեխերօ ազատ կ'արձակէր 9 կիներ, որոնցմէ մէկը կը յայտնէր թէ Թեխերոյի ընկերացած պահակները չէին գիտեր թէ ի՞նչ ընելու կ'երթան: Ամէն պարագայի մէջ ապստամբութիւնը բոլորովին ճզմուած է եւ անմիջական կը նկատուէր որ Թեխերօ մնացեալ երեսփոխաններն ալ ազատ արձակէ եւ անձնատուր ըլլայ:

×

Նախքան այս շարժումը սպանական թերթերը մերժած էին քաղաքազինուորական էթա-ին պահանջները ազատ արձակելու համար առեւանգուած պատանդները: Ահաբեկիչները կ'ուզէին որ մամուլը հրատարակէ քանի մը տեղեկագըրեր Սպանիոյ մէջ կիրարկուած չարչարանքներու մասին:

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ 3 ժամ 40 վայրկեան խօսեցաւ համայնավար կուսակցութեան 26րդ համագումարի բացման: Ընդհ. ձեւով «մեղմ» կը նկատուի այս ելոյթը, որ ընթացքին Բրեժնեւ վեհաժողով մը առաջարկեց Ռէկընի, գլուխ - գլխի, այսինքն երեւի նոր «Եալթա» մը...: Խօսիլ կ'ուզէ Ամերիկայի հետ եւ՝ բնական յարաբերութիւններ: Ինչ կը վերաբերի Լեհաստանի շեշտեց՝ «Զենք լքեր ընկերվարական Լեհաստանը դժբախտութեան մէջ»: Շատ իրատես պատկեր մը գծեց խորհրդային տնտեսութեան եւ յայտնեց «ուտեստեղէնի յատուկ ծրագրի» մը ստեղծումը: Արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսած ատեն, գոհունակութեամբ հաստատեց թէ յարաբերութիւնները լաւ են Ֆրանսայի հետ «կապերու ընդլայնուած դրութիւն մը զարգացաւ Ֆրանսայի եւ մեր միջեւ եւ ի մասնաւորի առանց ընդհատումի քաղաքական զրոյց մը կը պահպանուի զանազան մակարդակներու վրայ եւ ամէնէն առաջ՝ Նախագահ Վալերի Ժիսքար տ'Էսթէնի հետ»: Գոհ է նաեւ Արեւմտեան Գերմանիայէն բայց շատ խիստ է Չինաստանի հանդէպ: Խորհրդային արտադաղթող մը, որ Շուէտ ապաստանած է՝ Վալանթէն Յակոբով նամակ մը գրած է Բրեժնեւի, այս համագումարին առթիւ, որպէսզի արտօնէ իր ընտանիքին Շուէտ երթալ: 6 տարի է կը փորձէ մայրը, կինը եւ աղջիկը բերել տալ:

ՊԱՊԸ Թոքիօ հասաւ Երկուշաբթի օր, ուր կը մնար 2 օր: Ապա կ'անցնէր երկու «մարտիրոս քաղաքներ»՝ Հիրոշիմա եւ Նակազաքի:

ՀՈՒՆՈՒԱԳԻՐ

ՀԱՅՐԻԿ ԱՐՔԵՊՍ. ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ

Երուսաղէմէն ստացուած հեռաձայնային հաղորդումէ մը ցաւով կը յայտնենք վ ա խ ճ ա ն ու մ ը Հայրիկ Արք. Ասլանեանի, որ պատահած է Կիրակի օր, 22 Փետրուար 1981-ին:

×

Հայրիկ Սրբազան՝ աւազանի անունով Սիմէոն, ծնած էր Աղբակ Գաւառի Երինգեանի գիւղը շուրջ 1909-ին, որդին էր գիւղապետ Ասլանի եւ Մարիամի:

Հանգուցեալ Սրբազանը Վասպուրականէն գաղթող վերջին խումբին հետ Պաղտատ հասած էր իր ընտանեկան բոլոր պարագաները կորսնցուցած ըլլալով, եւ ապաստան գտած Պաղտատի Գաղթակայանին մէջ բացուած Որբանոցը:

Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հովանաւորութեամբ 1922-ին Որբանոցը Երուսաղէմ կը փոխադրուի:

1926-ին, որբանոցի խումբ մը սաներու հետ կ'ընդունուի Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Ժառանգաւորաց Վարժարանը, որուն եօթնամեայ ընթացքը աւարտելէ յետոյ, Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի ձեռամբ վարդապետ կը ձեռնադրուի, օծակից ունենալով Եղիշէ Արքեպիսկ. Տէրտէրեանը՝ այժմ Պատրիարք Հայոց Երուսաղէմի, Ասողիկ Արքեպիսկ. Ղազարեանը՝ Շանկղայի (Չինաստան) առաջին հոգեւոր հովիւն ու Իրաքի նախկին Առաջնորդը՝ այժմ վախճանած, եւ Տիրայր Ծ. վրդ. Տէրվիշեանը՝ այժմ Գալիֆորնիա:

Հայրիկ Արք. Երուսաղէմի Հայոց Վանքին մէջ վարած է զանազան պաշտօններ, որոնց գլխաւորը կ'ըլլայ Աւագ Թարգմանի պաշտօնը, որ Վանքին Արտաքին Յարաբերութիւններու բաժինն է:

1955-ին, Ս. Էջմիածնի մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ Եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի:

Հայրիկ Արք. 1960-ին Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին կողմէ Երուսաղէմի Վանքին Լուսարարապետ կ'ընտրուի. Լուսարարապետութիւնը Երուսաղէմի համար ներքին Վանահայրութեան հանգամանք ունի:

1963-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կողմէ կը ստանայ Արքութեան Պատիւ:

Հայրիկ Արքեպիսկ. պատկանած է այն սերունդին, որ Եղիշէ Դուրեան եւ Թորգոմ Գուշակեան Պատրիարքներու դաստիարակութեամբ նախանձախնդիր եղած է Հայ Եկեղեցւոյ Կարգ ու Կանոնին եւ աւանդութիւններուն: Ան իր արի եւ յանդուգն նկարագրով, որպէս Աւագ Թարգման ջերմ պաշտպան եղած է Երուսաղէմի Սուրբ Տեղեաց մեր եկեղեցական իրաւունքներուն:

Խորքով բարի եւ ծառայասէր հոգեւորական մըն էր, որուն կորուստը ըզգալի պիտի ըլլայ մասնաւորաբար Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան համար:

×

Այս Կիրակի, Մարտ 1-ին, յաւարտ Պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի նորոգ վախճանեալ Հայրիկ Արք.ի հոգւոյն համար:

ԴԻՒԱՆ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԲԱՐԻԻ ՈՒ ՉԱՐԻ ԽՕՍՔԵՐ

ՈՍՏՐԷՆԵՐ

Երբ Մարսէյլ սոք կ՚ըլլէք – ինչպէս քիչ մը ամէն մեծ նաւահանգիստներ, – գլխաւոր այլ մանաւանդ ծովեզերեայ եռուզեռ ու ճոխ թաղերու մէջ, ամէն քայլի կը հանդիպիք, մայթերուն վրայ կամ փողոցներուն անկիւնը, տեսակ մը խոշոր քէօշկերու, որոնց մէջ տեսակ տեսակ ու մեծ մասամբ անծանօթ խեցեմորթներ կը ծախեն, մեծ կողովներու մէջ լեփլեցուն: Անոնց մէջ ոստրէն եւ ուլականջը կան միայն ինծի ծանօթ. միւսները՝ երբեմն սիրուն, երբեմն այլանդակ ձեւերով գոյնզգոյն խեցիներ են՝ որոնց մէջ պահուըտած կակղամորթները կատաղօրէն կը լափուին մարդոց կողմէ:

Աւելորդ է ըսել թէ ատոնք ամէնքը հում կ՚ուտուին, կամ աւելի ճիշդը՝ կը կլլուին, նոյն իսկ մեր գիտցած ուլականջները որ աւելի պզտիկ են կազմով եւ աւելի լեցուն են մէջը, մասը ու դեղնակարմիր: Պզտիկ շիշերով քացախ ու լեմոններ կան շարուած այդ քէօշկերուն ամէն կողմը. չնմանցնեմ խորանի պէս զարդարուն, տեսակ մը պաշտամունքի նուիրուած: Կը տեսնես որ շիք պարոն մը, կամ հաստափոր մարդուկ մը եւ կամ վաւաշոտ ծերուկ մը մէկէն կանգ կ՚առնէ. երկվեցեակ մը կամ աւելի խեցեմորթ բանալ կուտայ ոտքի վրայ, վրան լեմոն կամ քացախ կ՚անցընէ, ու կը կլլէ, կը կլլէ...:

Առաջին անգամ պժգալի բան մը կը թուի այդ ողտոտ խեցիներուն մէջի ջրոտ ու հում կակղամորթները կլլել, եւ այնպէս ալ է. բայց ամէն ինչ վարժութիւն է, եւ անգամ մը վարժուելէ ետք՝ է՞ն պժգալի բանը կրնայ հաճելի, նոյնիսկ հեշտալի թուիլ: Շատեր այդ խլլինքի նմանող կակղամորթները կուլ տուած ատեննին. աչքերնին կխախուփ համէն հոտէն չկշտանալու ձեւեր ունին ու կարծես անմահական հեղուկ մը կ՚ըմբոշխնեն:

Շատ աժանագին ալ չեն անոնք. բայց եւ այնպէս ահագին սպառում ունին. ամէն օր, ամառ թէ ձմեռ: Երբեմն նաեւ վտանգաւոր են անոնք: Անոնցմէ թունաւորուածներ, ժանտատենդի մանրէով վարակուածներ, մեռածներ շատ կան: Անոնք յաճախ համաճարակներու ալ պատճառ կ՚ըլլան: Եւ սակայն, մարդիկ միշտ կը շարունակեն կուլ տալ զանոնք, խենթի պէս. հոտուըտալով, անյագօրէն:

Ի՞նչ է ասոր պատճառը: Նախ, ինչպէս ըսի, դէշ վարժութիւն մը՝ որով տակաւ համեղ կը թուին լպրծուն ու լպիրկ այդ կակղամորթները: Բայց ինչո՞ւ այդ դէշ վարժութիւնը. ի՞նչ պատճառ, ահաւասիկ. – Ծովէն ելած եւ հում, դուցէ նաեւ ողջ կլլուած այդ պզտիկ պատառնե-րը գրգռիչ են յոյժ. անոնք կուտան սեռային գրգռութիւն, կամ, այդպէս համոզուած են մարդիկ. բան մը որուն մէջ մասամբ ճշմարտութիւն կայ. մանաւանդ ոստրէններուն եւ կարիդոններուն համար շատ կը խօսուի: Հսկայական կարիդոսներ կան հոս, ինչպէս կային Յունաստանի մէջ ալ, որոնք դէթ եփուած կ՚ուտուին. ինչպէս խեցգետինը, եւ թէեւ դժուարամարս՝ բայց մեծ վտանգ մը չեն սպառնար:

Անգամ մը Յունաստանի մէջ պատմեցին ինծի թէ հոն ամենահին արձան մը գտնուած է. որուն նիւթը հետեւեալն էր. բարեկազմ էրիկմարդ մը մերկ, ինչպէս բոլոր հին արձանները, որ հսկայ կարիդոս մը բռնած՝ ուտելու վրայ է, ինչ որ անմիջապէս, յայտնապէս սեռային ծայրագոյն գրգռութեան մը կ՚ենթարկէ զինք. ու նոյնհետայն, բնական ճամբով ամբողջ սերունդներ դուրս կուգան ու կը թօթափին: Ասիկա խորհրդանիշ մըն է ուժի եւ բեղնաւորութեան:

Այլ ուտելիքներն ընդհանրապէս աըռփայոյկ են, ծովէն ելածները՝ մասնաւորապէս: Բայց ձուկերը որ եփուած կ՚ուտուին՝ աւելի կամ պակաս գրգռիչ, սընընդեղէն են վերջապէս, մինչ կակղամորթք ոչ համով են, ոչ ալ անհրաժեշտ սնունդ մը, եւ մարդիկ զանոնք կուլ կուտան՝ երբ թէ ուժ առնելու այլ մանաւանդ գրգռուելու համար: Որովհետեւ հիմակուան պայմաններուն մէջ, մանաւանդ մեծ քաղաքներու բնակիչները որ ամենեւին բնութեան չեն հետեւիր եւ ամէն տեսակ սեռային չափազանցութիւններ կը գործեն՝ շուտով կը յոգնին, կը բթանան, կը ծերանան, եւ արուեստական միջոցներու կը դիմեն՝ կրկին շարունակելու համար իրենց վատառողջ չհատակութիւնները:

Կակղամորթները դեղերու դեր կը կատարեն, թէեւ իսկական դեղեր չեն անոնք վերջապէս. լեղի եւ անհաճոյ: Մինչ, ինչպէս ըսի, վարժութեան բերմամբ ըսկըսած ենք համեղ ալ գտնել զանոնք ու ինքզինքնիս այնպէս համոզել:

Ըսի թէ կը կարծուի որ ծովային այդ խեցեմորթք ուժ եւ գրգռութիւն կը հայթայթեն: Եթէ իրօք քիչ մը ուժ ալ տային անոնք, ապահովաբար միեւնոյն ատեն անոնց տուած գրգռութիւնը հայթայթուած ուժէն շատ աւելին պիտի պակսեցնէր. սպառէր, քանի որ բնական ու սովորական չէ, իր ատենին եկած եւ ուժերուն համեմատական, համապատասխան: Բայց մարդիկ տխմար են ու շատ բարակը չեն նայիր, կը բաւէ որ քիչ մը աւելի գրգռուին եւ անգամ մը աւելի «ի խաղս գան». հոգ չէ թէ վաղը բոլորովին բթանան, փճանան ու կեանքերնին կարճընայ: Այսպէսով է որ շատ մը մարդիկ կը տեսնենք կանուխէն ծերացած, կորացած, կաթուածահար, եւ այլն: Ապահովաբար ասոնցմէ աւելի բախտաւոր են անոնք որ նոյն ոստրէնեբէն, հում ուլականջներէն եւ ուրիշ թուլամորթներէ թունաւորուած, վարակուած, հիւանդացած ու մեռած են նոյնհետայն:

Մեծ քաղաքներու մէջ, ինչպէս այստեղ, մայթերու վրայ հաստատուած գործիքներ կան ջրհանման. որոնք հաղորդակցութեան մէջ են մօտը գտնուած ամբարանոցներու հետ, ուրկէ էսանս կ՚առնեն ու կուտան իրենց մօտեցող ինքնաշարժներու՝ որոնց էսանսը սպառած է ու գրեթէ անկատարութեան են մատնուած: Այս քէօշկերուն առջեւ՝ որոնց վրայէն ծովի, աղի, սէզերու եւ երբեմն աւրուած ձուկերու ծանր հոտը կուգայ, կանգնած մարդիկ երբ արագօրէն ու անյագօրէն կուլ կուտան ծովային այդ տեսակ հում անասունները, միշտ կը յիշեմ էսանսին սպառած եւ անշարժութեան մատնուած վերոյիշեալ ինքնաշարժները:

Ինքնաշարժնե՛ր նաեւ շատ մը մարդիկ որ դրամին ու քաղաքակրթութեան դէշ կողմերէն առեւտարուած՝ կը կարծեն վայելել կեանքն ու անոր հաճոյքները, մինչ իրականին մէջ կը թունաւորեն զանոնք անմտօրէն, աւելի անբան քան բուն անբանները որ բնազդով գործեն ու ապրին:

ՅՈՎՀ. ԱՍՊԵՏ

(1927)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԿԱՐՕՏԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Ձմեռնային թախծանուշ երեկոյ էր:

Գոքոր ապերն ու Էվելինա մայրիկը նստել էին իրենց կիսամութ սենեակում եւ խօսելու նիւթ չէին գտնում:

– Էվել, – սկսեց Գոքոր ապերը, – էդ տղան մի լուր չուղարկեց: Ձիմացանք՝ դիպլոմը տուի՞ն, չտուի՞ն:

– Ի՞նչու պիտի չտան. մեր Հոլոն ու–րիշներից ի՞նչով է պակաս:

– Ուրիշները չորս – հինգ տարում դիպլոմն առնում են, գալիս: Ախր նրա գնալը եօթ տարի եղաւ:

– Իմ տղան ուրիշների նման ջուրտուքչի չի անում, հիմնաւոր է սովորում: Առաւօտը կը գնաս, փող կ՚ուղարկես:

– Հինգ օր չկայ՝ ուղերկել եմ. որ պէտք լինի, էլի՛ կը գրի:

– Ե՞րբ է գրել խեղճ երեխան, ա՛յ մարդ, – յուզուեց Էվելինա մայրիկը:

– Ամէն նամակում: Ուզում ես՝ բերեմ կարդամ:

– Բեր:

Գոքոր ապերը բերեց Հոլբերտի դըպրոցական պայուսակը, հանեց նամակների կապոցը եւ բացեց առաջին նամակը:

Սիրելի մայրիկ եւ հայրիկ.

Ես ողջ եւ առողջ եմ եւ դասերով յաջողակ: Պրոֆեսոր Մուճակեանը ինձանից գոհ է, բայց ասում է՝ թանկ – թանկ գրքեր շատ պիտի առնես:

Փող ուղարկէք:

Ձեր որդի՝ Հոլբերտ Ռանչպարեան

20 Հոկտեմբերի 70 թ., ք. Երեւան

Յ. Գ. Ձեզ շատ եմ կարօտել:

– Ջիգյարով ջանի՛դ մեռնեմ, Հոլօ ջան, – մղկտաց Էվելինա մայրիկը:

Իսկ Գոքոր ապերը բացեց երկրորդ նամակը:

Իմ թանկագին ծնողներ.

Գործերս լաւ են, սեմինարներից մենակ ես եմ գերազանց ստանում: Պրոֆեսոր Մուճակեան ինձ այնքան է յարգում, որ հրաւիրել է իր ծննդին:

Փող ուղարկէք:

Ձեր որդի՝ Հ. Ռանչպարեան

1 Դեկտեմբերի 71 թ., համալսարան

Յ. Գ. Ամէն գիշեր երազում ձեզ եմ տեսնում:

– Երազներիդ մեռնեմ, երազ բալա, – մրմնջաց Էվելինա մայրիկը:

Իսկ Գոքոր ապերը բացեց յաջորդ նամակը:

Էվելինա Լազրեւնա եւ Գրիգորի ժամկոչովիչ.

Նամակս գրում եմ հանրային գրադարանի գիտաշխատողների կաբինետից: Պրոֆեսոր Մուճակեանի միջնորդութեամբ ինձ այստեղի տոմս են տուել: Այնքան եմ կարդում, որ գլխիս խելք չի մնում: Ձեզ յիշում, թէ երէկ որտեղ եմ թողել վերարկուս:

Փող ուղարկէք:

Ձեր որդի՝ Հոլբերտ Գրիգորեւիչ Ռանչպարեանց

15 Փետրուարի 72 թ., Գիտկոբպուս.

Յ. Գ. Ձեզ լաւ պահէք, չմրսէք: Սառնամանիք է:

– Եանց–իդ մեռնեմ, զարգացած բալա, – գորովանքով շշնջաց Էվելինա Լազրեւնան եւ գողնոցի փէշը քսեց աչքերին:

Իսկ Գրիգորի ժամկոչովիչը բացեց յաջորդ նամակը:

Իմ ծնող մայր եւ սնող հայր.

Սոյնով գալիս եմ ձեզ յայտնելու, որ անձնական եւ հասարակական վիճակս բաւարար է, կամ ինչպէս պրոֆեսոր Մուճակեանը կ՚ասէր՝ բարւոքագոյն է: Դուք ամենայն իրաւամբ կարող էք հպարտանալ, որ Ռանչպարեան տոհմի արժանաւոր շառաւիղը պրոֆեսոր Մուճակեանի հետ միասին մեկնում է Մոսկուա՝ միջազգային սիմպոզիումում գիտական զեկուցում կարդալու:

Փող ուղարկէք:

Ձեր կարօտեալ շառաւիղ՝ Հ. Գ. Ռ.

28 Մարտի 73 թ., պրոֆ. Մուճակեանի ամառանոց

Յ. Գ. Օդային համբոյրներ:

– Զեկուցումի՛դ մատաղ, գիտնական

Օ Ր Ա Գ Ր Ի Է Ջ Ե Ր

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Պղտոտ բուրթ անկիւնին վրայ բեկանուած՝ կը նմանի խաչուած Յիսուսին, որ տարածած է թեւերը, եւ կեդրոնը՝ բուրթ անկիւնին վրայ, խեկալորոյս երեխան անոր գլուխն է, որ աշխարհի ցաւերուն տակ ծռած է կուրծքին վրայ: Այդ երեխան ես եմ: Առաջին պատկերը, զոր կը գտնեմ ինձմէ երբ մտովին կ՚իջնեմ կեանքիս սաւրիճաններէն:

×

9 Մայիս, 1956, Երկուշաբթի. – Ժամը ինը ատենները հեռաձայնը հնչեց: Ճիգմէճեանին պանդոկապետը կը ծանուցանէ Գրիգորին մահը, որ տեղի ունեցեր է Ուրբաթ վեց Մայիսի իրիկունը: Միայն Շաբաթ իրիկուն է, որ Գրիգորը չտեսնելով կը հետաքրքրուի իրմով եւ սենեակին դուռը զարնելով ներս կը մտնէ եւ զայն կը գտնէ մեռած, ինկած գետինը, անկողինին կռթնած դիրքի մէջ: Բժիշկը կը հաստատէ ստամոքսի արիւնահեղութիւն: Նոյն իրիկունը Պուրպօնը Շաթօ փողոցի մեր տունը հեռաձայնած է պատասխան չէ ստացած: Միայն Երկուշաբթի առաւօտ մեր դռնապան տիկինին դիմելով կրցած է ունենալ մեր հեռաձայնին թիւը: Պանդոկապետին ձայնին մէջ նեղութիւն մը կար, որով կը սպառնար որ, եթէ մեռելով զբաղող չըլլայ, կրնայ մարմինը բժշկական համալսարանին յանձնուիլ: Անմիջապէս դուրս նետուեցայ: Գացի պանդոկ, որ տանը քովն է: Նոյն սպառնանքին տակ հարկադըրուեցայ անմիջապէս գործի անցնիլ Գրիգորին մարմինը փրկելու համար: Ոստիկանապետը ինծի ապահովեց որ սենեակին բանալին իր քովն էր, բայց պէտք է աճապարել: Հեռաձայնեցի եկեղեցին յուղարկաւորութեան օրը որոշելու համար: Ուզեցի յուղարկաւորութեան ընկերութեան մը հասցէն: Տուին Ռոպլոյի Լուվրի կողմի հասցէն: Ցետոյ հեռաձայնեցի Բարեգործականի մատուռականներու դամբանին համար: Տուին Թոփաքեանի հասցէն: Վերադարձայ ոստիկանատուն, ուր ինծի ապահովութիւն տուին, որ այնքան ատեն որ պաշտօնական գործողութիւնները չեն լրացած՝ պանդոկէն մարմինը դուրս չեն կրնար հանել: Ինծի ղրկեցին քաղաքապետարան դատարանի դիւանապետին, որը խոստացաւ, յաջորդ օրը թոյլատրել մարմինը դագաղ դնելու: Պանդոկապետը կը պընդէր այսօր իսկ կատարել այդ գործողութիւնը եւ նորէն կը սպառնար որ իրաւասու էր մարմինը անմիջապէս օրինական բժիշկին (մէտըսէն լէժիստ) յանձնել: Շուարանքիս մէջ չխորհեցայ թէ այդ բանը այլեւս չէին կրնար ընել: Քանի որ դրան բանալին ոստիկանատունն էր: Ասոր վրայ թաղմանական ընկերութեան գործակատարը աւելցուց վախը, որ արդարեւ ըստ ատենի, պանդոկապետը ի զօրու էր մարմինը «Մէտըսէն Լէժիսթ»ին յանձնել:

Կէսօրին տուն վերադարձիս հեռաձայնը հնչեց: Բալուեանն էր: Ցակարծ վրաս թեթեւութիւն մը եկաւ: Մինակ չէի: Շուարանքիս մէջ մոռցած էի ուրիշներու օգնութեան դիմելու: Իրաւ է, որ Գրիգորը ամէնուն հետ աւրուած էր. անոր համար միտքս մէկը չէր գար կարենալ հետս իրմով զբաղելու: Տարիներէ ի վեր Գրիգորը ինձմէ զատ մարդու երես տեսած չունէր: Բալուեանէն խնդրեցի, որ Գրողներու Միութեան քարտուղարին դիմէ, քիչ վերջը կ՚իմացնէ որ այդ մարդը մերժած էր եւ գործով եւ ալ դրամապէս օգնելու: Բիւզանդը արդէն բնաւ չէր հետաքրքրուած: Բալուեանը պիտի դիմէր նաեւ Աղքատախնամին: Հազիւ ընկալուչը ձեռքէս տեղը դրած՝ տիկին Իվօն Կալլին հեռաձայնեց: Կիրակի օրն ալ միւս տունը հեռաձայնած է և վերջապէս մեր այս թիւին: Պանդոկապետը ինծի չկրնալով գտնել դիմած է տիկին Կալլին: Ջինքը ապահովեցի որ արդէն սկսած եմ գործողութիւններուն: Իվօն Կալլին սարսափած էր, ինծի հեռաձայնելէ առաջ խօսած է Բիւզանդին, որ պատասխանած է «Իլ ն՚օն ք՚ա լը մէդր տան լա փօս քօմիւն» (Թող հասարակաց փոսին մէջ նետեն):

Հեռաձայնեցի պարոն Թօփաքեանին: Ըսաւ որ դամբարանը միայն մէկ կամ երկու տեղ ունի: Ստիպուած է հաւանութիւնը առնել իր ընկերներուն:

– Կ՚երեւի, ըսի, աւելի խռկացող անձնաւորութիւններու վերապահած են այդ երկու տեղերը:

– Խնդրեմ, այդ տեսակ բան չըսի, բայց նայած տեղին սակաւութեան պարզ խորհրդակցութիւն մը պէտք է:

– Բայց ժամանակ չկայ:

– Ես քիչ վերջը լուր կուտամ ձեզի:

(Շար. – 15)

բալա, – հեկեկաց երջանիկ մայրը:

Իսկ մտահոգ հայրը բացեց յաջորդ նամակը:

Իմ յոգնատանջ ողջոյնը ձեզ, կարօտաբաղձ հարազատներս․

Ցաւում եմ, որ ձեր հին կարօտներին մի նոր կարօտ եւս պիտի աւելացնեմ: Շատ պարապելուց գերյոգնածութիւն եմ ստացել, պրոֆ․ Մունակեանը առխպում է, որ երկու ամսով գնամ ներքին բուժուելու: Մերժել չեմ կարող:

Փող ուղարկէք:

Ձեր տառապած որդի

11 Յուլիսի 74 թ․, պոլիկլինիկա

Յ․ Գ․ ի՞նչպէս եմ դիմանալու առանց ձեզ:

– Գերյոգնած գլխի՛դ մեռնեմ, բեզարած բալա, – հառաչեց Խվելինա մայրիկը:

Իսկ Գոքոր ապերը բացեց կայծակ – հեռագիրը:

Բժիշկները պահանջում են երկու ամիս եւս մնալ: Փողն ուղարկէ հեռագրով․ Հոլբերտ Եալտա Ցպահանջ:

Խվելինա մայրիկը հեռագրին չարձագանգեց:

Իսկ Գոքոր ապերը բացեց յաջորդ նամակը:

Դարձեալ բարեւներ քաղաքամայր Երեւանից․

Չնայած որ առողջութիւնս լրիւ չի վերականգնուել, բայց գիշեր – ցերեկ պարապում եմ, որ շուտ աւարտեմ, ձեզ բերեմ քաղաք, գլխիս վրայ պահեմ:

Փող ուղարկէք:

3 Նոյեմբեր 75 թ․ Հոլբերտ

Յ․ Գ․ երանութեամբ եմ յիշում մանկութիւնս, երբ ամէն օր տեսնում էի ձեզ:

Խվելինա մայրիկը փղձկաց: Իսկ Գոքոր ապերը բացեց յաջորդ նամակը:

Սիրելի եւ անմոռանալի ծնողքս․

Վշտաբեկ յայտնում եմ, որ պրոֆեսոր Մունակեանը վախճանուեց:

Փող ուղարկէք:

13 Սեպտեմբերի 76 թ․

Յ․ Գ․ խնդրում եմ՝ հետեւէք ձեր առողջութեանը:

– Աստուած հոգին լուսաւորի, լաւ մարդ էր, – ասաց Խվելինա մայրիկը:

Իսկ Գոքոր ապերը բացեց վերջին նամակը:

Պաշտելի մայրիկ եւ անփոխարինելի հայրիկ․

Շնորհաւորում եմ ձեր ամանորը: Ցանկանում եմ քաջառողջութիւն, երջանկութիւն, ինչպէս նաեւ յաջողութիւններ անձնական կեանքում եւ աշխատանքում:

Ի դէպ, եկող շաբաթ պրոֆեսոր Մունակեանի հարսանիքն է: Քաւորը ես եմ:

Փող ուղարկէք:

5 Յունուարի 77 թ․ Հ․ Ռանչ․

Յ․ Գ․ Ձեր կենացն էլ կը խմենք:

×

–Գոքո՛ր, ա՛յ Գոքոր, – ձայն տուեց փոստատարը:

– Նամակ է, – վեր թռաւ Խվելինա մայրիկն ու դուրս վազեց:

– Փողը պրծել է, – ասաց Գոքոր ապերն ու հետեւեց կնոջը:

Խվելինա մայրիկը անհամբեր խլեց ծրարն ու բացեց:

Իսկ Գոքոր ապերը կարդաց «Անծանօթ Գրիգոր հայրիկ․ հինգերորդ տարին է, ինչ փնտռում եմ ձեր որդի Հոլբերտին: Նա ինձ պարտք է 155 ռուբլի 29 կոպէկ՝ կերած – խմածի դիմաց: Նիսիա էի տալիս, կարծելով թէ ուսանող է:

Փողն ուղարկէք Երեւան, համալսարան, բուֆետապան Մացակ Մուճակեանին»:

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

«ԲԱԺԱԿԻ ՕՐԸ»

Ինչ դիւրին է վերապրիլ հեռաւոր անցեալով մշուշուած պատանեկան անմեղ յուշերը: Մտաբերել դարասկիզբի առաջին տասնամեակի Էսաեան վարժարանի նուիրեալ կրթական մշակներու գոհաբեր ջանքերը, որոնք մշակոյթի եւ հայ լեզուի հրապոյրով համակած էին զիս: Եւ մրմնջել Սիպիլի «Ողջոյն տաճար իմաստութեան» քայլերգը:

Փետրուար 8–ին անհուն երախտիքով ոգեկոչեցինք Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ Յովհաննէս եւ Մկրտիչ Էսաեան հարազատներու, անդարձ տեսուչներու, ուսուցիչ եւ սաներու յիշատակը:

Իսկ 15 Փետրուար «Բաժակ»ի յիշատակելի եւ աւանդական օրն էր:

Ալեք Մանուկեան մշակ․ կեդրոնի հանդիսասրահը փութացած էին մեծաթիւ սան, համակիրներ, երբ Էսաեանի նախկին տեսչուհի՝ Օր․ Հերմինէ Գալուստեան բացաւ հանդիսութիւնը, ըսելով՝ «Էսաեան վարժարանը այս տարի կը բոլորէ իր 85ամեայ տարեշրջանը․ տարիներու պատկառելի թիւ մը հայ դպրոցի մը համար, որու ընթացքին ամէն Ութօրէքի Պէյօղլուի Ս․ Յարութեան տաճարին մէջ փառաբանուած է Յովհ․ եւ Մկրտիչ Էսաեանի մ ե ծ բարերարութիւնը կեսարիոյ թէ Պոլսոյ մէջ»: Ու վերյիշելով կրկին այդ ոգեկոչումները, վայրկեանի մը լռութիւնը խնդրեց:

«Մեր Բաժակի օրն է այսօր, սիրելի դարձած այս հաւաքոյթով կ'ուզենք պահպանել եւ աւելի ամրապնդել սիրոյ կապերը Էսաեանցիներու եւ համակիրներու միջեւ, իբրեւ մեծ ընտանիքի մը անդամները աշխարհի որ մասին մէջ ալ որ գտնուին անոնք»: Օր․ Գալուստեան խնդրեց յոտնկայս ունկնդրել Արա Պարթեւեանի Օրաթորիոյի բազմաձայն «Հայր Մեր»ը: Ապա բաժակ բարձրացուց Էսաեան վարժարանի յաւիտենութեան եւ Էսաեան ընտանիքի բոլոր անդամներու կենաց ու երջանկութեան:

Ճաշի ընթացքին մէջ ընդ մէջ երաժշտութիւն եւ ասմունքներ իրարու յաջորդեցին: Ապա Օր․ Գալուստեան խօսք իմաստալից պատմականը ըրաւ Էսաեան վարժարանի, եւ շեշտեց ի մէջ այլոց․–

«Էսաեանը միշտ ունեցած է շատ բարձրորակ ուսուցչական կազմ, Մարկոս Նաթանեանի, Գ․ Մարգարեանի, Հայկ Խօճասարեանի, Աւ․ Մեսրոպեանի նման կարող տնօրէններու եւ Զապէլ Ասատուրի, Յակոբ Գուրգէնի, Արշակ Ալպօյաճեանի, Օշականի եւ շատ ուրիշներու նման հանրածանօթ եւ նուիրեալ ուսուցիչներու շունչով սնած իր հազարաւոր հրջանաւարտուհիներու կարեւոր մէկ մասը վարած են ուսուցչական պաշտոններ, բայց Էսաեանը յաջողած է նաեւ աւելի լայն հորիզոններ բանալ իր սանուհիներուն առջեւ, մղել զանոնք բարձրագոյն ուսման եւ անհատական նուաճումներու: Թուենք քանի մը անուններ՝ Հայկանոյշ Մառք, Արուս Ոսկանեան, Սիրարփի Տէր Ներսէսեան, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Շուշան Պօշնակեան, Մելինէ Բաբելեան, Սիրվարդ Գալփակեան, Գարամանուկ, մասնագէտ բժշկուհիներ՝ Լիւսի Գարագաշեան, Անահիտ Մըսըրլըեան, Սօնա Մարգարեան, Թընկըրեան, նորավիպագիր՝ Անի Կասէր եւ Անի Աճէմեան, ներկայիս ծանօթ դաշնակահարուհիներ:

Սակայն վարժարանին դերը սահմանափակուած չէ աղջկանց մարզին մէջ:

«Ան ունեցած է նաեւ զօրաւոր երկսեռ նախակրթարան մը եւ բազմաթիւ են այն մտաւորականները որոնք առաւելապէս Էսաեանի մէջ ստացած իրենց խնամեալ ուսման կը պարտին իրենց ապագայ յաջողութիւնները»:

Խանդավառութիւնը իր կատարին հասաւ երբ իրանահայ ծանօթ երգիչ Սուրէն իր համոյթով բեմ եկաւ եւ երգեց հայրենաշունչ տաղեր, պարերգներուն, տիկիններ հայկական պարերով ոգեւորեցին հանդիսականները:

Կոչ եղաւ բոլոր անծանօթ մնացած Էսաեանցիներուն որ ներկայ էին սրահին մէջ, գալ անդամագրուելու միութեան․ բոլորը սիրով ընդառաջեցին կոչին:

Վարչութիւնը իր տարած աշխատութեան վարձքը լիովին վայելեց:

Զ․ Ս․

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ․ – Կիրակի, Փետր․ 15, կէսօրէ ետք Լիոնի Երաժշտանոցի գեղեցիկ սրահին մէջ, Լիոնի եւ Տէսինի շրջանի Հայ Արիները կը տօնէին իրենց հիմնարկութեան 10–րդ տարեդարձը, կազմակերպելով նախորդ տարիներէն աւելի փայլուն եւ յաջող հանդէս մը: Սրահը լեցուած էր ծնողքներով եւ մեծ թիւով բարեկամներով․ եկած էին նաեւ Լիոնի շրջակայ քաղաքներէն: Հանդէսին ներկայ էին Լիոնի եւ շրջաններու հոգեւոր հովիւը՝ Նորվան վրդ․ Զաքարեան, Հայ Արիներու ընդհ․ պետը, ինչպէս նաեւ Փարիզի շրջանէն խմբապետներ եւ խմբապետուհիներ:

Յայտագիրը սկսաւ սկաուտական տողանցքով բեմին վրայ եւ Հայ Արիներու փառերգով: Գայլիկներ, Թեւիկներ, ըսկաուտներ եւ արենոյշներ բոլորն ալ ժպտուն եւ եռանդուն՝ խոր տպաւորութիւն թողուցին մեր վրայ: Այս տարի մեծ ուրախութեամբ նկատեցինք, որ յայտագրին գրեթէ ամբողջութիւնը հայերէնով էր: Գայլիկները տուին մեզի հայերէն պզտիկ զաւեշտներ, արենոյշները ներկայացուցին հայկական պարեր, սկաուտներ բեմադրեցին Աւետիս Ահարոնեանի «Խայը»: Խմբերգներ եւ սկաուտական կեանքէն պատկերներ կ'ամբողջացնէին յայտագիրը:

Լիոնի Շրջանային պետ Աւետիս Տօնապետեան իր ուղերձին մէջ շեշտեց շրջանին յարատեւ գործունէութիւնը եւ մասնակցութիւնը Հայ Արիներու Միութեան աշխատանքներուն: Ընդգծեց ըսկաուտական շարժման մանկավարժական դրութիւնը՝ իր խոստումով ու դաւանանքով, հիմնուած Պէյտն Փաուլի կողմէ: Եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ տղոց եւ աղջկանց սորվեցնել՝ ըլլալ գիտակից, ազնիւ եւ կամքի տէր:

Հայ Արիներու Միութեան ընդհ․ պետ Գուրգէն Մեծատուրեան պատմականը ըրաւ Միութեան, յիշեց Լիոն կազմուած նախկին մասնաճիւղերը եւ գնահատեց Շրջանին ներկայ վիճակը, մաղթելով յարատեւութիւն եւ կորով:

Հանդէսը կը վարէր խմբապետ Արամ Ղազարեան: Շնորհաւորելի են նաեւ Գայլիկներու եւ Թեւիկներու պետ Անայիս Տէր – Մարտիրոսեան, ինչպէս նաեւ բոլոր խմբապետներն ու խմբապետուհիները:

Նորվան վարդապետին պահպանիչով եւ հանդիսականներու կողմէ միաբերան երգուած «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ հանդէսը:

Շնորհաւորութիւններ Լիոնի մեր Արիներուն եւ Արենոյշներուն, իրենց պետերուն եւ պատասխանատուներուն եւ ցտեսութիւն Մարտ 1–ին՝ Փարիզ, Միութեան 50–րդ ցերեկոյթին:

ՀԱՅ ԱՐԻ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Ճահիլ տղան նկարներու մասին բացատրութիւններ կու տար: Չորս անկիւններու վրայ չորս աւետարանիչներու գլուխներն էին, աչքերը մեռաքս թելերով բանուած: Վարագոյրին մէջտեղ կար հսկայ խաչ մը, նաեւ երկու փոքր խաչեր, Յիսուսի հետ խաչուող աւազակներուն համար: Խաչափայտին վրայ Յիսուսի նկարը տակաւին անկատար էր – խուճաշով կարուած չէկ մօրուս մը, գլխին փէշ պսակ: Նոյնպէս անկատար էր աջ կողմի աւազակին նկարը՝ դեռին ձգած խաչափայտին վրայ: Շինուած էր աքաղաղ մը՝ կանչելու դիրքով:

Պապուկին տղան՝ Աւագ, բացատրութիւններ կու տար թէ՝ աքաղաղը Պետրոս Առաքեալի ուրացումի խորհրդանիշն է: Պատմեց որ մէկ տարիէն աւելի է վարագոյրին վրայ կ'աշխատին, որ վարագոյր չինելը իրենց պապենական արուեստն է եղած․ որ վարագոյրը լրացնելու համար տակաւին երկու տարուան աշխատանք եւս կայ․ որ հայրը իր կեանքի ընթացքին շինած է տասը վարագոյրներ:

– Արթնցի՛ր, արթնցի՛ր,– պապուկը իր Թոռնիկը կ'արթնցնէր:

Վարագոյրի արուեստին հմուտ բարի ու առողջ դիմագծով ծերուկ մը, որ իր կեանքին մէջ միայն մէկ մտահոգութիւն ունեցած էր – վարագոյր չինելու իրենց պապենական ժառանգութիւնը իր զաւակին փոխանցել, մանաւանդ որ իր տարիքը արդէն լրացած էր ու աչքերը որոշ նրբութիւններ այլեւս չէին տեսներ: Հակառակ իր տկարացած աչքերուն՝ նկարի մը կենդանի արտայայտութիւն տուողը միշտ ան կ'ըլլար: Զգիտես՝ ինչպէ՞ս կ'ընէր, որ աչքերուն մէջ ասեղով մի քանի թելեր աւելցնելով կամ պակսեցնելով եւ երեսի կտորը մի քիչ չոկելով՝ դէմքին արտայայտութիւնը կը փոխէր, այդ ձեւով Յիսուսի դէմքին անմեղութիւն կու տար, իսկ աւազակի դէմքին մեղաւոր արտայայտութիւն:

Թոռնիկը կը դժուարանար արթննալ ու ձեռքով քիթն ու աչքերը կը ճմռտէր:

– Էհ, էն աշխարհը ի՞նչ կայ չկայ, – հարցուց պապուկը իր խորունկ ձայնով:

Հարցուց Վարդաձորի կռուին, մանաւանդ սպիտակ ձիաւորի մասին:

– Հա, ինչպէս կ'երեւի, Մարտիկը օր մը դէմ դէմի պիտի գայ Հաճի Մուսային հետ, – աւելցուց պապուկը: – Է՜հ, որ մեր լաած, մեր գիտցած տղան է, էն ժամանակ Հաճի Մուսայի գործը բուրդ է:

Իսկէմլիի վրայ նստած՝ Մարտիկ յայտնեց ,որ Վարդաձորի կռուին կ'երթայ, իսկ սպիտակ ձիաւորի մասին ոչինչ ըսաւ:

Տան հարսը օտարական հիւրին համար սէյնիի վրայ արդէն պատրաստած էր ընկոյզէ անուշեղէն եւ ուտելիք, մինչ Աւագ մկրատով կտորներ կը կտրէր:

Թորթանի բնակիչները, չգիտես ո՞ր տեղէն, կարծես կտուրին վրայէն անցնող հովէն, կարծես մթութեան մէջ շարժող բնութեան տարրերու խորհուրդներով իմացան, որ սպիտակ ձիաւորը խալֆա Հայրապետին տունն է իջեւանած: Ոմանք քարերու ճամբով, ուրիշներ ցանկապատէն վար ցատկելով, առանց իրարու լուր տալու, խալֆա Հայրապետին տան ցանկապատին շուրջ հաւաքուեցան:

Պատուհանին մօտ կապուած էր սպիտակ ձին ու պատուհանէն ճրագին լոյսը ձիու ոտքին վրայ ինկած էր:

– Երեսը լաւ չեմ տեսներ:

– Ձեռքը շարժեց, Թոռնիկին բան մը տուաւ:

– Խալֆան մօտը կեցած է:

– Փոքրիկը իր ծունկերուն վրայ առաւ:

– Ես բան չեմ տեսներ, – կամաց մը խօսեց տարեց պառաւ մը: – Աղջի՛, ականջին յուլունքը կ'երեւի՞:

– Չէ, Հաճի Մէր, երեսը լաւ չերեւիր:

– Փոքրիկին բան մը կը պատմէ:

– Խալֆա Հայրապետ ոտքի ելաւ, Մարտիկին բան մը կը խօսի, հարսն ու տղան անոր շուրջ կեցած: Կարծես նոր ճանչցան, որ իրենց տան մէջ իջնողը սպիտակ ձիաւորն է:

– Մարտիկ ոտքի ելաւ, պատուհանին մօտեցաւ ու նորէն իր տեղը նստաւ:

– Կ'երեւի դուրսը կապուած ձիուն նայեցաւ:

(Շար․ 265)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Նուպար Գիզիրեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պարկիրճեան եւ աղջիկը՝ Սիլվի, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Սերժ Գիզիրեան եւ աղջիկները, Տէր եւ Տիկին Ժան Գիզիրեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԳԻԶԻՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Նալպանտեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Մարտ 1, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

———×———

Նիւ Եորքի Կեսարիոյ Վերաշինական Միութեան նախագահ՝ ազգասէր, հայ – րենասէր եւ Մատենադարանին թանկա – գին հնութիւններ նուիրած՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին հոգեհանգիստը կը կատարուի՝ Փարիզի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ, Մարտ 1, Կիրակի առաւօտ, ժամը 11-ին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին ազգականներն ու յիշատակը յարգող հայրենակիցները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Թ. Պետիկեանի, Տիկին Ագնիւ Պօյաճեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի եղբօր, զաւկին, աներձագին եւ ազգականին՝ Արթիւր Պօյաճեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՄԵՐԳ

ԵՐԵՒԱՆԻ

«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

L'UCFAF et La JAF Présentent

Quatuor KOMITAS et Loussiné ZAKARIAN

- Lundi, 2 Mars,, à 20h.30: VALENCE Théâtre Municipal, Pl. de la Libération
- Mardi, 3 Mars, à 20h.30: ROMANS; Centre St. Hippolyte.
- Jeudi, 5 Mars, à 20h.30: LYON; Eglise Notre - Dame de la Guillotière, Boulevard des Tchecoslovaques.
- Vendredi, 6 Mars, à 20h.30: GRENOBLE; Eglise St. Bruno, Pl. St. Bruno.
- Samedi, 7 Mars, à 20h.30: MARSEILLE; Abbaye St. Victor.
- Dimanche, 8 Mars, à 20h.30: NICE; Eglise Réformée de Nice, Boulevard Victor Hugo.
- Mercredi, 11 Mars, à 20h.45: PARIS: Eglise St. Louis des Invalides, Esplanade des Invalides.

— Au Programme: —

BACH - HAENDEL - BEETHOVEN - GOUNOD - MOZART - KOMITAS - SPENDERIAN - KHATCHATRIAN - MIRZOYAN - CHOSTAKOVITCH et des Chants liturgiques.

Billets en vente: Pour Paris.-
— Centre UCFAF - JAF, tous les jours; 6, Cité Wauxhall, Paris 10e: 208.76.49
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise; 523.24.97.
— Daniel Djizmedjian: 31, Rue Paul Déroulède, Bois - Colombes; 781.09.72
— ROYAL TOURISME: 10, Rue Royale, Paris 8e, 260.31.84
et auprès des membres des nos Associations.

DANS LE CADRE DES FESTIVITES DU 60e ANNIVERSAIRE LA CROIX ROUGE ARMENIENNE présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR

Film parlant français

d'après le célèbre roman historique de SERO KHANZADIAN

Dimanche, 1er Mars

à 20 h. 30 précises

CINEMA COSMOS

76, Rue de Rennes, 75006 - Paris

Métro: Saint Sulpice

Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:
— Ets. K. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise, Paris 9e
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise, Paris 9e
— Restaurannt EREVAN: 29, Rue Bergère, Paris 9e
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN - 985. 36. 53
— SAGHATELIAN - 854. 35. 74

Service d'autocars de la Gare de Colombes à 19h.15 et Bois-Colombes à 19h.30.

×

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29-ին:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, 28 Փետրուար, ժամը 21-ին՝ եկեղեցւոյ սրահը:

UNION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԵԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de

CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Réservation: ANTREASSIAN Garbis: 5 28. 64.67 — *GASPARIAN:* 236.48.19

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid — Alfortville
M. C. A. — MUSIQUE

«La musique: langue universelle et patrimoine des peuples».
En prelude au Festival de musique d'Alfortville (15 au 26 Mai) organisé par la Municipalité et les associations culturelles de la Ville, sous la direction artistique d'IVRY GITLIS, et dans le cadre de la création d'une Ecole arménienne de musique, la M.C.A. vous propose:
Le Jeudi, 26 Février, à 20h.45 précises

un Concert Exceptionnel

Sous la direction d'ALEXANDRE SIRANOSSIAN
de l'Ensemble Instrumental de Romans
Au programme: ALMASSIAN, HAYDN, HAROUTOUNIAN, KOMITAS, VIVALDI
En l'Eglise Notre-Dame d'Alfortville - 3, Rue Jules Cuillerier (près de a Mairie)
BILLETS A LA M. C. A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգն. Միութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է.— Այրի Տիկին Արշալոյս Ճէնազեանէ 300 Ֆ. իր ողբ. ամուսնոյն՝ Վահրամ Ճէնազեանի մահուան առթիւ. եւ նոյն առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.— Օր. Սիրարփի Աճէմեան 200, Տիկին Ալիս Տէյիրմէնճեան 50, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Գըրմըզեան 200, Տիկին Արփինէ Սէֆէրեան 150, Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէքեան 100 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի օր, 26 Փետրուար.—

Տօն է Սրբոց Վարդանանց Զօրավարացն մերոց՝ Հազար Երեսուն եւ վեց վկայիցն, որք կատարեցան ի Մեծի Պատերազմին (451 Թ.):

Նոյն օրը, տօնն է նաեւ անուանակոչութեանն ՎԱԶԳԷՆ Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, ներկայ գտնուելու Պատարագին, եւ ներշընչուելու Վարդանանց հաւատքով:

UGAB - JEUNES OUVERTURES

CONCERT EXCEPTIONNEL
par L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL DE ROMANS
Sous la Direction de
Alexandre SIRANOSSIAN
le Vendredi, 27 Février, à 21 h.
Au programme: TELEMANN, HAYDN AGADJANIAN, MIRZOYAN et KOMITAS
Participation aux frais: 35 F.
Réservation: UGAB; Tél. 520.03.18

×

Samedi, 28 Février, de 21h.30 à l'aube

GRAND BAL DU MARDI GRAS

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Concours de déguisements
Ambiance de Carnaval
Musique et Lumières
Réservez dès maintenant vos tables en téléphonant à l'UGAB: 520.03.18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

"GRANDE SOIRÉE COSTUMÉE"

Samedi, 28 Février, de 22 h. à l'aube
Concours de Costumes.
Réservation:
Maison de la Culture Arménienne
Tél.: (91) 50. 15. 09

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

PELERINAGE A JERUSALEM

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

DU 20 AU 27 AVRIL 1981

Avec la participation du Père Norvan ZAKARIAN

Départs: PARIS, LYON et MARSEILLE.

Visites et cérémonies religieuses à Jerusalem, et Circuit comprenant: Mer - Morte, Jericho, Tibériade, Nazareth, St. Jean d'Acre, etc....

PRIX: 3990 F.

(Demandez-nous le programme détaillé).

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26
JEUDI
26 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.851

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.851

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ -ՈԳԻՆ-

Աւելի քան հազար հինգ հարիւր տարիներ Վարդանանց Ոգին քալեց Հայոց պատմութեան այլազան ուղիներով: Ժողովուրդին հետ անցաւ երկրէ երկիր, արձագանգեց հայ մարդուն սիրտին մէջ, զինեց բազուկը հայ զինուորին: Դարերու կնիքով դարձաւ աւելի գեղեցիկ, աւելի խորիմաստ: Ճառագայթեց եւ թագաւորեց հոգիներու վրայ: Փոշի չնստաւ: Ստուեր չհագաւ: Ընդհակառակն մաքրեց ու պայծառացուց փոշոտած եւ մթագնած միտքեր: Միշտ արթուն պահեց ազգային արժանապատուութեան նախանձախնդրութիւնը: Միշտ օրհասական պահերուն համախմբեց Հայը որպէս՝ Մէկ Ազգ, Մէկ Ապագայ:

Աւարայրներ 451-էն 1918 եւ մեր օրերը կ'ակօսեն մշտագնաց ընթացքը Հայոց պատմութեան: Ամէն ազգային աղէտ փորձութիւն մըն է: Ամէն ազգային իտէալ հաւաքական կամքի արտայայտութիւն մըն է:

Եթէ պատմական դէպքերը չեն կրկնուիր, պատմութիւնը սակայն կը նորոգուի: Պատրաստ ըլլալու համար վաղուան անակնկալները դիմագրաւելու, մեր պատմութիւնը Վարդանանց Ոգիով շաղախուած ու կառուցուած կը պահանջէ այսօր, Հայրենիքէն թէ Սփիւռքէն, կեանք եւ գործ:

Վարդանանց Ոգին չօշափելի արտայայտութիւն կը գտնէ մեր առօրեայ կեանքին մէջ՝ եթէ գիտակցինք մեզի սպառնացող վտանգներուն եւ տոկալու դաւանանքը եւ կամքը ամէնօրեայ կեանքի եւ գործի վերածենք մեզի համար: Որեւէ ժամանակէ աւելի դժուար է մեր գոյապայքարը: Նուիրական դատը հայ ազգին կը պահանջէ հաւաքական կամքը միշտ պիրկ լարել: Բիւրաւոր նահատակներու մահուան գինը պահանջելու պարտքն ունեցող՝ իրաւատէրն ըլլալ: Քարերու եւ աւազներու վրայ արձանագրուած Մեսրոպեան տառերուն՝ պահապանը կանգնիլ: Զտարուիլ սանձարձակ հեշտութիւններով: Ազգային ամէն նախաձեռնութիւն պէտք է դառնայ կեանքի նոր, աւելի զգաստ, աւելի ինքնախոհ եւ իմաստուն ուղիի մը մէջ մտնելու խթան:

Վարդանանց Ոգին մեզի կը սորվեցնէ հայ ցեղին սիրովը հրկիզուիլ, ապրիլ ու մեռնիլ Հայօրէն, ապրիլ ու մեռնիլ գաղափարի եւ իտէալի համար: «Մահ իմացեալ անմահութիւն է» ըսաւ Եղիշէ, ականատես քնարերգուն Աւարայրի Դիւցազնամարտին: Հայուն անմահութիւնը իր ստեղծագործ ոգին է, իր հանճարն է, իր լեզուն է, իր մշակոյթն է, իր հողն է: Որքան հայկական կեանքով բարախուն ըլլան, որքան հայկական ըստեղծագործութիւններով հարուստ ըլլան մեր օճախները այնքան իմաստաւորած կ'ըլլանք մեր պատկանելիութիւնը այնքան յաւերժացուցած կ'ըլլանք Վարդանանց Ոգին:

Նահատակներու զաւակներ, թոռներ ենք: Դեռ երէկ մեր սիրելիները յոյսի եւ անմահութեան մէջ փակեցին իրենց արցունքոտ ու յոգնատանջ բիբերը, ոտնակոխ հայրենի կտակ մը ունէին փոխանցելիք: Վարդանի կտակը: Այդ կտակը անգամ մը եւս Հայուն արիւնով մկրտուած, արիւնը քաջ նահատակներուն կը փոխանցուի այսօրուան եւ վաղուան սերունդներուն որոնք սրբազան պարտականութիւնն ունին հաւատարիմ մնալ: Հաւատարիմ մնալ իրենց հայ մարդու կեանքով եւ գործով:

Այս կը թելադրէ Վարդանանց Ոգին:

Կ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍՊԱՆԻԱ

Թագաւորին ճկունութիւնը՝ ամրապնդուած

Ինչպէս կը հաղորդէինք մեր երէկուան թիւին «վերջին ժամ»ով, գնդ. Անթոնիօ Թեխերօ տեղի կուտար Երեքշաբթի ցերէկ իսկ, ազատ կ'արձակէր 17 ժամէ պատանդ բռնած 350 երեսփոխանները եւ գլանիկ մը վառելով կ'ըսէր Քորթէսէն ելլող երեսփոխաններուն «հիմա, կրնաք հանգիստ դուրս ելլել, ես՝ 20-էն 30 տարի կ'ուտեմ»...:

Այսպէս վերջ կը գտնէր Ֆրանքիզմի կարօտէն այրող այս զինուորականին պետական հարուածը, որուն արդիւնքը իր նախատեսածէն բոլորովին տարբեր էր: Դեռ առտուն կանուխ Թեխերօ կը մերժէր յանձնուիլ բայց երբ իրեն ընկերացող 150 քաղաքային պահակներէն 31-ը՝ կը յանձնուէին ոստիկանութեան, ինք ալ այլեւս կը հասկնար թէ շարժումը ձախողած է: Պայման կը դնէր միայն որ պատուաւոր ձեւով կատարուի յանձնումը՝ լուսանկարիչ չըլլայ, իրմէ բարձրաստիճան սպայի մը յանձնուի եւ աստիճան չունեցող քաղաքային պահակները չհետապնդուին:

Այս ամբողջը, ամէն պարագայի մէջ, անակնկալօրէն եկաւ օգտակար ըլլալու թէ երկրին ժողովրդավար վարչակարգի մը պահպանման եւ թէ Խուան-Գարլոսի հեղինակութեան ամրապնդման: Թագաւորին համար ալ փորձաքար մըն էր, որ թոյլ տուաւ իրեն գիտնալու թէ բանակը հաւատարիմ է օրինաւոր իշխանութեան, եթէ նոյնիսկ բոլորովին գոհ չէ: Մնաց որ Թեխերօ, տեսակ մը Տոն-Քիխոթ, համակրութիւնը չի վայելեր Սպանացիներուն հակառակ անոր որ, ըստ իրազեկներու, որոշ գետնի մը վըրայ մարմնացումն իսկ է սպանականութեան:

Դեռ հարցերը չեն լուծուած, անշուշտ, Սպանիոյ համար եւ այս «վտանգէն» ետք, որ ծառայեց իրեն, Խուան-Գարլոս ուրիշ շատ հոգեր ունի եւ հաւանաբար իրեն դեռ շատ առիթներ տրուին փաստելու թէ երիտասարդ արքայ՝ պիտի կարենայ միշտ շարունակել ժողովրդավարութեան ճամբան 30 տարուան մենատիրութենէ ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ 70 քիլոմեթր արեւմուտք՝ Կորնթոս երկրաշարժ մը պատահած է Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի լուսնալիք գիշերը, 6,6 ուժով Ռիխթէրի աստիճանին վրայ, գոհէն աւելի ահաւոր խուճապ մը ստեղծելով: Չորեքշաբթի առտու, հեռաձայնային կապերը խզուած էին եւ կարելի չէր յստակ գաղափար մը ունենալ: Առաջին լուրերու համաձայն 12 մեռեալ կար, 40 վիրաւոր բայց Աթէնքի ամբողջ ժողովուրդը փողոց իջած էր եւ գիշերը բացօթեայ անցուցած հակառակ օդին: Կորնթոսի շրջանը 150 տուներ փլած էին, 2 պանդոկ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ, զինուորական դատախազ մը 14-էն 36 տարի բանտարկութիւն պահանջեց Նէճմէտտին Էրպաքանի դէմ, ամբաստանելով որ ուզած է իսլամական պետութեան մը ծնունդ տալ: Առաջին լուրջ ամբաստանութիւնն է, որ կ'ըլլայ քաղաքական պարագլուխի մը դէմ, զինուորական իշխանութեան գալէն ի վեր (Սեպտ. 12): Դատախազը նաեւ 2-էն 17 տարի բանտարկութիւն պահանջած է Էրպաքանի 33 հետեւորդներուն համար, մէջն ըլլալով Միլլի Սէլամէթ կուսակցութեան 17 երեսփոխանները: Կը յիշուի թէ Աթաթիւրք, որուն 100-ամեակը կը տօնուի այս տարի մեծ շուքով, ջնջած էր իսլամական օրէնքը, երբ 1923-ին կը հիմնէր արդի Հանրապետութիւնը: Կրօնքի ազատութիւն կայ եւ պետութիւն ու եկեղեցի բաժնուած են:

ՀՌՈՄԻ, Ֆիումիչինոյի օդակայանը հրացանաձգութիւն մը եղած է Երեքշաբթի գիշեր, միջազգային բաժնի ժամանումներու սրահը: Ըստ իտալական մամուլի Իթալիա գործակալութեան, Ալժէէն ժամանող Լիբանանցի եւ Լիբիացիներու վրայ կրակ բացած են թմբեցուցիչի վաճառքով զբաղողներ, բայց աւելի ուշ ԱՆՍԱ գործակալութիւնը կ'ըսէր թէ 5-րդ յարձակող մը յայտնած էր թէ լիբիական յեղափոխութեան մէկ հաշուեկն է եւ գործած են Քատաֆիի մէկ թշնամիին դէմ: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ պատճառը, եղածը հաշուեյարդար մըն է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ փետրուար 25-ին լոյս տեսաւ ընկերվարական նոր օրաթերթին առաջին թիւը՝ Քոմպա Սօսիալիսթ, 16 էջ թապլօյիտ ծաւալով: Պատասխանատու խմբագիր-տնօրէնն է՝ Քլոտ Ժերմոն, որ յայտնեց թէ ինքնաբաւ ըլլալու համար նախատեսուած է շատ սեղմ պիւտճէ մը՝ 15 միլիոն, պէտք ունին 20 հազար բաժանորդի եւ 10 հազար հատավաճառի (արդէն 13 հազար բաժանորդ ունին Ա. թիւէն): Առաջին թիւին մէջ Ֆրանսուա Միթերան հարցազրոյց մը շնորհած է, ուր կը յայտնէ թէ իր առաջին մտահոգութիւնն է՝ գործատեղծումը: Վեց միջոցներ կ'առաջարկէ վերջ տալու համար գործազրկութեան համար մսխուած 35 միլիառին:

ՃՈՐՃԹԱՈՒՆԻ (Միացեալ-Նահանգներ) համալսարանը մերժած է լիբիական կառավարութեան 641 հազար տոլարի նուէրը, ետ դրկելով չէքը, որովհետեւ այդ երկիրը զօրավիգ է ահաբեկչութեան: Այդ գումարը սահմանուած էր արաբ մշակոյթի ամպիոն մը հիմնելու, որ այսուհանդերձ կը հիմնուի, ըսած է համալսարանի տեսչութիւնը զեկոյցով մը, համալսարանին իսկ դրամով:

ՄԵԾՆ-ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ գահաժառանգ իշխանը՝ Շառլ, 32 տարեկան վերջապէս որոշեր է ամուսնանալ ի մեծ երջանկութիւն թեկնածուին՝ Լէյտի Տայանա, 19 տարեկան եւ ի վերջնական յուսախաբութիւն Եւրոպայի բոլոր ամուրի իշխանուհիներուն...:

«ԵՐԲԵՔ ՉՄՈՌՆԱՆՔ ՀԻՐՈՇԻՄԱՆ» ըսած է Պապը, որովհետեւ «յիշել անցեալը կը նշանակէ յանձնառու ըլլալ ապագային համար»: Այս քաղաքը այցելելէ օր մը առաջ, Յովհ. Պօղոս Բ. տեսնուած էր Հիրօ-Հիթօ կայսեր հետ:

ՖՐԷՆԻ բանտը շատ տարօրինակ բան մը պատահած է առջի օր, երբ մահապարտ մը՝ Ֆիլիփ Մօրիս կրակ բացած է բանտապահի մը վրայ, ատրճանակով, ինչ որ առնուազն անհասկնալի է: Ուրկէ՞ ունէր այդ զէնքը եւ ի՞նչ էր հետապնդած նպատակը, ծանօթ չէ: Վիրաւորուած բանտապահը բաւական ծանր վիճակի մէջ, փոխադրուած է Քրեթէյի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը, ուր գործողութեան ենթարկուած է:

ՊԼՊՈՒԼՆ ԱՒԱՐԱՅՐԻ

Ո՞նց գաս իմ լուսնակ հեզիկ ու հանդարտ
Համասփիւռ լուսովդ ի լեռ, ձոր եւ արտ,
Եւ ի Նահապետս՝ որ մըտօք մոլար
Գիշերաժամիկ ժուռ գամ յԱւարայր,
Ուր քաջ ու անճրման հարք մեր
հայկազունք
Ընկան զէտ հսկայ, կանգնեցան
զուարթունք.
Մի՞թէ գաս սփռել ոսկերաց սրբոց
Ձիւնափայլ ամպէդ ոսկեթել ծածկոց,
Թէ ճերմակ ճակտիդ՝ թէպէտ և պայծառ՝
Քաջացն արեանէն կապե՞ս կարմիր վառ.
Թէ լըռիկ մընջիկ ափշի՞ս տակաւին,
Թէ ի՛նչպէս ընկաւ Վարդանն ահագին,
Մահու սեւ բստուերն ի սիրտ թշնամեաց,
Ձիոցին ձգելով յերկին առ Աստուած:

Դու այլ ո՛վ Տղմուտ տրտում ու արիւնոտ,
Որ լալով ոլրիս ի մէջ շամբերուտ,
Եւ հովիկդ՝ որ գաս ի Մակուայ քարէն
Կամ ի ծեր Մասեաց սրբազան սարէն,
Դու այլ ինձ նըման դողդող եւ երեր
Թոյլ թեւօք անցնիս սարեր ու ձորեր,
Անտառէ անտառ տերեւէ տերեւ
Կոծկոծելով գաս ի դաշտիս վերեւ,
Զայս մաշած շընչիս վերջին հառաչանք
Ջըգել ի Հայոց սրտից արձագանգ:

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սրտերու,
Խօսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
Երգէ պլպուլիկդ երգէ ի սարէդ,
Զանմահ քաջքն Հայոց՝ երգէ՛ հոգւոյս
հետ.
Թադէի վանուց ձէնիկդ ինձ դիպաւ,
Սրտիկս՝ որ ի խաչն էր կից՝ թունտ
առաւ.
Ի խաչին թեւէն թըռայ ու հասայ
Գըտայ զքեզ ի դաշտ քաջին Վարդանայ.
Պլպո՛ւլ, քեզ համար մեր հարքն ասացին
Թէ չէ հաւ՝ պլպուլ մեր Աւարայրին.
Եղիշեայ հոգեակն է քաղցրազրուցիկ
Որ զՎարդան ի վարդըն տեսնու կարմրիկ.
Ջըմեռն յանապատ կու գնայ կայ ի լաց,
Գարունն յԱրտազ գայ ի թուփ
վարդենեաց,
Երգել ու կանչել յԵղիշէին ձայն՝
Թէ պատասխանիկ մ'արդեօք տա՞յ
Վարդան:

Թէ կիսահոգի պլպուլիս նըման
Ջէնիկս հասնի ձեզ, որդիք Թորգոմեան,
Որդի՛ք, որոնց հարք քաջք ու առաքինիք
Լըցուցին զդաշտեր գրքեր ու գերկինք.
Թէ ի ծով սրտիդ կաթիլ մ'արունիկ
Կաթէ Հայ ադիւրըն կամ Պահլաւիկ,
Թէ զփառքն հայրենեաց ձեզ այլ գըրէք
փառս,
Հետ Նահապետիս ելէք ի յԱրտազ:

Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ ԽԱՂԻՆ, Ի՛Ր ԴԱՇՏԻՆ ՎՐԱՅ...

Փետր. 20-ին Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած են ոտնագնդակի խորհրդային բաժակի երեւանեան խմբակի առաջին խաղերը: «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ տեղի ունեցած է «Արարատ» բարձրագոյն խումբի եւ Կոստրոմայի «Սպարտակ» երկրորդ դասակարգի խումբի հանդիպումը: Ըստ խումբերու որակումին, ակնկալելի էր «Արարատ»ի տղոց յաղթանակը, սակայն Կոստրոմացիները խաղի սկիզբէն իսկ գրոհի անցնելով դեկը ձեռք առած են: Առաջին իսկ վայրկեաններուն փենալթի մը շնորհուած է հակառակորդին, սակայն շնորհիւ «Արարատ»ի բերդապահին փենալթին կոլի չէ վերածուած: Առաջին կիսախաղի աւարտին հիւրերը կրցած են կոլ մը նշանակել, եւ այդպիսով հանդիպումը վերջ գտած է «Սպարտակ»ի յաղթանակով (1 - 0):

×

Արտաշատ եւ Հոկտեմբերեան տեղի ունեցած խաղերու արդիւնքներն են՝ «Մետալիստ» - ԲՍԱ 1 - 0, «Տորպեդօ» - «Ռոտոր» 2 - 1 :

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔԸ
ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Աւկէ 1530 տարիներ առաջ արձանագրուած պատմական ճակատամարտը՝ Տղմուտի ափին, վերջին հաշուով պարզ Թուական մը կրնայ նկատուիլ: Նոր պարտութեան մը յիշատակութեամբ:

Այլ սակայն, մեր բովանդակ պատմութեան մէջ Թուականը կը մնայ իբրեւ խիզախումի արտայայտութիւն: 451-ը վերածելով ազգային ինքնագիտակցութեան հասած ժողովուրդի մը ըմբոստ խրոխտին մէկ ակներեւ ժայթքը: Ընդդէմ բռնութեան, կաշկանդող ուժերու: Վարդանանց տօնը նախ և առաջ կը պահպանէ արտայայտութիւնը հինէն դէպի նոր, ժամանակները պայմանաւորող ցեղային հաստատումին. — Ես կամ ու պիտի մնամ:

Որովհետեւ, պէտք չէ մոռնալ, թէ մեր անցեալի էջերուն մէջ, Գ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ Ե. դար, ազգային, հաւաքական մտածողութիւն մը գոյացաւ: Ինքնուրոյն, ինքնատիպ: Ազգի մը Ես-ին հաստատումով: Լեզու, տառ, մշակոյթ: Նաեւ՝ քաղաքական ըմբռնում:

Ոսկեդարը ամէնէն առաջ ազգի մը հոգեկան - մտաւոր ոլացքը եղաւ: Եւ այս ի նպաստ դիմագիծի մը կաղապարումին:

Սասանեան հարստութեան հիմնադիրը՝ Արտաշիր իշխան, անոր յաջորդները Շապուհ Ա. եւ Շապուհ Բ. Երկարակեաց, մինչեւ Յազկերտ Բ. կրօնքին եւ լեզուին ճամբով փորձեցին իրականացնել երբեմնի Աքեմենեան կայսրութիւնը: Քանդելով օրուան Արեւմուտքը՝ Հռոմ - Բիւզանդիոն:

Այս վերջնոյն համար, Հայաստան նոյնպէս կամուրջ հանդիսացաւ: Ո՛չ աւելի եւ ո՛չ պակաս: Նոյնքան դիւրաւ ոտնահարելի, նոյնքան հեշտ ընկճելի: Հետեւաբար՝ ենթակայ ձուլուելու, տարրալուծուելու:

Վարդանանքը՝ Ոսկեդարեան գիտակցութիւնը պարզեցին: Մշակոյթը զէնքի ուժով պաշտպանելու ձգտումը արտայայտեց: Երկու կայսրութիւններու միջեւ ծուարած փոքր, այլ գիտակից ազգ մըն էր, որ ճգնեցաւ տառով եւ Թուրով իր ինքնուրոյն դիմագիծը պարտադրել, սահմանել իբրեւ ազգ, ազգութիւն եւ իբրեւ հայրենիք:

Տղմուտի ճակատամարտը մեր գոյատեւումին մէկ նշանակալից երեսը պարզեց: Ակներեւ կերպով:

Հաւատքով եւ լեզուով մնալ Հայ: Գոյատեւել այդ նկարագիրով: Այդ պարունակով եւ կաղապարով:

Մեր պատմութիւնը վկայարան մը եղաւ այս ուղղութեամբ: Մենք միշտ գիտցանք նոյն խրոխտ եւ արի կեցուածքը ցուցաբերել բոլոր ճնշիչ ուժերուն դէմ: Բոլոր ժամանակներուն: Առանց ընկըրկումի, դասալքումի:

Վարդանանց տօնը, ինչպէս անոր նախորդող եւ յաջորդող բոլոր խոյանքները, վճռական կամքի մը արտայայտութիւնները հանդիսացան: Հաստատեցին ազգի մը ապրելու եւ գոյատեւելու կամքը:

Այսօր եւս ազգովին, մե՛նք գոյատեւման պայքարի մէջ ենք: Ա՛յս եւ այլ ափերուն վրայ: Յազկերտները չեն անհետացած: Դիմագիծ եւ գոյն փոխած են միայն: Հրապարակի վրայ կը մնան նոյն գեր - պետութիւններու քաղաքականութիւնները՝ փոքրը մեծին մէջ ձուլելու ակնյայտնի ձգտումները:

Վարդանանց տօնը, ուրեմն, միայն Թուական չէ: 1500-էն աւելի տարիներու ետ դարձով: Տուեալներու եւ մանրամասնութիւններու յիշատակումով:

Տղմուտը աշխարհագրական իմաստով կը մնայ հեռու - հեռաւոր վայր: Աւարայրը՝ Թուականի ըմբռնումով կը դառնայ յոյշ: Բայց Վարդանանքը՝ իբրեւ ոգի եւ ձգտում, իբրեւ ազգային հանգանակ, կը պահէ իր դրօշմը բոլոր սերունդներուն համար անխտիր:

Վարդանանցը գոյամարտի մը սահմանումն է: Այդպէս եղաւ երէկ, այդպէս է նաեւ այսօր: Վաղը՝ նոյն հանգրուանն է:

Լեզու, մշակոյթ մեր գոյատեւումին կռուաններն եղան եւ դեռ կը շարունակեն մնալ:

Քաղաքական անկախութիւնը՝ նոյնպէս:

Երէկ և այսօր, Վարդանանց տօնը կը մընայ իմաստաւորական տարազ, ըմբռնում, ազգային խտէալ: Նոյն բովանդակութեամբ. — Ես կամ ու պիտի մընամ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»

ՎԱՍԱԿ ԵՒ ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Ներքին յարկարաժիններից մէկի օթեւանում, որ բացւում էր արեւելահայեաց անդունդի վրայ՝ նստած էր մի սեւազգեստ կին: Նա իր խրոխտ լուրջ սեւ աչքերը յառել էր գրակալի մատեանին եւ նայում էր առանց կարդալու, սուզուած խորը մտքերի մէջ: Նա գլխին ու ճակատին սեւ մետաքսէ չոր է քաշել, որ գըլխանոցի պէս պինդ շրջանակել էր նրա գունատ, մարմարէ ճակատն ու դէմքը: Յօնքերը սեւաթաւիշ ու միացած ազդում էին կամային, մարտնչող մի ոգու թագուցեալ ուժով: Հպարտ քիթը մի տեսակ վեհութեան շուք էր բերում նրա բարձր բռնած դէմքին:

Սակայն զննող հայեացքը կարող էր նկատել նրա խոհուն աչքերում թաքնըւած այն խոր թախիծներից մէկը, որ մշտական լինելով՝ մաշում են ծածուկ եւ չթուլացող ուժով:

Ներս մտաւ մի բարձրահասակ ու չորացամաք կին եւ եռանդուն, խուզարկող հայեացքով սուր նայեց տիկնոջը:

— Հա, դո՞ւ ես Զվիկ, հարցրեց տիկինը:

- Վարազդո՛ւխտը. — բազմանշանակ աչքով արեց Զվիկը եւ մի կողմ քաշուելով՝ նայեց դրան կողմը, որտեղից պիտի մտնէր եկողը. —

— Հրամայի՛ր, իշխանուհին այստեղ է:

Ներս մտաւ մի նրբամարմին սեւաւ ու գողտրիկ, բաւական երիտասարդ կին, որի փղոսկրեայ նուրբ - դեղնաւուն դէմքին գծուած յօնքերն անփայլ սեւամուր գծերով իրենց ձեռների տակն էին առել նրա խումար աչքերը: Նա գեղեցիկ էր խելքահան անելու չափ: Կակաչի միջի սեւութեան երկար թարթիչները բացուխուփ լինելիս՝ թափահարում էին օդը ծիծեռնակի թեւերի պէս: Նա ճկուն էր, վայրի կատու, խիզախ, գիշատիչ:

Տեսնելով նրան՝ տիկինը թեթեւ կըծկեց դէմքի մկանները, բայց իսկոյն ճըմլեց այդ կծկումը եւ տխուր ժպտաց: Վարազդուխտն իսկոյն մօտեցաւ եւ գըրկեց տիկնոջը:

Յետոյ նայելով մատեանին՝ շշընչաց.

— Էլի՞ մատեան ես կարդում Փառանձեմ տիկին:

Տիկինը ներքին անհանգստութեամբ նայեց Վարազդուխտին եւ լռեց: Սակայն սա զգալով տիկնոջ ներքին խռովքը, որ ըստ երեւոյթին նրան այլ առիթներով ծանօթ էր՝ ուզեց խօսելով խլացնել.

— Իսկ ո՞ւր են Բաբիկն ու Ներսիկը:

— Չգիտեմ, — որսի են գնացել նետաձգութեան, — ասաց եւ շարունակեց անհանդիստ նայել Վարազդուխտին Փառանձեմ տիկինը:

Նրանք երկար անշարժացան՝ լուռ, իրենց մտքերով պաշարուած, հայեացք հայեացքի:

— Մարզպանը հօ չէ՞ մեկնում այսօր, — հարցրեց Վարազդուխտն անհանգիստ:

— Չգիտեմ, — պատասխանեց Փառանձեմ տիկինը յուզուած:

Այդ միջոցին ներս մտաւ Վասակը: Նա մռայլ նայեց ներս՝ Փառանձեմին ձախ, Վարազդուխտին ձախ եւ առաջ եկաւ կանգնեց օթեակի մէջտեղ:

Զվիկը մնաց իր տեղում եւ լարուած նայեց նրան:

— Ինչո՞ւ ես տղաներին խելքից հանում, — դարձաւ Վասակը Փառանձեմին, — ինչո՞ւ ես մենատեններին ճանապարհ սովորեցնում: Ես նրանց Պարսկաստան եմ տանելու գինուորական կրթութեան: Նրանք կրօնաւոր չեն դառնայ: Եւ ինչ ես քնքշացրել նրանց: Մա՞յրը որն է ... տարութեան մէջ, մօրն ո՞վ է իմացել, հետները տանեն Պարսկաստան, որ ... ռանց մօր չգնան: Պատրաստել տուր երկուսի զգեստները, շուտով ճանապարհ կ՚ընկնեն Պարսկաստան:

Յետոյ առանց սպասելու Փառանձեմի պատասխանին՝ դարձաւ Վարազդուխտին:

— Գնա՛նք...

Այս ասելով արագ շրջուեց դէպի դուռը եւ գնաց: Վարազդուխտը արագ հետեւեց նրան: Փառանձեմը հպարտ բարկութեամբ նայեց նրանց յետեւից:

Զվիկը, որի ազատ վարուեցողութիւն ու ներկայ լինելու իրաւունքը ցոյց էր տալիս, որ նա Փառանձեմի մօտ աւելի մտերիմ, յարգուած ընկերն է քան սպասուհի՝ երբ ներսն էին Վասակը եւ Վարազդուխտը՝ աչքի տակում թաքուն անբարեացակամ նայում էր նրանց եւ մէջ ծածկելու համար իր ներքին խռովքը դուրս էր նայում պատուհանից դէպի անդունդը:

— Մարզպանը տե՞ղ է գնում, տիկին, — հարցրեց Զվիկը խորազննին աչքը Փառանձեմի աչքերին յառած:

— Աստուած գիտէ, — պատասխանեց Փառանձեմը վիրաւորուած, — նրա ինչ ենք մենք իմանում...

Զվիկը չխօսեց Վարազդուխտի մասին չվիրաւորելու համար Փառանձեմի ինքնասիրութիւնը: Բայց երբ նա նայել ... կըեց նրան եւ երկուսի հայեացքներն ի... րար մէջ երկար կանգ առան՝ նրանք ... ւելի հասկանալի խօսեցին իրար հետ ... մասին:

— Բայց կը գնայ մի տեղ, չի մնայ ... կար, — ասաց Զվիկը՝ շարունակելով ... միտքը եւ կամենալով հեռուից ... հանդստացնել Փառանձեմին:

— Գնայ՝ չգնայ՝ ... ասաց տխրաձայն Փառանձեմը:

— Չէ, ինչո՞ւ ես այդպէս ասում, ...

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

Կրկին Ռոպլոյէն անցնելէս ետք է, որ ինծի ստորագրել տուաւ Թաղումի ծախքերու ստացագիրը, 80.000 ֆրանքի մօտ բան մը: Վստահ ըլլալէ վերջ, որ վաղը անպայման դադաղադրութիւնը տեղի կ՚ունենայ: Հրանդին գացի, անկէ անցայ, «Յառաջ»ին ուր Պ. Թոփաքեան, իմ հեռաձայնս չգտնելով, լուր ձգած էր, որ խնդրանքը ընդունուած է:

Կրկին Բալուեանին գացի: Յետոյ պանդոկը ու չեմ գիտեր ինչպէս տուն հասայ, եւ այն ատեն միայն սկսայ մտածել Գրիգորին վրայ:

×

Երկար խողովակ մըն է Նիքոլին մարմինը: Զոյգ տանձի ձեւ կորութիւն մը ետեւը, զոյգ մը մանտարին կուրծքին վրայ, բայց երբ բարակ ու երկայն թեւերը կը շարժին, մարմինը դիւթական պար մը կ՚ըլլայ ու յանկարծ մէկ թեւը վար, միւսը գլխէն վեր կ՚անշարժանայ, այն ատեն կարելի է ըսել «Նիքոլ կը մըտածէ»: (Սովորական օր մը)

×

«Եւ եղեւ»ը «Թեկնածու»ն զարմանալի դիւրութեամբ գրուեցան: Ամիսներէ ի վեր վախով ու դողով փորձեցի «Ասֆալթը» գրել հազիւ այս օրերս կրցայ ձեռք առնել: Այսօր գրեցի հինգ էջ, ժամը քանիէն քանըչորս:

Մինչեւ հիմա չէի հասկնար վերջին անգամ Փարիզ գալուն Շահնուրին ինծի ըսածը (երանի՛ քեզի, որ կրնաս երկար գործեր գրել, ես չեմ կրնար, չեմ կըրնար, շատ կը տառապիմ»):

×

Ուրե՞մն Գրիգորը պատմութեան մէջ մուտք կը գործէ Մինասը սենեակ տանելով: Ի՞նչ պիտի ընեն իրարու երկու հակընդդէմ դիրքի մէջ գտնուող ընկերներ: Իսկ յետոյ ... Եթէ Գրիգոր վէպին մէջ մտնէ, այս անսպասելի քաոսին, ի՞նչ պիտի ըլլայ իր դերը յետագային: Պիտի մնա՞յ թէ մնայ միայն «էփիզոտիք» անձնաւորութիւն մը: Զանձրալի: Բայց միայն Գրիգորը չէ որ անծանօթ կը մնայ ինծի: Նիքո՞լը: Ո՞վ է Նիքոլը, վերջապէս: Իր հակազդեցութիւնները կուգան իր մոլութենէն: Անկէ դո՞ւրս: Ինքը եւ իր կեանքին մէջ: Նիքոլ Հայուն (Մինասին) հայութեան տագնապէն փախչելու միջոցն է, իր այլազանութիւնն է, բանտարկեալ մը: Ազատութեան բանտարկեալը եւ «Ասֆալթ»ը իրարու ձուլելով որոշ դժուարութիւն մը ստեղծեցի ինծի:

Ուրեմն Գրիգորը պիտի մնայ, բայց ի՞նչ պիտի ընէ:

3 Յուլիս. — Գիշերը պարոն Պառնիէին տիպարը մտքիս մէջ հրաշալիօրէն գըծուեցաւ: Մինասին հետ խօսակցութեամբ երկուքն ալ ճշդուեցան: Երանի՜ թէ առաւօտուն գրի առած ըլլայի: Անկարելի է, չեմ գտներ, ինչքան ալ գլուխս մէջ պրպտեմ: Այսուհետեւ պէտք է անմիջապէս արձանագրել:

Նոյնը Գրիգորին պարագային: Գրիգորին ներկայութիւնը կը նեղէ զիս: Ինծի արգելք կ՚ըլլայ գրելու: Իրականութիւնը, նոյնիսկ ձեւափոխուած, անկարող եմ ընդօրինակելու: Ինչ որ հնարուած է, ինչ որ կուգայ պատմութեան ընթացքէն այն տեսակ ջերմութիւն մը կը պատճառէ, որ գրելը կ՚ըլլայ գերագոյն հաճոյք մը: Գրիգորը պէտք է հանել: Աւելի լաւ է Մինաս ինքը ինքն իր մէջ ապրի, ներքին սկսուած մենախօսութեան մէջ, ներքին լեզուով:

×

15 Յուլիս, 1959, Էգըրդա. — Պանդոկները տեղ չկար, կառքը տարինք բլուրին գագաթը եւ գիշերեցինք աստղերուն տակ, ծովուն դիմացը, Սէնդ Աորէֆի բարձունքին վրայ: Վարը Հավրն է մեր ձախին վրայ: Կինս զմայլեցաւ:

— Ալ պանդոկ չեմ ուզեր, կառքին մէջ կը պառկինք աստղերը աչքերնուս մէջ:

Առաւօտը անցուցինք խոտերուն վըրայ երկնցած, կարդալով: Կէսօրէ վերջ գացինք Ֆէգան: Կ՚ուզէի Լիլին տանիլ Ֆէգան՝ վանքը այցելելու համար: Իրականութեան մէջ կ՚ուզէի անգամ մըն ալ տեսնել հեծանիւի արկածիս տեղը 1927-ին:

Երբ Խաչիկ մեկնեցաւ, եղբայրը, Օննիկը, Էգըրդա եկաւ: Շրջակայքը այցելելու համար ինծի հեծանիւ նստիլ սորվեցուց ու մեր առաջին երկար պտոյտը ըրինք Ֆէգան երթալով, բայց Ֆէգանէն առաջ զառիվայրէն երկուքի ճիւղաւորուող ճամբուն եզերքէն փոսին մէջ գլորցայ օդին մէջ հինգ մէթր բարձրանալէ ետք: Հեծանիւը կոնակս վերադարձանք Էգըրդա: Ամէն անգամ որ Օննիկը ինծի տեսնէ, չի կրնար չխորհիլ այդ արկածին վրայ ուրմէ հրաշքով դուրս եկած էի:

(Շար. - 16)

կի՛ն, այ հիմի կը գնայ Պարսկաստան:

– Ի՞նչ անեմ. երեխաներիս էլ կը տանի հետը:

– Է՛, լա՛ւ է, թող թէկո՛ւզ երեխաներին էլ տանի, մենակ թէ գնայ այստեղից, – մի տեսակ ինքն էլ գազազած ասաց Ձվիկը:

Փառանձեմը տխուր ու խոհուն լռեց: Ցետոյ հեզ հեգնանքով խօսեց՝ ասես ինքն իրան.

– Պարսկաստան կը գնայ, հետը կը տանի սրան ... Ձի՞ արել, որ չանի էլ: Պարսկաստան չէ՞ին հինգ տարի առաջ:

Ձվիկը գլխով համաձայնութեան նշան արեց եւ ձեռքերը խաչաձեւելով կրծքին նայեց դուրս, անդունդը:

– Սեւ ու մութ լինէր այն օրը, որ սա նրան չհանդիպէր, – ասաց Ձվիկը՝ արդէն տեսնելով որ խօսքը ինքնիրան բացուեց:

Նրանք չէին խօսում երկար ժամանակ: Ձվիկը կծկուեց մնաց պատուհանի գոգում, երբեմն գաղտնի դիտելով Փառանձեմի դէմքի այլայլումները: Որ Փառանձեմը խորն ապրում էր մի փոքր առաջուայ դէպքը, դա անկարելի էր չնկատել: Վասակն ունէր այդ ձեւերը տան մէջ: Իսկ Վարազդուխտի այցելութիւններն իրենց ամրոց եւ առանձնացումները Վասակի հետ հին բաներ էին: Թւում է թէ Փառանձեմը կամ պիտի բողոքած եւ հեռացած լինէր կամ հաշտուած: Բայց ահա տարիներ տեւում էր այս անհանդուրժելի վիճակը՝ չթուլացող յանդգնութեամբ եւ յամառութեամբ: Մռայլ վարագոյրը ծածկում էր մի անվերծանելի գաղտնիք. Վարազդուխտը՝ Վարազվաղանի, Վասակի փեսայի քրոջ աղջիկն էր: Նա այցելում էր Վասակին այս բարեկամական հանգամանքով: Բայց թէ ինչպէս կարելի էր բացէիբաց ժամերով առանձնանալ Վասակի օթեւանում՝ դա արդէն անսանձ Վասակի բռնակալական յանդգնութիւնն էր:

Ներս մտաւ Ներսիկը: Նա վրդովուած էր եւ տխուր:

– Մօ՛տ արի, – գորովանքով կանչեց իր մօտ Փառանձեմը:

Ներսիկը չմօտեցաւ, այլ գնաց պատուհանի մօտ, կանգնեց Ձվիկի կողքին եւ բռնեց նրա ձեռքը:

– Ո՞վ է նեղացրել, – հարցրեց Ձվիկը:

– Պարսկաստան է տանում մեզ – դողաց Ներսիկը լացակումած, – ի՞նչ գործ ունեմ Պարսկաստան:

– Պարսկաստա՛ն է տանում ... հառաչեց Փառանձեմը, – ձեզ է՞լ ասաց:

– Ես գնացողը չեմ, ես չեմ գնայ, – լաց եղաւ Ներսիկը:

– Տես, է՛ ... ասաց Ձվիկը եւ կշտամբելով նայեց Փառանձեմին:

– Հիմա էլ երեխաներին չի թողնելու ինձ մօտ, – անհանգստացած, տարակուսած ձայնով ասաց Փառանձեմը եւ դարձաւ Ներսիկին, – եկ մօ՛տս, դեռ չգնացի՛ր, մի վախենայ:

– Չեմ վախենում, բայց որ ասում է՝ սիրտս դողում է. ես առանց քեզ ոչ մի տեղ չեմ գնայ:

– Չես գնայ, լաց մի լինի: Ես կը թողնե՞մ որ քեզ տանեն:

– Ասաց՝ հաստատ անպատճառ պիտի գնաք:

Դրան եաեւ խլրտոց լսուեց, զսպուած աղմուկ եւ Բաբիկի բարկացած ձայնը.

– Ձգու՛իր աչքիցս, ճի՛ճո՛ւ, գլո՛ւխդ կը ջարդեմ:

Ձվիկը վազեց այն կողմը.

– Բաբիկ, ի՞նչ է եղել, նե՛րս արի, Բաբի՛կ, – ասաց նա եւ համոզիչ մեղմութեամբ թեւից բռնած ներս բերեց Բաբիկին:

Նրա ետեւից ներս մտաւ պարսկական զգեստով մի երիտասարդ՝ հաստաչուրթ, կապոյտ խփող կասկարմիր դէմքի ուռած այտերով: Նա արագ հայեացքներ նետելով մէկ Փառանձեմի, մէկ Բաբիկի կողմը՝ սպասում էր որ Բաբիկը հնազանդուի եւ զսպուի:

– Քեզ ասացի կորի՛ր, չե՛մ գալիս:

Երիտասարդը դարձաւ Փառանձեմին.

– Տիկին, տէր մարզպանն է հրամայել, պարսկերէնը երկու ամսում վերջացնել. չի գալիս դասի:

Նա խօսեց պարսկերէն:

– Իսկ ինչո՞ւ երկու ամսում, – հարցրեց Փառանձեմը հայերէն:

– Պէտք է Պարսկաստան գնան, – ասաց երիտասարդը պարսկերէն:

– Երկու ամսում պարսկերէնը վերջացնել ... Իսկ հայո՞ց լեզուն երբ սովորենք, – ասաց Բաբիկը:

Դասատուն քիթ ու պռունգը ծռմռեց արհամարհանքով:

– Դուք Պարսիկներին պիտի ծառայէք. ի՞նչ Հայոց լեզու...

Բաբիկը մի քացի տուեց նրան եւ գըլուխը դիպցրեց պատին:

Դասատուն խիստ վիրաւորուած եւ չարութիւնից պայթելով դարձաւ Փառանձեմին.

– Ինչո՞ւ է խփում ինձ: Ի՞նչ ասացի: Շուտով բոլորը կը պարսկանան՝ կը վերջանայ գնայ, – արդէն խոցելու մարմաջով հակաճառեց դասատուն:

– Դու դուրս կորի այստեղից եւ այսուհետեւ չհամարձակուես սրանց դաս տալ, – գոչեց Փառանձեմը դողահար:

Երիտասարդը մրթմրթալով դուրս գնաց:

– Ետ արի՛ – գոչեց Փառանձեմը:

Դասատուն ետ եկաւ:

– Դու քո մրմթմրթոցը կորի՛ր, երբ իմ օթեւանումն ես: Իմացա՞ր:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 1-ին, Փարիզի Սալ տը լա Շիմիի մէջ տեղի կ՛ունենայ Հայ Արիներու տարեկան 50-րդ հանդէսը, մասնակցութեամբ Փարիզի, Ալֆորվիլի, Տէսինի եւ Լիոնի շրջաններուն: Հանդէսը, որ աւանդական դարձած է Միութեան հիմնադրութենէն ի վեր, 53 տարիներ առաջ: Ամբողջ յայտագիրը կազմուած է Արիներէն ու Այենոյշներէն. իրե՛նք են բոլոր դերակատարները:

Հայերէն ներկայացումներ, սկաուտական կեանքէն պատկերներ, հայկական պարեր, նուագ, խաղեր կը կազմեն շատ հաճելի յայտագիր մը: Հանդէսը ամէն տարի յաջող կ՛անցնի: Ընդարձակ սրահը միշտ լեցուն կ՛ըլլայ հայրենակիցներով, բարեկամներով եւ ծնողքներով: Ինչպէս միշտ, ֆրանսական սկաուտական միութեանց պետերը, Փարիզի օտար եւ ֆրանսական սկաուտական խումբերէն ներկայացուցիչներ պիտի գան քաջալերելու Հայ Արիներու ձեռնարկը:

Ներկայ պիտի ըլլան նաեւ սկաուտ պետեր ներկայացնելու համար միջազգային սկաուտութիւնը: Լիոնի շրջանն ալ՝ իր Շրջանային պետով եւ սկաուտներով, կուգայ մասնակցելու այս հանդէսին, որ կը նկատուի ամբողջ Միութեան տարեկան ներկայացումը, գարունէն առաջ, ցոյց տալու Միութեան ձմեռնային գործունէութենէն մաս մը եւ իր կենսունակութիւնը:

Անցեալ շաբաթ Լիոնի շրջանի հանդէսն էր, յաջող եւ ժողովրդական: Մարտ 1-ի կէսօրէ ետք փարիզեան շրջանն է, որ կը ներկայացնէ իր 50-րդ տարեկան հանդէսը, խնամուած յայտագրով: Կը յուսանք որ այս տարի ալ Փարիզի մեր բարեկամները դարձեալ պիտի գան քաջալերելու Հայ Արիներու գործունէութիւնը, 50-րդ տարեկան հանդէսը, հաճելի օր մը անցընելու սկաուտական զուարթ մթնոլորտի մը մէջ, վայելելով շատ գեղեցիկ յայտագիր մը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՖՐԵԶՆՈՅԻ «Հիլթըն» պանդոկին մէջ, Յունուար 17-ին, տեղի ունեցած է Հ. Օ. Մ.ի Քալիֆորնիոյ բոլոր մասնաճիւղերու խորհրդակցական ժողովը: Շրջ. Վարչութեան անդամուհիներէն Ալիս Մաուէնլեան պարզած է ժողովին նպատակը՝ թարմացնել անցեալին աւանդութիւն դարձած հերթական խորհրդակցական հանդիպումները, անդամուհիները իրարու մօտեցնել, գաղափարներ փոխանակել, օգտուիլ փոխադարձաբար մասնաճիւղերու փորձառութիւններէն: Խօսք առած են Միութեան Կեդրոնական եւ Շրջանային Վարչութիւններու անդամներ՝ Աշխէն Քէչիշեան, Խաթուն Բաղրատունի եւ Մագօ Մկրտիչեան: Մասնաճիւղերու ատենապետուհիները ներկայացուցած են իրենց տարեկան տեղեկագիրները: Երեկոյեան ժողովականները մտերմիկ ճաշ մը ունեցած են, որու ընթացքին Խաչիկ Արարատեան լուսապատկերներով ներկայացուցած է Հ. Օ. Մ.ի պատմութիւնը: Յաջորդ առաւօտեան անդամուհիները այցելած են Սողոմոն Թեհլիրեանի յուշարձանը:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍԻ «Տիգրանեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է Հալէպի «Քարէն Եփփէ» ճեմարանի նախկին աշակերտներու աւանդական հաւաքոյթը: Ներկայ եղած են 70 ճեմարանականներ, որոնք յուշեր պատմելով եւ անցեալը վկայակոչելով ստեղծած են ընկերական տաք մթնոլորտ մը: «Քարէն Եփփէ» ճեմարանի Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը, կազմուած 4 տարի առաջ, 30-ի հասնող սաներ կը պահէ Հալէպի ճեմարանին մէջ: Հաւաքոյթի ընթացքին եղած սրտաբուխ նուէրներէ գոյացած է երեք հազար տոլար, ի նպաստ սաներու կրթաթոշակին:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Արագած թաղամասի «Դրօ» ակումբին մէջ, Յունուար 31 – Փետր. 1 եւ Փետր. 7 – 8 շաբաթավերջերը, գումարուած է Լ. Օ. Խաչի 30-րդ Պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ 24 մասնաճիւղերէ մօտ 100 պատգամաւորուհիներու եւ հիւրերու: Օրակարգի վրայ եղած են կազմակերպական, դաստիարակչական – քարոզչական, կրթական, ընկերային, առողջապահական, տնտեսական եւ պիւտճէի հարցեր: Ժողովը ծանրացած է յատկապէս կրթական, առողջապահական եւ ընկերային մարզերու մէջ յառաջիկային վարելիք քաղաքականութեան վրայ: Խօսուած է չքաւոր սաներուն լաւագոյն օգտակար ըլլալու, թերաճ մանուկներու յատուկ տուն ունենալու, ծերերու նեցուկ կանգնելու, վարիչներ պատրաստելու անհրաժեշտութեան մասին: Ժողովը վերջ գտած է նոր Շրջանային Վարչութեան մը ընտրութեամբ: Լ. Օ. Խաչը ունի 24 մասնաճիւղեր, 2144 գործօն, 1920 օժանդակ եւ 400 բարերար անդամուհիներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԼ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Այսպէս, խալֆա Հայրապետի ցանկապատին մօտէն նայողներուն համար Մարտիկի շարժումները առանձինն իմաստ կ՛առնէին:

Հեռուէն մօտեցաւ Գէորգ էմին, սանտրագործը, որ ամէն բան նախապէս գիտցողի պէս գզոյշ ու խորհրդաւոր շշնջաց բաւ ցանկապատի շուրջ հաւաքուողներուն, որ իրենց տուները ցրուին:

– Տան առջեւ հաւաքուիլ լաւ բան չէ, – աւելցուց ան:

Գէորգ էմին այնքան զգոյշ կը խօսէր, որ կարծես ճամբաներուն վրայ շարժող նապաստակներու ականջներուն մէջէն յանկարծ սատանաներ պիտի իջնային ու լուր տանէին կարաւանի ճամբէն անցնող ժանտարմներուն:

Գէորգ էմինի զգոյշ խօսքերուն վրայ, Հայրապետին տան շուրջ հաւաքուողները իրենց տուները ցրուեցան, ու ինք քարի մը վրայ նստած՝ հսկեց, որ անծանօթ ճամբորդ մը եւ կամ կասկածելի մէկը խալֆա Հայրապետին տան կողմը չծռի:

Այդ գիշերն էր, որ ուշ ատեն Թորթանի մէջ նոյնպէս լուր տարածուեցաւ, թէ Կարմրէկը ամբողջ օր մըն է որ կռուի մէջ է, կռուին կը մասնակցին գեղի ճահիլներն ու երկու ֆէտայիները հետ միասին զանազան տեղերէ կրակ կը բանան շրջակայ գիւղերէն հաւաքուող ու կռիւ ընող ժանտարմներուն վրայ: Կարմրէկի օգնութեան կը հասնին Հայեկի ու Թիլի ճահիլները:

Հայեկի կռուողներուն գլուխ անցած էր Ձէրճի Կիրոսը: Երկու ֆէտայիները դուրս կուգան թաքստոցներէն ու կռիւը կը սկսի փողոցներուն մէջ: Նախորդ օրը, կէսօրին, Տէվէպոյինի ճամբէն Վարդածորի կռուին գացող պաշըպօզուքներ, երբ կը լսեն Կարմրէկի կռիւը, իրենց ճամբան կը ծռեն ու Կարմրէկի վրայ կը քալեն Հասան Ալիի առաջնորդութեամբ: Հայեկի, Կարմրէկի ու Թիլի կռուողները անհաւասար կռիւ կը տանին Կարմրէկի ճամբաներուն վրայ եւ թոյլ չեն տար, որ պաշըպօզուքները գիւղ մտնեն:

Այս որ կը լսեն Թորթանի մէջ կ՛ըլլայ աղմուկ ու իրարանցում: Ջորեպան Թաթոս մանաւանդ, երբ կը լսէ, որ Մարտիկ Թորթանի մէջ, մէջտեղ կ՛ըլլայ ու քսան կռուող ճահիլներ ձիերու վրայ կը նստեցնէ:

– Քսան ձիաւոր, քսան ձիաւոր, մէկ պակաս չըլլար. էն ժամանակ սիրտ կ՛ունենամ Մարտիկի մօտ երթալու, – կ՛ըսէր Թաթոս՝ իր կարմիր ձիուն վրայ հեծած:

Ջորեպան Թաթոս, թէեւ 50-ը անց, Թորթանի էն քաջ մարդն էր, կարճ հասակով, ծալ – ծալ գօտի մը մէջքին: Ան քիչ անգամ գիւղ կը մնար. իր ութ ջորիներով միշտ Տիարպէքիրի ճամբաներուն վրայ էր: Կը սիրէր ձի հեծնել, խրնամք տանիլ իր թաւ պեխերուն ու գիտէր լաւ պատմել Ջորեպանի արկածախնդրութիւնները, յաճախ հէքեաթի գոյներ տալով անոնց: Աւելի շատ կը սիրէր զէնքի ու ձիու մասին խօսիլ եւ ընտիր տեսակի ծխախոտ ծխել: Անոր համար Քէօրօղլիէն յետոյ հաւասար չարքի վրայ կ՛իյնային Հաճի Մուսան ու սպիտակ ձիաւորը, թէեւ իր պատմածներուն մէջ կը սիրէր յաճախ քննադատել Հաճի Մուսան:

Ջորեպան Թաթոսին համար Մարտիկը աւելի ուժեղ էր Հաճի Մուսայէն: Ան կը հաւատար, որ եթէ Մարտիկի վրայէն մի քանի տարի ալ անցնի, ան կը դառնայ Հայոց իշխանը: Մարտիկ դեռ շատ ճահիլ էր, եւ որովհետեւ Թաթոս կիները շատ կը սիրէր, յաճախ հէքեաթի կարգ անցուցած էր նաեւ Զէյնապի գեղեցկութիւնը:

Խալֆա Հայրապետի տան մէջ Մարտիկ տան թոնիկը իր ծունկերուն վրայ առած, անոր հետ հեռաւոր լեռներու մասին կը խօսէր, երբ դուրսը լսեց աղմուկ մը ու տնեցիները դուրսէն առին Գէորգ էմինի ձայնը: Մարտիկի դէմքը յանկարծ լրջութիւն մը առաւ, կարծեց որ պաշարուած էր ու դուրս ելաւ լայն ու հաստատ քայլերով: Առաջին մտածումը եղաւ ձիուն վրայ նետուիլ ու հեռանալ Թորթանէն, որ կռուի մը ընթացքին բընակիչները չվնասուին:

(Շար. 266)

Տիկին Ռոպէր Տալաքիւփէեան եւ զաւակները՝ Փաթրիք եւ Պէաթրիս, ինչպէս նաեւ՝ ընտանեկան բոլոր պարագաները, բարեկամներն ու գործակիցները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենցամուսնոյն, հօր, ազգականին եւ բարեկամին՝

ՌՈՊԷՌ ՏԱԼԱՔԻՒՓԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 21-ին, 59 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Փետր. 26, ժամը 15.45-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները՝ Տիկին Տալաքիւփէեանի եւ զաւակներուն։

—×—

Mme. Robert Dalakupéian, son épouse,
Patrick et Béatrice, ses enfants,
Les familles parentes et alliées,
tous ses amis, et ses collaborateurs,
ont l'immense douleur de vous faire part
du rappel à Dieu de

ROBERT DALAKUPEIAN

survenu le 21 Février, dans sa 59ème année.

La cérémonie religieuse aura lieu le Jeudi, 26 Février, à 15h.45, en l'Eglise arménienne St. Jean - Baptiste, 15, Rue Jean - Goujon, Paris 8e, suivie de l'inhumation au cimetière des Batignolles, dans le caveau de famille.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Մուրատեանի, Տիկին Էլիզ Ջրբաշեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Մելքոնեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի հօր, եղբօր, մօրեղբօր, ազգականին, խնամիին՝ Ազատ Մուրատեանի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Արաքսի Սիմոնեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի. — Յակոբ Գույումճեան, Ժաք Թորանեան 500ական, Ժ. Փ. Քիպարեան 400, Ֆլորա Գալուստեան, Անահիտ Մամաս, Ժորժ Մոսթիջեան 300-ական, Միշէլ Գարակիւլեան 100 Ֆ.։

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Բարուհի Փափազեանէ 100 Ֆ., ի նպաստ դպրոցին, Տիկին Արաքսի Մալաքեանի մահուան առթիւ։

×

Սէն - Ժեռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, ստացած է է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցւոյ պայծառութեան եւ դպրոցին, ողբ. Հայկ Զուքուքեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ժանօ Մակարեան, Մալոյեան ընտ. 200-ական, Բէսմէճեան ընտ., Ստեփան Բէշիշեան, Վարդգէս Սիմէօնեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան, Այրի Տիկին Մարի Յակոբեան 50-ական եւ 50-ական դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Գասպարեան, Այրի Տիկին Տէր - Միքայէլեան, Նուպար Տէր - Մինասեան, Այրի Տիկին Տէր - Կարապետեան 50-ական, Այրի Տիկին Արշալոյս Հաճիվարդանեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Ենովքեան, Մինաս Աճէմեան, Ռուբէն Ասարլըգեան, Թորիկ Նիկողոսեան 30-ական, Աբրահամ Մանկասարեան, Այրի Տիկին Կիւլեանէ Մկրտիչեան 20-ական, Տէր եւ Տիկին Արշամ Պապայեան 200 դպրոցին, Մինասեան եղբայրներ 100 դպրոցին, Այրի Տիկին Սիրարփի Մէրտինեան 30։

Հնազանդ Աստիկեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թուլումճեան 100 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Բագալ Թուլումճեան 100 եկ., Այրի Տիկին Հայկուհի Թուլումճեեան եւ զաւակները 150, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Նէվշէհիրեան, Իլմօն Թուլումպաճեան 50ական, Տիկին Շամլեան 40, Արշակ Տէօվլէթեան, Աւետեան 30-ական, Արաքսի Հօպճանեան 20 Ֆ.։

OEUVRES DE
KAZANDJIAN
(1970 à 1980)
EXPOSITION
du 27 Février au 26 Mars
TOUS LES JOURS: 10h. à 18h.
(sauf Dimanche et Lundi).
Galerie FURSTENBERG
8, *Rue Jacob - Paris 6ème*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Տէր եւ Տիկին Երուանդ Միքայէլեան 300 Ֆ. կը նուիրեն։

ԻՍԻ.— Պ. Յարութիւն Պալեան 100 Ֆ. կը նուիրէ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Նուարդ Գույումճեան եւ զաւակները Արմենակ Էսէսեանի մահուան տխուր առիթով կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 Ֆր.։

50-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ ժամը 14.30-ին։
Salle de la Chimie — 28 bis, Rue St. Dominique
Paris 7e — (Métro: Invalides)
Մասնակցութեամբ՝ Հայ Արիներու Միութեան բոլոր Շրջաններուն, ու Ֆրանսական եւ օտար Սկաուտական կազմակերպութեանց
Սկաուտական մասնաւոր յայտագիր
Ներկայացումներ՝ Գայլիկներէն, Թեւիկներէն, Սկաուտներէն եւ Արենոյշներէն։
Ջաւեշտ հայերէն, հայկական պարեր եւ երգեր։
Սկաուտական ներկայացումներ, Շրջանային ներկայացում։
Մուտք՝ 25 Ֆ.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՈՄՈՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 1, կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը, Երկուշաբթի, Մարտ 2, ժամը 21-ին՝ եկեղեցւոյ սրահը։

MARSEILLE

CHAMPIONNAT DE FOOTBALL
Promotion d'Honneur A
HOMENETMEN — ARDZIV
contre
F. C. MARTIGUES
Dimanche, 1er Mars, à 15 h.
Stade de Martigues

ARMÉNIE 81

ՁԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ
PAQUES A ETCHMIADZINE
DU 15 AU 30 AVRIL 1981
Accompagnateur: VAROUJAN SARKISSIAN
—×—
CIRCUIT CULTUREL
MOSCOU, EREVAN et LENINGRAD
DU 12 AU 27 AVRIL 1981
Accompagné par: Berdj DJEZVEDJIAN

VOYAGE PROMOTIONNEL
DE 12 JOURS
SUR VOL SPECIAL
DU 02 AU 13 AOUT 1981
– Possibilités d'extension jusqu'au 17 Août –
Départ de Lyon: 3700 F.
Départ de Paris: 3500 F.
Prix comprenant: l'Avion, l'Hôtel « Arménia », la Pension complète, les Excursions quotidiennes, le Visa et l'Assurance.
Avec Accompagnateur qualifié de l'agence

Consultez-nous pour les programmes détaillés et le calendrier des départs.
Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

L'OPTIQUE
RAYMOND STEPANIAN
Opticien diplômé d'Etat
30, Rue Paradis — 13001 Marseille
Tél. (91) 33. 82. 51
— *Technique. Service. Accueil.*
— *Les plus grandes marques en Optique et en Lunetterie.*
— *Verres ultra minces pour myopes.*
— *Equipement spéciaux pour opérés de la cataracte.*
20% de remise
à tous les mutualistes.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Նուարդ Մուրատեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Ա. Նուրեան 100, Տէր եւ Տիկին Ա. Զարքճեան 300 Ֆ.։

Տիկին Թագուհի Գույումճեան, իր եղբօր՝ ազգային բարերար Գէորգ Զաքալպաշեանի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ՝ 500, Տէր եւ Տիկին Գարիկեան 500 Ֆ.։

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ՝
Ճաշ - Դասախօսութիւն
Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 19.45ին
Խօսք կ'առնէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՋՏԻԿԵԱՆ
Ուսումնապետ՝ Վենետիկի
Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժ.ի
« ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ ԵՒ ԿՐՕՆՔ »
նիւթին շուրջ
Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles*, Paris 17e
Ծախքերու մասնակցութիւն 65 Ֆ.
Ուսանողներու՝ 45 Ֆ.
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը-
520. 03. 18

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er
"GRANDE SOIRÉE
COSTUMÉE„
Samedi, 28 Février, de 22 h. à l'aube
Concours de Costumes.
Réservation:
Maison de la Culture Arménienne
Tél.: (91) 50. 15. 09

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

UGAB - JEUNES
OUVERTURES
CONCERT EXCEPTIONNEL
par L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL
DE ROMANS
Sous la Direction de
Alexandre SIRANOSSIAN
le Vendredi, 27 Février, à 21 h.
Au programme: TELEMANN, HAYDN
AGADJANIAN, MIRZOYAN et
KOMITAS
Participation aux frais: 35 F.
Réservation: UGAB; Tél. 520.03.18
—×—
Samedi, 28 Février, de 21h.30 à l'aube
GRAND BAL DU MARDI GRAS
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, *Rue de Courcelles, Paris 17e*
Concours de déguisements
Ambiance de Carnaval
Musique et Lumières
Réservez dès maintenant vos tables
en téléphonant à l'UGAB: 520.03.18

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
27
VENDREDI
27 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.852

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.852

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԷՄՈՆ ՊԱՌ, Ֆրանսայի նախարարապետը, յայտարարեց թէ Նախարարաց Խորհուրդը չորս միջոցներ ձեռք առած է պայքարելու համար գործազրկութեան դէմ։ Այս միջոցները թոյլ պիտի տան որ պահպանուին կամ ստեղծուին 200 հազար գործ։ Ասոնք կը վերաբերին արհեստին պատրաստութեան, մասնակի ժամանակով աշխատանքի զարգացման պաշտօնազրկումներու նախատեսման եւ առժամեայ կերպով իջեցնելու կանխահանգստեան կոչուելու տարիքը։

ԳԻՆԵՐԸ 1,2 առ հարիւր յաւելում կրած են Յունուարին ինչ որ փայլուն պատկեր մը չի պարզեր, մանաւանդ նախորդ ամիսներու բաղդատմամբ։ Արդարեւ Նոյեմբերին եւ Դեկտեմբերին, յաւելումները 0,9 եւ 0,7 առ հարիւր էին միայն։

ՄՈՓԼԹԻ, մահուան դատապարտուեցաւ իսկ մեղսակցուհին, նոյնքան յանցաւոր գլուխը փրկեց հաւանաբար կին ըլլալուն համար։ Այս հրէշային զոյգը, ամենայն պաղարիւնութեամբ պատասխանատու էր անորակելի ոճիրներու եւ դատական եօթը օրերու նիստերու ընթացքին ամէնէն սարսափելի եւ քստմնելի նկարագրութիւնները լսուեցան։ Մօփլթի, ներկայիս եօթներորդ մահապարտն է ֆրանսական բանտերուն մէջ։ Գալով Ֆիլիփ Մօրիսի, այն միւս մահապարտը, որ կրակ բացած էր բանտապահին վրայ, պարզուեցաւ թէ ատրճանակը իրեն յանձնած է իր փաստաբանուհին, նուէր – ծրարի մը ձեւին տակ։

ՖԱՎՕ ՍՈԹԷԼՕ շատ դիւրին կերպով Փորթէսի վաւերացումը ստացաւ առջի օր, իբրեւ նախարարապետ։ Ծանօթ է որ առաջին անգամ, անցեալ Ուրբաթ չէր յաջողած մեծամասնութիւն ստեղծել մինչ ձախողած պետական հարուածէն ետք, բացարձակ մեծամասնութիւնը դիւրին ձեռք ձգեց։ Նիստի բացման բոլոր երեսփոխանները մեծ ոգեւորութեամբ ծափահարեցին Խուան – Գարլոս թագաւորին անունը։ Ձախողած պետական հարուածէն ետք, օրէ օր կը պարզուի որ Երկուշաբթի օր պատահածը միայն քանի մը խելացնոր զինուորականի գործը չէր այլ խնկական դաւ մըն էր եւ բանակը կրնար տարբեր հակազդեցութիւն ունենալ։ Զօր. Միլան տէլ Պոշ եւ ուրիշ բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուած են։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ կեդրոնը, շատ բուռն հրաձգութիւն մը եղած է կրկին եւ կ'ըսուի թէ նուազագոյն երկու վիրաւոր կայ։ «Կանաչ Գիծին» վրայ է, հոն ուր քրիստոնեայ եւ մահմետական թաղերը կը բաժնուին, որ կրակ բացած են։ Ծանօթ է որ ուրիշ անցք մը՝ Սոտեքօ փակուած է նման միջադէպերու բազմացման հետեւանքով։

ՔԱԹՐԻՆ ՔԼԵՄԱՆ, գրող եւ լրագրողուհի, արտաքսուեցաւ համայնավար կուսակցութենէն, որու կը պատկանէր 1968-էն ի վեր։ Աշխատակից «Մաթէն»ի կը բացատրէ թէ իր բջիջը միաձայնութեամբ քուէարկած է իր արտաքսումը։ Քաթրին Քլեման ատենին տեսնուած էր Գարաճանովի հետ եւ այդ մասին ալ գրած «Մաթէն»ի մէջ։ Մտաւորականներու արտաքսումը համայնավար կուսակցութենէն հաւանաբար ծաւալի, որքան ալ Ժորժ Մարշէ հակառակը պնդէ։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը պաշտօնապէս արձագանգ կը հանդիսանայ մեծ վտանգի մը, որ սկսած է ապականել խորհ. երիտասարդութիւնը՝ թմրեցուցիչ։ Կը թուի թէ թմրեցուցիչի գործածութիւնը ամէնէն շատ տարածուած է վրացի երիտասարդներուն մէջ, 18-էն 29 տարեկան։ Ըստ վրացական մամուլին, թմրեցուցիչի գործածութիւնը ծաւալած է վերջերս գլխաւորաբար ուսանողական շրջանակներու մէջ։

ԵՐԿՈՒ ՊԱՐՍԻԿ 24 եւ 30 տարեկան ինքնակահարուեցան Շիրազի մէջ, միասեռականութեան յանցանքով։ Վճիռը արձակող խալամական յեղափոխական դատարանը գտած է, ակնարկելով Իրան – Իրաք պատերազմին, որ «ընկերութեան ապականած տարրերը պէտք է մոռնան իրենց սատանայական մղձաւանջները երբ մարտիկոսութիւնը երիտասարդ Իրանցիներու մեծագոյն տենչանքն է»։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ խուճապը մեծ եղած է Չորեքշաբթի ամբողջ օրը, երկրաշարժէն ետք, որու հաշուեկշիռն է՝ 16 մեռեալ եւ 400 վիրաւոր։ Մեռեալներուն մէկ մասը զոհ գացած է սրտի տագնապի կամ արկածի։ Վախէն եւ խրարանցումէն, ոմանք յանկարծամահ եղած են, ուրիշներ պատուհանէն նետած են իրենք զիրենք։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՌՔԸ սկսաւ ինքզինքը գտնել իբրեւ հետեւանք գերման կեդրոնական դրամատան ձեռք առած միջոցին՝ բարձրացուցած տոկերու։

ՓԱՐԻԶԻ ԺՈՐԺ Ե. պողոտային վրայ հրացանաձգութիւն մը պատահած է առջի իրիկուն Պարսիկներու եւ Ֆրանսացիներու միջեւ։ Կը թուի թէ գործի մարդիկ էին, որոնք իրարու հետ ժամադրութիւն ունէին եւ յանկարծ Պարսիկները կրակ բացած են Ֆրանսացիներուն վրայ։

ԳԸՐԳ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ համաձայնած է ծախելու Քոլոմպիա շարժանկարի ընկերութեան իր բաժինը 134,1 միլիոն տոլարի։ Երբ գնած է 1978-ին, բաժնեթուղթը 24 տոլար կ'արժէր եւ Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնը կ'ըսէ (Փետր. 20) թէ Գրիգորեան կ'ուզէր հատը 55 տոլարի ծախել (2 միլիոն 438.700 բաժնեթուղթ ունի)։ Յաջողած է 37,5 տոլար կանխիկ ձեռք ձգել այս համաձայնութեամբ, 17,5 պիտի վճարուի մուրհակի ձեւին տակ 6% շահաբաժինով 1983 Դեկ. 31-ին։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 17 – 19)

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆԻ «ԱՆԿԷԶ ՄՈՐԵՆԻ»Ն ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ Է

«Սովետսկի Պիսատել» («Սովետական Գրող») հրատարակչականը ռուսերէն լոյս ընծայած է Վահագն Դաւթեանի բանաստեղծութիւններու հաւաքածոն՝ «Անկէզ Մորենի» խորագրով։ Թարգմանութիւնները կատարած են Գ. Պլիսեցկի, Ն. Գրեբնեւ, Ե. Նիկոլայեւսկայա եւ Ն. Գաբրիէլեան, նկարներն ու ձեւաւորումը՝ Ա. Եարալով։ Գիրքը լոյս տեսած է 20 հազար տպաքանակով։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԻՐԱՌԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ

Վիէննայի կեդրոնական Ազգագրական Թանգարանի դահլիճին մէջ բացուած է «Հայաստանի ժողովրդական կիրառական արուեստը» ցուցահանդէսը։ Բացման ներկայ եղած են աւստրիացի պետական դէմքեր, մշակոյթի, գիտութեան մարզերու եւ Աւստրօ – Խորհրդային Ընկերութեան ներկայացուցիչներ։ Խօսք առած է Աւստրիոյ գիտութեան ու հետազօտութիւններու նախարարութեան աւագ մշակոյթի վարչութեան ղեկավար Վ. Շլակ եւ շեշտած՝ որ ցուցահանդէսը մեծ նշանակութիւն ունի հայ ժողովուրդի հին եւ ժամանակակից մշակոյթին ծանօթանալու համար։ Հայաստանի մասին զեկուցումով հանդէս եկած է Հայաստանի Ազգագրութեան Պետական Թանգարանի տնօրէն Լ. Բարսեղեան։ Ցուցադրութեան դրուած են ոսկերչական առարկաներ ու գորգեր, կարպետներ, ազգային հագուստ, ժանեկագործութիւն, խեցեղէն եւ երաժշտական գործիքներ։ Ցուցահանդէսը կը տեւէ մինչեւ Ապրիլի վերջը։

×

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՆԻՒԹԵՐԸ

Պատմութեան Պետական Թանգարանի ֆոնտեր հարստացած են ԺԹ. դարու հայկական գորգագործական արուեստի նոր, հետաքրքրական նմոյշներով։ Հայ հմուտ վարպետներու եւ նկարիչներու ձեռակերտ այս ինքնատիպ գործերը աչքի կը զարնեն թելերու ու բանուածքի բարձր որակով, հարուստ ու զանազան գունաւորումով։ Գորգերու ու կարպետներու բնական ու երկրաչափական բարդ զարդանախշերը ունին կենդանիներու կերպարներ, յատուկ զարդանկարներ։ Ներկայիս մասնագէտները կ'ուսումնասիրեն այդ գործերու բանուածքի յատկանիշները եւ թելերու գոյներու պատրաստութեան զանազան եղանակները։

×

ՀԱՅ – ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ

Ռուսական եւ հայկական ազգային մշակոյթներու փոխ – հարստացման նուիրուած է Մոսկուայի եւ Երեւանի գրականագէտներու «Գագաթներ» հաւաքական աշխատութիւնը, զոր լոյս ընծայած է Երեւանի Համալսարանի հրատարակչականը։ Հատորին մէջ կը քննարկուին Ալեքսանդր Բլոկի եւ Աւետիք Իսահակեանի բանաստեղծական աշխարհը եւ անոնց գործերուն թարգմանութիւնները։ Գիրքին մէջ տեղ գտած են Ստանիսլաւ Ռասադինի, Լեւոն Մկրտչեանի եւ այլոց յօդուածները երկու մեծերու մասին։

×

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԴԱՇՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ ԵՆ

Հայ հնախոյզները աւարտած են Արարատեան դաշտին մէջ յայտնաբերուած եզակի միջնաբերդի (Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակ) պեղումները։ Գերեզմանատուներու մէջ յայտնաբերուած են ապարանջաններ, նիզակներու ծայրակալներ, թուրեր, դաշոյններ, բազմատեսակ խեցեղէն։ Յատկապէս աչքի կը զարնեն պրոնզէ գօտիները, որոնց վրայ փորագրուած են երեւակայական կենդանիներ, ինչպէս նաեւ կանացի զարդերը, որոնք կապուած են երկնային մոլորակներու պաշտամունքին հետ։ Արարատեան դաշտի բնիկներու նիւթական մշակոյթի ուսումնասիրութիւնը կը վկայէ, որ ան զարգացած է հայկական լեռնաշխարհի բնակիչներու ընդհանուր մշակոյթի շրջանակներուն մէջ։

ԿՍՄԻԹ

«ՄԻԱՅՆ ԼՈՒՍՆՈՎ ԿԱՅ...»

Սրտիս խորը, ծածուկէն, միշտ մտածած եմ, որ պատմութիւնը անարդար գտնուած է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան (ՌԱԿ) հանդէպ որ, ինչպէս գիտէք, կը յաւակնի ըլլալ հայկական ամենահին կուսակցութիւնը՝ նախահայր ունենալով Վանի Արմենականներուն շարժումը։ Միշտ ալ համոզուած եմ, որ այս կուսակցութեան ստեղծագործ մտքին կարողութիւնը թերագնահատուած է եւ թէ մեր ճակատագիրը շատ աւելի փայլուն պիտի ըլլար, եթէ ՌԱԿ-ին աւելի մեծ դեր վստահուէր անցեալին։

Հիմա պիտի ըսէք, այս մեծ մեծ դատումները լսելով. «Ինչը չկայ թի՛զ ու կէս, խօսած խօսքն է մէրր ու կէս»։ Բայց ես առանձինն չեմ այսպէս մտածող։ Մկրտիչ Պուլտուքեանն ալ բամծ է ժամանակին, որ մեր պատմութեան ընթացքը տարբեր կրնար ըլլալ, եթէ աւելի մեծ տեղ շնորհուէր հայ քաղքենի դասակարգին։

Եթէ նկատի չունենային միւս առաւելութիւնները եւ միայն ՌԱԿ-ի երեւակայութեան հարստութենէն օգտուէին մեր հայրերը, շատ մը կնճռոտ հարցեր լուծում կը գտնէին հաւանաբար։ Այսօ՛ր ալ անոր կենդանի փաստը ունինք։ Ահա ինչպէս։

×

Անշուշտ գիտէք, որ Ամերիկայի 18 այլ աստղանուորդներու շարքին, ՆԱՍԱ-ն վերջերս Հայ մըն ալ ընտրած է յանձին 28-ամեայ Ճիմ Պակեանի, իբրեւ թեկնածու ապագայ անջրպետային թռիչքներու համար։

Այս լուրը հազիւ առած (1980-ի Սեպտեմբերին), ՌԱԿ-ը խումբ մը արհեստավարժ կուսակցականներ ղրկած է ՆԱՍԱ-ի Ֆլորիտայի կայանը։ Ասոնց տրուած է հետեւեալ վճռական պաշտօնը. «Ամէն գնով Ճիմ Պակեանը համոզել ու ՌԱԿ-էն ներս առնել»։ Ինչո՞ւ։

Պատասխանը մտքիդ ծայրէն անգամ չանցնիր, սիրելի ընթերցող։ Արդարեւ, ՌԱԿ-ը խիստ մտահոգ է այն ժողովրդականութենէն, որ Սփիւռքի մէջ կը շահին հայկական ահաբեկչութեան կողմնակից կուսակցութիւններն ու շարժումները։ Մինչ ասոնց շարքերը կ'աճին ու կ'ուռճանան, ՌԱԿ-ինները կը նօսրանան, տրուած ըլլալով որ այս կուսակցութիւնը դէմ է ահաբեկչութեան։

ՌԱԿ-ի Գերագոյն Մարմինը ուրեմն, խիստ գաղտնի ժողովի մը ընթացքին հետեւեալ եզրակացութիւն – որոշումին յանգած է. «Քանի Հայ Դատին լուծում չկայ երկրիս վրայ մեր նախընտրած միջոցներով, պէտք է անցնիլ լուսնի ճամբով»։

Ահա թէ ինչու, ուրեմն, անհրաժեշտ նկատուած է Ճիմ Պակեանի անդամագրութիւնը ի ՌԱԿ։

Իր այս որոշումը առաւելագոյնս հիմնաւորելու համար տեսական – գաղափարական գետնի վրայ, ՌԱԿ-ը պատուէր ղրկած է Անդրանիկ Կռանեանին, որ 50.000 օրինակ տրամադրէ իր քատերախաղէն, հրատարակուած 1977-ին։ Գիրքին խորագիրն է. «Միայն լուսնով կայ Հայոց փրկութիւն»...։

ԽԵԼՕՔ ՉԱԼՕ

ԼՈՌԻԻ ՊԱՏՄԱ-ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Լոռիի պատմա-ազգագրական շրջանի տարածութիւնը ներկայիս իր մէջ կ'առնէ Թումանեանի, Ստեփանաւանի, մասամբ նաեւ Գուգարքի, Կալինինոյի եւ Նոյեմբերեանի շրջանները։ Ասիկա կը համապատասխանէ պատմական Հայաստանի Մեծ Հայքի Գուգարք նահանգի Տաշիրք կամ Տաշրատափ գաւառին։ Առաջին տեղեկութիւնները տեղոյն վերաբերեալ կու տայ Մովսէս Խորենացի։ Լոռի անուանումը կը կապուի Տաշիր-Ձորագետի թագաւորութեան եւ Լոռի կամ Լոռէ բերդ մայրաքաղաքի ստեղծման հետ։ Պատմա-աշխարհագրական այս տարածութիւնը Շահ Աբասի կողմէ բորչալու թուրք ցեղերով վերաբնակեցնելու ժամանակէն կոչուած է Բորչալուի գաւառ։

Բորչալուի գաւառէն, որուն մեծ հատուածն էր Լոռի, ազգագրական եւ բանահիւսական նիւթերու հաւաքումն ու հրատարակումը սկիզբ կ'առնէ անցեալ դարու վերջերը։ 1864-ին «Մեղու Հայաստանի» թերթին մէջ լոյս կը տեսնէ երեք հէքեաթ։ 1887-ին «Նոր Դար»ի 8 թիւերուն մէջ Յովհաննէս Թումանեան անստորագիր կը հրատարակէ իր ծննդավայր Դսեղի աշխարհագրական դիրքի, կենցաղի, հնագիտական յուշարձաններու մասին թղթակցութիւններ, աւանդութիւն մը Գրիգոր Մամիկոնեանի եւ իր քրոջ՝ Խորիշահի զոհուելու, անոնց համար կանգնած խաչքարերու, գիւղին ծայրը գտնուող բլուրի՝ դղի մասին եւ 12 փոքր զուարճալի զրոյցներ Լոռեցիներու կեանքէն։

Տիգրան Նաւասարդեանի հրատարակած «Հայ Ժողովրդական Հէքեաթներ» հաւաքածոյի 7-րդ հատորի (1891) յաւելուածին մէջ կը տպագրուին Գրիգորիս Երզնկեանի Հաղպատի մէջ գրի առած պահպանական ու բուժական բնոյթի վեց աղօթքներ։ Շրջանի ազգագրական պատկերն ու բանահիւսութիւնը կը ցոլան «Ազգագրական Հանդէս»ի էջերուն մէջ, որուն Գ. հատորէն սկսեալ, յաջորդ 7, 8, 9, 10 թիւերուն մէջ կը հրատարակուին Լոռիի հարսանիք, ապա Բորչալուի գաւառին վերաբերող տեղագրական, պատմական, քաղաքական, հնագիտական, ամուսնութեան եւ հարսանեաց սովորութիւններու, բնակարանի, զգեստի ու զարդի, տղաբերքի ու կնունքի, սերունդի ու տոհմի, նահապետական գերդաստանի, ժողովուրդի կեանքի ու ապրելակերպի զանազան կողմերու, մահուան ու թաղման ծէսի, ժողովուրդի պաշտամունքի ձեւերու, ծիսական տօներու եւ ազգագրական այլ եւ այլ բազմաթիւ հարցերու շուրջ նիւթեր։ «Ազգագրական Հանդէս»ի 11-րդ հատորի «Բորչալուի գաւառ» գլուխը Ե. Լալայեան ամբողջութեամբ կը տրամադրէ շրջանի բանաւոր գրականութեան, հրատարակելով իր գլխաւորած գիտական խումբի անդամներու, տեղացի բանահաւաքներու՝ իրեն տրամադրած եւ անձամբ իր կողմէ գրի առած աղօթքներ, մանկական, սիրոյ, վիճակի, պանդխտութեան, աշխատանքի, աշուղական երգեր, հանելուկներ, առածներ եւ մէկ հէքեաթ։

1910-ական թուականներուն Լոռիի ազգագրական շրջանը բանահաւաքումի եռանդուն գործունէութիւն կ'ունենայ Վրէն Տաշրացի (Ստեփանաւանի շրջանը), 1930-40-ական թուականներուն նման աշխատանք կը տանին, մանկավարժ Մուշեղ Յակոբեան (Թումանեանի շրջանը), 1950-60-ական թուականներուն՝ Արտաւազդ Սաքանեան (Ստեփանաւանի շրջանը)։ 1963-ին Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան Հիմնարկի աշխատակից, բանահաւաք Արամ Կարապետեան Թումանեանի շրջանի գիւղերուն մէջ գրի կ'առնէ բազմաթիւ նիւթեր, որոնցմէ 10 հէքեաթներ լոյս տեսած են Հիմնարկին կողմէ հրատարակուած «Հայ Ժողովրդական Հէքեաթներ»ու 8-րդ հատորին մէջ։

Վերջին տարիները բանահաւաքման աշխատանքը կազմակերպուած բնոյթ ստացած է։ Լոռիի շրջանին մէջ գրի առած ենք 2500 միաւոր, որոնց մէջ առած-ասացուածքները, թեւաւոր խօսքերը, անէծք-օրհնանքները, դարձուածքները, ոճերը, սպառնալիքները կը հասնին հազարի, աղօթքները, ծիսական, աշխատանքի, վիճակի երգերը, հանելուկներն ու պարերգները՝ 500, զուարճախօսութիւնները՝ 500, աւանդութիւնները՝ 60, հէքեաթներն ու զրոյցները՝ 60, մանկական խաղերը՝ 30, պարերը՝ 10, քաղաքային եւ գիւղական հարսանիք եւ այլն։ Գրառումները կատարուած են բնիկ Լոռեցիներէ, բացի Ստեփանաւանի շրջանի Հոբարցի գիւղէն Արշակ Սարգսի Քոչոյեանէն գրի առնուած Սասնոյ եւ Մշոյ հայրենասիրական երգերէն եւ Թումանեանի շրջանի Մարց գիւղը Մշեցի Ղազար Աւագի Սահակեանէն գրի առնուած ազգային ազատագրական կռիւներու հերոս Ֆէտայիներուն նուիրուած երգերէն։ Հետաքրքրական է նշել, որ հէքեաթները, աւանդութիւնները, քաղաքական դէպքերը ու ազգային կռիւները ցոլացնող զրոյցները մեծ մասամբ կը պատմեն տարեցները, զուարճախօսութիւնները, հանելուկները՝ խառն տարիքի եւ սեռի ներկայացուցիչները, վիճակի երգերը եւ յատկապէս Ռուբէնի անեկդոտները՝ պատանիներն ու երիտասարդները, անէծքները՝ տարեց կանայք։

Հէքեաթի սեռը Լոռիի մէջ կը յատկանշուի ոչ միայն քանակական գերազանցութեամբ, այլեւ տեսակներու դանազանութեամբ։ Հրաշապատում հէքեաթներու հետ տարածուած են արկածի, երգիծական-զաւեշտական տեսակները։ Հէքեաթի սեռը, կորսնցնելով իր գոյատեւման նախադրեալները, այսօր քայքայման ընթացքի մէջ է։ Ասոր առաջին նշանը հէքեաթի նիւթերէն կախարդական մոթիֆներու եւ կերպարներու աստիճանական դուրս ձգուիլն է եւ իրական մոթիֆներու գերակշռութիւնը։ Երկրորդը՝ հէքեաթի վիպական պատմելու ոճի երկար կրկնութիւններու փոխարինումն է սեղմ ոճով։ Երրորդ՝ հէքեաթէն դուրս կը հանուին ցուցադրութիւնները, նիւթէն շեղումները եւ առաջին նայուածքէն անկարեւոր նկատուող յատուկ մանրամասնութիւններ։ Տեղական բնոյթ կը տրուին գործողութիւններուն եւ անորոշ աշխարհագրական անունները կը փոխարինուին պատմողին ծանօթ վայրերու անուններով։ Համոզուելու համար կը բաւէ համադրել 1910-ական եւ 1960-ական թուականներուն գրի առնուած նոյն նիւթերու տարբերակները։ Կը պահպանուի հրաշապատում հէքեաթներուն բնորոշ «ըլում ա չի ըլում» կամ «կար ու չկար» սկսելու ձեւը եւ երեք խնձորի մոթիֆով բանաձեւը։ Մինչդեռ իրապատում հէքեաթները կը սկսին յստակ, հաւաստի գործողութեամբ եւ վերջ կը գտնեն պատմութեան գլխաւոր գաղափարը կամ նպատակը արտայայտող եզրակացութեամբ։ Կը փոխուի նաեւ հէքեաթներու լեզուն։ Հետզհետէ կը վերնան բարբառային բազմաթիւ երանգներ, կը գերադասուի գրական լեզուն, իսկ տեղ-տեղ ալ կը զգացուի ռուսերէնի ազդեցութիւնը։ Այս երեւոյթը նոյնն է ոչ միայն հէքեաթներու, այլեւ բանահիւսութեան բոլոր սեռերու համար։

Թ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Պատմա-Բանասիրական Հանդէս»

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»

ՎԱՍԱԿ ԵՒ ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Բ.

Դաստատուն չպատասխանեց։

– Դու քո մրթմրթոցը կարի՛ր, երբ իմ օթեւանումն ես, – կրկնեց Փառանձեմը, – սա՛, իմացա՞ր։

– Իմացա՛յ, – ասաց դաստատուն։

– Հայերէն ասա, անասուն, – գոչեց Փառանձեմը։

Դաստատուն չարութեամբ նայեց նրան եւ պարսկերէն ասաց.

– Ես հայ չեմ, ես պարսիկ եմ։

Զվիկը յարձակուեց որ դուրս շպրտի դաստատուին, բայց Փառանձեմը կանգնեցրեց նրան եւ դարձաւ դաստատուին.

– Դու պարսիկ էլ չես կարող դառնալ։ Սարուկները ոչինչ չեն դառնում, բացի ստոր սողունը։ Սարուկը պարսիկ չէ։ Դէ գնա ...

Դաստատուն հեռացաւ շրթունքները կրծելով։

Փառանձեմը վրդովուած ու անհանգիստ սկսեց ման գալ օթեւանում։

Բաբիկն ու Ներսիկը գնացին։

Փառանձեմը զգում էր որ իր զաւակների ներկայութեան չէր կարելի այսքան առաջ գնալ եւ մատնել իր եւ իր ամուսնու յարաբերութիւնները. բայց Վարազդուխտի եւ Վասակի վարմունքները նրան շեղեցին իր սովորական զուսպ դիրքից։ Նա պոռթկաց, որ հանդստանայ։

– Խլում է զաւակնե՛րս, խլում է եւ նրանց լեզո՛ւն ... – լացակումեց մինչեւ հոգու խորքը վիրաւորուած կինը, – իբրա՛ն մնայ, ինչ որ աւելի խլել է ինձանից։ Զաւակնե՛րս թողնի ինձ ...

Անսպասելի ներս մտաւ, աւելի շուտ վազեց Վասակը։ Նա այլայլուել էր եւ գունատուել։ Այսպիսի րոպէներին նա սարսափելի էր։ Նա հեւում էր զայրոյթից։ Նրան հետեւեց պարսկերէնի դասատուն, որ Փառանձեմի երկիւղից կանգնեց վարագոյրի մէջ։ Վասակը նայեց Զվիկին եւ հրամայեց։

– Կանչի՛ր այստեղ Բաբիկին եւ Ներսիկին։

Զվիկը գնաց։ Ու մինչ Զվիկը կը վերադառնար՝ Վասակն սկսեց լուռ անցու-

ՕՐԱԳՐԻ ԷՋԵՐ

Գրեց՝ ԶԱՐԵՀ Մ. ՈՐԲՈՒՆԻ

16 Յուլիս. – Կինս վար իջաւ գնումներու համար։ Օդը քիչ մը պաղեցաւ։ Անձրեւ կայ օդին մէջ։ Կառքին մէջ երկընցած կը կարդամ Էքերմանի Կէօթէի հետ ունեցած խօսակցութիւնները։ Վալդեր Սքոթի նամակը ուղղուած Կէօթէի։ Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ աչքերս լեցուեցան։ Գիրքը գոցեցի պահ մը եւ ընթացք տուի որ արցունքները խաղաղօրէն թափին։ Կոկորդս սեղմուած էր։ Երբ այդ արցունքները սպառեցան, տարօրինակ երջանկութիւն մը հաստատուեցաւ հոգիիս մէջ։ Ի՞նչ երանութիւն, տէր իմ, ինչ երանութիւն։ Այդ գոնը որով գրուած է Վալդեր Սքոթի նամակը, սիրազեղ, բարեկիրթ, հետաքրքիր Կէօթէի առօրեայ կեանքին վերաբերող բաներով, որ կը զգաս թէ ի՞նչ մեծ է արուեստին հրաշքը ժողովուրդներու գձձութեան վրեւ։

17 Յուլիս. – Այս իրիկուն վերադարձանք։ Ի՞նչ խաղաղութիւն է տանս մէջ։ Ոչ մէկ տեղ այսքան անդորրութիւն, այսքան ազատութիւն, կարծես քանի աշխարհը վրադ կը պտտիկնայ ազատութիւնըդ կը մեծնայ։ Նոյն զգացումը ունեցած էի երբ Գերմանիա բանտի 21 օրերու աւարտման խնդրեցի բանտապահ ենթասպայ Մաքսէն, որ շարունակէ զիս պահել իրեն հետ իբրեւ թարգման նորէն։ Մաքս զարմացաւ, խնդաց բանտ սիրող տղուն վրայ ու զիս նետեց դուրսի խառնիճաղանճին մէջ։

17 Օգոստոս, 59. – Կինս այսօր վերադարձաւ Սէնդ Մարի սիւռ մէրի մեր բանակումէն։ Մեկնած պահուն վարպետը, Ջաքուրավա Օսավան, իրեն ընկերացած է ճամբուն երկայնքին ուր մէկէն ծռելով գետնէն ծաղիկ մը կը քաղէ ու կը նուիրէ կնոջս։

– Ես հաւատացած եմ, կ'ըսէ Լիլի, այդ ծաղիկը հոն չկար առաջ։ Ինչպէս կ'ըլլայ որ ամբողջ օրը լեցուն մարդ կ'անցնի հոնկէ եւ ոչ ոք չէ տեսած այդ ծաղիկը։ Վստահ եմ որ երբ ձեռքը երկարեց, հոն ծաղիկ չկար։ Շատ շատ թերեւս կոկոն մը, զոր իր ձեռքը անմիջապէս փթթեցուց։ Արդարեւ դաշտային համեստ ծաղիկ մը իր ամբողջ փառքովը։ Ու յիշեցի մեր «Րէժիմ»ին սկիզբը։ Յաճախ մեր օրկաններուն մէջ որոշ տըկարացումներ տեղի կ'ունենան։ Երիկամունքներս աղէկնալէն առաջ որոշ դըժուարութիւններ պատճառեցին եւ ուստի գիշերները միզելու կ'ելլէի, ինչ որ դէշ նշան էր։ Օր մը վարպետը խօսակցութեան մը ընթացքին ըսաւ.

– Այո, այո, այս գիշեր ժամը մէկին ատենները Լիման (իր կինը) ձեզքս տեսաւ։ Հոգ մի ընէք, շուտով կը հանդարտի։

«Այս գիշեր Լիման ձեզի տեսաւ»։ Սարսուռ մը անցաւ ներսէս։ Երբեք սովորութիւն չունիմ հարց տալու իրեն։ Ամէն առեղծուած պէտք է անձնապէս լուծել առանց ոեւէ մէկուն միջամտութեանը, բայց յենուելով իր դաստիարակութեան վրայ։ Երկար ատեն գիշերները պատուհանները գոցելու փափաք ունեցայ, բայց չէի համարձակեր, ընդհակառակն մասնաւորապէս զանոնք բաց կը ձգէի, բայց միշտ ներսիդիս սարսուռով մը՝ թէ ահա յանկարծ ինքը կամ տիկին Օսավան ներս պիտի մտնեն պատուհանէ մը։

18 Օգոստոս, (գնացքին մէջ). – Մարդ մը արտին մէջ, ուղիղ, աջ ձեռքը տարածած, կը յառաջանայ դանդաղ, կը հեռանայ նոյնպէս։ Քանի կը հեռանայ կը պզտիկնայ, խաղ հեռանկարի, բայց ան կը մեծնայ, կը մեծնայ մտքիս մէջ, կ'ըլլայ արտ, կ'ըլլայ մարդ։ Արտը մեծ է, մարդը կ'ըլլայ մեծ։ Քիչ վերջը պիտի երկըննայ նստարանին վրայ վաստակած օրը վայելելու համար, հանդարտ ու խաղաղ։ Հոն ալ մտքիս մէջ կ'երեւայ մեծ մարդ։ Խորհիլ թէ քաղաքին փողոցները սլքտացող, սրճարաններու մէջ յօրանջող մարդիկ իրենք իրենց նուազուրդը կ'ըլլան։

Բայց վիպասանին համար քաղաքին խրթին կեանքին մէջ կնճռոտ երեւոյթները աւելի հետաքրքրութիւն մը ունին։ Ի՞նչ պիտի ըսեր սա առեղծուածային պարզութեան վրայ։ Դաշտը, մարդը դաշտին մէջ համակ բանաստեղծութիւն է եւ ոչ թէ վէպ, բայց բանաստեղծութիւնը այսօր դարձած է պարզապէս մըտային արտադրութիւն մը, որով ան կը հեռանայ կեանքէն, դժգոհանալու իրաւունք չունի, եթէ զանգուածները չեն հետաքրքրուիր իրմով։

(Շար.– 17 եւ վերջ)

դարձ անել: Նա մի անգամ էլ չնայեց Փառանձեմին: Չնայեց նրան նաեւ Փառանձեմը:

Եկան Բաբիկն ու Ներսիկը:

Վասակը չանթահար խթեց նրանց եւ ասաց.

– Իսկոյն եւեթ գնացէք պարսկերէնի դասին: Եւ սրանից յետոյ չհամարձակուէ՛ք հայերէն խօսել: Կը խօսէք պարսկերէ՛ն: Իմացա՞ք:

Տղաները լռեցին:

– Ձեզ հետ չե՞մ, – գոռաց Վասակը:

– Ես հայերէնը չեմ թողնի, – ասաց Բաբիկը, տակից վեր նայելով, յամառ ու չար:

Նա այդ րոպէին նման էր հօրը:

– Եկ այստե՛ղ, – հրամայեց ցած ձայնով Վասակը:

– Բաբիկը մօտեցաւ.

– Խփի՛ր ... ես Պարսիկներին չեմ ծառայի...

Վասակը ապտակեց նրան:

– Սպանի՛ր թէկուզ ... չեմ ծառայի..

Վասակը մի ապտակ ե՛ւս հասցրեց.

– Դու դիմադա՞րձ ես կանգնում ինձ ...

– Զո՛ւր է, Պարսիկներին չեմ ծառայի...

Վասակի դէմքն այլանդակուեց, աչքերի բիբերը ցայտեցին դուրս, նա վայր գցեց Բաբիկին եւ սկսեց մոլեգին ծեծել: Տգեղ տեսարան էր: Չէր միջամտում ոչ ոք: Փառանձեմը հպարտ ու լուռ ատելութեամբ նայում էր Վասակին: Զվիկը սեղմուել էր պատին: Ներսիկը վախեցած, աչքերն արցունք՝ նայում էր ու անլսելի հեծկլտում: Անհուն բաւականութեամբ դիտում էր միայն պարսկերէնի դասատուն: Վասակին զայրացրեց Փառանձեմին հպարտ լռութիւնը: Բաբիկն արիւնլուայ եղաւ, բայց Փառանձեմը չմիջամտեց: Նա աւելի կատաղեց նրանից, որ Բաբիկը ոչ մի խօսք չասաց եւ չխնդրեց ներել:

Թափելով իր ողջ կիրքը՝ Վասակը դադրեց վերջապէս: Յետոյ հեւաց, ձեռները չփեց, նայեց Բաբիկին, որ կապտել էր զայրոյթից ու ցաւից:

Վասակը յարձակուեց Փառանձեմի վրայ:

– Ինչո՞ւ տէր չես կանգնում լակոտիդ:

– Նահատակներին տէր չեն կանգնում, – հպարտ զսպելով արցունքը՝ ասաց Փառանձեմը:

Վասակը խոժոռեց աչքերը Փառանձեմի վրայ.

– Դու տունս եկեղեցի ես դարձրել, դու իմ զաւակներին իմ դէմ ես հանում: Կախաղանների վրայ ճօճել կուտամ քեզ ու քո զաւակներին:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

(Մնացեալը Յաջորդով)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ «Քազինօ տիւ Լիպան»ի մէջ, Փետր. 1ին, տեղի ունեցած է ի պատիւ Ստեփան Էլմիեանի նուագահանդէս մը, կազմակերպութեամբ Քասլիքի Ս. Հոգի Համալսարանի Երաժշտագիտութեան Հիմնարկի եւ «Համազգային»ի Անթիլիասի մասնաճիւղին: Ներկայ եղած են Խորէն Ա. Կաթողիկոս, նախարար Խաչիկ Պապիկեան եւ Մարոնի եկեղեցւոյ բարձրաստիճան հոգեւորականներ: Ստեփան Էլմիեան յայտագրի առաջին բաժնին դաշնակի վրայ նուագած է հայկական պատարագէն հատուածներ, իր դաշնաւորումով: Երկրորդ բաժնին ան մեկնաբանած է Լիբանանի Երաժշտանոցի տնօրէն՝ Հ. Ժօզէֆ Խուրիի գործերէն եւ իր դաշնաւորումը եղող երեք կտորներ: Նուագահանդէսի աւարտին, Քասլիքի Ս. Հոգի Համալսարանի տնօրէնութեան անունով խօսք առած է վերատեսուչը՝ Հ. Ժան Թապէթ, գրուատելով հայ եկեղեցին եւ անոր ճամբով հայ ժողովուրդին մատուցանած ծառայութիւնը արուեստի անդաստանին: «Հայ ժողովուրդը մարտիրոս ժողովուրդ մըն է, – ըսած է ան, – ահա թէ ինչու մենք կը նոյնանանք անոր հետ, որովհետեւ Մարոնի եկեղեցին եւս տառապած է դարերու ընթացքին: Այդ իսկ պատճառով այսօր մենք հոս ենք եղբայրաբար ու կը պատուենք երաժշտական արուեստին նուիրեալ այս պատուական Հայը, որ տարիներ աշխատեցաւ մեր Համալսարանին մէջ, ուր պատրաստեց փոքրիկ դաշնակահարներ, որոնք պիտի «մեծնան» օր մը անկասկած: Այս նուագահանդէսով եւ ձեր ներկայութեամբ լսեցիք պատմութիւնը երկու եկեղեցիներու եւ երկու ժողովուրդներու»: Խորէն Ա. գնահատելով Ստեփան Էլմիեանի վաստակը երաժշտական մարզին մէջ, զինք պարգեւատրած է «Կիլիկեան Մեծ Խաչ»ի շքանշանով:

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ մէջ, Յունուար 25-ին մեռած է գաղութին ծանօթ դէմքերէն Մանուկ Հալպէրեան: Ողբացեալը անդամակցած է Քոլոն Թատրոնի երգչախումբին, ղեկավարած է «Կոմիտաս» երգչախումբը եւ հայերէնի ուսուցիչ եղած է Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հաստատութեան մէջ: Ունեցած է նաեւ թատերական գործունէութիւն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հայոց առաջնորդ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, Փետր. 1ին, այցելած է Անտիոքի Յոյն Ուղղափառ եկեղեցւոյ պետ Իգնատիոս Հազիմ Պատրիարքին, համայնքի Պէյրութի առաջնորդարանին մէջ: Խօսակցութեան ընթացքին շօշափուած են միջ-եկեղեցական հարցեր, Լիբանանի ներկայ կացութիւնը եւ Թաէֆի իսլամական համագումարը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ՏՈՒՈՂ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ»

ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ, ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՄԵՂՔԸ՝ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՎՐԱՅ ԲԱՐԴՈՒԵՑԱՒ

———o———

ԱՏԱՆԱՅԻ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

«Իթթիհատ Եւ Թէրաքքիի ղեկավարներն ու կողմնակիցները բնաջնջելու նպատակով, Մարտ 31-ին, Պոլսոյ մէջ ծագած դէպքերու ընթացքին, Ատանայի մէջ ալ, Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ խիստ արիւնահեղ բախումներ տեղի ունեցած էին: Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, Ատանայի մէջ ալ՝ Թրքական եւ հայկական կազմակերպութիւններ հիմնուած էին: Այդ օրերու Ատանայի Հայոց ներկայացուցիչներէն, եւ միաժամանակ, Հնչակեան կուսակցութեան պետն եղող՝ Մուշեղ Էֆէնտի անունով խիստ ամբարտաւան՝ երիտասարդ վարդապետ մը կար, որ, իրեն համակիր երիտասարդներուն ալ քաջալերանքով, Թրքական բռնապետութենէն ազատելու ժամը հասած ըլլալը կը քարոզէր, եւ իր կողմնակիցները զինելու համար՝ Եւրոպայէն զինամթերք բերել կու տար: Աւելի՛ն. 1894-ի հայկ. դէպքերուն ակնարկելով, պատահածներու կրկնութեան պարագային՝ մէկ Հայու փոխարէն՝ 10 Թուրք սպաննելու մասին բացէ ի բաց կը խօսէր: Ահա, այս պայմաններու տակ, չփացած Հայերու դէմ՝ Թուրքերն ալ ստիպուած էին կարգ մը նախազգուշութիւններու դիմել: Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք, ազատութիւն ըսուած բանին՝ անիշխանականութիւն հնչանակելը՝ օրուան կառավարութիւնը ոչ մէկ կերպով չէր յաջողեր բացատրել:

«1909-ի սկիզբները, հանրութեան մօտ, Հայերուն՝ Թուրքերը ոչնչացնելով, Հայաստան մը հիմնելու վարկածին շշուկները տարածուն էին: Վերջապէս, Ապրիլ 14-ին, Մուշեղ վարդապետին հրահանգով եւ Հայոց կողմէ սկսած յարձակումով՝ Ատանայի միջադէպը կը ծագէր: Ատանա, Թարսուս (Տարսոն), Համիտիյէ, Միսիս (Սիս), Էրզին եւ Տէօրթեոլի մէջ այնքան ահռելի կոտորածներ եղան, որ՝ ո՛չ գրողին, ոչ ալ՝ կարդացողին խիղճը կրնայ հանդուրժել դէպքերուն մանրամասնութեանց: Զեմ ուզեր, նաեւ, որ այս գրութիւնը կարդացողները արցունք թափեն (...):

«Ճէմալ փաշայի, Ատանայի կուսակալութիւնը ստանձնելէն չորս ամիս ետք, քաղաքամէջի եւ գիւղերու հայկ. տուները՝ բոլորն ալ վերանորոգուեցան, եւ Հայերն ալ, իւրաքանչիւրը իր արհեստը շարունակելու կարելիութիւնը վերագտաւ:

«Ատանայի մէջ պատահած դէպքերու հետեւանքով կատարուած դատավարութեան ընթացքին, Մէնտէլլէթամի գրածներուն հակառակ, ո՛չ թէ 9, այլ՝ 39 Թուրքեր մահուան դատապարտուած էին, եւ որոնց մահապատիժն ալ Ճէմալ փաշայի կողմէ գործադրուած է: Իսկ, այս արիւնալի դէպքերուն հեղինակը՝ Մուշեղ վարդապետ, դէպքերուն երկրորդ օրը, օտար նաւով մը Աղեքսանդրիա փախչելով, տեղւոյն Հայերը՝ իրենց ճակատագրին հետ դէմ – յանդիման կը ձգէր:

«Ճէմալ փաշա, դէպքերու հանդարտումէն ետք՝ Հայերու կրած կորուստները դարմանելու ջանաց: Այդ կարգին, դէպքերուն հետեւանքով որբ մնացած երախաները մեծ որբանոցի մը մէջ համախմբելով՝ զանոնք խնամել տուաւ: Եւ, կարծէք թէ այսքան մտահոգութիւններ բաւ չըլլային, Հայոց Պատրիարքն ալ, բարենորոգումներու ի խնդիր կառավարութեան անընդհատ նոր առաջարկներ կը ներկայացնէր: Առիթէն օգտուելով, Ռուսիոյ դեսպանն ալ, 1912, Հոկտեմբեր 26-ին, Ռուսիոյ Արտաքին Նախարարին հեռագիր մը յղելով, հետեւեալը կը գրէր.– «1894 – 1896 թուականներու ընթացքին կատարուած հայկ. ջարդին հետեւանքով՝ Պոլիսն ու Անատոլուն արեամբ ներկող ծանօթ դէպքերէն ետք՝ կացութիւնը երբեք չէ բարելաւուած»: Դեսպանը, Հայկ. Հարցին Ռուսիոյ համար բացառիկ կարեւորութիւն ներկայացնելը նկատել տալով, ռուս կառավարութենէն հարկ եղած կարգադրութիւնները ընել կը պահանջէր: Ռուսիոյ, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ ճնշումներուն հետեւանքով, Ապտիւլ Համիտի՝ բարենորոգումները նախատեսող 1895 թ. հրապարակած հրամանագիրը՝ մոռացութեան ենթարկուած էր:

Հայկ. Հարցը մինչ այսպէս կը շարունակուէր, Համաշխարհային Ա. Պատերազմը ծագեցաւ: Օսմանեան կայսրութիւնն ալ, բնականաբար, Գերմանիոյ կողքին գործնապէս պատերազմի մտած ըլլալով, Պետութիւնը, այլեւս իր ո՛չ մէկ հպատակին հետ զբաղելու ի վիճակի էր: Երկար ժամանակէ ի վեր, տեւականօրէն դայթակղութիւն ստեղծող կարգ մը Հայերու դէմ՝ կառավարութիւնը ալ վստահութիւն չունէր: Էնվեր փաշան ալ, բանակը ճակատ առաջնորդած պահուն, չէր ուզեր որ ներքին խռովութիւն մը ծագի: Տարիներէ ի վեր օսմանեան հպատակներ եղող Հայերն ալ՝ հանդարտ չէին կենար: Պետութիւն մը, բնականաբար, ներքին ապահովութիւնը ամրապնդել կ՚ուզէ: Ասոր համար ալ, մինչեւ պատերազմի վերջը ի զօրու ըլլալու պայմանով՝ Հայերը գաղթի ենթարկուեցան: Իսկ Պետութեան հաւատարիմ հայ քաղաքացիներ՝ այս կարգադրութենէն զերծ մնացին: Եւ, բուն դէպքերը՝ ասկէ յետոյ է որ կը ըլլան»:

(Շար.– 4)

«Թէրճիւման»

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿԷՆ ՆՈՐ ԼՈՒՐ ԿԱՅ

Մարտիկ ձիուն վրայ էր արդէն, երբ լսեց որ Հայերու բազմութիւն մը դէպի իր կողմը կուգար, տեսաւ ձիաւորներ, լսեց Գէորգ էմիին ձայնը:

Ջօրեպան Թաթոսի հրամանին վրայ՝ բազմութիւնը կանգ առաւ: Մութին մէջ սպիտակ ձիու թեթեւ քառատրոփով Մարտիկն էր, որ դէպի զիրենք կուգար: Ջօրեպան Թաթոս ու ձիաւորները յարգանքի համար ձիերէն վար իջան: Մարտիկ շատ բան չհասկցաւ այդ բոլորէն ու հարցուց.

– Ի՞նչ է պատահեր:

Մարտիկի ձայնին վրայ բազմութիւնը լռեց յանկարծ: Այդ լռութեան մէջ Ջօրեպան Թաթոս գլուխի քէչէն վար առաւ, մի քանի քայլ Մարտիկին մօտեցաւ ու խօսեցաւ պաշտօնական բառերով.

– Ծառադ, Ջօրեպան Թաթոս..., պատմեց որ 20 ձիաւորներ պատրաստ են օգնութեան հասնիլ Կարմրէկի...

Մարտիկ երբ իմացաւ Կարմրէկի կռիւը, քսան ձիաւորներով այդ գիշեր ճամբայ ինկաւ ու կորսուեցաւ մութին մէջ:

Սպիտակ ձիաւորին համար հաւաքուող ու կռուողները ճամբող բազմութիւնը ցրուեցաւ այն ատեն, երբ մութին մէջ հատաւ ձիերու ոտքերուն ձայնը:

Խալֆա Հայրապետ ուրախութենէն այդ գիշեր պիտի չկրնար քնանալ: Ծերացը դորդային մէջ պահած, տակաւին դրան սեմին՝ ձիաւորներու կորսուած կողմը կը դիտէր, երբ մութին մէջ լսեց Գէորգ էմիի ձայնը: Գէորգ էմի այնտեղ էր, տակաւին հեռացած չէր ճամբէն, կարծես դեռ կը լսէր ձիաւորներու երկաթէ դոփիւնը, որ կարծես կը տեսնէր Մարտիկին իր ձիով առաջ անցնիլը ու քսան ձիաւորներու անոր հետեւիլը:

– Եկուր, ներս եկուր, Գէորգ, պահ մը խորաթենք: Բա, ինչպէս չճանչցաք ... – ըսաւ խալֆա Հայրապետ:

Դուրսը հով ու մթութիւն մը կար, որուն մէջէն փոթորիկի պէս անցած էր սպիտակ ձիաւորը, Թորթանցի քսան կռուողներով:

×

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Կարմրէկը, ցորեաններու ու ոսկիի գոյնով ու կոչնակի ձայնով բարի գիւղի, առասպելական վիշապ մըն էր դարձեր. գիժ աչքերով, երկար գլուխով ու կանանչ մարմնով վիշապ մը, որուն բերանէն հրդեհ դուրս կուգար:

Կռիւ կար Ջրաղացներուն ճամբան, ուրկէ չէն օրերուն, գիւղացիները սայլերու ճղոցով ոսկիի չափ ծանր ցորեաններու բեռներ կը կրէին: Կռիւ կար այգիներու մէջ խանձուած հոտով լեցուն, ուր էգէկութիւն գոյն գոյն խաղողները հողէն ու արեւի շողէն ծանրացած սարբինաններուն վրայ կը փլէին: Կռիւ կար կալերուն մէջ, տանիքներուն վրայ:

Այդ օրերուն բարի գիւղացիներու դէմքերուն վրայ, դիակը իր կռնակէն վար ձգած ձիու մը զարհուրանքը կեցած էր: Խրաճի ճամբով պաշըպօզուքներու մէկ թեւը գիւղին մէջ մտած էր: Փողոցներէն, տանիքներէն դէպի այգիները փախչող կիներու կանչն ու ախոռներուն մէջ հրդեհ առած եզներու դիւային բառաչը միջոցն էր լեցուցեր: Գիւղի վառօդի ճենճերի ու վառուած կաշի հոտ մը բռնած էր:

Նշանտելու մօտ էր: Խրաճի ճամբան պաշտպանող Թիւլցի Սարգիսին խումբը հետզհետէ սկսած էր Ջրաղացքներուն ճամբան նահանջել: Ու պաշըպօզուքներու մէկ մասը գիւղի բնակչութեան վրայ ինկած էր, երբ Մաթօն թթերու ճամբով գիւղին մէջ մտաւ ու սկսաւ պաշըպօզուքներու հետ, փողոցներուն մէջ, տանիքներու վրայ կոկորդ կոկորդի մոլեգին կռիւ մը:

Մուսեղ իր խումբով կալատեղին լայն ճակատ բռնած էր Տէրվիշ Հասան Ալիի ու ժանտարմներու դէմ, իսկ Ջէրչի Կիրօս հացեկցի կռուողներով դէպի այգիները տանող չայէն ճամբան բռնած էր:

(Շար. 267)

Տէր եւ Տիկին Ժերար Երանեան եւ զաւակները, Պ. Արման Երանեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր և մեծ – հօր՝

ՄԻՍԱՔ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 25–ին, 73 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 3, ժամը 14–ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուա – Քոլոմպի (ռիւ տը լ'Էկալիթէ Անիէռ), գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է խաղաղին, Ս. Ծնունդի առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Յ. Նոտարեան, Օր. Շիրինեան 300–ական, Հաճի Ս. Գէորգեան, Զաքար Տօնիկեան, Պր. Շիրինեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Գալաճեան 150, Տիկին Արմէն Գալիք – եան, Տիկին Անգինէ Սերոբեան, Ալպէռ Անդրէասեան, Տիկին Սպանտու, Վարդան Կակոյեան, Անթուան Պօղոսեան 100 – ական, Պր. Մելիքեան (Մարսէյլ) Ան – դրանիկ Խաչատուրեանի մահուան առ – թիւ, փ.ծ.ի 100, Տէր եւ Տիկին Մէլիքսէթ Տօնիկեան, Տիկին Սրբուհի Մար – կոսեան, Տիկին Սիրանոյշ Գուսեան, Տէր եւ Տիկին Բենիամին Ղազարոսեան, Տիկին Արմենուհի Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Բապուճեան, Այրի Տիկին Կիւմիւշեան, Տիկին Մարիամ Մա – նուկեան, Տիկին Գեղեցիկ Մարգարեան, Տիկին Հայկանոյշ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տիկին Մարիամ Փաշաեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Թորոս Պետիկեան, Տիկին Մարիամ Գումի 50–ական, Յակոբ Խաչիկեան 20 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները, փոխ. ծաղկեպսակի, Պօղոս Պօղոսեանի Թաղման առթիւ.– Այրի Տիկին Մ. Պօղոսեան 500, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մկրտիչեան, Պ. Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Ո. Թուրիկեան, Տէր եւ Տիկին Փիրեան և Տէրիկեան ընտ., Մ. Պօղոսեան, Մաքինաճեան ընտ. 100–ական, Հ. Աւետիսեան 20:

Արամ Տէրտէրեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Տիկին Տէրտէրեան եւ զաւակ – ները 50, Նուպար Հալվանեանի Թաղման առթիւ. – Տէր եւ Տիկին Ժ. Ճառլեան 50: Պր. Աբգարեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Պ. Կիւլեան 50: Վարդուհի Քէշէեանի Թաղման առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան, Տիկին Ա. Սարգիսեան, Հ. Աւետիսեան 20–ական, Թէրէսանօ ընտ. 25, Տէր եւ Տիկին Մօնժ 30, Տէր եւ Տիկին Փօլ Քէչէեան 50 Ֆ.:

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ՝

Ճաշ - Դասախօսութիւն

Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 19.45ին

Խօսք կ'առնէ՝

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊՉՏԻԿԵԱՆ

Ուսումնապետ՝ Վենետիկի Մուրատ–Ռափայէլեան վարժ.ի

« ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ ԵՒ ԿՐՕՆՔ »

նիւթին շուրջ

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e

Ծախքերու մասնակցութիւն 65 Ֆ.
Ուսանողներու՝ 45 Ֆ.

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը.– 520. 03. 18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ նուէրները, ի նպաստ իր դպրոցին.– Օր. Ժ. Միրզոյեան 200, իր նշանախօսութեան առթիւ. Փ. Զօ – պոյեան 100, իր ամուսնութեան առթիւ. Ժ. Գիւմճեան 300, իր ապաքինման առթիւ. Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Նաճարեան 100 Ֆ., իրենց ամուսնութեան 60–րդ տարեդարձին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Աշոտ Մալաքեան եւ զաւակները՝ Փաթրիք եւ Սոֆի, իրենց խորին շնորհակա – լութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպըսակի նուէրներով, անձամբ թէ գրաւոր՝ ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

Այրի Տիկին ԱՐԱՔՍԻ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Արշալոյս Գըլըճեան, իր մօր՝ Սիրուհի Սուճեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ՝ կը նուիրէ 100 Ֆ. Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան (ստա – նալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Նոյն առթիւ, Տիկին Գարճեան եւ Օր. Պօղոսեան 50 Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին (ստանալ «Յառաջ»էն):

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՕՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 1, կը պատարագէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը, Երկուշաբթի, Մարտ 2, ժամը 21–ին՝ եկեղեցւոյ սրահը:

DANS LE CADRE DES FESTIVITES
DU 60e ANNIVERSAIRE
LA CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»

L'ETOILE DE L'ESPOIR
Film parlant français
d'après le célèbre roman historique de
SERO KHANZADIAN

Dimanche,
1er Mars

à 20 h. 30 précises
CINEMA COSMOS
76, Rue de Rennes, 75006 - Paris
Métro: Saint Sulpice
Entrée: 20 F.

Les billets sont en vente chez:
— *Ets. K. BAKERDJIAN:*
35, Rue de Trévise, Paris 9°
— *Librairie PALOUYAN:*
9, Rue de Trévise, Paris 9°
— *Restaurannt EREVAN:*
29, Rue Bergère, Paris 9°
Réservation par téléphone:
— *NAVASSARTIAN* - 985. 36. 53
— *SAGHATELIAN* - 854. 35. 74

Service d'autocars de la Gare de Colombes à 19h.15 et Bois-Colombes à 19h.30.

×

Լիոնի մէջ՝ Մարտ 29–ին:

Le Restaurant
EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81 - Fermé le Mardi	29, Rue Bergère, 75009 Paris Tél. 770.85.81
40 Sortes de Hors - d'œuvres 25 Sortes de Plats	*Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes*

— COMMUNIQUE —

Nous signalons:

— *Aux Organisations et Associations: (France et Etranger).*

Que le film «GENOCIDE ARMENIEN» *de PAPAZ* peut être projeté lors de leurs réunions sur simple demande.

— *Aux Particuliers:*

Que des cassettes vidéo du film sont en vente au prix de 250 F. TTC+20 F. de frais d'expédition.

Paiement par cheque bancaire, CCP, mandat, ou contre remboursement.

Pour toute demande s'adresser à:
MAGDA PRODUCTION
5, *Rue des Pruniers,* 75020 - *Paris*
Tél.: 797. 13. 52

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

GRAND GALA SPECTACLE

Organisé par
L'ASSOCIATION DES ANCIENS COMBATTANTS D'ORIGINE ARMENIENNE
A u profit des Oeuvres Sociales

Sous la Présidence d'Honneur de
Monsieur JEAN FONTENEAU (Député - Maire de Clamart)

VENDREDI, 10 AVRIL, à 20h.30 précises.

Centre Culturel Jean Arp - 22, Rue Paul Vaillant - Couturier, 92140 Clamart.

PROGRAMME:

Pour la Première Fois à Clamart
L'ENSEMBLE FOLKLORIQUE ARMENIEN

NAVASART

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 15 au 26 Avril 81	3.250 F.	du 27 Mai au 9 Juin 81	4.350 F.
du 09 au 20 Mai 81	3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	4.290 F.
du 01 au 12 Août 81	3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	3.990 F.	du 02 au 15 Octobre 81	3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
..

Rayer les mentions inutiles

RECITAL UNIQUE
DE

HAROUT

ET SON ORCHESTRE DES U.S.A.

A L'OLYMPIA

22 MARS, DIMANCHE, A 20 .30

—×—

Location ouverte:—

○ *Aux guichets de l'OLYMPIA.*
○ *TELE CONDORCET; Clamart - Tél.:* 645. 34. 69
○ *LA CAPPADOCE; Tél.:* 375.05.30
○ *VAROU: Issy-les-Moulineaux - Tél.:* 644. 40. 60

PRIX UNIQUE: 50 F.

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
SAMEDI
28 FÉVRIER
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.853

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.853

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ Ֆիկա-րօ – Մակազինը ընտրած է լուսթիւնը խզելու համար եւ առանց ճշդելու թէ թեկնածու է՞ կամ ոչ, հասկցնելու թէ Ֆրանսան պէտք է ընտրէ քաոսին եւ կայունութեան միջեւ, այլ խօսքով խառնակութեան կամ իր միջեւ: Ըստ նախագահին խառնակութիւնը պարզուած է արդէն նախընտրապայքարի ընթացքին եւ Ֆրանսան կորսուած է եթէ տեղի տայ:

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ նախարարը յայտարարեց թէ «քոսոտ ոչխարներ կան փաստաբաններուն մէջ» եւ աւելցուց «փաստն ունինք Մեսրինի փախուստով եւ Ֆիլիփ Մօրիսի ըրածով»: Արդարեւ պարզուեցաւ թէ փաստաբանուհին, (որ բանտարկուեցաւ մեղսակցութեան համար փախուստի փորձի եւ զինեալ յարձակման) սիրահարեր է Ֆիլիփ Մօրիսի եղբօր եւ ան է որ զէնքը համոզած է որ այդ ծրարը յանձնէ: Մէթր Հէմըրլէն կ'ըսէ սակայն թէ չէր գիտեր թէ մէջը ատրճանակ կար: Գալով մահապարտին կը խոստովանի թէ ինք է որ ամէն ինչ կազմակերպած է եւ թելադրած եղբօրը, որ «գուլպէ հանէ» փաստաբանուհին: Այս պատմութիւնը առիթ է որ բուռն իրար անցում ըլլայ դատական շրջանակներու մէջ. մէկ կողմէ բողոքելու համար նախարար Փէյրըֆիթի յայտարարութեանց դէմ, միւս կողմէ ընդունելու համար սակայն, ինչպէս կ'ընէ փաստաբաններու ընկերակցական համադաշնակցութիւնը՝ ճշդելու համար թէ մեղսակցութիւնը յաճախորդի մը հետ, խոտոր կը համեմատի փաստաբանի պաշտօնին հետ:

ԻՐԱՆԻ օդային բանակին նախկին հրամանատարը զօր. Պաքերի ձերբակալուած է: Կասկած կայ որ մեղսակից է ամերիկեան փորձին, որ կատարուեցաւ անցեալ Ապրիլին Ամերիկացիներուն կողմէ, իրենց 52 պատանդները փրկելու համար:

72 ՆԱԽԿԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅ համայնավար մանիֆեստ մը ստորագրած են, լոյս տեսած Մանտի մէջ, ուր կը քննադատեն կուսակցութեան ներկայ ուղղութիւնը: Կոչ կ'ընեն նաեւ որ Բ. շրջանին քուէարկեն ձախ այն թեկնածուին ի նպաստ, որ գլուխը հասած է Ա. շրջանին: Ստորագրողներուն մեծ մասը մտաւորականներ են:

ՓԱՐԻԳԱ (Փարիզի եւ Հոլանտայի դրամատունը) գնեց Ֆրանքեւպելժիական Ամփէն – Շնէտէր խումբին պատոն Ամփէնի բաժնեթուղթերը (35%) եւ այս ձեւով ձեռք կ'առնէ ձեռնարկին ընդհանուր հակակշիռը: Ճարտարարուեստի շրջանակներուն մէջ, դէպքը աննախընթաց կը նկատուի քանի երկար ատեն է որ չէր պատահած որ դրամատուն մը, նոյնիսկ առաջինը ճարտարարուեստի մէջ, տէր – տիրական դառնայ ֆրանսական տասը առաջնակարգ հոլտինկներէն մէկուն մէջ: Գալով պարոն Ամփէնի, որ ի վերջոյ կը քաշուի, կը թուի թէ երբեք ինքզինքը չէ գտած առեւանգումէն ետք, որ 63 օր տեւեց, 1978–ին:

ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՌ, Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը Փրովանս – Ալփ – Քոթ – տ'Ազիւրի շրջանային խորհուրդի նախագահ վերընտրուեցաւ 80–ի վրայ 51 ձայնով: 20 համայնավարները ձեռնպահ մնացին դատապարտելէ ետք կառավարութեան քաղաքականութիւնը, որու, ըստ իրենց, զօրավիգ կը կենայ ընկերվարական կուսակցութիւնը:

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ երթալով կծիկը կը քակուի եւ բարձրաստիճան սպաներու ձերբակալութիւնը կը շարունակուի: Այլեւս հաստատուած է թէ Թեխերօ ոչ միայն առանձին չէ գործած այլեւ միակ նախաձեռնողը չէր: Նախատեսուած էր. – դրաւում խորհրդարանի եւ կառավարութեան չէզոքացում, դրաւում մայրաքաղաքին կարեւոր կէտերուն դրահապատ զօրաբաժնին կողմէ եւ ապստամբութիւն զինուորական միւս շրջաններուն: Այս ծրագրին միայն առաջին կէտը իրագործուած է բայց երկրորդէն ձախողութիւնը սկսած է: Կ'ըսուի թէ Սպանիոյ զինուորականները մօտէն հետեւած են Թուրքիոյ անցուդարձին անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր երբ զօր. Էվրէն իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէր եւ Սահմանադրութիւնը կը ջնջէր: Թագաւորը, ամէն պարագայի մէջ, կ'ուզէ որ կուսակցութիւնները շատ խիստ չըլլան բանակին նկատմամբ ինչ որ կարծել կու տայ թէ ամէն վտանգ չէ անցած: Միւս կողմէ Խուան – Գարլոս լածանքները՝ ազնուականացուց նախկին վարչապետը՝ Ատոլֆօ Սուարէզ, անոր շնորհելով դուքսի տիտղոսը:

ՊԱՍՔ ԳԱՒԱՌԻՆ առեւանգուած երեք հիւպատոսները՝ Ուրուկուէյ, Սալվատոր եւ Աւստրիա, որոնք քիչ մը «մոռցուեցան» Սպանիոյ պետական զինուորական ձախողած հարուածին պատճառով, գիր մը ղրկած են մամուլին, ուր կը դատապարտեն բիրտ ուժն ու չարչարանքը եւ կը հաստատեն թէ լաւ վերաբերումի առարկայ են:

«ՀԱԿԱՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆ հալածանքի ըստիպողական կոմիտէն» հակամիասեռական ցեղապաշտութիւնը կ'ամբաստանէ Շաբաթ գիշերուն, Թուիլըրիի պարտէզներուն մէջ սպաննուած 26–ամեայ երիտասարդին համար: Պարտէզը հանդիպման նախընտրեալ վայրն է միասեռականներուն: Երիտասարդը սպաննուած է երբ կը փորձէր օգնութեան հասնիլ ուրիշ միասեռականի մը, որ ծեծ կ'ուտէր: Ուրբաթ իրիկուն վերոյիշեալ կոմիտէն ցոյց մը կ'ընէր Թուիլըրի (Քոնքորտ) օրպէտքի դաշտին հակամիասեռական հալածանքները:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ. 20 – 23)

ՀԱՅ ԼՈՒՂՈՐԴԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԴՆԵՊՐՈՊԵՏՐՈՎՍԿԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Ողիմպիականներու պրոնզէ մետալակիր, 24–ամեայ լուղորդ Դաւիթ Համբարձումեան յաղթական հանդիսացած է «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա» թերթի համամիութենական մրցումներուն, որոնք տեղի ունեցած են Դնեպրոպետրովսկի մէջ: Այս յաղթանակով հայ մարզիկը իրաւունք կ'ունենայ մասնակցելու «Գարնանային ծիծեռնակներ» միջազգային մրցաշարքին, որ տեղի կ'ունենայ Մարտին, Մոսկուա: Մրցաշարքին կը մասնակցի նաեւ ուրիշ հայ մը 14–ամեայ Սիրվարդ Էմիրզեան, որ Մոսկուայի ողիմպիականներուն արծաթէ մետալ շահած էր:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի մետաղագործութիւնը, որ կարեւոր դեր կը խաղայ երկրի ընկերային – տնտեսական զարգացման մէջ, ընթացիկ հնգամեակին (1981 – 1985) կը զարգանայ արագ թափով, դիտել տուած է Հայաստանի գունաւոր մետաղագործութեան վարչութեան պետը՝ Ֆրունզէ Պետրոսեան: Հիմնականօրէն կ'արդիականացուին Ալավերդիի լեռնամետաղագործութեան գործատունը, ուր կը պատրաստուին զանազան տեսակի պղինձի կտորներ եւ այդ մետաղի վրայ հիմնուած արտադրական տեսակներ, ինչպէս նաեւ լեռնային Զանգեզուրի պղնձամոլիպտէնի գործատունը: Կ'աւելնայ որակաւոր ալիւմինիումի փայլուն թերթի արտադրութիւնը, որուն գլխաւոր մատակարարներէն մէկը Խորհ. Միութեան մէջ Երեւանի ալիւմինիումի գործատունն է: Այս տարի ձեռնարկութեան արդիականացումը կարելիութիւն կու տայ կրկնապատկելու մետաղեայ նուրբ թերթի արտադրութիւնը եւ ընդլայնելու անոր գործածութեան ոլորտը: Մօտ ատենէն Հայաստանի մէջ կը սկսի շահագործումը նոր հարուստ մետաղի հանքավայրերու, զորս հետախուզած եւ ուսումնասիրած են երկրաբանները: Հայաստանի մետաղագործութիւնը խորհրդային տնտեսութեան կը մատակարարէ պղինձ, ալիւմինիում, կապար, մետաղափոշի, մոլիպտէն եւ այլ արտադրութիւններ:

×

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ԳԻՐՔԸ

Երեւանի մէջ լոյս տեսած է Յովհաննէս Ղանալանեանի «Զխամրող անուններ» գիրքը, որուն մէջ հեղինակը յուշեր կը պատմէ Աւետիք Իսահակեանի, Յովսէփ Օրբելիի, Յակոբ Մանանդեանի, Լեւոն Քալանթարի, գիտութեան եւ մշակոյթի մարզերու ծանօթ այլ դէմքերու մասին, բնութագրելով անոնց դերն ու տեղը Հայաստանի մշակութային կեանքի զարգացման ընդհանուր հոսանքին մէջ: Յովհաննէս Ղանալանեան գրականագիտական եւ քննադատական աշխատութիւններու հեղինակ է, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու փորձառու դասախօս: Մասնաւոր ուշադրութեան արժանացած է դասականներու բանաստեղծութեան մասին իր գիրքը, որ կը կրէ «ԺԸ. – Ի. դարերու հայ բանաստեղծները» տիտղոսը:

×

«ՆԱՅԻՐԻ – 41» ՀԱՇՈՒԻՉ ՆՈՐ ՄԵՔԵՆԱՆ

Ուսողագիտական Մեքենաներու Գիտա – Հետազօտական Հիմնարկի մասնագէտներու մշակած «Նայիրի – 41» հաշուիչ մեքենան հարստացուցած է Խորհ. Միութեան մէջ արդէն հանրածանօթ այդ մակնիշով մեքենաներու ընտանիքը: Ինչպէս իր նախորդները, «Նայիրի – 41»ը նախատեսուած է շինարարներու եւ նախագծողներու ինքնաշխատ աշխատավայրերու համար: Նոր էլեկտրոնիկ հաշուիչ մեքենայի յիշողութեան ծաւալը մեծցած է չորս անգամ. մէկ երկվայրկեանի մէջ երկու միլիոն գործողութիւն կը կատարէ: Երեւանի Ուսողագիտական Մեքենաներու Գիտա – Հետազօտական Հիմնարկը 25 տարուան անցեալ ունի: Հիմնարկը բացի նոր թէքնիքի մշակումով զբաղող յատուկ ստորաբաժանումներէն, ունի նաեւ փորձառական գործատուն մը, ուր կ'արտադրուին հաշուիչ մեքենաներու փորձի նմոյշները: Ներկայիս Հիմնարկը զբաղած է միջին արտադրութիւն ունեցող էլեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաներու ստեղծումով եւ արտադրութեան մէջ արմատաւորումով:

×

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վարպետ Արծրուն Բերբերեան Հայաստանի Ժողովրդական Արուեստի Պետական Թանգարանին նուիրած է արծաթեայ չորս հնագոյն գօտիներ: Թանգարանին մէջ կան արծաթէ, մետաղէ անոր պատրաստած առարկաները՝ սկուտեղ, սկահակ ու մոմակալ: Ժողովրդական վարպետներու պատրաստած խեցէ, կաւէ, մետաղէ, արծաթէ, փայտէ, ասեղնագործ եւ այլ առարկաներու հինգ հազարէ աւելի նմոյշներ կը գտնուին թանգարանը: Հետաքրքրութեամբ կը դիտուին վարպետ Սահակ Սահակեանի փայտէ, մետաղէ, կաւէ պատրաստած սկուտեղները, բաժակները, սափորները, ինչպէս նաեւ Գուրգէն Թորոսեանի զարդեղէնը: Վերջին երկու տարիները հայ վարպետներու աշխատանքները բազմիցս ցուցադրուած են աշխարհի զանազան երկիրներու մէջ՝ Փորթուկալ, Մարոք, Սուրիա, Ալժերիա, Արեւելեան Գերմանիա եւ այլուր:

×

ՕԴԻ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ ՁԵՌՔ ԱՌՆՈՒԱԾ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Հայաստանի քաղաքներուն մէջ օդը վերջին ժամանակները աւելի մաքրուած է, հակառակ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու եւ կառքերու քանակի աճին: Հայաստանի մէջ կը բանին մետաղագործութեան եւ քիմիական գործատուներ, շինանիւթերու արտադրութեան ձեռնարկութիւններ, հետեւաբար շրջապատի աղտոտութենէ պաշտպանութիւնը ներկայիս դարձած է հրատապ: Ժողովրդական երեսփոխաններու տեղական խորհուրդներու առընթեր կազմուած յանձնախումբերը կը զբաղին այդ հարցով: Շրջապատի պաշտպանութեան եւ օդի մաքրութեան համար կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են Երեւանի «Նայիրիտ» արտադրական միաւորման, ալիւմինիումի գործատան, ինչպէս նաեւ Կիրովականի ու Ալավերդիի արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու մէջ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կիրակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (48–րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ՝ Ան – բան չմընալու համար.

ԴԱՆԻԷԼ ԼԷՕՎԷՐՍ՝ Ժորժ Պաքայլ

Ս. ՃԷՎԱՀԻՐՃԻԵԱՆ՝ Որոտնավանք.

ԼՈՌԻԻ ՊԱՏՄԱ - ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. և վերջ)

Լոռիի ազգագրական գօտիին մէջ մեր գրի առած հէքեաթները կարելի է բաժնել հետեւեալ թեմաներու եւ նիւթերու: Հրաշապատում հէքեաթներու խումբին մէջ կը տիրապետէ գերբնական եւ չար ուժերու կախարդանքով կերպարանա - փոխուած անմեղ մարդոց փրկութեան համար մղուող պայքարի թեման: Այս թեմային մէջ առնուած են հետեւեալ նիւթերը՝ Հազարան պլպուլի, անմահական ջուրի կամ խնձորի, հրաշագործ գերբնական ոգիի ձեռք բերումը («Հազարան պլպուլ», «Կիսատ ախպէրը»), ծնողքէն հեռացած զաւկին արկածները, դժուարութիւններ յաղթահարելը եւ վերադարձը («Շահօղլի Շահաբատի», «Ձկնորսն ու իրա տղէն», «Շահ Իսմայիլ»), կնոջ կամ ընկերոջ հաւատարմութեան փորձութիւնը ծանր կացութեան պայմաններու մէջ, ամբարիշտ ու անըղգամ կնոջ դատապարտումը, երախայ չունեցող թագուորին գերբնական զօրութեամբ զաւակ պարգեւելը, վերջնոյս փորձութիւնները հասունութեան հասնելու եւ հօր գահին արժանանալու ճամբուն վրայ («Թամպալ մարդը», «Լաչառ կնիկը»), զրպարտուած ու հալածուած անմեղ կնոջ կամ աղջկան տառապանքներն ու արդարութեան յաղթանակը («Վըրըշիկի հէքեաթ»), աղքատ ծնողքներու իմաստուն զաւկի հրաշագործութիւնները, փառք ու պատուի արժանանալը («Օվչի Մուրատի հէքեաթ»), կենդանիի փոխարկուած թագուորի կեանքը կը փրկեն շունն ու կատուն եւ վերադառնալով գահ ան արժանին կը հատուցանէ բարիին ու չարին («Ձիլղաու Իսկանտարը»):

Իրապատում հէքեաթներու մէջ տիրապետող է խելքի, հնարամտութեան, բարութեան, ազնուութեան մեծարման, բթամտութեան, նենգութեան, անշնորհքութեան, դաժանութեան, չարութեան դատապարտման թեման: Այս թեմային մէջ ընդգրկուած են հետեւեալ նիւթերը՝ հոգեւորականներու ընչաքաղցութեան եւ տգիտութեան դատապարտումը («Բաղլէն»), ճաղատի անսպառ հնարամտութիւնը անել վիճակներէ դուրս ելլելու եւ պայքարը՝ նպատակին հասնելու համար («քաչալը»), սրամիտ աղքատին յաղթանակը բութ հարուստին նկատմամբ («Նամարդն ու ճոմարդը»), ճրիակեր, վատոող ու անխելք զաւկի անարգումն ու համեստ, աշխատասէր ու ծնողասէր զաւկի մեծարումը («Իրեք խրատ»), երջանկութեան յարափոփոխ ընթացքի, յաւիտենականի ու մնայունի ունայնութիւնը, աշխատանքի, բարի անուն ձգելու անհրաժեշտութիւնը («Պարսկաստանի շահը»):

Վիպական սեռի միւս տեսակներէն շրջանին մէջ լայն տարածում ունին բընակավայրի, լեռներու, գետերու, անտառներու, պատմական յուշարձաններու, պատմական կարեւոր դէպքերու եւ դէմքերու, կենդանիներու եւ թռչուններու մասին պատմուող աւանդութիւնները: Իւրաքանչիւր վայրի բնակիչ կը մեկնաբանէ իր բնակավայրի, շրջապատի լեռներու, գետերու, հանդերու, անտառներու, սրբավայրերու անունները՝ տալով անոնց առաւելաբար տեղական բացատրութիւն: Թուական գերազանցութեամբ աւելի աչքի կը զարնեն ժողովուրդի կեանքին մէջ յատուկ դեր խաղցած անձերու՝ Յովհան Օձնեցի կաթողիկոսի հրաշագործութիւններու, ըսպասալարներ Զաքարեաններու, Լոռիս - Մելիքովի, Մխիթար Գօշի մասին բոտեղծուածները, քան ցարական դաժան պաշտօնեաներու, ռէսներու, գզիրներու մասին եղածները:

Շրջանին մէջ կենսունակ սեռերէն է զուարճախօսութիւնը: Այսօր ալ կենդանի են Լոռիի համար ընդհանուր դարձած երգիծական այն նիւթերը, զորս Խ. Աբովեան մշակեց եւ «Լօըցիք» խորագրով հրատարակեց «Պարապ վախտի խաղալիք» հաւաքածոյին մէջ կամ Ե. Լալայեան ժամանակին հրատարակեց «Հոբոսը» եւ «Մոլլա Նասրէտտին» վերնագրերով հաւաքածոներուն մէջ: Անցեալի եւ այսօրուան երգիծական կերպարներու մեր ունեցած ցանկը բաղկացած է աւելի քան 25 անուններէ, որոնք մեծ մասամբ պատմական իրական անձեր են, ինչպէս՝ կիրովականցի «չուչա գյօղ» Ռուբէն Բէկչեան, չնողցի Հոբոսը, կուրթանցի Համբօն:

Յատուկ տեղ կը գրաւեն շրջանի ժողովրդական հանելուկները եւ վիճակի երգերը: Աւանդական հանելուկներու կողքին կը ստեղծուին նորերը: Օրինակ՝ «էն ի՞նչ ա ինչը, երկար տարի, կարճ դարի, խապար տանի, թէ թէզ արի». պատասխանը՝ հեռագիր: Կամ՝ «Մի սեւ տնակ՝ վրէն գերան, մի կողմն ականջ, մի կողմը բերան». պատասխանը՝ հեռաձայն:

Աւելի բարդ է ծիսական սեռերու յայտնաբերման հարցը: Հարսանեկան երգը շրջանին մէջ ազրելակերպի մոթիֆներով խորհուրդներու շարք է, որ կը տրուի նոր կեանքի շեմին կանգնած նորահարսին: Յարաբերաբար լաւ պահպանուած են հրաժեշտի եւ թագւորամօր ուղղըւած երգերը: Լոռիի ազգագրական շըրջանը գրի առնուած թէ՛ գիւղական, թէ՛ քաղաքային հարսանեկան ծէսը արարողութիւններու յաջորդականութեամբ ու բնոյթով համահնչիւն է ընդհանուր Հայոց հարսանեկան ծէսին: Զափով մը այդ ծէսին համար նորութիւն են թատերականացուած գործողութիւններու այն տեսակները, զորս պատմողները «օյիններ» կը կոչեն: Այդ «օյիններ»էն քանի մը հատին մէջ վերապրումի ձեւով պահպանուած են հնագոյն ժամանակներէն փոխանցուած պաշտամունքի երեւոյթներ: Հետաքրքրական սովորութիւն մը գոյութիւն ունի Թումանեանի շրջանի գիւղերու նախահարսանեկան արարողութիւններու մէջ: Աղջկան ծնողքներու համաձայնութիւնը ստանալու համար փեսացուն կացինի մէկ հարուածով պէտք է ճեղքէ հաստաբուն կոճղը: Վերջինիս «փեսի կոճղ» կ՚ըսեն, որ նախօրօք պատրաստուած կ՚ըլլայ այդ նպատակին համար: Եթէ փեսացուն յաջողի, կը ստանայ աղջկան ծնողքներու համաձայնութիւնը: Կը պատահի նաեւ ուրիշ բան մը. եթէ տարիները անցնին, բայց աղջիկը ուզողներ չգան, գիշերով տան մեծ կինը կոճղը կը հեռացնէ ու կը տանի կը ձգէ մօտակայ ձորը, որպէսզի անիկա խանգարիչ դեր չխաղայ հարսնցու աղջկան կեանքին մէջ:

×

Եզրակացնելով Լոռիի պատմա - ազգագրական շրջանի բանահիւսութեան արդի վիճակի մասին մեր խօսքը՝ ըսենք, որ այսօր շրջանին մէջ բանահիւսութեան բազմաթիւ տեսակներ քայքայման եւ աստիճանաբար անհետացման ընթացքի մէջ են: Շրջանի իմացական մըշակոյթի բազմաթիւ նմոյշներ ներկայիս կը վերածուին թանգարանային արժէքներու, բանաւոր խօսքի արուեստի տարրերը կը թափանցեն գրականութեան մէջ. ժողովրդական երգն ու պարը կ՚անցնին սիրող եւ արհեստավարժ արուեստի ոլորտները: Այս անխուսափելի ընթացքը, ի հարկէ, կուտայ անդառնալի կորուստներ, բայց նոյն ատեն կը վկայէ այն մասին, որ ժողովուրդի ընդհանուր մշակոյթը բարձրացած է որակական ուրիշ աստիճանի մը:

Թ. ԳԵՒՈՐԳԵԱՆ

«Պատմա - Բանասիրական Հանդէս» յապաւումներով եւ արեւմտահայերէն

«ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»

ՎԱՍԱԿ ԵՒ ԻՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

(Գ. եւ վերջ)

Փառանձեմը հրացայտ հայեացքով համարձակ նայեց Վասակին եւ աչքերը սեւեռեց ազնիւ բարկութեամբ: Դա ազդեց աւելի քան խօսքը: Վասակը դարձաւ պարսկերէնի դասատուին.

— Տա՛ր սրանց եւ սկսի՛ր դասը: Եթէ սրանք հայերէն խօսեցին՝ կը գնա՛ս գըլուխդ:

— Ինչպէս հրամայեցի՛ր, — արագախօս վրայ բերեց դասատուն եւ հայեացքով կանչեց Բաբիկին եւ Ներսիկին:

Սրանք հեռացան:

Վասակը դարձաւ Փառանձեմին.

— Միւս անգամ թէ կրկնուել է այս դիմադարձութիւնը՝ իսկապէս կը սպանեմ նրանց: Իմ տանը այլեւս հայերէն չպիտի խօսուի:

Ու արագ հեռացաւ:

Զվիկը դուրս գնաց նրա ետեւից՝ դուշակելով մի չար բան: Նրա բնազդը չխաբեց: Բաբիկի սենեակից ղօղոց լըսուեց: Նա ներս մտաւ, Բաբիկը տակն էր գցել դասատուին եւ ծեծում էր: Արիւնը հորթում էր դասատուի քթից ու բերանից: Նա խռպոտ ձայներ էր արձակում, աշխատում ազատուել, օգնութիւն էր կանչում, բայց Բաբիկը մոլեգնաբար ծեծում էր եւ ծեծում:

— Բաբի՛կ, Բաբի՛կ, — վրայ հասաւ Զվիկը, — թո՛ղ, թո՛ղ...

Բաբիկը աւելի կատաղեց: Նա հարուածում էր առանց նայելու թէ ուր հասնում հարուածը: Զվիկը շատ մեծ դըժուարութեամբ, ուղղակի աղաչելով, լաց լինելով մի կերպ ազատեց դասատուին: Սա վեր թռաւ, հագուստը թափ տուեց, քիթ ու պռունգը մաքրեց եւ փնչացրեց:

— Դէ ես հիմա կը գանգատուեմ իշխանին՝ դու հարսանիքդ տես:

Բաբիկը սրուեց դէպի նա.

— Ինձ մտիկ. վերջը՝ վերջը նա ինձ չի սպանի, բայց ես քեզ կը սպանեմ:

Զվիկը մօտ գնաց դասատուին.

—Հանդիստ թող նրան ...

— Ախր տես ի՛նչ արեց, — լացակումեց դասատուն:

— Զօրը կը նետեմ գլխակդ, մօրս արեւը վկայ, — սպառնաց Բաբիկը:

— Գնա գործիդ ... ձեռ քաշի, — յորդորեց Զվիկը:

Դասատուն քրթմնջաց, սրբուեց ու նստեց:

— Առա՞ր դասդ, — ասաց Բաբիկը, — դէ՛ հիմա հանգստացիր: Կը գնա՛ս մէկ էլ գանգատուելու:

Զվիկը բռնեց Բաբիկի թեւը եւ խրատեց.

— Դէ բաւական է, Բաբիկ, տիկինն անհանգիստ է:

— Սա իմ մօրը գցի իմ հօր աչքո՞ւմ, անպատուի նրան իմ հօր ձեռքո՞վ ... վրդովուած խօսեց Բաբիկը:

Զվիկը դուրս եկաւ Բաբիկի մօտից եւ գնաց Փառանձեմի մօտ:

— Ի՞նչ կար, — հարցրեց Փառանձեմը:

Զվիկը պատմեց: Փառանձեմը անհանգըստացաւ:

— Մեր տունը դժոխք է դառել: Հայ չենք, պարսիկ չենք, բայց իրար դէմ կռիւ ենք դուրս եկել:

Զվիկը նկատեց.

— Բայց հօր կտորն է, հա՛...

— Կատաղի է: Ի՞նչ պիտի լինի դրա վիճակը Պարսկաստանում:

×

Ուշ երեկոյեան Բաբիկն ու Ներսիկը գնացին Փառանձեմի մօտ:

Բաբիկը լուռ ու մռայլ գնաց փաթաթուեց մօր վզին եւ մի տեսակ զուսպ ըղձացմունքով սեղմեց մնաց այդ դիրքում, ամէն բան դրանով արտայայտելով:

Ներսիկը կանգնեց հեռուն եւ յանկարծ փղձկաց նայելով Բաբիկին եւ յիշելով նրա կերած ծեծը, որ կարծես նոր ազդեց, նոր խղճահարեց նրան: Փառանձեմը, որ անկարող եղաւ պահել արցունքը՝ ամուր սեղմեց կրծքին Բաբիկին: Շատ վիրաւորանք, նուաստացման դառնութիւն, ոտնահարուած ինքնասիրութիւն ու վիշտ կար նրա մէջ, որ այս տխրթով պոռթկաց, եւ նա կարիք էր զգում ազատուելու հոգեկան ծանր բեռից: Նրա մայրական սիրտը մզկտաց՝ նայելով Բաբիկի կապտած երեսին, որ ենթարկուել էր բռնակալ հօր անգութ հարուածներին:

Զվիկը մօտեցաւ, գրկեց Ներսիկին, տարաւ պատուհանը եւ ցածրաձայն յորդորեց նրան:

— Մի՛ լա, մա՛տաղս, դու որ պարսիկ չդառնաս՝ ո՞վ կարող է քեզ պարսիկ դարձնել:

Բաբիկը ընդոստ շարժումով պոկուեց մօր գրկից եւ բռունցքը սեղմած կանգնեց օթեւանի մէջտեղը եւ ցաւից ու զայրոյթից խեղդուած ձայնով հեծծեց.

— Ինձ նրա ծեծը չի, որ վիրաւորում է, ինձ վիրաւորում է այդ սորկահոգի պարսիկի գարշապարը լիզող սողուն հայը, որ պարսիկ դառնալու արժանի էլ չէ: Եւ նրա՛ն է գլխիս ուսուցիչ դարձնում իմ հայրը: Ապա ի՞նչպէս հաշտակեցնէին այդ զարշելիին: Իմ ազգի ինքնասիրութիւնը վիրաւորի՞...

Փառանձեմը սրբեց աչքերը:

— Է՛, լա՛ւ է, զաւա՛կս, որ դու ինձանից էլ լաւ հասկացել ես այդ բաները:

Ներսիկը փաթաթուեց մօր վզին:

— Մայրի՛կ, կարդա՛ այն պատմութիւնը, որ խոստացել ես:

— Կը կարդա՛մ, մատա՛ղ, հանգստացի՛ր միայն եւ շատ էլ մի՛ հակաճառէք նախարարին. նա որ զայրացաւ՝ կը սպանի ձեզ:

— Սպանի՛ թող, — գոչեց Բաբիկը, — նա որ ինձ այն սարուկ շան առաջ ծեծեց՝ սպանել չէր ի՞նչ էր:

— Ոչ, ոչ. չես սպանուի, — յորդորեց Փառանձեմը, — կը սպանուես այն ժամանակ, երբ ազգի ինքնասիրութիւնդ կը մեռցնես հոգուդ մէջ: Եկ նստի՛ր: Դու էլ, Ներսիկ: Ես ձեզ կը կարդամ մի պատմութիւն:

— Հա՛, հա՛, հա՛, — ուրախացաւ Ներսիկը եւ եկաւ նստեց մօր կողքը՝ դորգին: — Կարդա՛:

— Կարդա՛մ, մատա՛ղ ... Բաբիկ ապա մի ցած բեր դարակից այն նոր մատեանը:

Բաբիկը բերեց մի թարմ մատեան, նայելով առաջը վերջը.

— Սա կիսատ է, մայրիկ, — ասաց նա, — կէ՞սն ուր է:

— Կէսը չի գրած դեռ: Սա գրում է Մովսէս Խորենացին, — դեռ չի վերջացրել:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

Հայկ Խապալեանի

ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Փետրուար 18-ի երեկոյեան, Փարիզի «Եան'ց Քլէօպը» նուագահանդէս մը կազմակերպած էր ի յիշատակ իր նախագահին՝ Հայկ Խապալեանի:

Երեկոյթը, որ համախմբած էր բացի ակումբի անդամներէն, համակիրներու եւ բարեկամներու զգալի թիւ մը, կը բանար Շաւլ Գապասաքալեան, որ յուզումով կ՚ոգեկոչէր տարաբախտ Հայկօն, անոր ազնիւ ու զգայուն նկարագիրը եւ այն կարեւոր դերը, զոր խաղացած է Եան'ցի մէջ, մանաւանդ մշակութային ճիւղին մէջ:

Նախքան երաժշտական բաժնին սկըսիլը, Սեւան Քառեակին ղեկավարը՝ Յովհ. Անասթասեան յարգանքի քանի մը խօսքերով, անդրադարձաւ Հայկ Խապալեանի, յիշելով այն բարեկամական զգացումները զորս տարաբախտ Հայկօն ցոյց տուած էր իրեն հանդէպ, երբ Փարիզ նոր ժամանած, կը հետեւէր երաժշտական ուսումի (ալթօ): Նոյն առթիւ, երաժշտասէր Հայկոյի միացող անոր երաժշտագէտ մօրաքրոջ՝ Գոհարիկ Ղազարոսեանի յիշատակը:

Այս ջերմ խօսքերէն ետք, քառեակը (Յովհ. Անասթասեան, Էմմանուէլ Գույումճեան, Ֆրանսուազ Քեկլնէր, Փօլ Ֆրիթոֆ) յատկապէս եկած Անվերսէն, նուագեց Այվազեանի եւ Միրզոյեանի քառեակները, երգով իր գնահատելի մասնակցութիւնը բերաւ՝ Աննա Գարագայա: Դաշնակահարուհի՝ Էօժէնի Ալեքեան, որ նաեւ սանուհին է Հայկ Խապալեանի, նուագեց շնորհալի տաղանդով մը Գոհարիկ Ղազարոսեանէ կտորներ եւ երաժշտական այս երեկոյթը փակեց քառեակը՝ Կոմիտասով:

Հուսկ՝ ճաշի մը շուրջ վերջ գտաւ այս հաւաքոյթը, որու ընթացքին կարելի չէր չյիշել մեր այնքան սիրելի բացական Հայկօն:

Ա. Մ.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

« ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՒՆԴ ՏՈՒՈՂ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ »

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՕՐԵՐՈՒՆ, ՀԱՅԵՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ ՀԵՏ ԳՈՐԾԱԿՑԵԼՈՎ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՉԱՐՉԱՐԱՆՔԻ ԵՆԹԱՐԿԵՑԻՆ

(Ե. եւ Վերջին Մաս)

Համաշխարհային Ա. Պատերազմի աւարտին, Օսմանեան կայսրութիւնն ու իր դաշնակիցները պարտուած, եւ նախ՝ Մուտրոսի, ապա՝ Սեւրի դաշնագիրները ստորագրած էին: Յետ պատերազմեան տարիներուն, Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի պարագլուխները հայրենիքէն հեռացած, ու Սեւրի դաշնագրութեան համաձայն՝ յաղթական Պետութիւնները Անատոլուն մաս առ մաս գրաւած էին: Պաշարման ուժերէն՝ Անգլիան, Հալէպէն սկսելով՝ Մարաշ, Ուրֆա եւ Այնթապը գրաւած էր: Այնթապի մէջ, գաղթականութենէ զերծ մնացած Հայերու գրգռութեամբ եւ մասնակցութեամբ՝ անգլիական պաշարման ուժերը տեղւոյն բնակչութիւնը սոսկալի չարչարանքներու ենթարկեցին:

«Երբ անգլիական պաշարման ուժերու վերջին հատուածն ալ կը հեռանար, Ֆրանսական պաշարման ուժերը Այնթապ մտան: Այդ օր, հայկ. թաղամասին մէջ տօնախմբութեան մթնոլորտ կը տիրէր: Տանիքներու վրայ Ֆրանսական եռագոյն դրօշակներ կը ծածանէին: Իսկ, գալով Թուրքերուն, անոնք ալ, անկիւն մը լուռ ու մունջ կեցած, դէպքերուն կը հետեւէին: Պաշարման ուժերուն առընթեր, հայկ. զօրաբաժին մըն ալ կը գտնուէր:

Այս պոռթկումին պատճառը՝ արդեօք ի՞նչ էր: Հոս, կ'ուզեմ Այնթապի մէջ խաղաղօրէն ապրող հայ բնակչութեան կեանքին անդրադառնալ: Այնթապ, այդ օրերուն 35.000–ը՝ Հայ, 83.000 հոգիի բնակչութեան տէր քաղաք մըն էր: Աւելի քան երկու հարիւր գիւղերու մէջ Հայեր կը բնակէին: Արուեստ, առեւտուր, բժշկութիւն եւ դեղագործութիւնը՝ բոլորն ալ՝ Հայերու մենաշնորհն էին: Թուրքերը գործաւոր էին, Հայերը՝ գործատէր: Ապարանքները, պարտէզներն ու արտերը՝ բոլորն ալ անոնց կը պատկանէին: Զինուորագրութենէ ալ զերծ էին: Այս բոլորին չզարմանալը՝ կարելի բան չէ: Առանց հեռուները երթալու, Ֆրանսական պաշարման ուժերու հրամանատար՝ գնդապետ Ապատի՝ «Թրքական Վերտէօնը՝ Այնթապ» անունով գրքին մէջ հետեւեալը կ'ըսէ. – «Հայերը, իրենց վրէժի միջոցը ըլլալով նկատած Ֆրանսացիներու գութը շարժեցին: Հայերը՝ Թուրքերու դէմ շատ խորին ու կատաղի թշնամութիւն մը ունին»:

«Ֆրանսական պաշարման ուժերը, Այնթապը գրաւելէ ետք Մարաշ անցան: Հոն ալ, Հայերու գրգռութեանց հետեւանքով Մարաշցիները զինուած էին: Ֆրանսացիները, նեղ կացութեան մատնուած ըլլալով, Մարաշ օժանդակ ուժեր ղրկելու ստիպուեցան: Հայկական եւ Ֆրանսական ուժերէ կազմուած զօրաբաժին մը Այնթապէն դէպի Մարաշ ճամբայ ելաւ: Ճամբուն վրայ, Արաբթար գիւղին մէջ, Հայերը իրենց բոլորտիքը յարձակելով, անզամալոյծ ծերունիները չարչարանքի ենթարկեցին եւ Թուրք աղջիկներն ու երիտասարդ կիները բռնաբարեցին: Իսկ, աւելի ետք, Թուրք չէթէներու կողմէ շրջապատուելով իրենց արժանի պատիժը կրեցին:

.

«Հալէպի եւ Մարաշի մէջ հայկական Միլիցիաներու ալ մասնակցութեամբ Ֆրանսացիները անընդհատ նոր գունդեր կը բերէին: Այս պայմաններու տակ Այնթապի մէջ, խախումը՝ անխուսափելի դարձած էր: Եւ, վերջապէս, Թուրքերու եւ Ֆրանսացիներու մէջ մարտը սկսաւ: Հայերն ալ՝ այլեւս իրենց տեղը գտած էին»:

ԽՄԲ. – Մինչ այս յօդուածաշարքը իր խորագրով իսկ՝ «հայկ. ահաբեկչութեան ծնունդ տուող աղբիւրներ» կը խոստանար նորութիւններ կամ «յայտնութիւններ» բերել, անակնկալօրէն վերջ կը գտնէր «Թէրճիման»ի Փետր. 21–ի թիւին մէջ, հետեւեալ սպառնական եզրակացութեամբ.–

«30 Մայիս 1920–ին գոյացած համաձայնութեամբ մը կողմերու միջեւ զինադադար հռչակուած էր: Ամբողջ վաթսուն օր Թուրքերու դէմ կռուող Հայերը անօթի ու թշուառ վիճակի մատնուած էին: Միւս կողմէն, Թրքական աւանդութիւններով մեծցած եւ նոր կացութեան անսովոր Հայերը, դէպքերէն ետք, համախմբուելով, այլեւս Թուրքերու հետ լաւ յարաբերութիւններ ունենալու երդում կ'ընէին:

«Սակայն, 1920, Օգոստոս, 12–ի առաւօտեան, երբ Ֆրանսացիները ծանր գնդացիրներով զինուած՝ Մարաշի վրայ յարձակեցան, Հայերն ալ, առիթէն օգտուելով Ֆրանսացիներու կողքին տեղ գրաւեցին եւ քաղաքին անձնատուր ըլլալուն համար Թուրքերուն կոչ կ'ընէին: Նորէն, անոնք էին որ, մզկիթները պղծեցին ու գիւղերը թալանեցին, իսկ, Անգարայի դաշնագրին համաձայն, երբ Ֆրանսացիները Այնթապէն կը քաշուէին, Հայերը՝ աղտոտ քուրջի մը պէս մէկ կողմ նետեցին:

.

«600–է աւելի տարիներ Օսմանեան քաղաքակրթութեան տակ ապրող Հայեր, բարձրագոյն պաշտօններու արժանացած ըլլալով հանդերձ, իրենց ապերախտութիւնը կը շարունակեն:

.

«Կ'ուզեմ, դրութիւնս եզրափակել՝ Թուրքիոյ Արտաքին Գործոց նախարար՝ Իլթէր Թիւրքմէնի ըրած վերջին յայտարարութեան ակնարկելով. – Թուրքերը, եթէ կը համբերեն այդ իրենց անճարութենէն չէ, այլ՝ վեհանձնութենէն: Եթէ մեր համբերութիւնը հատնի, կ'ուզեմ որ հանրութիւնը գուշակէ՝ թէ ինչե՛ր կրնան պատահիլ»:

« Թէրճիման »

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԸ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանի մանկապարտէզի բաժինը արդէն երկու տարուան կեանք ունի եւ այս առթիւ պատրաստուած տեղեկագրէ մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կրցանք քաղել. –

1979/80 դպրոցական շրջանին, մանկապարտէզը ունէր 22 աշակերտ՝ 3 տարեկան, 11՝ 4 տարեկան: 1980/81 տարեշրջանին՝ 20 աշակերտ՝ 3 տարեկան, 26՝ չորս տարեկան եւ 13՝ հինգ տարեկան: Այս բաժիններու պատասխանատուներն են՝ Տիկին Թագուհի Գասապեան, Օր. Սիլվա Էլմաճեան եւ Օր. Սեդա Հրաչեան: 1980–ի հաշուեկշիռը հաւասարակշռուած է տարեկան պարահանդէսի հասոյթով (50 հազար), Հ. Բ. Ը. Մ.-էն (20 հազար), Աղքատախնամէն (10 հազար), Ալֆորվիլի քաղաքապետարան (10 հազար), Կեդրոնական (10 հազար), Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն (4.500) եւ զանազան նուէրներ (60 հազար): Ցինչենք որ դասաւանդութիւնը ձրի է, զանազան ծախքերը հասած են 104.832 ֆրանքի:

Մատակարար մարմինը, այս տեղեկագրով կը հաղորդէ նաեւ թէ 1981ի նախահաշիւը 160 հազար կը գնահատուի եւ յոյս կը յայտնէ որ զանազան միութիւններ կը շարունակեն զօրավիգ կենալ տարուած աշխատանքին: Փափաք կը յայտնուի նաեւ որ գլխաւոր շահագրգռուողները, այսինքն՝ Ալֆորվիլի Հայերը գիտակցին իրենց դպրոցին կարեւորութեան եւ աւելի գործօն մասնակցութիւն մը բերեն անոր բարգաւաճումին:

[illegible]

Մարսէյլցի արուեստագէտուհիներ՝ Ժիզէլ եւ Շանթալ Անդրանեան չորս ձեռք – երկու դաշնակ նուագահանդէս մը կուտան, Փարիզի Քորթօ սրահը (78 ռիւ Գառտինէ, Փարիզ 17–րդ), Հինգշաբթի Մարտ 5–ին ժամը 21–ին: Յայտագիր՝ Մոցարթ, Շուպէրթ, Ռաքմանինոֆ, Սաթի եւ Միլհօ:

ԴԷՊՔԵՐԷ ԴԷՊՔԵՐ

ՍԵԼԱՆԻԿԻ («Քափիթօլ» պանդոկի սրահին մէջ, Փետր. 8–ին, տեղի ունեցած է Երիտասարդաց Միութեան «Սողոմոն Թեհլիրեան» խումբի կազմակերպած խնճոյքը: Բացումը կատարելով Միութեան ատենապետը՝ Թոնի Գասըմեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Նման ձեռնարկներ յաճախ բանախօսութենէ մը կամ գրքի մը ընթերցումէն աւելի արդիւնաւոր կը հանդիսանան մեր ազգային եւ քաղաքական ձգտումներու ընդհանրացման տեսակէտէն: Այս համոզումէն թելադրուած կազմակերպեցինք մեր այս գիշերուան հաւաքոյթը, որու ընթացքին պիտի լսէք ազգային երգեր, պիտի տեսնէք ազգային պարեր, պիտի ունկնդրէք հայկական նուագախումբ, պիտի ճաշակէք հայկական կերակուրներ եւ պահ մը պիտի փոխադրուինք մեր հայրենի աշխարհը»: Պատանեկան Միութեան «Շանթ» խումբի նորակազմ պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Արփի Փափազեանի, հայկական քանի մը պարերով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է:

×

ԳՈՔԻՆԻՈՑ «Զաւարեան» վարժարանի սրահին մէջ (Աթէնք), Փետր. 8–ին, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տարեկան ճաշը: Բացումը կատարած է եղբ. Թադէոս Յովակիմեան: Խօսք առած է եղբ. Լեւոն Գայեան եւ անդրադարձած Հ. Մ. Ը. Մ.-ի դերին: Մավլեան եղբայրները կիթառով ու դաշնակով խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած են սրահին մէջ:

×

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻՈՅ Համալսարանին (Պըրքլի) մէջ Թուրք փրոֆէսօր մը՝ Թալաաթ Հալման, դասախօսութիւն մը տուած է «Թուրքին պատկերը» նիւթին շուրջ, տեղի տալով սուր վիճաբանութեանց՝ հայ երիտասարդներու եւ Թուրքերու միջեւ: Սան Ֆրանսիսքոյի Հ. Յ. Դ. «Արշակ Ջամալեան» Կոմիտէութեան եւ Հ. Ե. Դ. «Ռոստամ» Ուխտի անդամներ երբ Թուրքերու բաժնած են դասախօսութեան գացողներուն, շրջապատուած են Թուրքերու կողմէ, որոնք փորձած են արգիլել Թռուցիկներու ցրումը: Թուրքերը Հայերը կոչած են «բարբարոս եւ ոճրագործ ազգ մը», յիշելով Թուրք դիւանագէտներու սպանութիւնները: Հայ երիտասարդները փորձած են տրամաբանութեամբ վիճաբանիլ Թուրքերուն հետ եւ բացատրել Հայերու դիրքը: Սակայն՝ ապարդիւն: Թուրքերէն մէկը հայ երիտասարդի մը ձեռքէն խլած է Թռուցիկները, իսկ ուրիշ մը ինքզինք հպարտօրէն ներկայացնելով իբրեւ «Երիտասարդ Թուրք» սպառնացած է Հայերուն, ըսելով՝ «Մօտ օրէն պիտի տեսնէք»: Հայ երիտասարդներու կողքին եղած են նաեւ յոյն, յոյն – կիպրացի եւ քիւրտ ուսանողներ, որոնք մասնակցած են վիճաբանութեանց:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԱՐՏԻԿ՝ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ

Ջէրչի Կիրօս, իր հնարագիտութեան հրաշագործ սնտուկը կռնակէն վար առած, կռուի փոթորիկին մէջ ինկած էր: Գործը ու հաւատքը անոր դէմքին տուած էին իր պեխերը կրծող մոնկոլ բռնակալի մը նենգ արտայայտութիւնը: Ան կռուի մարդ չէր. թերեւս այդ էր պատճառը, որ անոր երեւակայութիւնը աւելի շուտ հրդեհ առած էր:

Ի՞նչ հոգ, թէ հրեշտակները ծնծղայով դակ մը անոր սրտին մտնէր: Ան հազար անգամ խաչուած, հովերուն հետ քալող ուրուականի մը երեւոյթով պիտի կանգնէր Աստուծոյ եւ դատաստանին առջեւ: Ի՞նչ հոգ, թէ հրեշտակները ծնծղայով ու փողերով զինքը արքայութեան մէջ պիտի ընդունէին իր չէրչիի սնտուկով: Ի՞նչ հոգ, թէ արշալոյսի գոյնով բեհեզներ՝ ու փերուզով, սուտակով կէտկիտուած սանտալներ տային իրեն, հագնելու համար: Ան իր ստուերի պէս երկար հասակը տնկած՝ Աստուծոյ հետ պիտի խօսէր այնպէս, որ Աստուած պապանձէր իր գահին վրայ:

Կռուին մէջ իր գլխարկը կորսնցուցած Կիրօսի փոքրիկ գլուխին վրայ բաց ձըգուած էր դիակի գոյն ճաղատ մը, որ երկար դէմքին անգութ բան մը կուտար: Շալվարը պատռտած էր ու կ'երեւէր բարակ, մազոտ սրունքը: Ան հովերէն քայքայուած դաշտերու խրտուիլակ մըն էր, որ չէր իյնար ու կը պահէր իր հեգնոտ ու սպառնական երեւոյթը թշնամիին դէմ: Կռուին մէջ յաճախ քիթը միշտ վեր քաշող զօրավարի մը ծաղրանկարային երեւոյթ կ'առնէր ու կռուողներուն հրամաններ կուտար:

Կռուի մէջ Կիրօս իր հանդարտութեան վրայ շատ ալ չէր զարմանար այնպէս, ինչպէս չցաւեցաւ, երբ հացեկցի կռուողներէն մէկը այգիի պատին տակ ինկաւ: Միայն կ'ուզէր, որ կռուին մէջ իր ձեռքն իյնար Հասան Ալի տէրվիշը: Կիրօս շատ լաւ ծանօթ էր անոր գործած ոճիրներուն, մանաւանդ Էրզրումի մէջ: Կարսի մէջ հայ վարդապետ մը Փանաթիք խուժանով քարկոծել տուողը այդ տէրվիշն էր:

Կռիւը կը սաստկանար: Պաշըպօզուքները հատ հատ այգիներուն մէջէն գիւղ կ'իջնային:

– Են շան որդին, հասէք:

Կիրօսի ձայնն էր:

Անտարակոյս, իր ձայնը տեղն էր, որովհետեւ կռուի ընթացքին անոր այնպէս կը թուէր, որ գնդակ մը կար իր մարմնին մէջ, թերեւս գլխին մէջ, վերջապէս մարմնին մէկ մասին մէջ, որ ինքն ալ չէր գիտեր: Կարծես թէ ձեռքի զէնքը ուրիշ մը բռնած ըլլար. կարծես ուրիշ մըն էր որ ձայն կուտար: Ու այնպէս կը զգար, որ իր մէջ սպաննուած էր Ջէրչի Կիրօսը, եւ հրեշտակները զայն արքայութեան դռնէն ներս ընդունած՝ կանգնեցուցած էին Աստուծոյ առջեւ ու էնդիլի աշխարհէն տեղեկութիւններ կը հարցնէին:

Ու Կիրօսի մէջ ուրիշ ուժ մըն էր, որ կը շարժէր, հրամաններ կուտար: Հանդարտութեան մէջ վաղուց մեռած Ջէրչի Կիրօսը կար: Այդ էր պատճառը, որ անոր ղեկավարութեան ներքեւ կռուող հացեկցի ճահիլները կը զարմանային անոր պաղարիւն շարժումներուն ու խօսքերուն վրայ: Անոնց համար շատ ալ որոշ չէր, թէ Կիրօսի դէմքին վրայ յուզո՞ւմ թէ ժպիտ կար:

Կիրօս նոյնիսկ շատ չմտածեց, շատ չցաւեցաւ, երբ լուր հասաւ, որ Թիլցի Սարգիսը սպաննուած էր Ջրաղացներու ճամբան, կռուին մէջ: Անոր այնպէս թուեցաւ, որ Սարգիսը վաղուց սպաննուած էր ճիշդ Ջէրչի Կիրօսի պէս:

– Այգիի պատին տակ դիրք բռնեցէք, տղաք, – պոռաց Կիրօս, երբ տեսաւ որ պաշըպօզուքներու հոսանք մը արդէն չային մէջ կը մտնէր:

Այո՛, այո՛, կարծես նոյն հրամանն ըրած էր առենօք. նոյն պաշըպօզուքներն էին որ չային մէջ կը մտնէին:

Պաշըպօզուքներու յարձակողականը հետզհետէ վտանգաւոր կը դառնար: Կը վտանգուէր նաեւ Մուսեղի դիրքը:

(Շար. 268)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի եւ Շրջանի Կեսարիոյ Հայր. Միութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Մարտ 1, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, Նիւ Եորքի Կեսարիոյ Վերաշինական Միու – թեան Նախագահ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՋԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին ազգական-ներն ու յիշատակը յարգող հայրենակից-ները:

ԱՅՍ ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 1-Ի ԻՐԻԿՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՏՈՄՍԵՐԸ ՍՊԱՌԱԾ ԵՆ

«ՄԽԻԹԱՐ ՍՊԱՐԱՊԵՏ»
L'ETOILE DE L'ESPOIR
ՅԱՋՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ՝
ԱՊՐԻԼ 3-ԻՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

Այս Կիրակի, Մարտ 1, կը պատարա-գէ՝ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շաւիլի մասնաճիւղին անդամական ընդհ. ժողովը, Երկուշաբ-թի, Մարտ 2, ժամը 21-ին՝ եկեղեցւոյ սրահը:

Studio Brady
TEL. 208. 91. 01
42, Rue du Fbg. Saint-Martin
PARIS 10ème
Mº STRASBOURG ST. DENIS
Spécialiste
des Photos de Mariage
et Tous Reportages

AUTO-ECOLE
MIHRAN
FORMATION ACCELERÉE
ou
TRADITIONNELLE
FORFAIT
266, RUE DE CHARENTON
75012 - PARIS
TEL. 628.49.57
Métro:
DUGOMMIER ou DAUMESNIL

ՀԱՄԵՐԳ

ԵՐԵՒԱՆԻ
«ԿՈՄԻՏԱՍ» ՔԱՌԵԱԿԸ ԵՒ ԼՈՒՍԻՆԷ ԶԱՔԱՐԵԱՆ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

L'UCFAF et La JAF Présentent

Quatuor KOMITAS et Loussiné ZAKARIAN

- Lundi, 2 Mars,, à 20h.30: VALENCE Théâtre Municipal, Pl. de la Libération
- Mardi, 3 Mars, à 20h.30: ROMANS; Centre St. Hippolyte.
- Jeudi, 5 Mars, à 20h.30: LYON; Eglise Notre - Dame de la Guillotière, Boulevard des Tchecoslovaques.
- Vendredi, 6 Mars, à 20h.30: GRENOBLE; Eglise St. Bruno, Pl. St. Bruno.
- Samedi, 7 Mars, à 20h.30: MARSEILLE; Abbaye St. Victor.
- Dimanche, 8 Mars, à 20h.30: NICE; Eglise Réformée de Nice, Boulevard Victor Hugo.
- Mercredi, 11 Mars, à 20h.45: PARIS; Eglise St. Louis des Invalides, Esplanade des Invalides.

— *Au Programme:* —

BACH - HAENDEL - BEETHOVEN - GOUNOD - MOZART - KOMITAS - SPENDERIAN - KHATCHATRIAN - MIRZOYAN - CHOSTAKOVITCH et des Chants liturgiques.

Billets en vente: Pour Paris.-
— Centre UCFAF - JAF, tous les jours; 6, Cité Wauxhall, Paris 10e; 208.76.49
— Librairie PALOUYAN: 9, Rue de Trévise; 523.24.97.
— Daniel Djizmedjian: 31, Rue Paul Déroulède, Bois - Colombes; 781.09.72
— ROYAL TOURISME: 10, Rue Royale, Paris 8e, 260.31.84
et auprès des membres des nos Associations.

OFPRA-Ի ՆՈՐ ՀԱՍՑԷՆ

ՕՖՓՐԱ-ն (ուր է նաեւ Հայ Գաղթա-կանաց Գրասենեակը) տեղափոխուած ըլլալով, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 2-էն սկսեալ նոր հասցէն է.-

PARIFERIC
6, Rue Emile Reynaud
93066 — Auberviliers
Métro: Porte de la Villette
Tél.: 835. 84. 69 — 835. 84. 70

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԱՐՄՆԻ
կազմակերպութեամբ՝

Ճաշ - Սառւլիս

Հինգշաբթի, Մարտ 5, ժամը 19.45ին
Խօսք կ'առնէ՝
Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ
Ուսումնապետ՝ Վենետիկի
Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժ.ի
« ՀԱՅԱՊԱՀՊԱՆՈՒՄ ԵՒ ԿՐՕՆՔ »
նիւթին շուրջ
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles, Paris 17e
Տախտերու մասնակցութիւն 65 Ֆ.
Ուսանողներու՝ 45 Ֆ.
Տեղերը ապահովելու համար հեռա-ձայնել՝ Հ.Բ.Ը.Մ.ի գրասենեակը.-
520. 03. 18

×

Ո Գ Ե Կ Ո Չ Ո Ւ Մ
ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

Ուրբաթ, Մարտ 6, ժամը 20.30-ին
Խօսք կ'առնեն՝
Հ. Յարութիւն Վ. Պզտիկեան
Ուսումնապետ Վենետիկի
Մուրատ-Ռափայէլեան Վարժ.ի
եւ Ներսէս Ծ. Վրդ. Բապուճեան
Հոգ. Հովիւ Ալֆորվիլի
Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ
մասնակցութեամբ
«ՆԱՅԻՐԻ» Երգչախումբին
Ղեկավար՝ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆ
Տախտերու մասնակցութիւն՝ 10 Ֆ.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Էստեան – Բարեկամական Միութիւնը Միսաք Երամեանի մահուան առթիւ 500 կը նուիրէ Փ.Ծ.ի, Փարիզահայ Տիկնանց Ուսանողաց Օգն. Միութեան:

×

Իսկ, իր «Բաժակի Օր»ուան առթիւ, 500 Ֆ. կը նուիրէ Մարի-Նուպար Հիմ – նարկի Ուսանողաց Միութեան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Արժանթէօյէն Պ. Տէր – Մինասեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվար – Օտտոյի Ս. Յակոբ Եկե – ղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Յարութիւն Դարբինեանի մահուան առի-թով.– Թէճիրեան ընտ. 500, Ժիրայր Տէրտէրեան (Փարիզ), Պարգեւ Սայրին, Նշան Սայրին 200-ական, Գարակէօզեան 150, Արտաշէս Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Քաջեան – Դարբինեան եւ Մար-թինելլէ 100-ական, Ղազարոս Ղարիպ-եան, Տէր եւ Տիկին Կոնոյեան, Տէր եւ Տիկին Քօլօ, Կիւլեան ընտ, Տէր եւ Տի-կին Մարտիրոսեան – Դէզէքեան, Տէր եւ Տիկին Քարլոթթի 50-ական, Տէր եւ Տի-կին Տինօ, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Քաջեան 30-ական, Այրի Տիկին Փարիզ Արմաղանեան, Տիկին Սէռա, Տավշան – ճեան ընտ. 20-ական Ֆ.:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ...
ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ
5 ՅՈՒՆԻՍ — 15 ՅՈՒՆԻՍ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

UNION DES ANCIENS ELEVES
MOORAT - RAPHAEL

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Dans les Salons de l'Hôtel SOFITEL (Porte-de-Sèvres)
LE SAMEDI, 7 MARS, à 20 h. précises.

GRAND DINER DANSANT

Sous la Présidence d'Honneur de
CHARLES AZNAVOUR

Avec la participation de:
— l'Ensemble Traditionel Arménien ACHURI;
— le Chanteur VIGUEN;
— et LES TZIGANES IVANOVITCH.

Soirée dansante, à partir de 23 h.; animée par:
BERNARD DEDEDJIAN et son Orchestre.

Résérvation: ANTREASSIAN Garbis : 528. 64.67 — GASPARIAN: 236.48.19
Entrée: Repas compris - 250 F. Après 23h.30, Entrée: 50 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե – կեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակա – լութեամբ ստացած է փոխան ծաղկե – պսակի, եկեղեցւոյ պայծառութեան, Մկրտիչ Տէր – Մէքսէթեանի մահուան առթիւ.– Այրի Տիկին Սաթենիկ Տէր-Մէքսէթեան 200, Տէր եւ Տիկին Տէ-միրճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Դա-ւիթեան, Այրի Տիկին Պրնուզեան, Օհան-նէս Պօյաճեան, Դայեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Զաւէն Էքմէքճեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Մէսճեան, Վալանսի Հայ Մար-զական Միութիւն 50-ական, Պ. Սարգիս-եան 20 Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. վարչութիւնը շնորհա-կալութեամբ ստացած է Արտաշէս Նազա-րէթեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Ֆէրտի Հրաչեան 200, Ալեքսան Պապանեան 100. Տիկին Մարիամ Կարապետեանի թաղման առ – թիւ.– Ալեքսան Պապանեան 100 Ֆ.:

Վասպուրականի Հայր Միութեան ըս-տացած 250 Ֆ.ի նուէրը Տէր եւ Տիկին Գեղամ Շամիլեանէ, պէտք է ըլլայ՝ Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու Միութենէն:

OPTIMA Tours

L'Agence OPTIMA TOURS est heureuse de vous annoncer la création de son département
« ARTISTIC SUPPORTER TRAVEL SERVICE »
placé sous le patronnage de LILY LASKINE
Direction: Aline ARTINIAN

Voyage Musical en Arménie

du 10 au 22 Avril 1981

Ce voyage aura pour thème la découverte de la vie artistique du pays et se terminera par un événement EXCEPTIONNEL.
La création mondiale du concerto pour piano et orchestre de Stephan ELMAS composé en 1881.
(Le compositeur fut l'un des derniers élèves de Franz LISZT).
Il sera interprété par le pianiste brésilien EDSON ELIAS.
L'orchestre de la Radio Télévisoin d'EREVAN sera placé sous la direction d'Alexandre SIRANOSSIAN.

TOURISME..., MUSIQUE..., Rencontres avec les Compositeurs, etc.
Notre prochure détaillée vous sera adressée sur demande.

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :
OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)